

THEOLOGIA

MORALIS

S. Alphonsi De Liguorio,

FUNDATORIS CONGREGATIONIS SS. REDEMPTORIS AC OLIM EPISCOPI S. AGATHÆ GOTHORVM.

ACCEDUNT :

1. Dissertatio P. Zachariæ in S. Alphonsi theolog. mor.
2. Praxis confessarii ad benè excipiendas confessiones.
3. Examen Ordinandorum.
4. Epitome doctrinæ moralis et canonicæ ex operibus Benedicti XIV.
5. Decreta Romanorum Pontificum et Propositiones damnatæ.
6. Appendix I. De Privilegiis, scilicet Episcoporum, Ecclesiasticorum et Religiosorum.
7. Appendix II. De prohibitione Librorum nocivorum.
8. Elenchus quæstionum reformatarum ab Auctore.
9. Index I. Auctorum, qui hoc in Opere citantur.
10. Index II. Caputum et dubiorum.
11. Index III. Rerum notabilium, quæ in toto Opere continentur.

EDITIO NOVISSIMA, OMNIUM ACCURATIOR, COLLATA CUM EDITIONIBUS VENETIS, ROMANIS ET BASSANENSIBUS AC CONTINENS QUIDQUID AUCTOR IN CÆTERIS ADDIDIT, REFORMAVIT VEL EXPLICAVIT.

Plurima in aliis Editionibus ommissa restituenda, citationes innumeras corrigendas, permulta impressione corrupta castiganda et annotationes necessarias addendas

CURAVIT

P. MICH. HEILIG,

CONGR. SS. REDEMP. PRESBYTER ET PROFESSOR THEOL. MOR.

TOMUS QUINTUS,

CONTINENS TRACTATUS DE PRECEPTIS PARTICULARIBUS, DE SACRAMENTIS IN GENERE ET DE BAPTISMO ET CONFIRMATIONE.

A LIB. 5. NUM. 83. AD LIB. 6. NUM. 138 INCLUS.

MECHLINÆ.

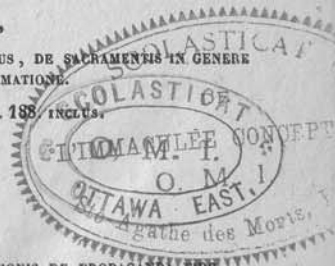
P. J. HANICQ, SUMMI PONTIFICIS, S. CONGREGATIONIS DE PROPAGANDA FIDE ET ARCHIEP. MECHL. TYPOGRAPHUS.

M. D. CCC. LII.

THEOLOGIA

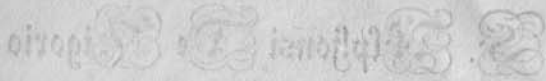
MORALIS

S. ALPHONSI DE LIGUORIO

THEOLOGIA

MORALIS

INSTITUTIONES THEOLOGICAE ET MORALES AUCTORIS P. MICHAELIS HILFII

LIBRI QUINTI

1. De officio et dignitate sacerdotum
2. De officio et dignitate presbyterorum
3. De officio et dignitate diaconorum
4. De officio et dignitate clericorum
5. De officio et dignitate monachorum
6. De officio et dignitate religiosorum
7. De officio et dignitate virginitatis
8. De officio et dignitate castitatis
9. De officio et dignitate continentiae
10. De officio et dignitate abstinentiae
11. De officio et dignitate sobrietatis
12. De officio et dignitate temperantiae
13. De officio et dignitate modestiae
14. De officio et dignitate humilitatis
15. De officio et dignitate mansuetudinis
16. De officio et dignitate benignitatis
17. De officio et dignitate misericordiae
18. De officio et dignitate pietatis
19. De officio et dignitate pietatis
20. De officio et dignitate pietatis

21. De officio et dignitate pietatis
22. De officio et dignitate pietatis
23. De officio et dignitate pietatis
24. De officio et dignitate pietatis
25. De officio et dignitate pietatis
26. De officio et dignitate pietatis
27. De officio et dignitate pietatis
28. De officio et dignitate pietatis
29. De officio et dignitate pietatis
30. De officio et dignitate pietatis

P. MICHAELIS HILFII

INSTITUTIONES THEOLOGICAE ET MORALES
AUCTORIS P. MICHAELIS HILFII
LIBRI QUINTI
DE STATU CLERICORUM

1. De officio et dignitate sacerdotum
2. De officio et dignitate presbyterorum
3. De officio et dignitate diaconorum
4. De officio et dignitate clericorum
5. De officio et dignitate monachorum
6. De officio et dignitate religiosorum
7. De officio et dignitate virginitatis
8. De officio et dignitate castitatis
9. De officio et dignitate continentiae
10. De officio et dignitate abstinentiae
11. De officio et dignitate sobrietatis
12. De officio et dignitate temperantiae
13. De officio et dignitate modestiae
14. De officio et dignitate humilitatis
15. De officio et dignitate mansuetudinis
16. De officio et dignitate benignitatis
17. De officio et dignitate misericordiae
18. De officio et dignitate pietatis
19. De officio et dignitate pietatis
20. De officio et dignitate pietatis

THEOLOGIA MORALIS.

LIBRI QUINTI

CAPUT II.

DE STATU CLERICORUM.

« **C**LERICI generaliter dicuntur illi, qui sacris ordinibus,
» vel primâ saltem tonsurâ sunt initiati. Ad quorum statum
» cum multa pertineant, de quibus alibi agendum, hic age-
» mus de beneficiis ecclesiasticis, horis canonicis, et aliis
» paucis. »

DUBIUM I.

DE BENEFICIIS ECCLESIASTICIS.

ARTICULUS I.

Quid et quotuplex beneficium ecclesiasticum ?

83 Quid est beneficium ?
84 Quotuplex est ?

83. — « **R**ESP. 1. Beneficium ecclesiasticum est jus per-
» petuum percipiendi fructus ex bonis Ecclesiae, propter
» officium aliquod spirituale, auctoritate Ecclesiae constitutum.
» Ita Laymann l. 4. t. 2. c. 4. Less. l. 2. c. 54. d. 1.
» Dicitur 1. *jus perpetuum* ; ad excludendam vicariam et
Tom. V.

commendam temporalem : quæ non sunt beneficia , de quibus canones loquuntur.

« Dicitur 2. *jus perpetuum* : quia in beneficio duo jura à se mutuo separabilia distinguuntur : 1. Est jus seu potestas exercendi muneris spiritualis , estque simpliciter spirituale. » Alterum est jus percipiendi redditus ecclesiasticos : quod » etsi secundum se sit temporale , quatenus tamen fundatur » in officio spirituali , eique annexum est , spiritualitatem ali- » quam participat.

« Dicitur 3. *auctoritate Ecclesiæ*, etc., quia solius prælati » est officia in Ecclesia instituere , eisque proventus eccle- » siasticos annexere ; ipsiusque est respicere , quot , et quali- » bus ministris Ecclesia egeat.

84. — « Resp. 2. Beneficium dividitur 1. in sæculare , quod » pro sæcularibus , et regulare , quod pro regularibus est » institutum. Unde sine dispensatione nec sæculare regulari , » nec contra conferri potest. Porro omne beneficium præsu- » mitur esse sæculare , nisi probetur esse regulare , vel ex » prima sui institutione , vel per possessionem pacificam 40 » annorum , per eam enim ex sæculari fit regulare , et contra. » 2. Beneficium aliud est duplex , aliud simplex. Duplex dici- » tur , quod est cum administratione , ut Papatu , Episcopatu , » et omnia quæ dicuntur dignitatis , hoc est , quæ ha- » bent præminentiam , cum jurisdictione in foro externo , » ut præpositura , decanatus , archidiaconatus , abbatia sive » sæcularis sive regularis , prioratus claustralis. Item perso- » natus , qui est eminentia in Ecclesia sine jurisdictione , » v. gr. locus honorificus in choro , in processionibus , suf- » fragiis ferendis , ut cantoria et similes. Item beneficia , quæ » dicuntur officia , habentque administrationem rerum eccle- » siasticarum sine jurisdictione , ut custos , thesaurarius , pri- » micuratus , archipresbyter. Denique duplicia dicuntur benefi- » cia curata ; hæc enim omnia duplici onere , et curâ constri- » cta censentur , cum præter recitationem precum omnibus » communem , habeant aliquam administrationem , et emi- » nentiam. Simplicia dicuntur , quæ tantum sunt instituta » ad officia divina obeunda , neque administrationem , vel » eminentiam singularem habent ; ut canonicatus sive sæcu- » lars , sive regulares , capellanæ. Vide Laym. c. 4. n. 4. et » Less. l. 2. c. 54. d. 2.

ARTICULUS II.

Quomodo acquirantur , et conferantur beneficia ?

- 83 Quibus modis acquirantur beneficia ?
 86 Quinam sint proprii collatores beneficiorum ?
 87 Quid , et quotuplex sit jus patronatus ?
 88 Quando patronus teneatur præsentare ?
 89 An pendente lite currat tempus præsentationis ?
 90 Quid faciendum , si multi præsententur ?
 91 An peccent graviter non præsentantes digniores ad beneficia ?
 Certum est de promoventibus ad cardinalatus , et episco-
 patu ?
 92 Id certum est etiam de Episcopis non eligentibus digniores ad
 parochias.
 93 Quid , si electio fit ad beneficia simplicia ? usque ad 96.
 97 An patroni non præsentantes digniores peccent graviter ?
 98 An ad idem teneantur resignantes ?
 99 Verior sententia.
 100 An eligendi digniores ad prælaturas regulares ?
 101 Vera sententia.
 102 An electio digni , omisso digniori , sit valida ?
 103 Probabilior sententia.
 104 An Episcopi digniores sint transferendi ad majores Ecclesias ?
 Et quæritur hæc , an translatio Episcoporum vetetur jure
 divino ?
 105 Quid , si adsit justa causa ?
 106 An eligentes minus dignum teneantur ad restitutionem ? Et
 cui ?
 107 An sententia negativa sit probabilis ?
 108 An teneantur ad restitutionem id suadentes ?
 109 Quid , si beneficium conferatur per concursum ?
 110 An eo casu minus dignus electus teneatur resarcire damnum
 Ecclesiæ , vel digniori ?
 111 An examinatores teneantur denunciare digniores ?

85. — « **RESP. 1.** Beneficia ecclesiastica uno ex tribus mo- » dis communiter acquiruntur : 1. Per *electionem* , v. gr. ca- » nonicorum ; vel etiam postulationem (quæ est electio ejus , » qui non erat de capitulo , vel de jure non erat capax) , et » confirmationem superioris , si electum , vel postulatum » idoneum esse intelligat. 2. Per *præsentationem* patroni præ- » viam , et institutionem subsequutam à prælato Ecclesiæ fa- »

» etiam, si præsentatus sit idoneus. Etsi verò patronus præ-
 » sentato jus ad rem conferat, ita ut beneficium alteri con-
 » ferri nequeat, jus tamen in re, et collatio beneficii per
 » institutionem datur. 3. Per *collationem liberam*, quando
 » beneficium solo jure prælati datur, nec patronatus juri sub-
 » est. Unde etiam beneficia ex modo conferendi dividuntur in
 » electiva, patronata, et libera.

86. — « Resp. 2. In qualibet diœcesi Episcopus est proprius
 » collator beneficiorum, nisi ex legitima præscriptione hoc jus
 » alteri competat: supremus autem, et universalis collator
 » omnium beneficiorum non patronatorum est Papa. *Less. l. 2.*
 » c. 54. d. 10. Ratio prioris est, quia Episcopus in sua diœcesi est
 » moderator sacrorum: ergò ipsius est officia sacra conferre.
 » Ratio posterioris est, quia Papa est supremus dispensator
 » bonorum ecclesiasticorum, et Ordinarius Ordinariorum. Po-
 » test autem Papa tribus modis beneficia conferre: 1. Jure
 » præventionis. 2. Jure concursus. 3. Jure devolutionis, *de*
 » *quibus vide Less. l. c.* ubi notat, jure præventionis, et con-
 » cursus ad vitandas lites rariùs Papam uti, imò per concor-
 » data Germaniæ inter Sedem apostolicam, et *Fredericum*
 » Imperatorem, per constitutionem *Nicolai V.* quæ incipit,
 » *Ad sacra, etc.*, alterni tantùm menses Papæ collationi reser-
 » vantur, scilicet Januarius, Martius, etc.; reliqui verò Or-
 » dinariis collatoribus relinquuntur. Imò, si per tres menses,
 » à die notæ vacationis, in loco beneficii nulla dispositio,
 » vel gratia Papæ appareat, Ordinarius conferre potest. Simi-
 » liter, mortuo Papa, quamdiu Sedes vacat. *Less. l. c. Laym.*
 » c. 10. Quòd si autem Pontifex, et Ordinarius eodem die idem
 » beneficium diversis contulerint, et neutrius collationis prio-
 » ritas appareat, præferendus est, qui invenitur in posse-
 » sione, quia pro eo jus præsumit. Si neuter est in posse-
 » sione, præfertur provisorius à Pontifice, ob dignitatem pro-
 » visoris. *Barb. et Bard. d. 6. c. 6. §. 10. ex c. Si à Sede. De-*
 » *nique*, si ultima nocte mensis episcopalis beneficium cœperit
 » vacare, in dubio, utrùm ante, an post mediam noctem,
 » quâ incipit mensis papalis, si nemo sit in possessione, nec
 » ulla provisio, præsumptio juris est pro Ordinario. *Gonzal.*
 » *Barbos. Bard. d. 6. c. 6. §. 11.*

87. — « Quæres 1. Quid, et quotuplex sit jus patronatus?
 » Resp. 1. Esse potestatem præsentandi ad beneficium ec-

» clesiasticum vacans. Resp. 2. Esse duplex, scilicet jus pa-
 » tronatus ecclesiastici, quod alicui competit, quia ex bonis
 » ecclesiasticis; et jus patronatus laici, quod alicui competit,
 » quia ex bonis patrimonialibus Ecclesiam fundavit, vel do-
 » tavit, vel erexit. *Laym. l. 4. tr. 2. c. 15. n. 2. et 4.*

88. — « Quæres 2. Quando patronus teneatur præsentare,
 » beneficio vacante? Respond. Si patronatus sit laicus, tenèri
 » intra 4 menses: » (*Ex c. Quoniam, de jure patron.*) « Si
 » ecclesiasticus, intra 6. » (*Ex c. unico. §. Verum, de jure*
patron. in 6. Si mixtus, etiam intra 6. ut Salm. tr. 28.
de benef. ecl. c. unic. punct. 8. §. 5. num. 275.) « intra
 » quos nisi fiat præsentatio, beneficium fit liberum, ejusque
 » dispositio pro ea vice devolvitur ad eum, cujus est insti-
 » tuere præsentatum.

89. — Quæritur hic, an currat tempus præsentationis,
 quando vertitur lis super jure patronatus? Nega, si lis sit inter
 Episcopum, et patronum, vel inter ipsos præsentatos. Secus,
 si lis sit inter patronos, verbi gratiâ si non conveniunt in
 præsentando; vel si contenditur, cui competat jus præsen-
 tandi. *Salm. ibid. n. 277. cum Azor. Zer. etc. ex c. Quoniam,*
de jure patron. Notant tamen *Salm. ib. cum Barb.* Episcopum
 tempus designatum posse per alios 6 menses prorogare, sed
 non ampliùs, ex c. 2. *de Conces. præb.*

90. — « Quæres 3. Quid faciendum, si multi præsententur?

« Resp. 1. Si patronus, qui antea præsentavit Petrum, præ-
 » sentet postea Paulum, velitque hunc præferri, poterit præ-
 » latus instituere utrum maluerit, si patronatus sit laicus:
 » quia tunc præsentatio secunda non facit irritam primam,
 » nec contrâ. Si tamen patronatus sit ecclesiasticus, prior
 » tempore erit potior jure, ex cap. *Cum autem, de jure patro-*
 » *natus.* Resp. 2. Si ex duobus patronis, alter Petrum, alter
 » Joannem præsentet, potest collator conferre utri maluerit.»
 (*Sed præferre debet digniorem, etsi à minore parte patrono-*
rum præsentatum, ex cap. Quoniam, de jure patr. Vide alia
infra ex n. seq.) « Imo juxta *Sylv.* Episcopus tunc tertio con-
 » ferre potest, eò quòd patroni non conveniant. Resp. 3. Si
 » multi patroni inter se sint discordes, is instituendus, in
 » quem plures conveniunt. *Vide Less. l. c. d. 8. Laym. l. c.*

91. — Hic oportet plures quæstiones discutere scitu ma-
 ximè necessarias circa collationem beneficiorum.

Quær. I. An sit obligatio eligendi digniores ad beneficia? Certum est 1. nullo modo excusari à peccato mortali eos, qui promovent minus dignos ad episcopatus, et cardinalatus. Habetur hoc ex *Trid. sess. 24. c. 1. de Ref.* ubi declaratur: *Omnes verò et singulos, qui ad promotionem præficiendorum, quodcumque jus, quodcumque ratione à Sede apostolica habent, aut alioquin operam suam præstant.... in primis meminerint nihil se ad Dei gloriam, et populorum salutem utilius posse facere, quàm si bonos pastores, et Ecclesiæ gubernandæ idoneos promovèri studeant; eosque alienis peccatis communicantes mortaliter peccare, nisi quos digniores, et Ecclesiæ magis utiles ipsi judicaverint, non quidem precibus, vel humano affectu. aut ambientium suggestionibus, sed, eorum exigentibus meritis, præfici diligenter curaverint.* Ex quo patet peccare quidem graviter Pontifices, et reges, qui ad præfatas dignitates non digniores promovent. Ratio, quia cum beneficia, seu dignitates prædictæ, sint instituta ad commune bonum Ecclesiæ, multum ipsi detrahunt, qui prætermittunt eligere magis idoneos ad Ecclesiarum regimen. Confirmatur ex proposit. 47. damn. ab *Innocent. XI.* quæ dicebat: *Cum dicit concilium Tridentinum alienis peccatis communicantes mortaliter peccare, qui nisi quos digniores, et Ecclesiæ magis utiles judicaverint, ad Ecclesias promovent, concilium vel primò videtur per hoc digniores, non aliud significare velle, nisi dignitatem eligendorum, sumpto comparativo pro positivo: vel secundò locutione minus propriâ ponit digniores, ut excludat indignos, non verò dignos: vel tandem loquitur tertio, quando fit concursus.*

92. — Certum est 2. quòd Episcopi ad beneficia curata pariter tenentur digniores eligere. Ratio est eadem quæ suprâ declarata est, cum ad parochos etiam pertineat salus animarum. Et hoc pariter constat ex *c. 18. Trident. ejusdem sess. 24.* ubi dicitur: *Ex hisque Episcopus eum eligat, quem cæteris magis idoneum judicaverit.* Ex verbis autem Tridentini primo loco relatis quos Ecclesiæ magis utiles ipsi judicaverint, rectè inferunt cum *S. Thom. 2. 2. q. 65. art. 2. Salm. tr. 28. de benefic. eccl. c. unic. punct. 8. §. 5. n. 507. in med. cum Soto, Cajet. etc.* quòd major dignitas eligendorum non accipienda est absolutè, sed respectivè ad utilitatem Ecclesiæ, et fidelium. Cæteris autem paribus, dicunt *Salm. l. c. cum Barb. Hurt.*

etc. censendum esse digniorem 1. Qui est senior. 2. Qui de suis bonis fundavit Ecclesiam. 3. Sacerdos in concursu non sacerdotis. 4. Originarius respectu extranei. 5. Graduatius in aliqua scientia. 6. Qui præditus est majori sanetitate, aut prudentiâ, præferendus est ei qui solâ scientiâ præeminet. 7. Potens et nobilis, quia hæc solent non parùm conducere ad Ecclesiæ bonum. 8. Pauper præferendus est diviti. Ultimò notant *Pass. Leur. et Sigism. apud Croix l. 4. n. 594.* quòd si quis sit probabiliter dignior, sed dubiè minus dignus altero qui est certè dignus, potest hic certè dignus præferri.

95. — Dubitatur 1. an peccent mortaliter Episcopi eligentes minus dignos ad beneficia simplicia omissis dignioribus? Adest duplex sententia.

Prima sententia probabilis negat, quia, cum beneficia non sint instituta (saltem primariò) in bonum singulorum, sed in utilitatem communitatis, modicum ei damnum inferitur, si illa conferantur dignis, prætermisiss dignioribus. Ita tenent *Nav. l. 2. de rest. c. 2. nu. 172. Sa, verb. Beneficium, n. 42. Sotus l. 3. de just. q. 6. ar. 2. Elbel t. 2. p. 507. a. 2. Sanch. Cons. l. 2. c. 1. dub. 2. n. 20. cum Salon. Gabr. Ales. et Abul. item Dic. Hurt. Vega, et Diana apud Salm. loc. cit. n. 512. et probabilem putant Salm. ibid. n. 524. in med. et Card. in dict. prop. 47. damn. ab Innoc. XI. n. 9.* Ad textum autem, qui adducitur ab adversariis in *c. un. Ut eccles. ben. sine din.* Ubi dicitur: *Debuiisti beneficium in persona magis idonea dispensare,* respondent cum *Lugo de just. d. 55. n. 11.* ibi reprehendi à Pontifice Episcopum, non quia non dispensavit digniori, sed quia dispensavit non idoneo, ut colligitur, iudicio *Lugonis*, ex ejusdem canonis initio. Ad alios textus verò, qui opponuntur, respondent in illis non haberi præceptum, sed tantum instructionem. Non desunt qui asserunt nullum esse peccatum eligere ad beneficia simplicia etiam minus dignos, ut *P. Nav. Led. Gult. Garc. Nav. et Diana apud Carden. d. n. 9.* qui adhuc probabile putat; sed puto in hoc non recedendum à communi sententiâ, quæ saltem à veniali id non excusat: quinimò rectè *Sanch. n. 21. et Cont. Tourn. de Beneficiis cap. 2. art. 1. sect. 2. cum communi,* damnat de mortali eligere minus dignum ad canonicatus, quibus annexum est munus penitentiariæ, vel concionandi, aut docendi.

Secunda sententia tamen communior et probabilior docet sub gravi obligatione etiam ad beneficia simplicia eligendos esse digniores. Ratio I. quia, ut ait *S. Th. 2. 2. qu. 65. a. 2. ad 1. Prælati ecclesiasticus non est dominus* (beneficiorum), *ut ea possit dare pro libito, sed dispensator, etc.* Unde peccat, qui aliis beneficia distribuit, quàm dignioribus, qui ad illa jus fortius habent; si enim verum est (ut DD. communiter fatentur), quòd beneficia non solùm sint instituta in bonum commune, sed etiam (licèt minùs principaliter) in præmia meritorum, patet inde ad illa majus habere jus, qui commune bonum magis promovent; saltem beneficia sunt bona communia, et ut talia etiam debentur iis, qui meritis præstant. Ratio 2. potior mihi, et *Lugoni* (qui prædictæ primæ rationi minimè acquiescit) ea est, quia ipsa utilitas Ecclesiæ, ob quam sunt beneficia instituta, postulat de se, ut digniores promoveantur, alioquin clerici parùm incumbere ad digniores se reddendos, et sic valde deficeret Ecclesiæ utilitas; hoc autem damnum non leve, sed satis notabile videtur. Ita *Less. l. 2. c. 53. dub. 14. Lugo de justit. d. 35. n. 10. Pal. tr. 15. disp. 2. p. 11. n. 8. Holzm. t. 1. p. 452. n. 449. Croix l. 4. n. 388. Viva in prop. 47. Innoc. XI. n. 6. et 9. Ronc. de beneficiis c. 5. qu. 8.* qui, spectatâ ratione, putat contrariam carere probabilitate, item *Salm. de benefic. eccl. c. unic. punct. 8. §. 5. n. 514. et seqq. cum S. Anton. Caj. Az. Fill. Garcia, et aliis plurimis.*

94. — Limitant tamen DD. et dicunt non esse peccatum mortale; I. Si prætermittatur dignior non passim, sed semel, vel bis, ut *Lugo l. c. n. 21. Nav. Azor, et Fill. apud Croix d. n. 388. item Less. l. c. n. 66. cum Ales. Soto, Sa, Gabr. Angel. P. Nav. et Arag.* loquendo de beneficiis merè simplicibus, ut capellaniis, et etiam canonicatibus, non autem de iis quibus annexa est jurisdictio vel functio magni momenti, ut suprâ; ratio, quia tunc parum damni infertur Ecclesiæ. Hoc tamen nullo modo admittendum in beneficiis curatis, pro quibus damnum Ecclesiæ, communiter loquendo, esset notabile. Imò *Vasq. Cov. et-Caj.* tenent hoc esse mortale etiam in omnibus beneficiis simplicibus, quia etiam violaretur in re gravi justitia distributiva. E converso, ait *Less. cum aliis n. 65.* quòd dignior in his beneficiis non habet tale jus strictum ut illud violare sit mortale, cum violatio justitiæ

distributivæ, ut asserit cum *Soto*, non sit semper mortale, nisi redundet etiam in violationem justitiæ commutativæ.

95. — Limitant II. Si excessus dignitatis sit parvus, quia tunc damnum leve censetur. Ita *Less. n. 64. Lugo n. 21.* qui vocat commune cum *Nav. Sot. Gers. P. Nav. et Sylvest. Sanch. d. dub. 2. num. 326. cum Arag. Pal. Prado, etc.* et in hoc casu dicunt electionem non excedere culpam venialem, etiamsi electores præstiterint juramentum eligendi digniores, ut *Salm. cum Soto, Sanch. Pal. et Lugo, n. 25.* qui hoc admittit in his duabus, et sequenti limitatione. Hæc tamen limitatio nequaquam admittenda est quoad beneficia curata.

96. — Limitant III. Si beneficia sint parvi momenti, ut *Lugo ex num. 21. communiter cum Nav. Sylv. Gers. Arag. Salm. Viva l. c. n. 6. item Less. Reg. Reb. Mald. apud Croix n. 388. Item Sotus, Valent. Bann. Rodr. ap. Dian. p. 5. tr. 5. r. 15.* Limitant IV. Si ex lege fundationis debeat eligi aliquis de aliqua familia, collegio, vel oppido, ut *Cont. Tourn. loc. cit. cum Sylvio.* Limitant V. Si prævidetur dignior brevi dimissurus beneficium, ut *Holzm. p. 452. n. 421. cum Pichler.*

97. — Dub. 2. an patroni teneantur sub mortali præsentare digniores ad beneficia? Distinguendum inter beneficia curata, et simplicia. Si sint curata, certum est, 1. quòd patroni Episcopatum, ut sunt reges, ad id tenentur ex relato c. 1. *Trident. sess. 24. de Ref.* ut suprâ, ubi hoc declaravit concilium de omnibus promoventibus, ut vidimus n. 91. Certum est 2. quòd si patroni sunt ecclesiastici, tenentur etiam digniores præsentare, ut sancivit concilium c. 18. *dict. sess. 24.* Sed dubium est, si patroni sint laici?

Prima sententia quam tenent *Pal. tr. 15. disp. 2. p. 7. n. 6. ac Garcia, P. Nav. et alii apud Salm. de benefic. eccl. c. unic. p. 8. §. 2. n. 281.* negat tenèri ad præsentandos digniores, sive beneficium sit simplex, sive curatum. Probant ex *Trid. d. c. 18.* ubi dicitur: *Quòd si jurispatronatus laicorum fuerit; debeat, qui à patrono præsentatus erit, ab eisdem deputatis examinari, et non, nisi idoneus repertus fuerit, admitti.* Ergò concilium, ait *Palaeus*, non aliud onus imponit laico, quàm idoneum præsentare. Confirmat ex *can. Monasterium 55. caus. 16. quæst. 7.* ubi dicitur: *Liceat illi presbytero cui voluerit pro sacro officio illius diocesis cum consensu Episcopi, ne malus existat, commendare.* In quibus verbis

ne malus, commentat Glossa : Sufficit aliquem non malum esse ; ut notat etiam Glossa in cap. Licet, cas. 8. q. 1.

Sed omninò tenendum cum *secunda sententia*, quòd in beneficiis curatis teneatur sub gravi patronus adhuc laicus præsentare digniorem. Hoc mihi certum videtur, quia in his beneficiis eadem utique ratio currit, quæ in Episcopatibus, pro quibus jam declaravit Tridentinum, ut supra vidimus, à quibuscumque patronis promovendos esse digniores. Idque videtur clarè confirmari ex *prop. dam. 47*, ut suprà (ut benè advertit *Croix n. 583.*), quæ intelligenda est ex verbis, *quando fit concursus*, non solùm de Episcopatibus, in quibus non fit concursus, sed etiam de beneficiis curatis, quæ per concursum conferuntur. Si verò beneficia sint simplicia, prout probabile est, Episcopos non tenèri sub gravi ea dignioribus conferre, ita probabile etiam est ad hoc non tenèri patronos; sed quia probabilius est, ut diximus, illa dignioribus conferenda esse; ita etiam probabilius censemus patronos tenèri sub gravi digniores præsentare. Ratio potissima, ut benè ait *Sanch. d. lib. 2. c. 1. dub. 5. n. 3.* quia aliàs evenirent eadem inconvenientia, quæ sequuntur ex hoc quòd electores non eligant digniorem, prout suprà animadvertimus, cùm Episcopus non possit alioquin repellere præsentatum, si sit idoneus, etiamsi dignior omittatur. Nostram sententiam tenent *Sanch. l. c. Croix n. 584. Viva l. c. q. 4. et Salm. cum Mol. Ban. Vasq. Azor. Less.* et eandem tenet *Lugo dict. dub. 53. n. 59.* quamvis excipiat capellanas, quas quis pro libito in aliqua capella suæ familiæ instituit, contra *Molin. Azor. et Vasq. apud Viva Opusc. de benefic. q. 4. a. 2. num. 5.* quia hoc concedunt tantùm fundatoribus, non autem successoribus.

98. — Dub. 5. an resignantes beneficia etiam debeant digniorem quærere? In hoc plures diversæ adsunt sententiæ.

Prima negat cum *Sanch. Consil. l. 2. c. 1. dub. 7. n. 4. Less. l. 2. c. 54. n. 61. cum Caj. Pal. tract. 15. disp. 2. p. 11. §. 2. num. 11.* item *Azor. Hurtad. Mercad. Salon. apud Salm. de benef. eccl. c. unic. p. 8. §. 6. n. 350. et Lugo dict. d. 53. n. 49.* vocat communem cum *Malder. Sa, et Diana*, et ipse *Lugo cum Vasq.* probabilem vocat. Ratio, quia resignans sive commutans beneficium non est dispensator boni communis, sed boni sui; unde non peccat contra justitiam

distributivam: nec peccat Episcopus tunc conferens beneficium resignatario idoneo, quia tunc non tenetur digniorem quærere, decreta enim de eligendo digniore loquuntur de collatione per vacationem, non autem per resignationem. Sentit tamen *Less. l. c.* quòd si offeratur resignanti persona multò dignior, tenebitur ex charitate erga commune bonum illum præferre.

Secunda sententia omninò opposita absolutè affirmat tenèri resignantem quærere digniorem. Hanc tenent *Sotus de just. l. 5. qu. 6. art. 2. Viva l. c. n. 15. Cort. Tourn. ibid.* item *Vasq. et Palac. apud Salm. loc. cit. n. 529.* Ratio, quia resignans, licèt non peccaret tanquam collator beneficii, peccaret tamen, quia esset causa illicitæ collationis: cùm alioquin collator, qui certè non tenetur acceptare hujusmodi resignationem, non excusaretur à peccato, si eam acceptaret in aliquem qui vix est dignus, dùm aliunde de facili inveniri posset magis idoneus, cui beneficium conferatur; unde peccat etiam resignans, coöperando peccato collatoris.

Tertia sententia, quam tenent *Nav. l. 2. de rest. c. 2. n. 475. et Salm. ibid. n. 551. cum Vasq.* tùm tantùm admittit posse resignationem fieri non digniori, cùm resignatarius sit æquè dignus ac resignans, quia tunc nullum Ecclesiæ damnum irrogatur.

99. — Sed de his omnibus sententiis æquior mihi videtur sententia doctissimi *Lugonis*, nempe quòd tota ratio culpæ in hoc puncto sumenda est à ratione damni, quod Ecclesiæ obveniret. Ratio, quia, cùm finis intrinsecus principalis institutionis beneficiorum sit bonum commune, compertum est apud omnes (juxta dicta *n. 95. et l. 4. n. 492.*), Ecclesia illa conferendo, sub hoc onere confert, ut casu quo beneficiarii velint ea à se abdicare, non nisi in bonum commune resignent; finis autem hic intrinsecus non potest negligi sine culpa. Hinc rectè infert hujusmodi resignationes præsertim in beneficiis curatis, et præcipuè in Episcopatibus, rarò esse licitas; tùm quia rarò fiunt sine gravi boni communis detrimento; tùm quia istæ electiones non fiunt cum ea diligenti inquisitione meritorum, quæ conferuntur beneficia præfata per vacationem; item quia ut plurimum fiunt cum retentione pensionis, quæ in damnum pauperum vergit; tandem quia sæpè fiunt à senibus in adolescentes, ex

quo deinde provenit, quòd ubi digniores in beneficiis post resignantium mortem electi fuissent, sint tantùm electi minùs digni: omnia autem hæc utique vergunt in grave damnum commune. Si autem ex circumstantiis censèri posset in aliquo casu nullum, aut modicum detrimentum Ecclesiæ inferri ob resignationem factam in aliquem minùs dignum alio, qui inveniri posset; tunc benè ait *Lugo* excusari posse resignantem, et collatorem à culpa, saltem gravi. Et huic sententiæ adhæret etiam *Croix l. 4. n. 586.*

100. — Quær. II. An ad prælaturas regulares eligendi sint etiam digniores?

Prima sententia negat cum *Hurt. Rodr. et Valer. apud Salm. de benef. eccl. c. unic. p. 8. §. 6. n. 552.* nisi agatur de generatu, aut prælatura perpetua; quoad tamen prælaturas amovibiles, dicunt non esse obligationem eligendi digniores; tùm quia in religione jam adsunt regulæ, quapropter sufficit, ut juxta eas subditi regantur, quod benè potest præstare prælatus dignus quin dignior existat; tùm quia, si hic damnum aliquod afferret, facilè amovèri potest. Huicque sententiæ adhæret *Lugo d. 53. n. 56.* casu quo subditi essent adèò observantes, ut prælatus non dignior, sed dignus, possit sine ullo periculo eis præfici.

101. — Sed omninò affirmandum cum *sententia communi*, ut asserit idem *Lugo*, et hanc tenent *Sotus l. 5. qu. 6. art. 2. concl. 9. Nav. l. 2. c. 2. n. 159. Card. l. cit. n. 5.* ubi id prænotat ut certum, *Viva in dict. prop. 47. n. 10. Ronc. c. 5. q. 7. Sanch. dub. 2. n. 27.* et etiam habent tanquam certum *Croix l. 4. n. 582. et 589. Salm. ibid. n. 555. cum Vasq. Peyrin. Villal. Fernand. et aliis.* Ratio, quia eadem valet ratio in prælatis regularibus, quàm in Episcopis, incumbendi bono communitatis, et subditorum, erga quos prælati sunt quasi Episcopi. Nec penitùs valet dicere, quòd, cum adsint regulæ, sufficiet quòd prælatus attendat dumtaxat ad ipsarum observantiam retinendam; nam hæc observantia difficillimè vigebit, si minùs digni eligantur; quia minùs digni facilè tepescunt, et indigni evadunt, aut saltem minùs diligenter observantiæ incumbunt, et deinde ex imperfecta observantia facilè ac citò regularum relaxatio succedet cum damno irreparabili; nam experienciâ constat, quòd ubi in aliqua religione abusus aliquis vel semel intruditur, difficillimè postmodùm avertitur.

Et hujus gravissimi damni profectò sunt causa prælati minùs diligentes, et ii qui tales prælatos eligunt. Utinam hujusmodi detrimentum ex hoc capite derivatum in pluribus monasteriis sepè non lugeretur! Ideò nunquam auderem absolvere religiosum, qui minùs dignum prælatum eligere vellet. Atque rectè *Salm. cum Anton. de Spirit. Sanct.* hanc doctrinam extendunt ad electionem diffinitorum, consiliariorum, procuratoris generalis, et similium.

102. — Quær. III. An electio digni in beneficiis, omissa digniori, sit valida? Si beneficium est simplex, certum est valere ex communi DD. *Vide Salm. de benef. eccl. c. unic. p. 8. §. 7. n. 542.* Dubium est, si sit curatum. Negant probabiliter *Pal. l. c. p. 11. §. 5. n. 5. Sanch. l. 1. c. 1. dub. 6. et Salm. ibid. n. 543. cum Gonzal. Arag. Hurt. etc.* Ratio, quia in *cap. cit. 18. Trid.* circa beneficia parochialia, postquam præcipitur eligere digniores, sic additur: *Provisiones, seu institutiones, præter supradictas formas factæ, subreptitiæ esse censeantur:* inter autem has formas (dicunt), quænam magis præcipua forma est, quàm ut dignior eligatur, prout expressè concilium jubet? Confirmant ex bulla *S. Pii V.* anno 1566. quæ incipit: *In conferendis*, ubi declarantur nullæ omnes collationes factæ præter formam Tridentini, præsertim in examine; et insuper conceditur appellatio digniori præterito.

103. — Affirmant verò probabilius collationem valere *Lugo dist. 53. n. 71. cum Garcia, Ugolin. Fill. Vasq. Mol. Gutt. Led.* et idem tenent *Holz. pag. 452. n. 422. cum Anacl. et Angel. Croix lib. 4. n. 627. cum Gonz. Leur. et Lott.* Ratio, quia forma reverà non significat nisi modum, seu ritum externum in hujusmodi collationibus à concilio præscriptum, nempe edictum, concursus, examen, etc. Quòd autem alter dignior judicetur ab Episcopo, non pertinet ad formam, sed ad internum Episcopi iudicium, à quo non debet pendere validitas collationis; nam aliàs, si Episcopus elegerit eum quem minùs dignum judicaverit, etiamsi ille reverà sit dignior, electio erit nulla. Præterea *S. Pius* in sua bulla præscripsit appellationem interpositam non impedire, quominus electio per Ordinarium primo loco facta interim executioni mandetur, et provisus, causâ pendente, ab eadem Ecclesia non amoveatur. Ergò (benè arguit *Lugo*) electio facta erit valida donec iudex appellationis eam revocet; alioquin etiam

appellatione non factâ, electio nulla dicenda esset. Omnes autem conveniunt in dicendo, quòd difficillimè poterit in eo casu judicari pro appellante, cum major dignitas electi non tantum pendeat à scientia, sed etiam ab aliis requisitis prudentiæ, integritatis, aptitudinis, etc. Et idèò præsumptio semper est pro electione Ordinarii, nisi evidenter injusta, et dolosa probetur, ut ajunt *Lugo l. c. et Salm. de benef. eccl. c. unic. p. 8. §. 7. n. 547.*

104. — Quær. IV. An obligatio eligendi digniores ad beneficia curata, præsertim ad Episcopatus, ita urgeat, ut debeat Episcopus dignior ab una Ecclesia ad alteram majorem transferri. Hæc quæstio tota pendet ab alia, nimirum, an translatio Episcoporum sit prohibita jure divino, vel humano? Quapropter hanc discutere oportet.

Prima sententia tenet translationem Episcoporum esse tantum vetitam de jure ecclesiastico, ut disponunt *Leo I. Ep. 82. Gelasius Epist. 6. etc.* Ratio, quia aliàs, si esset vetita de jure divino, non sufficeret quælibet utilis, et honesta causa ad dispensandum; sed in *cap. Nisi, de renunt.* Pontifex loquens de renuntiatione Episcopatus, expressè dixit: *Ut si propter aliquam causam utilem et honestam in hujusmodi proposito perseveres, de licentia nostra cedas.* Ex quo inferitur, Papam sine causa validè dispensare, et cum aliqua causa etiam licitè. Ita mordicus tuetur *Suar. de relig. l. 1. c. 16. cum Hostiens. et Major.* ac sequuntur *Barbos. etc. apud Salm. ibid. p. 9. n. 579. et 580.*

Secunda sententia verò communior, et mihi longè probabilior, docet Episcopos tenèri jure divino permanère in suis Episcopatibus; idèò nec licitè nec validè posse Papam cum eis dispensare sine valde gravi causa. Probatur ex *cap. Inter corporalia, de transl. Ep.* ubi expressè declaravit *Innocentius III.* quòd sicut Deus dissolutionem carnalis conjugii sibi reservavit, sic etiam conjugii spiritualis inter Episcopum et Ecclesiam, et addidit: *Non enim humanâ sed potius divinâ potestate conjugium spirituale dissolvitur, cum per translationem... auctoritate Romani Pontificis (quem constat esse vicarium Jesu Christi) ab Ecclesia removetur.* Ratio autem hujus naturalis indissolutionis est, quia aliàs innumerabilia inconvenientia evenirent: præsertim quia Episcopi multum deficerent in dilectione suarum Ecclesiarum, et ipsæ Ecclesiæ parum benè regerentur, si sæpè

mutarentur Episcopi. Ita *Vasq. in 3. p. 3. d. 241. Caj. 2. 2. q. 184. art. 6. Sanch. Consil. l. 2. c. 1. dub. 3. cum Salon. et Sot. item Ban. Arag. cum Salm. qui tr. 28. c. unic. p. 8. §. 9. n. 584.* rectè addunt cum *Carthusiano, Soto, Hurtado, etc.* Episcopis esse etiam vetitum suas deserere Ecclesias, propter votum quod ipsi emittunt, dum Ecclesiis præficiuntur, curam habendi ovium ipsarum; quod votum perpetuum est, et in eo solus Papa dispensare potest, ut docet *S. Thomas 2. 2. qu. 183. art. 4. in corp. et clariùs qu. 189. art. 7.* ubi ait: *Presbyteri autem curati non obligantur voto perpetuo, et solemnè ad curam animarum, sicut obligantur Episcopi. Unde Episcopi præsulatum non possunt deserere absque auctoritate Romani Pontificis.*

105. — Advertendum hic verò, quòd, licèt Episcopatus comparetur matrimonio carnali, non tamen id ita verum est, ut non possit dissolvi hoc conjugium spirituale per dispensationem Pontificis, justâ et valde gravi causâ interveniente, ut omnes fatentur; vide *Salm. ibid. n. 582.* Et ita respondetur ad textum oppositum à *P. Suarez.* Causæ autem justæ communiter à DD. censentur esse, nimirum magna utilitas Ecclesiæ universalis, vel particularis, vel ab alio non supplebilis; vel necessitas Episcopi, propter infirmitatem, aut aëris malitiam: vel quia in sua diœcesi ob plebis iniquitatem, aut ob aliam causam non potest benè suum munus exercère. Ita *Salm. ibid. n. 588. Sanch. l. c. cum Soto, et Vasquez.* Hinc respondetur ad quæsitum, quòd si translatio sit vetita tantum de jure ecclesiastico, juxta primam sententiam, minor sufficit causa ad translationem, et adest obligatio eligendi Episcopum digniorem, etiam ex iis qui aliis Ecclesiis præsent. Si verò translatio sit vetita de jure divino, juxta nostram sententiam, nulla erit obligatio eligendi digniorem ex Episcopis qui actualem curam habent suarum Ecclesiarum; et si Episcopus nolit transferri, ad id nequit Papa eum cogere: nisi interveniat causa valde urgens, quo casu potest etiam cogi Episcopus, ut ad aliam Ecclesiam se transferat, ut dicit *Sanch. dict. dub. 3. n. 2. cum Arag.* Et idem censent *Salm. tr. 28. c. unic. p. 8. §. 8. n. 590. cum Hurtado* de translatione parochi.

106. — Quæritur V. An qui eligunt ad beneficia dignum, omisso digniore, teneantur restituere damnum illatum ipsi, aut Ecclesiæ.

Prima sententia, quam tenent *Caj. 2. 2. qu. 62. art. 4. Sylv. v. Restit. 3. qu. ult. Vasq. de benefic. dub. 17. n. 117. et Salm. ibid. n. 359. cum Bann. Salon. Aragon. Tapia, et Lop.* ait tenèri compensare damnum digniori omisso: quia, ut dicunt, sicut si aliqua bona essent à fundatoribus relicta, ut distribuèntur magis benemeritis, aut indigentibus, aut propinquis, isti jus strictum quidem haberent ad illa bona; ita jus habent digniores ad beneficia, quæ hæc lege universali instituuntur, ut sint non solum stipendia laborum, sed etiam præmia meritorum. Alii verò, ut *Salmant. ibid. n. 367. cum Bannez, et Salon.* putant damnum resarciendum non solum digniori, sed etiam Ecclesiæ; quia hoc confertur Electori jus eligendi ab Ecclesia, ut eligat meliores; unde dicunt tenèri electorem ex justitia commutativa ad compensationem damni, quod ipsi Ecclesiæ obveniat ob electionem minus digni.

107. — *Secunda sententia* verò non minus probabilis, quam tenent *Nav. in Man. c. 17. n. 69. Less. l. 2. c. 34. dub. 13. Sanch. l. 2. c. 1. d. 43. n. 13. Pal. tr. 13. disp. 2. p. 11. §. 4. n. 5. Lugo d. 53. n. 85. Tol. l. 3. c. 4. n. 4. Croix l. 4. n. 591. et Canus cum Adrian. Penna, Cov. etc. apud Salm. ibid. n. 554.* qui probabilem vocant, docet electorem neque Ecclesiæ, neque digniori tenèri aliquid restituere; non digniori, quia tunc digniores haberent jus strictum ad beneficia, quando principaliter, ut supra diximus, fundatores habuissent rationem meritorum; non verò quando minus principaliter, ut est in casu nostro, cum beneficia primariò, prout omnes concedunt, imò etiam unicè, prout tenet *Lugo*, sunt instituta in bonum commune, ut Ecclesiæ inserviat à bonis ministris; et licet secundariò essent etiam instituta in præmia meritorum, ex hac tamen justitia nullum jus rigorosum ad illa acquirunt nec digni, nec digniores. Neque sub alio pacto, seu lege intelligit Ecclesia electores obligare; neque ipsi intendunt se obligare sub onere restitutionis ad amplius quàm ad ministros non indignos eligendos. Unde neque Ecclesiæ tenentur aliquid restituere, ut pro certo vel ferè certo habent *Pal. Mol. et Sanch. n. 10. cum Soto, et Arag.* Secus verò, si eligatur indignus, quia tunc tam ab electo, quàm ab electore, deberetur Ecclesiæ restitutio damni. Utraque sententia est valde probabilis; sed reddit mihi probabilior secundam sententiam id, quod diximus *l. 1. num. 53, et l. 4. num. 927.,*

nempe quòd nullus legitimus possessor sui ad restitutionem tenetur, qui pro se probabilem habet opinionem.

108. — Sic etiam resolvitur illa alia quæstio, quam retulimus *l. 4. n. 583.* scilicet an qui suadet Episcopo conferre beneficium simplex, aut curatum digno, prætermisso digniore, teneatur ad restitutionem damni? Affirmant *Salm. in hoc tract. de benef. eccl. c. unic. p. 8. §. 8. n. 371.,* consequenter ad sententiam, quam ipsi tenent, ut supra; sed nos consequenter ad secundam sententiam, cui mox supra adhæsimus, dicimus cum *Laym. Nav. Sa, Less. Val. Fill. et aliis apud Salm. in tract. de rest. c. 1. p. 4. n. 106.* ubi ipsi *Salm.* hoc probabile censent, eum qui Episcopo sine vi aut fraude suadet beneficium conferre minus digno, ad nullam restitutionem tenèri. Secus verò, si vi vel fraude impediret beneficium conferri digniori; tunc enim certè tenetur damnum ipsi illatum restituere, cum quisque jus habeat, ne vi vel fraude impediatur à consecutione justì boni, ut dictum est *l. 4. n. 382.* Secus etiam, si beneficium conferendum esset per concursum, ut in sequenti quæstione dicetur. An autem teneatur ad restitutionem is, qui non vi vel fraude, sed tantum ex odio impediret aliquem dignum à consecutione beneficii? Probabilius negatur. *Vide dicta l. 4. n. 584.*

109. — Quær. VI. An quando beneficia conferuntur per concursum, eligens dignum, omisso digniore, teneatur huic damnum restituere?

Prima sententia communis affirmat, quam tenent *Pal. d. p. 11. §. 4. n. 6. Cont. Tourn. de benefic. cap. 2. art. 1. sect. 2. Holzm. p. 452. n. 419. Sanch. l. 2. c. 1. dub. 46. cum Mol. et Metin. Croix l. 4. n. 628. Lugo d. 53. cum P. Nav. Less. Caj. Sylvest. Vasq. etc.* qui vocavit verissimam sententiam. Ratio, quia eo ipso quo dignior admittitur ad concursum, acquirit jus ad rem, cum in communi æstimatione adsit tunc pactum implicitum in edicto inter Episcopum, et oppositores, ut dignior præferatur. Quòd procedit in omni præmio, quod promittitur vocatis per concursum ad luctam, ad jactum, etc. Imò, ait *Lugo*, quòd, cum in edicto dicatur, quòd cuique servabitur jus suum, digniores ex pacto explicito ad beneficium jus acquirunt. Tantò magis, quia in concursu ad beneficia curata datur ex Tridentino appellatio digniori, si prætermittatur; ergò dicit *Pal. loc. cit.* quòd digniores habent jus stri-

ctum ad beneficia. Excipiunt tamen *Ronc. c. 5. q. 2. cum Garcia, Lugo n. 21. et Sanch. n. 5.* si excessus dignitatis sit parvus.

Secunda sententia tamen negat obligationem restitutionis, ut tenent *Sot. l. 4. de just. q. 6. art. 5. sub fin. Nav. c. 17. in Summ. n. 74. item Led. Henr. et alii ap. Sanch. l. c. n. 1.* qui probabilem censent. Ratio istorum, quia prædictum pactum, quod supponitur, vel habetur in edicto, non est pactum rigorosum obligans juxta leges justitiæ commutativæ, sed est tantum promissio, obligans dumtaxat ex fidelitate; imo potius est explicatio obligationis, quam per se habet Episcopus ex justitia distributiva, quæ non obligat ad restitutionem. Procul dubio sub gravi debentur, ut ajunt, præmia promissa concurrentibus ad luctam, etc. ut supra, quia illa principaliter sunt instituta ut præmia meritorum; sed idem non currit de beneficiis, quæ unicè vel principaliter instituuntur in bonum commune. His non obstantibus, non audeo recedere à prima sententia communi, et valde probabiliori. Sed hanc secundam nec etiam audeo dicere improbabilem, quia reverà non videtur constare, quòd inter Episcopum et oppositores intercedat pactum illud obligans rigorosè ex justitia commutativa; et non constando de tali pacto, non videtur constare de tali obligatione.

110. — Quær. VII. An dignus se opponens per concursum digniori peccet mortaliter, et teneatur ad restituendum illi damnum, si beneficium obtineat? Nulli dubium, quòd si concurrat indignus cum digno, peccet concurrente, et acceptando beneficium tenetur resarcire damnum Ecclesiæ, illudque resignare; vide *Sanch. Cons. l. 2. c. 1. dub. 4. n. 9. et Salm. de benef. eccl. c. unic. p. 8. §. 8. n. 575.* Si verò concurrat dignus cum digniore, duo dubia occurrunt.

Dubium 1. est, an iste concurrente peccet graviter?

Prima sententia negat, et hanc tenent *Less. l. 2. c. 54. n. 70. Caj. 2. 2. q. 185. art. 5. Azor. 2. p. lib. 6. c. 15. q. 14. Salm. ibid. n. 574. cum Soto, Bann. Led. etc. item Vasq. et Cov. apud Lugo d. 55. n. 88.* Ratio, tum quia non pertinet ad ipsum merita discutere, sed ad electores; ideò si ipse beneficium petit, petit sub conditione, si dignior videatur; tum quia hoc est secundum mentem Ecclesiæ, ut omnes digni concurrant; aliàs, si non liceret dignis se opponere dignioribus,

pauci concurrerent, et fortè digniores à scrupulo territi se retraherent, idque in grave damnum Ecclesiæ utique vergeret.

Secunda sententia verò, quam tenent *Sanch. c. 1. d. 48. n. 4. Pal. d. 2. p. 11. §. 5. n. 1. Nav. de Orat. Misc. 45. n. 89. et 97. ac Lugo d. 55. n. 91. cum Turriano*, dicit, quòd si talis concurrat gratiâ honoris, ut ad alios concursus gradum sibi faciat, et postea desistat petere, ut eligatur, certè non peccat. Secus si prætendat electionem, apertè cognoscens alterum esse digniorem. Ratio, quia, licèt Episcopus non peccet ipsum eligèdo ex errore inculpabili, peccet tamen ille còoperando ad talem electionem, saltem materialiter injustam, maximè quia injustitia illa vergeret in damnum dignioris, qui jus habet ad sui electionem. Hæc sententia, speculativè loquendo, apparet probabilior; attamen in praxi nunquam videtur locum habere posse; nullo enim casu is qui est dignus, poterit esse certus, quòd Episcopus bonâ fide eum eligendo, non habeat aliquod rationabile motivum, ipsi concurrenti occultum, excludendi alterum, quem ille putat digniorem. Hoc innuit ipse *Lugo n. 89.*

Dubium 2. est, an hic dignus, manifestè cognoscens alterum se digniorem, peccet acceptando beneficium, et teneatur damnum illi resarcire?

Prima sententia affirmat, quam tenent *Nav. l. 2. de rest. c. 2. n. 175. Pal. d. §. 5. n. 1. item Sylvius, et Tanner. apud Salm. tr. 28. c. unic. p. 8. §. 8. n. 575.* Ratio, quia ipse acceptando beneficium, concurrat ad injustam electionem in damnum alterius.

Secunda sententia tamen, quam tenent *Sanch. c. 1. dub. 15. n. 2. Sot. de just. l. 5. q. 6. art. 2. Diana t. 2. tr. 5. Misc. r. 110. cum Turr. etc. ac Salm. l. c. n. 574.* dicit eum nec peccare, nec tenèri ad restitutionem. Ratio cur non peccet, quia ex una parte, ut ait *D. Th. 2. 2. q. 185. art. 5.* loquens de assumptione ad Episcopatum, ille qui debet assumere, *teneatur assumere meliorem quoad regimen Ecclesiæ*; pro eo verò qui assumitur, dicit quòd *non requiritur, ut reputet se aliis meliorem, sed sufficit quòd nihil in se inveniat, per quod illicitum ei reddatur assumere prælationis officium.* Ex alia parte non peccat còoperando peccato collatoris, cum per ipsam collationem jam Episcopus peccatum consummaverit, et per

accidens se habet, quòd ipse acceptet, vel non; juxta dicta in simili casu *l. 4. n. 492. quær. 8. v. Sed admissa.* Prout enim (ait *Sanch.*), si pater et extraneus sint in extrema necessitate, extraneus recipiendo panem à filio, licèt filius peccet panem ei præbendo, ipse tamen non peccat acceptando: ita in casu nostro. Ratio autem cur iste neque tenetur ad restitutionem, est, quia cum beneficium jam est ei collatum, alter dignior nullum jus ampliùs ad illud habet, eò quòd desinit tunc beneficium esse inter bona communia; prout, si res duobus vendita, tradatur secundo emptori, non tenetur iste rem emptam primo emptori restituere, cum per traditionem adeptus sit illius dominium, et extinctum sit jus ad rem primæ emptoris. Licèt autem in nostro casu concedatur digniori appellatio, collatio tamen in utroque foro valida est, et electus non potest à beneficio acquisito amovèri, nisi per sententiam judicis collatio invalidetur, ut diximus *n. 102.* Et hæc sententia mihi probabilior videtur; tantò magis, quia sicut dignus electus potest licèt beneficium petere, juxta dicta in præcedenti dubio; sic etiam potest acceptare; eò quòd nunquam potest esse certus collationem fuisse injustam. Hinc ait probabiliter *Lessius d. n. 70.* quòd si certè existimes Episcopum non judicio, sed favore te prætulisse, hoc tibi non imputabitur, si beneficium tibi non sollicitanti fuerit oblatum, vel si bonà fide sollicitasti; videtur enim Ecclesia ratas habere has collationes in favorem concurrentium, ne ipsi deinde perpetuò scrupulis angantur, ut eruitur ex *Trid. sess. 7. c. 5. de Ref.* ubi præcipitur beneficia conferre dignis, aliter facta collatio omninò irritetur. Ergo collationes dignis factas, pro assumptis jam ratas habet. Cæterum benè ait *Sanch. l. c. n. 5.* quòd communiter oppositores excusantur à peccato, quia nullus se reputat minùs dignum, et bonà fide existimare valet, quòd si alius excedit in uno, ipse excedat in alio.

111. — Quær. VIII. An examinatores teneantur Episcopo denunciare digniores?

Prima sententia negat cum *Lugo d. 53. n. 66. Pal. l. c. §. 4. n. 9. Croix l. 4. n. 626. et Barb. Garc. etc. apud Salm. de benef. eccl. c. unic. p. 8. §. 7. n. 557. et 558.* Et probant ex *cit. c. 18. Trid. sess. 24.* ubi dicitur: *Peracto deinde examine, renuntientur quotcumque ab his idonei judicati fuerint, ætate, moribus, doctrinâ, etc.; ex hisque Episcopus eum eligat,*

quem cæteris magis idoneum judicaverit. Ergò, ut dicunt, ex verbis concilii colligitur, quòd solùm ad examinatores pertinet denunciare idoneos, ita ut Episcopus invalidè eligeret eum, quem ipsi reproarent; sed contrà ad Episcopum unicè pertinet judicare, quis eorum sit dignior. Hoc confirmat *Lugo* ex declaratione S. C. concilii, quam refert, ubi dicitur: *S. Congregatio declaravit non pertinere ad examinatores, sed solum ad Episcopum judicare, quis ex concurrentibus ad Parochialem vacantem sit magis idoneus.* Et in *Conc. Trid. loc. cit.* tantùm habetur, ut examinatores peracto examine renuntient Episcopo quotcumque ab his idonei judicati fuerint. Hæc sententia est quidem probabilis, sed probabilior mihi est

Secunda sententia opposita, quam tenent communiùs *Nav. lib. 2. de rest. c. 2. num. 187. Ronc. c. 5. q. 9. r. 1. et Salm. cit. c. unic. num. 559. cum Azor, Led. Med. Vill. Lop. Dian. Tap. etc.* Ratio, quia ideò, et præcipuè concilium præscripsit concursum, et examinatores, ut Episcopus faciliùs, et tutiùs digniorem agnoscere ac eligere valeret; unde quamvis ex verbis concilii non inferatur obligatio examinerum denunciandi digniorem, infertur tamen ex mente concilii. Nec obstat declaratio allata S. C. ut supra, quia ibi nil aliud decernitur, nisi quòd ad Episcopum pertinet judicare de majori dignitate oppositorum, et hoc est certum; sed ibi non excluduntur examinatores tenèri ad exponendum Episcopo, quem ipsi censeant magis idoneum, ut mens concilii servetur. Demùm hic notandum, quòd examinatores debent præstare juramentum de fidelitate in eorum officio, ut præcipitur in *Trident. sess. 24. c. 18. de Ref.* alioquin concursus est nullus, ut declaravit Sac. Congr. conc. die 2 Decembris 1628.

ARTICULUS III.

Quæ intentio, et qualitates requirantur ad beneficium accipiendum?

112 Quam qualitas requiratur in eo, cui beneficium confertur?

113 An requiratur in eo voluntas clericandi? Quomodo peccat recipiens beneficium simplex cum animo ducendi postea uxorem?

114 An peccet graviter recipiens beneficium curatum cum animo dubio suscipiendi sacerdotium intra annum?

112 — « **R**ESP. 1. Ut beneficium aliquod validè, et licitè obtineatur, requiritur, ut sit persona capax, et habilis, hoc est, ut sit clericus, non illegitimus (cum quo tamen Episcopus dispensare potest ad ordines minores, et beneficium simplex, cui ordo major non est annexus), non irregularis, non excommunicatus, non improbus, aut facinorosus, ut habeat scientiam competentem ad munus beneficium annexum, et ætatem legitimam, nisi dispensetur, scilicet pro beneficio simplici annos 14. (sufficere tamen 14 inchoatum, docet *Dian. p. 5. ir. 6. r. 64. ex Azor. et aliis 3.*)» (*Cum Gonzal. Pal. Fill. Barb. et Salm. de benef. eccl. c. unic. p. 7. §. 1. num. 160. communiter.*) « Pro eo, quod subdiaconatum requirit, vigesimum primum. Pro eo, quod diaconatum, vigesimum secundum. Pro eo, quod sacerdotium, vigesimum quartum inchoatum (1). » (*Ut probabiliter Less. et Azor apud Salm. ibid. n. 157. Quæ ætas sufficit, si ordinem suscipiat intra annum, juxta Trid. sess. 25. c. 12. de Ref. Nota, quòd, ætate deficiente, etiam quoad unam horam, provisio beneficii est nulla: est commune cum Sanch. Pal. Azor. et Salmant. ibid. n. 162.*) « Colligitur ex *Trid. sess. 22. de Ref. c. 4. in fin. etc.* In his tamen, et similibus casibus multi excusantur, vel quia illud jus ubique non est receptum, vel quia bonâ fide tres annos fuerunt in possessione, quæ veluti usucapionem, et dominium parit. *Less. dub. 20.*

115. — « **R**ESP. 2. Qui recipit beneficium quodecunque habens annexum ordinem sacrum, tenetur habere voluntatem saltem conditionatam clericandi, et sacrum ordinem accipiendi intra tempus à jure requisitum. *Laym. c. 14. Less. l. 2. c. 54. dist. 26.* Ratio est, quia suscipiens officium, cui obligatio est annexa, omni modo se habilitare tenetur.

(1) « Pro beneficio curato habeat annos 25 inceptos... pro episcopatu denique requiritur ætas 30 annorum completorum. » *Hom. Ap. tr. 13. n. 42.*

« Imò, si curatum seu parochiale est, habetque intentionem sacerdotium intra annum non suscipiendi, sed parochiam dimittendi, non tantum mortaliter peccat, sed etiam ipso jure est privatus, et ad fructuum restitutionem tenetur, ut patet ex *cap. Commissa 55. de elect. in 6.* Quòd si tamen, mutatâ voluntate, ante finem anni sacerdos fiat, fructus retinere potest;» (*Idem docent Nav. Less. Sanch. etc. cum Salm. de benef. eccl. p. 7. §. 5. num. 190. Et sic tenendum contra Soto et Tol. ut probatur ex dict. cap. Commissa, ubi dicitur, quòd recipiens beneficium curatum animo non suscipiendi sacerdotium, tenetur fructus restituere, nisi voluntate mutatâ promotus fuerit. Vide omnia verba textus citati infra n. 114.*) « Imò et Episcopus dispensare potest, ut, vicario substituto, studiis per septennium vacet.

« **Dixi 1. habens annexum ordinem sacrum:** quia, si is non sit annexus, et beneficium sit simplex, licet illud acceperit animo fructus lucrandi, et deinde uxorem ducendi, non nisi venialiter peccat, si aliàs officio suo satisfaciat, ut docent *Laym. c. 14. Sanch. l. 7. de matrim. dist. 45.* Ratio est, quia illa perversio ordinis non videtur gravis, nec ullo jure vetatur, ideòque ad nullam fructuum restitutionem tenetur. Unde *Garcias p. 5. c. 4. n. 42.* talem ab omni culpa excusat.

« **Dixi 2. voluntatem saltem conditionatam:** quia, si ex justa causa postmodum status clericalis minus illi convenire videatur, potest animus mutare, etiamsi beneficium sit curatum, v. gr., si primogenitus familiæ, aut frater unicus sine liberis decedat, si optimum matrimonium ad conservationem familiæ nobilis vel ad lites graves sopiendas necessarium offeratur. Ratio est, quia non est mens Ecclesiæ, ita ad ecclesiasticum statum obligare, ut hæc et similia bona impediatur. *Laym. loc. cit.* »

Quær. hic I. Quomodo peccet, qui recipit beneficium simplex, animo deinde uxorem ducendi, beneficio dimisso? Certum est peccare graviter si beneficium habeat annexum ordinem sacrum, ut communiter docent *Bus. ut supra, et Sanch. l. 7. de matrim. d. 45. n. 14. Pal. tract. 15. dub. 4. d. 7. n. 14. Salm. loc. cit. n. 200. cum Soto, Tol. etc.* Si verò ordinem sacrum annexum non habeat, tres sunt sententiæ.

Prima, quam tenent *Less. l. 2. c. 54. n. 152. Tol. l. 3. c. 3. et Salm. ibid. num. 199. cum Soto, et Gutt.*, dicit adhuc peccare mortaliter, quia similis intentio est perversio ordinis naturalis et divini, statuentis beneficia recipienda esse tantum ad obsequium Deo præstandum.

Secunda sententia, quam sequuntur *Palauus l. c. et Garcias ap. Bus. suprâ*, censet talem ne leviter quidem peccare, quia nullum apparet præceptum hoc prohibens.

Tertia sententia media, quam teneunt eum *Bus. Sanch. l. c. n. 19. et Laym. l. 4. tr. 2. c. 14. n. 11. cum Nav. et Vasq.* tenet hunc quidem non excusari ab aliqua culpa, cum talis animus aliquam involvat inordinationem; sed non peccare graviter, cum hujusmodi inordinatio non sit tanta, ut damnari debeat de mortali; nullo enim jure constat ipsam esse gravem. Nullum autem præceptum (ut rectè docent *S. Antoninus, et P. Concina*, quorum verba retulimus *l. 4. n. 547. v. Cæterum*) est hominibus sub gravi imponendum, nisi evidens ratio id suadeat. Et ex hoc principio, tradito priùs etiam à *D. Thom. Quodlibet. 9. art. 15.* præfata tertia sententia probabilior mihi redditur.

114. — Quær. II. An peccet graviter, et teneatur restituere fructus, qui recipit beneficium curatum cum animo dubio, vel conditionato suscipiendi sacerdotium intra annum? Affirmant *Conc. t. 10. pag. 152. Sotus, et Azorius apud Salm. de benef. eccl. c. unic. p. 7. §. 5. n. 185.*, quia lex exigit veram intentionem suscipiendi, etc. Sic enim habetur in *cap. Commissa de elect. in 6. Cæterum, si promovèri ad sacerdotium non intendens, parochialem receperis Ecclesiam, ut fructus ex ea per annum recipias, ipsam postea dimissurus, (nisi voluntate mutata promotus fueris) tenèris ad restitutionem fructuum eorundem, cum eos receperis fraudulenter.* Negant verò *Nav. Barb. Garc. Graff. ibid. apud Salm. n. 186.*, quia textus loquitur de eo, qui accipit fraudulenter beneficium; non autem dicunt accipere fraudulenter, qui cum animo dubio, aut conditionali accipit. Verùm tamen alii opinantur, ut *Bus. Less. l. 2. c. 54. n. 151. et 155. Sanch. d. c. 43. n. 10. Pal. n. 5. et Salm. ibid. n. 188.* qui citant *Lop. Man. Bardi, etc.* accipientem cum dubio peccare mortaliter, et tenèri ad fructus perceptos restituendos, quia dubitans verè non habet intentionem; non verò accipientem sub con-

ditione, quia hic veram habet intentionem, quamvis conditionatam. Sed prima sententia est mihi probabilior, quia intentio, ut non sit fraudulenta, debet esse determinata absolutè ad ordinem suscipiendum.

ARTICULUS IV.

An liceat habere plura beneficia? Et quinam beneficiarii teneantur ad residentiam?

- 115 *An et quando liceat habere plura beneficia?*
 116 *Quotuplicia sint beneficia? Et quæ sint incompatibilia? Et an, obtento secundo beneficio quomodocumque incompatibili, vacet primum?*
 117 *An pluralitas beneficiorum sit vetita de jure divino, vel positivo?*
 118 *Quæ causæ cohonestent pluralitatem beneficiorum?*
 119 *De obligatione residentia.*
 120 *Quinam beneficiarii ad residentiam obligentur?*
 121 *De residentia pastorum. Qu. I. Ad curati teneantur residere de jure divino?*
 122 *Quid notandum circa residentiam Episcoporum?*
 123 *Quid circa residentiam parochorum? Dub. 1. An parochi indigeant licentiâ in scriptis? Dub. 2. An parochi habentes justam causam possint abesse per duos menses sine licentiâ? Quid si urgeat aliqua necessitas? Quid si absint per modicum tempus?*
 124 *Qu. II. Quo in loco beneficiarii teneantur residere? Et præsertim ubi Episcopi? Et ubi parochi?*
 125 *Qu. III. Quænam causæ excusent pastores à residentia? Et I. de causa charitatis. II. De causa necessitatis. III. De causa obedientiæ. IV. De causa utilitatis.*
 126 *Qu. IV. Quando et quomodo pastores non residentes teneantur restituere fructus beneficiorum?*
 127 *Dub. 1. Quid, si absint cum justa causa, sed sine licentiâ? Dub. 2. Quid, si eorum absentia sit sine culpa? Dub. 3. Quid, si resideant inutiliter? Et an parochi teneantur per se exercere munia principaliora? Dub. 4. An non residentes teneantur integros fructus restituere?*
 128 *Quibus debent restitui fructus à non residentibus?*
 129 *Plura hic de residentia canonicorum.*

- 150 *Quanam causæ excusent canonicos ab assistentia chori? Et I. De causâ infirmitatis. Dub. 1. An per se excusentur septuagenarii? Dub. 2. An cæci, et surdi? II. De causâ necessitatis. Quid, si quis abest à choro ob excommunicationem incursam? Quid, si Ecclesia sit interdicta? Quid si polluta? An canonici irregulares amittant distributiones; et fructus præbendæ? III. De causâ utilitatis.*
- 151 *Quid de canonico penitentiario? Quid de theologo, de examinatore, visitatoribus, etc.*
- 152 *Quid de canonicis docentes gaudeant eodem privilegio? Quid de canonicis, et parochis studentibus?*

113. — « **R**ESP. Plura beneficia possidere, non est res simpliciter intrinsecè mala, nec omninò indifferens, sed speciem mali præ se ferens, imò ordinariè illicita, et naturali juri repugnans (si talia sint, quorum unum ad hanc nestam sustentationem sufficiat), nisi justa causa ex circumstantia cohonestetur. Ita ferè *Laym. l. 4. t. 2. c. 8. n. 1. ex S. Th. Less. Azor. etc. comm.* Quia, ut docet *Trid. sess. 24. de Ref. c. 17.* pluralitas hujusmodi magnam inordinationem involvit, dum minuitur cultus divinus, Ecclesia operariis, fundator piâ intentione, pauperes utiliores Ecclesiæ futuri sustentatione privantur. Hinc beneficia distinguuntur in incompatibilia primi generis, in quibus, acceptâ pacificâ possessione secundi, vacat prius, qualia sunt plura beneficia curata; item plures dignitates personatus, duo beneficia uniformia sub eodem tecto: et in incompatibilia secundi generis, quæ, etsi sine peccato, citra dispensationem obtineri nequeant, primum tamen, altero obtento, non vacat: qualia sunt beneficia reliqua residentiam postulantis, v. g. canonicatus duo diversarum Ecclesiarum, in quibus recepta est constitutio *Trident. sess. 24. c. 12. de Reform.* ut non liceat ultra tres menses canonicis ab Ecclesia abesse. Unde *Laym. c. 8. n. 6.* docet canonicatus in cathedralibus Ecclesiis Germaniæ, qui ex immemorabili consuetudine requirunt tantum residentiam medii anni, vel 3 mensium, inter compatibilia beneficia numerandos. » (*Vide num. seq. 116. v. Notandum*).

« Dixi, nisi justâ causâ cohonestetur; quia qui per dispensationem plura beneficia obtinuit, nisi justa causa subsit,

» in conscientia non erit tutus, sed tenebitur alterum resignare, ut docet *Less. l. 2. c. 54. n. 151.*

« Porrò justa causa dispensandi erit evidens necessitas, et utilitas Ecclesiæ, et quandoque etiam prærogativæ, et merita personæ, v. gr. insignis nobilitas, dignitas, scientia, auctoritas, virtus, etc. modò caveatur, ne beneficiorum coacervatio, facta etiam ob prærogativam personæ, ad privatum tantum, et non ad commune bonum referatur.

» Imò sine dispensatione plura beneficia sequentibus casibus haberi possunt.

« 1. Si utrumque adeò sit tenue, ut neutrum sufficiat ad sustentationem, modò utrumque sit simplex, nec residentiam requirat. » (*Secus igitur, si beneficia residentiam requirant, licèt sint tenuia. Croix lib. 4. n. 918. cum communi*).

« 2. Quando parochia est annexa canonicatui, eique accessoria; tunc enim utrumque per modum unius possidentur, ita tamen, ut teneatur vicarium perpetuum in Ecclesia alere.

« 3. Quando beneficia legitimè sunt unita.

« 4. Quando alius idoneus, et dignus non reperitur.

« 5. Quando unum beneficium habetur in titulum, alterum in commendam non perpetuam, sed ad aliquot menses, donec de idoneo provideatur. Ita *Regin. ex Sylv.*

116. — Beneficia alia sunt *simplicia*, prout sunt ea quæ instituuntur tantum ad preces Deo persolvendas, et ad altaris servitium, nimirum canonicatus, capellanæ auctoritate pontificia vel episcopali erectæ, præstimonia quæ dantur clericis ad studia prosequenda et similia. Alia sunt *duplicita*, scil. quæ habent aliquam jurisdictionem, præminentiam, vel administrationem, ut sunt dignitates, etc. ut infra. Item alia beneficia sunt *compatibilia*, alia *incompatibilia*. Et horum alia sunt incompatibilia *primi generis*, prout sunt beneficia curata, vel uniformia sub eodem tecto, nempe quæ ad easdem functiones concurrunt eodem loco et tempore; item dignitates, personatus, et officia. *Dignitates* sunt quibus est annexa aliqua jurisdictio supra clerum, aut populum, ut sunt episcopatus, abbatia, decanatus, præposituræ, archipresbyteratus, archidiaconatus. *Personatus* autem sunt qui habent præminentiam aliquam supra clerum, sed sine jurisdictione, ut sunt mu-

nera primicerii, præcentoris sive cantoris, et sacristæ primarii. Officia demùm sunt munera thesaurarii, præceptoris, custodis, seu sacristæ inferioris, æconomi, etc., quorum aliquibus est annexa quædam administratio, sine tamen jurisdictione, aut præminetia. Alia verò sunt incompatibilia secundi generis, ut sunt canonicatus, et omnia quæ residentiam requirunt.

Notandum autem, quòd si quis obtinet duo beneficia incompatibilia, obtento secundo, vacat ipso jure primum; et si ille utrumque retinere præsumat, ipso pariter jure utroque beneficio privatur. Hæc certa sunt quoad beneficia incompatibilia primi generis, ex Tridentino sess. 7. c. 2. et sess. 24. c. 17. de Ref. item ex c. De multa, de præb., Extrav. Execrabilis, de præb. et dign. cap. Litteras, de concess. præb., ac Clement. cap. unic. eod. tit. Sed dubium fit, an idem procedat in beneficiis incompatibilibus secundi generis, nempe quòd, obtento secundo, vacet primum? Affirmant Contin. Sporerii in fine tomi 3. de statu clericor. p. 76. n. 48. ad num. 9. Salm. tr. 28. de benef. eccl. c. unic. p. 16. §. 5. n. 664. cum Gonz. Azor. et Garcia. ac Fagn. in c. De multa, de præb. ex declaratione S. C. idemque dicunt Salm. probari ex locis citatis Tridentini. Sed negat Busemb. ut supra n. anteced. 415. ac Holz. t. 1. p. 451. n. 415. cum aliis; et idem sentit Nav. l. 5. Consil. 24. de præb. dicens, quòd si constaret S. C. declarasse, quòd Tridentinum ita sit intelligendum, talis declaratio à Pontifice fuisset confirmata, et tunc sic foret tenendum; sed quia id non constat, et aliàs ex verbis concilii id non videtur efficaciter probari, non est quod ad primam sententiam nos adstringat. Reverà enim concilium in priori loco citato, nempe sess. 7. c. 2., loquitur quidem de præsentibus retinere duo beneficia quomodocumque incompatibilia, scil. quæ residentiam requirunt, et eos dicit ipso jure privari utroque beneficio, sed nullum facit verbum de vacatione primi ob consecutionem secundi. In posteriori autem loco, nempe sess. 24. c. 17., ubi præscribit vacare primum beneficium, obtento secundo, loquitur tantùm de beneficiis curatis, nimirùm episcopalibus, et parochialibus. Hoc tamen non obstante propter prælaudatam declarat. S. C. cum ipsa à pluribus referatur, et præsertim à Fagnano, qui hujusmodi declarationum fuit diligens inquisitor, placet nobis potius primæ sententiæ adhæ-

rere, sed secundam non improbamus. Notat Laymann l. 4. tom. 2. c. 8. n. 4. in fine, quòd habens personatum cum cura in Ecclesia, benè potest etiam habere ibidem canonicatum, cui parochialis Ecclesia annexa est, et quam per vicarium administrare debet, ex c. Super eo, de præb. in 6.

Præterea notandum cum Salm. ibid. n. 666. et Abelly App. de statu cler. p. 448. n. 2. quòd in aliquo casu evidētis necessitatis, sive utilitatis Ecclesiæ posset Papa dispensare, ut aliquis obtineat plura hujusmodi beneficia incompatibilia, etiam curata, prout Gregorius Magnus fertur præfuisse Martinum Paulinum, et alios duobus episcopatibus. Idque patet ex Trid. sess. 7. cap. 5. Diximus casu evidētis necessitatis, vel utilitatis, nam aliàs habens plura hujusmodi beneficia, etiam cum dispensatione Pontificis, non erit tutus in conscientia, ut rectè dicunt Salm. loc. cit. cum Bellarm. Panorm. Wig. et Tolet.

117. — Hic autem magna vertitur quæstio, an pluralitas beneficiorum sit vetita non solum de jure canonico, sed etiam naturali?

Prima sententia negat cum Innoc. in c. Finali, de cler. non resid. n. 1. et in c. Cum jam dudum, de præbendis, item Filliuc. Lugo apud Salm. de benef. eccl. c. unic. p. 16. §. 5. n. 636. et 657. et Val. Led. Tusch. Rebuff. etc. ap. Croix l. 4. n. 902. Quia, ut dicunt, si hoc esset contra jus naturæ, Papa non dispensaret ita frequenter in hac pluralitate, ut videmus esse in consuetudine.

Secunda sententia verò, quam tenent Cont. Tourn. de benef. cap. 4. art. 2. et Azor. Panorm. ac Hostiens. ap. Salm. ibid. n. 653. absolute affirmat tam de beneficiis duplicibus, quàm simplicibus. Ratio, tum quia nequit unus duabus Ecclesiis satis benè deservire, tum quia intentio fundatorum talis est, ut plures sint, qui Ecclesiis inserviant; et ideò pluralitatem beneficiorum dicunt fuisse expressè damnatam ex Trid. sess. 24. de Ref. c. 17. ubi sic sancitum fuit: *Cum ecclesiasticus ordo pervertatur, quando unus plurium officia occupat clericorum, sanctè sacris canonibus cautum fuit, neminem oportere in duabus Ecclesiis adscribi. Verùm quoniam multi improbè cupiditatis affectu seipsos, non Deum decipientes, ea quæ benè constituta sunt, variis artibus illudere, et plura simul beneficia obtinere non erubescunt, sancta Synodus debi-*

tam regendis Ecclesiis disciplinam restituere cupiens, præsentis decreto, quod in quibuscumque personis quocumque titulo, etiamsi cardinalatus honore fulgeant, mandat observari, statuit, ut in posterum unum tantum beneficium ecclesiasticum singulis conferatur. Quod quidem si ad vitam ejus cui conferitur, honestè sustentandam non sufficiat, liceat nihilominus aliud simplex sufficiens, dummodò utrumque personalem residentiam non requirat, eidem conferri. Hæcque non modò ad cathedrales Ecclesias, sed etiam ad alia omnia beneficia, tam secularia, quàm regularia quæcumque, etiam commendata pertineant, cujuscumque tituli, ac qualitatis existant.

Tertia sententia autem communis, et tenenda (etsi olim primam probabilem censui) docet pluralitatem beneficiorum sive duplicium, sive simplicium, modò unum sufficiat ad congruam sustentationem, secundùm se esse contra jus naturale ob rationes mox allatas, et alia plura inconvenientia, quæ oriuntur à pluralitate beneficiorum, enumerata à Joanne XXII. in Extrav. Execrabilis, de præb. et dign., ita ut plura beneficia nec etiam cum dispensatione Pontificis valeant retineri sine peccato mortali; sed non taliter quòd id non possit ex aliquibus circumstantiis coonestari. Ita S. Th. Quodlib. 9. a. 15. quem sequuntur Less. l. 2. c. 54. n. 157. Laym. l. 4. tr. 2. c. 8. n. 2. Pal. tr. 15. d. 6. p. 4. n. 26. Azor. 2. p. lib. 6. c. 12. q. 7. Abel. App. de statu cleric. art. 5. q. 4. n. 4. Holzmann tom. 1. p. 451. n. 417. Salm. de benef. eccl. c. unic. p. 16. §. 5. n. 638. et 639. ubi nostram sententiam ut certam habent cum aliis communiter, item Bellarm. apud Cont. Tourn. l. c. qui ait dispensationem Pontificis neminem tutum reddere, nisi adsit urgentissima causa, et Ecclesiæ necessaria.

118. — Causæ autem coonestantes pluralitatem beneficiorum, ex communi DD. sententia, sunt I. *Necessitas Ecclesiæ*, nempe si desint alii ministri idonei, ita P. Concin. t. 10. pag. 171. n. 7. Anacl. pag. 417. n. 46. et Salm. ibid. n. 661. et alii, ex D. Thoma, qui docet cit. a. 15. tunc posse alieni conferri plura beneficia, si sit *necessitas in pluribus Ecclesiis ejus obsequio, et ipse possit plus deservire Ecclesiæ, vel tantumdem absens, quàm alius præsens*, verba S. Doctoris. II. *Utilitas Ecclesiæ*, nempe si unus solus, licet absens, magis censetur profuturus suâ auctoritate, doctrinâ, et prudentiâ, quàm alter suâ præsentia. Ita Holzmann tom. 1. pag. 451. n.

418. Conc. l. cit. et Anacl. n. 17. cum Pirhing. Hinc ajunt Holzmann et Anacl. hæc de causa conferri aliquando filiis principum plures episcopatus, etiam ante ætatem, ut Ecclesiæ contra hæreticos potentius defendantur. III. *Evidens meritum prærogativa*, scilicet si aliquis præstaret doctrinâ, consilio, instructione, aut scriptione. Ita Laym. l. 4. tr. 2. cap. 3. n. 2. Anacl. l. cit. n. 18. et Holzmann d. n. 418. ex c. fin. De multa, de præb. ubi dicitur: *Nullus plures dignitates, aut personatus habere præsumat, etiamsi curam non habeant animarum; circa sublimes tamen, et litteratas personas, quæ majoribus sunt beneficiis honorandæ, cum ratio postulaverit, per Sedem apostolicam poterit dispensari.* Et hoc est conforme doctrinæ Apostoli, 1. ad Tim. c. 5. v. 17. ubi ait: *Qui benè præsumt presbyteri, duplici honore* (id est munere largitione, ut explicat S. Hieronymus c. 15. Matth.) *digni habeantur; maxime qui laborant in verbo, et doctrina.*

Quæritur autem circa beneficia simplicia, an si quis habens unum beneficium, jam sufficiens ad suam congruam sustentationem, accipiat secundum sine causa coonestante, primum ipso jure vacet? Negant Holzmann t. 1. p. 451. n. 415. item Gonzalez, et Flaminius ap. Salm. tr. 28. c. unic. p. 16. §. 5. n. 669. dicentes hunc beneficio non privari, sed esse cogendum per sententiam judicis, ut alterum dimittat. Sed melius et communius affirmant Barbo. de Pot. Ep. all. 62. n. 5. Fagnan. in c. De multa, de præb. et Salm. cit. n. 669. cum Garcia, ex quadam declar. S. C. quam iidem Fagnan. et Garcias referunt, hoc enim conformius videtur verbis aut saltem menti Tridentini.

119. — « Quæres, an, et quomodo clerici teneantur ad residentiam?

« Resp. 1. Episcopos, parochos, eosque, qui curatum beneficium habent, jure divino tenèri. Nec sufficit, si per alios administrent, nisi majus bonum urgeat, quia contra rationem est, ut hic officium, et fructus, alter onus habeat. » Bon. tr. 1. d. 5. de oblig. benef. p. 1.

« Resp. 2. Ita tenèri ad residentiam, ut si Episcopi intra annum ultra tres, et parochi ultra duos menses absque legitima causa, per Episcopum cognita et approbata, absint, mortaliter peccent, et fructus non faciant suos. Ita Trid.

» sess. 23. de Reform. cap. 1. Vide Bonac. l. c. Notat autem
 » Dian. p. 9. tom. 7. r. 55. ex Bard. supradicta etiam habere
 » locum in superioribus, sive prælatis regularibus; ideòque
 » eos teneri tempore pestis etiam cum periculo suis assistere.

« Resp. 5. Qui in Ecclesiis cathedralibus, vel collegiatis
 » obtinent dignitates, canonicatus, præbendas, vel portiones »
 (Item omnes mansionarii, et cæteri, qui habent in collegiatis
 » beneficium perpetuum cum servitio annexo in choro, ut
 » dicunt Salm. tr. 28. c. unic. p. 6. §. 6. n. 142. ex declar.
 » S. C. contra Azorium, qui eos excusant, si alii sint qui Ec-
 » clesie inserviant) « si intra annum ultra 3 menses absint,
 » primo anno mediâ parte fructuum, secundo verò anno om-
 » nibus fructibus, quos illo anno lucrati sunt, privandos.
 » Quæ tamen pœna est sententiæ ferendæ non latæ: ut con-
 » stat ex Trident. sess. 24. cap. 12. de Ref.

« Resp. 4. Causas à residentia excusantes esse, 1. Lectio-
 » nem theologiæ, vel juris canonici; neque ad hoc licen-
 » tiam prælati, aut Episcopi requiri; requiri autem ad le-
 » ctiones litterarum humanarum, et philosophiæ, nisi con-
 » trarium habeat consuetudo. 2. Studium theologiæ, vel juris
 » canonici; id enim per 5 annos etiam excusat. 3. Obsequium
 » Papæ, vel Episcopi, ad Ecclesiæ utilitatem. 4. Licentiam
 » legitimam, ex quavis alia justa causa. 5. Honestam consuetu-
 » dinem, ubi dispositio concilii non est recepta. Vide Bon. l. c.

« Resp. 5. Qui absque justa causa abest, peccat mortaliter,
 » non tamen tenetur ad restitutionem fructuum, si officio sa-
 » tisfecerit, nisi ad eam condemnetur, vel nisi id aliquo jure
 » sit expressum.

« Resp. 6. Eos qui ex legitima causa absunt, non lucrari
 » distributiones, juxta Trid. nisi tamen absint ad curanda
 » negotia Ecclesiæ, ex commissione capituli, vel omninò
 » involuntariè; ob morbum, captivitatem, injustam excom-
 » municationem, etc. Vide Less. lib. 2. cap. 54. dub. 29.

120. — Plura hic scitu et ad praxim necessaria sunt ad
 trutinam vocanda circa hanc materiam residentie, cujus no-
 mine intelligitur commoratio in loco beneficii, ad obsequia
 ecclesiastica personaliter reddenda. Unde benè inferi Sylves-
 ter, quòd ii qui in loco beneficii degunt, sed debita officia
 non præstant, non reputantur residere, ut infrâ meliùs
 explicatur. Ut certum autem sciendum, quòd olim de jure

communi omnia beneficia simplicia residentiam exigebant, ut
 patet ex can. Clericus, dist. 91. et cap. Ex parte 8. de cler.
 non resid. Sed hodie ex generali totius Ecclesiæ consuetudine
 ipsa talem residentiam non requirunt, cum sufficiat per vi-
 carium servitium præstare, nisi fundatores aliud expresse-
 rint. Ita communiter Cont. Tourn. de beneficiis cap. 4. art. 1.
 v. Sed contrariâ. Holzm. de præc. partic. p. 455. n. 425. Barb.
 in Trident. sess. 24. c. 17. nu. 18. cum Sanch. Azor. Reg. et
 Sporer tom. 5. de statu clericor. pag. 75. n. 22. qui de hoc re-
 fert decretum S. C. Tantùm hodie ad residentiam obligantur
 omnes pastores curam animarum habentes, et omnes cano-
 nici sive præbendati, etc. cathedralium sive collegiatarum,
 de quibus infrâ postea agemus.

121. — Quæritur I. An omnes curam animarum habentes
 teneantur ad residentiam de jure divino? Negant Ambrosius
 Catharinus, Valerius, etc. apud Salmant. tr. 28. de benef.
 eccl. c. unic. p. 6. §. 1. n. 91. qui dicunt teneri tantùm de
 jure positivo. Sed omninò tenendum ad id obligari de jure
 divino, ut communiter cum Busemb. docent Less. l. 2. c. 54.
 n. 155. Cont. Tourn. loc. cit. v. Dico 2. Petrocor. tom. 4. p. 503.
 Anacl. de benef. p. 414. n. 68. Roncaglia eod. tit. cap. 2. qu. 3.
 r. 2. Spor. l. c. pag. 75. num. 25. cum Nav. Fagnan. Garc.
 Barb. et Salm. l. c. n. 92. et 94. cum aliis innumeris. Et pro-
 batur ex Concil. Trident. sess. 25. c. 1. de Ref. ubi, licèt hoc
 non fuerit expressè definitum, fuit verò tanquam certum sup-
 positum, his verbis: Cum præcepto divino mandat sit om-
 nibus, quibus animarum cura commissa est, oves suas agno-
 scere, pro his Sacrificium offerre, verbiq; divini prædicatione,
 sacramentorum administratione, ac bonorum omnium operum
 exemplo pascere, pauperum, aliarumque miserabilium perso-
 narum curam paternam gerere, et in cætera pastoralia munia
 incumbere; quæ omnia ab iis nequaquam præstari, et im-
 pleri possunt, qui gregi suo non invigilant, neque assistunt,
 sed mercenariorum more deserunt, etc. Decl. S. Synodus, om-
 nes cathedralibus Ecclesiis.... præfectos, etiamsi S. Rom. Ec-
 clesie Cardinales sint, obligari ad personalem in sua Ecce-
 lesia vel diocesi residentiam, ubi injuncto sibi officio desun-
 gunt, etc. Si ergò de jure divino est, ut pastores oves agno-
 scant et pascant exemplo, de jure etiam divino est consequenter,
 ut resideant ubi oves morantur; aliàs ea nequaquam ab iis

præstari et impleri possunt, qui gregi suo non invigilant, neque assistunt, sed mercenariorum more deserunt. Idque clarè declaravit *Benedictus XIV.* in sua bulla, *Ubi primum edita 5. Dec. 1740.* postquam enim dixit ibi tenèri pastores, de jure divino suis ovibus assistere, ut eas pascant verbo et exemplo, mox subdit: *Itaque in statione vestra maneatis oportet, et personalem in Ecclesia vestra, vel diocesi, servetis residentiam, ad quam ex vi muneris vestri (nota) obligati estis.* Hinc benè ajunt *Cont. Tourn. ibid. obj. 2. et Croix l. 4. n. 863.* cum Lugo, non posse Pontificem in hoc dispensare, sed tantum posse aliquo casu declarare, quòd jus divinum non obliget, justis intervenientibus causis, de quibus vide infra num. 425.

122. — Hinc autem notandum I. ab eodem concilio dict. cap. 1. concessum esse Episcopis per duos vel tres menses abesse à suis Ecclesiis, his verbis: *Quoniam, qui aliquantisper tantum absunt, ex veterum canonum sententia non videntur abesse, quia statim reversuri sunt; sacrosancta Synodus nult illud absentiae spatium singulis annis, sive continuum, sive interruptum, extra prædictas causas, nullo pacto debere duos, aut ad summum tres menses excedere.* Unde opiuntur *Roncag. c. 2. q. 5. r. 2. Elbel p. 326. num. 360. et Anacl. p. 413. n. 75. cum Barbos. et Sol. et aliis*, sufficere pro tali absentia excusanda causam etiam relaxandi animum, vel consanguineos aut amicos invisendi. Attamen *Palau d. 5. p. 4. n. 1. Vasq. Op. de benef. cap. 4. §. 2. n. 147. et Mazzot, t. 2. p. 441. n. 2. cum aliis*, dicunt præfatas causas non sufficere, nisi fortè ad mensem, qui reverè benè satis est ad animum relaxandum; dùm è converso concilium judicium pro sufficientia causæ æquæ (id est proportionatæ ad talem absentiam) remittit conscientijs Episcoporum, et sedulo monet, ne salutis periculo ob hoc se committant: sic enim in eodem cap. 1. *Trident.* immediatè ad relata verba subditur: *Et haberi rationem ut id æqua ex causa fiat, et absque ullo gregis detrimento: quod an ita sit, abscedentium conscientiam relinquit, quam sperat religiosam et timoratam fore, eum Deo corda pateant, cujus opus non fraudulenter agere, suo periculo tenentur.* Notandum autem, quòd concilium ibidem monet Episcopos, ne absint à suis ecclesiis cathedralibus tempore Adventus, Quadragesimæ, Nativitatis, ac Resurrectionis Domini,

necnon Pentecostes, et festi Corporis Christi. An verò causæ suprà allatæ sufficiant ad excusandam absentiam Episcoporum pro tribus mensibus à Tridentino concessis, vel causæ majores his requirantur? Perpende id quod in duplici loco de hoc puncto dixit noster SS: *P. Benedict. XIV.* Nam in uno videtur causam absolutè gravem requirere ad excusandum; in altero verò solas causas fuitiles excludit. En verba Pontificis in bulla quæ incipit *Grave*, etc. edita die 15 August. 1741. scribens ibi ad Episcopos Hibernos, et conquerens quòd aliqui ipsorum vix per mensem in suis diocesisibus residebant; deinde sic ait: *Episcopi sanè residendi debito satis nequaquam faciunt, qui per alium à se substitutum seu vicarium Ecclesiam regunt, nisi foret ad breve tempus, et gravi de causa id fieret.* In alia autem bulla, quæ incipit: *Ad universæ*, edita die 5. Septembris 1746. declarans, qualis sit causa æqua requisita à Tridentino, pro trimestri absentia Episcoporum, dicit: *Animi levitas, oblectationum cupiditas, aliæque fuitiles causæ penitus excluduntur.*

Insuper quoad hanc Episcoporum residentiam plura alia hic sedulo oportet adnotare, quæ habentur in bulla *Ad Universæ*, mox suprà citata. In ea ante omnia confirmantur, et præcipiuntur servari in virtute sanctæ obedientiæ Decreta hæc de re edita per *Pium IV. Greg. XIII. Clem. VIII.* et præsertim innovantur Decreta *Urbani VIII.* ubi præscriptum fuerat 1. Quòd in curia possunt Episcopi manère Romæ per mensem (qui tamen ex concessione *Benedict. XIII.* prorogari potest per alios 40 dies à vicario Pontificis). 2. Quòd Episcopi accedentes ad limina Apostolorum juxta tempora statuta abesse possunt per quatuor menses, et per septem, si ipsorum Ecclesiæ sint ultra mare vel montes positæ. 3. Quòd si Episcopi occupari debeant in conciliis provincialibus, aut congregationibus ecclesiasticorum, vel in officiis reipublicæ, quæ ipsorum episcopatibus sint adjuncta, possunt abesse pro tempore ad ea necessario. 4. Quòd Episcopi non possunt trimestrem absentiam à Tridentino concessam conjungere cum tempore, quo ipsi commorari debent: sive cum eo, quod ipsis conceditur ad sacra limina visitanda; sive cum eo, quo propter aëris insalubritatem ipsis extra dioccesim degere permittitur; nec possunt trimestres unius anni conjungere cum trimestri anni sequentis.

Deinde idem *Benedict. XIV.* in præfata bulla renovat pœnas Episcopis non residentibus impositas à Tridentino, *sess. 6. cap. 1. et sess. 25. cap. 1.* Item innovat pœnam amissionis facultatis testandi, et disponendi, si quæ transgressoribus ejusmodi competat, à *Pio IV.* impositam, necnon pœnam inhabilitatis ad majores dignitates, et Ecclesias obtinendas indictam à *Clem. VIII.* quibus addit privationem omnium privilegiorum, quæ transgressoribus tanquam pontificio solio assistentibus concessa fuerint. Præterea declarat, quinam comprehendantur nomine *transgressorum*, his verbis: *Decernentes, sub transgressorum nomine comprehendendi non solum eos, qui præter tres menses à concilio toleratos, absque legitima causa et expressa Romani Pontificis licentia extra proprias dioceses commorantur; sed eos etiam qui hujusmodi licentiam falsis simulatisve causis dolosè extorquere non dubitaverint, vel, eà semel ritè rectèque obtentà, præscriptos in eadem limites ac præfinitum tempus prætergressi fuerint.* Vide alia infra, quæ in hac bulla sanciantur.

125. — Notandum II. quòd sic pariter non excusantur à gravi culpa, et à restitutione fructuum parochi non residentes, ut declaravit idem Tridentinum *dict. sess. 25. cap. 1.* Et hi tenentur residere, quantumcumque modicum sit beneficium, ut dicunt *Salmant. tract. 28. c. unic. p. 6. §. 5. num. 109. cum Barbos. et Reg. ex cap. Conquerente, de cler. non res.* Statuit autem idem Tridentin. *loc. cit.* parochos non posse discedere à suis Ecclesiis ultra bimestre, nisi ex gravi causa, et cum licentia Episcopi in scriptis, nec infra bimestre, nisi idem ipsorum Episcopus causam, et vicarium substitutum approbaverit. Verba concilii: *Eadem omninò, etiam quoad culpam, amissionem fructuum, et pœnas de curatis inferioribus.... Sacrosancta Synodus declarat et decernit: ita tamen ut quandocumque eos, causà priùs per Episcopum cognitâ et probatâ, abesse contigerit, vicarium idoneum, ab ipso Ordinario approbandum, cum debita mercedis assignatione relinquant. Discedendi autem licentiam, in scriptis gratisque concedendam, ultra bimestre tempus, nisi ex gravi causa, non obtineant.*

Hic autem dubitatur 1. an præfata licentia in scriptis omninò requiratur, ita ut non valeat, si ore tenus habeatur? Negant *Less. l. 2. c. 54. num. 158. et alii apud. Bonac. de benef. d. 3. p. 3. num. 17.* dicentes scripturam requiri tan-

tum pro foro externo, non autem ad valorem concessionis: affirmant verò *Sanch. Dec. l. 6. cap. 16. n. 51. Palaus tract. 15. d. 3. n. 8. et Nav. apud Bonac. loc. cit.*; nam esto de jure naturæ scriptura non sit necessaria ad valorem concessionis, hic tamen est necessaria, cum à Tridentino licentia in scriptis pro forma exposuletur. At cum hoc non constet, non puto improbabilem opinionem *Lessi*, quam tenet etiam *Viva Op. 5. q. 3. a. 5. n. 7. in fine*, et probabilem censet *Croix l. 5. p. 1. n. 759.* imò *Coninchi*, et *Reg. ibid.* dicunt sufficere licentiam tacitam, saltem si talia concurrant signa ut constet Episcopum actu consentire. Dicit autem *Mazzotta* sufficere etiam licentiam præsumptam; sed ait *Croix loc. cit.* hanc licentiam præsumptam sive interpretativam à nullo admitti. *Vide dicta n. 18. v. Secunda.* Imò S. C. concilii (ut notat *P. Zacharia ap. Croix d. num. 759.*) declaravit talem licentiam oportere esse expressam.

Dubitatur 2. an parochus habens justam discedendi causam, possit per dictos duos menses abesse sine licentia Episcopi?

Prima sententia affirmat, eamque tenent *Nav. Man. c. 25. num. 121. Cabass. T. J. l. 3. c. 1. num. 4. item Bon. Rodr. Lop. etc. apud Salm. tr. 28. c. unic. p. 6. §. 5. n. 116.* probabilemque putant *Less. l. 2. c. 54. num. 159. Croix l. 5. p. 1. num. 142. Azor. p. 2. l. 7. cap. 4. q. 10. et Pal. tract. 15. d. 3. n. 5. cum Sa, Zerol. etc.* Ratio, quia (ut dicunt) hoc jam permissum erat ante concilium, ut patet ex *cap. Præsentium, quæst. 1.* ubi sacerdos, qui causâ infirmitatis aberat à sua Ecclesia per bimestre, ultra tamen tempus ei ab Episcopo præfixum, et ideò fuerat à suo Episcopo remotus, præcipitur à Pontifice in locum suum restitui. Ad absentiam autem duorum mensium quælibet causa honesta sufficit, ut patet ex verbis Tridentini suprâ relatis; ergò licentia et probatio Episcopi non requiritur pro tali absentia, sed tantum pro absentia ultra bimestre, pro qua Episcopus debet causæ gravitatem approbare.

Secunda sententia tamen, quam sequimur, negat, eamque tenent *Barbos. de Potest. Episc. alleg. 53. n. 96. Elbel tom. 2. pag. 527. n. 562.* qui oppositam vocat vix probabilem, *Roncag. de benefic. c. 2. q. 4. r. 2. Holzm. tom. 1. p. 453. n. 427. et Salm. l. c. n. 117. cum Vasq. Garc. Gom. Fill. etc.*

ex quadam declaratione S. C. apud *Garciam*. Ratio, quia, licet ex concilio non exigatur gravis causa ad discedendum per bimestre, absolutè tamen requiritur, ut causa ab Episcopo agnosceatur, et probetur, ex illis verbis, *quandocumque eos abesse contigerit, causâ prius per Episcopum cognitâ et probatâ*. Tantò magis quòd parochus à concilio prohibetur discedere, nisi prius ab Episcopo approbatur vicarius, qui relinquatur. Dicit tamen *Anacl. p. 416. n. 77.* in hoc servandum esse usum diœcesum; et an rigor iste sit usu receptus, ait *Less. d. n. 159., credo tamen non esse usu receptum*. Si autem Episcopus jam causam, et vicarium approbaverit, nulla alia licentia requiritur ad discedendum, ut patet ex verbis concilii suprâ relatis n. 123.

Cæterùm licitè potuerit parochus abesse per breve tempus sine licentia, si aliqua occurrat necessitas quæ moram non patiatur Episcopum adeundi, modò idoneum vicarium relinquat, ut rectè ajunt *Sporer tom. 5. p. 74. n. 50. Elbel p. 354. n. 379. cum communi, et Anacl. p. 416. num. 78.* qui hoc ut certum habet; et approbavit S. C. concil. ut notat *P. Zachar. ap. Croix l. 5. p. 1. ad n. 740.* Debet verò Episcopum certiorare de suo discessu et causa, ut ille causam agnoscat, et licentiam saltem postea præbeat, nisi brevi fiat reditus. *Elbel cum Garcia, Sporer ll. cc. cum Fag. Abb. Anacl. etc.*

Item ex parvitate materiæ poterit parochus excusari saltem à mortali si discedat per modicum tempus, ut communiter dicunt DD., modò non relinquat infirmos in articulo mortis. Quantum autem sit hoc modicum tempus? S. C. concilii apud *Garciam*, ut referunt *Salm. tr. 18. c. unic. p. 6. §. 3. n. 113.* sic declaravit: *Parochum non posse abesse absque licentiâ per hebdomadam, etiam relicto vicario idoneo ab Ordinario approbato*. Verumtamen communiter admittunt *Holz. p. 453. num. 427. Ronc. quest. 5. r. 2. et Spor. num. 51. pag. 74. cum Barbosa et Anacl.* non peccare graviter parochum, qui absit sine licentia per sex vel septem dies, relicto tamen vicario idoneo; immò *Cont. Tourn. de beneficiis cap. 4. art. 1. in fin. Cabas. lib. 5. cap. 1. num. 4. Sanch. de matrim. lib. 7. d. 71. num. 11. et Reg. Valer. apud Salm. ibid. n. 113.* id extendunt usque ad 15 et 30 dies. Verùm per Synodum Romanam sub *Benedict. XIII. tit. 15. c. 6.* vetitum fuit parochis discedere à cura ultra biduum sine Episcopi vel vicarii

generalis licentia in scriptis: sed per aliquos viros probos tanquam certum mihi fuit affirmatum, præfatam Synodum non fuisse in nostro regno receptam. Cæterùm non acquiesco opinioni, quam tenet *La Croix l. 5. p. 1. n. 741.* ubi ait non peccare graviter parochum, si absit per bimestre sine licentia, sed cum causa, et sine gravi damno ovium: quia (ut ait) id non est per se malum, alioquin concilium nunquam admisisset absentiam per bimestre etiam præviâ licentiâ: quòd autem non petatur eo casu licentia, censet non esse materiam gravem. Imò assert *ibid. Nav. Garc. Bonac. Barbos. et alios*, qui excusant parochum à mortali, etiamsi abeset sine causa, quia talis absentia per se censetur modica; unde *Navar. Azor. Castrop. Bonac. et alii ap. Croix num. 745.* eum tali casu non obligant ad restitutionem fructuum. Quidquid tamen sit de his, benè poterit Episcopus prohibere, ne parochi omninò discedant à suis Ecclesiis, esto nequeat eos obstringere per excommunicationem, ne per biduum quidem absint, ut dicunt *Salm. tr. 28. c. unic. p. 6. §. 3. num. 113. circa med. Ronc. q. 4. r. 2. Bon. d. 5. p. 5. n. 8.* Decreto S. C. apud *Garc. et Barbos.*

124. — Quæritur II. Quo in loco beneficiarii teneantur residere? Papa tenetur residere Romæ, prout etiam Cardinales; ita *Ronc. de benef. c. 2. q. 5. r. 2. Salm. ibid. §. 4. n. 96. et 97.* Episcopos autem alii dicunt teneri ad residendum in sua cathedrali, nec satis esse si resideant in diœcesi, ut *Salm. ibid. n. 98. Fagnan. in c. 54. de cler. non resid. Roncaglia l. c. cum Barbos. et Sporer pag. 73. n. 25. ex c. Placuit ut nemini, caus. 7. quæst. 1.* ubi ex concilio Carthag. *can. 5.* sic statutum fuit: *Placuit, ut nemini sit facultas, relicta principali cathedrâ, ad aliquam Ecclesiam in diœcesi constitutam se conferre, vel in re propria diutiùs, quàm oporteat constitutum, curam, vel frequentationem propriæ cathedræ negligere*. Si verò Episcopus habeat duas cathedrales, potest ubi mavult residere, ut *Salm. cit. n. 98. in fin. ex bulla Urbani VIII.* Alii tamen veriùs, ut *Holz. tom. 1. pag. 455. n. 426. Cabass. T. J. lib. 5. c. 1. n. 2.* eisque adhæret *Bonac. t. 1. d. 5. p. 3. n. 5.* dicunt posse residere Episcopum in quocumque loco stræ diœcesis; et de hoc videtur non posse dubitari, cum in Tridentino expressè dicantur Episcopi obligari ad personalem in sua Ecclesia, vel diœcesi residentiam. Idemque declaravit

N. P. in bulla, quæ incipit, *Ubi primum*, edita 5. Decemb. 1740. dicens: *personalem in Ecclesia vestra, vel diœcesi servatis residentiam.*

Parochi autem debent habitare in domo suæ Ecclesiæ, si ibi adest; si verò non adest, debent residere in alia domo, quæ sit intra limites parochiæ, saltem moraliter, nempe quæ sit ita propinqua Ecclesiæ parochiali, ut commodè possit ei inservire: et quò parochiani faciliè queant ad ipsum recurrere pro sacramentis suscipiendis; ita *Palau* tr. 15. d. 5. part. 2. n. 1. *Bon. de benef. d. 5. p. 1. n. 4. et Salm. tr. 28. c. unic. p. 6. §. 5. n. 110. cum Nav. Bard. Hurt. et Garcia*; hinc rectè dicunt *Bon. et Salm. ll. cc. nequaquam residentem censeri parochum, qui habitaret procul à sua Ecclesia per tria, aut quatuor milliaria; imò etiam per duo, ut non irrationabiliter sentit Croix l. 5. p. 2. n. 745. Imò ibid. addit cum Luca, Leur. Lot. etc. non satis residere parochum, etiamsi habitet intra fines parochiæ, si oves non faciliè ad eum accedere possint. Parochus verò qui haberet duas parochias perpetuò unitas, quarum nulla sit dignior, aut frequentior, aut existens in civitate, hic poterit habitare in ea, qua velit: ut *Salm. ibid. cum Nav. Pal. Hurt. Bard. et Garcia*, qui refert hæc fuisse decisa ex variis declarationibus S. C.*

125. — Quær. III. Quæ sunt causæ excusantes Episcopos, et parochos à residentia? Quatuor ex Tridentin. sess. 25. c. 1. de Ref. assignantur causæ, nempe *christiana charitas, urgens necessitas, debita obedientia, et evidens Ecclesiæ, aut reip. utilitas*. Has tamen causas decernit concilium, quoad Episcopos excusandos pertinet, approbandas esse in scriptis vel à Pontifice, vel à Metropolitano, vel eo absente à suffraganeo Episcopo antiquiore residente, qui Metropolitanus absentiam probare debet. Sed nunc semper ad Papam recurrendum, ut n. 122. in fine. Quoad parochos verò, causæ approbari debent à suis Ordinariis, ut jam suprâ diximus. Sed de præfatis causis sigilatim agendum.

Et I. Ratione *christianæ charitatis* excusantur pastores animarum, si abesse debeant ad componendas inimicitias, præsertim personarum potentium; ut *Ronc. c. 2. q. 4. Barb. all. 55. Holzm. pag. 454. num. 428. Elbel tom. 1. pag. 527. n. 565. Cont. Tourn. loc. cit. num. 1. Salm. tr. 28. c. unic. p. 6. §. 2. n. 101. cum Sot. Vasq. etc.* Vel ad opitulandum alteri

Ecclesiæ, quæ indigeat eorum prædicatione, ut liberetur ab hæresi, vel aliis gravibus flagitiis. *Palau* tr. 15. d. 5. p. 4. n. 4. item *Ronc. Holz. et Elbel ll. cc. modò*, advertit *Palau* cum *Tol. et Barb.*, non fiat cum notabili detrimento propriæ Ecclesiæ.

II. Ratione *urgentis necessitatis* excusantur pastores, quando eis imminet periculum extrinsecum mortis ab inimicis (vel gravis damni in bonis, ut ait *Petrocor. l. c.*) dummodò præsentia pastoris non sit necessaria ad salutem subditorum; nempe ad confirmandos eos in fide, vel ad sacramenta eis ministranda, et aliàs sufficienter ipsis per vicarios provideatur, ut docent communiter DD. cum *S. Thom. 2. 2. q. 185. art. 5. cujus verba retulimus l. 4. num. 560. v. Dubitatur III.* Dicit autem *Ronc. c. 2. q. 4. cum Fagn. in c. Clericos, de cler. non resid. n. 25. et 26.* ex decr. S. C. quòd si aliquis parochus gravem haberet inimicitiam, posset discedere per sex menses, constituto idoneo vicario, et licentiâ obtentâ; quæ posset prorogari, si inimicitia perduraret; sed transacto anno debet parochus induci omninò ad resignandam vel permutandam Ecclesiam. Insuper animadvertendum, quòd talis absentia tùm tantùm permittitur, cum periculum est particulare ipsius pastoris, non verò quando est commune totius populi, prout accidit tempore pestis, ut docent communiter *Fagn. l. c. n. 38. Cont. Tourn. ibid. num. 2. Ronc. c. 2. quæst. 4. Sporer p. 74. n. 52. et Elbel t. 1. p. 529. n. 170.* et sic referunt *Fagnanus, et Sporer* declarasse S. C. ann. 1576, die 11. Octobris, instante *S. Carolo Borromæo*. Et idem dicendum ait *Spor.* de tempore incursionis hostium.

Sic pariter excusantur pastores à residentia ob periculum intrinsecum infirmitatis, putâ si eis oporteat abesse à suis Ecclesiis propter insalubritatem aëris, ut communiter docent *Caj. 2. 2. q. 185. art. 5. Petr. de benef. t. 4. pag. 505. Cont. Tourn. loc. suprâ cit. Holz. pag. 453. n. 428. Salm. tr. 28. c. unic. p. 6. §. 2. n. 102. in fin. et Laym. l. 2. tr. 2. c. 6. n. 5. ex c. Præsentium 7. qu. 1. et c. Ad audientiam, de cler. non res.*, modò tamen, ut bene advertunt *Cont. Tourn. et Salm. ll. cc. cum Bellarm. Vasq. Hurtado*, infirmitas non sit perpetua, et absentia non sit ovibus graviter nocitura, nam tunc debet pastor vel residere, vel curam resignare. Hic autem advertendæ sunt regulæ, quas super hac causa infirmitatis præ-

scripsit *Bened. XIV.* in bulla, *Ad universæ*, supra relata; et quas mandavit servari ab iis ad quos spectat; in ea sic loquitur: *Qui verò licentiam abessendi petierint ratione infirmitatis extra diæcesim contractæ, dum vacatione à concilio indultâ uterentur, asserentes ea de causa regressum ad propriam diæcesim sibi prohiberi, exponere debebunt contractæ infirmitatis qualitatem, et super ea testimonium medici juramento firmatum exhibere. Atque ubi petita licentia ipsis indulgeatur, ea semper ad certum ac definitum tempus concedi debebit, adjectâ quoque clausulâ, si tandiù infirmitas duraverit.*

Ab iis autem, qui hujusmodi licentiam postulaverint, eò quòd aëris mutatione opus sibi esse dicant ad convalescendum ex morbis quos in suis Ecclesiis residendo contraxerunt, exprimendum erit in precibus, quo morbi genere, et quam graviter laborent, ac proferendum testimonium medici, qui jurejurando testetur, utile ac necessarium oratori esse, ut in aliam regionem atque aërem per aliquod tempus se transferat. Nec illud silentio prætereundum, an scilicet orator, antequam morbo corripere, trimestri licentiâ à concilio permissâ usus fuerit: si enim id nondum fecerit, et tempus à concilio indultum sufficiens ipsi non reputetur, poterit eidem concedi, ut per quatuor menses, in quibus tamen conciliares menses comprehendantur, à residentia absens permaneat: at si prædictos conciliares menses, remoto omni dolo et fraude, jam extra diæcesim transegerit, tantum temporis ipsi indulgeatur, quantum ad confirmandam ipsius valetudinem verè necessarium esse prudenter judicabitur.

Qui tandem licentiam commorandi extra diæcesim postulabit propter malignitatem aëris, quem in sua diæcesi aliquo anni tempore insalubrem esse affirmet; is videat etiam atque etiam quid agat: et quidem pro veritate exponat, quibus anni mensibus perniciosus sit regionis aër: item an eadem celi temperies totam comprehendat diæcesim, ita ut nullus intra ejus tractum locus existat, in quo suspectum illud tempus absque salutis detrimento transigere valeat; postremò, an conciliaribus mensibus usus fuerit. Etenim si nondum eas sibi sumpserit, non œgrè obtinebit Indultum abessendi per quatuor menses (quatenus periculum ab aëre tandiù durare censetur), in quibus tamen tres illi à concilio permissi numerandi erunt: si autem hujusmodi concilii indulgentiâ jam

usus fuerit, frustrâ novum Indultum prædicta de causa ab apostolica Sede postulabit: sibi que imputare debebit, quòd, cum sciret certo anni tempore in sua diæcesi aërem insalubrem fore, concessos vacationis menses in tempus illud non reservaverit. In omnibus autem absentiae Indultis, quæ ratione aëris insalubris in posterum concedentur, hanc clausulam adjici volumus: dummodò intra diæcesim aliquis locus non adsit, in quo aër salubris sit, et in quo Episcopus commorari possit.

III. Ratione debite obedientiæ excusantur Episcopi, vel parochi, si absunt ut obediant Pontifici vel suis Ordinariis ob bonum Ecclesiæ, vel reipublicæ, ut dicunt *Elbel pag. 527. n. 365. Salm. tr. 28. c. unic. p. 6. §. 2. n. 105. et Holz. pag. 455. n. 428.* vel ob quæcumque aliam gravem causam, ut ait *Cont. Tourn. de benef. cap. 4. art. 1. n. 5.* dummodò absentia sit ad breve tempus, nam aliàs requiritur absoluta necessitas boni communis, ut *Salm. ibid. cum Caj. Gonz. Soto, Vasq. etc.*

An autem Episcopus possit retinere parochum, ut sit suus vicarius, visitator, aut secretarius? Affirmant *Nav. Sylv. Oxeda, et alii apud Salm. de benef. eccl. c. unic. p. 6. §. 4. n. 121.* Sed meliùs id negant *Bon. d. 5. q. 2. n. 4. Cont. Tourn. loc. cit. Ronc. c. 2. q. 4. Salm. ibid. num. 122. cum Gonzal. Garcia, etc. ac Viva Opusc. 5. q. 5. art. 2. n. 8.* qui refert S. Congregationem sic declarasse: *Episcopus non potest uti operâ parochi in visitatione, vel in alio servitio suæ diæcesis, nisi pro tempore illi permissio duorum mensium.* Excipit *Palau d. 5. p. 4. n. 9. cum Vasq. Azor. et Barb.* si talis sit indigentia, ut non sit alius, qui hujusmodi legitime præstare possit.

IV. Ratione evidentis Ecclesiæ, aut reip. utilitatis excusantur pastores, si absunt causâ assistendi Synodis provincialibus vel diæcesanis; vel ut defendant se, vel suos, aut Ecclesiam apud curiam regiam in gravi negotio, ut dicunt *Salm. ibid. §. 2. n. 105. cum Soto, et Vasq. Ronc. c. 2. q. 4. et Bonac. d. 5. p. 5. n. 12. (contra Nav.)* cum quadam decisione Rotæ Rom. ex c. *Ex parte 15. de cler. non res.*, ubi dicitur: *Quòd si, non absentando in fraudem, præposituræ tuæ jura fideliter prosequeris, ex hoc censeri debeas residens.* Hoc tamen intelligendum (benè advertit *Ronc. l. c.*), modò non sit alius, qui æquè

utiliter id implere possit. Insuper præscribit *Bened. XIV.* in bulla suprâ cit. quòd in hujusmodi litibus pro Ecclesia vel clero tuendo Episcopus exponere debet gravitatem litis et causas per quas necessaria erit ejus assistentia; et an mensibus conciliaribus usus fuerit: nam si nondum usus sit, rescribere debet, ut iis ad hunc effectum utatur: si verò usus fuerit, concedatur illi licentia, ut absit non usque ad exitum causæ, sed quamdiu necesse erit ad advocatos et iudices instruendos. Si autem lis pertineat ad suam familiam, alia licentia ipsi non concedetur, nisi pro mensibus conciliaribus.

Nulla autem modo poterunt abesse, etiam cum licentia Pontificis, ad fungendum officio proregis, consilarii, etc. nisi id exigat bonum commune, ut dicunt *Az. Sotus, Bardi, Diana, etc. apud Salm. cit. n. 105. circa fin.* Sed melius id intelligendum, ut docent *Vasq. Barb. Garcia, et Molf. apud Bon. d. 5. p. 5. n. 9.* si non sint alii qui æquè utiliter, et fideliter talia officia exercere valeant.

126. — Quæritur IV. Quando et quomodo Episcopi, ac parochi teneantur ad restitutionem fructuum suorum beneficiorum. Ante omnia advertere oportet, quæ super hoc puncto statuit Tridentinum, nam in *sess. 6. c. 1. de Ref.* sic præscripsit: *Si quis à patriarchali, metropolitana, aut cathedrali sibi quocumque titulo commissa.... rationalibus causis cessantibus, sex mensibus continuis extra suam diocesim morando absuerit, quartæ partis fructuum unius anni fabricæ Ecclesiæ, et pauperibus loci per superiorem ecclesiasticum applicandorum pœnam ipso jure incurrat. Quòd si per alios sex menses in hujusmodi absentia perseveraverit; aliam quartam partem fructuum similiter applicandam ipso amittat.* Deinde in *sess. 25. c. 1.* declaravit. Episcopum ultra tres menses, et sine justa causa absentem à sua Ecclesia. *Præter alias pœnas adversus non residentes sub Paulo III. impositas et innovatas, ac peccati mortalis reatum, eum pro rata temporis absentiae non facere fructus suos, aliâ etiam declaratione non secutâ, sed teneri per superiorem ecclesiasticum illos fabricæ Ecclesiarum, vel pauperibus loci erogare, prohibita quocumque compositione.* Deinde respectu parochorum hæc subdit: *Eadem omninò, etiam quoad culpam, amis-*

sionem fructuum, et pœnas, de Curatis inferioribus, etc. sacrosancta Synodus declarat et decernit.

127. — Sed dubitatur 1. an pastores animarum teneantur ad restitutionem fructuum, si absint sine licentia, sed cum justa causa? Negat *Viva Op. 5. q. 5. a. 5. n. 7.* et dicit quòd si causa absentiae sit evidenter justa, non tenentur restituere fructus, nisi post sententiam iudicis, modò per alios suis ovibus sufficienter providerint. Ratio, quia talis restitutio non debetur, nisi quando violatur jus naturale contractûs, quod hic non violatur; non verò quando læditur solum jus positivum; tunc enim requiritur sententia, ut pœna incurratur. Sed quoad Episcopos aliter hodie dicendum ex bulla suprâ relata *N. SS. P. Bened. XIV. Ad universæ,* ubi sancitur, quòd si Episcopus ultra menses conciliares absit *sine licentia expressa Romani Pontificis,* habetur ut transgressor, et fructus non facit suos, et alias incurrit pœnas in transgressores impositas. *Vide num. 122. in fin.*

Dubitatur 2. an restituendi sint fructus, si absentia sit inculpabilis, quia scilicet facta fuit bonâ fide, et cum existimatione causæ excusantis à residentia? Negant *Viva dict. art. 5. n. 9. et Garcia apud Bonac. d. 5. p. 4. n. 10.* Ratio, quia obligatio restitutionis vel est de jure positivo tamquam pœna, et hæc non debetur nisi post sententiam; vel est de jure naturali, et ex benignitate Ecclesiæ præsumitur nolle ipsam damnare ad talem restitutionem beneficium, qui inculpabiliter suæ obligationi non satisfacit; prout beneficiarius inculpabiliter omittens recitationem officii probabilius non tenetur restituere fructus beneficii, ut communissimè docent DD. (*vide dicta libro 4. n. 665.*) esto plures auctores sentiant beneficiarios de jure naturali ad officium teneri; sed huic opinioni minimè acquiesco, nam ut certum habendum puto, quòd hæc obligatio non est de jure positivo, sed de jure naturali et divino, cum de jure naturali divino teneantur pastores residere ut ex Tridentino probavimus suprâ n. 121. Posito igitur quòd pastores teneantur de jure naturali ad residentiam, ad eam quidem non aliâ ratione tenentur, quam contractus initi inter ipsos et Ecclesiam, ex quo dantur eis fructus beneficiorum sub conditione residentiae; quâ non impletâ, etiam sine culpa, nullo modo pastores tales fructus acquirunt. Præsumptio autem illa quòd Ecclesia fructus re-

mittat illis, qui sine culpa non resident, valde dubia est; imò potius præsumitur Ecclesia oppositum velle ne pateat via ad eludendam hanc residentiam tam rigorosè ab ipsa Ecclesia requisitam: tantò magis quòd *N. P. Benedict. XIV.* in citata bulla *Ad universæ*, expressè declaravit haberi tamquam transgressores, et fructus non facere suos, Episcopos qui sine legitima causa à suis Ecclesiis absunt. Nec obstat paritas allata beneficiariorum inculpabiliter omittentium officium, nam (ut diximus *l. 4. d. n. 663.* et dicemus *infra n. 143. Q. I.*) communiter DD. docent, prout fatetur *Covarr.*, contrariæ sententiæ fautor, quòd beneficiarii non jam tenentur ad restitutionem fructuum de jure naturali, sed positivo ex concilio Lateran. et ex Bulla *S. Pii V.* ubi talis restitutio omittentibus præcipitur.

Dubitatur 5. an teneantur restituere fructus pastores, qui inutiliter in suis Ecclesiis resident? Negant *Garc. et Led. apud Viva cit. Opusc. 3. qu. 3. art. 3. num. 8.* quia (ut dicunt) absentia est rigorosè explicanda, unde semper ac non absunt, possunt fructus lucrari, satisfaciendo per alios suis obligationibus. Sed verius affirmat *Viva loc. cit.*, tum quia restitutio fructuum reverà, ut diximus, ab his non tantum debetur de jure positivo ratione pœnæ, sed etiam de jure naturali ratione contractus, sive conditionis residentiae in contractu appositæ non impletæ, quæ conditio quidem non potest intelligi de sola residentia corporali: tum quia, etiamsi restitutio fructuum non deberetur de jure naturali, sed ex sola lege pœnali Tridentini, adhuc pastores inutiliter residentes tenerentur fructus restituere; dum concilium in *cit. sess. 25. c. 1.* postquam declaravit ipsos obligari ad personalem residentiam, addit; *Ubi injuncto sibi officio defungi teneantur.* Atque in bulla *Grave, Bened. XIV.* declaratur residentia non esse vera, nisi sit formalis.

Hinc communiter dicunt DD. ut *Salm. tr. 28. c. unic. p. 6. §. 3. n. 114. cum Vasq. Barbos. et Garc.* ex declarat, *S. C.* quòd parochus non reputatur residere, si per se ipsum non exerceat principaliora munera, nempe administrationem verbi divini, Sacramentorum, etc. Et quoad Episcopos, ait *Sporer tom. 3. pag. 73. num. 27.* quòd licèt ipsi regulariter, juxta consuetudinem, non teneantur per se prædicare, et Sacramenta ministrare, debent tamen personaliter invigilare, ut per alios

id præsent, et insuper gregem bono exemplo instruere, ac pauperibus subvenire. Dictum est *regulariter*, nam puto saltem aliquando Episcopos tenèri ad concionandum, dum ipsi (ut declarat Tridentinum *d. c. 1. sess. 25.*) de jure divino tenentur oves suas verbi divini prædicatione pascere. Hocque per idem Concilium *sess. 5. c. 2. de Ref.* declaratur: *Omnes Episcopos et prælatos tenèri per seipsum, si legitime impediti non fuerint ad prædicandum.... Si quis autem hoc adimplere contempserit, districtè subjaceat ultiori.* Circa autem obligationem parochorum concionandi, et Sacramenta ministrandi, vide dicta *l. 4. n. 269. v. Hic obiter, et n. 558.*

Sentit autem *Hurtadus l. 3. de resid. Paroch. resp. 9. contra Sancium*, non esse tutum in conscientia parochum, qui degens in parochia, per duos menses Sacramenta per seipsum non ministraret, nisi in beneficio constitutus esset alius vicarius perpetuus, ut dicunt *Salm. cit. num. 114. cum Gonzal. Barbos. et Garc.* Censet tamen *Viva cit. art. 3. num. 9. cum Sancio* esse valde probabile, quòd Episcopus vel parochus absens cum justa causa, et tantò magis inutiliter residens in sua Ecclesia per tres menses, vel duos, ipsis respectivè à Trident. concessos, non teneatur ad restitutionem fructuum. Idque non omninò improbabile videtur, cum ex concilio *dict. cap. 1.* præfatum spatium non reputetur gravis materia; nam pro trimestri Episcoporum absentia utitur verbo illo *aliquantisper*, et pro bimestri parochorum gravem non requirit causam. Dicunt verò *Bon. et Barb. ap. Croix l. 3. p. 1. n. 752.* quòd parochi qui tantum habitu sunt curati, possunt totam curam sacellanis committere. Curati autem etiam actu peccant mortaliter, si semper per alios ministrent, cum ipsi commode possint; secus, si aliquando ministrent per se, præsertim Sacramentum pœnitentiæ; et aliàs per sacellanos.

Dubitatur 4. an Episcopus vel parochus non residens teneatur ad integram restitutionem fructuum, tempori absentiae respondentium? Affirmat *Nav. apud Bonac. de benef. d. 3. p. 4. n. 3.* quia (ut ait) Tridentinum indefinitè absentes privatos eos fructibus; propositio enim indefinita æquivaleret universali. Negant verò probabiliter *Bon. loc. cit. Barbos. de pot. Ep. pag. 3. alleg. 43. n. 10. Croix l. 3. p. 1. num. 757. et Viva Opusc. 3. qu. 3. art. 3. n. 3. et 4. cum Vasq. et communi*, ut asserit; idemque ait *Viva* de omnibus aliis beneficiariis ad re-

sidentiam obstrictis. Ac ejusdem sententiæ, ait *Bonac.* debere esse omnes DD. qui excusant ab integra restitutione fructuum beneficiatos omittentes recitationem horarum, ut retulimus *lib. 4. num. 673. v. Queritur 10.* Ratio, quia fructus non solum dantur pastoribus pro oneribus residentię, sed etiam pro recitatione divini officii, et aliis muneribus; unde concilium Tridentinum, cum oppositum non expresserit, benignè interpretandum velle, quod præfati pastores teneantur restituere fructus tantum residentię respondentes, juxta rationem naturalem, quæ dicat, quod, si quis duplici onere gravatur, non est privandus integrâ mercede, cum unum adimplet.

428. — Queritur V. Quibus restitui debent fructus à non residentibus? Hic notanda est differentia inter restitutionem faciendam à beneficiario ob omissionem horarum et ob omissionem residentię. Illa enim potest fieri quibusque pauperibus, et in fabricam domus beneficii, sive in emendis, aut meliorandis agris beneficii; quia omnia hæc veniunt nomine fabricę beneficii, ut dicitur in bulla S. Pii V. vide dicta *lib. 4. n. 672.* Ob omissionem autem residentię, restitutio debet omninò erogari vel in fabricam Ecclesię, vel in pauperes illius loci, ut sancitur in Trid. *sess. 23. c. 1. de Ref. Vide Bon. q. 3. p. 4. et Viva Opusc. 5. q. 5. a. 4. n. 1.* Nec satisfacit pastor non residens, applicando restitutionem in missis vel aliis suffragiis pro animabus purgatorii illius loci, quia reverà animę defunctorum non possunt ampliùs dici pauperes loci illius.

Dicit autem *Viva loc. cit. cum Less. et communi*, ut asserit, quod benè posset beneficiarius sibi restitutionem applicare, casu quo ipse verè esset pauper, cum non debeat inferioris esse conditionis, quàm alii pauperes; modò id non faciat in fraudem, nempe si non resideat eo animo, ut postea applicet deinde sibi fructus ratione paupertatis; fraus enim nulli debet patrocinari, ut diximus *lib. 4. n. 672.* et sic dicit *Viva n. 4.* qui tamen excipit, si fortè beneficiarius in gravem necessitatem postea incideret, et pœnitentiã ductus proponeret se emendare in futurum. Insuper *Viva n. 3. et Bon. de hor. can. d. 4. q. 3. p. 4. n. 10. cum Suor. Nav. Az. Men. etc.* communiter docent, quod si pauperes donarent beneficiario fructus restituendos post ipsorum traditionem, tunc benè

posset ille retinere; secùs verò, si donarent ante traditionem; quia tunc donatio est nullà: pauperes enim nullum jus certum et firmum habent ad illos fructus, sed tantum vagum et incertum; cum sit in potestate beneficiarii eligere pauperes, quos velit.

429. — Hinc ultimò plura adnotare oportet circa residentiam clericorum in loco beneficii. Ante omnia animadvertenda sunt verba Tridentini, quæ circa id habentur in *sess. 24. c. 12. de Ref.* ibi: *Præterea, obtinentibus in eisdem cathedralibus, aut collegiatis dignitates, canonicatus, ... non liceat vigore cujuslibet statuti, aut consuetudinis ultra tres menses quolibet anno abesse, salvis nihilominus earum Ecclesiarum constitutionibus, quæ longius servitii tempus requirunt. Alioquin primo anno privetur unusquisque dimidiâ parte fructuum, quos ratione etiam præbendæ ac residentię fecit suos. Quod si iterum eadem fuerit usus negligentia, privetur omnibus fructibus, quos eodem anno lucratus fuerit. Crescente verò contumaciâ, contra eos, juxta sacrorum Canonum Constitutiones, procedatur.* Insuper ex Diplomate N. SS. P. Benedicti XIV. (quod retulimus *l. 4. num. 673. vers. Dubitatur 5.*) habetur, quod canonici choro non interessentes, sive non canentes, psallentesve, non solum amittunt distributiones, ut jam statutum erat in *ead. can. 12. concilii* (cujus verba retulimus *ead. l. c.*), sed etiam fructus omnes præbendarum, cum non faciant suos. Si ergò non faciunt fructus suos non canentes, tantò magis non faciunt non residentes. Præterquam quòd id clarè eruitur ex eodem Tridentini loco mox suprâ citato (quidquid dicat *Bon. t. 1. d. 5. de Onere Benef. ad resid. p. 4. n. 16.*), dum ibi dicitur, quod canonicus non residens ultra tres menses, *privetur dimidiâ parte fructuum, quos ratione etiam præbendæ, ac residentię (nota) fecit suos.* Ergo si canonicus ratione residentię facit fructus suos, non residendo suos non facit. Dicit autem *Bonacina*, (et hoc valde probabile est *l. c. cum Macigno*), ex quadam declar. S. C. canonicos non privari fructibus, si tantum per paucos dies ultra tres menses absint, hujusmodi enim transgressio non videtur talis, ut prædictam gravem pœnam privationis medietatis fructuum mereatur.

Canonici autem tribus mensibus, in quibus absunt, non lucrantur distributiones, sed benè lucrantur fructus præben-

dæ: modò (ut benè ait *Concina tom. 2. p. 555. n. 52. cum Garcia*) reliquo tempore anni resederint, et chorum frequentaverint, contra *Palauum tr. 7. d. 5. p. 9. n. 10. et Bon. de hor. can. d. 2. q. 5. p. 4. n. 22. et 25.* qui dicunt canonicos absentes majori anni parte non ideò carè privilegio trium mensium ipsis concessò, quia privilegium non datum est residentibus, sed obligatis ad residendum; aliàs canonici non possent eo privilegio frui, nisi priùs per novem menses jam resedissent, quod certè non esset juxta usum receptum, dùm in qualibet anni parte tres menses privilegii accipere solent. Sed huic opinioni non acquiesco, quia concilium præbendatos ultra tres menses absentes, absolutè illos privat fructibus præbendæ; atque etiam eos damnat ad restituendam medietatem fructuum, quos ratione residentie fecerant suos; quapropter ipsi ex concilio post absentiam trium mensium privantur omninò præfato privilegio. An autem canonicus, qui inutiliter prodigit tres menses à Trid. concessos, teneatur restituere fructus beneficii; affirmant *Palud. et Nav. apud Conc. pag. 555. n. 52.* sed probabiliùs negant *ibid. Sanch. Pelliz., et Leand.* Ratio, quia concilium absolutè concedit canonicis per tres menses abesse, nullà speciali causà requisità. Benè autem possunt canonici conjungere tempus trimestre concessum cum trimestri anni sequentis, ut dicunt *Pell. et Leand.* nisi (excipit *Concina pag. 555. n. 55.*) scandalum obveniat, aut cultus divinus minuatur. Præterea refert *ibid. Concina*, sacram C. apud *Leand.* declarasse, quòd non possint confici præfati tres menses ex horis, quibus canonici residentes absunt à choro; item declarasse non posse canonicos computare punctaturas pro tribus mensibus ipsis concessis, ita ut nihil teneantur restituere, si omnes punctaturæ anni non excederent quartam partem integræ residentie. Cæterùm, regulariter absentes à choro ex justa causa lucrantur et fructus, et distributiones; ita communiter *Bonacina dist. 2. q. 7. pag. 1. Salm. tr. 16. c. 4. p. 2. num. 11. Concina t. 5. pag. 522. n. 2. etc.* Quidquid sit, ut alii negant, de distributionibus, quæ ex absentia reliquorum canonicorum ipsis deberentur. Advertatur hic quòd ex decr. S. C. Conc. apud *Jordanus. Pax (Elucubr. lib. 10. t. 40. n. 75.)* canonici nequeunt in mensibus conciliariis abesse diœcesi, nisi de licentia Episcopi,

150. — Causæ autem excusantes canonicos ab assistentia chori tres sunt, ut constituit *Bonifacius VIII. in cap. unic. de cleric. non resid. in 6.*, nempe *infirmetas, rationabilis corporis necessitas, et evidens Ecclesie utilitas.* Et hic expedit prænotare, quòd ille qui non residet propter has tres causas in præfato textu expressas, non privatur neque fructibus præbendæ, neque distributionibus, ut patet ex *eodem cap. citato.* Quibus addenda est quarta causa (ut censet *Pichler in Candit. abbrev. l. 5. tit. 4. n. 8.*) nempe consuetudo introducta post Tridentinum, nam concilium antegressas abolevit. Qui autem non residet propter causas diversas à tribus prædictis, sed etiam justas, putà ob studium, visitationem, et alias de quibus infra fiet sermo (ubi semper requiritur licentia Episcopi, vel prælati), is lucratur quidem fructus, sed non distributiones, ut *Anacl. l. 5. tit. 4. n. 154. et 165. ac Holzm. cum aliis communiter.* I. igitur excusat *infirmetas*, non quidem levis, sed tantùm gravis, vel quæ gravis fieri potest per accessum ad Ecclesiam, ut communiter dicunt *Palauus d. 5. p. 9. §. 1. n. 2. Bon. q. 5. p. 1. n. 15. Concina tom. 2. pag. 522. n. 2. et Salm. ibid. p. 5. §. 1. n. 15. cum Pell. etc.* Excusantur autem etiam ii qui proprià culpà infirmitatem contraxerint, ut pariter cum communi docent *Pal. n. 5. Bon. n. 7. Concina n. 5. cum Nav. Sanch. et Salm. de horis can. c. 4. p. 5. §. 1. n. 16. cum Garc. Covarr. et Pell.* quia jus indistinctè excusat infirmos. Et hoc, etiamsi quis datà operâ in morbum se conjecerit, ut absit à choro, prout probabiliter dicunt *Palauus, Salmant. ll. cc.* et probabilem putat *Concina n. 4. cum Bon.* Ratio, quia lex ad infirmitatem, non autem ad intentionem respicit; et hoc etiamsi iste ante infirmitatem consueverat abesse à choro, ut probabile putant *Nav. l. 2. de rest. c. 11. n. 258. item Conc. l. c. n. 5. et Salm. ibid. n. 17. circa fin. cum P. Nav. et Pal.* qui id vocat satis probabile (contra *Bon. p. 1. n. 10. cum Covar. Az. etc.*), et meritò, quia infirmitas hic et nunc de se excusat. Nec officit, quòd ille nec vellet assistere, si esset sanus; nam leges non puniunt nisi culpabilem absentiam. Secùs verò ajunt *Sanch. Cons. l. 2. c. 2. dub. 90. n. 5. Pal. n. 6. Salm. ibid. n. 18. et Concina pag. 526. n. 6. cum communi*, ut asserit, si canonicus sine legitima causa absit, et infirmetur, quia tunc pro toto tempore absentie reputatur culpabiliter
3.

absens. Contra hanc sententiam, quam audio vocari communem, nolo iudicium ferre; sed durum mihi videtur, ut si quis, licet sine causa, aliò accedat, et ibi contrahat perpetuum morbum, perpetuò debeat distributionibus, et fructibus præbendæ privari.

Dubitatur 1. an excusentur absolutè septuagenarii ab assistentia chori? Affirmant *Leander*, et alii; sed veriùs negat *P. Conc. tom. 2. pag. 526. n. 8.* si ipsi robusti sint; et ad alia peragenda negotia ordinariè egrediuntur. Secùs si sint debiles, et minùs apti ad longum iter faciendum, ita ut commodè interesse nequeant, ut ait *Bon. p. 2. n. 6. cum Azor. Men. et aliis.* Unde probabiliter dicunt *Salm. ibid. §. 2. num. 91. in med.* quòd huiusmodi senes regulariter non tenentur ad chorum, non autem quòd numquam.

Dubitatur 2. an excusentur cæci et surdi, et lucrentur distributiones, si absunt à choro? Affirmant *Barb. Pelliz. Diana, etc. apud Salm. cit. n. 18. circa fin.* Idque inferunt, ex *l. 1. c. Qui morb. etc.* ubi dicitur: *Qui utriusque oculi aciem amisit, levamen sentit munerum personalium.* Sed meliùs negant *Sanch. Cons. l. 2. c. 2. dub. 90. et Salm. loc. cit. in fin. cum Suar. P. Nav. et Cov.* quia chorus istis non nocet, et ipsi assistendo saltem auctoritatem præbent. Excusarem autem cæcum, qui sine notabili incommodo non posset ad Ecclesiam accedere.

II. Excusat *rationabilis corporis necessitas*, sub qua intelligitur timor cujuscumque gravis damni in vita, honore, aut bonis. Unde non privatur distributionibus, qui domi morantur ad medicinam sumendam, ad venam scindendam, vel proficiuntur ad balnea, aut locum salubrioris aëris: item qui ab hostibus capiuntur, aut qui patiuntur injustum exilium, aut detinentur per vim, aut ob timorem gravis nocuenti ab inimicis; ita *Bon. q. 5. p. 2. ex n. 7. Salm. tr. 16. c. 4. p. 5. §. 2. n. 19. et Conc. t. 2. pag. 526. n. 9. cum commun.* Idem probabiliter dicendum de absente ob metum belli, vel pestis grassantis in loco beneficii, ut tenent *Bon. n. 7. et 8. Pal. tr. 7. d. 5. p. 9. §. 2. n. 2. et Salm. ibid. cum Vasq. Pell. Covarr. Garc. etc. contra Conc. l. c. Barb. etc.* qui concedunt posse quidem talem percipere fructus præbendæ, non verò distributiones.

Cùm autem quis abest à choro ob excommunicationem,

amittit distributiones, si justè sit excommunicatus; secùs si injustè, et curet ab excommunicatione absolvi. *Concina p. 527. n. 10. et Salm. ibid. n. 21.* Item de canonico suspenso probabiliter esset, censet *Concina n. 12.* Si verò quis sit justè excommunicatus, etiamsi choro assistat, putat *P. Conc. num. 41. cum Abb. Palud. Innoc. Nav. Suar. Tolet. Fill. Sylv. et communi.* ut asserit, hunc amittere tam distributiones, quàm fructus beneficii; sed probabiliter id negant *Sanch. de matr. l. 5. d. 51. n. 12. Bon. p. 2. §. 2. Pal. p. 9. §. 2. n. 4. cum Coninck, Vasq. et Gloss. in c. Pastoralis, §. Verum de appell. ac Salm. cit. n. 21. cum P. Nav. Pellz. etc.* et dicunt, quòd licet iste peccaret assistendo, et meritò deberet privari à iudice distributionibus, et fructibus; nullibi tamen constat hanc privationem ipso jure impositam esse. Qui autem esset justè excommunicatus, et respiciens absolutionem peteret, non amitteret distributiones, si injustè absolutio ei negaretur, cùm tunc per ipsum non fiat quominùs assistat. Ita *Palauus p. 9. §. 2. n. 4. cum Suar. Vasq. Sylvest. Arrail. Sa, Henr. Sayr. Lop. etc. communiter.*

Quando autem Ecclesia est interdicta, canonici non assistentes non idèò amittunt distributiones, dummodò non dederint causam interdicto. *Conc. l. c. n. 12.* Secùs est in cessatione divinatorum officiorum, tunc enim etiam non dantes causam cessationi privantur distributionibus, ut *Conc. l. c. Pal. n. 11. et Bon. p. 1. §. 5. cum Suar. et Sayr. ex c. Si canonici. v. Scituri, de Off. Ordin. in 6.* ubi statuitur, quòd ii qui causam dederunt cessationi, debent restituere canonicis omne interesse, quod ipsi amittunt ex ommissa assistentia divinis officiis. Sic pariter quando Ecclesia est polluta, non privantur distributionibus illi, qui causam pollutioni non dederunt. Ita *Palauus p. 9. §. 2. n. 10. Conc. d. n. 12. cum Suar. Bon. Sayr. Trull. Henr. et communi.*

Quæritur autem hic, an canonici irregulares assistentes amittant distributiones, et fructus præbendæ? Si irregularitas est incurta post collationem beneficii, certum est et commune, quòd neutrum amittunt: ita *Conc. t. 2. pag. 527. n. 12.* Sed dubium fit, quando irregularitas incurta est ante collationem. Hæc questio omninò pendet ab alia, an collatio præbendæ facta clerico irregulari sit per se invalida? Negant *Palauus de censur. tr. 29. d. 6. p. 5. n. 7. Elbel t. 2. pag. 457.*

n. 158. *Ronc. de censur. c. 1. q. 3. r. 1. et Salm. tr. 40. c. 7. punct. 2. n. 54. cum Sylvest. Felin. Leand. Laym. Less. Suar. Conc. Hurt. etc.* hanc sententiam probabilem putant. Hi dicunt collationem istam illicitam quidem esse, et nullam in foro externo, sed validam in conscientia. Ratio, quia cum nulla irregularitas incurrat, nisi in jure sit expressa, tantò minus incurritur ejus effectus, qualis est inhabilitas ad beneficia obtinenda; Ilic autem effectus nullibi in jure reperitur expressus. Affirmant verò probabilius *Conc. l. c. Cont. Tourn. de irregularitatibus part. 1. cap. 5. v. Gravis hic. Holzm. t. 1. p. 411. n. 520. Bon. de irreg. d. 5. p. 4. n. 6. cum aliis: et hanc sententiam ipsi Salm. fatentur esse communem. Probatur 1. ex c. 2. de cler. pugn. in duello, ubi dicitur dispensari posse cum clerico irregulari, ut beneficium possideat; ergò sine dispensatione ipse est inhabilis ad recipienda beneficia. Probatur 2. et fortius ex Trid. sess. 22. c. 4. de Ref. ubi concilium loquens de præbendis, sic ait: *Ne aliis in posterum fiat provisio, nisi iis qui jam ætatem, et cæteras habilitates integrè habere dignoscantur, aliter irrita sit provisio.* Respondent *Salm. tr. 10. c. 7. p. 2. n. 40. et Ronc. ad præfatum textum (quem ipsi Salm. ibid. n. 59. fatentur difficilem esse solutione), et dicunt to cæteras habilitates intelligi de habilitatibus ex jure naturali, non autem positivo: sed hæc responsio non satisfacit; nam concilium, cum indistinctè et integrè habilitates requirat, sanè intelligendum est de omnibus habilitatibus, tam de jure naturali, quam positivo necessariis; idque videtur expressè ibidem declarari, cum dicatur, *qui jam ætatem, etc.* id est ætatem requisitam ad ordines recipiendos, ut concilium præceperat, quæ quidem habilitas certè est de jure positivo. Hinc probabilius *P. Concina l. c.* sentit clericos, qui post irregularitatem præbendas recipiunt, privari ipso jure etiam in conscientia distributionibus, et fructibus beneficii.**

III. Excusat *Ecclesiæ utilitas*, modò utilitas sit gravis judicio Episcopi, vel capituli, et sit *Ecclesiæ propriæ*, vel universalis, aut totius diœcesis, non verò alterius *Ecclesiæ* vel particularis, ut *Conc. t. 2. pag. 528. n. 14. et Salm. tr. 16. c. 4. p. 5. §. 5. n. 25.* An autem qui propter utilitatem *Ecclesiæ* abest à loco beneficii, lucretur distributiones: negant aliqui ex *cap. Cum non deceat, de elect. in 6.* ubi clerici ad Sedem apo-

stolicam accedentes ob negotium suarum *Ecclesiarum* distributionibus privantur. Sed probabilius affirmant *Salm. l. c. n. 24. cum Pal. Pelliz. etc.* idque satis probabile putat *Concina n. 15. ex c. unic. de Cler. non resid. in 6.* ubi absolutè conceditur privilegium absentibus in utilitatem evidentem *Ecclesiæ*. Alter autem textus intelligitur de solo casu, quo præbendatus accedit ad Sedem apostolicam ob instructionem electionis.

Item ex hac ratione excusatur canonicus, qui mittitur (nam unus tantum mitti potest) ab Episcopo ad visitanda limina Apostolorum, ut communiter omnes cum *Concina n. 16.* Idem dicitur de canonico comitante suum Episcopum ad eadem limina, ex decreto *Sixti V. apud Concina*, qui *ibid.* ait, Episcopum limina visitantem posse etiam duos canonicos secum ducere. Idem dicitur de canonico misso ad concilium provinciale tanquam theologo, canonista, aut procuratore, ut probabilius sentiunt *Concina pag. 529. num. 17. et Salm. de Hor. can. c. 4. p. 5. §. 5. n. 25. cum Pal. Pell. etc.* Idem, si mittatur canonicus à capitulo ad Pontificem, aut principem tanquam legatus pro agendis negotiis *Ecclesiæ. Concina ib.* Idem, si eligatur vicarius capitularis Sede vacante, ut communiter docent DD. quia hic incumbit totius diœcesis utilitati. Secus, si eligatur vicarius Episcopi, quia tunc Episcopo, non *Ecclesiæ* inservit. Is enim lucretur quidem fructus præbendæ, sed non distributiones. *Pal. p. 9. §. 7. n. 2. Salm. ibid. p. 4. n. 54. Conc. p. 529. num. 18. et 24.*

151. — Minimè autem privatur distributionibus canonicus pœnitentiarius, qui tempore officii confessiones excipit, ex *Trid. sess. 24. c. 8. de Reform.* ubi dicitur: *Pœnitentiarius aliquis cum unione præbendæ proximè vacaturæ ab Episcopo instituitur, qui magister sit, vel doctor, aut licentiatus in theologia, vel jure canonico, et annorum 40; seu alius qui aptior pro loci qualitate reperitur; qui dum confessiones in Ecclesia audiet, interim prærens in choro censeatur.* Sed hic dubitatur, an lucretur distributiones pœnitentiarius, qui tempore officii manet in confessionario expectans pœnitentes accessuros? Negat *Barbosa de Pot. Ep. alleg. 65. num. 50. cum Garcia, Ugolin. Sal. et Moneta*, qui referunt decisum, non habendum esse pro præsentè in choro pœnitentiarium, qui residet in confessionario pro tempore, quo non audit con-

fessiones, etiam ut opportuniùs confessiones audiat. Sed veriùs *Salm. ibid. n. 51. cum Barb. Bonac. Pell. Ronc. tr. 5. c. 2. qu. 6. r. 1. et Concina, cum Pal. et Leand.* affirmant, si pœnitentes soleant accedere, et pœnitentiarius eo animo se defineat, ut promptiorem illis se exhibeat, ex decl. S. C. relata à *Barbosa in Concil. Trid. sess. 24. c. 8.* pro Ecclesia Abulensi, ubi mandatur pœnitentiario assistere in confessionario, ne pœnitentes perquirere eum cogantur, et ob verecundiam ejus inquisitionis confessiones omittant. Et idem dicitur de canonico subrogato pœnitentiario, modò subrogatio non fiat in fraudem; et de aliis qui pœnitentiarium adjuvant de mandato superioris in magno concursu. *Conc. ibid. et Castropal. l. c. n. 5. c. 4.* Præterea addunt *Barbosa in Trident. sess. 24. c. 8. n. 29. Castr. n. 2. et Bonacina t. 1. de hor. canonic. d. 2. qu. 5. pag. 5. §. 5. num. 5. cum Sal. et Garcia* ex alia declarat. S. C. in *una Gienen. 4. Sept. 1591.* Pœnitentiarium censeri præsentem etiam processionibus, orationibus, et exequiis defunctorum, quæ fiunt tempore quo ipse confessiones audit. Quod autem dicunt de pœnitentiario, dicunt etiam de canonico curato, qui tempore officii opera sui muneris exerceat. *Pal. p. 9. §. 5. n. 8. Salm. tr. 16. cap. 4. p. 3. §. 3. n. 26. cum Barbos. Garc. Gutt. et Concina p. 552. n. 22.* qui sentit idem procedere, etiamsi Ecclesia, de qua is curam habet, sit diversa ab Ecclesia, ubi est canonicus; dummodo illa sit intra propriam diocesim; sed huic contradicit *Bonac. d. 1. qu. 5. p. 3. §. 6. n. 5.* Non amittit autem distributiones is, qui abest ad tuenda jura sui beneficii: secùs verò si defendat jus suum ad beneficium adversùs alterum. *Concina, ib.*

Sic pariter lucratur distributiones canonicus theologus, qui tempore officii legit, aut concionatur, ut communiter docent omnes; et etiamsi in aliis horis ipsius diei (non verò præcedentis) se pararet ad legendum, vel concionandum, ut *Roncag. c. 2. q. 6. r. 2. cum communi*, ex concessione *Greg. XIII. et Concina p. 551. n. 21. cum communi* ex decl. S. C. apud *Garciam*, qui contradicit.

Sentiunt autem *Concina pag. 552. n. 22. Pal. p. 9. §. 7. n. 1. Ronc. r. 5. et Salm. ibid. p. 4. n. 54. cum Garc. Pell. etc. contra Barbos. et Zechium apud Pal.* quòd canonici examinatores, dum absunt à choro (nisi alia sit alicubi consuetudo)

non lucrentur distributiones. Idem ajunt de canonicis destinatis ab Episcopo ad visitanda hospitalia et Ecclesias diœcesis, quia hi non occupantur in servitium propriæ Ecclesiæ. Episcopus autem potest duos canonicos in suo servitio occupare ex *cap. De cætero, et c. Ad audientiam, de cler. non res.* qui lucrantur fructus præbendæ, sed non distributiones; ut *Ronc. l. c. et Salm. de benef. eccl. c. unic. p. 6. §. 4. n. 125.* ex decl. S. C. Dicit tamen *P. Conc. n. 25.* quòd canonici assistentes Episcopo solemniter celebranti lucrantur etiam distributiones. Canonici autem absentes à choro tempore officii, ut capitula celebrent, amittunt tam distributiones, quàm fructus præbendæ, quia tempore officii vel missæ choralis ipsis vetitum est capitula celebrare, nisi urgeat grave negotium, quod moram non patiat. *Conc. ib.*

152. — Ultimò notandum, quòd præbendati docentes in scholis publicis (non autem privatis) sacram Scripturam, licet non lucrentur distributiones, acquirunt tamen fructus suorum beneficiorum, ex *Trid. sess. 5. c. 1. de Ref. in fin.* Idem dicitur in *cap. fin. de Magistris*, de docentibus theologiam. Idque communiter extendunt DD. ad docentes jus canonicum, ut *Palaus p. 9. §. 9. n. 1. Roncag. de benef. c. 2. q. 6. r. 3. Concina t. 2. pag. 555. n. 24. et Salm. ibid. n. 129. et 150. cum Sanch. Fill. Garcia*, qui de hoc affert declarationem S. C. Idem dicunt de docentibus Grammaticam *Pal. n. 5. Conc. n. 26. Ronc. l. c. et Salm. tr. 16. c. 4. p. 4. num. 57.* nec non *Salm. ibid.* idem sentiunt de docentibus logicam, et philosophiam, quia (ut ajunt) omnia hæc sunt necessariò præmittenda ad theologiam addiscendam.

An autem parochi docentes sacram Scripturam, theologiam, aut jus canonicum eodem privilegio gaudeant? Negat *P. Concina num. 25.* quia in Tridentino parochus absolutè vetatur abesse ultra duos menses. Sed probabiliter admittunt *Palaus n. 4. Salm. dict. n. 57. et tr. 28. c. unic. p. 6. §. 4. n. 150. in fin. et Ronc. l. cit. cum Gonzal. Barbos. etc.* Ratio, quia in *cit. cap. fin. de Magistris* indistinctè omnibus facultatem theologiam docentibus conceditur privilegium, sive exemptio à residentia: hocque privilegium non habetur in Tridentino, quod ibi clarè (ut oportebat) sit revocatum: verba autem textus præfati hæc sunt: *Docentes verò in theologica facultate, dum in scholis docuerint, et studentes in ipsa integrè per annos*

quinque, percipiant de licentia (nempe generali, concessâ auctoritate hujus constitutionis, ut explicat ibi Glossa) Sedis apostolicæ proveniunt præbendarum, et beneficiorum suorum, non obstante aliquâ contrariâ consuetudine, aut statuto; cum denariis fraudari non debeant in vinea Domini operantes. Ratio, quia id redundat in bonum totius diœcesis, immò universalis Ecclesie.

Idem privilegium sanè conceditur præbendis studentibus in universitate ex Trident. l. c. et ex cit. c. fin. de Magist. et cap. 11. de Privil. in 6. ac cap. Tuæ, de Cler. non resid. modò ipsi studiis operam dent saltem per majorem anni partem, ut ait Conc. num. 27. et Pal. n. 3. cum Bonac. Barbos. etc. et modò habeant de hoc licentiam (quæ verò non requiritur pro doctibus), ut dicunt Palaus part. 9. §. 9. n. 7. Ronc. qu. 6. r. 3. Conc. n. 28. ex Salm. tr. 28. c. unic. p. 6. §. 4. n. 150. cum Barb. et Garc. ex bulla Pii IV. Ad aures, edita 24. Novemb. 1564. Hæc autem licentia illis suffragatur pro quinquennio, si audiant sacros canones; pro septennio verò, si audiant sacram Scripturam, seu theologiam. Salmant. l. c. cum Garc. et Barb. An autem parochi studentes theologiæ excusentur à residentia post duos menses ipsis à Trid. concessos? Affirmant Nav. Tolet. Less. etc. apud Palaum num. 9. idque probabile putant Palaus ibid. et Salm. tr. 16. c. 4. p. 4. n. 59. quia in cit. cap. fin. de Magistris eodem privilegio gaudent docentes, quo studentes. Sed probabilius negant Conc. pag. 554. n. 29. Ronc. qu. 6. r. 3. Palaus num. 9. Salm. l. c. cum Gonzal. Barbos. Garcia, etc. Ratio, tum quia Tridentinum declaravit non posse parochos ultra duos menses abesse, nisi ex gravi causa; et S. C. apud Garciam declaravit hujusmodi causam studiorum nequaquam esse gravem; tum quia privilegium prælatum concessum est tantum addiscentibus, unde non concedendum parochis, qui jam edocti supponuntur. Dicunt verò Salm. tr. 28. c. unic. p. 6. §. 4. n. 128. ex decl. S. C. quòd si à Papa detur alicui licentia, ut absit causâ studiorum, hæc non valet nisi consensus Ordinarii accedat. Et sic pariter referunt declarasse Pium IV. de his qui studiis in curia Romana assistunt. Hic autem obiter notandum, quòd in c. fin. de Cler. vel Mon. prohibentur archidiaconi, decani, plebani, præpositi, cantores, et alii clerici personatus habentes, necnon presbyteri studere juri civili, vel medicinæ sub pœna excom-

municationis latæ sententiæ, si infra duos menses à tali studio non destiterint. (Dicit tamen Bonac. de Censur. d. 2. ad. 4. p. 6. num. 4. cum communi, hoc non intelligi de studio privato; nec si audiatur lector domi, ut probabile putat cum Tol. Calderin. etc. neque intelligi de doctibus, ut sentiunt Sanch. l. 6. cap. 8. n. 9. et idem Bon. cum Tab. et aliis). Unde tales studentes privantur fructibus suarum præbendarum, ut dicunt Palaus l. c. p. 9. num. 6. Salm. tr. 16. c. 4. p. 4. n. 58. cum Bonac. et Barbosa.

Diximus autem prælatos magistros, aut scholares excusatos, lucrari quidem fructus beneficiorum, non verò distributiones: si tamen beneficium constaret ex solis distributionibus, has etiam lucrari dicit Conc. pag. 555. n. 27. cum communi ex decl. S. C. apud Garciam (contra Bon.), quia tunc distributiones succedunt loco fructuum. Et idem ait Conc. pag. 556. n. 55. de dispensatis à choro, quando beneficium tantum ex distributionibus conflatur. Excipit tamen Conc. contra alios, si sint distributiones minutæ pro anniversariis, quia testatores nolunt has dari nisi assistentibus.

ARTICULUS V.

Quibus modis beneficia amittuntur?

- 153 Quibus modis amittuntur beneficia?
 154 Quid, et quotuplex est resignatio?
 155 Quid requiritur, ut valeat resignatio conditionata?
 156 Quid de permutatione beneficiorum?

153. — « **R**ESP. 1. Beneficia quatuor modis amittuntur:
 » 1. Per mortem beneficiati. 2. Ex dispositione juris, idque
 » vel propter alterius beneficii impossibilis consecutionem,
 » vel per professionem religiosam, vel per contractum ma-
 » trimonii, vel per commissionem criminis (v. gr. hæresis,
 » schismatis, sodomie sæpius exercitæ), cui amissio beneficii
 » ipso facto est annexa, ut vide apud Less. l. 2. cap. 54. d. 54.
 » 3. Per sententiam judicis. 4. Per liberam resignationem,
 » de qua
 154. — « Resp. 2. Resignatio est spontanea proprii bene-

» ficii dimissio, facta coram legitimo superiore id acceptante.
 » Estque duplex, scilicet tacita, quæ fit ex juris dispositione;
 » ut dum quis religionem profitetur: et expressa, quæ rur-
 » sus est duplex, scilicet pura, quæ fit sine conditione et pacto
 » apposito, coram Ordinario, qui beneficium cuilibet alteri
 » conferre potest: et conditionata, seu in favorem: eaque vel
 » est simplex in favorem, ut quando fit absque reservatione;
 » vel est qualificata, quando scilicet fit reservato sibi jure
 » regressus, vel pensione, vel fructibus aliquibus, quæ ob
 » simoniam juris humani, non nisi in Pontificis manibus fieri
 » potest. Et quamvis verius sit, etiam resignationem simpli-
 » cem in Pontificis manibus faciendam, cum aliqui pericu-
 » lum sit, ne beneficiorum resignationes speciem quamdam
 » hæreditariæ successionis acquirant, quod jura canonica
 » detestantur: probabile tamen est, in manu Ordinarii fieri
 » posse, eò quòd permutatio in ejus manibus fieri possit. »
 (Sed omninò contradicunt Salm. de simon. c. 5. p. 4. n. 52.
 cum communi. Vide dicta de simon. l. 4. n. 81.) « Idque à
 » fortiori verum est, si fiat sine modo obligatorio, quamvis
 » addita deprecatione, ut personæ certæ conferatur. Idque
 » observari potest, ubi non est recepta bulla Pii V. quam-
 » libet personæ successuræ designationem prohibens, quam
 » citat Laym. l. 4. t. 2. cap. 17.

155. — « Porro, ut resignatio conditionata valida sit, re-
 » quiritur 1. Ut beneficium sit resignantis, cum resignatio sit
 » juris sui dimissio. 2. Ut fiat liberè. 3. Ut fiat in manibus
 » ejus qui potest admittere, scilicet Pontificis, Ordinarii, col-
 » latoris, vel institutoris, juxta dicta. 4. Ut acceptetur à
 » prælato, in ejus manibus fit, quia sine acceptance jus
 » suum resignans non perdit. 5. Ut conferatur illi, in ejus
 » favorem, cum clausula consueta, non aliter, nec aliàs,
 » est resignatum. 6. Ut is, cui conferatur, acceptet; aliàs enim
 » resignans non perdit beneficium, propter clausulam non
 » aliter. 7. Requiritur consensus patroni, vel electorum,
 » prout beneficium est patronatum, vel electivum. 8. Si re-
 » signans sit infirmus, ut à resignatione supervivat 20 dies,
 » aliàs enim per obitum vacare censebitur. 9. Ut si resigna-
 » tio fiat in curia Romana, intra 6 menses à supplicatione
 » oblata computandos, in loco beneficii publicetur: sin au-
 » tem extra curiam, intra mensem: alioqui, si contingat

» resignantem mori antequam resignatarius ceperit posses-
 » sionem, beneficium vacare censebitur. Less. et Laym. c. 17.
 » 456. — « Resp. 3. Permutatio beneficiorum, quæ est quæ-
 » dam species conditionalis resignationis, fit, cum duo be-
 » neficiati unum, vel plura sua beneficia Pontifici non re-
 » servata, in manus Ordinarii, alteriusve episcopali auctori-
 » tate præditi resignant, cum conditione, ut postea vicissim
 » alteri alterius beneficium conferat. Quod quandoque Epi-
 » scopus instituere potest, si necessitas ita exigat; vocatis
 » tamen iis quorum interest, scilicet patrono, et collatore
 » inferiore. Ad hanc autem omnia requiruntur, quæ ad resi-
 » gnationem in favorem. Vide Less. c. 51. d. 55. et 56. Laym.
 » cap. 17. Bon. de sim. d. 1. qu. 4. §. 12. » (Videl. 4. n. 72.)

» Quæres 1. An licitæ sint permutationes coram Ordinariis,
 » in mensibus reservatis per concordata Germaniæ? Resp.
 » affirmativè, quia per reservationem concordatorum non cen-
 » setur Pontifex voluisse conditionem Ordinariorum Germa-
 » niæ deteriorem facere, quam Episcoporum extra Germa-
 » niam, coram quibus id simpliciter licet.

» Quæres 2. An licitum sit permutare beneficia, compensatâ
 » fructuum æqualitate?

» Resp. 1. non licère, si beneficium copiosius, non separa-
 » tis proventibus à titulo, permutetur cum tenui. Ratio est,
 » quia excessus ille, eo ipso, quo manet annexus titulo,
 » est debitus titulo, ideoque pro eo nihil exigi potest, quin
 » etiam exigatur pro titulo.

» Resp. 2. posse peti compensationem ob hujusmodi per-
 » mutationem à Pontifice pro incommodo temporali, quod alter
 » subit, spoliando se proventibus sui beneficii, ideoque talis
 » compensatio non est pretium beneficii, aut proventuum
 » annexorum, sed conditio, ut se indemnem servet, sine
 » qua conditione nollet se spoliare.

» Resp. 3. Jura proventuum posse separari à titulis, et
 » primò nudos titulos, deinde alio contractu jura proven-
 » tuum, utpote temporalia, permutari, compensato excessu
 » opulentioris; idque auctoritate solius Papæ. Vide Less. l. c.
 » Bon. l. c. §. 12. n. 11. » (Videl. 4. n. 75. et 76.)

» Quæres 5. An licitè permutetur beneficium hæc lege, ut
 » expensæ litis vel bullarum refundantur per recipientem?
 Tom. V. 6

- » Resp. Vidèri permutationem simoniacam, si impensæ sint
 » causa impulsiva permutationis, sine qua actus non fuerit
 » futurus. Idem de simili resignatione affirmarem. *Less. l. c.*
 » *Bon. l. c. n. 6.*

ARTICULUS VI.

Quid, et quotuplex sit pensio?

- 157 *Quid, et quotuplex sit pensio?*
 158 *A quo et quanta possit pensio designari?*
 159 *An pensionarius possit de illa liberè disponere?*

157. — « **R**esp. Pensio est jus percipiendi fructus ex
 » alieno beneficio. Estque triplex: 1. *Temporalis*, quæ datur
 » propter ministerium temporale, v. g. cantori, ædituo, pa-
 » trono, et defensori Ecclesiæ. 2. *Spiritualis*, quæ fundatur
 » in titulo merè spirituali, ut quæ datur concionatori, coad-
 » jutori Episcopi, parochi, etc. 3. *Media*, quæ fundatur in
 » statu spirituali, non tamen officio spirituali: ut quæ da-
 » tur clerico pauperi, vel parochi seni ad sustentationem,
 » vel quæ datur causâ resignationis, et litis componendæ. Duæ
 » posteriores dicuntur clericales, quia clericis; prima laica-
 » lis, quia laicis tantum datur.

158. — « Porrò circa pensiones *Laym. c. 18. et Less. c. 53.*
 » docent hæc: I. Etsi eam designare proprium sit Papæ, id
 » tamen etiam Episcopum posse in causis specialibus, et
 » necessariis: v. g. propter paupertatem, et senium resi-
 » gnantis, vel litis compositionem, vel propter adæquan-
 » dos fructus, in permutatione beneficiorum. » (*Vide l. 4.*
n. 75.) « II. Debere esse moderatam, ita ut beneficio relin-
 » quatur sufficiens sustentatio; talis autem plerumque cen-
 » setur tertia pars fructuum. » (*Cum Salm. de benef. cap. unic.*
p. 4. §. 1. n. 46.) « III. Ad pensionem non requiri consen-
 » sum patroni, ut quidam volunt, quia id nullo jure statu-
 » tum est, neque ullum fit præjudicium per impositionem
 » pensionis, cum is fructus non percipiat ex beneficio, sed
 » tantum habeat jus instituendi, et præsentandi, quod ei
 » non adimitur. IV. Pensionarius post constitutionem *Pii V.*

» ubi ea est recepta, tenetur recitare officium B. V. nec facit
 » fructus suos, si omittat. » (*Intelligitur de pensione quam
 quis ut clericus percipit. Vide Salm. ibid. §. 5. n. 64. Item
 ad tale onus non obligantur, qui dicunt officium majus,
 vel qui sunt Equites Ordinis militaris, cum satisfaciant
 recitando preces à religione præceptas. Ita Azor. Pal. Bon.
 Led. cum Salm. cit. n. 64. et de hor. can. c. 2. p. 3. §. 1. n. 28.*)
 « V. Pensionem extinguere morte pensionarii, sicut usufructus
 » morte usufructuarii. Posset tamen Papa facere perpetuam,
 » ex plenitudine potestatis. De venditione et redemptione pen-
 » sionis vide *Laym. c. 18 et Less. l. 2. c. 25. d. 22. Bon.*
 » *loc. cit. §. 15.*

159. — Quæritur, an pensionarius possit de redditibus pen-
 sionis pro libito disponere? Affirmant *Vasq. Azor. Covarr.*
etc. apud Salm. de benef. eccl. cap. unic. p. 4. §. 3. n. 65.
 quia pensio, ut dicunt, est portio jam extracta ex fructibus
 beneficij. Et pro hac sententia adest decisio Rotæ Romanæ,
 quam assert *Azor. p. 2. l. 7. c. 9. q. 12.* in qua definitum fuit,
pensiones decursas et non solutas non computari inter spolia
(sicut computantur fructus beneficiorum), sed transire ad hæ-
redes; quia pensio non est beneficium, sed consistit in mera
temporalitate. Negant verò *Nav. Mol. Garcia*, quia pensio eis-
 dem regulis beneficiorum metiri debet, cum illis æquiparetur.
 Verum *Salm. ibid. prop. med.* distinguunt, et affirmant
 de pensione laicali, negant de ecclesiastica. Hæ tres sententiæ
 omnes sunt probabiles. *Vide l. 4. n. 491. Qu. VI.*

DUBIUM II.

DE HORIS CANONICIS.

ARTICULUS I.

Qui obligentur ad Horas?

- 140 *Quinam clerici teneantur ad officium? Qualem partem officij
 teneantur dicere subdiaconi eâ die, quâ ordinantur? Et an
 subdiaconus, qui officium recitavit ante ordinationem, te-
 neatur repetere?*
 141 *An teneantur ad Horas canonicas omnes religiosi, et mo-
 niales?*

- 142 *An religiosi non constituti in sacris, et moniales non dicentes officium in choro, teneantur recitare privatim? Dub. 1. An teneantur ad officium religiosi ejecti? Dub. 2. An profugi? Dub. 3. An ad trirèmes damnati? An degentes extra claustra?*
- 143 *Not. 1. An, et quando religiosi teneantur recitare in choro? Quid si sint occupati? Not. 2. An peccent graviter prælati negligentis officium recitare in choro? An teneantur Episcopi recitare in choro? Not. 3. An teneantur supplere omissa, qui plura non percipiunt, ut choro inserviant? An ad peccandum graviter in choro sufficiat omissio minoris partis, quam in officio privato?*
- 144 *De obligatione beneficiariorum circa officium. An beneficiarius ordinatus per metum gravem teneatur ad officium?*
- 145 *Qu. I. Quot peccata committat sacerdos beneficiatus officium omittens? Qu. II. An beneficiarius graviter peccet omittendo officium, si velit fructus restituere?*

140. — « **R**ESP. Clerici majorum ordinum etiam suspensi, » excommunicati, degradati, tenentur tùm jure ecclesiastico, » tùm generali consuetudine Ecclesiæ.
 « Dixi majorum ordinum; quia minorum non tantùm non » ad horas, sed neque ad psalmum *Miserere* tenentur, quem, » vel simile quid, cùm Episcopus primam tonsuram conferens » injungit, non videtur obligare, nisi ut vel tantùm fiat » aliquoties, vel per modum consilii. *Less. l. 2. c. 57.* » *d. 9. n. 47.*

Unde resolvuntur hi casus:

- « 1. Tenetur ad horas, qui cum dispensatione Papæ duxit » uxorem; nisi in hoc ipso sit dispensatus: quia dispensatio, » utpote odiosa, strictè est explicanda, et ipse characterem » retinet. *Bon. et Az. l. 10. c. 5. contra alios.*
- « 2. Clericus incipit obligari à puncto subdiaconatûs su- » cepti: et quidem ad horas respondententes horæ, quâ ordi- » natur. *Bon. tr. de horis q. 1. punct. 5. ex communi.*
- Hinc dicit *Croix l. 4. n. 1187. cum Azor et Stoz* tenèri subdiaconum die quo ordinatur ad horam, quæ tunc dicenda esset in choro. Unde, si ordinatur horâ undecimâ, ait *Croix cum Bonart.* probabile esse tenèri tantùm ad Vesperas, cùm

eo tempore regulariter aliæ horæ jam persolutæ sint in choro. Sed huic opinioni non acquiesco, quia verius ordinatus tenetur ad horam, quæ respondet ad horam, in qua contrahit obligationem; quapropter regulariter tenetur recitare ab hora sexta, ut rectè ait *P. Conc. t. 2. p. 597. n. 5.* cui adhærent *Pal. et Gobatus.*

An autem subdiaconus qui recitaverit partem illam ante ordinationem, suæ obligationis satisfecerit? Negant *Cont. Tournely de virt. relig. cap. 2. de orat. art. 8. de hor. can. sect. 2. concl. 1. in fin. et Croix l. 4. n. 1187. cum Bon. Pal. etc.* tùm quia debito nequit satisfieri antequam contrahatur; tùm quia Ecclesia exigit officium à subdiaconis, ut nomine ejus illud persolvant; at qui non est adhuc subdiaconus, nequit nomine Ecclesiæ officium recitare. Affirmant verò *Tamb. Dec. l. 2. c. 5. n. 9. et Lugo, Trull. et Gob. ap. Dian. p. 6. tr. 6. r. 58.* et probabile putant *Croix l. c. et Viva q. 5. a. 1. n. 8.* quia benè potest debitum illud anticipatè solvi, quod certò moraliter est contrahendum.

Prima sententia videtur probabilior, quia Ecclesia exigit officium à subdiacono, ut nomine ejus illud persolvat; at qui non est subdiaconus, neque ab Ecclesia ut publicus minister destinatus, non potest nomine Ecclesiæ recitare, neque orationem publicam efficere. Sed huic posset responderi, quòd sacerdos excommunicatus nec etiam potest orare nomine Ecclesiæ, neque orationem publicam facere, et hic utique tenetur officium recitare, et recitando benè satisfacit; ergò ad satisfaciendum non est opus, ut recitans nomine Ecclesiæ oret: unde adhuc probabilem puto *secundam sententiam.*

141. — « **R**ESP. 2. Omnes religiosi professi, ad chorum » destinati, utriusque sexûs, obligantur ad horas: idque ex » antiqua, et recepta consuetudine; quam tamen quidam, » ut *Aragonius*, putant non obligare tam strictè, ut peccent » mortaliter, si bis, terve omittant. Et de monialibus du- » bitant *Caj. Med. Arm. Dian. tr. 12. r. 17.* Imò eas (atque » adeo omnes religiosos sacris non initiatos) non tenèri sub » onere peccati absolutè, sed nimis laxè, docet *Petrus March.* » *apud Dian. p. 9. tr. 6. res. 7.* contra aliorum communem, » et veram sententiam, quæ docet, tenèri secundùm suas » regulas, et consuetudines. *Bon. q. 2. p. 2. n. 5. ex Azor.* » *Less. Malder.*

Unde resolves :

« 1. Non tenentur ad horas 1. Novitii, 2. conversi, 3. religiosi Societatis Jesu. 4. militantes, hospitalarii, et cæteri »
 » choro non destinati. *Trull. l. 1. c. 7. d. 12. §. 1. n. 3.*

« 2. Is, qui ex una religione transit in aliam, in qua »
 » non est hæc consuetudo, non tenetur, quia consuetudo non »
 » obligat, ubi non est recepta. Ita *Suar. et Laym.* Idem die »
 » de religioso ejecto, vel qui dispensationem obtinuit perpe- »
 » tuò vivendi extra monasterium, quia, etsi maneat reli- »
 » giosus, non tamen regularis. Ita probabiliter *Sotus, Sanch.* »
 » *Bon. d. 1. q. 2. p. 3. n. 4. etc. contra Suar.*

Hic confert aliqua prænotare de institutione divini officii. Horæ canonicæ, ut fertur, saltem quoad substantiam, instituta fuerunt tempore apostolorum, ut indicatur *Actor. c. 2. §. 42.* ubi narratur, quòd fideles erant *perseverantes in fractione panis et orationibus*; id est *in psalmis, hymnis, et canticis spiritualibus cantantes et psallentes, juxta Apost. ad Eph. c. 3. §. 19.* Idque clarius significavit *Clem. Papa I. l. 8. Constit. apost. can. 54.* ubi suis clericis sic præcepit: *Preces facite manè, horà tertià, sextà, et nonà, et vesperè, atque ad galli cantum.* *Gelasius* autem I. ut ferunt *Azorius et Fill.*, publicam legem constituit, quâ clerici septies in die preces canonicas persolvere cogentur. Quoad verò pertinet ad Breviarii formam, refert *Radulphus*, ineunte sæculo XIII. in æde pontificia illud breviatum fuisse, et ideò *Breviarii* appellari. *Vide alia apud Thomassin. Disc. eccl. p. 4. l. 1. c. 40.*

142. — Primo loco oportet hic plura adnotare de obligatione religiosorum recitandi officium, et deinde de recitatione in choro. Ante omnia illa magna quæstio occurrit, an religiosi non constituti in saceris, et moniales teneantur sub gravi recitare quotidie officium, saltem privatè?

Prima sententia negat, et hanc tenent *Bordon. in Consil. r. 50. Arm. v. Horæ, Sa, eod. verbo n. 1.* item *Marchant. Martin. à S. Jos. Castrop, Anton. à Sp. S. Jo. Med. ap. Salm. tr. 16. de hor. can. c. 2. punct. 2. n. 13. et seqq.* et probabilem putat *Less. res. cas. post. p. 2. D. Th. v. Horæ, casu 14.* Ratio, quia, licèt in hoc adsit consuetudo, non tamen con-

stat, ut dicunt *Caj. Led. Palac. etc. ap. Sanch. Cons. 7. c. 2. d. 3. n. 4.* eam fuisse introductam à religiosis cum animo graviter se obligandi.

Secunda sententia censet non peccare graviter religiosos et moniales, quæ aliquoties tantum et non frequenter officium omittunt.

Tertia sententia verò communis, quam sequimur, et tenent *Less. l. 2. c. 57. n. 47. Sanch. Cons. l. 7. c. 2. dub. 5. Anacl. pag. 190. n. 18. Salm. l. c. n. 19. et P. Conc. t. 2. p. 599. ex num. 5. cum S. Anton. Gonet. Pal. Tamb. Diana, Vasq. ac aliis*; item *Laym. tr. 1. c. 4. n. 1. et 2.* qui contrariam rejicit; et *Reg. apud Tamb. l. 2. c. 5. Dec. §. 1. n. 15.* vocat temerariam, ac *Diana* prorsus improbandam, refertque *Cont. Tourn. loc. cit. concl. 5. P. Mutium Vitteleschi* præp. gen. Soc. Jesu anno 1625. prohibuisse, ne quis suorum opinionem illam doceret ut probabilem; et eandem reprobam fuisse ab universitatibus Hispalensi, Conimbricensi, etc. necnon jussu Pontificis ipsam erasam fuisse à libro *Emman. Sa.* Nostra autem sententia docet, quòd ipsi tenentur sub gravi officium quotidie recitare, ex consuetudine jam præscripta. Nec valet dicere, quòd non constet ipsam introductam fuisse à religiosis animo se obligandi sub gravi; nam ex regula generali, pro eo stat possessio pro quo stat præsumptio: cum autem consuetudo hæc universè à religiosis, et monialibus cum magno incommodo constanter observata fuerit, et prælati graviter semper reprehenderit eam non servantes; id sufficientem præbet præsumptionem, quòd ipsi recitantes talem consuetudinem verè introduxerint animo se obligandi: si igitur præsumptio stat pro obligatione, pro eo stat quidem etiam possessio. *Vide dicta in simili casu de abstinentia à lactivis l. 4. num. 1009. v. Dubitatur III.* Concedunt autem communiter DD. 1. quòd prælati, etiam inferiores, possint ex causa, putà studiorum, et simili, dispensare sicut in aliis observantiis cum suis subditis, ut non recitent officium. Ita *Salm. tr. 16. c. 2. p. 2. n. 20. cum Less. Garc. Vill. Tamb.* Concedunt 2. quòd, si in aliqua religione constaret non esse talem consuetudinem, talis obligatio in illa non esset. *Salm. ibid. in fin. cum Bon. Caj. Sanch. etc.* De privilegiis autem religiosorum circa divinum officium, *vide dicta num. 65.*

Dubitatur 1. an religiosi ejecti per sententiam, teneantur

ad officium? Affirmat *Cabass. T. J. l. 1. c. 21. n. 18. Conc. t. 2. pag. 405. n. 16. Anacl. pag. 191. n. 25. cum Azor. et Nav.*, quia ipsi retinent statum, et adhuc religiosi reputantur. Sed non improbabiler negant *cum Busemb. Sanch. de matr. l. 8. d. 8. n. 11. Less. l. 2. c. 57. n. 50. cum Soto, et Laym. l. 4. tr. 1. c. 4. n. 2.* qui hanc tutam vocat sententiam. Ratio, quia in eis jam extincta est essentia status religiosi, cum non amplius teneantur ad vota, ut supponit *Sanch.* tanquam certum; nec sit in potestate eorum ad religionem redire.

Dubitar 2. an religiosi profugi obligentur ad officium? Negat *Bon. de hor. can. d. 1. q. 11. p. 2. n. 6.* et probabile putat *Tamb. l. c.* quia (ut dicunt) isti constituuntur in statu, cui non convenit recitatio horarum. Sed melius *Less. l. 2. c. 57. n. 50. et Conc. p. 405. n. 15.* docent tenèri. Ratio, quia, sicut ipsi non amittunt statum religiosum, ita ab illius oneribus non eximuntur.

Dubitar 5. an religiosi ad triremes damnati teneantur horas recitare? Affirmat *Laym. c. 4. num. 2. cum Nav. Rodr. Suar. Azor*, saltem pro diebus quibus non remigant; quia hi moment religiosi. Sed communiùs negat *Cabass. l. 1. c. 21. n. 18.* qui tamen ait tenèri clericos constitutos in sacris, sed de utrisque negant *Spor. p. 60. n. 9. Less. l. 2. c. 57. n. 45. Sot. l. 19. q. 5. art. 5. Sanch. de matr. l. 8. d. 8. n. 11. Conc. t. 2. p. 405. n. 17. et Salm. ibid. p. 1. n. 4. cum Pelliz. Diana. etc.* Ratio, tum quia talis recitatio videretur cedere in dedecus ordinis religiosi, si in illa damnatorum turba statum suum ostenderent, tum quia in eo tam miserabili statu non videntur ipsi hoc onere gravandi. Religiosi autem ex licentia degentes extra claustra, ad officium tenentur, ut *Concina pag. 405. n. 15. cum Suar. (contra Bonac. p. 2. n. 4. etc. ap. Busemb.)* sicut etiam in carcere detenti, ut *Sporer. loc. cit.*

145. — Hic autem plura opus est adjicere, quæ pertinent ad recitationem religiosorum in choro. Notandum 1. quòd nullus religiosus, aut monialis in particulari tenetur sub gravi horas dicere in choro; ut communiter docent *Conc. t. 2. p. 577. n. 4. Anacl. p. 191. n. 21. Viva de 1. pr. q. 5. art. 1. n. 6. et Salm. tr. 16. c. 1. p. 1. n. 5. cum Suar. Pal. Bonac. Pell. Tamb. etc.* modò tamen chorus non tollatur, ut benè advertunt *Viva et alii.* Paucitas autem religiosorum excusat totam communitatem à choro. Ideò nisi adsint ad minus quatuor expediti, non est

obligatio chori, ut dicunt *Wigandt de hor. can. p. 429. n. 84. r. 2. Tamb. Dec. l. 2. c. 5. §. 1. n. 12. Holz. t. 1. pag. 448. n. 471. Ronc. de hor. can. p. 144. q. 1. Salm. ibid. n. 6. cum Pell. Bordon. etc.* Diximus expediti, nam si sint infirmi, vel legitime occupati, nec etiam si quatuor sint, ad chorum obligantur. Probabiliter autem putant *Viva d. n. 6. Salm. ibid. cum Pell. et Anton. à Sp. S. (contra Wigandt.)* sufficere ad satisfaciendum choro, ut soli novitii intersint, quia ipsi in favorabilibus reputantur ut religiosi. Hic obiter nota cum *Conc. p. 557. n. 5.* quòd ex justa causa licet religiosus aliquando recitare horas in sacristia.

Notandum 2. quòd graviter peccent prælati, qui ex negligentia permittunt, ut omittatur recitari pars notabilis in choro, uti communiter docent *Suar. de rel. lib. 4. c. 10. n. 5. Concina tom. 2. pag. 585. n. 19. Salm. ibid. p. 5. n. 14. cum Pal. Pelliz. etc. contra Bordon. et alios*, quorum sententia non videtur mihi probabilis: quia, si non dubitatur de præcepto dicendi horas in choro, nec dubitari debet violari præceptum, si pars notabilis officii omittatur. Episcopi tenentur invigilare, ut officium à canonicis in choro persolvatur, et ritè. Cæterum, per se loquendo, non tenentur Episcopi choro interesse ne festis quidem diebus; tum quia hæc est consuetudo, tum quia ipsi gravioribus negotiis vacare debent. Ita *Viva de rest. q. 7. art. 9. n. 14. vers. Dico tertio, cum Vall. Fill. et Bon. ex D. Th., qui 2. 2. q. 91. art. 2. ad 5.* sic docet: *Prælati non debent cantibus insistere ne per hoc à majoribus retrahantur.*

Notandum 5. quòd in choro non tenentur omissa supplere ii, qui, dum alii cantant, parant aut transferunt libros, perquirunt psalmos, pulsant organa aut campanas, vel alia choro necessaria peragunt; tunc enim per socios suppletur, quod ipsi fortè non satis percipiunt. Ita communiter cum *Bus. infra n. 155. Azor lib. 10. c. 15. q. 2. Salm. tr. 16. cap. 1. p. 5. n. 19. Anacl. p. 197. n. 52. Laym. cap. 5. n. 7. cum Sot. Sylvest. et Henr. ac Croix lib. 4. n. 1500. cum Valent. Reg. Escob. et Gobat. contra Pal. p. 4. n. 7. Bonac. p. 2. §. 1. n. 13. cum Nav. Vasq. Sa, Fill. etc.* qui dicunt hos satisfacere quidem assistentiæ chori quoad distributiones lucrandas, sed tenèri ad supplendum, si non attenderint ad ea, quæ interim sunt recitata. Et idem sentit *Holz. pag. 448. n. 471.* qui tamen

excusat, si modica sit materia, puta quæ ad integrum psalmum non pertingat. Sed satis probabilis est prima sententia, eò quòd, dum aliquis occupatur in rebus ad officii celebritatem pertinentibus, totus chorus pro eo supplet; prout qui missæ inservit, censetur eam audire, dum in re necessaria paranda attendit, ut dicunt *Tolet. et Rodr. apud Laym. l. c.* qui notat idem docere *Sotum, Nav. Arag. et Rodr.* de eo, qui choro alternatim respondet organum pulsando, quin versiculum suæ partis proferat; sed huic non acquiesco, cum rectè doceat *Bon. l. c. cum Molfes.* officium tunc integrè non recitari, quia organum verba non profert. Probabiliter verò satisfacit, qui, dum alii recitant, tussit, vel excreat, etiamsi integer psalmus interim dicatur, ut ait *Croix d. n. 1500. cum Sanch. et Gob.* Item probabiliter *ib. Sanch. Escob. et Diana* excusant eum qui in choro perlegit lectionem, ne erret, alioquin erraturus; hæc enim causa satis excusat ab illa levi omissione.

Sentiunt autem *Salm. ibid. n. 17. cum Suar. Pelliz. etc.* in omissione recitationis in choro minorem officii partem sufficere ad peccandum graviter, quàm in recitatione privata. Sed probabiliter id negant *Bon. p. 1. n. 5. et Holzm. p. 448. n. 474. cum Tamb. et Babenst.* qui dicunt illam tantum esse omissionem gravem in choro, quæ gravis est in officio privato.

Notandum 4. quòd ex Bulla *S. Pii V. A Nobis*, omnes qui utuntur Breviario Romano deobligantur recitare in choro officium *B. V. Mariæ*, defunctorum, et psalmos pœnitentiales; præcipitur verò ibidem servari consuetudinem hæc officia recitandi in locis ubi viget. Hæc autem obligatio extra chorum non afficit singulos privatos, sed tantum communitatem; ut rectè ajunt *Conc. pag. 585. n. 24. et Holzm. pag. 430. num. 474. cum aliis.*

144. — « Resp. 3. Beneficiati, quotquot habent jus in re, » et plenum dominium beneficii, si fructus percipiant, vel » percepturi sint, tenentur ad horas. *Less. et Laym. l. 4. » tr. 2. c. 4. n. 1. ex communi*, et *Conc. Later. sub Leone X.* » Ratio est, quia beneficium datur propter officium.

Unde resolves :

« 1. Non tenentur ante acceptam possessionem, nec si sine » sua culpa fructus nullos percipiant, nec percepturi sint.

» *Laym. l. 4. tr. 2. c. 5. n. 5. et 4.* quia non habent beneficium secundum omnem effectum. » (*Hoc certum est. Vide dicta de rest. l. 4. n. 664.*) « Videntur tamen pro ratione » fructuum tenèri ad aliquoties legendum. *Trull. l. c.*

« 2. Tenètur is, qui etsi (sive sine, sive cum sua culpa) » non recipiat omnes suos fructus, recipit tamen tantam » partem, quæ sufficit ad sustentationem. *Bon. d. 1. q. 6. p. 5.* » « 3. Tenentur ii, qui primo, aut etiam secundo anno non » percipiunt fructus, eò quòd assignentur fabricæ, vel præde- » cessori mortuo: quia etiam ipsi mortui fruuntur eodem » privilegio, et sic pro tota vita satisfaciunt fabricæ. *Bon. p. » 4. n. 22. Laym. c. 5. Suar. Regin. etc.* Contraria tamen » sententiâ non est improbabilis. » (*Et probabilem vocant Salm. de hor. can. c. 2. p. 5. §. 4. num. 45. cum Fill. Bon. Villal.*) « Et negat *Less. cum Caj.* se talem damnaturum, eò » quòd vel resignare, vel mori antè possit, et sic non frui » anno gratiæ. *Laym. l. c. Pal. Trull. dub. 13. §. 5.*

« 4. Tenentur et ii, qui habent beneficium tenue, octo » v. gr. vel decem Aureorum; quia jura omnibus indistinctè » obligationem horarum imponunt, sicut iis, qui sunt in » majoribus ordinibus. Ita probabiliter *Sylv. Azor. Suar. Pal. » Bon. d. 1. q. 2. p. 4. n. 17. et communis contra Sot. Less. » Rodr. et Dian. r. 9. Mald.* qui dicunt, si habet benefi- » cium tam tenue, ut tertiam partem mediocris sustentatio- » nis alicujus clerici non adæquet, non tenèri. *Vide Dian. » l. c. Escob. tr. 3. e. 6. c. 15.* quorum sententiam non da- » mno. » (*Vide dicta l. 4. n. 674.*) « *Vide Trull. l. 1. c. 7. » dist. 12. §. 3.* ubi notat, eum, qui habet plura beneficia » tenuia, ex quibus competentiam habeat, tenèri ad horas.

« 5. Non excusatur, qui primis annis parum recipit, eò » quòd fructus expendat in substitutum; quia horarum onus » beneficio annexum est, et personale, cum quo spontè acce- » ptatur. *Bon. l. c. ex Az. Vasq. Fill. etc.*

« 6. Si filius à patre coactus ad statum ecclesiasticum, per- » cipiat ipse fructus, tenetur ad horas: secus, si percipiat » pater; hiè verò ad restitutionem obligatur. *Laym. c. 5. » n. 2. ex Less. l. 2. c. 54. d. 51.*

Idem tenent *Cont. Tourn. de hor. can. sect. 2. Q. 1.º et Conc. t. 2. p. 440.* modò metus sit gravis; quo cessante (*ait Tourn.*) tenetur iste clericus quamprimum beneficium renunciare.

Quæritur autem hic, an qui per metum injustè incussum ordinem sacrum suscepit, teneatur officium recitare? Affirmant *Conc. pag. 597. num. 4. cum S. Anton. Sylv. Ledesm. Comit. et aliis*, quia metus non tollit voluntarium. Sed probabilius negant *Cont. Tourn. ibid. cum Suar. et Henr. à S. Ign. Sanch. de matr. l. 7. d. 29. n. 7. Pal. tract. 7. d. 2. p. 1. §. 1. n. 1. cum Nav. et Sa, Salm. tr. 8. c. 6. p. 1. n. 50. cum Bon. Azor. Dic. etc.* Ratio, quia licèt metus non tollat voluntarium, Ecclesia tamen rationabiliter non censetur velle obligare ad onus officii, nisi eos, qui omninò sponte ordinem suscipiunt. Et ideò tales per metum gravem ordinati nec etiam ad castitatem tenentur, ut dicunt *Salm. cit. n. 46. cum AA. cit. utque diximus de voto lib. 4. n. 197. vers. Sed questio*, et dicemus *l. 6. n. 811.*

« 7. Probabile est, eum, qui non residet ex legitima licentia, vel dispensatione, ideòque fructus non recipit, non tenèri ad horas; quia obligatio hæc est propter sustentationem datam. *Trull. l. 1. c. 7. d. 15. §. 5. ex Sanch. etc.*

« 8. Non tenentur, qui habent præstimoniam, quæ solent dari adolescentibus in subsidium studiorum, eò quòd non sint propriè dicta beneficia. Ita *Med. Garc. et Less. contra Nav. Sot. et Rodr.* Tamen rectè monet *Laym. c. 5. n. 6.* considerandam rationem præstimoniorum: si enim dentur in titulum perpetuum, et habeant annexum aliquod obsequium spirituale, quod per laicum expediri nequit, esse beneficia ecclesiastica, proindeque obligare ad horas; secùs, si consistant in solo temporali obsequio. Similiter non tenentur pensionarii, cum pensiones non sint propriè dicta beneficia, ut *dub. præc. vidèri potest. Quod limitat Escob. t. 5. e. 6. c. 4. ex Palao*, si fruantur pensione ob secularia obsequia: secùs, si titulo clericali: » (*Vide num. 158.*)
« Denique neque tenetur coadjutor, si non administrat; quia obligatio tenet proprietarium. *Pal. Escob. l. c. Vide Laym. c. 5. n. 9.* » (*Est commune cum Salm. tr. 16. c. 2. p. 5. §. 1. num. 29.*)

« 9. Etsi habens plura beneficia satisfaciatur unicà recitatione horarum, tenetur tamen tot facere commemorationes quot sunt beneficia, seu patroni beneficiorum; quia par est omninò ratio. *Bon. Trull. l. c. n. 27.* »

145. — Quæritur I. An qui tenetur ad recitationem officii

titulo beneficii, et titulo ordinis sacri, omittendo illud, committat duo peccata? Tria hic ut certa supponenda: Certum est 1. quòd iste peccat utique contra religionem ratione ordinis sacri, propter quem Ecclesia eum obligat ex motivo religionis ad horas recitandas. Certum est 2. quòd beneficiarius omittens officium semper peccat contra religionem, etiamsi non habeat ordinem sacrum, et etiamsi velit fructus restituere, ut dicemus mox infra in *quest. seq.* Certum est 3. quòd talis beneficiarius, si omittat officium, et nolit restituere fructus, peccabit non solum contra religionem, sed etiam contra justitiam, quia officium negligendo non potuit fructus acquirere, ut dicunt *Salm. tr. 16. c. 2. p. 5. §. 1. n. 52.* juxta sententiam, quam tenent ut veram *Sotus, Suarez, Azor. etc. ac Croix l. 4. n. 1216.* (quidquid dicant alii *ib.*) Id enim patet ex concilio Lateran. relato *d. l. 4. n. 665.* ubi dicitur: *Qui officium non dixerit, fructus suos non faciat.* Sed difficultas est, an beneficiarius volens fructus restituere, peccet contra justitiam, etiamsi officium omittat animo restituendi fructus?

Prima sententia affirmat, et hanc tenent *Laym. l. 4. tr. 1. c. 4. n. 5. in fin. Sanch. de matr. l. 9. d. 15. n. 6. in fin. Bonac. d. 1. q. 5. p. 1. n. 4. et Less. l. 2. c. 57. n. 52.* Ratio, quia licèt beneficium principaliter detur pro sustentatione beneficiarii, attamen datur eum pacto recitandi officium; morale enim axioma est, beneficium propter officium conferri; unde beneficiarius, omittendo officium, peccat contra justitiam, quia pactum non servat.

Secunda sententia verò probabilior, quam tenent *Pal. d. 2. p. 5. n. 5. cum Henriq. et Garc. Anacl. p. 192. n. 50. Holzm. pag. 441. n. 457. Diana p. 2. tr. 12. r. 22. cum Salas, et Homobon. Salm. tract. cit. n. 52. cum Sal. Anton. à Spir. S. et Trull. tenet peccare quidem beneficarium contra religionem, cum Ecclesia, imponendo illi onus officii, imponit ex motivo religionis, non autem contra justitiam, nam ut posset dici beneficarium peccare contra justitiam, probandum esset pactum inter beneficiatum et fundatorem, vel Ecclesiam. Sed hoc pactum neque habetur respectu fundatorum, ut rectè dicunt *Filliuc. tract. 25. n. 157. et Holzm. l. c. aliàs* (ut ait idem *Holzm. pag. 445. n. 462. v. Instabis, cum Less. l. 2. c. 54. n. 180.*) non potuisset Ecclesia eximere beneficia-*

rios non recitantes primo semestri ab obligatione restitutionis; neque habetur pactum respectu Ecclesiæ, cum illud nullo jure, aut ratione probetur. Donec igitur de hoc pacto non constet, nequit dici beneficiarium omittentem officium cum intentione restituendi fructus peccare contra justitiam. Nec obstat, beneficium dari propter officium; nam bene respondet *Palaut*, quod beneficium non datur ab Ecclesia sub obligatione justitiæ, sed religionis, cum obligatio officii non oriatur ex beneficio, sed ex præcepto Ecclesiæ ratione beneficii imposito ex motivo religionis.

Sed dices: si nullum intercedit pactum cum beneficiario, quâ ratione ipse peccabit contra justitiam, si fructus non restituet, uti supra tanquam certum suppositum est? Respondetur: Peccabit contra justitiam non ratione pacti initi, sed ratione conditionis non impletæ: bene enim potuit Ecclesia beneficiariis imponere pensum officii ob motivum religionis, vel sub conditione non faciendi fructus suos, si non recitaverint, vel sub pœna negativa non acquirendi fructus, si officium omiserint, juxta dicta *l. 4. n. 663.* et ut tenent *Viva ibid. et Lugo Resp. mor. l. 3. dub. 6. num. 6. Holzm. d. pag. 443. n. 462.* quod valde probabile putat *Azor. p. 2. l. 40. c. 14. qu. 7.* Idem enim (ait *Holzmann*) beneficiarii non recitantes ante sententiam tenentur ad fructuum restitutionem, quia hæc, licet sit pœna, non est tamen pœna positiva, aut privativa, scilicet quæ privet fructibus acquisitis, et ad quam sententia requiratur, sed est pœna negativa, nempe quæ negat posse acquiri fructus à non recitantibus, prout si Ecclesia dicat, non concedo tibi fructus nisi officium recitaveris (hoc tamen intelligitur, si culpabiliter officium omittatur; secus verò, si sine culpa gravi, docet *Lugo loc. cit.*, utque diximus *l. 4. n. 663. cum Less. Sanch. Concina, et communiori*). Unde concluditur, respondendo ad quæsitum, quod si sacerdos beneficiarius omittit officium nolens fructus restituere, peccat contra religionem, et contra justitiam, cum retineat alienum, quod acquirere non poterat omittendo officium: si verò omittit volens fructus restituere, tunc peccat tantum contra religionem, non verò contra justitiam, quia tunc alienum non retinet.

Quæritur II. An beneficiarius omittens officium peccet graviter, si aliàs habeat animum restituendi fructus beneficii.

Affirmandum utique cum *Lugo Resp. mor. lib. 3. dub. 6. n. 2.* Ratio, quia datur duplex præceptum, unum antiquum, quo obligantur beneficiati ad officium; hic enim fuit finis primarius Ecclesiæ in institutione beneficiorum, scilicet servitium Ecclesiæ præstandum; aliud novum, ut omittens officium, fructus restituat. Beneficiatus igitur, etsi fructus restituat, non liberatur obligatione recitationis; quare, qui officium omittit sex primis mensibus à receptione beneficii, non tenetur fructus restituere, sed utique graviter peccat, ut declaravit *S. Pius V.* in bulla relata *lib. 4. n. 663.*

ARTICULUS II.

Quanta sit hæc obligatio?

- 146 Quæ culpa sit omittere officium, vel partem ejus notabilem?
 147 Quæ sit parva materia in omissione officii?
 148 An omissio horarum sit unum, vel plura peccata?
 149 Quot peccata committit, qui officium in mare projiciens redditur impotens ad recitandum?
 150 Utrum dubitans, an aliquid omiserit, teneatur id recitare?
 151 Quando beneficiarii officium omittentes teneantur restituere fructus?
 152 Quibus sit applicanda fructuum restitutio?
 153 Quando possit beneficiarius à restitutione excusari titulo pecuniæ expensæ?

146. — « **R**ESP. 1. Est tanta, ut peccet mortaliter quisquis habens hoc onus, horas, vel notabilem earum partem omittit. Ita communiter omnes, contra *Angelum*, v. *Horæ, et Richardum*: qui dicunt non esse mortale, nisi quis habeat consuetudinem omittendi: quam sententiam *Less.* non audet dicere probabilem, quod sit contra torrentem *Doctorum*. Ratio est, quia violat præceptum in re gravi pertinente ad virtutem religionis. » (Et hæc est omnino tenenda cum communi: vide *Salm. de hor. can. cap. 2. p. 1. n. 3.* Verius autem est, hanc obligationem magis provenire ex recepta consuetudine, quam ex jure positivo. Ita *Salm. l. c. cum Less. Pal. Suar. etc.*)

Ex dictis resolvuntur hi casus :

« 1. Non est mortale omittere unum psalmum, lectionem, vel quid simile, ut habet communis, contra *Nav.*, nec tertiam partem parvæ horæ, contra *Azor. et Mald.*, quia non censetur pars notabilis. Talem autem dicit *Palauus l. 1. p. 3.* esse in Matutino, quod est æquale uni parvæ horæ. *Sanch. in Sum. t. 1. l. 1. c. 18. n. 8.* dicit tres lectiones cum responsoriis in feriali officio esse materiam parvam. In parvis horis dicunt *Fern. Fill. et Laym.* dimidium esse notabilem quantitatem. *Vide Escob. l. c. c. 15. n. 107.* ubi docet unam parvam horam non esse partem notabilem, respectu totius officii, quod per modum unius est præceptum. Verùm hoc merito rejicitur ab aliis.

« 2. Est mortale, si omittas vel unam integram ex horis, quæ sunt septem: Matutinum cum Laudibus, Prima, Tertia, Sexta, Nona, Vesperæ, et Completorium: vel dimidiam etiam ex brevioribus, docent *Fern. Regin. Suar. Laym. contra Bon. et Less.* vel ex Matutino 9. lectiones cum responsoriis, ut *Sanch. 1. mor. c. 18.* aut partem æquivalentem horæ uni minimæ, ut *Suar. de rel. l. 3. c. 23. et Gavantus*, vel, ut alii, unum nocturnum. *Vide Bon. d. 1. q. 1. p. 1. Dian. p. 2. t. 12. r. 26. et 41.*

147. — Quæritur I. quænam sit parva materia in omissione officii? *Azor. Nav. Vill. etc. apud Conc. t. 2. pag. 447. n. 4.* tenent peccare mortaliter, qui omittit dimidiam, vel, ut alii dicunt, tertiam partem horæ etiam parvæ, quia talis pars respectu illius horæ jam est notabilis materia. Sed probabilius id negant *Less. l. 2. c. 57. n. 52. Bon. d. 1. q. 3. p. 1. n. 2. Cont. Tourn. de hor. can. sect. 6. v. Dico 2.º cum Suar. Pontas, Van Roy, item Pal. Garc. Trull. Pell. Led. etc. apud Conc. l. c.* Ratio, quia, licet illa pars sit notabilis respectu horæ parvæ, est tamen levis in se, et respectu totius officii; unde circa gravitatem materiæ, totius officii quantitas respicienda est; non autem cujuslibet horæ. Verius enim est præceptum officii non esse septuplex ex septem horis dicendis, sed unum præcipiens unicum officium constans septem partibus, ut patet ex *c. Dolentes, de celebr. miss.* ubi præcipitur sub uno præcepto officium recitari his verbis: *Præcipientes in virtute obedientiæ, ut divinum officium, nocturnum par-*

ter et diurnum, quantum eis Deus dederit, studiosè celebrent pariter, et devotè. Propter quod *Pal. d. 2. p. 3. n. 1. Bon. d. 1. q. 3. p. 1. n. 6. Rouc. q. 3. r. 2. Spor. tom. 5. pag. 75. num. 94. Tamb. c. 3. §. 2. num. 11. Elbel t. 2. pag. 537. n. 597. Holz. tom. 1. pag. 441. n. 455. Salm. tr. 16. c. 3. p. 4. n. 25. cum Trull. Pell. Leand. etc. Croix l. 4. n. 1220. cum Laym. et Fill.* probabiliter dicunt esse levem materiam omittere minus, quàm integram horam, parvam. Sic etiam *Elbel l. c. et Croix n. 1204. cum March. Pell. Tamb. et aliis*, ratione parvitatæ materiæ, probabiliter dicunt non peccare graviter, qui omitteret totas Vesperas Sabbati sancti. Cæterùm, ut rectè ajunt *Bus. ut supra, et Mazzotta (contra Sot. Escob. Phil. etc. apud Salm. cit. n. 25.)* improbabilis est opinio, quòd una parva hora, prout Tertia, Sexta, etc. sit levis materia.

Ita etiam tenendum peccare graviter, qui omittit unum nocturnum integrum, ut benè censent *Wigandt pag. 425. Holz. p. 441. n. 455. Elbel pag. 559. n. 597. Croix l. 4. n. 1202. et Concina pag. 468. n. 5. cum communi, contra Leand. Vercell. etc. apud Conc.* qui putat etiam esse gravem materiam omittere tres lectiones cum responsoriis, sed probabiliter huic contradicunt *Sanch. l. 1. Dec. c. 19. n. 7. et Diana p. 2. tr. 12. r. 41.* Intellige, si lectiones cum responsoriis sint tales, ut parvam horam non adæquent. Unde benè concludunt *Sanch. dub. 41. n. 2. Pal. p. 3. n. 2. Less. c. 57. n. 37. Bon. p. 1. num. 2. et Salm. d. n. 25. circa fin. cum Trull. Pell. etc.* illam universè censeri parvam materiam, quæ non pertingit ad quantitatem unius integræ horæ. Immò *Salm. ibid. in fin.* admittunt in officio longiori, putà Dominicæ, adhuc majorem materiam posse esse levem; sed huic non acquiesco, nam sic etiam ommissio horæ parvæ respectu totius officii dominicalis posset dici parva materia, quod minimè est admittendum, cum hora etiam parva ex communi DD. sensu videatur materia absolutè gravis respectu ejusdemque officii. Neenon benè addunt *Holz. et Croix* censeri gravem omissionem, si de hora parva aliquid nimis modicum diceretur.

148. — « 3. Sive ommissio horarum (abstrahendo à multiplicatione actuum voluntatis) sit unum numero peccatum, ut vult *Bon.*, sive sint plura formaliter, ut docet *Less.*, sive unum multiplex, ut *Suarez*, sive unum pluribus æquivalens, ut *Fill.* loquitur: probabile tamen est in confessione

» explicandum, quot horæ sint omissæ, eò quòd sit circumstantia tenens se ex parte objecti, et constituens actum in ratione sua individuali. *Bonac. l. c. n. 9. Less. Suar. Fill. 5.*

Hic igitur quæritur I. Quot peccata committat, qui totum omittit officium? Alii dicunt committere septem peccata; quia pro singulis horis diversum adest præceptum; hancquè opinionem probabilem putant *Salm. tr. 16. c. 5. p. 4. n. 22.* Sed veriùs dicendum unum tantum peccatum committere. Ita communiter *Less. c. 57. n. 55. Sanch. c. 2. dub. 12. n. 2. Pal. d. 2. p. 3. n. 1. Bon. q. 5. p. 1. n. 8. Ronc. p. 154. q. 5. r. 5. Cont. Tourn. de hor. can. sect. 6. v. Quær. 2.º Conc. p. 485. n. 18. Elb. pag. 540. n. 598.* Idemque expressè docet *S. Anton. 5. p. tit. 15. c. 4.* ubi de hoc veram rationem assignat, dicens: *Qui omittit omnes horas unius diei, non propterea committere septem peccata mortalia, sed unum, et tantò gravius, quantò plus de officio omittit; quia totum officium unius diei cadit sub uno præcepto.* Benè tamen advertit *Elbel l. c.* quòd si quis omitteret plures horas ex intentionibus moraliter interruptis, tunc plura committeret peccata.

149. — Quæritur II. Quot committat peccata, qui officium in mare projiciens redditur impotens ad recitandum? Hæc quidem quæstio pendet ab alia, an omissio volita in causa sit in sese peccatum?

Prima sententia in ea quæstione negat, eamque tenent *Laym. tr. 2. c. 5. num. 5. Azor. tom. 1. l. 4. c. 5. qu. 4. p. 4.* item apud *Salm. tr. 20. de princip. moral. c. 10. p. 5. §. 2. n. 25. S. Bonav. Pal. Vasq. Fill. Cov. Sayr. Gran. etc.* Ratio, quia talis omissio dum accidit non est voluntaria in se, sed in causa, ideò tantum in causa erit peccatum. Unde juxta hanc sententiam talis committit unum peccatum tantum, nempe cum projicit Breviarium.

Secunda sententia tamen verior affirmat, et hanc tenet *S. Thom. 1. 2. q. 76. a. 5. ad 5. et q. 77. a. 7. et 2. 2. q. 150. a. 4.* ubi ait: *Si autem actus præcedens fuit culpabilis, sic non totaliter aliquis excusatur à peccato sequenti, quod scilicet redditur voluntarium ex voluntate præcedentis actus, in quantum scilicet aliquis dans operam rei illicitæ incidit in sequens peccatum.* Et eum sequuntur *Cajet. ib. Nav. Man. c. 16. n. 8. Sanch. de matr. l. 9. d. 45. n. 27. Pal. tr. 2. d. 1. p. 5. n. 6. et Salm. ibid. n. 26. cum Abul. Sot. Med. Lop. Vill. et*

aliis. Ratio, quia, licet ad omissionem peccaminosam requiratur, ut adsit voluntarium, sufficit tamen voluntarium in causa, ut patet ex *c. Mulieres, de sent. excom.* ubi dicitur, quòd si quis voluntariè se inebriat prævidens occisurum clericum, incurrit excommunicationem secutà occisione. Ergò occisio illa est verè peccatum, aliàs sine peccato externo non posset occisor excommunicationem contrahere. Propterea quoad casum nostrum respondetur, projicientem officium tot peccata committere, quot sunt omissiones quas prævidet, nisi pœniteat primi peccati, nam alioquin perseverat voluntarium positum in causa. Ita *Sanch. Cons. l. 7. c. 2. dub. 51. Cont. Tourn. de hor. can. sect. 7. in fin. et Elbel pag. 536. n. 42.* cum communissima. *Vide dicta l. 2. n. 49.*

150. — Quæritur III. Utrum, si quis dubitat, an aliquid omiserit de officio, teneatur id recitare? Resp. Scrupulosi non sunt obligandi ad repetendum, quia in his ut plurimum dubia, non sunt vera dubia, sed inanes apprehensiones. Quoad alios verò distinguendum: Si dubium est merè negativum, utique tenentur, quia in dubio possessio stat pro præcepto, ita *Pal. d. 2. p. 6. n. 1. Salm. de hor. can. cap. 5. p. 5. n. 12. et alii communiter.* Si verò dubium est positivum, ita ut probabiliter iudices dixisse, non tenèris repetere, prout docent communissimè *Pal. l. c. Sanch. Cons. l. 7. c. 2. dub. 54. n. 5. Cont. Tourn. de hor. can. sect. 6. v. Sed quid. et Salm. dict. num. 12. cum Pelliz. Trull. Diana, etc.* item *Laym. Lugo, Ronc., et Viva,* quos adduximus *l. 1. n. 29.* Item dicit *Croix l. 4. n. 1255. cum Sanch. l. c. Laym. et Illung,* malè facere, qui halens conjecturam, quòd aliquam partem dixerit, eam repetit, quia viam scrupulis aperit; et docet *Nav. (apud Concin. t. 2. pag. 465. n. 12.)* sic dicens: *Non solum non tenetur repetere id quod probabiliter credit se dixisse, verum etiam malè ageret id faciendo, eò quòd habitum concipiendi scrupulos superfluos sibi quæreret.*

Unde docent *Sanch. l. cit. cum Nav. Major. et Angles, Croix d. n. 1255. cum Azor. Suar. Fill. Bon. Tamb. ac Salm. l. c. cum Ang. Trull. et Pell.* quòd benè excusaris à repetendo, si non memineris dixisse aliquid, et habens justam conjecturam credendi quòd dixeris; pulà (ut ajunt *Sanchez cum aliis citatis, et Salm. tr. 20. c. 7. p. 1. n. 7. cum Nav. Suarez, Bardi, etc.*) si recordaris te incepisse psalmum, lectionem, vel horam,

et postea non datâ operâ distractus, vel non interruptus te invenias in fine horæ, legendo, vel memoriter recitando ea in quibus ordinariè non soles errare; et hoc locum habere dicunt *Gobat. et Tamb. apud Croix num. 1255.* etiamsi habeas rationem probabilem omissionis, quia præsumptio, quòd soleas perficere quod incæpisti, efficit ut nihil tenearis repetere, nisi sis moraliter certus quòd non dixeris. Si verò dubites an totam horam dixeris, vel non, censent *Salm. dict. n. 7. in med.* quòd si sæpiùs tali dubio labores, non tenèris repetere, quia tunc faciliè præsumitur tale dubium oriri à scrupulis; secùs, si rarò. Cæterùm benè ait *Croix d. n. 1255. cum Nav. Az. Suar. Bon. etc.* quòd si ordinariè non soleas dicere horam posteriorem nisi post priorem, prudenter potes credere te nihil omisisse (1).

151. — « Resp. 2. Tanta est obligatio, ut inducat ei onus restitutionis fructuum, pro rata omissionis officii, qui titulo beneficii ad horas tenetur, si elapsis sex mensibus post adeptam possessionem (is enim, etsi graviter peccet omittendo, non tamen tenetur ad restitutionem) culpabiliter officium non recitaverit. Patet ex concil. Lateranensi sub *Leone X.* Sed quia dubium fuit, utrùm hoc concilium esset receptum, *Pius V.* bullam edidit, quæ est apud *Navar. c. 25.* quâ hoc decretum confirmat, ac declarat sic, ut qui uno die totum officium omiserit, teneatur restituere omnes fructus illi diei respondententes: v. g., qui accipit annuè 565 florenos, teneatur pro uno die restituere unum florenum; qui autem omiserit Matutinum tantùm, mediam partem fructuum unius diei; qui reliquas horas, etiam mediam partem: qui verò unam ex illis, sextam partem: eaque restitutio faciendâ est vel fabricæ, vel pauperibus. *Laym. Fill. Bonac. d. 1. q. 5. p. 2. etc. contra de la Cruix, et Lopez, apud Dian. p. 2. t. 12. res. 54.* qui dicunt, si beneficiatus intra annum per 8 vel 10 dies tantùm omittat, non tenèri ad restitutionem, eò quòd sit servus liberalissimi Domini, qui multò minùs, quàm domini temporales, ad pauca attendat. » (*Vide dicta l. 4. n. 663.*)

Unde resolves:

« 1. Clerici majorum ordinum, qui solo titulo ordinis, et

(1) Confer notam ad l. 1, n. 29. positam.

» quotquot alio titulo, quàm beneficii, ad horas tenentur, non obligantur ad dictam restitutionem, quia nullos percipiunt fructus propter onus recitandi officium. *Bon. l. c. p. 2. num. 5.*

« 2. Nec ii obligantur, qui ex naturali oblivione, justo impedimento, bonâ fide, invincibili ignorantia, aut aliter absque culpa omiserunt. Ratio est. quia in conscientia non debetur pœna, ubi non est culpa. *Less. Suar. Bon. n. 4.* » (*Ita etiam Viva cum Sanch. Vide l. 4. n. 665.*)

« 3. Valde probabile est, quòd qui alia onera habent, quàm precum, verbi gratiâ pastores, Episcopi, etc. omitentes horas, possint retinere majorem partem fructuum istius diei, ratione dictorum onerum; sufficiatque dare tertiam partem, vel quartam fructuum: eò quòd tantùm obligentur ad restitutionem fructuum respondentium oneri divini officii. *Nav. Fill. Bon. p. 5. Dian. p. 2. tom. 12. res. 8.* citans alios multos. » (*Ita etiam probabiliter tenet Croix l. 4. num. 1214. cum Sanch. et Gob. Vide dicta l. 4. n. 675.*)

« 4. Si talis pastor habeat tenues redditus ad sustentationem, videtur ad nihil obligandus; cum ob alia onera illi debeatur sustentatio. *Laym. l. 4. tr. 2. cap. 5. Imò Dian. pag. 2. tract. 12. resp. 9. Mald. tr. 10. cap. 2. dub. 3.* dicunt eum, qui habet beneficium valde tenue, v. gr. eujus redditus tertiam partem mediocris sustentationis non adæquent, non tenèri, ob horas aliquoties neglectas, ad restitutionem. » (*Et est probabile cum Less. Sanchez. Pell. Led. Rodr. Vide dicta l. 4. n. 674.*)

152. — « 3. Restitutio hæc fieri potest vel pauperibus amicis, vel aliis, vel ipsi etiam beneficiato, si pauper est. Item impendi potest in fabricam domùs, vel meliorandos agros beneficii; quia hæc nomine fabricæ etiam intelliguntur apud *Suar., et Bonac.* » (*Vide dicta l. 4. n. 672.*) « Denique aliquando compensari potest, offerendo suffragia pro defunctis, aliisque precibus, ut *vide Bon. l. cit. p. 4.* » (*Idem dicunt Salm. tr. 16. c. 2. n. 60. Sed vide dicta l. 4. n. 667. et 672. ubi huic non acquievimus*) « et sic etiam per alium, seu per officium, aut preces ab alio ad tuam intentionem recitatas, et à te defunctis applicatas, satisfieri posse, docet *Quintan. t. 8. sect. 6.* Nec continuò damnandum, qui ordinariè recitare solitus, semel, verbi gratiâ,

» vel bis in anno omisit, etsi nihil restituat, docent *Sot. Med. Fill. c. 10. num. 516. et 517.* » (*Sed hoc non videtur posse sustineri, ut meritò dicunt Salm. d. c. 2. n. 55. cum S. Pius in sua bulla dicat: Ut qui omnes horas uno, vel pluribus diebus intermiserit.*)

« 6. Qui pecuniam, quam ob neglectas horas tenetur restituere, sive erogare in usus pios, impendit in alios, quàm vel in pauperes, vel fabricam beneficii, non satisfacit » (secundùm jus commune, ubi concilium Lateranense, vel bulla *Pii V.* est recepta) obligationi suæ; nisi aliud » ferat consuetudo, vel statutum alicubi receptum; quia disertè præcipitur restitui pauperibus, vel fabricæ beneficii. » *Vide Bon. qu. 2. p. 2. et 4.* » (*Vide d. l. 4. n. 672.*)

153. — « 7. Posse aliquando beneficiatum excusari à restitutione ob horas neglectas, titulo pecuniæ expensæ; intellege post omissionem horarum » (*Nam si ante omissionem, non excusantur, cum damnata sit propositio. 55. ab Alex. VII. dicens: Restitutio fructuum ob omissionem horarum suppleri potest per quascumque eleemosynas, quas antea beneficiarius de fructibus sui beneficii fecerit.*); « etsi non isto intuitu, in pauperes vel alios usus pios, censet *Dian. p. 5. r. 57. ex Laym. l. 5. t. 2. c. 12. n. 9.* esse probabile, tum quòd quidam auctores ita sentiant; tum quòd videatur esse virtualis intentio omnium dantium eleemosynas, satisfacere per illas omnibus obligationibus, quas suis peccatis contraxerunt: tum quòd leges ecclesiasticæ benignè debent explicari. » (*Et probabile est juxta sententiam, quam tenent Sanchez. Cons. l. 2. c. 5. dub. 421. Lugo d. 4. n. 46. Laym. l. 2. tr. 2. c. 12. n. 9. Salm. tr. 16. c. 2. p. 4. n. 65. cum Pelliz. et Croix l. 4. n. 1215. cum Suar. Gob. et aliis. Vide dicta l. 4. n. 700. v. Limitant.*) « Addunt *Jo. de Salas de leg. d. 15. sess. 2. n. 27. et Vasq.*: si canonicus grossam, seu corpus sui canonicatus verè, et absolutè lucretur, prius quàm omittat officium, non tenèri ad restitutionem propter omissionem sequentem, eò quòd pœna non sit, ut fructus jam suos factos restituat, sed ut fructus non faciat suos. Sic ille apud *Dian. p. 2. t. 12. r. 8. ut infra art. 4. §. 6. in fine.* »

» 8. Ubi bulla *Pii V.* non est recepta, potest vidèri probabile, beneficiatum ad dictam restitutionem non obligari, ut habet *Sylv. v. Clericus.* »

ARTICULUS III.

Quæ excusent à recitatione horarum.

- 154 Quomodo excuset infirmitas? *Not. I. An excuset gravis molestia? Not. II. An excuset convalescentia? Not. III. Quid in dubio an infirmitas sufficiat ad excusandum? Not. IV. Quid si dubites, an possis recitare partem?*
- 155 An excusentur laborantes febrì tertianâ, vel quartanâ?
- 156 Quomodo excuset justum impedimentum? *Et an idèò excusentur concionatores, confessarii, peragentes necessaria in choro?*
- 157 Quomodo excuset cæcitas, et carentia Breviarii?
- 158 An impotens recitare totum officium, teneatur ad partem? *Quid, si non habeas officium proprium? An tenearis recitare cum socio, si nequis solus? An beneficiarius teneatur conducere socium, si non possit solus recitare?*
- 159 Quomodo excuset dispensatio.

154. — « **R**ESP. — Hæc sequentia: I. *Infirmitas* gravis, » v. g. dolor notabilis capitis, ita ut sine incommodo, vel » incremento morbi legi non possit: dixi, *gravis*, quia levis, » v. gr. dolor stomachi, aut pectoris, vel etiam aliquando » febris tertiana, aut quartana non excusat, cum toto die » non affligat. » (*Vel majore diei parte, ut Sanchez, Trull. Tamb. Pell. etc. cum Salm. de hor. can. c. 5. p. 6. §. 1. num. 55.*) « Ita *Nav. Fill. Laym. Bon. d. 1. q. 6. p. 1.* Porrò totaliter excusatus non tenetur, ut quidam volunt, audire » alium legentem, nec alium substituere. » (*Nec alias preces; est commune apud Salm. ib. n. 55.*) « ut habent *Fill. et Sa, v. Horæ.* Si tamen commòdè potest, et solet legere cum » socio, tenetur, ut habent *Less. et Bon. Vide Dian. p. 2. t. 12. r. 45.* » (*Ita veriùs tenendum cum Sanchez. Spor. Croix, etc. contra alios. Vide infra n. 158. vers. Item.*)

Plura hic sunt notanda seitu necessaria. Notandum I. ratione infirmitatis excusari ab officio non solum qui gravi laborant morbo, sed etiam qui non possunt recitare nisi cum gravi incommodo, aut probabili talis incommodi periculo,

Unde satis excusantur, qui prudenter credunt vel timent ob officii recitationem eis fore proventuram notabilem gravitatem capitis, vel cruditatem stomachi aut virium lassitudinem, vel si credant febrim tardiùs esse remittendam. Ita *Sanch. cap. 2. dub. 45. n. 4. Holzm. tom. 1. pag. 450. n. 477. Anacl. de hor. can. n. 77. Conc. tom. 2. p. 507. n. 25. et Salm. de hor. can. c. 5. p. 6. §. 1. n. 55. in med. cum Trull. et Pell. ex c. Clericus 5. dist. 91. ubi dicitur, quòd excusat ab officio inæqualitas corporis, quod non significat morbum gravem, ut benè advertit Croix l. 4. n. 1224. Et hoc probabiliter admittitur, etiamsi infirmus per magnam diei partem aliquem legeret librum ad animum solandum, ut dicunt *Sanch. l. c. num. 4. Holzm. pag. 450. n. 477. Spor. n. 158. Elbel pag. 564. n. 462. et Salm. l. c. in fine cum Trull. Pell. Dian., etc.* Ratio, quia licet iste posset legere librum recreationis, non tamen sequitur quòd possit, et teneatur officium recitare, ad quòd alia quidem major attentio requiritur, quæ majorem affert difficultatem.*

Notandum II. non solum actu ægrotantes, sed etiam convalescentes ex gravi morbo excusari ab officio per aliquot dies ad arbitrium prudentis, donec vires reficiantur. Ita communiter *Cont. Tourn. de hor. can. sect. 7. v. Quær. 1. Conc. p. 497. n. 5. Elbel p. 564. n. 561. et alii AA. supra cit.* Et hoc admittendum, etiamsi isti missam celebrarent, ut *Salm. dict. n. 55. cum aliis.*

Notandum III. quòd in dubio, an infirmitas sufficiat vel ne ad excusandum, potest se committere judicio medici, ex *c. Fraternalitatis, de frig. et mal.* aut judicio superioris acquiescere, qui in tali dubio etiam dispensare potest; vel denique potest se remittere judicio probabili viri prudentis. Ita *Sotus, Sylvest. Sanch. Tamb. etc. cum Salm. de hor. can. c. 5. p. 6. §. 1. n. 56.* Et etiam stare potest judicio proprio, si tale iudicium ipsemet prudenter ferre possit, ut probabiliter ait *Gobat. ap. Croix n. 1225.*

Sed quid, si his præmissis, adhuc dubium perseveret? Respondetur, si dubium sit, quòd recitatio graviter læderet, tunc certè non tenetur, immò nequit recitare, quia præferendum est jus naturale servandæ valetudinis præcepto Ecclesiæ, ut dicunt *Viva de 1. præc. q. 5. a. 6. n. 5. et Salm. cit. n. 56. cum aliis*; nisi id faceret amore virtutis, secluso peri-

eulo mortis, juxta dieta *l. 4. n. 571. cum Lugo, Salm. Vill. etc.* Si verò dubium tantum sit, an indispositio pertingat ad excusandum, ut supra: tunc, cum lex recitationis possideat, et dubium sit de exemptione, utique lex est implenda. Hoc tamen currit, quando sit purum dubium; secus, si sit probabile iudicium; ita *Cont. Tourn. loc. cit. Ronc. c. 6. q. 2. Elbel t. 2. pag. 556. n. 445. Anacl. n. 77. Holz. pag. 451. n. 480. Viva l. c. et Salm. loc. cit. in fin. cum Sanch. Pell. Trull. et Diana.*

Notandum IV. quòd, si quis ob suam infirmitatem certus est non posse totum officium recitare, et dubitat, an possit partem, probabiliter ad nihil tenetur, ut docent *Laym. l. 4. tr. 1. c. 6. n. 2. Sanch. c. 2. dub. 47. n. 4. cum Nav. Viva in propos. 54. Innoc. IX. n. 16. Ronc. cap. 6. qu. 2. item Suar. Sanch. Card. et alii apud Croix n. 1225.* nam rationabiliter iste à toto officio excusatur, ne valde scrupulis angatur, ne sciens quousque possit et teneatur recitare; hæc enim anxietas magnum illi incommodum afferret; maximè si ex recitatione verisimiliter crederet contrahere capitis gravitatem, virium lassitudinem, aut tardio remissionem.

155. — Quæritur hic, an excusentur ab officio laborantes febrì tertianâ, vel quartanâ? Absolutè excusat *Leander*; sed veriùs dicunt *Sporer t. 5. pag. 84. n. 195. et Conc. t. 2. pag. 496. n. 2. et 4. cum Nav. Azor. Bon. et Trull. in hoc spectandas esse circumstantias*; quando enim infirmus posset recitare sine gravi incommodo diebus, quibus est immunis ab infirmitate, non apparet causa cur excusetur. An autem talis infirmus teneatur horas anticipare, vel postponere? Negant *Canus in Prælect. de penit. p. 5. dub. 51. atque Henr. et alii apud Salm. de hor. can. c. 5. p. 6. §. 2. n. 49. et probabile id putant Sanch. dub. 53. n. 6. Less. c. 57. n. 45. et Viva q. 5. art. 6. n. 4.* Ratio, tum quia quælibet hora suo correspondet tempori, extra quod non currit obligatio; tum quia anticipatio vel postpositio est privilegium favoris, quo nemo tenetur. Sed meliùs affirmant *Conc. pag. 502. n. 10. Cont. Tourn. de hor. can. sect. 7. v. Quær. 2.º Less. l. c. Croix l. 4. n. 1226. Ronc. pag. 157. q. 5. v. Cæterùm, et Salm. ibid. n. 50. cum Trull. Sanch. Azor. Villal. et Pell.* Ratio, quia officium præcipitur recitari intra latitudinem totius diei, unde, cum præceptum jam urgeat, tenetur infirmus illud implere tempore

quo potest : sicut si in die festo non potes circa meridiem missam audire, tenèris anticipare, ut ait *Concina*; rectè enim regulam assignat *Busemb. l. 1. num. 157.* quòd, cùm quis manente vi præcepti est impediendus, tenetur prævenire. Hinc meritò *Salm. l. c.* contrariam opinionem laxam vocant. Verumtamen valde probabile est cum *Holz. pag. 451. n. 478. vers. Confirmatur, Sporer tom. 5. pag. 86. n. 172. et Elbel pag. 457. n. 444.* quòd ille, qui non potest recitare Matutinum die sequenti, non tenetur in præcedenti anticipare; tunc enim est obligatio anticipandi officium, quando obligatio præcepti jam est incepta; quòd autem Matutinum possit dici præcedenti die, non est ex præcepto, sed ex privilegio à consuetudine introducta, quo nemo tenetur uti.

156. — « 2. *Justum impedimentum*, v. gr. metus prodigionis inter hæreticos. Item gravis, vel repentina occupatio, vel opera charitatis majoris momenti, quàm horæ, quæ sine scandalo, vel gravi incommodo tuo, vel alterius omitti non possint. Quo modo, etsi concionatores, vel confessarii aliquando excusari possint, idque ex benigna Ecclesie intentione, ut docent *Sylv. Suar. et Laym. etc.* tenentur tamen anticipare, si possint, v. gr. si manè prævideas, te totà die confessionibus occupandum, quæ differri non possint. Ita ex *Suar. et Azor. Bonac. l. c. p. 2. n. 1. et 2. etc. communiter.*

Excusantur ab horis, qui occupantur totà die in officiis religionis, aut charitatis, quæ sine scandalo, aut magno detrimento proprio vel alieno omitti non possunt; ita communissimè *Salm. tr. 16. c. 5. p. 6. §. 1. n. 57. Ronc. c. 6. qu. 5. Elbel t. 2. pag. 557. n. 444. Wigandt pag. 452. n. 96. Holz. t. 1. pag. 450. n. 477. et Spor. tom. 5. pag. 85. n. 161. cum. Sylv. Nav. Tolet. etc.* Hinc excusantur concionatores, si nequeunt omittere concionem sine scandalo, aut nota, ut dicunt *Laym. l. 4. tr. 1. c. 6. n. 1. Salm. cit. n. 57. Viva qu. 5. a. 6. n. 6. et Wigandt l. c.* Item excusantur confessarii, qui per totum diem confessiones excipiunt, quas differre non possint, ut *Concina t. 2. pag. 500. n. 5. Laym. Wigandt et Salm. ibid.* Item qui occupantur in sedandis jurgiis, aut assistendis infirmis. *Sanch. dub. 52. Ronc. tr. 5. q. 2.* Item qui ex officio attendere debent publicis thesibus. *Sanch. Salm. et Ronc.* Item habentes publicam lectionem ad cathedram, aut lauream acquirendam, si

occupatio esset totius diei, nec possit differri sine damno proprio, aut aliorum. *Wigandt l. c. Conc. p. 498. n. 2. cum Suar.* Item scholares, qui debeant in aliquo die actum defendere. *Sanch. d. dub. 52.* Super autem hac materia advertenda est propos. 21. damnata ab *Alexand. VII.* quæ dicebat: *Habens capellaniam collativam, vel quodvis aliud beneficium ecclesiasticum, si studio litterarum vacet, satisfacit suæ obligationi, si officium per alium recitet.* Benè autem advertunt *Laym. c. 6. num. 1. Ronc. et Wigandt ll. cc.* quòd si omnes isti sine magna difficultate possint recitationem anticipare vel postponere, ad id utique tenentur, unde benè concludit *P. Wigandt*, quòd rarissimè accidit casus, quòd tales officium sine culpa omittere poterunt.

« Ex hoc capite dicunt etiam aliqui, non tenèri te repetere quod neglexisti (nec recitando, nec audiendo), dùm »
 » thurificando ad Magnificat, vel Benedictus, vel libros necessarios circumferendo, vel lectionem mox cantandam prævidendo, vel alia in choro necessaria peragendo occupatus fuisti, quia chorus totus pro eo, qui in re ad officii celebritatem pertinente occupatur, videtur supplère, et non tantum suo, sed etiam aliorum ministrantium nomine recitare, »
 » aut canere. Ita *Laym. l. 4. tr. 1. c. 5. n. 7. Henr. Sylv. Azor. Sot. Molf. Nald. Arag. Regin.* citati à *Dian. p. 2. t. 12. res. 5.* Idem de eo, qui choro, organis, musicis alternis versibus respondet, dicunt *Nav. Sanc. Arag. et Rodr. apud Laym. l. c.*, scilicet eum non esse obligatum, ut etiam voce proferat; sed negat *Escob. t. 5. c. 6. Vide Trull. d. 16.* »
 » (*Vide dicta de his n. 145. vers. Notandum 5.*)

157. — « 5. *Cœcitas*, *Bon. p. 2. num. 4. etc. communiter.*
 « 4. *Carentia Breviarii* inculcata. Quòd si tamen memoriter possis dicere, vel totum officium, vel unam horam, tenèris. Si verò tantum scias psalmos, vel lectiones vel capitula, dicunt *Fill. t. 2. tr. 25. c. 9. n. 187. Nav. et Suarez*, »
 » item *Escob. e. 6. ar. 149.* probabile esse, non tenèri: quia psalmi, ut sic, non sunt hora canonica, ad quam tenetur clericus. Idem dicunt *Garc. de benef. l. 1. part. 2. c. 1. n. 221. Mald. in 2. 2. t. 10. c. 2. d. 5. et Jo. Sancius in select. d. 15. n. 1.* citati à *Dian.*, eò quòd lectiones et capitula sint pars, licèt minor, maximè principalis, ita ut absque illis non sit officium canonicum. Idem concedit *Sanch.*

- » l. 1. c. 19. in Matutino festi duplicis, vel semiduplicis. Vide
 » Bonac. p. 2. n. 6. Dian. par. 2. tr. 12. r. 50, et 43. Verùm
 » hæc probare non ausim; sed potius, quod docet Bonac.
 » d. 4. art. 6. part. 2. impeditum ex aliqua dictarum cau-
 » sarum, si possit dicere partem notabilem, ad id tenèri,
 » aliàs ad nihil. Denique si quis careret Breviario, quo uti
 » solet, v. gr. Romano, tenetur legere aliud, quod habère
 » potest, quia per utrumvis impletur substantia præcepti.
 » Creus. Escob. Dian. p. 9. t. 9. r. 23.

158. — Hinc primò advertenda est propos. 54. damnata ab Innoc. XI. quæ dicebat: *Qui non potest recitare Matutinum, et Laudes, potest autem reliquas horas, ad nihil tenetur, quia major pars trahit ad se minorem.* Hinc certum est, quòd is qui caret Breviario, et nihil aliud scit memoriter, quàm Laudes, aut Completorium, illud sub gravi tenetur recitare, ut contra aliquos docent communiter Sporer t. 3. pag. 87. n. 177. Pal. p. 6. n. 11. cum Nav. Suar. Valent. etc. Wigandt pag. 451. n. 90. et Croix l. 4. n. 1250. cum Sanch. Bon. et Carden. Unde secùs tenetur recitare partem, quam scit memoriter, non verò tenetur memoriæ mandare quod nescit. Concina pag. 494. n. 6. Dicunt autem Palaus d. 6. num. 7. cum Torre, et Sanctio, ac Fill. Garc. Tamb. etc. apud Sporer l. c. quòd si haberes psalmos, sed non lectiones Matutini, nihil tenèris dicere, quia tunc deficit forma præscripta à S. Pio V. At meritò Busemb. ut supra, id non approbat, et Sporer d. n. 177. ait omninò in praxi amplectendam sententiam contrariam, quam tenent Croix n. 1220. et Bon. Gob. ac Leand. apud ipsum Sporer. Ratio, quia cum possis notabilem partem officii recitare, non est cur ab eà excuseris. Unde Bus. cum Bon. Holzm. p. 451. n. 459. cum Ills. et Croix l. c. cum Laym. ac Fill. rectè hanc regulam assignant, quòd si potes recitare quantum est parva hora, tenèris sub gravi cam dicere, si verò minùs, ne sub veniali quidem aliquid recitare obligaris, quia talis modica pars, seorsim sumpta, non censetur æstimabilis ad finem à lege intentum.

Præterea, si haberes officium commune, et non proprium illius diei, tenèris ex communi horas recitare, ut veriùs sentit Croix l. 4. n. 1221. cum Sporer et Gob. contra aliquos. Idem tenent Conc. p. 89. n. 3. et Wigandt p. 450. num. 88. si careres Breviario Romano, et haberes aliud, putà Bene-

dictinum, aut simile, tenèris ex illo recitare. Ratio, quia duplex est præceptum officii, unum universale de horis persolvendis, aliud de servanda formula cujuscumque diei; unde, si non potes servare unum, tenèris ad aliud. Huic verò contradicunt Salm. de hor. can. c. 1. p. 4. n. 28. dicentes non tenèri, quia (ut ajunt) præceptum officii est indivisibile, id est illud recitandi, et recitandi sub una formula; idque inferunt ex verbis bullæ S. Pii V. ubi dicitur: *nisi hac sola forma satisfacere posse.* Hoc tamen non obstante, prima opinio ut magis pia, et rationabilis mihi sequenda videtur. Certum est autem, quòd religiosus factus Episcopus benè potest uti Breviario suæ diocesis. Concina pag. 592. n. 9.

Item, qui non potest solus recitare, tenetur adhibère socium gratuitum, si potest sine magno incommodo, ut veriùs censent cum Bus. ut supra n. 154. Sanch. c. 2. dub. 48. Ronc. c. 6. q. 4. Holzm. p. 451. n. 478. Sporer n. 181. Croix l. 4. n. 1251. cum Bonac. et Suar. Salm. tr. 16. c. 5. p. 6. §. 2. n. 44. Concina t. 2. p. 495. n. 3. cum Nav. Azor. Less. Pal. Laym. Valent. etc. (contra Leand. Jo. Sanch. Dian. etc. ap. eundem Conc.) Ratio, quia quodcumque præceptum implèri debet, quod mediis ordinariis impleri potest. Diximus *gratuitum*, quia non tenetur socium adhibère stipendio soluto, ut dicunt Salm. c. 5. n. 42. et Bon. p. 2. num. 8. cum Suar. Nav. Vill. etc.

An autem beneficiarius teneatur socium conducere ex fructibus beneficii? Affirmant Bonac. d. 1. q. 6. p. 2. n. 7. cum Suar. Laym. Molf. etc. Cont. Tourn. de hor. can. sect. 7. v. *Hic quædam*, Holz. p. 451. n. 478. Palaus p. 6. n. 14. et consentit Sporer t. 3. p. 88. n. 185. si beneficium sit pingue. Ratio, quia fructus beneficii dantur propter officium; unde beneficiarius debet illos erogare, ut officium persolvat. Sed contradicunt Gobat. Tamb. Diana, etc. apud eundem Spor. qui meritò id probabile putat. Ratio, quia (ut diximus l. 4. num. 665. cum Less. Innoc. Panorm. Sylvest. Palud. etc.) obligatio horarum probabiliùs non est de jure naturali, seu ex justitia, sed de jure positivo Ecclesiæ illam præcipientis ex motivo religionis (ut diximus supra n. 145. vers. *Quær. I.*), fructusque beneficii non dantur pro mercede recitationis, sed pro sustentatione beneficiarii. Quapropter ipse non tenetur officium persolvere medio extraordinario, quale esset 8.

conductio socii, tantò magis, quia concilium Lateranense (ut videre potes *d. l. 4. n. 665.*) absolutè excusat ab onere officii legitime impeditos. Utraque sententia est probabilis; hinc dico, quòd si talis beneficiarius omisit officium, eò quòd non adhibuit socium, et in bona fide fructus perceperit, potest eos retinere, quia melior est conditio possidentis. Secus, si ille non adhuc perceperit, sed innixus probabilitati hujus secundæ sententiæ velit percipere: quia non potest inchoari possessio ejuscumque rei, nisi cum certitudine juris, ut pluries diximus. Vide *l. 4. n. 669. et 761. v. Quær. II.* Propterea dico, quòd si hic velit percipere fructus, tenetur socium adhibere.

159. — « 5. *Dispensatio*, quam sine causa solus Papa dat » validè, cum causa Episcopi. Et sic subdiaconum, qui ex » dispensatione pontificia ducit uxorem, hoc ipso liberari ab » onere horarum, contra *Bon. et Azor. docent Sanch. de matr. » l. 8. Dian. p. 8. tr. 3. r. 54.* »

Papa potest dispensare in officio, etiam cum beneficiario, ut rectè ait *Croix l. 4. n. 1235.* asserens esse commune. Probabilius enim, ut diximus mox suprâ cum *Sylv. Less. Pa-norm.* onus officii non est de jure naturali, sed de præcepto Ecclesiæ; et ideò potest Papa adhuc sine causa validè dispensare. Episcopus autem non potest dispensare, nisi cum causa, et cum aliquo particulari, necnon ad breve tempus, ut dicunt *Wigandt p. 451. n. 94. Holz. p. 451. n. 477. Conc. p. 598. n. 6. et Croix ibid.*, qui cum *Tamb.* inquit sic esse usu receptum. Causa autem dispensandi est, si dubitatur de morali impotentia clerici, ut *Croix l. c. ex D. Thom. 2. 2. 7. 147. art. 4.* Dicit autem *Gobatus apud Croix*, idem posse vicarium generalem; sed hoc intelligendum, si habeat speciale mandatum ab Episcopo, juxta dicta *l. 4. n. 1052.*

ARTICULUS IV.

Quomodo recitandæ sint horæ?

- 160 *Requiritur I. Ut recitentur juxta præscriptum Breviarii Romani.*
161 *Qu. I. An sit obligatio recitandi litanias? Qu. II. An officium defunctorum? Qu. III. An liceat officium in brevius permu-*

tare? Qu. IV. An possis te conformare cum clerico privilegiato? Qu. V. An errans in officio teneatur repetere?

- 162 *Requiritur II. Pronuntiatio vocalis.*
163 *Qu. I. An satisfaciat legens, si se non audiat? An aulem satisfaciat submissè recitans in choro? Qu. II. An si recites officium in choro, vel cum socio, tenearis repetere quæ non percipis? Qu. III. An satisfaciat surdus, vel surdaster recitans in choro?*
164 *Requiritur III. Pronuntiatio integra.*
165 *Quomodo peccet mutilans verba? Quid, si recites cum socio mutilante?*
166 *Requiritur IV. Pronuntiatio continuata.*
167 *An Matutinum possit separari à Laudibus? Et an tunc sit obligatio terminare horas et Matutinum cum Pater, et oratione officii currentis? Et an nocturni possint ab invicem separari?*
168 *An sit repetenda hora, si magna intercedat interruptio? Quæ sint causæ justæ interrumpendi?*
169 *Requiritur V. Ne invertatur ordo.*
170 *Causæ invertendi ordinem.*
171 *An in choro sit gravis obligatio recitandi horas ordine debito, et statis horis?*
172 *Requiritur VI. Ut dicantur horæ tempore suo.*
173 *Quæ sint causæ justæ anticipandi, vel postponendi? Quo tempore dicendæ sint horæ?*
174 *Qu. I. Quando possit dici Matutinum? Qu. II. An Matutinum defunctorum possit pridie recitari? Qu. III. An in Vespera diei antecedentis possint recitari litanie?*
175 *Requiritur VII. Ut horæ recitentur attentè, et devotè.*
176 *Quenam intentio requiratur? Et quænam attentio? Et I. de attentione externa. An dormitans in officio, vel recitans dum alii fabulantur, vel in platea, etc. satisfaciat? II. de attentione interna.*
177 *An attentio interna sit necessaria ad satisfaciendum? Et an beneficiarius recitans sine attentione interna teneatur ad restitutionem? Regula ad scrupulos abjiciendos.*
178 *An et quomodo peccet recitans officium existens in peccato mortali?*
179 *An liceat officium dicere in loco indecenti? An extra chorum situs recitandi sit de præcepto?*

160. — « **R**ESP. In recitatione horarum sequentes circumstantiæ sunt servandæ: I. ut recitentur juxta præscri-

» ptum *Breviarü Romani*, jussu *Pii V.* editi, saltem publicè.
 » Excipe religiosos, qui habent peculiare *Breviarium ordinis*,
 » et ecclesias, quæ 200 annis ante institutionem *Breviarii* per
 » *Pium V.* peculiare habuerunt: eæ enim sine consensu
 » *Episcopi* illud mutare non possunt. Privatim tamen omni-
 » bus etiam regularibus probabile est, licè ex consuetudine
 » uti Romano, ut docent *Less. c. 57. d. 12. Rodr. et Sa, v.*
 » *Horæ, Bon. d. 1. q. 5. p. 1.* Adde, quòd qui eo utitur, ne
 » in choro quidem obligetur ad psalmos pœnitentiales, gra-
 » duales, officium defunctorum, excepto die animarum. Offi-
 » cium tamen *B. V.* in choro recitari debet, ubi est consuetudo.
 » Ita *Fill. et Bon. ex bulla Pii V. et Clem. VIII.* Item tenetur
 » ad litanias diebus rogationum, tùm quia sunt pars officii eo
 » die; tùm quia peculiaris de ea re est constitutio. Ita *Bon. l.*
 » *c. ex Fil. etsi contrarium probabile esse dicat Diana p. 2.*
 » *t. 12. r. 42. ex Vasq. item Escob. t. 5. e. 6.* Quòd si ex in-
 » advertentia, vel necessitate, v. g. quia lectiones de festo
 » nullas habes, officium mutes, ita ut dicas de feria, quando
 » erat dicendum de Sancto, vel contrà, nullum erit peccatum,
 » nec obligatio repetendi, licèt consultum sit repetere ea,
 » quæ ad proprium officium pertinent: si verò studio idem
 » mutes, aliud sentiendum videtur, cùm ratio non sit eadem.
 » Quamquam, quòd eo casu venialiter tantùm pecces, nec
 » tenearis repetere, vel restituere quidquam, eò quòd sub-
 » stantia præcepti sit impleta, probabile esse censent *Escob.*
 » *t. 5. e. 6. c. 5. Dian. p. 5. t. 12. r. 5. item Caj. Sylv. Bins-*
 » *feld. Az. Valent. Less. Fill. etc.* citati à *Bon. d. 1. q. 1. p. 1.*
 » *n. 17. et Dian. l. c. contra alios multos quos citat, et sequi-*
 » *tur Barb. Laym. verò l. 4. t. 1. cap. 4. n. 4. cum Suar. li-*
 » *mitat, nisi per fraudem, ut si multò longius in multò bre-*
 » *vius, v. g. paschale, mutetur (licèt Carum. apud Dian. p.*
 » *7. t. 11. r. 16. contra communem sentiat, etiam sic præce-*
 » *ptum implèri, et venialiter tantùm peccari); aut idem pro-*
 » *libito toto anno dicatur; quia est gravis inordinatio. Vide*
 » *Trull. d. 14. n. 11. ubi docet, eum qui per errorem legit*
 » *hodie de Sancto, qui cras v. g. colitur, posse cras legere de*
 » *Sancto, qui hodie celebratur, ne is hoc anno omittatur;*
 » *imò ita faciendum esse vult Quintan. t. 8. sing. 10. Verùm*
 » *contrariam rectius tenet Vill. eò quòd præstat semel, quam*
 » *bis, errare; idque multis benè confirmat C. Lugo resp. m.*

» *l. 5. d. 8.* Similiter eum, qui per errorem vel oblivionem in
 » festo duplici vel semiduplici non recitavit de proprio, posse
 » de eo legere primo die non impedito 9 lectionum officio,
 » docet idem *Quin'an. t. 9. s. 9.* esse probabile. Verùm et hoc
 » meritò rejicit *C. Lugo l. c.* et ipse *Quintan.* contrariam sen-
 » tentiam agnoscit probabiliorem. Denique, qui in aliquibus
 » horis erravit, legendo v. g. de feria, quando erat de festo,
 » vel contrà, agnoscens errorem non debet eum continuare,
 » sed reliquas horas legere juxta officium eo die currens, ut
 » in his saltem conformet se toti Ecclesiæ, vel communitati,
 » cujus est pars, et observet legem quantum potest. *C. Lugo l. c.*
 » 161. — Quær. hic I. An sit obligatio sub gravi recitandi lita-
 » nias in diebus *S. Marci*, et rogationum?

Prima sententia communior affirmat, eamque tenent *Glossa*
 » *in c. 5. de consecr. dist. 5. Pal. d. 2. p. 2. n. 15. Bon. q. 5.*
 » *p. 1. n. 15. Cont. Tourn. de hor. can. sect. 5. v. Quær. t. 6. Conc.*
 » *t. 2. pag. 587. n. 25. Viva q. 1. art. 2. n. 2. Sporer t. 3. pag.*
 » *74. n. 95. Croix l. 4. n. 1290. Mazz. t. 1. p. 501. Holzm. p.*
 » *450. n. 475. et Salm. de hor. can. c. 1. p. 5. §. 5. n. 25. cum*
 » *Suar. Bon. Trull. Leand. etc.* Ratio, quia in rubrica (post *Fer.*
 » *2. Dom. 5. post Pasch.*) sic dicitur: *Qui non intersuat pro-*
 » *cessioni litaniarum, dicant illis privatim post Matutinum,*
 » *cum suis precibus et orationibus.* Verbum autem dicant impor-
 » tat grave præceptum, quando materia est gravis (qualis sine
 » dubio est materia litaniarum), ut docet *Sancti. Dec. l. 6. c. 4.*
 » *n. 24.* idque confirmatur ex declarat. *S. C. (apud Garant.*
 » *Rubr. Brev. sect. 6. c. 16.)* quòd dictum fuit, eos qui interfue-
 » runt processioni, at non cecinerunt, tenèri litanias repetere,
 » vel dicere privatim.

Secunda sententia verò negat, quam tenent *Diana p. 4. tr.*
 » *4. r. 245. cum Vasq. Grass. et Homob. item Machad. Pelliz.*
 » *Molfes. Ant. à Spir. S. Philip. Tancredi, et Marchant. ap.*
 » *Salm. l. c.* qui probabilem putant, sicut censet etiam *Mazzolt.*
 » *l. c.* Ratio istorum, quia nullibi adest de hoc præcisum præ-
 » ceptum obligans sub gravi. Nec obstare dicunt rubricam alla-
 » tam, nam verbum dicant, inquit non continere præcep-
 » tum, ut tenet *Cajet. 2. 2. q. 166. art. 9. in solut. ad 2.* ubi
 » dicit: *De modo verò loquendi, putà, quia lex utitur impera-*
 » *tivo modo, quod non inducit vinculum præcepti; modus enim*
 » *hujusmodi imperium grammaticè denotat, non juridicè. Vel*

eensent saltem non inducere præceptum grave, ut docet *Nav. Man. c. 25 n. 49.* dicens: *Leges autem canonicæ, quæ non habent præceptiva vel prohibitiva, sed solum ordinativa, vel constitutiva, etiamsi sint imperativi modi, qualia sunt illa faciant, dicant, etc. quæ secundum communem intellectum non significant præceptum.* Et hoc videtur esse juxta doctrinam *D. Thomæ*, qui 2. 2. q. 86. a. 9. ad 2. dicit: *Nec in lege Ecclesie omnes ordinationes obligant ad mortale.* Et idem dicunt *Sa v. Lex, n. 6. et Sayr. l. 5. c. 7. n. 16.* ideò hanc secundam sententiam improbabilem dicere non audeo; sed prima mihi magis arridet, quia (ut asserunt *Conc. Tourn. loc. cit. et Anacl. p. 194. n. 56.*) ubique viget consuetudo recitandi litanias, quæ est optima legum interpretis.

Quær. II. An sit obligatio gravis recitandi officium defunctorum? Negant aliqui, quorum opinionem putant probabilem *Mazzot. t. 1. p. 501. et Gob. ac Tamb. ap. Croix l. 4. n. 1289.* Sed verius affirmandum cum sententia communi, quam tenent *Cont. Tourn. de hor. can. sect. 5. q. 6. Conc. p. 587. n. 23. Pal. l. c. n. 15. Bon. n. 12. Viva q. 5. art. 2. Spor. p. 74. n. 95. Holz. p. 450. n. 475. cum Anacl. Stoz etc. Salm. tr. 16. c. 1. p. 5. §. 5. n. 22. cum Anton. à Spir. S. et Pelliz.* qui ait oppositam opinionem non esse practicè probabilem, at *Croix l. c. cum Suar. et Diana*, dicit non esse satis tutam. Ratio, quia hæc obligatio jam introducta est ex consuetudine, quæ cum universè et constanter cum gravi incommodo observetur, non est ab ea recedendum, juxta dicta *l. 4. n. 1009. v. Dub. III.* Et ob hanc rationem *Diana p. 4. tr. 4. r. 245.* licèt oppositam sententiam conatus sit patrocinari, tandem dixit non audere à communi sententia recedere.

Quær. III. An sit peccatum mortale, officium dici in aliud brevius permutare? Ante omnia notanda est prop. 54. damnata ab *Alex. VII.* quæ dicebat: *In die Palmarum recitans officium paschale satisfacit præcepto.* Et sic pariter excluditur officium Pentecostes, ut benè ajunt *Salm. tr. cit. c. 5. p. 4. n. 19. et alii communiter.* E converso, qui ex inadvertentia dicit unum officium pro alio, nihil tenetur repetere, ut communiter docent *Busemb. ut sup. n. 160. Less. l. 2. c. 57. n. 77. Anacl. p. 190. n. 62. Viva art. 2. n. 6. Cont. Tourn. loc. cit. q. 4. Concina t. 2. p. 481. n. 15. Laym. l. 4. tr. 1. c. 5. n. 5. cum Sylv. Caj. Azor. et Less. Abelly Append. pag.*

486. n. 2. *Croix l. 4. n. 1251. et Salm. ibid. n. 21. cum Vill. Trull. etc.* Ratio, quia non præsumitur Ecclesia velle aliquem uno die bis ad tantum onus obligari. Dicit autem *Laym. d. n. 5.* consilium esse (non verò obligationem) subjungere propria officii omissi. Imò rationabiliter advertit *Tourn. l. c. cum eod. Laym. Bon. etc.* quòd, si dictum fuerit officium notabiliter brevius, putà officium Sancti loco Dominicæ, debet fieri compensatio, recitando novem psalmos ex primo nocturno. Circa verò quæsitum quatuor sunt sententiæ:

Prima sententia absolutè negat esse peccatum mortale, hancque tenent *Lessius l. 2. c. 57. n. 77. Caj. v. Horæ, c. 2. Sylvest. eod. v. n. 15. Az. p. 1. l. 10. c. 40. q. 2. item Vill. Dian. Anton. à Spir. S. etc. apud Salm. de hor. can. c. 5. p. 4. num. 18.* Ratio, quia ad implendum præceptum officii sufficit, ut in substantia impleatur, idque fit cum septem horæ dicuntur. Et hanc sententiam probabilem putant *Salm. ibid. et Carden. ac Gobat. apud Croix. l. 4. n. 1250.* Et hisce olim adhæsi; sed nunc verius censeo cum *Ronc. c. 5. q. 6.* eam sustineri non posse, quia cum recitatur officium notabiliter brevius, tum illud non impletur neque in ejus forma, neque in substantia æquivalenti; juxta secundam sententiam, quam mox asseremus.

Secunda sententia igitur, quam tuentur *Bon. q. 5. p. 1. n. 18. cum Suar. et Fill. Laym. l. 4. tr. 1. c. 5. n. 4. et 5.* (quem malè citant *Salm.* pro prima sententia) *Anacl. p. 190. n. 61.* et probabilem putant *Pal. d. 2. p. 2. n. 17. ac Holzm. p. 445. v. Sed petes*, tenet non peccare graviter, qui mutat officium in æquale vel ferè æquale. Ratio, quia, ut dicitur in *l. Fin. ff. Mandati: Forma reipsa servatur, si per æquivalens id fiat.* Hinc dicunt AA. citati, quòd Pontifex in assignanda forma specifica pro recitatione Breviarii potius respexit ad quantitatem tanquam formam substantialem, quam ad qualitatem officii, quæ est forma accidentalis, sive modus recitandi. Dicitur non peccare graviter; nam mutans officium, adhuc in æquale, sine causa, nequit excusari à veniali. Causa autem excusans potest esse, v. gr. necessitas studendi, concionandi, docendi, itinerandi, ut dicunt *Viva qu. 5. art. 5. n. 4. et Sanch. Nav. ac Tamb. apud Croix l. 4. n. 1252.*

Tertia sententia, quam tenent *Palauis d. 2. p. 2. n. 18. Conc. t. 2. pag. 480, n. 11. Cont. Tourn. loc. cit. Quær. 4.*

v. Dices. *Holz. pag. 444. n. 466. Salm. loc. cit. n. 20. cum Reg. Suar. Bell. Garc. Trull. Rodr. Fill. Led. Machad. etc.* docet esse mortale officium mutare, etiam in æquale, etsi semel. Ratio, quia S. Pius V. in sua bulla, *A nobis*, præcipit officium recitandum in specie, et in individuo sub forma unicuique diei assignata, dùm dixit: *Hoc nostrum Breviarium præcipimus observare quoscumque, qui horas canonicas dicere debent, ad dicendum ex hujus Romani Breviarii præscripto et ratione omninò tenèri, neminemque nisi hæc solâ formulâ satisfacere posse.* Unde dicunt auctores hujus sententiæ, præceptum officii non esse de recitando in genere, sed secundum formam præscriptam, nimirum tali die, de tali Sancto, de tali Dominica, etc. quod ad substantiam pertinet.

Quarta sententiâ demùm, quam tenent *Sporer p. 78. n. 624. Ronc. c. 5. q. 6. Viva q. 4. art. 2. n. 4. Elbel p. 556. n. 455. Tamb. c. 5. §. 2. num. 20.* et probabilem putat *Laym. c. 5. n. 4. cum aliis apud Salm. tr. et c. cit. num. 21.* docet peccare graviter, qui frequenter officium mutat; venialiter verò qui mutat rarò, putà ter vel quater in anno; modò mutatio non fiat in officium notabiliter brevius, atque sine causa; nam ex aliqua rationabili causa, nempe studii, itineris, infirmæ valetudinis, magnæ defatigationis, vel specialis devotionis erga aliquem Sanctum, nec etiam erit veniale, ut dicunt *Viva l. c. et Nav. Carden. ac Tamb. ap. Croix l. 4. n. 1251.* Rationem autem, cur frequens mutatio officii sit mortale, alii dicunt esse, quia talis mutatio videtur virtualis contemptus ritûs officii. Sed hæc ratio non convincit; nam veriùs negatur cum *D. Thom. 2. 2. q. 186. art. 9. ad 5.* (quem sequuntur *Sanch. Dec. l. 1. c. 5. n. 8. et alii*) quòd frequentia transgressionum involvat contemptum legis: sic enim ait S. Doctor: *Dicendum, quòd tunc aliquis transgreditur ex contemptu, quando voluntas ejus renuit subjici ordinationi legis vel regulæ, et ex hoc procedit ad faciendum contra legem; quando autem è converso propter aliquam particularem causam, putà concupiscentiam, vel iram, inducitur ad aliquid faciendum contra statuta legis, non peccat ex contemptu; etiamsi frequenter peccatum iteret.* Ratio aptior est, quia ipsa frequens officii mutatio (ut ait *Laymann*) evaderet gravis perversio ordinis, nam, licèt quælibet variatio, seorsim sumpta, sit venialis ratione parvitatæ materiæ, omnes tamen intra

annum coalescunt, et graviter perturbant ordinem Breviarii præcepti pro totius anni officii, quæ simul sumptæ unum complexum faciunt. Ex his sententiis (ut meum proferam iudicium) prima, pace tantorum DD. qui eam tuentur, vix (ut dixi) sustinèri potest; secunda et tertia satis probabiles videntur, sed quartam æquiores puto.

Juxta autem omnes præfatas sententias, probabiliter excusant à mutatione officii sequentes causæ, videlicet: I. Si aliò pergis, potes recitare officium illius loci, ut dicunt *Laym. lib. 4. tr. 1. c. 5. n. 5. Holz. p. 445. n. 466. v. Diximus, cum Stoz et Bon. ac Tamb. apud Croix l. 4. num. 1253.* Excipit verò *Holz. cum Pal. Tamb. Cherub. etc.* religiosos, quia isti tenentur ad Breviarium sui ordinis ex vi professionis, cujus vinculo obligantur quòcumque ierint. Probabiliter autem dicit *Croix n. 1244. cum Suar. Quintan. et Gobat* quòd si sis alicubi tanquam advena, potes recitare officia tuæ patriæ. Additque *Gobat. ibid.* quòd si mutes domicilium, potes compensare officia omissa in priori loco. II. Capellanus Episcopi potest illi se conformare in officio. *Holz. l. c. cum communi ex Decr. S. C. Rituum ann. 1605.* Idque magis firmatur ex *Clement. Dignum, de cel. miss.* ubi commensalibus et domesticis Cardinalium, et Episcoporum indulgetur uti officio et Breviario, quo hi utuntur. Idem dicitur de capellano monialium, qui cùm possit legere missam de Sancto ordinis, ita etiam potest de eo dicere officium; rubrica enim monet officium cum missa concordandum. *Holz. l. c. et Croix num. 1254. cum Gob. Stoz, Tamb. Quintanad.* Idem probabiliter dicunt *Laym. l. c. et Gobat. apud Croix n. 1255.* de eo qui obit exercitia apud religiosos. III. Beneficiatus potest recitare sub ritu primæ classis cum octava officium sui tituli, ut *Lugo Resp. Mor. l. 5. dub. 8. n. 10. et Holz. l. c. cum Tamb. Gob. Clericato, etc.* beneficiarius autem, qui habet duo beneficia, debet recitare officium loci, ubi residet. *Conc. p. 592. n. 10.* IV. Si recites cum socio, cujus ritui potes te conformare ex causa, ut dicunt alii; sed etiam sine causa, ut sentiunt *Viva q. 5. art. 2. num. 8. cum Quintanad. et Henr. Ronc. c. 5. qu. 5. cum Portell. ac Dian. p. 2. tr. 12. r. 55.* Et hoc satis probabile mihi videtur, modò officium permutetur in æquale, vel quasi; juxta enim secundam sententiam circa permutatio-nem officii, quam suprâ probabilem diximus, quælibet ratio-

nabilis causa sufficit ad mutandum officium in æquale; satis autem rationabilis causa hic ipsa societas videtur, dum *Clemens Rom. lib. 4. Const. cap. 54. (apud Bon. p. 2. §. 1. n. 7.)* admonet fideles, ut *Saltem duo, vel tres orent, juxta illud Matth. c. 18. §. 20. Ubi... sunt duo, vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum.*

Quæritur IV. An possis te conformare cum clerico privilegiato in officio breviori? Absolutè negat *P. Conc. p. 595. num. 12.* Affirmant verò, adhuc nullà accedente causâ, *Roncaglia l. c. Stoz apud Holzm. p. 445. v. Diximus, Diana p. 2. tr. 12. r. 35. cum Portell. Tamb. dic. n. 27. cum Henr. et aliis; item Trull. Rodriq. et Leand. ap. Conc. loc. cit.* Ratio istorum, quia in correlativis eadem est habenda ratio; unde privilegium unius extenditur ad alium, ex *l. fin. de Acceptis.* Præterea, cum quisque licitè possit in officio socium adhibere, si non posset officium illud brevius cum socio recitare, videretur privilegium aliquo modo juri suo derogare. Alii autem dicunt, ut *Croix n. 1256. Holzm. l. cit. Sporer p. 79. n. 125. et Gob. de hor. can. n. 911.* tunc posse socium conformari cum privilegiato saltem semel vel iterum, quando iste ob aliquam rationabilem causam, putà infirmitatem, debilitatem visus, et similem, difficulter posset suo privilegio uti, nisi juvetur à socio. Verumtamen harum opinionum neutra mihi satisfacit; ratio enim correlativorum, ut suprâ, non convincit, cum ipsa quidem valeat pro correlativis necessariis, ut sunt viri et uxores, non verò pro voluntariis, nimirum pro sociis, qui pro eorum libitu socii evadunt. Ratio autem sola infirmitatis, seu difficultatis privilegiati in recitando non videtur sufficiens, ut possit excusare socium ad officium permutandum in aliud notabiliter brevius.

Quæritur V. An qui hodie ex errore recitavit de Sancto, omisso proprio illius diei, possit alia die de officio prætermissio recitare? Dicunt *Pell. tr. 5. c. 8. n. 74. Quintanad. Sing. 9. n. 5. et Salm. tr. 16. cap. 5. p. 4. n. 21. in fin.* melius facere se conformando cum communi ritu Ecclesiæ, sed probabiliter posse etiam recitare de officio omisso. Attamen *Lugo Respons. moral. l. 5. dub. 8. n. 2. et Villal. p. 1. tr. 22. n. 5. cum Busemb. ut suprâ* tenent omninò recitandum officium diei currentis. Ratio, quia Ecclesia tum solum præscribit officium transferri, cum est impeditum à Dominica, vel

officio majori. Hæc quidem sententia est probabilior, sed prima non videtur improbabilis cum *Felice Potesta p. 55. num. 448. et Tamb. cap. 5. §. 2. num. 29.* Ratio, quia, sicut ritè transferitur officium de Sancto ob impedimentum diei ad alium diem non impeditum, ita videtur rationabiliter posse officium transferri ob impedimentum morale, quale censetur error, vel ignorantia, ne Sanctus in illo anno suo honore privetur.

Si autem advertas errasse postquam multum processeris in officio indebito, putà si dixeris Matutinum; tunc potes vel prosequi, vel reliquum recitare de officio debito, ut dicunt *Less. l. 2. c. 57. n. 77. Ronc. p. 155. q. 6. et Salm. cit. n. 21. in med. cum Vill. Quintan. Trull. etc.* Sed puto cum *Croix l. 4. n. 1255. et Tamb. d. §. 2. n. 51.* melius esse recitare de proprio, ne errorem prosequaris.

Si verò oblitus es aliquam partem horæ, sufficit illam recitare, quin aliud repetas, ut rectè dicit *Croix lib. 4. n. 1511. cum Nav. Vasq. Sanch. Bon. Fill. Abelly, etc.* Secus tamen probabilius censent *Armillâ, et alii ib. (contra Vasq.)* totam horam esse repetendam, si omiseris partem notabilem ex culpa, quia est obligatio (saltem sub levi) ut orationem continuatam secundum ritum præscriptum facias; sed vide *infra n. 168.*

162. — « II. Pronuntiatio vocalis exterior; ea enim est de » substantia præcepti. Et si quidem cum socio legis (quod » rectè fit, et est conforme primæ institutioni Ecclesiæ, ac » publico orandi ritui, estque licitum, etiamsi is ad horas non » obligetur, nec interiùs attendat. *Bonac. qu. 5. p. 2. §. 1.*), » ea pronuntiatio adhibenda est, ut ab eo exaudiri possis, » eumque audire vicissim. *Sæ tamen v. Horæ,* putat satis » fieri, etsi quædam non percipias, quæ à socio dicuntur: » neque ideo aliquid scrupulosè repetendum esse. Si verò » solus legas, ita legendas esse, ut audire te ipsum possis, » docent *Regin. et Suar.* Sed probabile est id non requiri, » cum Ecclesia id non præcipiat, ut docent *Azor. p. 1. l. 10. » c. 11. q. 4. Bonac. et Dian. res. 11.* admittitque *Fill. tr. » 25. c. 5. n. 117.* pro scrupulosis. Si plures duobus recitent » officium simul, non debet unus unum, alter alterum, » tertius tertium versum recitare, sed alternatim, facto du- » plici tantum choro, sive plures sint ex una parte, sive » pauciores, quia sic habet usus et praxis Ecclesiæ: secus » est de lectionibus, quarum primus primam, secundus se-

» cundam, tertius tertiam recitat, imò alicubi consuetudo
 » permittit, ut omnes ab uno recitentur, aliis audientibus.
 » *Bonac. in disp. 1. q. 5. part. 2. §. 1. ex Suar. Azor. et*
 » *Laymann*, addens etiam satisfacere eum, qui lectiones, vel
 » orationes, vel capitula, vel responsoria tantùm audit, et
 » non recitat. *Vide Bonac. l. cit. Trull. d. 16. n. 17.*

Communis est sententia, ut tradunt cum *Busemb.* mox
 suprâ *Salm. de hor. can. c. 5. p. 1. n. 6. cum Suar. Pell. et*
Croix l. 4. nu. 1298. cum Bonac. Fill. Reg. Stoz. Tamb. etc.
 benè satisfacere, qui audit à socio lectiones, responsoria,
 capitula, et orationes, ac antiphonas, ut benè addit *Croix*
l. c. cum AA. citatis. Et probabiliter sentiunt *Pelliz. et Anton.*
à Spir. S. apud Salm. l. cit. (contra Croix loc. ut suprâ, cum
Gob. et Dian. ac Mazz. adhuc satisfacere eum, qui solus di-
 cit psalmos, et lectiones audit; vel qui partem psalmodum
 dicit solus, et partem cum socio, quia satis communicat in
 ea parte quam audit, et cui ex recepto usu jam satisfit per
 auditum.

165. — Quæritur autem I. An recitans officium debeat se
 audire, ut satisficiat? Affirmant *Pal. p. 5. n. 6. Suar. l. 4. de*
rel. c. 7. n. 6. item *Pelliz. Reg. et Ant. à Spir. S. apud Salm.*
ibid. n. 5. quia (ut dicunt) ad hoc, ut oratio sit vocalis, debet
 voce proferri; verba autem, quæ tantùm inter dentes modu-
 lantur, non sunt vox, sed potiùs inchoatio vocis. Sed satis
 probabiliter dieunt satisfacere *Laym. c. 5. n. 8. Azor. p. 1. l.*
10. c. 11. q. 4. Spor. p. 76. n. 110. Cont. Tourn. de hor. can.
sect. 6. in init. Diana 7. p. tr. 11. r. 16. Salm. cit. n. 5.
circa fin. cum Rodr. Trull. Leand. etc. et idem docet doctissimus
Sylvius (in Res. v. Horæ n. 5.), cujus doctrinam noster
SS. P. Bened. XIV. in multis locis suarum bullarum magni
 aestimat; hic Auctor sic suam sententiam profert, et probat:
Sufficit etiam si te non audias, quia nullo jure probatur reci-
tantem horas tenèri ad se audiendum, cum præceptum obliget
ad dicendum, non ad audiendum horas. Quòd autem sic re-
 citans jam vocaliter oret, hanc rationem subdit: *Quia oratio*
potest ore et voce fieri etiamsi non audiatur ab ipso recitante,
et ex se sit sonus quidam formatus ex allisione aëris ad dentes
et labia. Ratio igitur est, quia ad satisfaciendum horis non
 præcipitur auditio, sed tantùm recitatio sive pronuntiatio ver-
 borum, quæ dicitur vocalis; ut autem pronuntiatio hæc voca-

lis dicatur, et à mentali distinguatur, non certè requiritur
 elatio sive formatio vocis, aliàs non satisfaceret qui recitaret
 absque vocis sonitu. sed sufficit quòd formetur aliquis sonitus
 verborum, licèt modicus et vix sensibilis sit (recitando à *fiato*,
 ut vulgò dicitur), prout communiter recitant qui privatim
 officium persolvunt, et sicut dicenda sunt secreta missæ. Hic
 autem levis sonitus, quando verba proferunt (ut benè ait *Syl-*
vius) ex se semper fit, eùm prolatio non possit fieri, quin per
 linguam et labia fiat aëris compressio, ex qua necessariò ali-
 qualis sonitus formatur. Per accidens verò se habet, quòd so-
 nitus ille audiatur vel non.

An autem satisficiant choro, qui submissè recitant psal-
 mos, alteram partem audiendo? Loquendo de choro in gene-
 rali, probabiliter satisficiunt, ut docent *Suarez t. 2. l. 4. c.*
12. n. 8. Sanchez Cons. t. 2. l. 7. c. 2. dub. 14. n. 2. Less.
l. 2. c. 59. n. 184. Soto de just. l. 10. q. 5. art. 4. Bonac.
d. 1. q. 5. p. 2. §. 1. n. 16. et Salm. tr. 16. c. 1. p. 5. n. 25.
cum Fill. Arag. Trull. Villal. Philib. etc. Ratio, quia non
 requiritur, ut recitantes in uno choro audiant voces omnium
 recitantium in altero (quod supponitur ut certum in *Quæst.*
II. seq. in fin.), eùm una pars unum corpus cum altera
 constituat, et invicem communicent. Secùs verò dicendum de
 canonicis, qui si non canunt, amittunt tam distributiones,
 quàm fructus præbendæ, juxta dixit *l. 4. n. 675. v. Dub. 4.*

Quæritur II. An si recites officium in choro, vel cum so-
 ciis, tenearis repetere ea quæ non satis percipis. Commu-
 niter omnes dicunt, quòd si propter strepitum aliorum non
 audis, benè satisficiis officio. Dubium est, an satisficias, si
 non audis propter culpam chori, vel socii?

Prima sententia negat, eamque tenent *Bonac. d. 1. q. 5.*
p. 2. §. 1. n. 9. Croix l. 4. n. 1294. et Pal. d. 5. p. 4. n. 6.
 qui ait te lucrari quidem distributiones chori, sed tenèri ad
 repetendum; modò (ut dicit *Bonac.*) pars non audita sit
 notabilis, secùs si modica. Ratio, quia audiens non potest
 communicare in iis, quæ non percipit.

Secunda sententia verò affirmat, et hanc tenent *Sporer tom.*
5. n. 107. Sabinus in sua Luce Mor. p. 2. tr. 54. n. 26. Tamb.
l. 2. c. 5. §. 4. n. 12. Felix Pot. tom. 1. qu. 2. c. 5. n. 444.
et Salm. tr. 16. c. 1. p. 5. num. 24. cum Trull. Dian. Pasq. et
Pelliz. item Sa, et Major apud Laym. c. 5. n. 8. qui non

reprobant, et probabilem putat *Elbel p. 538. n. 447. cum Pelliz. et Gob. Idem censent Ronc. p. 155. q. 8. et Trull.* loquentes de recitatione in choro. Hi censent benè te satisfacere, si attendis quantum potes, et ob defectum chori, vel socii non percipis quæ dicunt. Favet non parùm *S. Anton. qui 2. p. tit. 9. c. 12.* sic docet: *Si quis lectionem vel aliud, quod in choro legitur, non intelligat propter legentis ineptitudinem, non peccat, dummodò conetur intelligere saltem verba.* Ratio, quia tunc per societatem ipsam et simul per illam tuam applicationem censèris moraliter communicare orationi, dum intendis Deo exhibère omnes laudes et preces, quas chorus vel socius profert. Hæcque opinio videtur satis probabilis; præceptum enim hoc officii ex benignitate Ecclesiæ benignè est interpretandum; tùm è converso valde erit anxietatibus obnoxium, quòd socii in officio semper solliciti esse debeant, ad quamnam quantitatem pervenerit omissio auditùs ut teneantur vel non repetere. Certum autem est cum *Holz. et Ronc. cum Az. et Reg.* quòd non oportet in choro audire omnes, sed sufficit unum audire, et sufficit audire in confuso saltem partem alterius chori, licèt distinctè nequeas audire, ut *Salm. cit. num. 24.* qui testantur hoc docère ferè DD. omnes. Sic pariter est certum ut docet *Innoc. IV. cap. 9. de celeb. miss.* quòd *si in choro omittas aliquid dicere verbum (intellige non ultrò), non peccas, chorus enim supplet.*

Quæritur III. An satisfaciatur officio surdus, qui ex obligatione choro assistit, et suam recitat partem? Affirmant *Suar. de rel. c. 28. n. 18. Escob. de hor. can. q. 4. n. 6. Ronc. c. 3. q. 8. et Sa. ac Rocafull. apud Dian. p. 9. tract. 9. r. 28.* qui probabile putat. Ratio, quia hic ex una parte tenetur choro assistere, ex alia autem non stat per ipsum, quin audiat; unde sufficit, ut præstat assistentiam quam potest, partem suam recitando; conditio enim, quam aliquis ponere tenetur, censetur implèri, quando per eum non deest, quominùs impleatur; et durum est talem ad duplex officium obligare. Magis tamen mihi placet sententia opposita cum *Palao d. 5. p. 4. n. 6. Sanch. c. 1. d. 15. Salm. tr. 16. c. 3. p. 4. n. 5. et Elbel n. 448.* qui dicunt surdum lucrari quidem distributiones, sed tenèri ad repetendum non audita. Nec verum est quòd ille sic obligabitur ad duplex officium, nam tenetur tantùm ad suppleendam partem non auditam. Ultrà quam quòd

benè potest eodem tempore satisfacere, submissè dicendo partem alterius chori. Secùs verò dicunt *Salm. tr. cit. c. 1. n. 24. Elbel l. c. Tamb. c. 3. §. 4. n. 15. cum Suar.* de surdastro, qui possit aliquoties audire, et præstet attentionem quam potest. Et hoc probabile est, saltem si advertat in Breviario, quæ in confuso audit, ita ut benè percipiat quæ dicuntur.

164. — « III. Pronuntiatio integra, sine syncope, et abbreviatione verborum et syllabarum, absque præcipitantia. » *Bonac. dist. 1. q. 5. p. 1. §. 1.* Ex hoc tamen defectu in publico faciliùs peccari potest mortaliter, ratione scandali, et severioris præcepti Ecclesiæ, quàm in privato. *Azor. et Fill. t. 2. l. 25. c. 2. n. 208. 209. Escob. Dian. p. 2. tr. 12. res. 52.* ubi addit 1. eum, qui cum tali, qui ultimas syllabas abscondit, recitat officium, satisfacere suo officio, nec tenèri repetere. Quando in cantu, propter nimiam celeritatem, et abscissionem syllabarum (vel alia de causa) audientes non possunt verba percipere, et attendere, ordinariè tantùm esse peccatum veniale, neque obligari ad iteratam recitationem officii; nisi adsit contemptus, vel grave scandalum, seu notabilis corruptio, et deformatio verborum, in toto cantu. *Vide Diana l. 4. Sylv. et Trull. dist. 15. n. 4.* ubi ex *Nav. Azor. Less. et Palao*, negant satisfacere eos, qui cum sociis recitant ita festinanter, ut, nondum expletis à socio versiculis, ipsi incipiant; quia pars, quæ anticipatur, non communicatur cum socio qui eam audire nequit. Excusant autem ex *Nav. Sa, et Suar.* surdum, qui alios in choro canentes non intelligit, nec sequi potest.

165. — Peccas tantùm venialiter, si syllabas ita mutiles, vel synopes, ut verborum sensus non corrumpatur, vel si mutiles in parva quantitate: imò nullo modo peccas, si hoc facias involuntariè ob inadvertentiam, vel balbutiem, vel inveteratam consuetudinem, quæ difficulter vinci possit. E converso non excusaris à mortali, si mutilatio esset magna, et sensus notabiliter variaretur. Ita communiter *Lessius lib. 2. c. 57. n. 52. Palao d. 2. p. 4. n. 2. Laym. c. 3. n. 8. Anacl. p. 197. n. 50. Sporer p. 75. n. 105. Croix l. 4. n. 1502. Salm. de hor. can. c. 3. p. 1. n. 2. cum Trull. Pelliz. et Viva qu. 3. art. 2. n. 4. cum Azor. Fill. etc.* quo casu tenèris utique compensare partem, in qua sensus est corruptus, recitando quanti-

tatem æquivalentem, ut benè ajunt *Mazzotta et Croix num. 1505.* et hoc etiãsi involuntariè hoc feceris. Cæterùm probabiliter dicunt communissimè *Palauus l. c. Sporer. n. 102.* (qui dicit hoc omnes fatèri) *Anacl. l. cit. et Croix n. 1502. cum Suar. Garc. et Gobat.* ac probabile putant *Salm. d. n. 2. in fin. cum Fill. Vill. et Leand.* quòd satis implet obligationem officii, etiãsi verba notabiliter mutiles, quando servatur aliqua significatio verborum.

Hinc probabile est, quòd nec teneris repetere, si recites cum socio, qui obruncat syllabas, sed ita ut sensus notabiliter non mutetur, ut ait *Viva l. c.* qui benè addit te non tenèri ad repetendum, nisi tibi constet socium notabilem partem omisisse, quia præsumptio stat pro debita recitatione. Putarem tamen te non excusari à veniali, si ultrò recitas cum tali socio mutilante, nisi adsit aliqua causa, nimirùm si invitèris à superiore, vel persona valde gravi, aut simili causa. Certum autem est non satisfacere eos, qui alternatim recitando non expectant versus absolvi, si hoc fiat in magna quantitate. *Vide AA. apud Bus.*

166. — « IV. *Pronuntiatio continuata* unius horæ: si autem interruptio notabili tempore sine causa fiat, erit tamen veniale tantùm, ut ajunt *Fern. Laym. et Less. d. 10.* quia singuli psalmi suam completam significationem habent. Si justa ex causa fiat, nulla culpa erit, nec repetenda priora quod verum est, etiãsi animo repetendi interrupisses: consilii tamen est, si interruptio longa esset, repetere ab initio psalmi, vel nocturni: imò probabile est, nocturnos singulos separatim, saltem intra trium horarum spatium dici posse (quod certum videtur, si justa causa concurrat); quia secundùm quosdam antiquitus ita fiebat, ut docent *Vill. t. 25. c. 6. et Bon. q. 5. p. 5. Escob. etc.* (Idem tenent *Salm. de hor. can. c. 5. p. 1. n. 4. sine dubitatione*) « Addit *Quintanad. t. 8. sess. 5. lectiones*, sive tres sint, sive novem, posse absque culpa gravi, sine causa, et cum hac, absque ulla culpa dividi à psalmodia ejusdem Matutini. Divisio autem Matutini à Laudibus non dicit interruptionem officii, unde privatim fieri potest sine causa. *Dian. p. 5. tract. 14. res. 48. ex Bonac. Fill. Sanch. etc. Item Trull. l. 1. c. 7. d. 11.* »

167. — Commune est, quòd Matutinum potest à Laudibus

separari sine ulla causa, ut *Salm. dict. n. 4. Bon. p. 5. n. 11. Conc. p. 568. cum Suar. Sanch. Nav. Fill. etc. Croix l. 4. n. 1505. cum Less. et Abelly.* Sed cum separantur, debet adici *Pater noster*, ut benè ait *Croix* ex rubrica, quæ præcipit dici *Pater* post quæcumque horam, quando terminatur officium. An autem addenda sit etiam oratio? Affirmant *Nav. Bon. Gavant. etc. ap. Croix ibid.* qui probabile putat, cum probabile sit Matutinum et Laudes esse duas horas: et colligunt ex *Rubr. tit. 31. n. 4.* ubi præscribitur, quòd *Te Deum* dicto, statim inchoantur Laudes, præterquam in nocte *Nativitatis Domini*, quia tunc dicitur oratio, postea celebratur missa, etc. Negant verò etiam probabiliter *Salm. tr. 16. c. 5. p. 1. n. 4. cum Sanch. et Az. Viva q. 5. a. 9. n. 5. Mazzot. t. 1. p. 505. et Croix n. 1505. cum Pelliz. Stoz, Gob. etc.*, quia probabile est Matutinum et Laudes unam esse horam. Illud autem quod præcipitur in *Rubr. cit.* currit tantùm pro officio illius noctis. An verò possint nocturni invicem separari. Negat *Thomassin. ap. Cont. Tourn. de hor. can. sect. 4. q. 5.* Sed affirmant probabiliter *Bus. Bon. p. 5. n. 15. Salm. loc. cit. cum Pell. Fill. et Viva l. c.* saltem, ut ajunt *Bus. et Viva*, si quilibet nocturnus non distet ab alio plus quàm tribus horis, juxta ritum antiquum, ut refert *D. Thomas*, idemque tenent *D. Th. Henr. à S. Ign. Durand. etc. apud Cont. Tourn. loc. cit.* qui ait tutius esse oppositum, sed non reprehendendos, qui ob justam necessitatem dividunt nocturnos.

168. — Quæritur autem, an si in eadem hora, vel psalmo magna fiat interruptio, tota hora sit repetenda? Affirmant *Vasq. Nav. Suar. Covar. etc. ap. Croix l. 4. n. 1506.* quia tollitur tunc unitas præscripta. Negant verò probabilius et communiùs *Palauus d. 2. p. 5. n. 5. Bon. q. 5. p. 2. §. 1. n. 27. Less. c. 57. n. 57. Sanch. c. 2. d. 19. Laym c. 1. n. 6. Salm. ibid. n. 5. cum Vill. Pell. Mach. et Croix loc. cit. cum Sporer, Barb. Tamb. Arriaga, Quintan. Tannero, Diana, et aliis.* Ratio, quia singuli psalmi, et singuli versus completam habent significationem, et satis uniuntur vel per intentionem continuandi, vel per ipsam recitationem adjunctam. Hinc dicunt ibi *Tamb. Gob. Stoz ap. Croix ib.* posse eum, qui hodie inceptit Matutinum, illud complère in crastino sine peccato gravi, etsi differat sine causa.

Causæ autem justæ interrumpendi officium sunt (ut dicunt

Croix l. 4. n. 1507. Anacl. p. 197. n. 54. et Salm. tr. 16. c. 5. p. 1. n. 4. cum Nav. Vill. etc.) quælibet utilitas propria, vel aliena, quæ incommodè differretur, item urbanitas, aut devotio, ut dicere missam, exequi mandata superiorum, si excipias confessionem alicujus qui non libenter expectaret, si velis aliquid agere, aut notare, ut tollas distractionem, sive sollicitudinem ne obliviscaris; modò (ut benè advertit *Gobatus*) hoc non fiat frequenter. Licet etiam potest intermitteri aliqua brevis oratio inter orandum, vel affectus, ut dicunt *Anacl. ac Gob. etc. ap. Croix.*

169. — « V. Ne invertatur ordo horarum absque justa causa: quod si tamen fiat, erit tantum veniale: quia ordo iste (saltem extra chorum) non est sub præcepto, nisi secundario, et tanquam circumstantia minoris momenti. Quòd si autem per inadvertentiam, vel ex justa causa mutet, verbi gratià, ut amico, vel ægro, qui tecum legere cupit, satisfacias, nullum erit peccatum: vel si in choro dicantur posteriores horæ, cum tu nequid dixeris priores, vel si inter orandum advertas te aliquid omisisse vel priorem horam nondum dixisse; perges enim, et supplebis in fine. Similiter, si causa, vel necessitas instet horas dicendi, potes dicere Laudes, dilatis lectionibus, vel aliquo simili, quod ad manus non est. Vide *Bon. q. 3. p. 4.*

170. — Justæ causæ igitur invertendi ordinem recitationis probabiliter sunt I. Si invitèris ab amico ad recitandum cum ipso, ut *Anacl. p. 197. num. 37. ac Suar. Pal. Bon. Pelliz. Bassæus, et Stoz ap. Croix l. 4. n. 1509.* II. Si non habeas promptè Breviarium, nec possis commodè expectare, ut *Paltaus, Gob. et Tamb. ib.* III. Si serò venias ad chorum officio jam incepto, ut *Sanch. Laym. et Gob. ib. ac Anacl. l. c.* Et sic etiam excusat à veniali quælibet rationabilis causa, ut *Conc. p. 485. n. 5. Salm. ibid. p. 2. n. 8. cum Suar. Pal. Trull. Reg. etc.* Et idem dicendum, si in eadem hora invertatur ordo. *Salm. tr. 16. c. 5. p. 2. n. 10. cum Suar. et Bon.*

Docet autem communis sententia, quòd inversio ordinis non est mortale, ut testantur *Salm. ibid. n. 8. et Conc. p. 485. n. 5.* Ordo enim officii non cadit sub præcepto. Dicit verò *Conc. ib. cum Vasq. (contra Salm. l. c.)* non excusari à culpa gravi, qui frequenter ordinem invertet, quia hæc frequens inversio videtur gravis inordinatio, juxta dicta *num.*

161. v. *Quarta.* Sed probabilius hoc videtur negandum, cum sit communis sententia, ut asserit ipse *Concina*, præfatum ordinem non cadere sub præcepto, prout aliàs cadit recitatio officii currentis in quolibet die, ut dictum est *loc. cit.*

171. — Quæritur verò, an in choro sit gravis obligatio recitandi officium ordine debito, et stasis horis? Affirmant *Conc. t. 2. p. 582. n. 15. et Salm. tr. cit. c. 1. p. 2. n. 11. cum Suar. Azor, Sot. Pal. Fill. Vill. Reg. et Tamb.* modò anticipatio vel postpositio sit notabilis, et desit aliqua legitima causa excusans. Ratio, tum quia canones pluries repetunt horas recitandas esse statutis horis et temporibus, tum quia talis inversio gravem involvit deformitatem. Negant verò *Caj. v. Horæ, Laym. l. 8. tr. 1. c. 5. n. 6. Sanch. Cons. t. 2. l. 7. c. 2. dub. 42. num. 5. Bon. d. 1. q. 5. p. 5. n. 7. Gav. in Rubr. t. 2. c. 5. t. 6. n. 9. ac Trull. Tancred. Diana, etc. ap. Salm. ibid. n. 10. in fin.* Ratio, quia hujusmodi circumstantia temporis, vel ordinis non pertinet ad substantiam præcepti, sed est quædam cæremonia accidentalis. Utraque est probabilis, sed hæc secunda videtur probabilior, eò quòd non constat de gravi præcepto super hac re imposito.

An sit licitum celebrare missam ante recitationem Matutini? Probabilius est esse tantum veniale, si sit sine causa. *Concina t. 2. p. 490. n. 11. cum aliis communissimè. Vide dicenda de sacrif. missæ l. 6. n. 547.*

172. — « VI. Ut, nisi justa causa excuset, dicantur tempore præfixo à jure, vel consuetudine, quæ nunc obtinuit » ut Matutinum, et Laudes, absoluto Completorio in Ecclesia, » horà circiter quartà, et secundum *Bonac.* etiam tertià dicantur: et hieme quidem, medià horà ante solis occasum » dici posse, ait *Fill.* ex communi sententia, cum etiam » privilegium quibusdam concedatur, ut horas ante occasum » dicant. Quod tamen non est signum id sine privilegio fieri » non posse, quia talia sæpè dantur ad tollendos scrupulos, » et dubia, quæ sequuntur ex varietate opinionum. Juxta » eandem sententiam non peccabit, ait *Bonacina*, qui Primam, Tertiam, Sextam, et Nonam duabus, vel tribus horis » post ortum solis dicit; tum quia est moderata, et consueta » postpositio: tum quia tempus à jure præscriptum magnam » latitudinem, teste consuetudine, habet: erit tamen veniale » Matutinum sine causa ad vespere differre, vel ante præ-

» dium sine causa Vesperas, et Completorium dicere: quia hæc est insueta inversio. In Quadragesima autem Vesperæ » legi possunt privatim post prandium, cùm rubrica Breviarii » feriâ quartâ Cinerum non imponat præceptum. *Nav. Sanch. Trull. dist. 18. n. 6.*

» Dixi sine causa: quia, si iter, aliave causa urgeat, secundùm *Cajet. et alios*, omnes horæ manè dici possunt, usque » ad Vesperas inclusivè. Denique ad vitandum mortale, sufficit dici omnes à media nocte usque ad alteram mediam » noctem, præterquam quòd Matutinum pridie possit anticipari » (*Nota hic prop. 55. damnatam ab Alex. VII. dicentem: unico officio potest quis satisfacere duplici præcepto pro die præsentis, et crastina.*) » Quòd si intra dictum tempus » quis horas non dixerit, peccavit quidem, non tamen tene- » tur postmodum dicere; quia sunt onus affixum diei; etsi » supplendo possit secundùm quosdam restitutionem subter- » fugere, eò quòd rependat æquale. *Molfes. t. 5. tr. 2. item Major. Palud. Ledesma, etc. apud Henric. l. 12. c. 15. Bon. d. 1. q. 5. p. 2. n. 5.* ubi dicit, eam sententiam esse » probabilem, citatque pro ea *Suar. et Fill.*, sed malè, quia » hi loquuntur tantùm de primo medio anno, vel spectato » solo jure naturæ, et secluso jure positivo. Expressè autem » eam sequitur *Quintan. t. 8. s. 6.* vocatque veriore con- » trariam. *Vide etiam Dian. p. 2. t. 11. res. 24.* » (*Sed huic opinioni non acquiesco. Vide dicta lib. 4. num. 667. ubi diximus eum tenèri ad restitutionem.*)

175. — Ut quis licitè possit anticipare vel postponere debitum tempus horarum, sufficit quævis causa utilis vel honesta, nimirùm concio paranda vel audienda, periculum supervenientis occupationis sive laboris, major devotio sive quies, tempus aptius ad studendum, et simile. Ita communiter *P. Conc. t. 2. p. 487. n. 5. Anac. p. 200. n. 72. Croix l. 4. n. 1515. Less. l. 2. c. 57. n. 79.* qui admittit etiam pro causa justa amicorum interpellationem. Meritò tamen ait *Conc. l. c.* non sufficere ad excusandum solam majorem commoditatem, sine alio motivo honesto, contra *Pelliz.*, qui pro se citat *Sanch.*, sed non benè; nam *Sanch. Cons. l. 7. c. 2. dub. 56. n. 5.* id admittit tantùm gratiâ studendi, ut admittunt etiam *Salm. tr. 16. c. 5. p. 5. num. 14.*

Tempus horarum incipit à puncto mediæ noctis anteceden-

tis diei, et terminatur ad punctum mediæ noctis diei sequentis. *Conc. t. 2. p. 486. n. 5. Holz. t. 1. p. 446. vers. Dicitur 6. et alii communiter.* Horæ autem parvæ licitè recitantur à tempore auroræ usque ad meridiem, ut *Salm. ibid. n. 15. Cont. Tourn. de hor. can. sect. 4. v. Dicendum 3. cum communi.* Nona verò potest dici etiam post meridiem, ut ait *Croix l. 4. n. 1512.* imò juxta alios etiam Sexta, ut asserit *Cont. Tournely.* Meritò tamen *Conc. p. 487. n. 4. et Salm. l. c. cum Nav.* rejiciunt opinionem *Molfesii*, et aliorum dicentium posse horas parvas recitari à Vesperis diei antecedentis; hoc enim nullibi est consuetudine receptum. Vesperæ autem dici possunt à meridie usque ad mediam noctem. *Holz. Cont. Tourn. et Croix ll. cc.*

174. — Matutinum hodie ex consuetudine jam præscripta benè potest recitari horâ Vesperarum diei antecedentis, ita communiter *Salmant. cit. num. 15. Croix lib. 4. num. 1514. cum D. Thom. Quodlib. 5. art. 28. ad 1.* ubi ait: *Quantum ad ecclesiasticum officium, et solemnitate celebrandi, incipit dies à Vesperis: unde si aliquis post dictas Vesperas, et Completorium dicat Matutinas, jam hoc pertinet ad diem sequentem.* Juxta enim ritum veteris legis, ad novam translatum, dies ecclesiasticus et omnia festa à Vesperis incipiebant, ut patet ex *Lev. c. 25. §. 52.* ubi: *A vespera usque ad vesperam celebrabitis sabbata vestra.*

Hic quæritur. I. an possint recitari Matutinum et Laudes horâ secundâ post meridiem?

Prima sententia affirmat et hanc tenent *Sanch. Cons. l. 7. c. 5. d. 57. n. 3. Dian. 4. p. tr. 4. r. 9. et 10.* et probabilem putat *Tamb. l. 2. c. 5. §. 5. num. 5.* ac probabilissimam vocant *Salm. tr. 16. c. 5. p. 5. num. 15. cum Trull. Quintan. Led. Leand. Anton. à Sp. S. Ratio*, quia (ut dicunt) jam in prædicta hora solent Vesperæ recitari; unde cùm dies ecclesiasticus incipiat à primis Vesperis, pariter eo tempore Matutinum recitari potest.

Secunda sententia tamen mihi verior (licet olim oppositæ adhæsi) negat, et hanc tenent *Conc. t. 1. p. 487. n. 6. Holz. p. 443. n. 476. Cont. Tourn. de hor. can. sect. 4. v. Dic. 3. et Croix l. 4. n. 1514. cum Pal. Fill. Comit. et Pell.* qui dicunt non posse recitari Matutinum, nisi cùm sol propior sit ad occasum, quàm ad meridiem. Ratio, quia Matutinum, adhuc

juxta hodiernam consuetudinem, non potest recitari, nisi horâ Vesperarum; hora autem Vesperarum, ut communiter traditur, est illa quæ subsequitur horam nonam, quæ est media intra meridiem et occasum; estque diversa pro diversis temporibus; in æstate enim est hora quarta post meridiem, et in hieme non advenit nisi ad minus post duas horas cum quadrante à meridie. Ergò, nisi terminata sit hora nona, et incepta hora Vesperarum, non potest dici Matutinum. Nec valet dicere, quòd Vesperæ recitari soleant duabus horis post meridiem, ex quo fiat, ut jam inceptus sit posterus dies ecclesiasticus. Nam etiam posito quòd Vesperæ tali hora soleant communiter dici (de quo adhuc dubito, et *Concina* id penitus negat), non rectè necessariò inferitur, quòd sit inceptus sequens dies ecclesiasticus; consuetudo enim potuit quidem introducere, ut in illa hora sine culpa dicerentur Vesperæ; sicut licitè recitantur in Quadragesima ante meridiem; sed non potuit introducere, ut hora nona sit vespertina. Id autem quod contrarii supponunt, nempe quòd consuetudo jam introduxerit, sequentem diem ecclesiasticum horâ secundâ post meridiem jam incipere, hoc probandum esset, cum omne factum sit probandum: sed usque dum id non certè probatur, possidet lex, quæ vetat recitari Matutinum priusquam incipiat dies ecclesiasticus, qui (ut ipsi adversarii fatentur) non incipit nisi ab hora Vesperarum.

Cæterum impunè potest privatim recitari Matutinum juxta Directorium Romanum, quod tradunt *Cont. Tournely*, et *Croix ll. cc.* Hinc tabellæ nostrates dicunt sic posse privatim recitari Matutinum et Laudes, videlicet:

A die 1 Jan.	horâ 21 1/4.
A die 1 Febr.	horâ 21.
A die 25 Febr.	horâ 20 3/4.
A die 17 Martii	horâ 20 1/2.
A die 11 April.	horâ 20 1/4.
A die 1 Maji	horâ 20.
A die 1 Junii	horâ 19 3/4.
A die 13 Julii	horâ 20.
A die 16 Aug.	horâ 20 1/4.
A die 6 Sept.	horâ 20 1/2.

A die 28 Sept.	horâ 20 3/4.
A die 11 Octobr.	horâ 21.
A die 16 Nov.	} horâ 21 1/4. (1)
et Dec.	

Quæritur II. An Matutinum defunctorum possit pridie recitari? Quoad recitationem in choro publicam, omninò quidem negandum, ut benè ait *P. Concina t. 2. p. 386. n. 22.* et patebit ex infrâ dicendis, Dubium fit quoad recitationem privatam. Adsunt duæ sententiæ:

Prima negat, quam sequuntur *Holz. de hor. can. t. 1. p. 480. n. 476. et Croix l. 6. p. 2. n. 2066.* licet ipse prius in *l. 4. n. 1292.* oppositum tenuerat. Citatur etiam pro hac prima sententia *Gavantus*, sed *Gavantus sect. 9. c. 2. n. 16.* videtur loqui de sola recitatione in choro, prout loqui videtur decretum mox afferendum. Hæc sententia nititur decreto *S. C. Rituum edito 1. Septemb. 1607.* in quo (ut refert *Croix l. 6. p. 2. n. 2033. Decr. ibi n. 33.*) sic dicitur: *Matutinum defunctorum pro generali eorum commemoratione recitandum est manè die secundâ Novembris, non verò pridie vesperi.*

Secunda sententia tamen satis probabilis, quam tenent *Tamb. Dec. l. 2. cap. 5. §. 5. n. 7.* item *Leand. Stoz etc. ap. Croix l. 4. n. 1292.* ac probabilem putat *Viva l. c. g. 3.*

(1) Cùm hæc tabella solum terris Neapolitanis conveniat, utile duximus tabellas ab ipsis dominis *Pet. Collet et La Croix*, quorum prior Parisiis, alter Colonisæ Agrippinæ scripsit, juxta Directorium Romanum anno 1706 typis Cameræ Apostolicæ editum, confectas, et propriis horologiis accommodatas, referre:

Tabella D. Cont. Tournely.

20 Jan.	Horâ 2 cum 1/4
15 Feb.	Horâ 2 cum 1/2
1 Martii.	Horâ 2 cum 3/4
18 Martii.	Horâ 3
4 April.	Horâ 3 cum 1/4
20 April.	Horâ 3 cum 1/2
10 Maii.	Horâ 3 cum 3/4
8 Junii.	Horâ 4
50 Julii.	Horâ 3 cum 3/4
28 August.	Horâ 3 cum 1/2
7 Septemb.	Horâ 3 cum 1/4
24 Septemb.	Horâ 3
15 Octob.	Horâ 2 cum 3/4
20 Octob.	Horâ 2 cum 1/2
18 Novemb.	Horâ 2 cum 1/4
15 Decemb.	Horâ 2

Tabella D. La Croix.

20 Jan.	Horâ 2 cum 1/4
15 Feb.	Horâ 2 cum 1/2
1 Martii.	Horâ 2 cum 3/4
18 Martii.	Horâ 3
4 April.	Horâ 3 cum 1/4
20 April.	Horâ 3 cum 1/2
10 Maii.	Horâ 3 cum 3/4
8 Junii.	Horâ 4
1 August.	Horâ 3 cum 3/4
21 August.	Horâ 3 cum 1/2
7 Septemb.	Horâ 3 cum 1/4
24 Septemb.	Horâ 3
11 Octob.	Horâ 2 cum 3/4
20 Octob.	Horâ 2 cum 1/2
18 Novemb.	Horâ 2 cum 1/4
15 Decemb.	Horâ 2

Edu.

affirmat; cum enim Rubrica dicat: *Dicto* Benedicamus Domino, *absolutè incipit Matutinum defunctorum*: probabiliter inferitur, quòd sicut pridie undique ex consuetudine permittitur privatè recitare Matutinum diei sequentis, ita etiam Matutinum defunctorum. Ad decretum autem oppositum non immeritò respondet *Tamb.* illud intelligi tantum pro choro, cum ibi S. Cong. prohibeat pridie Matutinum *cantari*, quo verbo videtur prohibèri dumtaxat publica recitatio, non autem privata. Et reverà decretum relatum, ut habetur apud *Merati consultorem S. C. Rit. in Addit. ad Gav. t. 2. p. 651. Decr. n. 28.* (diversè ab eo quod affert *Croix*, ut suprà) sic loquitur: *Matutinum defunctorum pro generali eorum commemoratione non debet cantari pridie vesperi in festo omnium Sanctorum, sed recitari manè die secundà Novembris post Laudes diei, die 1. Septemb. 1607.* Alterum simile decretum habetur apud eundem *Merati l. c. p. 650. num. 7.* priùs editum die 25 Maji 1605. ubi pariter vetatur Matutinum *cantari*. Aliud simile affertur *decr. n. 220.* ubi expressa fit mentio de choro: *Matutinum diei commemorationis omnium fidelium defunctorum non potest recitari in choro in die festivitatis omnium Sanctorum post Completorium, sed servandæ sunt Rubricæ, die 22. Jan. 1701.* Certum est autem Rubricas præcipere, ut in choro manè ipsius diei recitetur Matutinum, non autem vesperi diei antecedentis.

Quæritur III. An autem is, qui recitat vesperi Matutinum cum Laudibus, possit etiam recitare litanias. Affirmant *Gavantus sect. 6. c. 16. num. 6. et Arnaud. ac Lohn. apud Croix l. 4. n. 1292.* et hanc sententiam olim tenuit *Gobatus tr. 3. n. 615.* Ratio, quia rubrica conjungit litanias cum Laudibus in quibus idèò omittitur versiculus *Fidelium animæ*, et apponitur in fine litaniarum, ut habetur ex *Rubr. tit. 50. n. 3.* Ergò, cum faciant quid unum litanie cum Matutino, accessorium sequitur principale. Sed contrarium communius, et verius sentiunt *Viva, Tamb. Holzm. Croix ll. cc. in q. præc. et Merati l. suprà cit. pag. 467. num. 3. cum Stoz, Holden, et Guyeto*: hancque sententiam *Gobatus* in posteriore editione *tract. 3. num. 616.* probabiliorè vocavit. Ratio, quia verum non est, quòd litanie jungantur cum Matutino, sed sunt quid distinctum: et hoc patet 1. ex eo quòd ipsæ possunt dividi, et de facto separantur, præcipuè in iis Ecclesiis, ubi

litanie dicuntur vesperi: patet 2. quia illæ recitantur loco assistentie ad processionem, quæ assistentia ipsis diebus naturalibus est affixa, et idèò si officium S. Marci transferatur, non transferuntur litanie, ut præscribitur in *Rubr. tit. 50. num. 3.* Obiter hic notandum cum *Salm. de hor. can. c. 5. p. 5. n. 17. Viva a. 5. n. 5. et communi*, non esse audiendos *Leandrum, et alios* dicentes, quòd liceat incipere officium hodiernum paulò ante mediam noctem diei sequentis, et illud prosequi post mediam noctem; tunc enim jam transactum est tempus ad officium præfinitum; nam officium, cum sit pensum diurnum, cum die omninò terminatur.

175. — « VII. Ut devotè, et cum attentione interna, virtuali » saltem, recitentur, sive ea ad Deum sit, sive ad sensum » verborum, sive (ut ait *Caj.*) ad verba solùm. Quam postre- » mam sufficere, rectè notat *Less.* supposito tamen animo » orandi, et vacandi Deo. Unde attentionem confusam » (sive » generalem, ut *Salm. ib. p. 5. n. 25. in med. cum DD. cit.)* » saltem ad Deum, attentio ad verba includit, cum alioqui » attentio præcisè ad sola verba nihil ab externa attentione » differre videatur. Ita communiter, contra *Nav. Sylv. et* » *Con.* qui nullam attentionem internam requirunt, sed tan- » tùm externam, quæ excludat omnem actionem impos- » sibilem cum attentione interna, licèt animo voluntariè in- » terea distraharis. Quæ sententia, secundùm *Laym. et Less.*, » non est improbabilis, et utilis tùm scrupulosis, tùm con- » fessariis, ne beneficiatis sine attentione horas recitantibus » imperent restitutionem fructuum, partim ob Doctorum » auctoritatem, partim quòd hoc præcepto tantùm materia- » les quædam preces, earumque externa pronuntiatio (per » quam, sicut per hymnos organo cantatos, à Deo aliquid » Ecclesia potest impetrare) præcipi videantur; devotio verò » tanquam finis præcepti extrinsecus ad ejus substantiam non » pertineat. Verùm nostra sententia est communior, et pro- » babilior. Et probatur; sine attentione enim interna nulla » est oratio, ergò hoc ipso, quòd sub mortali ad orationem » obligaris, sub mortali item ad aliquam attentionem ex præ- » dictis obligaberis. Nec refert, quòd Ecclesia non possit per » se actus internos præcipere; potest enim eos præcipere, ut » sunt necessarii ad actus externos debitè præstandos, ut sunt » actus virtutis: quo modo, cum possit præcipere confessio-

» nem, potest etiam contritionem. Dixi, cum attentione in-
 » terna virtuali saltem: etsi enim melior sit actualis, sufficit
 » tamen virtualis: quam Bon. et alii communiter dicunt ma-
 » nere ex actuali, quamdiu non revocatur expressè, vel tacitè
 » per distractionem voluntariam, vel actionem cum debitâ
 » attentione impossibilem. Unde licèt involuntariè distra-
 » haris, virtualiter tamen attendis: 1. Si in genere intenderis
 » officium dicere modo consueto, vel animo laudandi Deum,
 » vel satisfaciendi tuo muneri. 2. Si cum confusa aliqua ap-
 » prehensione, et proposito opus consuetum faciendi recites.
 » Vide Bon. d. 1. q. 5. p. 5.

Ex dictis resolves:

« 1. Is, qui dubitat ob evagationem mentis, an aliquid
 » omiserit, si probabilem conjecturam habeat se dixisse, vel
 » quia proposuit inilio attendere, vel quia se reperit in fine,
 » v. gr. psalmi, præsumere potest se dixisse, si ex libro,
 » vel memoria, cæteroque non errare solita, dixit » (*Idem*
Salm. tr. 16. c. 5. p. 5. n. 12. cum Sanch. Trull. Pal. etc.
Scrupulosos autem dicunt obligandos esse ad non repetendum
in dubio. Salm. ibid. cum AA. cit. Quoad cæteros autem ajunt
quemquam habentem justam conjecturam, quod dixerit, non
teneri aliquid repetere, nisi sciat se non dixisse): « proinde-
 » que meliùs erit, si non repetat, ad vitandas anxias consue-
 » tudines, et scrupulos, et ut totum officium sine perturba-
 » tione decurratur. Ita *Binsfeld. c. 11. d. 13. Laym. c. 5.*

« 2. Qui spontè distractus nullam harum attentionum ha-
 » buit, graviter peccavit, teneturque secundùm sententiã
 » communem horas repetere; nec fructus facit suos, quia
 » non fecit opus præceptum, quod erat, ut devotè oraret.
 » *Sot. Navar. Reg. Fern. Suar. Bon. et Trull. l. 1. c. 7. d.*
17. n. 6. ubi ex *Nav.* addit non excusari à mortali eum,
 » qui recitationem horarum ita differit, vel ita se componit,
 » ut advertat se somno præoccupandum, v. gr. si Completo-
 » rium vesperi reservet dicendum in lecto, sciens se tunc in
 » eo somno solère obrui. Quidam tamen Doctores paulò antè
 » citati negant eo casu necessariam esse repetitionem, eò quòd
 » substantia operis sit impleta, absque circumstantia devotio-
 » nis. Multòque magis, ac probabiliùs iidem negant obliga-
 » tionem restitutionis; eò quòd ad illam tantùm teneantur,

» qui officium omiserunt, non qui distractè dixerunt. Vide
 » *Bon. l. c. Less. Laym. et Dian. tr. de horis, r. 1. et 2. Es-*
cob. t. 5. c. 4. c. 5. n. 62. » (*Vide l. 4. n. 669.*)

« 3. Cum recitatione officii conjungere actiones, quæ no-
 » tabiliter non impediunt, v. gr. induendi, abluendi, veniale
 » est, si fiat sine causa; aliàs nullum. *Escob. loc. cit. c. 7.*
 » Qui verò advertenter occupat se in aliqua re incompos-
 » sibili cum attentione interna, v. g. in scriptione, et le-
 » tione, etc. » (*Sive si attendat ad spectacula, vel ad fabula-*
tiones. Pal. Bon. Suar. etc. cum Salm. tr. 16. c. 5. p. 5. n.
25. in fin.) « graviter peccat, et præcepto non satisfacit; atque
 » adeo tenetur repetere. *Nav. Suar. Bon. Trull. n. 7.* »

176. — Ad officium igitur persolvendum requiritur *intentio*
et attentio. Circa *intentionem*, certum est non requiri inten-
 tionem actualem explicitam, sed sufficere virtualem implici-
 tam, nimirum si de more Breviarium accipias, ut officium
 impleas, uti soles, ut communiter docent *Sanch. c. 1. dub.*
28. cum Nav. Conc. t. 2. p. 464. n. 2. Cont. Tourn. de hor.
can. sect. 6. in medio. Bon. p. 2. §. 2. num. 22. Croix l. 4.
n. 1526. Anacl. p. 195. n. 41. et alii passim. Imò rectè addit
Croix n. 1529. non esse opus renovare intentionem ad singulas
 horas, etsi aliqua interruptio intercedat, etiam sine causa;
 quia illa resumptio fit ex prima intentione: imò puto semper
 adesse exercitè intentionem actualem implendi officium. Du-
 bitatur autem, an satisfaciat officio, qui recitat sine inten-
 tione implendi? Negat probabiliter *Conc. l. c. n. 5. cum Nav.*
Azor. Sylv. Prado, Med. Led. Rodrig. etc. Ratio, quia ad
 implenda præcepta requiritur necessariò intentio implendi;
 si enim tu deberes alteri centum, et conscius debiti centum
 illi dones, certè non liberaris à debito. Sed probabiliùs affir-
 mant *Suarez in 5. p. d. 88. sect. 5.* (licèt ab aliquo citetur
 in contrarium) *Pal. tr. 7. d. 2. p. 5. Sanch. dec. t. 1. l. 1.*
c. 13. n. 16. Less. c. 57. n. 59. Croix n. 1550. cum commu-
nissima, Cont. Tourn. loc. cit. cum Vasq. Val. et Pontas,
Salmant. de horis can. c. 5. p. 5. n. 24. cum Trull. Tamb. Pelliz.
Garc. Henr. etc. Licèt enim utique is peccaret ob voluntatem
 non implendi præceptum, jam tamen actu satisfacit. Ratio,
 quia qui spontè implet opus præceptum, verè exequitur id
 quod à superiore præcipitur; ad implendum enim præceptum
 non requiritur, ut quis habeat animum implendi, sed suffi-

cit, ut actu præceptum ponat. Nec obstat paritas adducta, nam respondetur cum *P. Suarez*, quòd ibi, cum obligatio pendeat à voluntate propria, benè potest debitor illam de novo sibi imponere, et non obstante solutione debiti, remanère obligatus; at cum obligatio officii pendeat à voluntate Ecclesiæ, non potest clericus eam spontè sibi imponere, quapropter dum illam implet, nequit velle non implere.

Circa autem *attentionem*, hæc potest esse externa, et interna: *Externa* habetur, cum non ponitur actio impossibilis cum attentione interiori, ut esset fabulari, scribere, attentè audire alios loquentes, celeriter se vestire, magnâ applicatione aliquid agere: secus, ait *Croix l. 4. n. 1536.* si actio non exigit magnam animi curam, et si sit aliqua difficultas attendendi cum tali actione, potest compensari per majorem curam attendendi. E conversò benè satisfacit, qui ponit actionem satis compatibilem cum attentione interna, ut esset ambulare, se lavare, induere non omninò properanter (cum sacerdotes imò teneantur orare, dum se induunt sacris vestibus); item colligere herbas, flores, aut uvas, instruere focum; sternere lectum, pectere caput, respicere collem, flumen, etc.; ita communiter cum *Bus. Bonac. d. 2. p. 2. §. 2. n. 12. cum Nav. Suar. Fill. etc. Cont. Tourn. de hor. can. sect. 6. v. Quæritur 1. Conc. t. 2. p. 460. n. 7. Croix n. 1537. cum Nav. et Gob.* Idem ait *Sanch. ib.* de similibus actionibus, quæ non fiunt valde festinanter. Non permittit autem *Croix l. c.* aptare calamum ad scribendum, sed non immeritò id permittunt *ibid. Nav. Caj. et Beja*, si recitans possit in eo retinère attentionem: rectè enim advertit *Bonac. l. c.* quòd aliquæ actiones respectu alicujus fortè sunt distractivæ, respectu alterius non. Communiter autem permittitur inter recitandum facere necessaria ad ipsam recitationem, ut perquirere psalmos, lectiones, etc. dum recitas memoriter, ut *Croix l. c. cum Sanch. Nav. Sylv. et Gob.* Sic pariter satisfacis, si recitas, dum alii fabulantur, canunt, etc., modò his seriò animum non applices, ut ait *Croix n. 1538.* Item notant *Sotus, Nav. Tolet. Val. Diana, et Gob. apud eundem Croix n. 1539.* quòd si exerceas aliquam actionem externam, et non advertas per illam impediri internam, non tenèris postea repetere: hoc tamen intelligendum, si actio de se sit compossibilis cum attentione interna. Præterea notant *Palau d. 2. p. 4. n. 7.*

et *Bonac. d. 1. q. 5. p. 5. n. 6. cum aliis communiter apud Croix l. c.* non excusari saltem à culpa veniali, qui sine aliqua necessitate officium diceret in loco distractioni exposito, ut in foro, platea: imò addit *Bonac. cum Nav. Suar. Molfes. etc. ex concil. Basileënsi sess. 21.* hunc periculo se exponere non satisfaciendi præcepto: nisi is (adderem) magno conatu mentem applicet ad recitationem. Probabilissimè autem satisfacit, qui recitat dum missam audit. *Conc. t. 2. p. 462. n. 10. cum Bus. Suar. Pal. et communissima. Vide l. 4. n. 509.* Si quis autem vexetur à somno, sed ad eò resistit, ut pronuntiet suam partem, et distinctè audiat versiculos alterius partis, benè satisfacit, ut *Sanch. Cons. l. 7. c. 2. dub. 55. n. 1. cum Nav. et Leand. p. 2. q. 14.* cum pluribus theologis. Ait tamen *Sanch. cum eod. Nav.* non excusari à veniali: modò (intelligendum) possit recitationem differre ad tempus opportunius.

Attentio autem *interna* habetur, cum attenditur ad verba, ad sensum, et ad Deum. *Attentio ad Deum* est quidem omnibus perfectior, nimirum cum mens elevatur ad Deum, meditando v. gr. divinam bonitatem, justitiam, etc. aut mysteria Passionis, ut *Conc. p. 437. n. 3. Cont. Tourn. l. c. versus fin. et Salm. tr. 16. c. 5. p. 5. n. 23. Croix l. 4. n. 1535. cum communi.* Sicut gesta B. Virginis Mariæ, aut Sanctorum (ut ajunt *Concina, et Croix*), quia hæc proximam habent relationem ad Deum. Ad eam reduci etiam examen conscientie dicunt *Salm. ibid.* Sed huic non acquiesco. *Attentio ad sensum* habetur, cum attenditur ad percipiendam intelligentiam verborum. *Attentio tandem ad verba* est, cum attenditur ad rectè illa proferenda, ne error fiat mutilando, transponendo, etc. Et hæc quidem, licèt sit omnibus inferior, tamen benè sufficit, ut dicunt *Less. c. 37. n. 69. et 70. Salm. cit. n. 25. Anacl. p. 195. n. 42. Croix l. 4. n. 1544. Holzm. pag. 218. n. 270. Laym. c. 5. n. 9. et alii communiter:* quidquid dicat *Cont. Tourn.* qui ait cum attentione ad verba requiri etiam attentionem ad Deum; sed meliùs dicunt *Laym. et Salm.* sufficere attentionem ad verba unà cum intentione generali colendi Deum: idque clarè docet *D. Th. 4. dist. 15. q. 4. sol. 5.* ubi dicit: *Primò est attentio ad verba quibus petimus, deinde ad petitionem ipsam... Et quæcumque earum attentionum adsit, non est reputanda inattenta oratio; unde etiam illi, qui non intelligunt petitionis verba, ad orationem attenti*

esse possunt. Rectèque addit *Croix d. n. 1544.* non requiri attentionem ad singula verba, sed sufficere moralem et generalem, quæ quis curet benè omnia dicere cum intentione orandi.

177. — Quæritur I. An attentio internâ sit necessaria ad implendam rationem divini officii? Adest triplex sententia:

Prima communior et probabilior affirmat omninò requiri, eamque tenent *Sanch. Cons. t. 2. l. 7. c. 2. d. 28. Sotus l. 10. q. 5. concl. 6. Caj. in 2. 2. q. 85. a. 15. Sa, v. Horæ, num. 19. Azor. p. 1: l. 10. c. 16. q. 6. Ronc. c. 9. Wigandt tract. 10. ex. 5. q. 7. Anacl. de hor. can. p. 195. n. 45. P. Conc. t. 2. p. 443. n. 26.* qui fusè et perdoctè hanc sententiam tuerentur cum *Navar. Gav. Val. Mald. Led. Med. et aliis innumeris.* Diversè autem auctores hanc primam sententiam probant ex *c. Dolentes, de celeb. miss.* sed ex hoc textu, sapienter ait *Conc. cum Suar.* non benè hanc sententiam probari. Ibi enim nullum fit verbum de attentione interna, sed tantùm præcipitur externa, opposita colloquiis ecclesiasticorum cum laicis in choro, quæ colloquia causam dederant constructioni hujus canonis: unde Pontifex præcepit, quòd recitantes officium nocturnum pariter et diurnum, quantum eis Deus dederit, studiosè celebrent, et devotè. Et hunc canonem explicans *S. Antoninus 3. p. tit. 15. c. 4. §. 7.* dixit: *Præcipimus, ut unusquisque diè ac nocte dicat horas suas; intentionem et devotionem in præcepto non ponimus, sed gratiæ Dei, secundum quod ipse dare voluerit, duximus relinquendum: et hunc intellectum teneas, quia benigniorem, et quia non debet Ecclesia alicui laqueum injicere.* Alii probant ex prop. 14. damnata ab *Alexandro VII.* quæ dicebat: *Qui facit confessionem voluntariè nullam, satisfacit præcepto Ecclesie.* Ergò (inferunt) benè potest Ecclesia actus internos præcipere. Sed neque præfata sententia hæc ratione satis probatur, nam sic non probatur Ecclesia præcipere actus internos, sed tantùm præcipere confessionem validam, sicut Christus præcepit. Ratio igitur potior est, quia sine attentione interna non constituitur oratio, quæ universè definitur: *Elevatio mentis ad Deum.* Unde, quamvis Ecclesia non imposuerit speciale præceptum positivum attentionis internæ, tamen præcipiendo recitationem officii per modum orationis ad Deum colendum, veram præcepit orationem, quæ sine attentione interna non est vera oratio; nec Deus colitur per solam recitationem exter-

nam ab iis, qui voluntariè se distrahant; imò Deus de his conqueritur: *Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longè est à me. Matth. c. 15. §. 8.* Et è converso in *Joan. c. 4. §. 23.* dicitur: *Veri adoratores adorabunt Patrem in spiritu et veritate.*

Secunda sententia, quam tenent *Salm. tr. 16. cap. 5. p. 5. n. 51.* quærit conciliare prædictam primam sententiam cum tertia, quæ tenet (ut infra dicemus) non requiri attentionem internam; et dicit quòd, posito ex una parte quòd attentio ad sola verba sufficiat ad satisfaciendum officio; et posito ex alia quòd omninò requiratur ad rectam recitationem attentio saltem ad verba cum animo (generali saltem seu confuso) Deum colendi, jam orabit qui tali modo ad verba attendet, cum non sit impossibile aliquem ad alia distrahi, et simul attendere ad verba rectè proferenda: unde is benè satisfaciet semper ac per contrariam voluntatem non retractabit propositum attendendi: sed juxta primam sententiam, quæ requirit attentionem formalem et explicitam, meritò dicit *P. Concina*, quòd qui voluntariè se distrahit, minimè potest attendere ad rectam prolationem verborum; vel ejus attentio erit adeò tenuis, ut nequaquam pertingat ad debitam attentionis rationem.

Tertia sententia tenet ad satisfaciendum substantialiter præcepto officii, non requiri attentionem internam, sed sufficere intentionem recitandi cum attentione externa; hanc tuentur *Lugo de Euch. d. 22. n. 25. cum Palud. Ang. Med. Durando, Rosell. item Coninch. de Sacram. 3. p. q. 85. n. 291. Sylvester, v. Missa. Ang. v. Horæ num. 17. Machad. tr. 21. docum. 5. Gob. tract. 5. n. 821. q. 5. Croix l. 4. n. 4542. Tamb. l. 4. c. 2. §. 1. n. 19. Elbel t. 2. pag. 541. n. 405.* et probabilem vocant *Less. l. 2. c. 57. n. 63. Laym. l. 4. tr. 1. c. 5. n. 10. Sporer de Sacram. n. 75. Pellic. tom. 2. tr. 10. c. 6. num. 17. Viva de rest. q. 7. a. 9. n. 6. P. Zachar. l. 4. n. 1541. et 1542. et alii plures*, et hanc quoque expressè tenet *D. Anton.*, ut infra afferetur. Ratio 1. quia oratio, ut definitur à *Damascono l. 3. Fid. orth. c. 24. et à D. Thom. in 4. dist. 15. q. 4. art. 2. q. 1. n. 1.* est *petitio decentium à Deo*: non repugnat autem posse à nobis Deo representari nostras petitiones etiam cum actuali mentis evagatione; sicut si quis recitaret coram rege orationem compositam ad aliquam gratiam impetrandam,

certè quidem oraret, illam coram rege recitando, etiãmsi esset tunc ad alia mente distractus; sic etiãmsi recitans officium, non obstante internã et voluntariã distractione, adhuc potest Deum orare; attentio enim externa conjuncta cum intentione recitandi efficit, ut recitatio horarum fiat quoad substantiam vera oratio. Et ita non potest negari tenuisse *D. Antoninum l. supra cit.* in explicando textum in *c. Dolentes*. Verba *S. Doctoris* opus est hic repetere: *Præcipimus, ut unusquisque die ac nocte dicat horas suas; intentionem, et devotionem in præcepto non ponimus, sed gratiæ Dei, secundum quod ipse dare voluerit, duximus relinquendum. Et hunc intellectum teneas, quia benigniorem, et quia non debet Ecclesia alicui laqueum injicere.* Ex quibus verbis patet, quòd Sanctus non tantum expressit textum intelligendum de sola externa attentione, sed ex ratione generaliter adducta, etiãmsi probare intendit Ecclesiam non requirere attentionem internam. Immò *D. Ant.* non solum asseruit Ecclesiam hanc attentionem internam non præcipere, sed deinde *eod. loc. §. 8.* docuit nec etiãmsi posse præcipere; ibi enim post relatam doctrinam *D. Thomæ*, quòd attentio in oratione semper debeat manere secundum sui virtutem, sic subdit: *Non tamen requiritur quòd intentio comitetur actualiter totam orationem... requiritur tamen quòd orans scienter non distrahat mentem ab oratione; hoc enim non potest esse sine culpa mortali vel veniali.* Deinde explicat, quòd recitans tunc peccaret mortaliter, quando per contemptum internæ attentionis voluntariè se distraheret, vel quando recitaret cum externa quoque distractione. En ejus verba: *Sed si evagatio est advertenter, et solum secundum actum interiorem, licet temeraria et gravis foret, non tamen mortalis, nisi per contemptum, quia Ecclesia non habet judicare de actibus merè interioribus, propter quod minister Ecclesiæ, licet dicendo orationem cogit aliud, non videtur transgressor præcepti ex natura facti. Si autem evagatio mentis sit ex hoc quòd aliquis scienter se occupat in actu exteriori, qui non secum patiat attentionem, videtur esse mortalis, et directè contra præceptum Ecclesiæ, de celeb. miss. c. Dolentes, ubi præcipitur quòd officium celebretur studiosè pariter et devotè. Hoc non observant, qui occupantes se in actu exteriori scienter sibi attentionem subtrahunt.* Ergò procul dubio supponit *S. Anton.*, attentionem internam ne-

que ab Ecclesia esse præceptam, neque esse de essentia orationis: sed sufficere attentionem externam unã cum intentione prius habita orandi; nam aliàs, si attentio interna esset de essentia orationis, illam Ecclesia non solum potuisset, sed etiãmsi debuisset præcipere.

Et pro hac sententia clarè videtur esse idem *S. Th. in 4. d. 15. q. 4. a. 2. solut. 4 ad 4. q.* ubi primã fronte videtur stare pro sententia opposita, cum dicat: *Dicendum, quòd attentio actualis requiritur ad orationem aliquo modo, vel ad evitandam transgressionem in illa oratione, quæ est in præcepto, vel ad meritum in illa, quæ non est in præcepto.* Attamen inferiùs ad 2. explicat, quòd illa attentio actualis, omninò requisita ad orationem, intelligitur de sola attentione externa, en ejus verba: *Quando aliquis ex proposito mentem ad alia distrahit in orando, tunc enim sine culpa non est, præcipue si in aliis spontè se occupat quæ mentem distrahunt, sicut sunt exteriora opera: et si ad contrarium mens evagetur, etiãmsi culpa mortalis erit.* Ubi nota *S. Doctorem* utique distinguere culpam in voluntaria distractione interna, quam ait non esse sine culpa (nempe veniali), ab illa culpa quæ est in distractione externa incompossibili cum interna attentione, hancque culpam dicit esse mortalem. Et ita in hunc locum *D. Th.* exponit *S. Antonin. l. c.* dicens: *Unde S. Thomas (4. p. dist. 15.) dicit ibi quòd in oratione, si in aliis spontè se quis occupat in his quæ mentem distrahunt, sicut sunt opera exteriora, et si ad contrarium mens evagetur, etiãmsi culpa mortalis erit: exponit idem Petrus, et dicit quòd loquendo de oratione, quæ est præcepti humani, illud verbum contrarium non refertur ad orationem, quia bona opera exteriora non sunt contraria orationi, sed est referendum ad attentionem, quando scilicet se exteriùs occupat circa aliquid incompossibile attentioni orationis.* Ergò (sicut *S. Antoninus* explicat) Angelicus supponit tunc tantum deesse orationem, quando apponitur distractio externa per opus incompossibile cum attentione interna, dum tunc solum in transgressionem orationis præceptæ culpam mortalem agnoscit.

Ratio 2. quia, si attentio interna necessariò requireretur ad essentiam orationis, ille qui involuntariè distrahitur, nec etiãmsi officio satisfaceret. Certum autem est apud omnes, quòd per distractionem involuntariam minimè impeditur impletio

præcepti recitandi officium ex *D. Thom.* 2. 2. q. 85. art. 15. ad 5. ubi docet : *Evagatio mentis, quæ sit præter propositum, fructum non tollit.* Hoc concedunt adhuc auctores primæ sententiæ, sed dicunt quòd ille qui sponte se distrahit, actu revocat primam attentionem, et ideò non satisfacit, cum amplius non oret; qui verò involuntariè distrahitur, manet virtualiter attentus, et propterea orat, et satisfacit. Ego tamen fateor imbecillitatem meam, numquam potuisse intelligere, quomodo possit attentio virtualiter permanere in eo qui distrahitur, licèt involuntariè? Benè quidem intelligo, quòd intentio, cum pertineat ad voluntatem, quando semel est habita, at non retractatur, virtualiter perseverat in affectu, seu in mediis susceptis, quia hæc media ex illa intentione procedunt: non intelligo autem, quomodo potest dici virtualiter attentus orationi, qui mentem alibi habet occupatam: rectè dicitur, quòd hic involuntariè distractus post intentionem habitam attendendi, et non retractatam, velit attendere; sed non poterit dici, quòd attendat, quando alibi est omninò evagatus; sicut enim repugnat dici virtualiter intelligere, quòd legit, eum qui actu non intelligit, licèt habuisset intentionem intelligendi; ita repugnat dici virtualiter attendere, qui actu non attendit. Unde benè concludit *Lugo n. 59.* quòd si ad orationem requireretur attentio interna, is qui esset involuntariè distractus non effectivè, sed tantùm affectivè oraret. In tantùm igitur dicit hunc verè orare, in quantum intentionem internam prius habitam orandi conjungit cum externa attentione.

Ratio 5. quia sacerdos conferens Extremam Unctionem (cujus forma est deprecatoria) cum intentione faciendi quod facit Ecclesia, etsi actu mentem divertat, validè confert; ergò sine attentione interna benè stare potest oratio. Ad hanc difficilem objectionem diversè respondent fautores primæ sententiæ. Alii apud *Concinam* dicunt, quòd eo casu invalidè sacramentum conferretur, quia tunc sacerdos nullam haberet intentionem, nec attentionem; cum enim quis aliò mentem distrahit, utramque actu tractat. Sed hæc responsio nimis debilis videtur, quia ad rationem universalem sacramentorum exigitur sola prolatio formæ super debitam materiàm à ministro habente potestatem, cum intentione faciendi quod facit Ecclesia, juxta illud celebre dictum *D. August. tr. 80 in*

Joan. Accedit verbum ad elementum, et fit sacramentum. Et magis patet ex conc. Florent. in decreto fidei *Eugen. IV. §. V.* ubi fuit sancitum: *Hæc omnia sacramenta tribus perficiuntur, videlicet rebus tanquam materiâ, verbis tanquam formâ, et personâ ministri conferentis sacramentum cum intentione faciendi quod facit Ecclesia.* Unde, cum hæc omnia concurrant, debet dici, ministrum verba formæ proferentem cum debita intentione in Extrema Unctione, sacramentum utique validum facere. Aliter respondet *P. Concina*, et ait, quòd in sacramentis Deus elevat verba ministri, quæcumque ille perversam habeat intentionem, ad gratiam conferendam; sed huic opponit *Lugo n. 50.* quòd, si attentio esset de essentia orationis, hæc ablata, deesset oratio, et consequenter evanesceret forma sacramenti Extremæ Unctionis, quæ est deprecatoria. Replicat *Concina*, quòd eo casu, licèt destruat oratio moralis, remanet tamen physica, scil. illa externa verborum prolatio, quam ex sententia aliquorum asserit sufficere: ad implendam autem obligationem officii, dicit requiri, ut oratio sit moralis; et ut oratio moralis sit, exigit essentialem attentionem. Sed huic respondetur 1. sententiam præfatam illorum improbabilem esse, ut probabimus *l. 6. n. 25.* ubi dicemus, omninò requiri ad valorem sacramentorum, ut minister saltem intendat facere quod facit Ecclesia. Respondetur 2. et petitur: Estne attentio de essentia orationis genericè sumpta, vel tantùm orationis moralis? Si dicis, est de essentia orationis moralis, non autem physicæ, conceditur, quia talis oratio non esset meritoria; at esset satisfactoria, cum esset vera oratio: ergò recitans officium voluntariè distractus, careret quidem merito, sed jam satisfaceret, cum Ecclesia præcipiat absolutè orationem; non autem orationem meritoriam, saltem non constat hanc præcipere. Si verò dicis, quòd attentio est de essentia cujuscumque orationis, debet concedi orationem sine attentione neque moraliter, neque physicè posse dici orationem; attentio enim, si est de essentia cujuscumque orationis, oratio sine attentione erit mera prolatio verborum, non autem oratio, neque moralis, neque physica, cum deficiat constitutivum orationis. Quapropter cum de essentia formæ sacramenti Extremæ Unctionis requiratur, ut sit deprecatoria, juxta illud *S. Jacobi*, quòd *Presbyteri orent super infirmum*, Sacramentum erit nullum, si formam sacer-

dos proferret sine attentione; etenim posito, quòd forma hujus sacramenti debet esse vera oratio, et oratio sine attentione non est oratio, non potest Deus elevare ad conferendam gratiam sacramenti, nisi formam aptam, qualis non esset illa mera prolatio verborum; licèt enim possit efficere Deus, quòd res non apta ad producendum aliquem effectum, illud producat, non potest tamen efficere, quòd sit oratio illa, quæ non est oratio.

His tamen non obstantibus, prima sententia probabilior videtur, saltem ob auctoritatem extrinsecam, et omninò ut tutior consulenda; sed secunda tùm ob doctorum auctoritatem, quæ non est contemnenda, tùm ob rationes non levibus fundamentis innixas, satis probabilis apparet; saltem quia non constat adesse præceptum de attentione interna in recitatione divini officii. Unde non audeo ad restitutionem damnare beneficiarium, qui bonâ fide officium recitasset cum distractione voluntaria, et bonâ fide pariter fructus percepisset, prout ab ea excusat *Croix l. 4. n. 1215. et apud ipsum Sotus, Tolet. Azor. B. Med. Garcia, Gobat. etc. Vide dicta l. 4. n. 669.*

Cæterùm ad scrupulos abjiciendos, et ad animum levandum horas recitantium, valde refert hic advertere id quod communiter DD. adhuc primæ sententiæ fautores docent, nempe, quòd ut dicatur aliquis officio non satisfacere, non solum requiritur, ut voluntariè se distrahat, sed etiam ut plenè advertat, se distrahi; nam aliàs iste, licèt sponte se divertat, non tamen sponte se divertit à recitatione. Ita *Sanch. c. 1. dub. 28. n. 10. et 11. cum Suar. Nav. Soto, et Arm. Conc. p. 431. Croix l. 4. n. 1346. cum Fill. Gob. et Salm. tr. 16. c. 5. p. 5. n. 26. et Cajet. Summa, v. Hora*, ubi ait: *Si quis advertit se cogitare extranea, sed non advertit quòd ab officio divino distrahatur; quamvis voluntariè illa meditetur, non tamen voluntariè ab officio animus distrahitur.* Benè enim ait *Conc.*, has distractiones esse hominibus impossibile omnes vitare, maximè studiosis, quia hujusmodi exercitia sunt intellectus, qui, cum sit necessaria facultas, ex assiduis occupationibus ita inflectitur, ut veluti calcaribus adjectis in suas controversias abjiciatur. Hinc notant *Sanch. n. 13. Salm. ibid. cum Nav. Caj. et Croix n. 1346. et alii communiter*, quòd si quis advertens se distrahi, habeat mediocrem diligentiam ad atten-

dendum, nullo modo peccat. Additque *Sanch. n. 10. cum Gers. Margar. et pluribus aliis*, non oportère, ut homo semper totâ conetur sollicitudine, quin tolerari possit aliqua divagatio ad caput refocillandum.

Dictum est, ut plenè advertat, quia licèt recitans semiplenè adverteret ad distractionem, et venialiter peccaret, adhuc tamen substantialiter officio satisfaceret, cum prima attentio sive intentio attendendi semper perseveret, donec cum plena advertentia non revocetur; intentio enim cum plena deliberatione prius concepta non desinit existere, nisi cum aliâ plenâ advertentiâ retractatur. Ita *Sanch. Salm. Croix, et Conc. ll. cc.* Unde infert *Sanch. n. 14. cum Nav. et aliis*, quòd tunc recitans graviter peccaret, juxta sensum primæ sententiæ, quando ex contemptu, vel industria se diverteret: *Quamdiu ergò (sic concludit Cajet. loco citato) eis non constiterit evidenter se mutasse propositum, vel advertendo et sciendo circa alia vagatos fuisse, credere possunt suæ obligationi satisfacisse: subditque Croix cum Nav.* quòd non rectè faciunt, qui se occupant in cogitando, an advertant, nec ne; nam hoc ipsum est distrahi.

Remedia autem opportuniora ad repellendas animi distractiones sunt: I. Sub initium formare intentionem Deum laudandi. II. Renovare intentionem ad *Gloria Patri*, vel in principio eujuscumque psalmi. III. Mysterium aliquod passionis sibi representare. IV. Sensus sedulo custodire, et alia hujusmodi, quæ videri possunt apud *Anacl. et Elbel ll. cc.*

Pro scrupulosis verò advertit *Croix lib. 4. num. 1550. et 1551.* eos nihil tenèri ad repetendum, nisi certi sint mutasse intentionem orandi. Additque *Gob. ib. n. 1554.* quòd si quis pateretur graves anxietates, posset aliquando etiam ei interdici recitatio officii, donec videatur posse recitare sine tanto incommodo, cum magnum incommodum excuset per se à præceptis Ecclesiæ.

178. — Quæritur hic II. An mortaliter peccet, qui recitat horas existens in peccato mortali? *Adrianus apud Sanch. l. 7. c. 2. dub. 9.* absolutè affirmat, quia exercet actum ordinis; licèt dicat satisfacere præcepto. Alii, ut *Medina, et Ledesma ap. eundem Sanch.* dicunt tunc peccare mortaliter, quando habet actuale propositum peccandi; quia tunc irrogat Deo magnam irreverentiam, cum eodem tempore, quo petit bene-

ficiam à Deo, intendat illum offendere. *Cont. Tourn. autem de hor. can. sect. 6. in fine*, censet, quòd si recitans habet desiderium exeundi à peccato, tunc jam piè orat, et satisfacit officio; si verò habet actuale propositum peccandi, ad minus ait dubium esse an satisfaciat, cum dubitetur an verè oret. Verior tamen et communior sententia est, quòd iste satisfacit, et non peccat mortaliter, ut sentiunt *Sanchez num. 5. cum Navarr. et Croix lib. 4. num. 1548. cum Corduba*. Ratio, quia ex una parte recitatio officii non est actus ordinis sacri, quamvis imponatur constitutis in sacris: ex alia quamvis iste nihil sibi impetret, cum tamen oret nomine Ecclesiæ, benè potest obtinère pro aliis. Quòd autem oret nomine Ecclesiæ cum proposito peccandi, non videtur tanta irreverentia, ut damnetur de mortali, licèt non videatur posse excusari saltem à veniali, ut dicit *Croix cum Corduba*. Cæterum non auderem de peccato ullo damnare alium ex devotione orantem, qui actualem voluntatem peccandi haberet. Aliàs teneremur hos hortari, ut ab omni oratione abstinerent.

179. — Quær. III. An sit licitum recitare officium in locis immundis? Alii ut *Sot. de just. l. 10. q. 5. art. 4. in fin. Viva q. 5. art. 5. n. 5. Anacl. p. 191. n. 67. Conc. p. 491. n. 4. et Spor. p. 82. n. 148. cum Tamb. et Gob.* sentiunt id esse veniale, si fiat sine causa, quia videtur hoc non carè aliquà irreverentiâ. Alii verò, ut *Sanct. Cons. l. 7. c. 2. dub. 44. n. 4. Salm. tr. 16. c. 5. p. 3. num. 41. cum Trull. Angles, Leand. et Diana p. 10. tract. 11. res. 55. cum Escob. Fausto, etc.* nullam in hoc culpam agnoscunt, quia cum Deus sit ubique, in nullo loco est irreverentia illum orare: aliàs, si esset irreverentia, nec etiam liceret ullo modo orare mente, aut voce in loco indecenti: quod nemo dicit, imò *Apost. ad Tim. 1. c. 2. v. 8.* inquit: *Volo viros in omni loco orare.*

Quær. IV. An sit culpa non servare situm in recitatione officii, scilicet stando, genuflectendo, juxta rubricam? Alii negant, ut *Salm. l. c. in fin. et Sporer p. 82. num. 149. cum Zeroll.* quia (ut dicunt) id non præcipitur, sed consilium, et ordinatur majoris devotionis gratiâ; et idem tenent *Tol. Bonac. et Fill. apud Croix l. 4. num. 1521.*, qui dicit in hoc potius posse peccari ratione scandali, quàm omissionis. Sed probabilius affirmant *Viva q. 3. a. 5. n. 7. et Cont. Tourn. de hor. can. sect. 6. v. Quæritur 1.* quia id præscriptum est in Ru-

brica; etsi omissio non excedat veniale, ut dicunt *Nav. et Viva l. c.* cum hæc Rubrica sit tantum directiva. Hoc autem intelligitur de choro, nam extra chorum communiter docent præfati AA. (quidquid aliqui dicant) nullam esse culpam, situm præscriptum omittere; licèt laudabile sit illum servare. Censent autem *Concina pag. 491. n. 2. et Viva l. c. n. 6.* non excusari à veniali, qui sine causa officium recitaret decumbendo in lecto.

DUBIUM III.

Quid clerici possint circa dispositionem fructuum suorum beneficiorum?

- 180 An beneficiarii sint domini fructuum quoad necessaria sustentationi?
 181 An quoad non necessaria?
 182 Quid notandum circa congruam sustentationem clerici?
 183 Quænam quantitas in vanis expensis censeatur gravis?
 184 Quæ teneantur clerici erogare in usus pios?
 185 Quid intelligatur nomine usus pii?
 186 Vide resolutiones.
 187 An clerici possint testari de fructibus beneficii?

De Alienatione bonorum ecclesiasticorum Not. I. De penis in alienantes bona Ecclesiæ. Not. II. An possint alienari, si talis facultas data sit à donante? Not. III. Quid veniat nomine bonorum ecclesiasticorum? Not. IV. Quid si alienatio vetita sit à donante? Et quæ sint causæ justæ alienandi? Not. V. Quæ solemnitates requirantur? Et quid, si deficiat causa? Not. VI. Quæ bona possint alienari sine solemnitatibus, et in quibus casibus? Not. VII. Quid de locatione bonorum ecclesiasticorum?

180. — **R**ESP. 1. Clerici beneficiarii, quoad eam partem » bonorum ecclesiasticorum, quæ necessaria est ad congruam » sustentationem, et decentiam status, ita fiunt domini, ut » de iis possint liberè disponere. Ubi rectè notat *Nav.* hanc » congruitatem, et decentiam habere latitudinem, et suos » gradus, proindeque, si infimum congruæ sustentationis » pretium sint floreni 500, medium 400, summum 300, clericus autem infimo vivat, de reliquo liberè posse » nere. Ita commun. quia id acquisivit ut stipendium sustentationis, quasi mercedem operis præstiti. » (*Vide l. 4. n. 491. v. III. Idem*)

181. — « Resp. 2. Probabilius etiam est, contra *Nav.* et multos canonistas, beneficiarios non regulares (secus enim est de regularibus, ut ait *Card. Lugo t. 1. d. 4. s. 1. n. 2.*) absolutos esse dominos omnium suorum proventuum, ideò que, etsi in profanos usus expendant, non tenèri ad restitutionem. Est communior inter recentiores, apud *Binsfeld. Mald. et Bon. t. 1. d. 5. p. 1. ex S. Thom. Sot. Mol. etc.* tùm quia fructus faciunt suos, ut supponit *Trid. sess. 24. c. 12. de Ref.* tùm quia alioqui non possent fructuum dominium in alios transferre (extra pios usus), omnesque eorum donationes, et contractus essent invalidi, et ut tales à iudice declarandi, et bona Ecclesiæ restituenda: quod, cùm nunquam sit factum, præsumi non debet esse faciendum. *Card. Lugo d. 4. n. 1.* » (Sed vide dicta lib. 4. n. 491.) « Quo non obstante, tenèri eos bona ecclesiastica, congruæ sustentationi superflua, expendere in pios usus, tam est communis sententia, ut *Card. Lugo d. 4. n. 10.* dicat nimis singularem esse sententiam *Petri Hurt. et Dian.* dicentium, eos satisfacere, si (seclusis gravibus necessitatibus) erogent in communibus necessitatibus quartam partem reddituum ecclesiasticorum, vel certè dimidium ejus, quod congruæ sustentationi superest. Vide *C. Lugo l. c.* ubi plurimis pro se citatis Auct. ostendit, *Tol. Molin. et Bonac.* malè citari pro contraria sententia, imò ipsemet *Hurt. et Dian.* in ea non perstitisse, atque nullà vel auctoritate, vel ratione fulciri: ac denique suam multis probat, præsertim ex *Trident. sess. 21. c. 5. de Ref.* ostenditque istam obligationem nasci ex jure non tantùm humano, sed etiam divino naturali. Vide etiam *Bonac. l. c. p. 2.* » (Vide l. 4. n. 491. vers. IV. Major.) « Porrò congrua sustentatio clerici censetur, quæ necessaria est ad statûs, et familiæ sustentationem, secundùm conditionem statûs, gradûs, dignitatis, qualitatis et regionis, in qua habitat. *Bon. l. c. Mol. Laym. C. Lugo, etc.* » (Vide l. 4. n. 491. v. Quar. II.)

Unde resolvuntur hi casus :

182. — « 1. Congrua sustentatio non est æqualis respectu omnium, quia plus requirit Episcopus, quàm decanus; decanus, quàm canonicus; canonicus in Ecclesia principali,

quàm parochus; debilis, et tener, quàm robustus, et valens: et quod sufficit in uno loco, non sufficit in alio. Quapropter attendi debet ad usum aliorum timoratæ conscientiæ in eodem gradu, etc. nec obstat, quòd beneficiarius emerit ex humili, quominus possit statui suo convenientes sumptus facere, ut ex *Mol.* docet *Card. Lugo l. c. Vide Bann. l. c. n. 8.*

« 2. Nomine congruæ sustentationis etiam intelligitur debita hospitalitas, non tantùm in pauperes peregrinos (qui maxime commendantur clericis à *Trid.*), sed etiam urbanos. *Card. Lugo n. 66.*

« 3. Debita, quæ clericus contraxit pro sua sustentatione, vel ob piam causam, potest solvere ex redditibus ecclesiasticis: non item quæ contraxit ante beneficium obtentum, nisi sit pauper. *Ib. n. 67.*

« 4. Potest clericus ex bonis superfluis licitè in studiis alere suos consanguineos, si aliunde non habent; eò quòd parentes, vel nolint, vel non possint alere in studiis. *Ib. et Bon. p. 2. n. 15.*

« 5. Si habet sorores pauperes, vel filios spurios, ex fructibus beneficii dotare licet, si aliunde non potest. » (Imò tenetur dotare sororem ex parte patris, ut dicunt *Nav. et Burg. cum Croix l. 4. n. 1557.* A fortiori tenetur alere matrem, *Croix ibid.*) « quia naturali jure debet illis alimenta, in quorum locum succedit dos. *Mol. Binsfeld. etc.* Cavendum tamen sub mortali, ne vel illas notabiliter supra statum exaltet, vel hos legitimis æquet: etsi nobilis plus possit dare, quàm alius infimæ sortis. *Vide Laym. l. 4. tr. 2. cap. 5. n. 4.* »

183. — « 6. Si bona superflua expendat in usus profanos, v. g. in venationes, canes, equos, parasitos, ludiones, luxum, in amicos, cognatosque ditandos, etc. (quod intellege de quantitate notabili in genere prodigalitatibus, quæ longè major est, quàm in genere furti) » (*Palaeus apud Croix l. 4. n. 1558. requirit tertiam, vel quartam partem: Coninck requirit quartam: sed Croix cum Lugo, et Haun. hoc reprobant, et dicunt vigesimam partem esse materiam gravem.*) « graviter peccat quidem, non tamen tenetur ad restitutionem: quia est dominus fructuum: et consequenter neque is, qui accepit. Ita contra *Nav. etc. communiter*

» Doctor. alii ex *Trid. sess. 25. c. 4. Azor. t. 2. l. 7. cap. 8.*
 » q. 2. Vide *Laym. l. 4. t. 2. c. 5. n. 4. Bon. d. 4. p. 2. n. 9.*
 » et p. 4. n. 1. etc. » (Vide l. 4. n. 492.)

184. — « Quæres 1. Quæ teneantur in pios usus expendere?
 » Resp. Ea omnia, quæ acceperunt sive ab Ecclesia, sive ab
 » aliis, tanquam procuratores cultûs divini; non autem illa,
 » quæ vel in cultum divinum oblata non sunt, vel jam ab
 » Ecclesia in cultum divinum sunt expensa. *C. Lugo d. 4.*
 » Ratio est, quia priora habent annexam obligationem reli-
 » gionis, posteriora non: vel si habuerint, ea jam est extin-
 » cta per expansionem in pios usus.

Animadvertite hic doctrinam *D. Thomæ 2. 2. q. 185. art. 7. ad 5.* ubi ait: *Non omnia bona Ecclesiarum sunt pauperibus largienda, nisi fortè in articulo necessitatis, in quo etiam pro redemptione captivorum, et aliis necessitatibus pauperum vasa cultui divino dicata distrahantur, ut dicit S. Ambrosius; et in tali necessitate peccaret clericus, si vellet de rebus Ecclesiæ vivere, dummodò haberet patrimonialia bona. Vide dicta l. 4. n. 491. v. Quær. V. Addit verò S. Doctor ad 4. Necessitate non imminente providendi pauperibus, de his, quæ superfluum ex proventibus Ecclesiæ, possessiones emat, vel in thesauro reponat in futurum utilitati Ecclesiæ, etc.*

« 1. In profanos usus expendi possunt à clericis bona patri-
 » monialia, eaque quæ hæreditate, industriâ, donatione,
 » aliove modo ut laici acquirunt, vivendo interim ex bene-
 » ficiis. Item quasi patrimonialia, hoc est, quæ acquirunt
 » quidem clerici, non tamen ut reditus beneficii, sed ut sti-
 » pendia alicujus officii clericalis, v. g. ratione conceionis, pro
 » missa, funere, officio defunctorum, administratione sacra-
 » mentorum, anniversariis, etc. *Sanch. C. Lugo l. c. n. 25.*
 » *Bon. p. 2. n. 16.* » (Et hoc vocat longè probabilius *Sanch. Conc. l. 2. c. 2. dist. 43. num. 4. (contra Innoc.) cum Sot. Nav. Host. Sylv. Panorm. et aliis communiter. Vide dicta lib. 4. n. 491.*)

« 2. Probabilius est, in profanos usus posse expendi dis-
 » tributiones, sive præsentias (ut vocant) quæ beneficiariis ob
 » præsentiam in choro distribuuntur. Ita *Sylv. C. Lugo num.*
 » 24. *Bon. p. 2. num. 17. contra Sanch. etc.* » (Vide l. 4. n. 491.)

« 3. Fructus qui dantur ob capellaniam, vel vicariam non
 » collativam, sed ad nutum amovibilem, possunt expendi in

» usus profanos; quia non sunt fructus beneficii (hoc enim
 » confertur per collationem canonicam) sed bona quasi patri-
 » monialia. Vide *C. Lugo n. 28.*

« 4. Probabiliter etiam pensionarius licitè suam pensionem
 » expendit in usus profanos; quia eam Papa extrahit ex redi-
 » tibus beneficii, et dat alteri qui id beneficium non habet.
 » *C. Lugo l. c. contra Bonac. etc.* Secus est de eo, qui bene-
 » ficium habet in commendam, quia substituitur loco bene-
 » ficiarii. *Ib.* » (Vide dict. l. 4. n. 491. vers. Qu. VI.)

« 5. Partem, quam clericus parè vivendo sibi servat ex
 » congrua sustentatione, licitè expendit in usus profanos,
 » quia expensa est jam antè in usus pios. *Ibid. et Bon. d. 4.*
 » p. 2. n. 14. ex *Mol.* » (Vide l. 4. n. 491. v. III. Idem)

185. — « Quæres 2. Quid intelligatur nomine usus pii?
 » Resp. Qui vel ad cultum divinum, vel misericordiam spi-
 » ritualem, aut corporalem ordinatur, v. gr. ad cultum tem-
 » plorum, necessitatem pauperum, hoc est eorum, qui non
 » habent necessaria sive ad naturam, sive ad statum servan-
 » dum; item in usum religiosorum, in capellanas, missas,
 » suffragia pro defunctis, hospitalia, etc. » (Vide l. 4. n. 491.
 » v. Qu. II. et n. 672.)

Unde resolvuntur sequentes casus.

186. — « 1. Si clericus superflua expenderit in usus profa-
 » nos, v. g. emerit sibi bona immobilia, non potest hæc re-
 » tinere, quia obligationi bonis iis annexæ non satisfacit; et
 » adhuc potest satisfacere, cum bona empta pretio æquiva-
 » leant. *C. Lugo n. 45. Vide Bon. n. 20.*

« 2. Qui in usum profanum à clerico bona accipit dono,
 » ex superfluis, potest excusari à peccato, si eum non in-
 » duxit ad talem donationem, neque per eam clericus reddi-
 » tur impotens ad superflua expendenda in usus pios. *Card.*
 » *Lugo n. 40.* Quia clericus ex patrimonialibus vel quasi pa-
 » trimonialibus potest substituere. » (Vide l. 4. n. 492. v.
 » Qu. VIII.)

187. — « 3. Clerici quidem ex consuetudine, multis locis
 » recepta, licitè possunt testari de redditibus beneficiorum,
 » non tamen, nisi ad causas pias: etsi enim, ubi consuetudo

» invaluit, etiam in usus profanos validè testentur, peccant
 » tamen mortaliter. *Vide Less. lib. 2. c. 19. d. 4. n. 41-44.*
 » *Laym. l. c. Bon. d. 4. p. 3. n. 2. et 4. Trid. sess. 25. c. 1.*
 » *de Ref. et sequitur ex dictis; nisi tamen fecerint cum faul-*
 » *tate Papæ; quæ, licèt superveniat testamento jam condito,*
 » *facit tamen illud convalescere. Vide Sanch. Salm. Dian.*
 » *p. 8. t. 3. r. 99. suprâ l. 4. t. 3. c. 4. »*

De alienatione bonorum ecclesiasticorum.

Circa hujusmodi alienationem refert hic plura adnotare.
 Nota I. quòd *Paulus II. in Extrav. Ambitosæ, de reb. eccl. non alienand.* prohibet sub gravibus pœnis alienari bona immobilia, et mobilia pretiosa Ecclesiæ quæ servari possunt; atque alienationem omninò irritam declarat; *vide La Croix l. 4. num. 1563.* Et idem declaravit *Urbanus VIII.* anno 1624. *apud Delbene de immun. eccl. c. 17. d. 1. n. 7.* idemque dicitur de loco pio erecto auctoritate Episcopi, ut dicunt *Wading. de contr. d. 2. dub. 8. s. 74. et Dicast. apud Croix ibid.* Præterea declaravit S. C. religiosos non posse accipere mutuo pecunias cum solutione interesse; *vide Delbene l. c. d. 1. n. 12.* Nomine autem alienationis prohibetur etiam permutatio, et transactio super re possessa, si pars ejus sit dimittenda. *Delbene dicto dub. n. 12.* Potest autem remitti caducitas emphytheusis. *Delbene ib.* Insuper notandum, quòd nomine alienationis venit etiam permutatio, traditio rei in pignus, et transactio, semper ac relaxatur pars rei jam possessæ ab Ecclesia: quia tunc est vera alienatio; si autem Ecclesia non possidebat, benè potest Episcopus transactionem facere, ita *Delbene, et Barbosa cum Rebuff. Quaranta, etc.* Pœnæ autem in alienantes bona ecclesiastica sine debitis solemnitatibus sunt privatio perpetua ab omni officio, et excommunicatio. *Croix n. 1569.* Ibi tamen advertit *Delbene* cum communi DD. quòd præfata bulla *Pauli II. in Extrav. Ambitosæ,* quoad has pœnas paucis in locis est recepta; et quoad obligationem attendenda est consuetudo locorum. Notandum verò quòd *in cit. Extrav. Ambitosæ,* dicitur *presumpserit,* unde excusantur ab his pœnis eas invincibiliter ignorantes.

Nota II. quòd licèt aliquod bonum donatum sit monasterio cum expressa facultate illud alienandi propriâ auctoritate,

non potest tamen alienari sine assensu pontificio, ut ait *Lugo Resp. mor. l. 3. dub. 10. n. 2. et dub. 12. n. 3.,* quia tunc res acquirit conditionem bonorum ecclesiasticorum. Sed non immeritò *Croix l. 4. num. 1564.* probabilem putat sententiam oppositam quam tenent *Delbene loc. cit. dub. 10. et Bonac. Covarr. Arm. et Quaranta, etc. apud Croix.* Ratio, quia sicut donans poterat de re disponere, ita etiam poterit donatarius ex illius potestate; neque res tunc absolutè acquiritur Ecclesiæ, sed tantùm ad beneplacitum donantis: quod concedit etiam *Lugo,* casu quo donator expressè voluisset, ut res alienaretur, tunc enim certum est nunquam absolutè acquisitam fuisse Ecclesiæ; ita etiam neque res dici debet absolutè acquisita Ecclesiæ, quando donata est cum tali facultate alienandi; sicut contrà, si donator prohibeat posse ullo casu rem alienari, non poterit quidem alienari, etiam cum assensu pontificio, et justâ accedente causâ, nisi causa sit talis, ut faciat præsumere consensum donantis, juxta infrâ dicenda in *Nota IV.* Pariter videtur licitum esse repudiare rem immobilem nondùm acquisitam, ut dicunt *Croix l. c. cum Sylo. et Abb. ac Delb. d. 5. qui tamen d. 6. cum Mol. Barb. Tamb. etc.* ait prælatum, vel religiosum non posse repudiare legatum, quia illud acquiritur Ecclesiæ, vel monasterio etiam ante traditionem, ut habent jura, saltem acquiritur jus ad illud. Contradicunt verò *Sanch. Bon. Rebell. Abb. Menoch. Gob. et alii apud Croix dict. n. 1564.* quia ante acceptationem Ecclesia nullum jus, aut actionem ad legatum acquirit; sed verior mihi apparet prima sententia, nam ad validitatem donationis requiritur quidem acceptatio, non autem ad legatum, quod statim acquiritur à legatario post mortem legantis. Permittunt autem *Abbas, Covarr. Molina, Delbene, etc. apud Croix loc. cit.* posse sine assensu Pontificis hypothecari bona ecclesiastica, sed probabiliùs contradicunt *Vasq. Rodr. Quaranta etc. ib.* Ratio, quia hypothecatio est vera alienatio.

Nota III. quòd nomine bonorum ecclesiasticorum veniunt simul jura, et actiones ad immobilia, necnon nomina debitorum, ac servitutes. *Delbene loc. cit. dub. 12. Croix l. 4. num. 1565. cum Wading. et Piasccio.* Nomine autem rerum pretiosarum veniunt vasa aurea, vel argentea, gemmæ, bibliothecæ copiosæ. *Delbene dub. 2. sect. 1. et Croix cum Tamb.* Item greges, et armenta totaliter considerata. *Delbene sect. 4. Item*

incisio arborum, et sylvarum, si fiat cum deterioratione, ut *Laym. lib. 5. tr. 9. c. 10. n. 2. Delbene s. 5. et Piasec. Wading. apud Croix.* Venit etiam magna pecuniæ summa donata ac destinata ad emenda immobilia, tunc enim illa censetur quid immobile, *Delbene sect. 1. et Vasq. Fill. Lez. apud Croix contra Wading. et Tiraq.* Etiam demum pertinent ad immobilia annui redditus perpetui. *Croix ibid. cum Wading.*

Nota IV. quòd alienatio honorum ecclesiasticorum facta cum causa, et solemnitatibus, valet, etiamsi donans prohibuerit alienationem, quia prohibitio præsumitur facta, si absit causa debita, ut probabiliter ait *Croix lib. 4. n. 1566. cum Delbene, et aliis.* Causæ autem justæ sunt *necessitas, vel utilitas, ex Auth. Hoc jus, can. de sacr. eccl. Item pietas, putà pro redemptione captivorum, vel alia gravi necessitate sublevanda. Item incommoditas, si res alienanda valde distat, etc.* Ita *Laym. loc. cit. n. 5. cum Mol. Abb. Sylv. Navarr. etc. communiter.* Item quandoque magna *convenientia, ut ajunt Croix, et Delbene dub. 28.* Utrum alienatio facta sine justa causa à Pontifice sit licita, et valida? Resp. Si alienatio fiat in aliam Ecclesiam, erit valida, sed non licita. Si verò fiat in usus profanos, erit illicita, et invalida; ita rectè *Laym. dict. c. 10. n. 11. cum Nav. Ratio, quia Papa non est dominus honorum ecclesiasticorum, sed administrator, juxta dicta l. 4. n. 951.*

Nota V. quòd debitæ solemnitates sunt videlicet: 1. Communis consultatio. 2. Consensus capituli vel cleri. 3. Consensus Episcopi, vel superioris regularis, et etiam patroni, si alienatur beneficium patronatum, ut censet *Piasecius*, sed huic contradicit *Laym. cum aliis apud Croix n. 1566.* 4. Subscriptio consentientium pro casibus à jure expressis. 5. Consensus Pontificis, sive facultas sacræ Congr. Vide *Croix l. c.*

Si autem alienatio fit sine causa, censet *Delbene dub. 20.* cam esse invalidam, etiamsi fiat ex consensu Pontificis: intellige, si fiat in usus profanos, secùs si in aliam Ecclesiam, prout rectè ait *Laym. l. c.* Si autem alienatio fit cum sufficienti causa, sed sine solemnitatibus, dicunt *Abbas, Sylv. Angel. Fill. Rodriq. et alii apud Croix n. 1566.* (qui probabile putat) valere pro foro conscientiæ, contra *Covar. Mol. Vasq. etc. cum Delbene dub. 21.* qui probabilius tenent, jura

irritare hujusmodi alienationes ob damni periculum, si solemnitates omittantur, easque dicunt invalidas esse omninò sine assensu pontificio, cum assensus ad formam prærequiratur. An autem hic assensus præsumatur concessus per præscriptionem 30 vel 40 annorum? Negant *Quartana, Fachin. etc.* Sed *Croix ibid. cum Masc. Dicast. Delb. Ricc. etc.* ajunt probabilius esse consensum præsumendum ex generali axioma, quòd omne factum ritè præsumitur factum, si de jure faciendum erat.

Nota VI. sine autem causa speciali, et sine solemnitate licitè alienari possunt 1. Res quæ virisimiliter ad triennium sine notabili deterioratione non perdurant, ut fructus, vestes, singularia jumenta. *Laym. d. c. 10. n. 2. et Piasec. apud Croix l. 4. n. 1567.* 2. Res exigui valoris respectivè ad possessorem, nempe si non attingat ad summam ducatorum centum, ut ajunt *Pal. et Zerol. ap. Croix l. c.* Attamen *Delbene cum aliis communiter* (ut ait *Croix ibid.*) restringunt summam ad 25 scuta aurea, quæ faciunt 40 scuta monetæ Romanæ; et rectè advertit *Delbene* hujusmodi rem debere esse ab aliis disjunctam, ita ut pretium totius rei non excedat præfatam summam, aliàs posset totum prædium per partes modicas alienari. 3. Res academiæ, seminarii, hospitalis, confraternitatis, modò non sint erecta auctoritate Episcopi, ut limitant *Palaus, et Delbene apud Croix ibid. 4.* Res ad quam conservandam ejus redditus non sufficerent, ut *Palaus, Bonasp.* Si verò res sit sterilis, requiritur licentia Pontificis, ut dicunt *Quaranta, Bonac. etc.* Sed *Wading.* dicit sufficere consensum Episcopi cum capitulo. 5. Si oportet vendere ad solvendum debitum, pro quo creditor urget apud judicem. *Abbas, Quaranta, et Bonasp. apud Croix d. n. 1567.* 6. In casu magnæ necessitatis, quæ non permittat expectari consensum superioris, *Delbene dub. 1. n. 26. et Croix l. c. cum Quaranta.* Item in casu notoriæ utilitatis Ecclesiæ, si expectato consensu pontificio transiret occasio. *Delbene dub. 22. n. 2. et Croix ibid. cum Bald. Boss. et Bonasp.* in his tamen duobus casibus necessitatis, et utilitatis, requiritur saltem consensus Episcopi, ut dicunt *Felin. Abb. et alii cum Carden. ibid.* Verùm *Delbene* excipit regulares exemptos, quos ait tunc non tenèri ad Episcopum recurrere. 7. Si donentur bona iis, qui illa retinère non possunt. *Delbene, Barbos. Ricc. et Quaranta. 8.* Si fiat

remuneratio pro aliquo beneficio Ecclesiæ collato. *Barbos. Delbene apud Croix loc. cit.*

Nota VII. Quoad locationem autem bonorum ecclesiasticorum pertinet, si res fructificet annuatim, non potest locari ultra triennium; si verò fructificet alternis annis, ultra sexennium; si ternis, ultra novennium, ita *Croix l. 4. num. 1568. cum Less. Azor. Vasq. Cov. Delbene, etc.* Non prohibetur tamen fieri locatio fructuum usque ad vitam beneficiarii, cum successor non teneatur stare tali locationi, ut *Croix ibid. cum Mol. Paul. Sylv. Abb. Cov. et Delbene.* Putant autem *Fill. Mol. Lugo, Guttier. apud Croix l. c.* et probabile censet *Delbene (contra Wading.)* licitè posse beneficiarium se obligare personaliter ad locandum fundum denuò post triennium. Item potest revocari locatio post duos annos, non autem priùs. *Pal. Mol. Delbene, etc. apud Croix ibid.* Hic autem dicta intelliguntur etiam de locatione bonorum cujuscumque loci pii, qui auctoritate Episcopi sit erectus. *Croix ibid. cum Pal. et Delbene.*

DUBIUM IV.

Quis sit habitus clericorum, quæ artes, officia, actiones iis prohibeantur?

188 Quinam clerici teneantur ad habitum, et tonsuram?

189 Quæ artes prohibeantur clericis?

190 Quæ officia?

191 Quæ actiones?

188. — « **R**ESP. 1. Clericos majoribus ordinibus initiatos, » vel etiam minoribus, si habeant beneficium, quoad habitum obligari ad ferendam tonsuram, et vestem clericalem, » quæ non debet esse virgata, in qua diversi coloris virgæ » ducantur, nec partita, seu dissecta. » (*Circa habitum et tonsuram vide dicenda de sacr. ord. lib. 6. n. 825.*)

189. — « **R**ESP. 2. Quoad artes, prohibentur macellariorum, » tabernariorum, jocularum, quorum etiam ludis, » uti et bastiludiis prohibentur interesse. Item medicorum,

» aut chirurgorum, ubi opus est incisione, aut adustione; » nisi, ut habet *Nav.*, erga pauperes, aut propinquos, aut in » necessitate. » (*Vide l. 7. n. 384. in fin. ad V. et n. 385.*)

190. — « **R**ESP. 3. Quoad officia, prohibentur (si sint beneficiati, vel initiati sacris) officium judicis in causa sanguinis, » advocatorum, patronorum, tabellionum, seu notariorum, » in placitis sæcularibus. Quod addo, quia in specialibus quibusdam casibus hæc licent; v. g. advocare pro » Ecclesia, pro personis conjunctis et miserabilibus (1). Ratio » autem est, quia clericus non debet se immiscere negotiis » sæcularibus. *Sayr. l. 12. c. 25. n. 6.* (qui tamen concedit » instrumenta ab eo facta valère) *Bonac. tom. 2. in præc. » dub. 10. qu. 3. p. ult. Laym. l. 3. t. 4. c. 8. n. 4.* et notat » consuetudine inductum esse, ut officio cancellarii, consiliarii, » imò etiam judicis fungi possint in causis civilibus. » (*An autem clericus possit exercere officium administratoris bonorum, vulgò fattore? Vide l. 4. n. 858. vers. Valde refert.*)

191. — « **R**ESP. 4. Quoad actiones prohibeatur arma portare, nisi in itinere, tabernas intrare, venationi clamorose » vacare (quod addo, quia venatio sine strepitu, recreationis » causâ, permittitur) » (*Vide dicta l. 4. n. 605.*); « accipitres, » vel falcones alere pro venatione; aleis, aut taxillis ludere; » mercaturam, aut negotiationem lucri causâ (non tamen » necessitatis) exercere » (*Vide dicta l. 4. num. 851. et seq.*); » cohabitare mulieri, nisi sit mater, soror, amita, aut certè » talis, quæcum nullum periculum, aut scandalum immineat. » *Less. l. 2. c. 5. d. 9. n. 40. Caj. tamen v. Clericus, contra » Ang. et Nav. docet, horum, et similium transgressionem » non esse mortalem, si absit temeritas, contumacia, contemptus, et scandalum. Vide Laym. l. 3. t. 9. c. 12. num. » 2. et 3. Nec refert, quòd transgressor sit excommunicandus, quia hæc pœna est sententiæ ferendæ, quam nonnisi » contumax post monitionem incurrit. Quod tamèn universim » *Nav.* putat esse laxius, maximè cum canones utantur verbo,*

(1) Pro causâ propriâ atque defensione orphanorum, viduarum et consanguineorum intra quartum gradum, qui defensorem non invenirent. Clerici tamen in minoribus licitè possunt in quocumque foro causas civiles et etiam reos in criminalibus patrocinari: et monachis etiam permittitur esse ex licentia prælati monasterii causas tueri. *Ex Hom. Ap. tr. 13. n. 60.*

» præcipio. Unde ait esse mortale, si habitum, vel tonsuram
 » non gestent. Quod restringit *Bonac. d. 8. de sacr. q. 1. p.*
 » *ult. n. 8.* si sint initiati majoribus ordinibus, aut habeant
 » beneficium, et tonsuram, vel habitum longo tempore,
 » absque justa causa, non gestent, tunc enim peccare mor-
 » taliter; citatque pro se *Reg. Nav. Vasq. Negant tamen*
 » *Sylv. et Laym. l. c.* si non sit notabilis excessus supra loci
 » consuetudinem. Negotiari verò esse mortale, concedit idem
 » *Laym. l. 3. t. 5. c. 3. d. 8. et alii commun.* Sed de hoc
 » vide suprâ lib. 4. cap. 3. d. 7. de emptione, et venditione.

CAPUT III.

DE STATU, ET OFFICIO PERSONARUM SÆCULARIUM QUARUNDAM, ET
 PRÆSERTIM JUDICIALIUM.

DUBIUM I.

Quæ requirantur ad legitimum iudicium?

192. — « **R**ESP. Hæc tria: Primum est *jurisdictio*, sine qua
 » sententia nulla est; » (*Nisi adsit titulus coloratus, et error*
communis, ut communiter Salm. Append. de offic. c. 1. de
judice. p. 2. n. 14. ex l. Barbarius, ff. de offic. prætor.) « et
 » peccatur mortaliter, ut ex *S. Th. 2. 2. q. 60.* habet com-
 » munis: quare peccat iudex sæcularis, si personas, aut cau-
 » sas merè ecclesiasticas ad se trahat; uti et ecclesiasticus,
 » si merè civiles, nisi fortè per accidens, ob defectum justi-
 » tiæ in foro sæculari, aut nisi sint causæ miserabilium per-
 » sonarum. Porrò, quæ causæ dicantur merè civiles, quæ
 » ecclesiasticæ, quæ mixtæ, nosse oportet iudices, et
 » jurisperitos, potestque vidèri apud *Laym. l. 4. c. 2. Card.*
 » *de Lugo d. 17. sect. 3.*

193. — « Secundum, *rectus processus*, v. g. ut citetur reus,
 » et audiatur, etc. nisi fortè expediat aliquando, cum delicta
 » sunt atrocita, in flagranti crimine deprehensos subito ple-
 » ctere, vel in criminibus exceptis communem procedendi
 » modum mutare: nam iudici supremo (dummodò crimen sit
 » publicum) aliquando licère, sine citatione, defensione, et

» omni processu, reum morti adjudicare, eò quòd factum
 » notorium, et publicum sit loco accusatorum, et testium,
 » neque reo jus defendendi se in iudicio relinquat, docent
 » *Nav. c. 2. n. 10. Less. Fill. Bonac. d. 10. in præcept. q. 2.*
 » *p. 2. n. 5. Vide etiam Card. Lugo d. 57. s. 5. Trull. l. 8. c.*
 » *1. d. 15.* Ubi tamen benè notandum, quòd, etsi talia cri-
 » mina excipiantur à communi dispositione legis positivæ, et
 » juris communis, non tamen legis, seu juris naturæ; ideò-
 » que graviter peccare iudicem, qui in tali processu, v. gr.
 » contra sagas, quidvis licère putat. *Vide Cautionem crimina-*
 » *lem c. 17. 18. 57. et seq.*

194. — « Tertium, *recta intentio*, ut scilicet procedatur ex
 » intentione justitiæ. Unde, si iudex procedat ex odio, aliove
 » fine malo, v. g. ob inanem gloriam, peccabit, non quidem
 » contra justitiam, sed charitatem, aliamve virtutem morta-
 » liter aut venialiter, prout finis illius mortalis, aut venialis
 » erit. *Bonac. to. 2. d. 10. q. 2. p. 3.*

DUBIUM II.

DE POTESTATE ET OFFICIO JUDICIS.

ARTICULUS I.

Quid requiratur in iudice?

195. — « **R**ESP. 1. Præter tria dicta superiore dubio, re-
 » quiratur scientia, quâ sciat suo munere rectè fungi. Ita
 » commun. Doct. et *Bonac. d. 10. q. 2. p. 3.* Ratio est, quia
 » quilibet tenetur scire ea, quæ pertinent ad proprium offi-
 » cium, et sine quorum cognitione munus suum, et officium
 » exercere non potest.

Unde resolvuntur sequentes casus:

« 1. Petens, aut suscipiens officium iudicis, *idem est de*
 » *medico, et chirurgo, ut vide infrâ dub. 9.* quo indignus est,
 » ita ut probabile sit, inde notabile damnum proximi secutu-
 » rum, peccat mortaliter. *Nav. c. 23. S. Anton. C. de Lugo*
 » *d. 57. n. 1.*

« 2. Judex carens necessariâ scientiâ non debet absolvi, nisi factâ renuntiatione officii, vel nisi firmum habeat propositum renuntiandi. Ita *S. Th. 2. 2. q. 67. a. 2. Caj. Clavis reg. l. 12. c. 15. n. 2. Regin. d. 25. n. 675. Nav. c. 25. Farin. 5. part. q. 5. art. 16.* Ratio est, quia nullus potest officium, ejus munia obire non potest, retinere, præsertim cum damno, vel periculo proximi.

« 3. Si judex ex magnâ imperitiâ malè judicet, tenetur ad interesse parti læsæ, et ad expensas litis; uti etiam, quotiescumque notabile damnum, sive in substantia litis, sive in superfluis expensis, propter ejus culpabilem ignorantiam, partibus litigantibus accidit. *Bonac. Card. Lugo ll. cc.* » (*Est commune cum Salm. de offic. cap. 1. de judice. p. 6. n. 58. quidquid dicant reliqui jurisperiti.*)

« 4. Si judex agnoscat errorem à se (etsi sine gravi culpa), commissum in præjudicium litigantis, tenetur, si potest citra infamiam, impedire errorem, v. g. monendo occultè partem læsam, ut sibi appellatione, vel aliter consulat; quia id pertinet ad debitam muneris executionem. *De Lugo l. c. num. 5.*

196. — « Resp. 2. judex tenetur causas judicare, et celesriter expedire, quia ex officio tenetur cuique tribuere suum; quod non facit si sententiam sine justa causa differt.

Unde resolvuntur sequentes casus :

« 1. Judex mortaliter peccat contra officium suum, differendo valde notabiliter causarum expeditionem, sine justa causa. *Sylv. v. Judex. q. 12. Clavis Reg. c. 12. n. 8. Nav. c. 25. n. 14. etc. cum Bon. d. 10. q. 2. p. 5.*

« 2. In casu dicto, idem judex tenetur parti læsæ damna, et expensas, quæ ex iniqua dilatione secutæ sunt, restituere: quia est earum injusta causa. *Ibid. Auct. ll. cc.* »

An autem judex possit accipere pecuniam ad expediendam causam alicujus præ alia? Dicit *Laym. l. 5. sect. 5. tr. 4. c. 4. n. 9.* spectato jure naturali, non audere id damnare, quia illa nova obligatio, quam suscipit, est pretio digna. Sed verius contradicunt *Salm. l. c. n. 66.* quia judex ex justitia tenetur citò expedire causas eorum, qui æquale jus habent ad

expeditionem; nisi extraordinarium susciperet laborem, ad quem ex vi sui muneris non teneretur.

« 3. Si judex in exequenda causa, et proferenda sententia, negligens aut iniquus sit, non tantum parti læsæ, sed interdum etiam fisco tenetur; v. g. si multam pecuniariam, quam ex consuetudine, vel lege communi debebat imponere reo, sine causa remisit. *S. Thom. 2. 2. q. 67. art. 4. ad 5. Sylv. v. Poena, q. 18. Salm. Laym. l. 5. t. 2. c. 5. n. 8. contra tra Azor.* » (*Et cum Azor. probabiliter sentiunt Lugo de contr. d. 56. n. 97. cum Less. Salas, etc. Salm. de offic. c. 1. de judice p. 5. n. 51. et de leg. tr. 11. c. 2. p. 5. §. 4. n. 76. cum Gregor. Martin. ad nihil teneri judicem, si ad multam reus nondum sit condemnatus. Ratio, quia ante sententiam nullum fisco jus acquiritur ad pœnam; hinc, si judex injustè reum absolvit, peccat contra justitiam legalem, non commutativam. Divus autem Thom. l. c. loquitur tantum de pœna corporali, et de damno reip. eventuro ex injusta remissione. Vide dicenda de accusatore num. 257.)*

ARTICULUS II.

Quid judici servandum circa inquisitionem?

197 Quibus modis possit procedi contra reos?

198 In quibus judex possit instituere inquisitionem generalem? Et in hac ad quid teneantur subditi?

199 Quando judex possit procedere sine accusatore?

200 Quando possit judex inquirere in particulari?

201 Plura notanda de judice procedente per inquisitionem.

197. — « **T**RIBUS modis procedi potest contra criminosos: 1. Viâ accusationis, cum est aliquis actor, qui spondet se objecta probaturum. 2. Viâ denuntiationis, cum deferens crimen non vult suscipere onus probandi. 3. Viâ inquisitionis, quæ est triplex: 1. Generalis, quando in genere quæritur, an leges servantur. 2. Specialis, quando de certa persona, et certo crimine quæritur. 3. Mixta, quando vel sola persona, vel crimen solum est speciale, ut si quæretur quis *Cajum* occiderit.

198. — « Resp. 1. Judex sine ulla data occasione, ex solo officio suo, potest instituere inquisitionem generalem, in qua tamen ejus potestas non extendit se ad occulta elicienda, de quibus nulla est fama. Ratio prioris est, quia id necessarium est reip. nec cuiquam fit injuria. Ac, licet quorundam scelera detegantur, id fit per accidens, præter intentionem; cui incommodo bonum commune prævalet. Ratio posterioris est, quia inde maxima sequerentur incommoda. *Farin. Less. lib. 2. tr. 28. dist. 15.*

Unde resolves :

« 1. In hac inquisitione, subditus etiam rogatus sub jramento, non tenetur, imò nec potest prodere criminis occultum. *Laym. l. 5. t. 6. c. 4. n. 9. Less. loc. cit.* » (*Est commune cum Salm. App. de Offic. cap. 1. de giudice. p. 11. n. 150. cum Trull. Fill.*)

« 2. Si talem revelet, peccat contra justitiam (nisi sortè cederet non tam in pœnam, quàm certam ejus, qui deliquit, emendationem, vel ad grave malum ab aliis avetendum); cùm enim crimen, ut ponitur, probari non possit, ac proinde ex ejus revelatione non possit aliud sequi, quàm infamia, nullum habet jus revelandi. *Laym. ibid. et l. 5. p. 2. c. 4.*

« 3. Si in hac inquisitione ex revelatione duorum, vel trium deprehendatur alicujus criminis auctor, potest per tales testes contra illum procedi, ut habet praxis communis. *Laym. l. 5. t. 5. p. 2. c. 4. n. 12.*

199. — Reverà judex nullum condemnare potest sine accusatore, ut communiter *S. Th. Caj. Sanch. Sot. Less. etc. cum Salm. ibid. p. 5. n. 47.* Sed dicitur aliquando sufficere accusatorem virtualem, qui adesse censetur: I. Quando adest notorietas criminis, ita ut probabiliter negari haud possit; in quo casu dicitur in *c. Ad nostram 21. de jurejur. Manifestà accusatione non indigent, nec in eis ordo judiciarius observandus. Vide Salm. tr. 29. c. 1. p. 5. n. 48.* II. Quando adest infamia publica judicialiter contestata, saltem per duos testes; vel clamorosa insinuatio, id est rumor multorum de crimine. Hæc tamen infamia sufficit tantùm ad inquirendum. *Salm. ibid. n. 49. in fin.* An autem ad inquirendum sufficiant indicia

occulta: scilicet quæ particularibus personis nota sint, vel an requirantur manifesta, id est nota majori parti populi, sive collegii, aut viciniae, aut majori parti hominum graviorum illius? Primum tenent *Sot. Azor. Nav. apud Salm. loc. cit. p. 10. §. 1. n. 115.* Secundum tenent *Salm. ibid. §. 2. ex num. 119. cum Less. Suar. Sanch. et communiter.* III. Quando crimen patrat coram judice, aliis adstantibus; maximè, si judex sit in actu ministrandi justitiam. *Salm. ibid. p. 5. n. 50. et 51.* IV. Quando delictum est contra remp. vel regem, prout in crimine hæresis, vel læsæ majestatis; quando delinquitur in Ecclesia contra ecclesiasticos; quando intenditur vitari electio indigni, aut impedimentum matrimonii; quando reus confessus sit coram pluribus, aut judicialiter coram duobus testibus; quando quis est accusatus; quando adest semiplena probatio, id est unus testis omni exceptione major; quando crimina sunt connexa; quando invenitur occisus dominus (tunc enim inquiri potest contra famulos); quando crimen pendet in futurum, et quando denuntiat minister fiscalis, ut *Sylv. S. Antonin. Fill. etc. contra Sanch. etc.* et utramque esse probabilem ajunt *Salm. ibid. p. 10. §. 5. n. 145.* In his omnibus casibus potest procedi ad inquirendum sine publica infamia, aut rumore, et aliquando etiam ad sententiam. *Vide Salm. ibid. p. 5. n. 55. et p. 10. §. 5. n. 152.*

200. — « Resp. 2. Quando crimen est manifestum, et ignoratur auctor, licet judici quærere in genere, quis fecerit; » (*Ut Sanch. Vill. Trull. cum Salm. ibid. p. 11. n. 148. contra Caj. etc.*) « non tamen in particulari, v. g. an Petrus fecerit, nisi infamia aliqua, aut indicia præcesserint. Pars prior patet, tùm ex praxi judicum, tùm ex incommodis contrariis. Ratio posterioris patebit ex sequentibus. *Vide Bon. d. 10. in 8. præcept. q. 5. part. 5.*

Communis est sententia cum *Bus.* quòd, nullà præcedente infamiâ, aut clamorosa insinuatione ut supra, non possit judex inquirere in particulari (licet possit in genere). Et tunc, si testis ab eo interrogatur, potest iste, imò debet reum celare, ut *Bus. n. 1. et Salm. de Offic. c. 1. de giudice. p. 11. n. 150. cum aliis communiter.* Si tamen testis sponte reum manifestaret, tunc probabiliter posset judex per inquisitionem contra reum procedere, ut *Sot. Less. etc.* quia judex ex vi officii ritè procedit contra reum, qui sine suo dolo jam est juridicè cogi-

tus; secus verò, si iudex notitiam rei à teste injustè extorserit, ut *Salm. ibid. n. 155. cum Nav. Sanch. Less. c. 1. et communi.*

201. — Notandum I. quòd iudex procedens per inquisitionem, etiam crimine probato, pœnam diminuere debet; intelligitur hoc tamen de iudice ecclesiastico, non sæculari. Ita *Salm. ibid. n. 158.* Et intelligitur, nisi crimen sit tale, quòd per illud incurratur irregularitas, ut *Salm. loc. cit.*

Notandum II. quòd prælati nequeunt inquirere contra religiosos in dubio an adsint indicia sufficientia ut suprà ad inquisitionem; quia in dubio possidet illorum fama, quæ per inquisitionem inde deturparetur; intellige tamen, nisi imminet periculum damni communis, tunc enim prævalet jus religionis. Ita *Bon. Rodr. Salm. ibid. n. 157. in fin.*

Notandum III. quòd ad inquisitionem specialem plura requiruntur: I. Probatio corporis delicti, nisi sit crimen difficilis probationis. II. Accusator, saltem virtualis, ut suprà *n. 199.* III. Probatio loci, temporis, etc. IV. Iudex competens. V. Ut fiat inquisitio, antequam sint transacti viginti anni à die criminis. *Vide hæc, et alia apud Salm. ibid. p. 12. per totum.*

Notandum IV. quòd processus per inquisitionem (etiam in causis religiosorum) sic efformandus est: I. Eligendus est à superiore secretarius actorum. II. Examinandi sunt per distinctos articulos, præstito juramento. III. Si ex testibus nulla semiplena probatio habeatur, nondùm reus potest legitime interrogari, nec, si interrogatur, ipse tenetur respondere, nisi (ait *Suar.*) sufficienter infamia sit probata, et alia gravia indicia accedant. IV. Demùm, si reus fatetur delictum, proceditur ad sententiam; si non, proceditur ad eum convincendum, vel ad torturam, si ille vehementer sit de crimine suspectus. Hæc, et alia apud *Salm. tr. 29. c. 1. de iudice. p. 15. à n. 167. ad 175.*

« Resp. 3. Ut iudex faciat inquisitionem specialem, debet » saltem regulariter præcedere infamia, vel quid æquipollens, » quod justam det causam. Ratio est, tum quia alioqui diffamaret sine causa, tum quia iudex procedere debet ex scientia » publica, quam non habet, nisi per accusationem, vel confessionem rei, vel evidentiis facti, vel per infamiam; ad » quam non sufficiunt duo testes, qui jurent se vidisse crimen » admitti, quia adhuc est occultum: sed requiritur, ut rumor

» sit sparsus per majorem partem communitatis, id est civitatis, viciniae, vel monasterii, neque à maledicis sit extortus, etsi hæc in re tutum sit sequi praxim communem bonorum virorum, et rerumpub. ut habent *Laym. l. c. et Less. d. 15. n. 19. ex aliis, Bon. l. c.*

Unde resolves casus:

« 1. Antequam iudex procedat ad inquisitionem specialem » vi infamiae; ipsa infamia prius examinari debet, et probari » per testes, saltem per duos; qui nominent personas, à quibus id publicè audiverint. *Navar. Reb. de jud. Trull. l. 8. c. 1. d. 17.*

« 2. Iudex infamatum de uno crimine, v. g. adulterio, » non potest interrogare de alio, de quo non est infamatus, » v. g. furto; quia esset inquisitio specialis sine prævia infamia; *Salon. Caj. Trull. l. 8. c. 1. d. 18.* nisi tamen crimina » sint connexa, vel unum sit circumstantia alterius. *Ibid. et Sanch. 2. p. cons. l. 6. c. 5. d. 21.*

« Dixi in resp. regulariter, quia ad specialem inquisitionem » non requiritur infamia prævia in casibus certis, quos vide » apud *Less. l. 2. c. 29. d. 15. Bon. tom. 2. d. 10. p. 3. Sanch. 2. p. cons. l. 6. d. 19. Trull. l. c.*

ARTICULUS III.

Quid liceat iudici circa quæstiones, sive torturam?

202 Quæ requirantur, ut possit procedi ad torquendum reum?

203 Usquequò possit reus torqueri?

204 An semel tortus possit iterùm torqueri?

202. — « **R**ESP. 1. Ad torquendum reum (si tamen torqueri potest) requiruntur alicujus gravis criminis ea saltem » indicia, quæ faciant semiplenam probationem, id est, » reddant rem plùs quàm probabilem; qualia habentur, v. gr. » testis unus omni exceptione major, rei confessio extra iudicium, item probabiliter etiam assertio duorum, vel trium » Tom. V. 15

» criminis sociorum in criminibus exceptis, præterquam vene-
 » ficii (in quo an ex sola denuntiatione complicium, et quo-
 » modo procedere liceat, vide *Tann. t. 5. d. 4. de just. d.*
 » 2. et 5. *Laym. l. 5. t. 6. c. 5.*); item fama publica à viris
 » honestis orta, ac per testes probata; cum alterius iudicii
 » adminiculo (nam fama sola non probat, sed habet se instar
 » accusatoris) *Laym. l. 5. t. 6. c. 5. n. 9. ex variis.* Ratio re-
 » sponsi est, quia tortura instituta est ad subsidium proba-
 » tionis, quando argumenta, et indicia sunt valde efficacia,
 » ut sic plena probatio eliciatur: nam confessio rei (si eam
 » ratificet extra torturam, maneatque in ea usque ad se-
 » quentem diem) ex semiplena probatione facit plenam.
 » *Less. l. 2. c. 29. d. 17. Delr. l. 5. s. 5. Laym. l. c.*
 » « Dixi in responsione, si tamen torqueri potest, quia quæ-
 » dam personæ prohibentur torqueri, nisi in criminibus ex-
 » ceptis: tales sunt viri in magna dignitate constituti, offi-
 » ciales principum, urbium gubernatores, nobiles equestris
 » ordinis, milites, doctores, eorumque liberi, item impu-
 » beres, senes, memoriâ vacillantes, prægnantes, et non-
 » dum confirmatæ à partu. *Delr. s. 9. Binsf. c. 6. C. de Lug.*
 » *d. 57. s. 14.*

Unde resolves:

» « 1. Peccat iudex graviter, si non priùs omnia alia me-
 » dia mitiora detegendæ veritatis tentet, quàm ad torturam
 » descendat.
 » « 2. Torturâ simpliciter abstinendum est, quando adest
 » plena probatio criminis, quia ad hanc ordinatur tortura.
 » *Nav. Less. l. c.*
 » « 5. Insufficiëntia ad torturam indicia sunt: si cadaver occisi
 » sanguinet ad præsentiam alicujus, si sagæ non possint la-
 » crymari. Item illicita est probatio per aquas, etc. de quibus
 » vide *Del. l. 5. Less. num. 167. Trull. l. 8. c. 1. d. 21.*
 » « 4. Peccant iudices, qui in causis criminalibus, aut notabilis
 » infamiæ, reum comprehensum, antequam habeant proba-
 » tionem contra ipsum, juramento astringunt ad dicendam
 » veritatem de omnibus pertinentibus ad casum ob quem
 » comprehensus est. *Nav. c. 18. n. 41. et c. 25. n. 56.* Ad-
 » que idem esse, si (etsi sine juramento) minis, terroribus,
 » tormentorum ostensione hominem turbent, et implicant,

» ut sibi contradicens circumstantiam aliquam revelet, quâ
 » convincatur, et puniatur. *Vide Card. de Lugo d. 40. n. 1.*
 » « 5. Si iudex extorserit confessionem per injuriam, v. g.
 » si extorserit exemptos, si sine sufficientibus indicis, si dolo
 » malo, mendacis, fictâ impunitatis promissione induxerit
 » ad fatendum, vel aliter (sive quoad substantiam, sive quoad
 » modum) notabiliter excesserit in tortura, confessio nulla
 » est, nec potest ex ea procedi: imò tenetur iudex ad com-
 » pensationem damnorum, ut docet *C. de Lugo d. 57. s. 14.*
 » *n. 157. Vide Less. c. 19. d. 18. Laym. l. 5. t. 6. c. 5. ubi*
 » etiam dolos bonos quos *Del.* suggerit iudici, planè rejicit.
 » *Vide Tann. t. 5. d. 2.*
 » « 6. Licet reus confessionem injustè extortam postridiè ra-
 » tificet, nihilominus iudex non potest procedere ad punitionem
 » rei, vel complicitis occulti: quia, cum confessio fuerit
 » irrita, consequenter etiam ratificatio ex ea orta, ex *l. pe-
 » nult. ff. de quæst.* atque adeò etiam cognitio per illud me-
 » dium parta est injusta. *Nav. Salon. Less. Sayr. Trull. loc.*
 » *cit. disp. 10.*
 » 203. — « Resp. 2. Graviùs torqueri potest, contra quem
 » graviora sunt indicia, non tamen ita, ut moraliter sit im-
 » possibile tormenta sustinere, habitâ ratione personarum.
 » Unde si hic excedatur, confessio extorta erit involuntaria,
 » et habenda pro nulla; etiamsi extra tormenta coram iudice
 » ratificet, metu novæ torture. *Laym. c. 5. n. 11.*
 » 204. — « Resp. 5. Semel tortus, si nihil est fassus, iterùm
 » torqueri non debet, nisi nova criminis indicia superveniant:
 » quia per torturam priora elisit. Si verò crimen in tortura
 » fassus, extra eam revocet coram iudice, repeti tortura potest:
 » tum quia indicia manent in suo vigore, tum ob inconstan-
 » tiam. Si verò tertio tortus, ac confessus tertio retractet,
 » absolvendum est: quia præsumendum est, vi tormento-
 » rum coactam fuisse confessionem, ideòque nullam. *Less. c.*
 » *29. d. 17. n. 168.* Excipiunt quidam, si indicia sint gra-
 » vissima, quæ violentam præsumptionem pariant, cri-
 » men malitiosè à reo negari. *Laym. l. c. Vide Card. de*
 » *Lug. d. 57. n. 156. Dian. t. 5. tr. 6. r. 16. et 25. Trull.*
 » *l. c. Vide infra hic d. 6. et 7.* An, quando, et quomodo
 » iudex possit interrogare reum de complicitibus. *Vide Trull.*
 » *l. 18. c. 1. d. 22.*

ARTICULUS IV.

Quid servandum judici circa sententiam,
et pœnam?

- 205 *Quandonam judex inferior possit pœnam relaxare, vel minuere? Quid, si judex sit supremus?*
 206 *An possit judex judicare in causa, ubi fuit advocatus?*
 207 *An possit damnare nocentem, qui juridicè est innocens?*
 208 *Quid, si sciat innocentem, et probatus sit nocens?*
 209 *Quid facere debeat judex, si utrinque sententiæ sint probabiles?*
 210 *Plura notanda super hac materia.*
 211 *An liceat judici accipere munera à litigantibus?*
 212 *An peccent munera dantes judici, vel ejus ministris?*
 213 *Quibus pœnis puniendus judex ob munera iniquam ferens sententiam?*
 214 *Ad quid teneatur judex ferens injustam sententiam?*
 215 *An sententia injusta obliget in conscientia?*
 216 *Ad quid teneatur judex, qui munera accepit?*
 217 *Quid possint accipere commissarii, sive executores?*

205. — **R**ESP. 1. Judex debet judicare secundum leges.
 » Unde inferior judex ordinariè non potest pœnam relaxare,
 » vel minuere, etiamsi actor consentiat, nisi aliquando ad
 » bonum reip. aliud necessarium esse dictaret epikeja; vel
 » nisi de privata tantum injuriâ actoris ageretur. *S. Th. 2. 2.*
 » *q. 67. art. 4. Reg. l. 23. n. 654. Bon. etc. Trull. l. 8. c. 1.*
 » *d. 12.* » (Vel nisi justè interpretetur judex voluntatem su-
 » perioris; vel nisi adsit alia justa causa, v. g. si ex diminu-
 » tione pœnæ speretur correctio; vel si reus sponte fateatur cri-
 » men, etc. Vide *Salm. Append. de Offic. c. 1. de judice p. 5. n. 51.*)
 » « Dixi inferior, quia supremus ob justam causam » (Putà, si
 » reus sit bene meritus, vel sit occasio publicæ lætitiæ, etc. (Ex-
 » cipe, si reus sit nocivus reipublicæ) *S. Thom. Suar. Sanch. cum*
 » *cum Salm. ibid. n. 29.*) « id potest: sine tamen causa graviter
 » peccaret, secundum *Caj. verb. Judex*, quia animaret delin-
 » quentes, et concurreret ad peccatum. An autem liceat inter-
 » cedere apud judicem pro liberatione rei? Vide *Bon. l. c.*
 » *Trul. l. c.* » (Resp. affirmativè, maximè in iis quæ judex licitè
 » facere potest. *Sot. Lugo, Trull. Salm. n. 52.*)

206. — « Resp. 2. Si in aliqua causa fuit advocatus, in
 » eadem judex esse, et sententia ferre non potest, *l. Quisquis,*
 » *c. de postulando, et l. Prætor, ff. de jurid.* quia judicium
 » ejus habetur suspectum, propter affectum ad unam par-
 » tem, ut ex communi DD. docet *Sanch. l. c. Consil. c. un.*
 » *d. 26.* (additque *n. 5.* sententiam non fore validam, quod
 » tamen alii negant, si sit judex ordinarius) *C. de Lugo de*
 » *just. d. 41. l. 1. n. 4. Vide etiam Dian. p. 5. t. 5. misc. r.*
 » *56.* ubi ex *Corduba* sentit talem judicem in conscientia non
 » peccare, si sine affectu secundum leges, altera parte inscia,
 » judicet.

207. — « Resp. 5. Quem judex privatâ scientiâ scit esse
 » nocentem, si juridicè sit probatus innocens, non potest
 » condemnare: quia judicat ut persona publica, ideòque
 » sequi debet scientiam publicam, ac procedere secundum
 » allegata et probata, præsertim in favorem rei. *S. Th. 2. 2.*
 » *q. 67. Nav. cap. 23. Caj. Fill. Less. Bon. d. 10. q. 2. p. 2.*
 208. — « Resp. 4. Quem judex privatim scit esse inno-
 » centem, si juridicè probatus sit nocens, tenetur omni modo
 » liberare, si potest, v. g. impediendo accusationem, extra-
 » hendo judicium, aperiendo carcerem (si sine majori malo
 » potest), remittendo causam ad superiorem: et si sic nihil
 » efficiat, probabiliter quidem plurimi doctores tenent cum
 » *S. Th. 2. 2. q. 64. a. 6. ad 5.* » (Cum *Sanch. Tamb. Vasq.*
 » *et Salm. tr. 23. de V. præc. c. 1. p. 5. n. 29.*) « ob rationem
 » paulò antè datam, quòd possit condemnare: verius tamen
 » videtur contrarium, quod cum aliis docent *Less. l. 2. c.*
 » *29. d. 10. Sa, verb. Judex. Petr. Nav. Fill. Bon. d. 10.*
 » *q. 2. p. 2. n. 2. Tol. etc.* » (Idque valde probabile est, quia
 » damnare innocentem est intrinsecè malum; sicut esset cogere
 » mulierem ad convivendum cum eo, quem privatim scit judex
 » non esse suum maritum: ita fuscè *Holzman. t. 1. p. 499. ex*
 » *n. 668. cum Anacl. Less. lib. 2. cap. 29. n. 78. item Nav.*
 » *Sylvius, Ang. Panorm. Host. Malder. Corduba, etc. apud*
 » *Salm. l. c. n. 27.*) Vide *Card. de Lug. d. 57. sect. 14.* « quia
 » directè occidere innocentem est intrinsecè malum; ergò
 » quomodocumque sciatur esse innocens, erit peccatum. *Less,*
 » *l. c.* In causis tamen civilibus, et criminalibus minoribus,
 » ubi tantum agitur de pœnis pecuniariis, potest etiam judex
 » secundum hos auctores, simpliciter procedere secundum

» allegata, et probata, tùm quia innocens per appellationem
 » potest restitui in integrum: tùm quia respublica habet po-
 » testatem in bonum suorum civium, quando bonum pu-
 » blicum id requirit, ut in hoc casu, ne forma publicorum
 » judiciorum cum populi scandalo evertatur. » (*Cum Lugo*,
Less. Viva, Bann. Bon. ibid. n. 28. Ambæ hæ sententiæ
probabiles sunt.) « Vide Laym. c. 2. n. 8. Less. dist. 10. Bo-
nac. l. c. n. 4.

209. — « Quæres 1. Quid faciendum judici, cùm utrinque
 » sunt sententiæ probabiles in quæstione juris, v. g. an ex
 » testamento minùs solemnè debeatur hæreditas?

« Resp. Debet ferre sententiam secundùm opinionem de
 » jure probabiliorem, saltem si sit judex supremus. Neque
 » tunc videtur tenendum, quod quidam docent, eum satis-
 » facere conscientiæ, si causam adjudicet defendenti se pro-
 » babiliter, licèt altera probabilius. Ratio est, quia judex
 » est constitutus, ut secundùm merita causæ, et sententiam,
 » quæ ei maximè videtur rationi consona, causam decideret,
 » quia alioquin esset acceptor personarum.

« Dixi, si supremus sit: quia, si sententia aliqua com-
 » munitè sit accepta in tribunali superiore, judex inferior
 » videtur secundùm eam posse judicare, licèt minùs proba-
 » bilem: quia videt probabiliorem cum honoris sui præjudi-
 » cio revocandam in superiore tribunali. *Laym. l. 1. t. 1. c.*
3. §. 5. n. 16. ex Sylv. Vasq. etc. Vide tamen C. de Lugo
d. 57. s. 10. »

210. — Adverte hic prop. 2. damnatam ab *Innoc. XI.* quæ
 dicebat: *Probabiliter existimo judicem posse judicare juxta*
opinionem etiam minùs probabilem. Ratio damnationis est,
 quia judex à republica cum hoc pacto constituitur, ut uni-
 cuique jus suum tribuat, et quidem jus majus habet is, cui
 probabilior opinio favet.

Sed notant DD. I. quòd attendenda est illa opinio, quæ
 probabilior est secundùm allegata et probata. Hinc dicunt non
 posse judicem aperire alteri parti, quod ipsa posset pro se
 allegare; quia hoc esset agere munus advocati, quod judici
 non licet. Ita *Salm. App. de Offic. c. 1. de judice p. 4. n. 40.*
cum Vasq. Suar. Pal. contra Dicast. Notant II. propositionem
 damnatam loqui præcisè de sententia, quare dicunt, ex illa
 non vetari judici opinionem minùs probabilem sequi quoad

actus, prout examinare testes, etc. sententiam præcedentes.
Salm. ibid. in fin. cum Tap. et aliis cit.

Quæritur autem hic I. An in causis civilibus parè probabi-
 litatis possit judex ferre sententiam pro parte, pro qua ma-
 luerit? In æquali probabilitate facti si jus æquè faveat parti-
 bus, communitè dicunt DD. tunc omninò rem esse dividen-
 dam. Ita *Lugo de just. d. 57. n. 115. Sanch. de matr. l. 2. d.*
44. n. 16. Pal. t. 1. tr. 1. d. 2. p. 10. n. 2. cum Suar. Con. Salon.
Bon. etc. contra paucos. Dubium fit, quando sub opinione
 est, cui partium jus magis faveat?

Prima sententia tenet in eo casu posse judicem rem adju-
 dicare cui voluerit, quia cùm utraque pars tunc habeat
 juxta diversas DD. probabiles sententias integrum jus ad rem.
 benè poterit judex uni ex iis sententiis se conformare, et
 tunc nullam alteri parti injuriam infert. Ita *Lugo l. c. Sanch.*
num. 45. cum Sot. Valent. Salas, Led. Man. Metin. item
Palauis, qui vocat communem (sed immeritò, ut videbimus.)

Secunda sententia verò, quam probabiliorem putant *Sal-*
mant. ibid. n. 42. cum Suar. Ban. Conc. Fill. Prado, Sayr.
etc. et rectius omninò tenendam censent Ronc. tr. 15. qu. 2.
c. 1. q. 9. et Anacl. tr. 1. d. 5. §. 5. n. 62. docet adhuc in eo
 casu rem esse dividendam. Ratio, quia judex non est rerum
 dominus, sed distributor juxta jura partium; et ideò, si jura
 sunt æqualia, æqualiter inter eas rem dividere debet.

Quoniam tamen jus cæteris paribus magis favet posses-
 sori, propterea excipitur I. Si eo casu, quo probationes sunt
 æquales, vel utrinque adsint opiniones æquè probabiles, una
 pars bonà fide possideat; tunc enim ipsi favendum, ut rectè
 ajunt *Pal. l. c. Salm. tr. 29. c. 1. p. 4. n. 44. et Sporer de*
Conc. l. 1. n. 69. et probatur ex c. Litteris, de probat. ubi
 dicitur, quòd si ambarum partium testes sint æquè idonei,
 possessoris testes præferuntur. Excipitur II. si agatur de cau-
 sis matrimonii, dotis, viduæ, pupilli, et aliis causis piis;
 nam tunc pro iis judicandum, cùm jura sunt æqualia,
 etiamsi sint actores, ex *c. Fin. de sent. et re jud.* Secùs verò,
 si pars opposita jus potius habeat, ex *lib. Si pars, ff. de*
inoff. test. Excipitur III. si agitur de causis criminalibus
 maximè capitalibus, quia tunc omninò judicandum pro reo,
 etiamsi pro ipso stet opinio minùs probabilis. Ratio, quia

nemo condemnandus, nisi constet de ejus crimine, ex *l. Absentem, ff. de pœnis, et l. Sciant. c. de prob. ubi ad proferendam sententiam sanguinis probationes debent esse lucidiores. Et hanc fuisse mentem Pontificis, cum predictam prop. 2. damnavit, dicunt Lumb. Filguer. et alii ap. Salm. ib. n. 43.*

Quær. II. An in causis civilibus debeat judex judicare contra legitimum possessorem, si actori faveat opinio probabilior? Certum est 1. quòd si rationes sint æquales, judicandum pro legitimo possessore, ut probat *Sanch. de matr. l. 2. d. 41. n. 12. cum Soto, Cov. Sylv. Mol. et aliis innumeris, reg. 63. de reg. jur. in 6. ubi dicitur: In pari delicto, vel causa, potior est conditio possidentis.* Ratio, quia licet in dubio jus sit æquale quoad proprietatem, potius tamen est jus possidentis, qui certus est juris possidendi. Certum est 2. quòd in dubio possessionis, et proprietatis judicandum est pro eo, qui habet rationes probabiliores, id patet ex prop. 2. damnata ab *Innoc. XI.* quæ dicebat: *Probabiliter existimo judicem posse judicare juxta opinionem etiam minus probabilem.* Ratio, quia judex est constitutus à republica, ut unicuique jus suum reddat secundum merita causæ; unde ipse debet rem adjudicare ei qui pro se potius habeat. *Vide Sanch. Dec. l. 1. c. 9. n. 47. Lugo d. 37. n. 116. et Salm. ibid. n. 39.* Dubium fit, si pro actore sint rationes probabiliores, pro quo tunc judicandum? *Tamb. Dec. l. 1. c. 3. §. 4. n. 6.* respondet eo casu judicem tenèri rem adjudicare actori ob eandem rationem mox allatam, quia jus possessionis prævalet in pari causa, non autem in causa minus probabili. Cardinalis autem *de Lugo, de just. d. 16. n. 99.* dicit, quòd judex non tenetur, sed potest pro actore ferre sententiam, eò quòd potest sequi opinionem probabilem, nempe quòd actor, rationes pro se probabiliores adducendo, satis jus suum probet. Alii verò communiter, ut *Cardenas 1. Crisi d. 16. c. 9. n. 136. et 192. cum Diana, etc. et in dicta prop. 2. diss. 3. c. 4. n. 33. et 39. item Croix l. 4. n. 1483. Elbel t. 1. p. 19. 70. n. 198. Holzm. t. 1. p. 37. n. 172.* et alius doctus scriptor neotericus, qui (cum *Filguera* in eadem prop. 2.) hanc sententiam vocat communem, satis probabiliter tenent, quòd judex non potest reum legitime possidentem re exspoliare, si pro ipso stent rationes probabiles, etiamsi pro actore stent probabiliores. Ratio, quia possessio dat jus certum possi-

denti ad rem retinendam, donec constet de jure alterius, ut loquitur *Roncaglia*, dicens: *Titulus possessionis ex communiore theologorum sententia elidit rationes probabiliores.* Idque dicit *Cardenas l. c. n. 143.* probari auctoritate communissimâ Doctorum cum *Bartolo, Innoc. Abb. Jason, Felin, etc.* et pluribus textibus. Unde doctissimus *Cardinalis Sfondratus in Reg. sac. lib. 1. §. 20. n. 11.* scripsit, non esse procedendum contra possessionem, nisi ex certitudine. Cum enim jus possessionis sit jus certum, non potest elidi nisi ab alio jure certo actoris, et jam probato. Nequit autem dici actor esse suum probare, qui rationes probabiliores, non autem convincentes, adducit contra possessorem, qui probabile jus habet. Huic sententiæ se adjungit *Bon. de rest. d. 1. q. 2. p. 2. n. 6.* ubi loquens de obligatione restitutionis, dicit, quòd possessor habens pro se rationem probabilem non tenetur ad ullam restitutionem, etiamsi jus alterius ipsi videatur probabilius, has rationes adducens: *Tum quia in foro externo non obligaretur ad ullam restitutionem, ergò nec obligandus est in foro conscientie, cum idem esse debeat judicium fori interni et externi; quando forum exterius non nititur falsâ præsumptione; tum quia possessio certa prævalet rationibus inducentibus in partem oppositam, sed non generantibus assensum.* Ergò ut certum habet hic auctor, quòd etiamsi actor habet pro se rationes probabiliores, sed non convincentes, possessor non est judicio exspoliandus re possessâ. Nec obstat textus suprâ oppositus: *In pari causa potior est conditio possidentis.* Ergò (ut ait *Tamb.*) non est potior in causa non pari. Nam responderi potest, quòd ex textu illo non necessariò inferitur, quòd sententia ferenda sit pro actore habente rationes probabiliores contra possessorem legitimum, qui pro se rationem probabilem habet, hoc enim casu potius attendi debet illa alia regula juris 11. nimirum: *Cum sunt partium jura obscura, potius favendum est reo, quam actori.* Dixi *possessorum legitimum*, quia aliòquin (ut suprâ diximus) si possessio non esset certa, aut non certè legitima, tunc judex debet jus dicere secundum opinionem probabiliorum de proprietate, ut omnes docent cum ipso *Cardin. loc. cit. in d. prop. 2.* Et idèò judices communiter res adjudicant habentibus jus probabilius, quia in foro externo difficulter bona fides possessoris probari potest.

211. — Quæritur III. An sit licitum judici accipere aliqua munera à litigantibus? Certum est non licere accipere munera magna, quæ vocantur *sportulas*, scilicet pecunias, vestes, et alias res pretiosas. Dubium est, an liceat accipere munera parva quæ vocantur *xenia*, id est esculenta et poculenta? Affirmant Azor. Cajet. Sylvest. Angel. et Menoch. apud Salm. tr. 29. c. 1. p. 7. n. 75. et 74. ex l. Solent, §. Non verò, ff. de Off. procons. ubi dicitur, nomine munerum non venire *xenia*. Probant insuper ex c. Statutum, §. Insuper. de rescript. in 6. ubi Bonif. VIII. sic ait: *Insuper, ut gratis...judicium...procedat, nullum munus... (nisi forsitan esculentum, vel poculentum merâ liberalitate oblatum, quod paucis consumi possit diebus, vel nisi, cum ipsum propter causam sibi commissam contigerit extra suum domicilium proficisci, moderatas expensas) recipere ab iisdem partibus qualitercumque præsumat.* Verumtamen contradicunt Salm. ibid. n. 79. et 80. cum Navar. Sot. Cord. et aliis et ajunt prædictam l. Solent, correctam fuisse ex Auth. 2. c. Scriptum et c. Jusjurandum, etc. Textum autem in §. Insuper ut suprâ, ajunt loqui tantum de giudice delegato apostolico, non de aliis, ut constat ex c. Cum ab omni, de vita, et honest. cler. et c. Romanæ, de censibus in 6. Excipi tantum dicunt Episcopum dum visitat diœcesim, aut Ecclesiam consecrat, qui tantum expensas victus moderatas accipere potest, ex c. Romana. §. Procuraciones, de cens. in 6. Vide Salm. tr. 29. c. 1. p. 7. n. 86. His verò non obstantibus, primam sententiam cum Glossa in cit. §. Insuper nescimus reprobare, dummodò esculenta illa à giudice nec directè, nec indirectè postulentur (1), nescimus enim agnoscere, in quo differant judices delegati ab aliis. Sicut autem (ait præfata Glossa) non reputatur simonia: si prælatus regularis gratis aliquid recipit ab eo, qui petit religionem ingredi, ut habetur in cap. Dilectus 50. de simon. in fin. cum nequeat supponi prælatum propter aliquod tenue donum gratis oblatum admissionem ad religionem vendere velle; ita nec supponi potest ob simile munus judicem velle injustam ferre sententiam.

212. — Quæritur IV. Utrùm peccet, qui munera dat judici, aut ejus ministris? Distingue, si det sine justa causa, siqui-

(1) « Saltem in hoc, ut ait Lugo, non debet reprobari consuetudo, ubi » reperitur legitime præscripta. Hom. Ap. tr. 15. n. 66.

dem peccet, coöperando injustæ receptioni; secus, si cum causa, nempe ad redimendam injustam vexationem; modò periculum sit probabile, quòd aliàs manifesta injustitia sibi inferretur; tunc enim hæc non est corruptio, sed cautio, ut jus suum sibi tribuatur. Ita communiter Sanch. Cons. l. 5. c. un. d. 5. n. 5. Lugo d. 5. n. 156. Mol. Cord. Pal. etc. ac Salm. ibid. n. 89, contra Ledesm. etc. ib. n. 90. Nec obstant huic leges prohibentes, nam leges intendunt vitare, ne dantes muneribus judices corrumpant, non autem ut justam sententiam obtineant. Notandum autem, quòd dans munera posset post sententiam repetere in judicio, quod dedit, et judex certè ante sententiam illud restituere tenetur, ex c. Non sanè, caus. 14. quæst. 5.

215. — Notandum denique, quòd judex sæcularis baratriam committens (id est pecuniâ corruptus iniquam ferens sententiam) ex legibus dignitate privatur, inhabilis redditur ad amplius judicandum, et relegatione punitur: insuper reputatur infamis, et tenetur restituere triplum pro pœna, et omnia damna parti læsæ. Hoc in causa civili. Sed in causa criminali, ubi innocentem damnasset ad mortem, capitis pœnâ mulctatur. Judex autem ecclesiasticus suspenditur ab officio per annum, et potest aliâ pœnâ puniri. Vide Salm. tr. 29. c. 1. p. 7. n. 94. Corruptens autem judicem, ut iniquam sententiam proferat, punitur eadem pœnâ, quâ judex ut suprâ. Ita communiter DD. cum Sanch. de matr. l. 1. d. 54. n. 1. Addunt Farinac. et Menoch. quòd corruptens amittit etiam actionem ad datum repetendum. Dantes autem, aut recipientes pro obtinenda gratia, aut justitia apud Sedem apostolicam incurrunt præterea excommunicationem ipso facto reservatam, et accipientes ad restitutionem tenentur; atque clerici omni officio, aut beneficio privantur. Vide Salm. l. c. n. 88.

« Resp. 2. Si opiniones oppositæ æquè probabiles videan-
» tur, non licebit uni eorum adjudicare totum pro suo arbi-
» trio, cum uterque æquale jus habeat, sed suadebit com-
» positionem: imò etiam imperabit, in casu nimis intricato
» (aliàs enim non licet); vel uni dimidium, et alteri alterum
» dimidium juris, aut rei, de qua lis est, adjudicabit, me-
» mor interim axiomatis, quòd, si partium jura sint obscura
» potius favendum sit reo, quàm actori. Ib. Bon. de peccatis.
» d. 2. q. 4. p. 9.

214. — « Quæres 2. Ad quid teneatur judex, qui sententiam injustam tulit?

« Resp. 1. Si dolo, vel (ut dixi *d. 1. art. 1.*) magnâ imperitiâ id fecit, litem fecit suam, id est damnum partis læsæ in se transtulit, cui tenetur restituere. *Bon. d. 10. qu. 2. p. 4. ex S. Th. etc. Vide supra num. 195.*

« Resp. 2. Si alioqui dignus suo munere (tametsi id petens impetraverit, aliis dignioribus neglectis) per oblivionem, ex humana fragilitate erraverit, non obligatur in conscientia ad restitutionem ex propriis, cum injuriam formalem non intulerit, neque aliquid commodi ex tali sententia accepit, vel potius (secundum alios) cum culpam theologiam non commiserit: debet tamen revocare sententiam, si potest sine gravi incommodo. *Laym. lib. 5. t. 6. c. 2. n. 11.*

215. — « Quæres 5. An sententia judicis injusta obliget in foro conscientiæ?

« Resp. Sententia injusta ex natura rei, aut ex omissione ordinis juris simpliciter necessarii, sive feratur per falsò allegata, et probata, sive ex judicis iniquitate, nullum habet robur in foro conscientiæ; manetque parti læsæ, tametsi non appellet, jus suum, licebitque, si absque scandalo possit, recuperare bona. *S. Th. Sayr. Bonac. d. 10. q. 2. p. 4. Trull. lib. 8. c. 1. d. 7.* Ratio est, quia sententia eatenus obligat in conscientia, quatenus habet rationem judicii, hoc est, ut est determinatio juris, et definitio justitiae.

« Dixi, in foro conscientiæ: quia in foro externo, ubi non tam veritas facti, quam probatio juridica spectatur, sententia prolata servanda est, ad evitanda scandala, et incommoda, neque elapso termino (intra quem appellare licet) actio ei conceditur, lege sic statuente, tum in pœnam pigritiæ, tum ob bonum publicum, ut litium sit finis. *Trull. l. 8. c. 4. d. 7. ex Sayr. etc.*

Unde resolves:

« 1. Is, cujus bona per sententiam manifestè injustam adjudicata sunt alteri, potest (nisi alter justè præscripserit) per occultam compensationem ea recipere: quia recuperat jus suum. *ib.*

« 2. Qui sciens per injustam sententiam malâ fide accipit bona, tenetur ea semper restituere, neque unquam præscribere potest, quia sunt aliena, et possessor malæ fidei nunquam præscribit: imo tenetur expensas restituere, et compensare damna, etiamsi pars læsa non appellaverit, cum non renuntiet ideò juri suo.

« 5. Qui bonâ fide rem postulavit à judice, et bonâ fide accipit, intelligitque ante tempus præscriptionis finitum, fuisse sententiam injustam, tenetur eam, non tamen expensas restituere. Si verò possedit rem bonâ fide, tempore ad præscribendum necessario, non tenetur restituere, quia legitime præscripsit. *Salon. Sayr. Trull. l. c.*

216. — « Quæres 4. Quid liceat judici circa munera?

« Respond. 1. Etsi à partibus munera liberalia accipiens aliquando peccet, vel ob scandalum, vel ob periculum pervertendi justitiam, acceptorum tamen dominium comparat, spectato jure naturæ. (*Hoc est commune, et certum. Salm. de rest. c. 1. p. 7. n. 170.*)

« Resp. 2. Etsi lex positiva munerum acceptionem prohibet, accipiens tamen non tenetur ad restitutionem ante sententiam judicis, nisi lex exprimat, quòd non illicita tantum, sed etiam invalida sit acceptio. *Vide Bon. in 8. pr. q. 2. p. 8. Laym. l. 5. tr. 4. c. 4. n. 9. et 10.*

Quæritur hic, an judex teneatur restituere accepta ante sententiam judicis?

Prima opinio, quam tenent *Sotus l. 4. q. 7. art. 1. ad 2. et Tapia, Cord. Rodriq. Arag. etc. apud Salm. ibid. n. 172.* affirmat, ex *leg. Jurisgentium. ff. de pactis, leg. Si plagii. ff. de verb. oblig. etc.* ubi tales conventiones nullæ declarantur. Et favet huic sententiæ *D. Th. qui 2. 2. q. 62. art. 5. ad 2. dicit: Et quia etiam ille, qui accipit, contra legem accipit, non debet sibi retinere.*

Secunda opinio verò negat, et hanc tenent *Lugo d. 18. n. 54. Less. l. 2. c. 14. n. 56. et S. Antonin. Pal. Bon. Nav. Azor. Trull. et alii apud Salm. ibid. n. 170.* qui æquè probabilem vocant. Ratio, quia hæc restitutio non debetur de jure naturæ, juxta dicta *libro 4. num. 712.* nec de jure positivo, quia leges præfatæ, et aliæ vel intelliguntur pro foro tantum externo, vel de restitutione in pœnam criminis, pro qua sem-

per requiritur sententia, etsi non inflictiva pœnæ, saltem declaratoria criminis. Utraque sententia est satis probabilis.

« Resp. 5. Si iudex injustè extorqueat munera, nolens facere quod justum est, et debet, nisi ea dentur, tenetur restituere: ut etiam, si quid datum sit ad redimendam vexationem, v. g. ne injustè faveat parti adversæ, ne causam nimis differat. Quamquam hoc casu interdum præsumi possit, datorem remittere obligationem restituendi. *Laym. l. c. ex Gab. et Reb. etc.*

Certum est igitur, et commune inter DD. quòd quicumque accipit aliquid, ut faciat, aut omittat id quod ex justitia facere, vel omittere tenebatur, acceptum restituere debet. Ita *S. Th. Pal. Lug. Bon. etc. cum Salm. de rest. cap. 1. p. 8. n. 177.* Dixi ex justitia, nam qui non tenetur ad aliquid ex justitia, sed ex charitate, aut alia virtute, benè potest pro eo pretium accipere. quandoquidem quod promittit, est pretio æstimabile, ut rectè censent *Sot. Bon. Lugo d. 48. n. 67.* atque *Salm. ibid. n. 185. in fin. contra Less. Trull. etc. ib.* Iudex igitur, qui ex justitia tenetur justas ferre sententias, certè restituere tenetur pretium acceptum pro justa sententia ferenda; et hoc etiamsi acceperit, non ab una ex partibus, sed ab extraneo, putà illius amico, familiari, ut veriùs sentiunt *Lugo d. 57. n. 126. Tap. Reb. et Salm. ibid. n. 185. contra Sot. Bann. Led. Dic. Vill.* An autem iudex teneatur restituere acceptum pro ferenda injusta sententia? *Vide dicta l. 4. n. 712.*

Sed hinc quæritur, an, cum justitia est dubia, sive paris probabilitatis, ita ut iudex possit ferre sententiam pro parte, pro qua maluerit (juxta opinionem aliquorum quos retulimus *n. 210. v. Quæritur autem;* quam verò opinionem ut probabilem non admisimus), teneatur iudex restituere quod accipit ab una ex partibus, ut pro ea sententiam proferret? Certum est talem acceptionem esse illicitam ex propos. 26. damnata ab *Alex. VII.* quæ dicebat: *Quando litigantes pro se habent opiniones æquè probabiles, potest iudex pecuniam accipere pro ferenda sententia, in favorem unius præ alio.*

Sed prima sententia negat acceptionem esse invalidam de jure naturali, quia iudex accipit, ut faciat id, ad quod ex justitia non tenebatur. Ita *Less. lib. 2. c. 14. n. 64.* et probabilem vocant *Trull. Fagund. etc.* Et ideò dicunt, si non adsit lex particularis, non debèri restitutionem.

Secunda sententia verò, cui subscribo, contradicit; quia iudex, semper ac sententiam fert, exercet actum, ad quem ex justitia tenetur; nihil igitur accipere potest pro sententia, quam proferet, cum ad id ex justitia teneatur. Ita *Dian. Pal. Mol. Cov. cum Salm. de rest. cap. 1. p. 8. n. 181.*

217. — Circa autem stipendium commissarii, seu executoris, quæritur, an si commissarius mittitur ad plures executiones faciendas, possit à singulis debitoribus integrum stipendium diarium exigere? Affirmant *Lugo disp. 57. n. 158. et Less. lib. 2. c. 24. n. 28.* eodem modo, quo quis locans operam suam alicubi pro alicujus negotio, tantumdem ab alio pro alio negotio posset exigere. Sed negant *Sanch. Cons. l. 5. c. unic. d. 25. Tann. Dian. etc. cum Salm. de offic. c. 1. de giudice. p. 8. n. 96.* qui veriùs dicunt omninò tenendum oppositum, quia, ut ajunt, salarium diurnum non datur commissario pro numero executionum, sed pro opere cujusque diei, ideò solum salarium ordinarium exigere potest et aliquid ampliùs quidem, si labor ob numerum executionum sit extraordinarius, ut benè notant *Salm. cit. n. 96. in fin. cum aliis (1).*

Certum autem videtur cum *Sanch. l. c. d. 24. n. 1. Arag. Salon. Sot. ac Salm. ibid. n. 98. et 99.* non posse judicem dividere stipendium cum executore (et tantò minùs posse executorem dividere cum alio, ut dicunt; sed hoc non placet): quia iudex de officio tenetur eligere commissarium; ideirco pro tali electione nullum pretium recipere potest.

DUBIUM III.

Quid sit officium advocati?

218 Quæ requirantur in avvocato?

219 Quibus prohibeatur officium advocati exercere?

(1) « Sed tamen hic oportet distinguere, quia *Sanch.* et *Salm.* loquuntur, cum commissario taxatum est pretium pro occupatione sua cujusque diei et tunc certè, ut concedit *Lugo*, non potest ille plus eo exigere. Sed cum commissiones essent disparatæ et assignatum esset salarium speciale pro qualibet procuratione, rectè dicit *Lugo*, posse commissarium exigere plura salaria pro qualitate executionum, et hoc est quod sentit etiam *Lessius, Hom. Ap. tr. 15. n. 68.*

220 *Quid licitum sit advocato?*221 *Quos pauperes teneatur advocatus tuèri?*222 *An possit advocatus tuèri causam minùs probabilem?*223 *Quando advocatus teneatur ad restitutionem?*224 *An liceat advocato convenire de pretio, incèptà lite? An de quota litis?*225 *Plura notanda circa advocati salarium.*226 *Quando peccet advocatus contra suum officium?*

218. — **S**UPPONO secundum omnes, in advocato quatuor requiri, scilicet scientiam convenientem, justitiam causæ, fidelitatem et pretium justum: quod si taxatum est, non licet ultra hoc accipere: ubi non est taxatum, sufficit justum naturale, ut vide apud Bon.

219. — Sed ante omnia notandum est, vetitum esse munus advocati exercere impotentibus, infamibus, item monachis, nisi interveniat utilitas monasterii, et licentia prælati, ex c. *Ex parte, de postulando*. Item sacerdotibus, sive in foro laicali, sive ecclesiastico, ex c. *Sacerdotibus, ne cler. vel mon.* nisi sit causa propria, vel propriæ Ecclesiæ, vel pauperum, vel consanguineorum infra 4. gradum, modò isti alium advocatum ita idoneum non inveniunt. In causa tamen criminali non licet unquam sacerdotibus advocare coram iudice sæculari. *Sanch. Sylv. etc. cum Salm. de Offic. c. 4. de advocat. p. 1. n. 5.* Idem dicitur de clericis in sacris constitutis, sive in minoribus si sint beneficiati, nisi careant patrimonio sufficienti ad victum, ut *Sanch. c. 1. d. 4. n. 7. Panor. Lancell. Sylv. et Salm. ibid. n. 7. et 8.* Si quis autem ex his semel, vel bis causas advocaret contra prohibitionem, non peccaret graviter; secùs, si ex professio, ut *Sanch. etc. cum Salm. ibid. num. 10.*

Sed notandum I. ex communi sententia non esse vetitum clericis non sacerdotibus advocare pro negotiis ecclesiasticis (ratione vel personæ vel rei Ecclesiæ) in quocumque foro. Ita iidem AA. *ibid. n. 7.* Et constat ex cap. 1. de *Postulat. §. Cùmque*, ubi clericis tantum prohibetur advocare in foro laicali pro causis sæcularibus. Notandum II. quòd clerici in minoribus sine beneficio, possunt quascumque causas civiles in quolibet foro advocare. An verò possint in causa criminali? Affirmant alii apud *Salm. ibid. n. 9.* Sed tutius negandum ex c. 9. *ne cler. vel mon. et c. 1. dist. 51.* Probabiliter tamen licet

reum tueri, ut *Sanch. l. 6. c. 7. d. 5. cum Nav. cùm textus loquantur de tuendo actore.*

220. — « Resp. 1. Non potest sub gravi peccato suscipere » causam quam scit esse injustam: ex causis autem civilibus, » in utramque partem probabilibus, et dubiis potest utramvis, etiam minùs probabilem tuèri: dummodò cliens de » minore probabilitate moneatur. *Vasq. Salas, Card. de Lugo, Dian. t. 4. p. 2. r. 4.* quia utraque pars habet jus profes- » rendi suas rationes in iudicio: ergò etiam advocatus patro- » cinandi; neque semper est verius, quod videtur probabilius: » et fortè aliud erit iudicium iudicis: *Bon. de pecc. d. 2. q. 4. p. 9. et in præcepta d. 10. q. 2. p. 4.*

« Dixi, *civilibus*; quia in causa criminali dubia non licet » tuèri partes actoris, qui in tali casu graviter peccat contra » reum, ergò etiam advocatus. *Fill. l. 40. c. 1.* neque quando » actor contra possessorem agens scit, se nihil posse evin- » cere, sed rem mansuram semper dubiam; quia tunc injustè » vexatur possessor; pro quo tandem iudex debet iudicare, » ut vide *Cardinal. de Lugo de just. d. 41. n. 7. Salas in t. 2. d. 1. sect. ult. num. 108.*

« Resp. 2. In causa criminali potest reum etiam solum » defendere, ut mortem, aliamve pœnam evadat, quia reus » non tenetur ad pœnam, nisi convictus, ergò potest per se, » vel alium, eam avertere, donec convincatur. *Bonac. d. 10. q. 5. p. 4. n. 7.*

221. — « Resp. 5. Advocatus tenetur pauperibus in extrema » (*Etiam cum suo incommodo gravi*) non autem gravissimo, ut *S. Thom. 2. 2. qu. 71. art. 1. quando non apparet in promptu, quomodo possit pauperi aliter subveniri, item Sanch. Pal. et Salm. de offic. c. 4. de advocat. p. 2. n. 20. et 21. communiter* » vel gravi necessitate gratis patrocinari; sine notabili » tamen suo incommodo. Ratio est lex charitatis. *Nav. Cajet. Less. Fill. Bonac. l. c.* » (*An autem in necessitate gravi teneatur pauperes tuèri sub mortali? Negant Nav. et Caj. Sed verius affirmant Sotus, Val. Tol. etc. cum Salm. tr. 29. c. 1. de advocat. p. 2. n. 25. et 24. quando advocatus superfluum habet suo statui. Tenetur etiam advocatus causas pauperum advocare in necessitatibus communibus; sufficit tamen, si ipse in hoc aliquid largiatur ex superfluis, intellige temporis, et divitiarum.*)

222. — Magna est quæstio, an possit advocatus tuèri causam minùs probabilem. Quòd possit tunc reum tuèri, commune est; dicunt tamen *Val. Sylv. Marin. etc. apud Salm. ib. p. 3. n. 37.* non posse cum opinione minùs probabili defendere actorem. Alii tamen communiùs cum *Bus. ut Lugo d. 41. sect. 1. num. 8. Sanch. dec. 1. c. 9. num. 55. Azor. Vill. Lorca, etc.* indistinctè concedunt advocatis tuèri tam actorem, quam reum in causa minùs probabili, quia, si potest quisque cum jure probabili litigare, potest etiam alius eum tuèri, modò moneat suum clièntem de minori probabilitate suæ causæ. Utramque sententiam *Salm. ibid. n. 48. in fine* vocant satis probabilem, sed reverà huic secundæ sententiæ adherent, sicut et ego. Ratio, tùm quia opinio minùs probabilis decursu temporis potest probabilior evadere, tùm quia multoties opinio, quæ advocato minùs probabilis apparet, ipsa judicì videtur probabilior. Notant tamen I. *Lugo, Malder. Diana, et Lorca apud Salm. ibid. n. 36. in fin.* quòd hoc currit, si probabilitas sit juris; nam, si sit facti, etiam in pari probabilitate (quia tunc omninò favendum est reo) communitè dicunt non licère advocato actorem tuèri. Notant II. *Salm. cit. n. 36. in med. cum Lugo l. c.* quòd in causa paris probabilitatis juris commune est inter DD. licitum esse advocare sive pro reo, sive actore.

225. — « 1. Advocatus, qui sciens patrociniatur causæ injustæ » (*Sive qui culpabiliter ignorat causam esse injustam Salm. ibid. n. 32.*) « tenetur ad compensationem omnium damnorum inde consequentium. Unde parti contrariæ restituere debet ex peccato commissionis, quia fuit illi causa » positiva damni (similiterque, si causam dubiam tueatur, » eamque obtineat fraude; quia intercedit injustitia ratione » partis adversæ): clienti verò suo tenetur restituere ex peccato omissionis; quia ex officio tenebatur monère ignorantem causæ injustitiam. Quod addo, quia, si clienti constabat de causæ injustitia, non tenetur illi restituere. *Bonac. d. 10. q. 5. p. 4. Less. l. 2. c. 51. d. 8. Fill. Laym. Tann. q. 4. d. 6. num. 127*

« 2. Similiter peccare, et ad restitutionem tenèri, quando defendit articulum justum causæ injustæ, ut sic adversarium vexet, impediatur, differatur, aut pervertatur, docet *Trull.*

» *l. 8. c. 3. dist. 5. ex Cajet. Sayr. etc.* quia censetur defendere causam injustam.

« 3. Quando causa nihil ferè habet probabilitatis, ita ut vix moraliter sit spes obtinendi, eò quòd apud judices semper rejiciatur, regulariter non licet suscipere; tùm quia facit, ut cliens sine fructu tempus, et pecuniam perdat; tùm quia talis communiter non habetur probabilis. *Card. Lugo de just. d. 41.* Quando autem cliens habet bonum jus in causa possessionis, non tamen in proprietate, an liceat advocato eum defendere in causa possessoria (dùm de proprietate non agitur)? Quidam affirmant, negant alii. *Vide Fag. in p. 8. c. 47. n. 15. Mol. t. 1. tract. 2. d. 81. Card. de Lugo l. c. n. 10.*

Alii igitur dicunt licère advocato talem clièntem defendere, quia tunc solùm permissivè coöperatur ad peccatum clièntis, cum eo casu exerceat munus consultoris apud judicem. Sed verius contradicit *Lugo d. 41. n. 10. cum Mol. Fagund. Med. etc.* Ratio, quia sicut peccat cliens rem retinendo, sic advocatus in tali retentione ei coöperando; advocatus autem non se habeat ex parte judicis, sed clièntis.

« 4. Advocatus, antequam patrocinium causæ suscipiat, tenetur examinare ejus æquitatem, et probabilitatem, eamque clienti indicare sincerè: si enim falsâ promissione, vel inani spe victoriæ, sumptibus involvat, tenetur ad restitutionem. *Bonac. de pecc. d. 2. q. 4. p. 9.* uti etsi qualitatem, ac statum causæ, seu periculum ejus perdendæ indicare neglexerit, et cliens, eo cognito, litigaturus non fuisset. Quòd si dubium sit, an eo casu litem prosecuturus fuisset, neque id ullâ diligentia cognosci possit, non tenèri advocatum ad damna resarcienda, docet *Bard. d. 4. c. 29.* quòd melior sit conditio possidentis, dùm de damno illato non constat.

« 5. Si clièntis causam minùs probabilem, dicat esse omninò justam, tenetur de damno, si cliens, cognito causæ dubio, non fuisset litigaturus. *Bon. l. c.*

« 6. Si in progressu causæ iniquitatem videt, tenetur monère clièntem, et suadere, ut desistat; aliàs ad restitutionem damnorum obligabitur; quia, cum stipendio sit conductus, tenetur ex justitia monère. *Tann. l. c.* neque potest, vel ipse, vel judex suadere compositionem cum

» damno partis; quia compositio non habet locum, nisi
 » quando res est dubia. Si verò inducat ad transactionem,
 » sine damno, deceptione, vi, et metu, non tenetur, quia
 » nulli facit injuriam. *Val. Azor. Less. Laym. Bon. loc. cit.*

« 7. Non potest absolvi, qui paratus est quasvis causas defendendas suscipere. *Sayr. l. 12. c. 25. n. 18.*

224. — « 8. Non licet cum cliente convenire de pretio, post inchoatam litem, sed vel ante cceptam, vel post finitam, ex *can. Infames, caus. 3. quæst. 7.* quia cliens, postquam sua instrumenta ostendit, cogetur quolibet pretio stare, ne prodatur. » (*Si tamen advocatus procedat sine dolo et pretium sit justum, non peccat conveniendo de illo, etiam in medio litis, ita Salm. tr. 29. c. 4. de advoc. p. 3. n. 37. in fin. cum Nav.*)

« Nec licet pacisci de parte aliquota, v. gr. dimidiâ, tertiâ vel quartâ litis, pro pretio, si victoria obtigerit, quia id graviter prohibetur *leg. Sumptus, ff. de pactis, L. Litem, c. de procur. ex can. Infames, §. Arcentur, caus. 3. qu. 7. L. Si qui, cod. de post. Ratio est, ne præbeatur occasio, per fas, et nefas, procurandi victoriam. Hoc tamen casu non obligatur ad restitutionem, si justum pretium non excedat, et dolus, ac fraus absit. Vide Sylv. v. Advocatus. Nav. c. 13. Fill. Laym. Bon. Sanch. lib. 3. consil. c. 7. d. 9. et lib. 57. C. de Lug. l. c.*

225. — Notandum est I. quòd advocatus non potest exigere pretium, quantum vult, sed debet exigere moderatè, et respectivè ad gravitatem, et difficultatem causæ, ad scientiam, et dignitatem advocati, atque usum regionis. Si autem pretium sit taxatum à lege recepta, et non abrogata, illi standum; aliàs advocatus, qui pretium notabiliter excedens recipit, peccat, et restituere tenetur. *Vide Salm. tr. 29. c. 4. de advoc. p. 5. n. 53. et 54.*

Notandum II. quòd, si de pretio conveniatur, et cliens deserat causam, advocatus potest totum pretium petere, si per ipsum non stet, quominus litem prosequaretur; pari modo ac locans operam suam pro aliqua mercede, illam benè exigere potest, si per conductorem stat, ne opera compleatur, ut ex *leg. Si uno, ff. de locat.* Ita *Salm. ibid. num. 58. cum Sayr. Vide dicta lib. 4. num. 542. v. Peccant.* Hoc tamen intelligendum dico, si nulla supervenit justa causa litem de-

serendi; hæc enim conditio semper subintelligitur apposita in conventionem facta.

Notandum III. esse valde probabile, quòd si advocatus conveniat de salario cum aliquo per totum annum pro omnibus suis causis tuendis possit salarium exigere, etiamsi nullis in illo anno occurrat. Ratio, quia, si altero anno plures concurrant lites, quæ majus salarium merentur, nequit postea majus salarium exigere: ita *Guttier, et Corellacum Salm. ibid. n. 55.* Hoc autem currit in litibus, et laboribus ordinariis; nam, si occurrat extraordinaria lis, vel labor, non vetatur advocato majus salarium exigere. Benè tamen advertunt è converso *Azor et Corell. Salm. ibid. n. 56.* quòd si, dum agitur lis, advocatus in infirmitatem incidat, pro rata temporis debet salarium remittere: intellige si infirmitas fuerit longa.

226. — « 9. Peccat advocatus 1. Si, cum non sit idoneus, officium advocati exercent, et patrocinetur, *l. Nemini, c. de advoc. S. Th. 2. 2. q. 71.* estque peccatum ex genere suo mortale. 2. Si defendat causam injustam secundum dicta *cap. 1. 3.* Si ob nimias dilationes, illicitas subornationes testium, etc. notabiliter officiat parti adversæ, habenti aliàs justam causam, etc. *Vide Nav. c. 25. Fill. q. 5. 4.* Si utriusque parti patrocinetur, quia repugnat ut utramque partem æquè defendat. *Sylv. Sanch. cons. p. 2. l. 6. c. 7. d. 7.* In diversis tamen causis, secluso scandalo, non repugnat. 3. Si in eadem causa, in qua est iudex, vel assessor, agat advocatum; quia duo officia contraria in eadem causa exercere non licet. *Sylv. v. Advocatus, q. 2. 6.* Si, tametsi defendat causam justam, producat scripturas, vel testes falsos, aut instrumenta; non tamen peccat, si in causa manifestè justa adversarium decipiat, dummodò nulla utatur falsitate, v. g. allegando falsa, etc. *S. Th. 2. 2. q. 71. art. 7. Sylv. Sanch. cons. p. 2. l. 6. c. 7. d. 7. Trull. l. c. 7.* Si adducat leges falsas, vel abrogatas, vel doctrinam reprobam, vel leges bonas in falsos sensus sciens prudens detorqueat. 8. Si in gravamen alterius partis quærat dilationes ad rem non facientes. *Vide Fill. Trull. l. c. 9.* Si accipiat mercedem injustam. Quando autem à lege pretium nullum taxatum est, censetur illud justum, quod habetur tale iudicio prudentum, attentâ qualitate negotii, dignitate,

» scientiâ, et peritiâ advocati, et labore, quem impendit,
 » ac demum consuetudine approbatâ. Vide *Trull. l. c. d. 5.*
 » 10. Si contractum usurarium, vel aliter iniquum suadeat,
 » aut probet. 11. Si leges, statuta et consuetudines patriæ igno-
 » ret (unde, si grave damnum clienti obveniat, tenetur com-
 » pensare), vel intelligere non studeat.

» 10. Peccat advocatus contra justitiâ, si rationes, et
 » fundamenta clientis, quem justè defendit, vel secreta causæ
 » detegat adversario: ut ex aliis probat *Fag. in p. 8. c. 47.*
 » n. 15. Vide etiam *C. de Lug. l. c. n. 6.* teneturque ad restitu-
 » tionem, si eam ob causam clienti causam perdidit, victurus
 » aliàs; quia fecit contra officium, nec adhibuit diligentiam
 » ad causam obtinendam in favorem clientis. *Az. Fill. etc.*
 » ll. cc. Limitant tamen aliqui, nisi periculum sit, ne pars
 » adversa grave damnum iniquè patiat; quia, ajunt, quili-
 » bet potest sine suo damno grave damnum alterius probi-
 » bère. Vide *Less. l. 2. c. 51. Azor, Reg. Fill. Laym. l. 1. t.*
 » 1. c. 5. n. 18. Verùm hanc limitationem cum *S. Thom.*
 » alii non admittunt, nisi fortè reus capite plectendus esset,
 » et accusator injustè procederet; tunc enim, ajunt, advo-
 » catus accusatoris deberet falsitatem prodere, si tamen spes
 » esset profuturum, accusatore priùs monito, ut desistat.
 » Vide *C. de Lugo l. c.*

» 11. Advocatus, si causarum expeditiones cum præjudicio
 » clientum differat, postponat, vel plures acceptet, quàm
 » expedire possit, peccat, ac tenetur ad restitutionem, uti
 » et omnium damnorum, quæ per ejus imperitiâ, malitiâ
 » vel negligentiam eliens, aut actor incurrit; non tamen tene-
 » tur in omnibus causis adhibere eandem diligentiam, sed ma-
 » jorem, vel minorem pro causæ qualitate. Vide *Bon. t. 2. in*
 » præc. 8. d. 10. q. 5. *Less. l. 2. c. 59. d. 9. Laym. t. 1. c. 5.*

DUBIUM IV.

Quæ sit obligatio referentis, secretarii, notarii,
 et procuratoris.

227 Ad quid teneantur referentes, etc.

228 Quando peccent referentes?

229 Quando secretarii?

250 Quando tabelliones, sive notarii?

251 Plura notanda circa notarios, et tabelliones?

252 Quando peccent procuratores?

253 Plura notanda de stipendio procuratoris?

227. — « **R**ESP. Tenentur ii omnes justè, fideliterque exer-
 » cère suum officium, sive ex debito muneris tantùm, sive
 » etiam ex juramento. Item tenentur scire ea, quæ ad suum
 » officium spectant, debitamque diligentiam adhibere, præ-
 » stando omnia necessaria, terminos justos petendo, appel-
 » lando, cùm fuerit necessarium. *Bon. Escob. et comm.*

Unde resolves sequentes casus:

» 1. Peccant, si odio, vel amore, spe, vel timore abutan-
 » tur officiis suis; si secreta servanda non servent, si parti-
 » bus, vel earum sollicitatoribus, aliisve tradant processus,
 » vel scripturas originales, quas non debent, accipiant sti-
 » pendium majus justo, vel ultra pretium taxatum: si lites
 » iniquas suadeant, etc.

228. — « 2. Referens peccat: 1. Si defectu studii, vel per
 » incuriam malè referat, vel aliquid substantiale prætermittat.
 » 2. Si sit partialis, coneturque magis unius partis justitiâ,
 » quàm alterius, explicare. 5. Si sententiam alterutri parti
 » manifestet, priusquam evulgetur, unde possint gravia in-
 » commoda sequi, v. g. judex recusari, etc. *Vide Esc.*

229. — « 5. Secretarius peccat: 1. Si juramentum violet.
 » 2. Si arcanum prodât. 5. Si sententiam nondum publica-
 » tam manifestet. 4. Si processus, aut sententias non custo-
 » diat, vel partibus, sine præscripto iudicis, ostendat. 5. Si
 » testimonia non fideliter transcribat, sive exaggerando, vel
 » imminuendo, sive immutando, aut invertendo. *Escob.*

250. — « 4. Tabellio, sive notarius publicus peccat: 1. Si
 » sine sufficienti peritiâ (v. g. clausulas communes, etc. igno-
 » rans) suscipiat officium. 2. Si juramentum violet. 5. Si in
 » depositione testium aliquid addat, vel detrahat non levis
 » momenti. 4. Si ministro transcriptori (cum erroris periculo)
 » examen committat. 5. Si protocolla, et acta negligenter
 » custodiat cum damno partium. 6. Si differat causarum expe-

ditionem, ut pecuniam extorqueat. 7. Si testamentum scribat hominis rationis usu destituti. 8. Si testes falsos admittat. 9. Si solemnitates necessarias ex ignorantia culpabili, vel malitia prætermittat. 10. Si testimonium aliquod necessarium, unius rogatu, et alterius damno, non exhibeat; si conficiat instrumentum usurarium, vel falsum, præsertim in damnum tertii; si faciat, ut processus, et causæ veniant ad alios iudices, vel referentes, etc. quàm ordo illius tribunalis postulat: quia multum interest habere hunc vel illum iudicem. *Escob. Vide Laym. l. 5. t. 6. c. 2. Bonac. in pr. d. ult. p. ult. 11. Si secretum violet, v. g. aperiendo parti adversæ dicta testium ante eorum publicationem; quod esse mortale contra justitiam docet Trull. l. 8. c. 7. n. 5. ex Navar. c. 25. n. 52. 12. Si parti petenti instrumenta occultet, præsertim quæ continent legata. Nav. l. cit. n. 55. Sylv. v. Tabellio, Trull. l. cit. 15. Si acta occultet, vel parti petenti transumptum processûs neget. 14. Peccat graviter, si amisso instrumento antiquo publico, vel testamento, aliud simile confingat.*

251. — Quoad notarios notandum I. quòd infames infamiâ juris aut facti, nulliter instrumenta conficiunt. *Salm. de offic. c. 5. p. 1. num. 2.* Nota II. clericos in sacris, vel beneficium habentes non posse exercere munus notarii, nec etiam in foro ecclesiastico publico. *Salm. cum aliis ibid. n. 5.* Nota III. quòd tabelliones nequeunt recipere aliquid à litigantibus ultra pretium justum. Sed dubium est, an lex taxam ipsis statuens obliget in conscientia? Affirmant *Nav. Trull. etc. apud Salm. ibid. p. 5. n. 18.* cum sit lex justa. Sed negant *Machad. et Fagund.*, quia hæc lex est pœnalis, vel saltem mixta, ideòque non obligat in conscientia (ut de lege mixta tenent *Vill. Dian. et alii*). Negat etiam *Lugo cum Turrian. et alii ap. Salm. ibid. n. 19.* sed aliâ ratione ductus, nempe quia, cum tabelliones, et alii ministri justitiæ vivere debeant ex stipendiis proprii officii, et tractu temporis augentur pretia rerum, ac expensæ, juxta morem circa victum et vestitum, ideò non injustè ipsi aliquid exigunt supra taxam; maxime si attendantur circumstantiæ laboris, et peritiæ. Et hanc sententiam *Lugonis* dicunt *Salm. ibid. n. 20.* videre hisce temporibus conformiorem æquitati. Cæterum, communiter loquendo, docent DD. hos tabelliones peccare, si ultra justum

pretium, aliud, etiam per modum doni, à partibus accipiant, quia talia munera coactè, non spontè præstantur. Ita *Navar. Rodr. etc. cum Salm. ibid. n. 22.* Advertunt tamen *Salm. ibid. n. 24. et 25. cum Lop. et Mercad. Rodr. P. Nav.* quòd benè tabellio extraordinarium stipendium recipere potest, si extraordinarium præstat laborem, nempe, si cogatur celebrius, quàm par sit, tradere transumptum, adire longinquum locum, vel laborare noctu, etc.

252. — « 5. Procurator peccat, si litem procuret injustam. » 2. Si plures causas suscipiat, quàm possit expedire » (*Ita Panorm. et Caj. cum Salm. de offic. c. 6. p. unic. n. 4.*) « 5. Si plus mercedis accipiat, quàm justum. 4. Si suadet reo, vel parti, ut injustè veritatem neget. 5. Si suâ incuriâ, negligentia, aliâve culpâ, causa sit, ut lis perdatur. 6. Si nomine partis juret, sine particulari ejus informatione, cum periculo pejerandi. 7. Si culpabiliter tribunali non adsit, futuri incommodi metu, etc. *Vide Escob. Laym. l. c. Bonac. q. 5. p. 4. 8. Si partes adducat ad concordiam iniquam. 9. Si differat causam, vel pervertat iudicem, petat terminos impertinentes, aut dilationes superfluas. 10. Si falsos testes inducat. Vide Sayr. l. 12. c. 14. Fill. t. 40. c. 10. n. 294. Trull. l. 8. c. 6. dub. 1. » (*Vide Salm. loc. cit.*)*

255. — Quær. I. An procurator, si habeat advocatum, aut tabellionem, qui gratis inserviat, possit justum pretium illis debitum sibi retinere? Resp. negativè: si advocatus, aut tabellio serviant magis in gratiam clientis, ut *Bon. Panor. etc. cum Salm. ibid. n. 6.* Si autem serviant in gratiam simul procuratoris, et clientis, dicunt *Bon. et Bass. ibid.* quòd tunc nihil etiam retinere possit, quia in dubio melior est conditio clientis, qui possidet. Sed (addo) hoc currit in dubio; nam, si verè fiat remissio etiam intuitu procuratoris, cur ille retinere non poterit saltem partem pretii juxta prudentum arbitrium? modò, intellige, nisi donatio absolutè fiat clienti, etsi in gratiam procuratoris.

Quæritur II. An, si procurator alium substituat procuratorem, possit partem salarii illi tradere, et partem retinere? Affirmant probabiliter *Salm. ibid. n. 7. cum Sayr. Ripa, Ang.* modò illum admoneat de agendis, et insuper suscipiat ipse in se periculum causæ, si fortè ob negligentiam substituti causa amittatur: procurator enim tenetur etiam ex culpa levi circa

causæ defensionem : hic enim intervenit duplex contractus justus, unus cum cliente, alter cum substituto.

Quæritur III. An, si procurator ipse se offerat ad causam tuendam, possit justum pretium exigere? Alii negant; *Bassæus* verò affirmat, nisi ab initio animum habuerit suum opus donandi, vel nisi eliens sit amicus, vel consanguineus, et procurator causam suscipiens, nihil de pretio cogitaverit, tunc enim dicunt DD. censeri voluisse gratis defendere. Sed ego tanquam minus sapiens dico, quòd procurator, nisi certè sciat donasse suum laborem, semper justum pretium recipere potest, nemo enim præsumitur donasse, nisi constet, quia donare est perdere. Immo, etiamsi internè donasset, nisi talis donatio ab alio fuerit acceptata, adhuc posset salarium exigere, juxta dicta *de contract. l. 4. n. 725*. Clientis autem, si procurator est amicus, vel consanguineus, potest tunc justè præsumere donationem, ut dicunt *Trull. et Bass. apud Salm. tr. 29. c. 6. p. unic. n. 10*. Et huic doctrinæ nec etiam acquiescerem, nisi aliæ circumstantiæ concurrerent, quæ præsumptionem certam facerent donationis factæ.

Quæritur IV. Si quis litigans mittat procuratorem ad advocatum, ut iste efformet aliquam petitionem, aut consilium, sed quia res est facilis, procurator ipse scripturam conficit, et advocatus tantum eam subscribit, utrum procurator possit inde ex pretio, quod eliens mittit ad advocatum, partem sibi retinere? Affirmant *Bon. et Trull.* quia, ut dicunt, tunc nemini fit injuria, non advocato, quia pars illa jam ei sufficit pro sua mercede; non parti, quæ jam habet, quod quærit. Negant tamen *Salm. ibid. n. 11. cum Tol.* quia procurator ageret contra voluntatem clientis, qui, si scivisset scripturam à solo procuratore confectam esse, minus pretium dedisset, quàm tradidit: sed hæc ratio non aliud probat, nisi quòd procurator minorem pensionem sibi retinere debet, non autem nullam.

DUBIUM V.

Quod sit officium accusatoris?

254 Quæ sint cavenda ad servandam justitiam accusatoris?

255 Quæ requirantur ad legitimam accusationem?

256 An, et quis teneatur alterum accusare, vel denuntiare?

257 An teneantur ad restitutionem pœnæ, obstricti ex officio ad denuntiandum, prout custodes gabellarum, si non denuntient?

258 Qui prohibeantur accusare?

259 Quando illicitum est crimen denuntiare?

240 An correctio fraterna debeat præcedere accusationem?

241 Quando verò liceat accusare sine prævia monitione?

242 Quid notandum circa denuntiationem evangelicam?

243 Qu. I. An liceat deferre prælato ut patri crimen occultum, omissâ correctione?

244 Qu. II. An crimen possit prælato denuntiari, si reus sit emendatus?

245 Qu. III. Quid in dubio, an correctio meliùs fiat per prælatum?

Qu. IV. An liceat renuntiare juri fraternæ correctionis?

246 Quid notandum circa denuntiationem judicalem?

247 An possint cogi à prælato denuntiatores evangelici ad faciendam denuntiationem judicalem?

248 Quid notandum de monitoriis?

249 An sit obligatio denuntiandi hæreticos cum periculo gravis damni?

250 An teneamur denuntiare hæreticos nobis conjunctos?

251 Quæ crimina denuntiandi tanquam de hæresi suspecta?

252 An, et quando denuntiandi blasphemi?

253 An denuntiandi superstitiosi?

254 An denuntiandi sint negligentes denuntiare?

254. — « **R**ESP. Ut in accusatione servetur justitia, cavenda sunt tria: Primum est calumnia, id est impositio » falsi criminis, vel ejus, quod sufficienter probari nequit. » Et hæc inducit obligationem restituendi, et subeundi vel » pœnam talionis, » (Sed hæc pœna ex generali consuetudine » vim amisit, ut dicunt Covarr. et Gomez apud Salm. de offic. » c. 2. p. 1. §. 1. n. 4.) « vel aliam, arbitrio judicis. Secundum » est prævaricatio, id est, collusio cum reo, et simulata tan- » tum accusatio: quæ in criminalibus, si reipublicæ damnum » sequatur, obligationem restitutionis inducit. Tertium est » tergiversatio accusationis inchoatæ, absque justa causa. Quod » addo, quia cum causa, v. g. ob imperium principis, vel » judicis, quòd intersit reip. talem personam non puniri, » vel infamari, vel quòd in accusatione defectus substantialis » sit commissus, potest desistere, imò tenetur, si in pro- » gressu causæ cognoscat se errasse, si incipiat dubitare de » crimine, si videat, se non posse probare. *Fill. t. 40. c. 7. n. 705*.

253. — Notandum I. quòd ad legitimam accusationem quinque requiruntur: 1. Ut fiat in scriptis, vel saltem scribatur à tabellione. 2. Ut ibi exprimat nomen accusatoris, et rei. 3. Ut exprimat species delicti, et etiam nomen socii, si sit crimen adulterii, sodomiae, et simile. 4. Ut exprimat tempus, locus delicti, et etiam hora, si reus id postulet. 5. Ut accusator accusationem subseribat, ut sic obligatus sit ad crimen probandum, aliàs ad poenam subeundam. Et hinc notanda est differentia, quæ est inter denuntiationem fraternam, denuntiationem judicalem, et accusationem. *Denuntiatio fraterna* fit superiori tanquam *patri*, ut reus emendetur. *Denuntiatio juridica* fit superiori tanquam *judici*, ut reus puniatur, sed sine obligatione crimen probandi. *Accusatio* autem fit *judici*, ut reus muletur, cum obligatione delictum probandi, et ideò hæc omninò fieri debent in scriptis. Ita *DD. comm. Vide Salm. ibid. n. 5.*

256. — « Quæres, an, et quis teneatur alterum accusare?

« *Resp. 1.* Privatum rarò ad id tenèri; tùm ex praxi timoratorum; tùm quia aliàs tribunalia essent plena accusationibus, cum perturbatione reip.

« *Dixi 1. privatam;* quia si quis à republica stipendium ob hoc accipiat, v. g. fiscalis, etc. tenetur ex justitia, et consequenter ad damna, omissione accusationis secuta. *Fill. Bon. in 8. pr. d. 10. q. 3. p. 1.*

« *Dixi 2. rarò;* quia, si exigat bonum publicum, v. gr. si proditio imminens, vel grave damnum vitæ innocentis aliter averti non possit, et crimen facilè probari possit, tenetur etiam privatus accusare, vel saltem denuntiare; id tamen ex charitate tantùm, quæ restitutionem non importat. *Fill. Bon. l. c.*

Sed hæc omnia fusiùs examinanda. Quæritur an aliquando teneamur alium accusare, vel denuntiare? Affirma in sequentibus casibus:

Et I. Quando agitur de communi damno vitando, et possit crimen probari; tunc enim docet *S. Thomas 2. 2. q. 68. art. 1.* obligationem esse accusandi. Crimina autem contra bonum commune sunt hæresis, rebellio, falsificatio monetarum, homicidia, et furta ab assassinis, aut viarum grassatoribus: addunt alii subornationem suffragiorum in cathedris, et in aliis electionibus. Et *Lugo* addit peccatum religiosi, quod pro-

babiliter damnum religioni afferret. Si verò crimen probari nequeat, sufficit ut reus denuntietur. Et communiter videntur *DD.* concludere satis esse in hisce temporibus delictum denuntiari, ne ob metum pœnæ incurrendæ, si illud non probetur, deterreantur homines à denuntiatione criminum cum gravi damno communi. Ita *Lugo de just. d. 58. s. 1. n. 2. Sanch. cons. l. 6. c. 2. d. 2. n. 2. Caj. Sot. Bann. Trull. Villal. etc. apud Salm. tr. 29. c. 2. p. 1. §. 2. n. 10.* Et sic servi, ac filii denuntiare tenentur etiam delicta domini, et patris in commune detrimentum vergentia, ut *Salm. ibid. cum eisdem.* Si verò crimen jam sit patratum, nec ullum damnum exinde imminet, quia delinquentem jam constet esse emendatum, (excepto crimine hæresis) non est obligatio denuntiandi, ut *Tol. Fill. etc. apud Salm. tr. 29. c. 2. p. 1. §. 2. n. 11.*

II. Tenemur denuntiare delictum, si imminet grave damnum innocenti. Quòd autem tunc teneamur etiam reum accusare, si crimen probare possumus, ut dicunt *Tol. Sot. etc. apud Salm. ibid. n. 12.* hoc difficilè accidere posse censeo, cum hæc obligatio sit tantùm ex charitate, quæ non obligat cum gravi incommodo: hoc enim accusantes ordinariè subire solent; tantò magis si denuntiatio, pariter ac accusatio, damnum satis impedire potest. Immò addo, quòd nec etiam denuntiare teneretur is qui ex denuntiatione grave incommodum subire prudenter timeret; nisi commune damnum immineret.

III. Tenentur crimen denuntiare, vel accusare, qui ad id à rep. vel à dominis stipendium accipiunt, ut sunt fiscales, aut custodes agrorum, gabellarum, etc. Aliàs tenentur ad restitutionem damnorum, quæ reip. vel dominis ob omissionem accusationis obveniunt. Ita *Busemb. hic cum Fill. Nav. Bann. etc. communiter apud Salm. ibid. n. 15.*

257. — An autem hi teneantur restituere valorem pœnæ, si non denuntiant? Affirmant valde probabiliter *Sotus l. 1. de just. qu. 6. art. 6. vel 9. Laym. l. 5. s. 5. tr. 2. c. 7. num. 4. Mol. tom. 1. tr. 2. d. 95. n. 56. Sporer t. 1. c. 5. n. 59. cum P. Nav. Med. et Salon.* Ratio, quia omitendo denuntiationem, ad quam tenebantur ratione officii, sunt causa, ut fiscus, vel dominus non exigat poenam, ad quam jus habet. Sed satis probabiliter negant *Lessius l. 2. c. 15. num. 75. Lugo de contr. d. 57. n. 102. Salm. de rest. c. 1. p. 5. §. 5. n. 156. Sanch. de*

matr. lib. 10. d. 8. n. 14. cum Nav. Met. Angles, Salon. Bann. Lop. Manuel, Grass. item Diana 5. p. tr. 6. r. 55. cum Vasq. Tann. Az. Arag. Ratio, quia lex pœnalis non intendit, ut fiscus, vel domini muletis ditentur, sed ut ipsi servantur indemnes et transgressores puniantur. Indirectè autem et per accidens lex præbet jus, ut inde muletæ exigantur, sed post sententiam; nam ante illam neque fiscus, neque domini ad pœnam jus ullum habent. Unde, licet fiscales non denunciando peccent contra justitiam legalem, non autem peccant contra commutativam respectu ad muletam, et idè tantùm tenentur resarcire damnum vectigalium, quæ mercatores solvere debuissent. Idem dicunt Less. loc. cit. et probabile putant Sporer loc. cit. ac Lugo de just. d. 57. n. 97. cum Salas, etc. (contra Suar. Ang. Sylv. etc. ibid.) de judice non ferente sententiam de muleta contra reos convictos. Idem tenent Salm. tr. 11. cap. 2. p. 5. §. 4. num. 76.

IV. Tenetur aliquando aliquis denunciare, immò etiam accusare delinquentem, si hoc sit necessarium ad vitandum, seu resarciendum damnum propriæ familiæ, quæ aliàs remaneret dehonoreta, vel destituta alimentis. Ita Sanch. Cons. l. 6. c. 5. dub. 26. n. 4. et 7. Sot. Bann. Nav. etc. ap. Salm. tr. 29. c. 2. p. 1. §. 2. n. 14. Et notat Sanch. cum Gom. ib. quòd judex aliquando ob bonum commune compellere potest offensum, ut talem declaret, quis eum læserit, ut inde procedere possit ad inquirendum; intellige quando reverà aliàs damnum commune imminet, putà conjurationis, erroris in fide, et similium.

Sed exceptis his casibus, nemo tenetur alium accusare; et quamvis possit, si sine odio accuset, sed zelo justitiæ; attamen difficillè expers erit affectu vindictæ is qui contra suum offensorem accusationem proferret, cum accusatio de se intendat punitionem rei, ut diximus de præc. char. l. 5. n. 29. v. Licet.

258. — « Resp. 2. Accusare prohibentur 1. Excommunicati, » proditores, infames; idque in pœnam criminis. 2. Filii, » servi, suos parentes, vel dominos, ob reverentiam. 3. Cle- » rici in causa sanguinis, ob indecentiam. Less. l. 2. c. 50. d. 5.

Quæritur, quinam prohibeantur accusare? I. Prohibentur excommunicati, infames, publici concubinarij, aut usurarii, de majoribus criminibus accusati, nisi priùs innocentes se de-

monstrent: item fœminæ, impuberes. Excipe tamen 1. Si isti prosequantur causam propriam, vel suorum usque ad 6 gradum. 2. Si crimen sit contra legem divinam, aut humanam, cujus violatio cedat in damnum tertii. 5. Si crimen sit contra bonum commune. Quicumque autem, etsi non possit accusare, potest tamen denunciare. Vide Salm. de offic. c. 2. p. 2. n. 26. II. Filii non possunt accusare parentes, nec è converso; neque servi dominos, nisi crimen sit læsæ Majestatis, vel hæresis. Salm. ibid. n. 27. III. Laici nequeunt accusare clericos, nisi clericus sit dilapidator bonorum Ecclesiæ, aut hæreticus, simoniacus, sacrilegus, etc. Vel nisi laicus causam suam, vel suorum prosequatur. Item nec clerici accusare possunt laicos, aut religiosos, qui tantùm à religiosis ejusdem ordinis accusari possunt. Salm. ibid. n. 28.

Sed hic quæritur, an religiosus possit accusare suum prælatum? Affirmat. ex c. Ex parte tua, de accus. Tria enim ibi habentur: 1. Quòd monachi non sunt repellendi ab accusatione prælati coram judice regulari, aut competenti. 2. Quòd tunc expensæ pro lite de bonis monasterii eis sunt ministrandæ, si peculium ipsi non habeant. 3. Quòd monachi nequeunt accusare laicos sine licentia abbatis. Vide Salm. ibid. n. 50. et 51.

IV. Inimicus repellitur ab accusando delinquentem ex c. Cum oporteat, de accus. Et hoc valet etiam in criminibus exceptis, ut suprà, præter hæresim. Est commune cum Salm. ibid. n. 55. Ratio, quia tunc præsumitur accusatio semper procedere ex affectu vindictæ. V. Pariter repellitur socius criminis, ex leg. fin. c. de accus. Excipiuntur tamen, quoad hoc, crimina hæresis, læsæ Majestatis, falsificationis monetæ, sodomix, furti famosi, et omnia alia, quæ sine socio fieri possunt. Vide Salm. ibid. n. 57. VI. Nequeunt clerici accusare in causa sanguinis, ex can. Sacerdotes, caus. 2. qu. 7. Sed dubium est, an valeant accusare ad resarciendam injuriam propriam, vel suorum, vel suæ Ecclesiæ. Affirma. immòdò clericus (si sit causa sanguinis) præmittat expressam protestationem, se non intendere, ut judex ad pœnam sanguinis procedat; tunc enim, etiamsi reus ad mortem damnetur, irregularitatem effugiet. Hoc habetur ex c. 2. de homic. in 6. Vide Salm. ibid. n. 59. et 40. et vide l. 7. num. 468. Nominè autem suorum, quinam veniant? Alii censent venire consanguineos usque ad 10 gradum. Alii usque ad 7 vel 6.

Alii usque ad 4. Sed *Salm. tr. 29. c. 2. p. 2. n. 42.* tenent nomine suorum tantum servos venire, quia textus, ut supra, concedit clericis accusare tantum suos malefactores; per to suos igitur non venire inferunt malefactores propinquorum. Attamen ipsi *Salm. alibi, et alii cum P. Conc.* probabiliter permittunt accusare, ad reparandum damnum cognatorum usque ad 4 gradum. *Vide d. l. 7. n. 468. ad III.*

239. — « Resp. 5. Non tenèris imò nec debes, etiam po-
» sito superioris præcepto, denunciare crimen: I. Si delin-
» quens emendatus est, sine periculo recidendi, et parti læsæ
» est satisfactum, nec periculum imminet aliis: nec crimen
» est notorium; quia sine causa proximi infamia sequeretur.
» *Vide supra l. 5. t. 5. c. 2. d. 4.* II. Si crimen nosti sub
» secreto naturali, tamquam consultor, advocatus, etc. nisi
» tamen is, qui secretum commisit, innocentem, vel romp.
» injustè vexaret, nec vellet desistere. *C. de Lug. de just. d.*
» *14. n. 242.* III. Si inde imminet grave periculum honoris,
» vitæ, et rerum tuarum. IV. Si etiam probare cogereris,
» nec posses. *Vide C. de Lugo dist. 58. sect. 2.*

240. — Quær. hic, an accusationem præcedere debeat cor-
rectio fraterna? Plura hic sunt distinguenda:

Et I. Si crimen est publicum, quia de eo adest infamia, vel
notorietas, nempe coram pluribus in platea, tunc nulla cor-
rectio est præmittenda. Ita *S. Thom. 2. 2. q. 55. a. 7. Sanch.*
c. 2. d. 28. n. 5. Sot. Palud. et Salm. ibid. p. 1. §. 5. n. 20.
cum communi. Ratio, quia tunc non est tantum (verba *S.*
Thom.) *adhibendum remedium ei, qui peccavit; sed etiam*
aliis, in quorum notitiam (crimen) devenit. Et ideo crimen
publicè est puniendum.

II. Si crimen non est publicum, etsi paucis notum, tunc
correctio est præmittenda, si speratur fructus: quia tunc non
respiciendum est bonum commune, sed peccantis, qui faci-
lius emendabitur per secretam monitionem, quam per pub-
licam punitionem, ut *ex c. Si peccaverit, caus. 2. qu. 1.* Ita
Sot. Caj. Pal. Less. cum Salm. ibid. n. 24. Advertit tamen
Less. l. 2. c. 50. n. 10. 11. et 12. et consentit *Palasus*, quòd,
si crimen probare possis in judicio (putà per duos testes),
licèt tunc tenearis ex charitate proximum monère ante accu-
sationem, ut à crimine desistat, non peccas tamen contra
justitiam, si accuses; quia semper prodest ad commune bo-

num crimina puniri. Et tunc tenetur iudex accusationem re-
cipere, et in causa procedere, si aliàs timeat scandalum in
republica eventurum. Secùs, si scandalum absit, quia iudex
tunc teneretur ex præcepto naturali charitatis accusationem
non admittere. Ita *Salm. tr. 29. c. 2. p. 2. n. 47. et 48.*

241. — Non peccas verò neque contra justitiam, neque contra
charitatem, si accuses sine prævia monitione, in duobus ca-
sibus: I. Quando crimen est in damnum reipublicæ, ut con-
juratio, delictum læsæ Majestatis, etc. si signanter hæresis,
pro qua maximè est notanda prop. 5. damnata ab *Alex. VII.*
quæ dicebat: *Quamvis evidenter tibi constet Petrum esse hæ-*
reticum, non tenèris denunciare, si probare non possis. Ra-
tio, quia in his criminibus nunquam, aut rarissimè ex cor-
rectione speratur fructus, et mora valde nocère potest. Ita
Less. l. c. n. 15. Pal. Sanch. Vill. Trull. Bon. et Salm. ibid.
p. 1. §. 5. n. 22. cum communi. II. Quando alià vià non possis
passum tibi resarcire, nisi invasorem accuses; tunc
enim potes accusare, ut saltem per pœnam rei tibi injuria
reparetur: modò absit affectus vindictæ (quod autem difficil-
limum esse reputo). *Salm. ibid. num. 25. Sanch. Trull.*
Salon. etc.

Hic operæ pretium est aliqua adnotare de denuntiatione,
quæ est duplex, ut supra dictum est. Alia *evangelica*, quæ
defertur superiori, ut patri, ad rei emendationem; alia *judi-*
cialis, quæ defertur superiori, ut *judici.*

242. — Et primò quoad denuntiationem *evangelicam* sive
paternam, notandum I. Quòd si crimen proximi est reipub.
vel communitati perniciosum, quamvis sit occultum, statim
prælato denunciari debet, nullà fraternà correctione præmissà,
ut communiter docent *DD. cum S. Th. 2. 2. q. 55. art. 7. et*
Laym. l. 5. tract. 5. p. 2. c. 4. n. 4. Si verò crimen non est
communitati damnosum, sed tantum ipsi delinquenti,
tunc servandus est ordo correctionis traditus in Evangelio
Matth. c. 18. v. 15. ubi legitur: *Si autem peccaverit in te*
frater tuus, vade et corripe eum inter te et ipsum solum. Si
te audierit, lucratus eris fratrem tuum; si autem te non au-
dierit, adhibe tecum unum vel duos, ut in ore duorum vel
trium testium stet omnè verbum; quòd si non audierit eos,
dic Ecclesiæ. Notandum II. Quòd si post secretam correctio-
nem frater non emendatur, tunc crimen, antequam aliis ma-

nifestetur, denunciandum est prælato tanquam patri, ut paternè corrigat. Ita *S. Th. d. q. 55. a. 8. ad 4. cum S. Aug. in Epist. 109. ad Mon.* cujus verba affert *Laym. l. c. n. 6.* Ratio, quia superior, ut spiritualis pater, magis idoneus est ad juvandum fratrem, quàm alii; nec decet in congregatione, ut alii crimen sciant priùs quàm prælatus, qui salubriùs melam afferre potest.

245. — Sed quæritur I. An liceat deferre prælato ut patri crimen occultum, communitati non perniciosum, secretâ correctione omissâ? Tres adsunt sententiæ:

Prima generatim affirmat cum *Angel. v. Denuntiatio, n. 10. et Gabr. Rosel. Turrian. apud Laym. l. 5. de just. tr. 5. c. 4. n. 5.* qui dicunt hoc saltem in religionibus permissum esse ob bonum observantiæ commune.

Secunda sententiâ huic omninò opposita cum *Adrian. Cor-dub. Sot. etc. apud Sanch. Dec. l. 6. c. 18. n. 46.* tenet necessariò præmittendam esse correctionem secretam.

Tertiâ sententiâ longè communior, et longè probabilior docet, benè posse denunciari crimen occultum prælato prudenti tanquam patri, nullâ præmissâ correctione, si speretur sic meliùs emendatio fratris obtineri. Ratio patet, quia finis hujus præcepti fraternæ correctionis, ut dicunt *S. Th. et alii ut infra*, alius non est quàm charitas erga fratrem; sed hic finis charitatis duplex est, alter principalis; alter minùs principalis. Finis principalis est, ut frater emendetur, et ideò præcipitur correctio: finis minùs principalis est, ut servetur, quantum fieri potest, fama fratris, et ideò præscribitur ordo secretæ correctionis præmittendæ; quare, cum creditur magis expedire ad finem principalem, scilicet ad emendationem fratris, ut correctio fiat immediatè à prælato, cessare debet finis minùs principalis, et ideò rectè omittendus ordo secretæ correctionis. Ita *S. Th. Quodlib. 11. art. 15.* ubi *S. Doctor* distinguit inquisitionem, accusationem, et denuntiationem, in quâ dicit observandum esse finem ejus, nempe ut frater emendetur: *Utrum autem (addit) statim, cum quis scit fratrem suum peccasse, debeat denunciare prælato, dico quòd in his distinguendum est de conditionibus subditi, et prælati; nam, si ego scio quòd frater per me corrigetur, tunc non debeo hoc denunciare prælato; si autem videtur quòd hoc meliùs fiat per prælatum, et prælatus nihilominùs sit pius, discre-*

tus, et spiritualis, non habens rancorem seu odium adversus illum subditum, tunc licitè potest hoc denunciare sibi: et tunc non dicit Ecclesiæ, quia non ei sicut prælato, sed sicut personæ proficienti ad correctionem proximi et emendam. Et paulò pòst subjungit: *Ideò tenendum est hoc pro regula, quòd in omnibus istis semper servanda est charitas, et quòd melius et magis expedire videtur. Et si hoc intendat, scilicet emendam proximi, servet quantum potest bonum charitatis, tunc denunciando non peccat.* Idem docet *S. Bonav. in illud S. Lucæ: Si peccaverit, etc. c. 17. v. 5.* et ita dicunt *Sanch. Dec. l. 6. c. 18. n. 46. cum S. Antonin. Gers. Abulens. Salmer. Sa, Sylv. Tabien. Ricc. Ang. Waldens. Armill. Graff. Arag. Manuel. Philarch. etc. ac Laym. l. 5. tr. 5. p. 2. c. 4. num. 5. cum Sot. Henr. Pal. Navar.*

244. — Quær. II. An, si reus sit emendatus, possit crimen prælato denunciari? Affirmant *Angelus v. Denuntiatio n. 10. Gabr. Ricc. Turrecr. apud Laym. d. n. 5.* quia dicunt semper præstare, ut prælatus sciat vitia subditorum. Sed negandum cum *S. Th. Quodlib. 11. art. 15. Laym. cit. c. 4. Sanch. cit. c. 18. n. 49. et aliis.* Secùs verò dicendum (ait *Sanch. ib.*) si dubium sit, an frater sit plenè emendatus, vel an frater sit in probabili periculo relabendi, aut an planè cessarit periculum relapsus: quia tunc benè potest crimen prælato ut patri deferri, cum priùs consulendum sit profectui fratris, et bono religionis, quàm medico detrimento famæ illius.

245. — Quæritur III. Quid, si dubium sit, an correctio meliùs fiat per prælatum, vel an prælatus prudenter procedat? Respondet *Sanch. cit. c. 18. n. 47.* quòd, nisi crimen vertat in damnum commune, vel alterius privati, præmitti debet secretæ correctio. Sed hic advertendum I. Quòd in dubio, nisi constet de imprudentia prælati, in religionibus benè institutis (ut notat *Laym. cit. c. 4. n. 5. v. Fateor tamen*) prælati præsumuntur prudentes. Advertendum II. id quòd notat *ib. idem Laym.*, nempe quòd in talibus ordinibus crimina occulta fratrum, si nondùm emendata sint, vel relapsus timeatur, frequentius sine secretæ monitione deferri possunt ad prælatum tanquam patrem: tum quia prælati sunt viri pii et prudentes, qui admonitione magis prodesse possunt; tum quia ipsi magis idonei sunt ad crimen emendandum, et ad occasiones relapsus amovendas: nam, ut rectè dicunt *Suar,*

de charit. disp. 8. sect. 6. n. 12. et Sanch. l. 6. c. 18. n. 50. vel peccatum religiosi est leve, et tunc, cum infamatio levis sit, major plerumque utilitas ex denuntiatione proveniet, quam damnum fratris erit: præterquam quòd hujusmodi consuetudo denuntiandi prælato levia delicta, ut ait *Suarez*, est quasi necessaria ad religionis statum conservandum: vel crimen fratris est grave, et tunc aut frater peccavit ex fragilitate, et melius occurret superior, occasiones auferendo, quod alius nequit præstare; aut ex malitia, et tunc rarissime ex monitione fratris speratur emenda, ut dicit *Sanch. ibid. cum Cajet.* qui asserit rectius dubitandum, quòd reus ex correctione secreta potius fingat se emendatum, quam emendetur. Addunt rectè *Suar. et Sanch.* vix fieri posse, quòd crimina religiosorum non redundent in maximum religionis damnum, tum ob scandalum fratrum, tum ob religionis infamiam. Hinc dicit *Suarez*, omnia crimina gravia benè denuntiari posse prælato, tanquam communitati pernicioso; imò sæpè obligationem esse denuntiandi, præsertim si prælatus interroget; saltem, inquit *Sanchez*, valde expedire, quòd prælatus sciat vitia fratrum, ut melius amoveantur lapsuum pericula. Addo et ego, quòd maximum inconveniens facilè eveniret, si prælatis crimina denuntiari non possent ante secretam monitionem; nam, si ex illa delinquens non emendetur (quod ut plurimum timendum est, uti supra notavimus cum *Sanch.*), aut crimen deferret ad prælatum, et tunc reus, facilè suspiciens tuam denuntiationem, sæpè odium adversus te conservabit; aut tu ob hujusmodi timorem omittes denuntiare, et sic crimen non emendabitur, scandala augebuntur, et sic deinde bonum communitatis corrueat. Quare ex his omnibus rectè concludit *Laym. loc. cit. n. 5. in fin.* rarum esse in congregatione religiosorum, ut subditi sint æquè idonei, quam prælati ad corripiendum: et ideò in *cap. Qualiter, et Quando 24. de accus.* relato ordine servando in inquisitione, accusatione, et denuntiatione, sic concluditur: *Hunc tamen ordinem circa regulares personas non credimus usquequaque servandum.*

Queritur IV. An liceat renuntiare juri fraternæ correctionis, ita ut possit deferri crimen ad superiorem, nulla præmissa correctione? Tres adsunt sententiæ:

Prima sententia communior affirmat, et hanc docent *Sanch.*

Dec. l. 6. c. 18. n. 45. Cont. Tourn. de præc. Dec. de charit. sect. 6. in fin. Palaus tr. 6. dub. 9. n. 4. Suar. d. 8. sect. 6. num. 12. Item Valent. Hurt. Diana et alii plures apud Salm. tr. 21. c. 7. p. 4. §. 5. n. 87. Ratio, quia ob honestum finem quisque potest juri suo renuntiare, et ideò plurimi sancti viri suæ famæ cesserunt. Confirmatur ex *D. Thom. 2. 2. qu. 75. art. 4. ad 1.* qui ait: *Sui arbitrii est detrimentum suæ famæ pati, nisi hoc vergat in periculum aliorum.*

Secunda sententia autem absolutè negat, eamque tenent *Philarch. de Offic. Sac. l. 4. c. 14.* item *Rodrig. Lorca, Lopez, etc. apud Salm. ibid. n. 85.* Ratio, quia nemo potest prodigere jus quod habet ad suam famam.

Tertia sententia verò, quam tenent *Salm. ibid. n. 88. cum Arauso, et Prado*, censet, quòd licet unusquisque possit ob honestum finem renuntiare ordini correctionis, ab alio tamen nequit talis ordo prætermitti, nisi prudenter credatur efficacius per prælatum correptio fieri; sed huic sententiæ rectè contradicit *Concina t. 2. p. 159. n. 25.* Si enim potest quisque isti juri cedere, benè poterit alter suâ cessione uti. His tamen non obstantibus, prima sententia omninò ut vera tenenda mihi videtur; ratio quæ mihi sufficit, est, quia in Societate Jesu adest constitutio hujusmodi renuntiationis, et ipsa fuit approbata à *Paulo III. et Julio III.* (ut testatur *Palaus l. c.*) qui approbârunt, et confirmârunt Institutum, et omnes constitutiones præfatæ Societatis, et præcipuè eas quæ contradictionem patiebantur; imò *Gregorius XIII.* in bulla *Ascendente Domino*, addidit excommunicationem contra tales constitutiones impugnantes. Unde insipienter puto locutum fuisse *Philarchum*, qui notam impietatis inurit huic constitutioni renuntiationis Societatis Jesu, cum Ecclesia non possit errare in approbatione religionum, et suarum regularum, ut docent *Bellarm. Val. etc. ap. Viva in Q. Prodroma ad propos. damn. n. 12.* Earum enim approbatio spectat ad materiam morum, in qua saltem impium, et temerarium est dicere Pontificem posse errare, juxta nostram dissertationem adductam *l. 1. n. 110.* Advertit tamen *Palaus n. 6.* quòd talis renuntiatio non dat potestatem manifestandi delictum alterius, nisi in casu dubio de emendatione, id est (ut explicat *punct. 12. n. 4.*) si dubitetur, an delinquens fuerit emendatus, vel an sit relapsurus; quia è converso, si constat de emendatione, et

nullum sit periculum relabendi, rectè probabiliùs censet non posse crimen deferri ad superiorem, dùm ex declaratione in congreg. 7. ipsiusmet Societatis dicitur revelatio faciendi esse tantum iis qui remedium adhibere potuerunt; ergò, cessante necessitate remedii, non poterit crimen manifestari. Præterea advertit idem Palauus q. 9. n. 7. cum Suar. et Sanch., quòd prædicta cessio fit, ut crimen reveletur prælato, tanquam patri, non verò tanquam iudici.

246.— Hæc quoad denuntiationem evangelicam; quoad autem denuntiationem judicialem pertinet, hæc ad triplicem finem fit: 1. Ob publicam criminis punitionem. 2. Ut damnum læso resarciatur. 3. Ut quis tanquam indignus officio privetur, aut ne indignus eligatur, aut ad ordines promoveatur, aut ne matrimonium contrahat. Et de hac denuntiatione juridica præcipuè hic tractandum.

Et notandum I. quòd fraterna monitio non est necessariò semper præmittenda ad denuntiationem judicialem, juxta dicta mox suprà n. 259. Notandum II. quòd denuntiatio evangelica transire potest in judicialem ex communi sententia, quando post evangelicam reus non corrigitur. Azor. Abb. cum Salm. tr. 29. c. 2. p. 3. §. 1. n. 54. Notandum III. quòd si prælatus aut per denuntiationem evangelicam, aut per se, aut per indicia sufficientia noverit subditi delictum, primò poterit clam eum monere, pœnitentiam secretam ei injungendo, et etiã illum ab officio, et à conventu amovendo; modò ex hoc nulla ei obveniat infamia. Deinde poterit ad alia remedia devenire; sed, licèt ista nec etiã profuerint, et crimen veritat in damnum solius rei, tunc non poterit judicialiter procedere, nisi crimen probari possit saltem per duos testes. Vide Salm. *ibid.* n. 53. Notandum IV. quòd, qui fraternaliter fecerit denuntiationem, potest inde ut testis adhiberi post denuntiationem judicialiter factam, ut tenent Salm. n. 58. cum Sot. *etc.* quia alius est processus denuntiationis fraternæ, alius denuntiationis judicialis.

247.— Sed quæritur I. Utrùm, si crimen sit occultum, nec laboret infamia, et fraternaliter denuntiatus non corrigitur, possit prælatus cogere denuntiatores evangelicos, ut faciant denuntiationem judicialem, et inde juxta illam reum pœnis juris punire?

Prima sententia affirmat cum Sylv. Cordub. *etc.* apud Salm.

ibid. §. 2. n. 59. quotiescumque crimen saltem per duos testes posset probari; et huic sententiæ consentiunt Sanch. Cons. l. 6. c. 2. d. 11. n. 532. et Nav. Sot. apud Salm. *ibid.* n. 60. casu, quo adsit spes, quòd delinquens ob pœnas emendabitur, secùs autem, isti dicunt, si talis spes non effulgeat, tunc enim vix permittunt posse reum clam excommunicari.

Secunda sententia probabiliùs tamen contradicit omninò cum Suar. Pal. Led. Bann. et Salm. tr. 29. c. 2. p. 3. §. 2. n. 61. et 62. semper ac ex crimine nullum immineat damnum communitati, aut particularibus. Ratio, quia tunc delinquens adhuc possidet famam; nec punitio est necessaria ob bonum commune, quando crimen non est publicum.

Sed hic notandum I. cum Salm. *ibid.* n. 68. Palauus, Torres, et alius, quòd in tali casu poterit quidem prælatus aliquibus viris prudentibus crimen manifestare, si hoc iudicet necessarium ad remedium subito adhibendum. Notandum 2. quòd prælatus inferior, si ipse possit per se subditum corrigere, peccabit, si crimen superiori manifestabit. Ita Salm. *ibid.* cum Pal. n. 21.

248.— Quær. II. utrùm, si per publicum edictum, seu monitorium præcipiatur omnibus aliqua delicta denuntiare, teneamur? Resp. quando crimina sunt notoria, procul dubio quilibet ea denuntiare tenetur; secùs verò, si sint occulta, etiãsi probari possint per duos testes; nisi crimina vèrgant in damnum communitatis, aut tertii; cum hæc tamen differentia, quòd in criminibus in damnum tertii, tenemur fraternaliter monitionem præmittere, et correctione obtentà, denuntiatio judicialis est omittenda; si autem reus non corrigitur, tunc judicialiter tenemur eum denuntiare; dummodò possimus sine gravi nostro incommodo, ut Salm. *ibid.* §. 4. n. 82. In criminalibus autem in damnum commune, nullà præviã monitione, et etiã cum gravi nostro damno, denuntiationem judicialem proferre tenemur. Quamvis etiã in his S. Th. 2. 2. q. 53. a. 7. sic doceat: *Nisi fortè aliquis firmiter existimaret, quòd statim per secretam monitionem possit hujusmodi mala impedire.* Sed hoc rarò accidit. Hæc ferè communiter à DD. docentur. Vide Salm. *ibid.* §. 3. n. 79.

Notandum hic autem I. quòd, qui delictum sub secreti sigillo noverit, ut remedium, aut consilium delinquenti præberet, nunquam tenetur illud denuntiare, quia jus positivum

non potest juri naturæ derogare. Ita *S. Th.* 2. 2. q. 70. art. 1. ad 2. *Sanch. c.* 2. d. 20. et *Salm. ibid.* §. 4. n. 85. cum *Nav. etc. contra Sotum.*

Notandum II. quòd, si quis rem aliquam accepit in compensationem sui certi crediti, non tenetur manifestare, quia edictum imponens denuntiationem intelligit loqui tantum de rebus injustè acceptis. Ita *Sanch. c.* 24. et *Salm. tr.* 29. c. 2. p. 5. §. 4. n. 84. cum *Sylv.* Idem dicunt *Sanch. d. dub.* 24. n. 5. et *Salm. ibid.* n. 85. cum *Nav.* de debitore rei furtivæ, qui ob inopiam à restitutione excusetur.

Notandum III. quòd nemo, ut suprâ dictum est, tenetur denunciare cum gravi suo incommodo, nisi crimen redundet in damnum commune reipublicæ, aut religionis, ut crimen læsæ Majestatis, hæresis, etc.

249. — Sed hinc quær. III. An sit obligatio denunciandi hæreticos cum periculo gravis damni? Distinguendum, si denunciandi sunt tantum suspecti de hæresi, ut sunt sortilegi, blasphemii, confessarii sollicitantes, abutentes sacramentis, commune est non esse tunc obligationem. Ita *Salm. tr.* 21. c. 4. p. 4. §. 2. n. 87. et 89. *Potestà de denunt.* n. 267. nisi (dicunt *Salm. ibid.* n. 91.) adesset damnum commune, nempe, si sacerdos magnæ auctoritatis frequenter pœnitentes sollicitaret, etc. Si verò denunciandi sint hæretici formales, etiam excusare periculum gravis damni, nisi illi dogmatizent, tenent *Mazz. t.* 1. p. 278. *Less. Nav. Fill. etc. apud Salm. tr. cit. c.* 5. p. 9. §. 2. n. 108. Sed veriùs oppositum est tenendum cum *Potestà d. n.* 267. et *Salm. ibid.* n. 109. cum *Suar. et Farinac.* Ratio, quia hæresis formalis de se serpit ut cancer, et ideò semper in damnum commune vergit.

250. — Quær. IV. An teneamur denunciare conjunctos, quos hæreticos formales noverimus? Fratres sine ullo dubio tenemur denunciare; filios verò à denunciandis parentibus excusant *Abul. et Simancho apud Salm. ibid.* n. 105. Sicut ibidem *Bon. Fill. Barb. etc.* excusant etiam uxores à denunciando viros suos. Sed dicendum omnes ad denuntiationem tenèri, ex eadem ratione, ut suprâ; quia hæresis est pestis ita noxia, quòd difficilè habet remedium, et facilè in damnum vergit commune. Ita *Roncag. p.* 169. q. 1. r. 5. *Bon. de oblig. denunt.* t. 2. d. 6. p. 2. n. 5. cum *Farin. Azor. Salm. ibid.*

n. 106. cum *Caj. Pal. Sanch. Dian. etc. cum communi*, ut testatur *Potestà n.* 268. et *Viva super prop. 5. Alex. VII. n.* 15.

Hoc tamen dicitur, quoad hæreticos formales. Si verò denunciandi sint tantum suspecti de hæresi. *Salm. tr.* 21. c. 4. p. 4. §. 2. n. 85. pariter obligant etiam filios ad parentes denunciandos; sed nimis rigorosè, satis enim probabiliter tunc à denuntiatione excusantur, non solum filii, sed etiam conjuncti usque ad 4 gradum, ut tenent *Diana, Bordon. Lez. Homob. et alii apud Potestà n.* 221. Ratio quia denunciare conjunctum, idem est ac grave damnum sive incommodum subire; quod rationabiliter excusat (quando periculum abest damni communis) ut diximus mox n. 249. et dicunt ipsi *Salm. tr.* 29. de offic. c. 2. p. 5. §. 4. n. 82.

251. — Quær. V. Quænam sint crimina denuncianda tanquam de hæresi suspecta? Sunt I. nuptiæ contractæ, vivente conjuge, ut *Salm. tr.* 21. c. 4. p. 2. n. 6. cum *communi.* II. Nuptiæ clerici in sacris constituti, vel religiosi professi; etiam communiter *Salm. ibid.* n. 7. III. Si quis sine sacerdotio Missam celebrat, aut aliud Sacramentum conficit: ita ex constitutionibus Pontificis; vide *Salm. ibid.* n. 8. qui extendunt ad sacerdotem celebrantem pluries in die, vel non jejunum, sine justa causa. IV. Alii pariter consent suspectum esse de hæresi confessarium sigillum violantem, ut *Viva, de Leone, et Quintan.* At hoc negant probabiliter *Salm. ibid.* n. 9. cum *Lugo, Bonac. Mol. et communiori*, nisi ille per errorem teneat non adesse hanc obligationem sigilli, vel istud non ita rigorosè obstringere. V. Extendunt etiam *Salm. ibid.* n. 10. et 11. cum *pluribus* ad crimen sodomix, et bestialitatis, sed ipsi loquuntur pro regnis Hispaniarum; hoc tamen non viget in nostris partibus. Hic tamen obiter advertendum, quòd clerici, et regulares sodomix ex *Constit. S. Pii V.* privantur omni officio, et beneficio; modò I. crimen sit consummatum. II. Adsit hujus criminis exercitium: ideò non sufficit, si patratum sit bis, vel ter. *Salm. cum Bon. cit. n.* 11. in *fin.* III. Adsit insuper sententia judicis; nam licèt bulla dicat: *Præsentis canonis auctoritate privamus*, attamen sic videtur recepta, ut dicunt *Bon. Sanch. Henr. etc. apud Salm. l. c.*

252. — Quæritur hinc VI. An sint denunciandi blasphemii? Distinguendum: Qui proferunt blasphemiam hæreticalem, certè denunciandi sunt. Sed hic advertit *Potestà n.* 219. quòd

prorumpens in blasphemiam hæreticalem, non advertendo ad significationem, non peccat graviter, ideòque nec denuntiandus. Secùs verò, si blasphemet advertens, quamvis ex ira: quia tunc jam fit saltem suspectus de levi. Cæterùm probabiliter *Bon. l. c. part. 1. §. 8. n. 5. in fine, et Ronc. p. 170. q. 4. resp. 5. cum Navarr. etc.* dicunt non esse denuntiandos, quos constet per lapsum linguæ errorem protulisse, et huic videntur expressè adhærere *Salm. tr. 21. c. 5. p. 9. §. 2. n. 107.* ubi ajunt ad obligationem denuntiationis requiri pertinaciam hominis denuntiandi. Imò *Sanch. Trull. etc. contra Salm. ibid. p. 10. §. 2. n. 129.* universè excusant ab obligatione denuntiandi blasphemos hæreticales, semper ac ipsi per correctionem respiciant.

Quoad autem simplices blasphemos, advertendum, quòd olim duæ aderant obligationes: una increpandi, et hæc abiit in desuetudinem ejusque in loco successit obligatio correctionis, si fractus speratur, ut docent *Sanch. lib. 2. c. 52. n. 46. Palaus, Bonae, etc.* Altera denuntiandi judici ecclesiastico, vel sæculari, et hæc etiam per desuetudinem non videtur ampliùs obligare, ut dicit *Viva de 2. præcept. quest. 6. art. 2. in fine cum Tamb. et Mazz. Vide dicta l. 4. n. 125.*

Rogabis autem, infra quantum temporis blasphemii hæreticales denuntiandi sint? Loquendo genericè de criminibus suspectis de hæresi, juxta edictum Inquisitionis Generalis Romanæ, tempus assignatum ad denuntiationes est mensis à die scientiæ legis, et cessantis impedimenti, ut asserunt *Felix Potestà de denunt. num. 258. Mazzotta t. 1. pag. 276. quest. 5.* et auctor libri *Istruz. per li novelli confess. tom. 2. c. 14. n. 284.* Loquendo verò præcipuè de tempore requisito ad denuntiandos blasphemos hæreticales, dicunt *Sporer de 1. præcept. Decal. c. 10. n. 12. ex decreto Alexand. VII. de Suspectis de hæres. et Salm. cod. titul. tr. 21. cap. 5. p. 10. §. 2. n. 129.* (sed fortè hi loquuntur juxta edictum Hispaniarum) esse denuntiandos infra sex dies; ita etiam *Viva de 1. præc. qu. 6. art. 2. n. 11.* qui idem ait de denuntiatione confessarii sollicitantis; sed auctor præfatus (*Istruz. ut supra*) pro hac denuntiatione assignat mensem.

255. — Quær. VII. An superstitiosi sint denuntiandi? Affirmant DD. generaliter loquendo, si superstitio fiat eum conscientia peccati, et suspicionem fundet de hæresi. Et hoc acci-

dere dicunt: 1. Quando intercedit pactum expressum cum dæmone. 2. Quando miscentur in ea res sacræ ut chrisma, oleum sanctum, hostia sacrata. 3. Si dæmon adoretur, vel ei porrigantur preces nefariæ, vel aliqui psalmi, qui in ejus honorem proferri videntur, ut psalm. 108. *Deus laudem meam ne tacueris, etc.* 4. Quando dæmon rogatur de his, quæ naturaliter nequit ipse scire. 5. Quando ex superstitione provenit effectus. 6. Quando quis ex professo alios instrueret. 7. Quando intervenit expressa dæmonis invocatio (etsi, hæc tantùm intercedente, excusant alii ab obligatione denuntiandi). Ita *Suar. Az. Pegna, et Simanchus, vide Salm. de 1. præc. l. c.*

Dixi generaliter loquendo, quia in hoc regno denuntiantur tantùm superstitiones, in quibus intervenit abusus hostiæ consecratæ, vel olei sancti; non verò aliæ. Et hæc est praxis hodierna; horum enim criminum, quæ ad mixtum forum pertinent, præsens rex noster *Carolus VI.* sibi animadversionem abdicavit, quando sortilegus est secularis, secùs si est ecclesiasticus.

254. — Quær. VIII. An sint denuntiandi, qui denuntiare tenentur, et omittunt? Si agatur de denuntiando hæretico tantùm suspecto, probabilius negatur cum *Carena, et Lupo, et Potestà n. 284.* Ratio, quia non oritur suspicio ex suspitione. Si verò de denuntiando hæretico formali, dicit *Potestà n. 286.* denuntiandos esse eos qui ex officio tenentur denuntiare, et negligunt; et idem dicit de teste crimen falsò negante, vel de dissuadente denuntiationem debitam; quia isti verè censentur de hæresi suspecti, nisi omissio fiat ex causa amicitiae, consanguinitatis, etc. Ita *Potestà cum communi.* Alios verò non denuntiantes, licèt etiam ipsi fiant de hæresi suspecti, si nullam habent causam occultandi, ut dicunt *Salm. tr. 21. c. 5. p. 9. §. 2. num. 116.* tenent tamen *Lupus, et Bordon. apud Potestà* non esse denuntiandos, ne detur processus in infinitum.

Notandum autem super hac materia I. Neminem tenèri denuntiare seipsum, nec socios sui criminis, cum hoc esset idem ac seipsum denuntiare. Verùm, si quis de crimine legitime à judice interrogetur, tenetur tam se, quàm socios manifestare. *Salm. ibid. num. 104. cum Cajet. Suar. Trull. etc.*

Notandum II. Certum esse, quòd non tantùm superiores regulares, quibus directè imponitur onus denuntiandi ex

decreto *Alexand. VII.* edito anno 1660., sed omnes fideles tenentur ad denunciandum criminosos de hæresi etiam leviter suspectos, ut loquitur decretum; dum in fine ejus statuit Pontifex: *Decretum hoc omnes ubique existentes arctare, et afficere*; et ita cum communi sentiunt *Salm. ibid.* §. 1. n. 95. et 102. in fin. Sed benè hic advertunt 1. minimè esse denunciandum illum, de quo habeatur suspicio ex levibus indicis, v. g. si audias crimen alicujus à testibus parùm fide dignis. Ita *Nav. Sayr. Cordub. cum Salm. ibid.* §. 2. n. 117. Advertunt 2. quòd, ut sit obligatio ad aliquem denunciandum, requiritur, ut ille sit hæreticus proprius, et pertinax, non verò si nimirum per ignorantiam, metum, incuriam, lapsum linguæ fidei protulerit injuriam, de qua si secreto corrigitur, sine dubio censeatur abjuraturus. Ita *Salm. cit. n. 117. in med. cum aliis.* Hinc inferunt *Bon. et Farinac. apud Salm. ibid. in fin. ac Potestà n. 258.* minimè esse denunciandum hominem simplicem et pium, seu concionatorem aliquam propositionem hæreticalem ex incuria proferentem; præsumitur enim non ex animo locutus esse.

Notandum III. Juxta jus commune ex *Extrav. Excommunicamus*, eos, qui advertenter negligunt hæreticos denunciare, incurrere excommunicationem ferendam: etsi juxta editum Hispaniarum, ibi incurratur excommunicatio ipso facto, et reservata. Utrùm autem in aliis regionibus hæc excommunicatio sit reservata? Affirmant *Salm. tr. 21. c. 4. p. 4. §. 1. n. 70. et Potestà n. 641.* qui affert decretum S. C. Sed negant *Lupus apud Potestà et Bon. l. c.*

DUBIUM VI.

De testibus.

- 255 Quomodo debeant esse, et testificari testes ad probandum?
 256 Qui rejiciuntur? 1. Servi. 2. Mulieres. 3. Minores. 4. Inimici. 5. Conjuncti, et domestici. 6. Infames. 7. Perjuri. 8. Socii criminis. 9. Personæ inopes et viles.
 257 In quibus casibus sufficit dictum unius testis?
 258 Quid si unus testis deponat de una propositione hæretica, et alius de altera?
 259 An semper sufficiant duo testes ad probandum?
 260 Quales debent esse testes, ut plene probent?

- 261 An laici repellantur à testificando contra clericos? Quid è converso?
 262 An testes inepti, ut suprà, faciant indicium?
 263 An religiosi probent in causa sui monasterii?
 264 An, et quando quis testari teneatur?
 265 An testis teneatur satèri veritatem judici non legitime interroganti?
 266 Quando judez legitime interroget?
 267 An testis teneatur manifestare crimen, si accusator unicum testem asserat?
 268 Non tenèris manifestare judici etiam legitime interroganti: I. Si scias rem ex confessione. II. Sub secreto. III. Si tibi imminet damnum. IV. Si accepisti à parùm fide dignis. V. Si rem accepisti per injuriam. VI. Si alter probabiliter non peccavit.
 269 Ad quid teneatur falsum testatus?
 270 Quando peccent testes? Dub. 1. An peccent contra justitiam, si se abscondant, ne citentur? Dub. 2. An si fugiant post citationem? Dub. 3. An si interrogati veritatem occultent?
 271 Quomodo facienda est depositio testium?

255. — « SUPPONO, ad legitimam, et plenam in judicio » probationem requiri duos testes, eosque debere 1. Externo » sensu percepissem id, de quo testantur. 2. De eodem facto, » et crimine, cum iisdem circumstantiis, deponere, alioqui » erunt testes tantùm singulares, ut vocant. qui non faciunt » plenam probationem. 3. Esse omni exceptione majores, in » quibus scilicet nulla desideretur conditio, quominus testari » possint, juxta versum vulgarem:

Conditio, sexus, ætas, discretio, fama,
 Et fortuna, fides, in testibus illa requirere.

256. — « Hinc à testando rejiciuntur 1. Servi. 2. Mulieres. » (Intellige tamen hoc de jure canonico, ex caus. 55. qu. 5. non verò de jure civili, tam in causis civilibus, quam criminalibus, ut Gomez, Sanch. Trull. apud Salm. tr. 29. c. 5. p. 4. §. 1. n. 6. Verùm tamen ad reum damnandum nec plures etiam mulieres sufficiunt. Vide Salm. ibid. n. 7. in fin.) « 3. Minores » 20 annis in criminalibus; in civilibus autem impuberes. » (Isti tamen, etsi ad probandum non sufficiant, nisi in crimine læsæ Majestatis, fundant tamen indicium etiam ad torturam. Salm. ibid. n. 8. et 9.) « 4. Inimici » (Licet sint

reconciliati, sed de recenti (secus, si ex longo tempore). Et hoc etiam in delictis læsæ Majestatis: et etiamsi inimicitia non fuerit gravis, ut dicunt Salmant. *ibid.* n. 12. cum communi « 5. Sanguine juncti » (Usque ad 4. gradum, ut Salmant. *ibid.* §. 2. n. 21. nisi sit crimen hæresis. Vide alia circa hoc punctum apud Salm. ex dict. num. 21. et seqq.) « et do- » mestici » (Ut famuli, coloni) « exceptis quibusdam casibus » apud Less. l. 24. c. 5. n. 58. 6. Infames » (Sive de jure, id est sententiâ, sive de facto. Quinam autem dicantur infames? Vide can. Infames, caus. 6. qu. 1. et Salm. tr. 29. c. 5. p. 1. §. 1. n. 10. et 11.) « 7. Perjuri. 8. Socii criminis. » (Excipe si crimen sit hæresis, vel maleficii, vel tale, quod non possit sine socio patrari. Salm. cum aliis *ibid.* n. 15. et 16. An autem duo socii criminis faciant saltem semiplenam probationem contra tertium socium? Affermat Less. c. 29. dub. 17. Sed plures alii negant apud Salmant. *ibid.* p. 5. num. 55.) « 9. Personæ ino- » pes, et viles. » (Nisi sint probate vitæ. Vide Salm. *ibid.* p. 1. §. 2. n. 17.) « 10. Deliri, et semifatui, ex quibus tamen ii, » qui solò jure positivo ad testandum sunt inhabiles, possunt » admitti in criminibus exceptis. »

257. — 1. Notandum, quòd unicus testis sufficit ad probandum in aliquibus casibus; etenim I. Testimonium unius sat est ad impediendum matrimonium illegitimum, ex cap. Præterea 2. de sponsal. Debet hic tamen jurare se impedimentum certò scire: et non sufficit, si testis sit de solo auditu, nisi impedimentum sit consanguinitatis, et adsit alius testis de certa scientia, licèt hic deponat sine juramento. Ita Sanch. Cons. l. 6. c. 5. dist. 10. n. 1. et Salm. tr. 9. c. 8. p. 8. n. 106. Sola tamen fama sufficit ad impediendum matrimonium. II. Testimonium solius Episcopi sufficit ad probandum in judicialibus atinentibus ad suum munus, si testetur in scriptura suo sigillo obsignata. Salmant. tr. 29. c. 5. p. 2. n. 54. cum Bald. Mascard. etc. III. Ad delicta religiosorum punienda sufficit testimonium unius, si delictum sit tale, ut aliter probari non possit. Et ita religiosus sollicitus pœnitentem, per illam tantùm denunciatus potest puniri aliquâ pœnâ arbitrariâ; sed non ordinariâ. Sanch. cap. 5. dist. 12. n. 4. Salm. *ibid.* n. 55. cum aliis: et idem docent ibi Val. et Sot. pro culpulis levibus. Cæterùm in criminibus gravibus, que gravem merentur punitionem rectè tenent, et absolutè Salm. *cit.* n. 55. cum Peyr.

et Pell. contra Sanch. et alios, requiri omninò saltem duos testes, quia fama religiosorum non debet minùs æstimari, quàm fama sæcularium. IV. Credendum est officiali publico testificanti de aliquo crimine levi; secus de gravi. Barbos. Forinac. etc. cum Salm. tr. 29. c. 5. p. 2. n. 56. Et idem dicunt de perito in sua arte, v. g. si modicus testificetur mortem alicujus causatam fuisse è vulnere. Salmant. *ib.* in fin. cum aliis. V. Unicus testis probat, quando agitur de læsione minori. Barb. Gabr. Salm. *ibid.* n. 57. Sic etiam probat interpret alicujus linguæ ignotæ, sic etiam probat persona, cui standum dixit testator in suo testamento. Unicus quoque testis probat miraculum. Salm. *cit.* n. 57. in fin. cum aliis.

258. — Sed quæritur hic, si unus testis deponat de una propositione hæretica, et alius de altera, an isti plenè probent aliquem esse hæreticum? Gom. Barbos., etc. affirmant probare illum esse hæreticum in genere. Sed longè probabilius Lessius l. 2. c. 50. num. 55. Rodr. Vill. etc. Salm. *ib.* n. 58. negant tales testes facere plenam probationem, licèt faciant plus quàm semiplenam. Ratio, quia, cum non probatur prius hæresis in specie, non potest probari hæresis in genere. Excipe tamen crimen sollicitationis in confessione, quod per testes singulares comprobatur, concurrentibus tamen aliis indicis, et præsumptionibus.

259. — Exceptis autem supradictis casibus, ad probandum requiruntur, et sufficient duo testes in causa tam civili, quàm criminali, ex Deuteron. c. 17. v. 6. In ore duorum vel trium testium peribit, quò interficietur. Et ex Joan. c. 8. v. 17. duorum hominum testimonium verum est. Ratio, quia ad humanas actiones probandas sufficit certitudo moralis, et probabilis. Ita S. Th. 2. 2. q. 70. a. 2. Less. Sot. et Salm. *ibid.* p. 5. n. 45. communiter. Ab hoc tamen excipiuntur aliqui casus, in quibus jus positivum requirit majorem numerum testium, nempe ad probanda testamenta, ad damnandos Episcopos, vel clericos; nam ad condemnandum Episcopum, requiruntur 12. testes et ad condemnandum sacerdotem seu clericum requiruntur saltem plus quàm duo. Vide Salm. *ibid.* n. 44. et 47.

260. — Præterea testes ut plenè probent requiruntur I. Ut sint contestes, ita ut convenient non solum in substantia actus, sed etiam in principalibus circumstantiis, id est per-

sona, loco, tempore, modo; nisi circumstantiæ sint parvi momenti, putà, si unus dicat casum contigisse horà tertià, alius quartà: unus tempus fuisse nubilosum, alius serenum, et similes. Ita *S. Th. 2. 2. quæst. 70. a. 2. ad 2. Salm. tr. 29. c. 5. p. 5. n. 48.* Requiritur II. ut testes deponant cum juramento, aliàs non probant, ex *cap. Tuis quæstionibus 59. de testib. et ex cap. 51. de testib.* Ubi ait *Panormit. Nec Episcopo quidem, ut testi, credi in alterius præjudicium, nisi jurato.* Requiritur III. Ut testes per se immediatè rem perceperint externè eo sensu, quo res percipitur, putà, ut ipsi viderint occidentem, audierint blasphemantem, etc. *l. Sola 4. c. de test. et c. 4. §. Solam, q. 5. Vide Salm. cit. n. 48. et 49. cum Sylv. Pan. Tab. et communi.* At in hoc notandum, quòd nec etiam sufficiunt ad plenè probandum testes, qui deponunt audivisse quidem per se, sed mediatè, id est medio pariete, cortinà, quin viderint etiam loquentem, ut *Salm. ibid. num. 50. et 51. cum Farinac. et aliis.* Hoc autem currit in causa criminali, non autem civili; excepto testamento, ubi requiritur, ut testes non solum audiant, sed etiam videant testatorem loquentem; ex *l. Si non speciali, c. de testam. Salm. ibid.* Testes autem de auditu alieno, nempe qui crimen narrari audiverint ab uno, vel duobus testibus de visu, non solum non probant, sed nec etiam semiplenam probationem faciunt, ut *Salm. ibid. n. 55. cum Miranda, Farinac. et communi juristarum.* Quando verò adsint plures contestes pro reo, et plures contrà, standum est pro reo, ut docet *S. Thom. 2. 2. qu. 70. art. 2. ad 2.* Etiam si testes contrarii sint majores dignitate, ut *Salm. ibid. n. 54. cum Pan. Med. etc.*

261. — Adde, quòd laïci in criminalibus repelluntur à testificando contra clericos, ex *caus. 2. quæst. 7.* In aliquo tamen casu possunt Episcopi uti laïcis testibus probatæ vitæ ad probanda crimina suorum subditorum: è converso clerici et religiosi possunt testificari contra laïcos, etsi ad hoc non possint compelli à giudice sæculari, ex *c. Quanquam sacerdot. 14. q. 2.* Ex præfato tamen textu clarè deducitur, non posse clericum testificari coram giudice sæculari, sine licentia sui superioris. An autem testimonium clerici sine licentia prælati valeat? Affirmandum probabiliùs cum *Sanch. Cons. l. 6. c. 5. d. 17. n. 2. Trull. Azor. etc. ac Salm. tr. 29. c. 5. p. 1. §. 2. n. 28. contra alios qui dicunt non valèrè testimonium clerici,*

sed tunc tantùm, cum is vi compulsus deponit. Clericis autem, et religiosis non videtur esse vetitum testes esse in instrumentis, cum hoc nullibi interdicatur. *Vide Sanch. Dec. t. 2. l. 6. c. 13. n. 106. et Salm. ibid. n. 29.*

262. — Notandum I. quòd testes inepti (numerati ut supra apud *Bus.*) si deponant, faciunt aliquod indicium, sed non plenum, nec sufficiens ad torturam: immò servi, vel graviter inimici omninò repelluntur. Sed si crimen commissum est noctu, vel in aliquo loco secreto, tunc facilè admittuntur. Deinde, si testes sint inepti principaliter ob favorem partis, ut inimici, domestici, etc. si pars eos admittit, judex non valet eos repellere. *Vide Salm. ibid. n. 51.*

263. — Notandum II. quòd religiosus in causa sui monasterii benè potest testificari, ex *c. Insuper statuimus, de test.* Et idem dicitur de canonico in causa sui capituli, de clerico in causa suæ Ecclesiæ, et de collegiali in causa sui collegii, quotiescumque in causa ipsi nullum interesse habeant particulare. Advertendum tamen est, istorum testimonium non esse omninò integrum; et insuper non esse admittendum, quando alii testes habèri possint. *Salm. cum aliis ibid. p. 2. num. 41.*

264. — « Quær. 1. An, et quando teneatur quis testari?
» 2. Ad quid teneatur, qui non vult testari, aut qui falsa est
» testatus?

« Resp. 1. Non tenetur quis testari, nisi vel ex charitate,
» cum ita necessarium est ad averendum grande malum
» proximi, aut reip. vel ex præcepto, cum judex, seu superior habens potestatem, ita legitimè præcipit. In quo
» ultimo casu, si fugias, aut occultes te, antequam ad testandum citèris, non peccabis contra justitiam; ideoque
» nec teneberis restituere, ut, contra multos, docent *Valent. et Less.* Ratio est, quia tibi necdum est præceptum: si
» quod autem jus nascatur parti ex tuo testimonio, id ex præcepto oritur. Imò, etsi sit communis sententia, ad restitutionem tenèri eum, qui à giudice citatus fugit, vel testimonium fraude declinavit, cum sit efficax, et moralis causa
» ut judex sententiam ferat in alterius damnum: non tamen
» est improbable, quod docent *Molin. et Less.* non tenèri.
» Ratio est, quia citatio intimata non inducit obligationem
» justitiæ, sed tantùm obedientiæ; proindeque non compa-

» reus contumax tantum est, et inobediens, non autem » injustus. *Less. lib. 2. c. 50. d. 6., 7., 8. etc. Vide Bon. Laym. ll. cc.*

265. — Hic notandum certum esse, quod iudici non legitime interroganti testis non tenetur fatèri veritatem: tunc enim poterit licite respondere (etiam cum juramento) *crimen nescire*, ita ut teneatur illud ei manifestare. Ita *S. Th. 2. 2. qu. 66. art. 1.* ubi ait, quod eo casu, non tenetur accusatus respondere, sed potest vel per appellationem, vel aliter licite subterfugere. Et idem communiter *DD.* dicunt etiam de teste. *Vide dicta de restrictione non purè mentali l. 4. n. 152.*

266. — Sed quæritur I. Quando nam iudex legitime interroget? *Resp. I.* quando adest semiplena probatio, puta, unus testis de visu, vel auditu proprio, ut supra: vel si adest notorietas, aut infamia criminis, vel indicia evidentia, vel si accusator se offerat ad delictum pluribus testibus probandum (aliàs, etiamsi plures testes adsint de aliquo crimine, nemo eorum teneretur crimen revelare); omnia hæc enim æquivalent semiplenæ probationi; quâ interveniente delictum non dicitur amplius secretum, ideo iudex tunc habet jus, ut testis veritatem manifestet. Ita communiter *Less. lib. 2. c. 5. dub. 5. et 6. Navar. et alii cum Salm. tr. 29. cap. 5. p. 4. n. 56. et 57.* qui advertunt *ibid. n. 62. cum Sayro*, quod, ut testis teneatur tunc respondere, requiritur, ut infamia, vel semiplena probatio, vel indicia, ut supra, sint jam probata, et à iudice testi manifestentur; nisi constet iudicem esse probum, et asserit se legitime interrogare.

267. — Quæritur hinc II. Utrum, quando non adest semiplena probatio, sive infamia, vel evidentia indicia criminis, ut diximus, si accusator unicum testem tantum afferat, teneatur hic testis veritatem manifestare? *Affirmant Salm. tr. 29. cap. 5. p. 4. num. 60. et 61. cum Soto, Valent. etc.* quia (dicunt) quando adest accusator conscius de crimine, et unicus testis, jam reus censetur æquivalenter infamatus. Sed probabilius negant *Ronc. tr. 15. q. 5. cum Less. Passer. item Sylvest. Nav. et Bann. apud Salm. ibid. n. 59.* juxta supra posita. Et idem clarè videtur docere *S. Th. 2. 2. q. 70. art. 1.* ubi dicit tunc legitime testem interrogari, quando vel de manifestis, vel de his, de quibus infamia præcessit, interrogatur. Ergò non legitime interrogat iudex, quando

non præcessit vel notorietas (hoc enim significat *to manifestis*), vel infamia, aut alia semiplena probatio, ut supra.

268. — « *Resp. 2.* Etiam legitime et juridicè interrogatus » non tenèris testari sequentibus casibus: I. Si scias rem ex » confessione. II. Si accepisti sub secreto naturali, » (*Etiam sub secreto tantum commisso, ut S. Thom. 2. 2. qu. 70. art. 1. et communis cum Sylv. et Salm. ibidem ex n. 65. contra Sotum: quia præceptum naturale præferendum est præcepto iudicis. Vide dicta lib. 5. n. 49. Intellige tamen, nisi imminet damnum commune, vel nisi aliunde scias; tunc enim tenèris ad manifestandum, ut communiter DD. cum Salm. ibid. n. 70.*) « ut consiliarius, advocatus, medicus, etc. modò » tamen non sit necessarium ad magnum reipublicæ vel pro » ximi malum avertendum » (*Ut S. Th. l. c. et Salm. ibid. n. 68. cum communi*), « tunc enim licet tale secretum dete- » gere, etiamsi jurasses te nulli dicturum: quia tale ju- » ramentum non obligat, cum jure naturæ tenearis ad con- » trarium. *Vide Laymann cap. 4. n. 9.* III. Si ex testimonio » tibi, vel tuis imminet notabile damnum: nisi tamen da- » mnum publicum, vel privatum alienum prævaleat, ut » notat *Cardinal. de Lugo de just. disp. 50. n. 10.* Unde com- » munitè non tenèris testari contra consanguineum. IV. Si » à viris non sat fide dignis accepisti; tunc enim potes te » habère, ac si nihil scires. » (*Imò Sanch. Dec. lib. 5. c. 2. n. 5. et Nav. Sot. Arag. et alii cum Salm. tr. 29. c. 5. p. 4. n. 69. dicunt testes de auditu alieno non tenèri ad manifestandum, quando iudex nihil aliud ab eis exigit, nisi ut dicant id quod sciunt; quia, ajunt, scire propriè non est credere, sed veritatem perceptam visu, vel alio sensu in mente retinère: quæcumque autem alia notitia pertinet ad iudicium non ad scientiam*) « V. Si factum intellexisti per injuriam, » verbi gratiâ aperiendo litteras, cogendo alium ad revela- » tionem, etc. *Laym. lib. 3. tr. 6. cap. 4. n. 5. Mol. d. 5. n. 5.* VI. Si alter probabiliter in facto non peccaverit, vel » propter ignorantiam, vel quia rem aliquam accepit in ocul- » tam compensationem debiti; ex quo, tamquam de fure, » inquiratur. Ratio est, quia mens iudicis est inquirere de » delicto. *Vide Azor. 3. part. t. ult. c. 27. Fill. Bonac. d. 10. qu. 5. p. 5. Laym. l. c.*

269. — « *Resp. 3.* Qui sciens falsum testatus est, per quod

» alteri fuit efficax causa damni, tenetur ad impeditiorem,
 » vel reparationem omnium damnorum, quæ causantur.
 » Item tenetur revocare cum pari suo damno, et periculo etiam
 » vitæ, si reus de ea periclitetur, et putetur revocando aliquid
 » effecturus. Ita communiter. Ratio est, quia in damno æquali
 » potius habenda est ratio innocentis. *Vide dub. seq. art. 1.*

« Dixi 1. *sciens*: quia, si ex ignorantia, inadvertentia, aut
 » oblivione inculpabili falsum est testatus, etsi teneatur im-
 » pedire, si possit, non tamen ad restitutionem, etiamsi reus
 » damnetur. Ratio est, quia neque tenetur ex re recepta,
 » neque ex delicto.

« Dixi 2. *causa efficax*: quia, si à parte rei falsum illud
 » testimonium nihil effecisset, v. gr. quia per falsa testi-
 » monia aliorum jam tota causa damni erat data, ita ut
 » iudex ex hoc testimonio nihil fuerit motus, ad nihil tene-
 » bitur. *Less. l. 2. c. 50. et Laymann l. 3. t. 3. c. 8. et alii.*
 » 270. — « Testis peccat 1. Si affirmat, quod ignorat. 2. Si
 » veritatem, quam debebat celare aperiat. 3. Si se occultet,
 » ne rogetur casu quo tenetur testari. 4. Si iudici justè interro-
 » ganti non obediat. 5. Si pretium pro dicenda veritate accipiat.

Sed dubitatur 1. An peccet contra justitiam, et teneatur
 ad restitutionem testis, qui se abscondit ne citetur à iudice?
 Affirmant *Sotus de just. l. 3. qu. 7. art. 1. et alii apud Lugo*
d. 59. n. 4. Sed communissimè et veriùs negant idem *Lugo*
n. 5. Less. l. 2. c. 50. n. 58. cum Salon. et Pegna, ac Bonacina
de 8. præc. d. 10. qu. 3. p. 3. n. 12. cum Navarr. Fill.
Bann. Reb. Sayr. et aliis. Ratio, quia licèt possit ille gravi-
 ter peccare contra proximi charitatem, non tamen peccat
 contra justitiam, cum nemo teneatur præcepto superioribus
 parere, antequam ei imponatur.

Dubitatur 2. An teneatur ad restitutionem testis, qui fugit
 post citationem? Affirmant *Sotus l. c. Sanch. Cons. l. 6. c. 5.*
dub. 3. num. 4. item Nav. Azor. Fill. Salon. et Reg. apud
Bonac. l. c. n. 15. quia eo ipso, quo testis est citatus, tene-
 tur ex justitia testimonium dicere: prout si iudex præcipit
 alicui, ut proferat scripturam ad causam pertinentem, tenetur
 ipse ex justitia illam exhibere, aliàs debet damnum parti
 restituere. Negant verò communiùs et probabiliùs idem *Lugo*
loc. cit. n. 5. et Mol. d. 85. v. De teste, et probabile putant
Bonacina n. 15. ac Less. n. 59. cum Sylv. v. Testis, n. 8.

Ratio, quia citatio illa non imponit obligationem justitiæ,
 sed tantum obedientiæ. Nec obstat paritas allata scripturæ
 proferendæ: nam benè respondet *Lessius*, quòd scriptura illa
 sine dubio ex justitia proferri debet, cum sit res externa de
 qua republ. justè potest disponere, sicut de aliis bonis civium,
 quando oportet ad jus illorum tuendum: non sic de obliga-
 tione testificandi.

Dubitatur 3. An teneatur ad restitutionem damni testis,
 qui legitimè interrogatus à iudice veritatem occultat? Certum
 est tenèri si ipse positivè falsum deponat circa factum, putè
 si dicat domum Petri scire esse Pauli; *vide Lugo d. 59. n. 4.*
 Idem dicendum putat *Holzmann t. 1. p. 505. n. 740.* de teste,
 qui fuerit præsens in donatione mutui, et postea interrogatus
 id negat, quia jam iste infert injuriam alteri damnosam. Sed
 quid, si testis veritatem celet, negativè se habens circa fac-
 tum, nempe si respondeat illud nescire, cum reverà sciat?
 Affirmant etiam tenèri ad restitutionem *Salm. tract. 27. c. 1. p.*
3. §. 1. n. 20. et idem dicere debent omnes AA. citati pro prima
 sententia dubbii antecedentis, ob eandem rationem, ut suprà,
 quia testes, posito præcepto iudicis, tenentur ex justitia ve-
 ritatem patetere: et sicut iudex contra justitiam peccat, si
 sententiam non proferat, sic dicunt peccare testes, qui veri-
 tatem non manifestant: sed contradicunt *Mol. d. 85. vers.*
De teste, et Lugo l. c. num. 5. cum Raynaudo, et aliis, ac
 meritò probabile putat *Less. apud eundem Lugo.* Ratio, quia
 testis non tenetur veritatem deponere, nisi aut ex præcepto
 iudicis, aut ratione juramenti præstiti; unde tacendo veri-
 tatem, non peccat contra justitiam, sed tantum contra obe-
 dientiam, vel etiam contra religionem. Dispar est autem iudex
 à teste: iudex enim ex quasi contractu cum republica inito,
 ratione officii assumpti, tenetur ex justitia justam sententiam
 ferre; testis verò non tenetur ex justitia, sed tantum ex obe-
 dientia officium testis peragere, et ideò tantum contra obe-
 dientiam peccat, veritatem non manifestando. Huic sententiæ
 adhæret etiam *Bonac. l. c. n. 14.* Hinc ait *Ciera de casib. re-*
serv. d. 7. n. 62. cum de Januar. talem testem reticentem
 veritatem, nec incurrere casum reservatum in jurantes falsum
 cum damno tertii, quia reservatio intelligitur lata in eum qui
 jurat cum mendacio positivo, non autem negativo. Dicit verò
Bonac. ib. quòd si testis juravit se dicturum veritatem, tene-

tur tunc ex justitia illam dicere, quia ex juramento promissorio oritur obligatio justitiæ: sed probabilius contradicit *Less. n. 60.* quia testis, jurando se dicturum veritatem, non intendit se obligare ex justitia, sed tantum ex virtute religionis ad illam manifestandam.

Sed dices: Qui fraude, aut mendacio impedit aliquem à consecutione justii boni, tenetur utique ad restitutionem damni illati, prout diximus *lib. 4. n. 587.* Sic igitur pariter tenetur damnum restituere testis, qui dicendo se nescire, quod verè scit, jam impedit per tale mendacium proximum à consecutione sui juris. At respondetur hoc procedere, quando mendacium est causa positiva, sive influxiva damni; secus si tantum negativa. Testis autem qui dicit se nescire veritatem, quam scit, est causa tantum negativa damni, cum nullum apponat impedimentum positivum, ne alter suum jus consequatur, sed solum non removet impedimentum alteri obstans, scilicet defectum probationis: ad quod removendum poterit quidem testis ex obedientia, et religione ut diximus, aut etiam aliquando ex charitate esse obstrictus, sed non ex justitia, nisi fortè peculiare pactum cum parte inierit de veritate manifestanda.

271. — Pro complemento hujus puncti, queritur: An sufficiat depositio facta tantum in scriptis, et non ore tenus? Affirmant aliqui, et *Salm. tr. 29. c. 5. p. 5. n. 72.* probabile putant: atque prælatos, et visitatores hac opinione benè uti posse dicunt ad strepitum vitandum; et hanc tenent *ibi Rodrig. etc.* saltem si causa sit levis momenti. Communis tamen sententia, et probabilior negat hoc sufficere in causa criminali, ut habetur ex *can. Testes, caus. 5. qu. 9. et c. A nobis, qui matr. acc. etc.* ubi: *Nullius momenti est subscriptio, quoad sententiam proferendam*: licet valeat hæc ad probandam infamiam extrajudicialiter, ut *Felin. et Far. apud Salm. ibid. n. 75.* Debet igitur depositio fieri ore tenus, et tacta aliqua re sacrâ, ut cruce, vel evangelio. Sacerdotes tamen sufficit quod jurent tacto pectore. *Salm. ibid. n. 76.*

Judex autem per seipsum debet testes examinare, ut docent communiter DD. cum *Covarr. et Salm. cit. n. 76.* Potest tamen judex examen alteri digno committere, prout *Salmant. ibidem* dicunt constare ex praxi omnium tribunalium, si judex sit impeditus, vel si testes non possint ob senectutem,

vel paupertatem judicem adire, ut patet ex *c. Si qui testium, de testib.* In causis verò criminalibus ipse judex examen solet excipere, ex *Auth. de testib. §. Hæc omnia.*

Testis interrogandus est de sua ætate, nomine, cognomine et conditione: interrogandus inde per articulos de facto, et ejus circumstantiis, nempe de loco, tempore, de aliis personis adstantibus ad factum: item de ratione suæ notitiæ, præsertim in causa criminali. *Vide Salm. tr. 29. c. 5. p. 5. n. 78.* Item debent scribi verba testis, prout ipse profert. Item cavendum, ne testis sciat depositionem ab alio teste factam. *Salm. ibid. n. 80.*

Testi deprehenso in aliquibus falsum dixisse, in aliis non est credendum. *Salm. ibid. n. 82.* Depositio demum debet denuò ante testem legi, et ab eo ratificari, et in ratificatione notandum est id quod à teste additur, vel mutatur. Et in fine secretarius scribere debet: *Quæ omnia affirmavit verissima esse juramento, quod præstitit; et, cum omnia, quæ deposuit, lecta ei fuissent de verbo ad verbum, illa ratificavit, propriaque manu subscripsit.* Et in fine depositionis cujuslibet testis, judex, testis, et secretarius se subscribere debent. Et, si testis scribere nesciat, signet crucem, et alius pro ipso subscribat, et secretarius ibidem hoc notet. Sic autem ratificatâ depositione, nulla amplius habenda est ratio de iis quæ testis aliter postea dicat, etiam in articulo mortis, ut dicunt *Bald. Felin. et Men. Vide Salm. ibid. n. 85. et p. 6. n. 92.*

Factâ autem rei citatione, vel ore tenus vel realiter per incarcerationem rei, vel per edictum, si reus fugerit, ac lite sic contestatâ (quod certè est necessarium ad essentialiam processus) iterum repetendi sunt testes cum juramento, excepto casu, quo procedatur in reum absentem, ut contumacem; vel si testes, qui deposuerant, defuncti sint, vel si judex procedat ex officio, et non ad instantiam partis. Ita communiter DD. *apud Salm. ibid. n. 85.* licet *Rodr. Suar. Lez. etc. apud Salm. ib. n. 88.* teneant in causis religiosorum hanc ratificationem non requiri. In hac autem ratificatione magis credendum est tabellioni, qui depositionem scripsit, quam testi asserenti aliud deposuisse, quam scriptum est: ita *Covarr. Bald. etc. apud Salm. loc. cit. n. 92.*

DUBIUM VII.

DE REO.

ARTICULUS I.

An et quomodo reus teneatur fatèri veritatem ?

- 272 Quid respondere potest reus non legitime interrogatus ?
 273 Quando reus non tenebitur crimen fatèri ?
 274 An teneatur reus crimen fatèri cum timore magnæ pœnæ ?
 275 An peccet graviter reus, qui ad vitanda tormenta falsum crimen sibi imponit ?
 276 Quando autem tenetur reus suam confessionem revocare ?
 277 An reus ad se tuendum possit revelare crimina occulta testium, aut accusatoris? et an peccet graviter, si crimina falsa eis imponat ?
 278 An reus teneatur revelare complices ?

272. — « **R**ESP. 1. Si non interrogetur legitime, non tenetur fatèri suum crimen, sed potest judicem eludere » vel ambiguè verbis, vel etiam negando, cum aliqua » restrictione, et in bono sensu, ut mendacium absit. Ratio est, quia tunc iudex non habet jus interrogandi, aut » obligationem imponendi reo. Ita *Less. t. 6. l. 5. cap. 5. et Bon. d. 40. q. 5. p. 2.* » (Ita *Cajet. Azor. Sanch. Ronc. et alii, juxta dicta l. 4. n. 154. ex D. Th. 2. 2. q. 69. art. 1. qui art. 2. sic ait: Aliud est veritatem tacere, aliud est falsitatem proponere. Quorum primum in aliquo casu licet, non enim aliquis tenetur omnem veritatem confiteri, sed illam solum, quam ab eo potest requirere iudex, puta cum præcessit... probatio semiplena.)*

Unde resolves :

275. — « 1. Reus non tenetur fatèri crimen suum : 1. Si iudex non sit legitimus. 2. Si à seipso litis processum inchoet, sine prævia accusatione, saltem virtuali. 5. Si non præcessit semiplena probatio, nec infamia, nec manifesta

» eriminis indicia extant. Ratio est, quia in his iudex non interrogat legitime. *Azor. Less. Fill. Laym. Bon. ll. cc. Card. de Lugo d. 40. n. 1.*
 « 2. Nec tenetur, si dubitet, an iudex legitime interroget : quia non tenetur parère cum gravi suo damno, nisi constet, superiorem posse præcipere. Ita *Less. Fill. Laym. l. c. Sanch. l. 6. Cons. c. 5. d. 51. Salus, Card. de Lugo » etc. contra Sylv. Bon. et alios.* » (Ita absolutè tenent *Salm. de offic. tr. 29. c. 7. p. 1. n. 5. prope med. cum Sot. Sanch. Navar. et Sanch. Cons. l. 6. c. 5. dub. 51. n. 2. cum Soto, Cord. Caj. Nav. Palac. etc. (contra Palud. Sylv. et S. Anton.) Ratio, quia reus possidet suam vitam, et famam ; unde in dubio habet jus eam servandi, usquedùm constet de legitima interrogazione).*

« 3. Iudex tenetur reo manifestare statum causæ, et quæ » sint indicia, quomodo probetur delictum, etc. ut reo constet, an legitime interrogetur, quia non tenebitur respondere, alioqui, et seipsum honore, aliisque bonis, quæ bonè fide possidet, spoliare. *Cajet. Nav. c. 25. n. 45. C. de Lugo d. 40. n. 1.* » (Idem dicunt *Sot. Tol. Less. etc. cum Salmant. cit. num. 5. communiter).*

« 4. Si reum juridicè quidem interroget iudex, sed non nisi ex falsa præsumptione delicti, v. g. an exierit ex tali domo strieto ense, potest reus (idem est de teste), licèt sciat semiplenè probatum esse, id negare, si exiit quidem, non tamen facto delicto, sed ob aliam causam : quia, si iudex veritatem sciret, non posset interrogare. Ita cum *S. Thom. q. 69. art. 1. Sot. Fag. p. 8. cap. 54. Dian. p. 5. t. 5. misc. r. 65. C. de Lugo dub. 40. n. 4.* » (Idem dicendum, si quis occidit ob justum sui defensionem ; tunc iudici interroganti potest respondere, non occidisse, hoc est cum culpa : ita *Sotus, Salom. cum Salm. tr. 29. c. 7. p. 1. n. 19.*)

274. — « **R**ESP. 2. Etsi communior, et verior sententia sit » *S. Th. 2. 2. quæst. 69.* si reus legitime interrogetur à iudice, » tenèri in conscientia apertè veritatem dicere ; probabile » tamen est etiam, quod ex *Sylv. docent Sa, et Less.* non » tenèri saltem sub mortali, in causis capitalibus, et gravioribus, si sit spes evadendi, et nullum grave damnum » reip. timeatur. *Tann. q. 4. d. 5. Card. de Lugo d. 40. n. 15.* ubi dicit esse sententiam valde probabilem, et in praxi

» tutam. Ratio est, quia lex humana communiter non obli-
 » gat eum tanto periculo, v. g. mortis, tum quia inhumana
 » num videtur, ut qui convinci non potest, teneatur præ-
 » bere arma contra se; quibus occidatur, aut gravem pœ-
 » nam, v. g. perpetui carceris, subeat; tum quia non videtur
 » tam heroicus actus præcipi posse. *Bon. in 8. præc. d. 10.*
 » q. 5. p. 2. num. 17.

Celebris est hæc quæstio, an teneatur reus fatèri crimen
 judici legitimè interroganti, cum timore magnæ pœnæ?

Prima sententia affirmat *cum S. Th. 2. 2. q. 69. art. 1. ad*
2. Sot. Less. Sanch. Tol. Sylv. et Salm. tr. 29. c. 7. p. 1. n. 5. in
fin. et n. 9. qui dicunt hanc probabiliorè et in praxi tenen-
 dam, quamvis contrariam vocent probabilem intrinsecè et
 extrinsecè. Ratio, quia iudex jus habet præcipiendi, quando
 legitimè interrogat, ut reus crimen ei revelet; idèoque reus
 peccat contra justitiam, si hæc in re gravi ei non obediat.

Secunda sententia tamen, quam satis probabilem etiam in-
 trinsecè puto (quamvis primam censeam probabiliorè) cum
Bus. et Sa, Suar. Fill. Elbel de jur. n. 144. Rodr. Vill. Henr.
Peyrin. Fagund. etc. apud Salm. ibid. n. 6. et quam probabi-
 liorè censet *Lugo de just. d. 40. t. 2. n. 15. in fin.* Hæc
 sententia negat tenèri reum crimen suum revelare casu, quo
 damnandus foret ad mortem, aut ad triremes, ad carcerem
 perpetuum, vel ad amissionem omnium bonorum, vel totius
 famæ, et honoris. Ratio, quia videtur non adesse hæc duram
 legem, tanquam humano modò impossibilem, ut quis teneatur
 quasi ipsemet se condemnare ad gravissimam pœnam,
 crimen suum confitendo; nisi commune damnum imminet
 ex reticentia confessionis delicti, puta hæresis, læsæ Maje-
 statis, etc. tunc enim reus tenetur seipsum prodere, vel sal-
 tem socios, quantum opus est ad commune damnum averten-
 dum, etiamsi ipsi mors imminet ex revelatione sociorum, ex
 quibus evadet in iudicio convictus. Casu verò quo tale da-
 mnum non timetur, cum lex obligans ad crimen fatendum
 probabiliter non extet, probabiliter iudex non habet jus ve-
 ritatem in tali casu exigendi, nec reus obligationem eam
 manifestandi; et idè reus, amphibologiis crimen celando,
 contra justitiam non peccat juxta dicta *l. 4. n. 156.* Nec obstat
 dicere, quòd reus tunc tenetur damnum illud subire pro bono
 communi; nam si hæc ratio valeret, reus ad pœnam damna-

tus nec etiam posset è carcere fugere; in utroque enim casu
 viget ratio communis boni, et tamen reus licitè potest fugere,
 ut fatentur ipsimet *Salm. tr. 29. cap. 7. p. 4. n. 57. cum com-*
muni, ex D. Thom. 2. 2. q. 69. art. 4. ad 2. ubi ait: *Non*
tenetur (reus) facere id, unde ducatur ad mortem.

Et hoc etiamsi iudex præcipiat, ut non aufugiat, ut pro-
 certo habet *Lugo l. c.*

Omnes autem conveniunt, ut par est, ad dicendum, quòd
 si reus sit in bona fide, et censeatur quòd difficilè inducetur
 ad fatendum crimen interrogatus à iudice, confessarius in sua
 bona fide eum relinquere debet, ut *Sanch. Dec. l. 3. c. 7. n.*
8. Salm. ibid. p. 1. n. 24. etc.

« *Dixi 1. in capitalibus:* quia aliud est de causis, in qui-
 » bus agitur de pœna ecclesiastica, quæ est medicinalis.

« *Dixi 2. si sit spes evadendi:* quia, absque ea, cessat ratio
 » celandi veritatem.

Unde resolves:

« *1. Non semper opus est, juxta dicta resp. 2. ut con-*
 » fessarius reum urgeat ad crimen fatendum. *C. de Lugo dist.*
 » *40. n. 20.*

« *2. Post sententiam latam, reus non tenetur confitèri cri-*
 » men, quòd antè injustè negavit, quia, finito iudicio, finitur
 » obligatio rei. *Laym. loc. cit.* » (*Idem dicunt Sanch. Dec. lib.*
5. cap. 7. et Salm. tr. 29. c. 7. p. 1. n. 20. Idemque dicitur
de teste. Vide lib. 4. n. 155.) « Imò probabile est, nec ante
 » sententiam ad id tenèri, etiamsi adhuc sit in potestate judi-
 » cis, donec iterùm interrogetur. *Card. de Lugo d. 40. num.*
» 17. » (*Ita etiam Sanchez. loc. cit. num. 8. et Salm. ibid.*
num. 21. etc. contra Nav. Bann. etc. Ratio, quia justitia
legalis non obligat, nisi tunc tantum, cum iudex interro-
gat: nisi iudex tempus ad respondendum præscribat, nempe si
præcipiat, ut reus infra mensem veritatem dicat, et mensis
adhuc duret. His tamen non obstantibus, probabiliter docent
Sotus lib. 5. de just. quæst. 6. art. 12. Nav. Sum. cap. 25. n.
56. item Sayr. et Angles apud Sanch. n. 7. qui fatetur com-
muniem sententiam. Ratio, quia quândiu sententia pendet,
adhuc censetur perdurare præceptum iudicis, ut justum ser-
vetur iudicium).

« Resp. 5. Si quis ad evitanda tormenta gravia mentitus, falsum sibi crimen imposuit, per quod sit morte plectendus, non videtur mortale. Ita contra *Nav. et alios* docent *Angel. Syl. Less. l. 2. c. 11. d. 7. Tan. de just. d. 4. q. 4. dub. 5.* Ratio est, quia non est mentitus perniciosè, cum non teneatur tantis tormentis vitam conservare. *Vide C. de Lugo l. c.*

275. — Quæritur hic, an reus ad evitanda gravia tormenta peccet graviter confitendo falsum crimen?

Prima sententia negat, quam tenet cum *Bus. Less. lib. 2. c. 11. d. 7. n. 40. cum Ang. Sylvest. Tol. et Soto*, et probabilem putat *Lugo d. 14. n. 174.* Ratio, quia nemo tenetur vitam servare cum tanto cruciatu, qui morte ipsâ durior videatur, juxta dicta *lib. 4. num. 572.*

Secunda sententia verò probabilior affirmat, et hanc tenent *Mol. dist. 57. n. 18. et Lugo l. c. cum Nav. et Covarr.* Ratio, quia, licet nemo teneatur tuèri vitam adhibendo medium visum ipsâ morte durius, nemo tamen potest positivè coöperari suæ injustæ morti, quod est intrinsecè malum, eum homo non sit dominus suæ vitæ. Unde probabilius infert *Molina num. 16. et 18. contra Busemb. ut infra*, quòd si causa sit adhuc in eo statu, ut per retractationem possit mors impediri, debet reus se retractare, quia falsa illa confessio pergit influere ad suam injustam mortem, et ideò tenetur causam illam auferre; sicut qui ignem culpabiliter accendit in domo aliena, tenetur etiam cum suo damno illum extinguere (1). Advertit hic autem *Lugo n. 187. cum Molina*, quòd etsi à principio peccasset reus confitendo crimen falsum cum infamia alterius, non tenetur postea se revocare ad reparandam alienam infamiam, se denuò exponendo ad sustinenda illa gravia tormenta, quia nemo tenetur famam restituere cum tam longè graviore suo damno.

276. — « 1. Talis non tenetur postea crimen revocare, quamvis antè perjurio confirmasset, si prudenter metuit, ne ad tormenta revocetur: quia etsi pejeratione graviter

(1) « Sed hic (*Mol.*) pariter dicit, quòd si reus sit in bona fide, non debet confessarius eum obligare, ut se retractet cum periculo, quòd ille ut vitet tormenta, peccet formaliter, denuò delictum, quod non patravit, sibi imponendo. » *Hom. Ap. tr. 15. n. 84.*

» peccarit, hoc jam transit, et non retractando nemini facit injuriam; ideòque sufficit coram Deo pœnitère. *Vide Less. Tann. l. c. et q. 5. d. 4.*

» 2. Si ex illa falsi criminis confessione grave damnum aliis sequitur, v. g. bonum reip. aut fama religionis, vel familiæ notabiliter læderetur, aut aliqui ideò in hæresim lapsuri essent, quævis potiùs tormenta perferenda essent. » *Tann. l. c. et q. 5. d. 4.*

» 3. Si reus tormentis coactus denuntiavit alium innocentem, tenetur sub mortali ante suam condemnationem, et si tùm non facit, etiam post damnationis sententiam revocare, ad quòd etiam à confessario est obligandus. Ita ex communi *Tol. lib. 5. cap. 6. n. 7. Less. cap. ult. dist. 15. Tann. dist. 4. qu. 5. dub. 4. n. 105.* Ubi subjungit: 1. Si quis tamen sequatur, ipsaque praxi servari advertat, eam sententiam, quæ negat per revocationem in extremo vitæ factam tolli, vel infirmari denuntiationem antè factam ut docent *Delrio lib. 5. sect. 5. Valent. dub. 6. qu. 15. part. 4.* is consequenter existimare poterit, denuntiantem in eo mortis articulo, saltem cum suo incommodo, et sub peccato mortali, obligatum non esse ad revocationem, quia inutilis. Ita *Tann. loc. cit.* licet ipse rectè censeat, fundamentum istius sententiæ minùs esse probabile.

» 4. Monet idem *Tann. n. 105.* cavendum esse confessario, ne vel importunè sæpiùs reo damnato inculcet retractationem denuntiationis iniquè factæ, vel retractationem factam imprudenter, et cum scandalo evulget.

277. — Quæritur hic, an reus ad suæ defensionem possit revelare crimina occulta testium vel accusatoris? Et an peccet graviter, si falsa crimina eis imponat? Hic ante omnia advertenda propositio 44. damnata ab *Innoc. XI.* quæ dicebat: *Probabile est non peccare mortaliter, qui imponit alteri falsum crimen, ut suam justitiam, et honorem defendat. Et, si hoc non est probabile, vix erit opinio probabilis in theologia.* Resp. igitur I. Quòd falsum crimen testi, vel accusatori opponere, ad suam causam tuendam, illicitum semper est, et culpa gravis. Ita comm. *S. Th. 2. 2. q. 69. art. 2. Sanch. Cons. l. 6. c. 5. dub. 20. n. 4. Sot. Less. et Salm. tr. 29. c. 7. p. 2. n. 27.* Et hoc, etiamsi accusatus esset verè innocens, et injustè aliàs damnandus esset ad mortem; rationem assi-

gnant *Salm. ib.*, quia nunquam licet se defendere cum gravi damno proximi innocentis. Sed hæc ratio sic genericè sumpta minimè suadet; nam juxta legem charitatis, cum vita sit bonum ordinis majoris, quàm sint bona temporalia, potest suam vitam defendere cum jactura honorum, vel famæ alienæ. Et, si ad hoc reus adhibeat mendacium, erit quidem peccatum, sed non plus quàm veniale; quia ratione damni tenetur tunc proximus damnus suæ famæ sufferre, ad servandam vitam innocentis in extrema necessitate constituti. Ratio, quam puto magis in hoc casu valere, est, tum quia injusta læsio famæ alienæ vel non est unicum medium ad tuendam vitam rei, vel facile est obnoxium periculo hallucinationis; tum quia mendacia gravia in judicio dicere est contra bonum commune, cum sit pervertere omnem justitiæ ordinem, et ideò illud quisque præferre debet privato bono etiam propriæ vitæ.

Resp. II. Quòd opponere crimen verum, sed occultum testis, vel accusatoris, licitum est reo, ut *Sancti. loc. cit. n. 1. Rone. cap. 2. q. 4. Salm. tr. 29. c. 7. p. 2. n. 50. Viva in d. prop. 44. n. 12. et Milante ex. 24. Vide dicta l. 4. num. 969.* Dummodò hoc sit absolutè necessarium ad suæ innocentie defensionem; item dummodò aliàs reus non leve, sed grave damnus sit passurus, licet majus damnus eveniat accusatori, vel testi, ut ait *Sancti. l. c. n. 4.*

Sed quid si reus verè commisit crimen, sed occultè, ita ut nullo modo probari possit, utrum tunc possit dicere, accusatorem mentitum fuisse; vel possit opponere crimen illius occultum? Affirmat *Corella* in expositione prop. 44. damnatæ ab *Innocentio XI.* ut supra et probabile rectè putant *Salm. ibid. n. 52. et Roncaglia cap. 2. qu. 6.* quia accusans reum de crimine omninò occulto, censetur in jure, ac si de crimine falso accusaret, et calumniam afferret, ut dicit *Glossa in c. Cum dilectus, de calumn.* his verbis: *Si renuntians non probat, quod intendit, calumniari præsumitur.* Et ob eandem rationem dicunt *Sancti. Cons. lib. 6. c. 5. dub. 20. n. 1. et Salm. ibid. n. 50. in fin.* casu quo crimen rei est occultum, et nequit plenè probari, posse eum revelare delictum occultum testis ad sui defensionem; modò tamen (addunt) testis spontè deponat, et non coactus; sed id admittant *Milante, ac Viva in d. prop. 44. Innoc. XI. n. 12. et expressiùs Lugo*

d. 90. n. 25. etiamsi testis sit coactus ad deponendum; juxta enim communem DD. sententiam traditam à *D. Thom. 2. 2. qu. 73. art. 2.* et relatam *lib. 4. n. 969.* (quam rogo ut relegas) nemo tenetur cum suo gravi damno famam proximi servare.

278. — « Quæres, An reus teneatur revelare complices?
« Resp. 1. Si omninò occulti sint, nec aliis indiciis, aut
» testimoniis convinci possint, non potest, nec tenetur: si
» tamen vi tormentorum coactus prodatur, ordinariè non pecca-
» bit. *Less. l. c. et Laym. l. 5. l. 5. c. 5.*
« Resp. 2. Si erimen sit exceptum, tenetur etiam non
» rogatus: ideòque, si nolit, secundùm *Nav.* non erit ab-
» solvendus.

ARTICULUS II.

Quid liceat reo circa fugam pœnæ?

- 279 An liceat reo injustè damnato vim vi repellere, aut positivè resistere?
280 An reus, qui verè deliquit, possit fugere è carcere?
281 An damnatus ad mortem teneatur fugere si possit?
282 An reo ad fugiendum liceat decipere custodes, et effringere carcerem? Et an tunc teneatur ad damnus carceris fracti?
283 An liceat aliis reum adjuvare ad fugiendum, aut ad carcerem effringendum?
284 An damnatus, ut fame pereat, teneatur sumere cibum oblatum?
285 An, et quando liceat reo appellare?

279. — « **R**ESP. Quando sententia est materialiter injusta, lata tamen secundùm allegata, et probata: etsi in
» conscientia non obliget, non potest reus judici positivè
» resistere, tum ob scandalum, tum quia tali casu judex
» habet jus sententiam exequendi, et ad id tenetur. Ita com-
» munitè *Less. Sancti. contra Vict. Bon. C. de Lugo d. 4. n.*
» 58. Dixi, positivè: quia reo, etiamsi verè reus sit, licet
» ante, et post sententiam (quoad mortem, vel pœnam morti
» æquivalentem, v. g. perpetuum carcerem) fugere. Ratio
» est, quia quilibet tam magnum jus habet ad vitæ suæ con-
» servationem, ut nulla potestas humana obligare possit ad

» cam non conservandam, si spes commoda ostendatur: nisi
 » tamen bonum publicum aliud postulet. *Less. l. 2. c. 51. d. 3.*

Sed clarius distinguendum, et dicendum I. Si reus est damnatus injustè, non solum secundum rei veritatem, sed etiam secundum allegata, et probata, non potest quidem vim vi repellere, occidendo, vulnerando, etc. Proscripta enim fuit prop. 18. ab *Alexandro VII.* quæ dicebat: *Licet interficere falsum accusatorem, falsos testes, ac etiam judicem, à quo iniqua certè imminet sententia, si alià viâ non potest innocens damnatum evitare.* Ratio hujus est, quia, cum facillè rei sibi persuadere possint injustè esse damnatos, si eis occidere permetteretur, quamplura homicidia cum communi damno acciderent; ideò, ratione periculi facilis hallucinationis, fuit præfata propositio justè damnata.

Potest tamen tunc reus licitè non solum fugere, sed positivè resistere, v. gr. satellites pellendo, vel eos etiam armis terrendo, ut è manibus eorum se eripiat. Ita *S. Th. 2. 2. q. 69. art. 4. Ronc. de 8. pr. c. 2. q. 7. Salm. tr. 21. c. 7. p. 4. n. 50. et 51.* modò (ut iidem AA. advertunt) ex hoc non oriatur publicum scandalum, et perturbatio.

Dicendum II. è converso, quòd, si sententia est omninò justa, quia verè crimen reus patravit, et satis fuit probatum, tunc non licet ei positivè resistere, ut docet *S. Th. ib. cum Bus. hic, Salm. cit. n. 51. in fin. et aliis communiter.* Ratio, quia sententia, cum sit justa, reum ad obediendum obligat, ut ait *S. Th.*

280. — Sed quæritur hic I. An reus, qui verè deliquit, possit à carcere fugere? Affirmatur 1. Si reus nondùm ad pœnam sit sententiâ damnatus; quia nemo ante sententiam teneatur solvere pœnam, ut *Ronc. c. 2. q. 8. Salm. ibid. n. 55. cum Sayr. Salon.* Affirmatur 2. Si quis sit damnatus ad mortem, aut ad aliam gravem pœnam, ut infra, modò illi carcer non sit assignatus ad pœnam, sed ad custodiam, ut docent *S. Th. 2. 2. q. 69. art. 4. ad 2. Caj. Sot. Tol. Sa, Bus. hic Ronc. l. c. et Salm. ibid. n. 57. cum communi.* Ratio, quia sententia non damnat reum ad non fugiendum, sed tantùm ad non resistendum ministris, cum sententiam exequantur. Idem autem, quod de pœna mortis, dicunt de pœna mutilationis, et flagellorum *Salm. Ronc. l. c.* Et idem de pœna triumium dicunt *Lugo disp. 40. sect. 4. et Ronc.*

Si verò carcer sit jam per sententiam assignatus ad pœnam, etiam perpetuò, tunc negandum reo licèrè è carcere fugere, quia in executione sententiæ justæ tenetur utique reus obedire. Ita *Navar. Sylv. Caj. etc. cum Salm. tr. 29. c. 7. p. 4. n. 34. et Ronc. l. c. cum comm. contra Bus.* Excipiunt tamen aliqui, si in carcere non dentur ei necessaria ad sustentationem, ut *Salm. ibid. n. 55.* vel si carcer esset nimis tristis, quia videtur supra vires humanas aliquem obligari ad se non liberandum, cum possit, sine vi et resistentia, à pœna valde dura. Ita *Bon. cum Pal.* Confirmat hoc illud, quod dicit *S. Th. 2. 2. q. 69. art. 4. ad 2.* quòd damnatus, ut fame pereat, licitè cibum sumit. Eadem ratione probabiliter à *Lugo, Sanch. et Nav. cum Salm. ibid. n. 60. in fin. (contra Sayr.)* excusantur damnati ad trirèmes, si fugiant è carcere: et etiam ab ipsis trirèribus, ut tanquam probabilius tenent *Sanchez Dec. l. 6. c. 8. n. 16. et Lugo, Less. Bann. Led. Card. Nav. cum Salm. et Ronc. l. c. (contra Vasq. et alios).* Item probabiliter *Salm. et Ronc. ibid. n. 56. cum Navar. Salon, Lop. etc.* excusant debitorem damnatum ad carcerem donec solvat, si fugiat, sperans facturum solutionem, quam in carcere exequi non posset.

281. — Quær. hic II. An reus justè damnatus ad mortem teneatur fugere è carcere, si possit.

Prima sententia affirmat, quia aliàs videtur esse sui ipsius homicida. Ita *Imola, et Felin. apud Salm. ibid. n. 61.* et asserunt sic colligi ex *S. Thom. qui 2. 2. q. 69. art. 4. ad 2.* dicit, quòd justè damnatus ad mortem non tenetur facere id, unde mors sequatur, quod est manèrè in loco, unde ducatur ad mortem. Quamvis hanc sententiam probabilem vocent *Salm. ibid. n. 65.* longè veriore tamen, et tenendam puto secundam sententiam, quæ docet tam detentum in carcere pro crimine capitali, quàm justè damnatum ad mortem, fugere non tenèri, ut dicunt *Sylv. Sot. Sa, et plures cum Salm. cit. n. 65.* Ratio, quia, quamvis reus non possit facere actum immediatè tendentem ad mortem, ut sua mutilare membra, è furca se dejicere, venenum potare, etc., licent tamen ei actus mediati, ut ascendere scalam furcæ, extendere collum ad patibulum, et sic in carcere manèrè; maximè, si justum finem habeat, ut crimini satisfaciatur, ut sua punitione aliis ad exemplum prosit, et sic intelligendus est *S. Thom.* ut supra,

qui non dicit reum fugere tenèri, sed tantùm non tenèri in carcere manère, cùm fugere possit.

Sed doctrinæ, quæ usque adhuc relatæ sunt, loquuntur in casu, quo sententia fuit omninò justa, vel injusta. At remanet dubium à *Salm.* non satis distinctum, videlicet quid dicendum si sententia fuit tantùm materialiter justa, nempe tantùm justa secundùm allegata, et probata, sed non secundùm veritatem, quia reverà damnatus esset innocens; an tunc ipse posset ad pœnam vitandam, non solùm fugere è carcere, sed etiam positivè resistere? Negat *Bus.* et videntur assentire *Salm. tr. 29. c. 7. p. 4. n. 51.* dicendo, quòd reus tenetur obedire sententiæ justæ secundùm probata. Attamen *Ronc. l. c. cap. 2. q. 7. et Lugo d. 40. n. 29.* sat probabiliter dicunt, quòd in hoc casu benè posset reus positivè se defendere; quia præsumptio debet cedere veritati, et ipsa innocentia tunc ad defensionem jus præbet: modò ex ea non oriatur publicum scandalum, et perturbatio, ut suprâ diximus cum *S. Thom. et alijs sup.*

« 1. Regulariter reo licet fugere, etiamsi custos carceris gravem damnum inde passurus sit (saltem nisi juraverit se mansurum); quia utitur suo jure, et nulli facit injuriam. *Fill. t. 40. c. 4. n. 274. Azor. Less. d. 5. n. 51.*, nisi tamen charitas aliud suadeat, ob damnum custodis præponderans. *Vide Bonac. d. 10. q. 5. p. 2. n. 15.*

« 2. Multò magis licet fugere, ne capiatur; vel etiam à ministro apprehendente se excutere; non tamen illi vim inferre, vulnerando, percutiendo, etc. *ibid. et Regin. l. 24. n. 4. 282.* — « 3. Licet etiam, saltem in foro conscientiæ, custodes (præcisâ vi, et injuriâ) decipere, tradendo v. g. cibum, et potum, ut sopiantur, vel procurando, ut absint; item vincula, et carceres effringere, quia, cùm finis est licitus, etiam media sunt licita. Et licèt alii captivi per effractum parietem simul elabantur, non tenebunt de damno; quia tantùm est ejus causa per accidens, cùm jure suo utatur. Nec refert, quòd leges, et magistratus quidam tales effractores graviter puniant; id enim fit, quòd vel contrariam sententiam sequantur, vel ex præsumptione, quòd vim intulerint custodibus, vel quòd propter bonum reipub. ea pœna statuta sit. *Fill. l. c. Tan. d. 4. q. 4. dub. 5. ex alijs multis. Vide Card. de Lug. d. 40. sect. 4.*

Idem (id est quòd liceat effringere carceres) probabilius sentiunt cum *Bus. Caj. Sot. Val. Nav. Tol. Less. Lugo, Sa, et quamplures cum Salm. tr. 29. c. 7. p. 5. n. 67. et Ronc. c. 2. q. 8. Resp. 5. contra Covar. Sylv. Tab. etc.* An autem tunc reus teneatur reficere damnum illatum in carcerem, ferra, vel parietes frangendo, etc. Assirnant *Less. Cajet. cum Salm. ibid. n. 78.* Sed probabile est oppositum cum *Salm. ibid. n. 77. Bann. Val. Sayr.* quia illud damnum evenit per accidens; cæterùm, qui habet jus ad suam vitam tuendam, habet etiam jus ad damnum alteri inferendum in bonis, si pro defensione vitæ opus sit damnum illud inferre.

Consentiunt etiam cum *Bus. Salm. ibid. p. 4. n. 65. et Ronc. c. 2. q. 8. r. 5.* in dicendo, quòd liceat reo decipere custodem, ut possit fugere, modò tamen (addunt) tales actus et verba adhibeat, ut possit custos fraudem agnoscere. Secus tamen si custos advertere nequeat, quia tunc nullo modo dici potest, quòd custos sciens et volens damnum ex fuga illi obveniens patiat. Ita *Salm. loc. cit.* quorum authoritati obsequium servo; sed non valeo intelligere, cur reo, cui licitum est fugere, non liceat etiam artes adhibere ad fugiendum (dummodò mendacia non adhibeat), etiamsi illas custos non possit advertere, et ex fuga damnum ei sit obventurum, cùm reus tunc utatur jure suo, et damnum custodi per accidens eveniat. Favet mihi doctrina, quam cum *Rusemb.* et pluribus tenent iidem *Salm. tr. 29. c. 7. p. 5. n. 67.*, nempe quòd damnatus ad mortem benè potest effringere carceres ad fugiendum, licèt ex fuga damnum obveniat custodibus; ut expressè docet *Cajet. apud Salm. ibid. num. 77. prope med. Ratio*, quia tunc reus dat operam rei licitæ.

Asserunt autem *Ronc. l. c. et Salm. ibid. p. 4. n. 64 cum Tamb. Ang. etc.* benè licitum esse reo carceris custodem corrumpere pecuniis; quia, ut dicunt, reus jus habet ad suam vitam servandam, et nullum præceptum adest id prohibens. Sed huic doctrinæ nec etiam possum acquiescere; nam, licèt quisque jus habeat ad vitam, nemo tamen potest alterum inducere ad faciendam actionem intrinsecè malam; actio autem custodis, si ostium reo aperiat ad fugiendum, certè est intrinsecè mala, cùm peccet contra suum officium; nescio igitur, quomodo possit ad illam custos positivè induci.

285. — « 4. Illis, qui non sunt ministri justitiæ, licet

» non solum consilio juvare reum, ut fugiat, sed etiam sup-
 » peditatis instrumentis, v. g. funibus, lima, etc. quia finem
 » alteri licitum illi suadere, et ad eundem media proponere
 » licet. *Less. l. c. t. 6. n. 40. Tann. l. c. Sylv. Turr. Vasq.* »
 (*Ita etiam probabiliter tenent Caj. Less. Sanch. Lugo, Sa,*
etc. cum Salm. ibid. p. 5. n. 72. et Ronc. q. 8. r. 4. contra
Sot. Syl. Tab. Val. etc. apud Salm. ibid. n. 171. et contra
Elbel de hom. num. 17. Rectè verò limitant Ronc. ibid. et Salm.
ibid. n. 75. in fin. cum Lugo, si fuga rei esset pernicioso
reipublicæ, putà si reus esset grassator viarum, aut similis).

« 5. Non tamen licet juvare in effractione carceris, ut
 » habet communis, » (*cum Ronc. l. c.*) « tùm quia executio
 » ipsa effractionis soli reo licita est, propter just vitæ con-
 » servandæ; tùm ne alioqui omnis securitas carceris pereat.
 » *Less. l. c. Bonac. d. 10. q. 5. p. 1.*

284. — Queritur hic I. An damnatus, ut fame pereat,
 teneatur cibum sumere, si ei offeratur? Certum est, quòd
 potest, ut docet *S. Th. 2. 2. quæst. 69. art. 4. ad 2. cum*
communis. Alii tamen dicunt, etiam sumere tenèri, quia qui-
 libet debet suam vitam servare omni licito modo, quo po-
 test. Ita *Cajet. Bann. Covarr. etc. cum Salm. tr. 29. c. 7.*
p. 5. n. 80. et his consentit Lugo, d. 10. n. 50. qui tamen
admittit posse reum semel vel iterùm respuere cibum clam
oblatum. Sed probabilius non tenetur, quia aliud est vitam
positivè perdere, aliud vitam negativè non conservare; hoc
enim licitum est reo ex recto motivo justitiæ, ut pœnam
subeat sui eriminis, sicut potest non fugere, cùm possit, ut
diximus. Ita Ronc. l. c. cum Sayr. Sot. Tab. Major. apud
Salm. ibid. n. 81. qui satis probabile vocant: et oppositum
censendo probabilius, non sibi conveniunt, cùm in eod. tr.
de rest. c. 2. n. 54. teneant, benè posse aliquem in naufragio
cedere tabulam amico, ob eandem rationem nostram, quia
hoc non est directè se necare, sed vitam non tuèri, quod
ex causa honesta licitum est.

Queritur II. An liceat aliis cibos reo subministrare? Re-
 spondetur ex communi DD. hoc licere omnibus, præterquam
 ministris; sed nemo ad id tenetur, quia, eo ipso quòd quis
 ad fame pereundum damnatur, privatur jure, ut sibi ab
 aliis in extrema necessitate succurratur. Ita *S. Thom. 2. 2.*
quæst. 51. a. 2. ad 5. Caj. Sot. Sa, etc. cum Salm. ibid.

n. 84. et 85. An autem reus ex præcepto judicis possit ipse
 se occidere? Duplex est probabilis sententia. *Vide dicta de 5.*
præc. l. 4. n. 569.

285. — Quæres, an reo liceat appellare?

« Resp. Si sciat sententiam esse justam, et justè proces-
 » sum esse, non licet (licet tamen supplicare); quia id esset
 » judici calumniam imponere. Imò injustè appellans tenetur
 » de damno. Si verò putet sententiam iniquam esse, aut in-
 » justè processum esse, aut si diversæ sint opiniones, potest
 » appellare. *Vide Trull. l. c. n. 100.*

Pro majori intelligentia dicimus licère quidem reo ad ju-
 dicem supremum appellare, non solum si sententiâ inferioris
 fuerit injusta, sed etiam si secundum allegata fuerit justa,
 at reus habeat pro se novas probationes. *Salm. ibid. p. 5.*
n. 58. cum Navarr. Secus tamen, si sententiâ lata fuerit
 omninò justa, nec oppositum probari possit. *Salm. ibid. n. 42.*

Quid, si justitiâ sententiæ latæ sit dubia? Resp. in causa
 criminali, et capitali potest profectò reus appellare ad judicem
 superiorem, ut *Salon. Sot. Bann. et ipsi Salm. tr. 29. c. 7.*
p. 5. n. 43. Et hoc, etiamsi jus rei sit minus probabile, quia
 dicunt DD. citati cum *Corella, Lumbier, Torrecill. et Filguera*
apud Salm. ibid. n. 48. quòd, existente pro reo opinione
probabili, licèt minus probabili, pro ipso est judicandum,
ex regula juris 11. in 6. Cùm sunt partium jura obscura,
potius reo, quàm actori est favendum. Vide dicta n. 210.

Secus autem dicendum in causa civili, quando certè jus
 contra reum minus probabile est; quia tunc superior, si
 juxta opinionem minus probabilem pro reo judicabit, certè
 iniquè aget, ex prop. 2. damnata ab *Innoc. XI. ut Salm. ibid.*
n. 46. Sed quid, si dubium sit, an judex superior justè
 laturus sit sententiâ pro reo? In tali casu probabiliter *Salm.*
ibid. n. 48. cum Bus. dicunt posse reum appellare, etiam in
 causa civili; quia, cùm mentes hominum sint diversæ,
 fortè opinio, quam judex inferior minus probabilem cen-
 suerit, superiori probabilior apparebit, et hoc experiri non
 sine justa causa licèt potest reus, cùm jus probabile jam
 pro se habeat; et ita esse praxis videtur omnium appel-
 lantium.

DUBIUM VIII.

Quomodo confessario agendum cum reo?

286. — « **R**ESP. observanda sequentia: 1. Instruat eum, quòd quæ secum in foro conscientiae agit, cum iudicibus non communicentur, ideòque sive sit nocens, sive innocens, id ei nec prodesse, nec obesse possit. Ratio, quia aliàs multi conantur se falsò probare innocentes, ut à confessario juventur: alii contrà falsò se innocentes dicunt, quòd timeant, ne confessarius conferat cum iudicibus, ipsique revocentur ad torturam. Unde expedit: 1. Ut non temerè evulget confessarius accepta extra confessionem.

2. Ut ad confessionem sacramentalem reum non admittat, nisi postquam in foro profano res sunt liquidæ; vix enim adigi poterit, ut omnia fateatur ob timorem, ne vel deferatur, vel cogatur eadem fatèri iudici; antè tamen de contritione agendum est. *Delrio l. 6. c. 1. s. 5. Tann. d. 4. q. 5. dub. 4.*

2. Ne cogat importunis modis reos, ut se tales fateantur: tùm quia verè quædam rei non sunt, et victi illà importunitate, ne moriantur incommunicati, vel à confessario in extremis deserantur, confitentur sacrilegò; tùm quia frustrà est confessio, nisi fiat ex contritione, et vera ad Deum conversione; de hac ergò laboret, et sequetur bona confessio, non autem contrà. *Tann. loc. cit.*

3. Caveat ne coram reo censuret modum procedendi iudiciale: proindeque communiter non admittat querelas de injuria facta, cum non sit confessarii ea iudicare, sed ad pœnitentiam disponere.

4. Etsi quidam auctores permittant iudici uti dolis bonis ad crimen eliciendum, non tamen id licet confessario ne ministerium ejus infametur.

5. Non licet secundùm concilium Antiochenum, c. 55. et 55. Non licet, palàm interesse tormentis, aut suggerere modum torquendi, nisi mitiorem. *Vide Tann. d. 4. q. ult. d. 5. num. 128.*

6. Expedit habere cognita indicia, et probationes deprehensas in iudicio, ipsumque modum processûs, ut et prudentiùs in suo foro agere, et iudicem, sieubi opus, prudenter admonère.

287. — « 7. In confessione examinet: 1. An consortes criminis prodiderit (si secundùm supradicta tenebatur) et quidem si falsò alios infamarit, inducat ad revocationem, etiam cum periculo torturæ. *Vide Tann. d. 4. q. 5. d. 4. n. 104. et dicta dubio superiore.* 2. Si saga sit, quo tempore, quâ occasione in magiam sit lapsa, ut si postea negat, convinci possit in eodem foro. 3. In qualitatem superstitionis, an ex animo christianæ fidei renuntiaverit, dæmonem adrauerit, falsa de Deo et æternitate senserit, rebus sacris abusa sit, hominibus nocuerit, præsertim conjunctis, ut marito, liberis, et an alios seduxerit. Item de peccatis carnalibus. Denique confessæ aperiat fraudes dæmonis, instruatque, quomodo iis deinceps occurrendum, atque inter cætera suadeat fidei professionem, et frequentem symboli repetitionem.

288. — « 8. Sæpè non expedit post supplicium iudici significare, reum in extremis denuntiationes revocasse, tùm quia iudices id parvi faciunt (quàm rectè, vide apud *Laym. et Tann. l. c.*); tùm quia frangit sigillum sacramentale, si non petita licentiâ, innocentiam denuntianti evulget, cum eo ipso revelet peccatum denuntiantis. Quare, si aliquando iudicem monère expediat, rogandus est reus, ut id extra confessionem, et coram testibus dicat eo fine ut iudex monceatur.

289. — « 9. Si alicujus innocentiam ex confessione colligeret (quod etsi difficile, non tamen impossibile esse docet *Tann. dist. 4. qu. 5. dub. 4. n. 85.*), id iudici aperire, ac pro reo intercedere, periculosum est; quia post publicatam rei confessionem, ei non credetur: tùm quia, si plures audiat, hoc ipso aliorum nocentiam de illis tacendo videtur confirmare, cum fractione sigilli; tùm quia si rei cognoscant eum pro innocentibus intercedere, occasionem arripient ei callidè sua facinora celandi. *Vide Laym. l. 3. t. 6. c. 5. Tann. d. 4. q. 5. d. 4. n. 65.*

290. — « 10. Etsi pro reis, etiam justè damnatis, interce-

» dere aliquando possit, maximè apud magistratum supre-
 » mum, juxta Scripturam *Prov. c. 24. v. 11. Erue eos, valde*
 » tamen prudenter, et moderatè id faciendum, quia relaxa-
 » tio potest esse illicita, iudexque (non tamen confessarius,
 » nisi ea præviderit) fieri reus malorum omnium, quæ ex
 » liberatione sequuntur; imò et ipsi imputabuntur, cum ex
 » officio debuerit impedire. *Vide Bonac. in 8. præc. d. 10.*
 » *qu. 2. et 5. Tann. de just. dub. 4. qu. 5. d. 4.*

DUBIUM IX.

Quæ obligatio medicorum, et pharmacopæorum,
et chirurgorum?

291. — **R**ESP. Tenentur ii in primis, quando tale offi-
 » cium petunt, vel suscipiunt, sub gravi obligatione suffi-
 » cientem habere scientiam, sive peritiam. *Nav. c. 25. n. 60.*
 » *Anton. Carden. de Lugo d. 26. n. 1.* Deinde in curandis
 » infirmis servare sequentes regulas: I. Ordinariè debent
 » sequi opiniones medicorum securas, et tutas. Ratio est,
 » periculum, et damnum proximi. Ita *Bon. Laym. Sanch.*
 » *1. mor. c. 9.* II. Quando certum aliquod est pharmacum,
 » quod nimirum certò infirmis profuturum est, tenentur
 » illud adhibere, omisso eo, de quo dubitatur, quia aliàs
 » imprudenter proximum in periculo relinquerent. III. Si
 » non sint certa pharmaca, debent adhibere probabiliora et
 » tutiora; tum quia alioqui salutem proximi in discrimen
 » adducerent: tum quia tenentur fungi officio, quantum
 » possunt, cum minimo proximi periculo, et damno. IV.
 » Quando nulla est spes de salute infirmi, nec adest reme-
 » dium nisi dubium, de quo scilicet dubitatur, num profu-
 » turum, an nociturum sit, possunt, imò debent illud adhi-
 » bere. Ratio est, quia sic infirmi negotium utiliter geritur,
 » et si mors sequatur, ipsis non imputabitur, cum aliàs spem
 » vitæ non habeat. *Laym. l. 1. tr. 1. c. 5. Fill. n. 152. Bonac.*
 » *de pecc. d. 2. qu. 4. p. 9.* » (*Est probabile, juxta dicta*
 » *l. 1. n. 46.*)

Unde resolves:

» 1. Medicus peccat: 1. Si absque sufficienti peritia gra-
 » vem morbum curare tentet. 2. Si occurrenti gravi, et inso-
 » lito morbo, speciali studio operam non impendat. 3. Si det
 » pharmacum infirmo, quod probabilius creditur nociturum,
 » quàm profuturum. 4. Si medicamenta inexplorata explo-
 » randi gratiâ adhibeat, præsertim quando de iis non est
 » opinio probabilis, et habet medicamenta probabiliter utilia.
 » 5. Si non benè perspectâ morbi naturâ, temerè adhibeat
 » remedia obvia vel periculosa, præsertim quando discrimine
 » vitæ, vel gravis læsionis. 6. Si, agnito ægroti periculo,
 » opportunè non adsit, aut necessariam curationem negligat,
 » aut medicos alios adhiberi non permittat. 7. Si aliquid sua-
 » deat Dei honori, vel præcepto contrarium, v. g. incanta-
 » tionem, pollutionem, superstitionem, etc. 8. Si facilè et
 » sine necessitate à jejuniis absolvat, carniæ esum permittat.
 » 9. Si ægotantem pauperem in periculo constitutum con-
 » temnat. *Vide Bon. l. c. Nav. c. 15. Azor. 1. p. l. 2. c. 17.*
 » *q. 11. Escob. l. 2. c. 5. c. 9.* » (*Rectè hinc dicit Croix l.*
 » *4. n. 1554. peccare medicum, qui omittit medicinas gratis præ-*
 » *scribere pauperibus in gravi periculo constitutis.*)

» 2. Pharmacopola peccat: 1. Si rudis, et ignarus munus
 » exerceat. 2. Si sine arte, vel diligentia medicamenta confi-
 » ciat. 3. Si melle in potionibus pro saccharo utatur. 4. Si
 » unum medicamentum pro alio (nisi tamen esset æquè ho-
 » num, et non majoris pretii) contra medici præscriptum,
 » cum gravis damni periculo porrigat. (*Vide dicta de contract.*
 » *l. 4. n. 821.*) » *Vide Salas d. 54. 5.* Si medicamenta ad non
 » pariendum, vel ad fœtum expellendum vendat. 6. Si phar-
 » maca vendat inutilia, etc. *Vide Escob. l. c. (1).*

(1) In textu *Busemb.* additur sequens numerus 5 qui in hujus Operis editio-
 nibus quidem non invenitur, ast errore typographi omissus rectè censetur.

» 3. Peccat chirurgus: 1. Si sine scientia et peritia sufficienti vulnera curare
 » tentet, cum periculo erroris. 2. Si medicum, quando gravitas vulneris
 » exigit, non consulat. 3. Si lucri amore curationem protrahat. 4. Si merce-
 » dem justo majorem exigat. 5. Si abortivâ causâ venam aperiat, aliudve
 » remedium adhibeat. *Vide Escob. l. c.* »

Edu.

DUBIUM X.

Quæ obligationes mercatorum, opificum, et
cæterorum sæcularium?

« **R**ESP. Eæ patent ex dictis de septimo præcepto ex quibus resolves :

292. — « 1. Mercator peccat : 1. Si venenum, vel alia prohibita vendat, cum suspitione pravi usus » (*Vide dicta l. 3. n. 72.*) « 2. Si paratus sit quodecumque pretium, etiam injustum, ab emptore accipere. 3. Si rem carius, quam supremo pretio vendat, ob dilatam solutionem. 4. Si mercium defectum gravem occultum non aperiat : pondus et mensuram imminuat. 5. Si in emptorum injuriam monopolium injustum instituat, merces omnes unius generis sibi comparet, immoderato quæstu pro libito vendendas. 6. Si merces ab eo, qui non novit, emat pretio minore, vel cariore vendat ignoranti. 7. Si merces veteres et inutiles novis admisceat, et vendat eodem pretio utrasque. 8. Si justa tributa defraudet. 9. Si tempore debito, cum possit, non solvat creditoribus, cum gravi eorum damno. 10. Si mercibus solvat, quod pecuniâ debet contra creditoris voluntatem. 11. Si diebus festis publicè emat, vel vendat contra consuetudinem permissam. 12. Si juret falsò, se tanto pretio merces comparasse. 13. Si contractum incat quemcumque, dubitans de ejus justitia. 14. Si emat res furtivas, etc. *Vide Escob. tom. 2. e. 2. c. 12.* » (*Vide dicta de restit. l. 4. n. 599.*)

« 2. Bibliopola peccat : 1. Si vendat libros prohibitos, vel lascivos. 2. Si librum defectu laborantem vendat pro integro, etc. *Vide Esc. cap. 15.*

« 3. Argentarius sive aurifaber peccat : 1. Si æs pro auro, vel argento vendat. 2. Si auro, vel argento plus æris misceat, quam ars requirit, et emptoribus mixtionem non signifi-

» cet, neque minuat pretium. 3. Si ex rebus furtivis aliquid emat malâ fide. 4. Si communem lapillum pro pretioso vendat, vel pretiosum pro vili emat, etc.
« 4. Sartor, sutor, et cæteri, opifices peccant : 1. Si jurent se tali die opus perfecturos, quod sciunt, vel dubitant non futurum. 2. Si plus materiæ exigant, quam ad opus sit necessarium; aut partes alicujus momenti, quæ supersunt, retineant, sine voluntate domini. 3. Si diem festum sine gravi causa violent, per se, vel per suos famulos. *Vide Escob. l. 1. c. 15.* »

TRACTATUS I.

DE SACRAMENTIS IN GENERE.

CAPIT.

DE SACRAMENTO MATRIMONII.

DUBIUM I.

Quæ sit sacramentalis.

LIBER VI.

DE SACRAMENTIS.

HABEBIT hic liber tractatus sex : 1. Agetur de sacramentis in genere. 2. De baptismo, et confirmatione. 3. De eucharistia. 4. De pœnitentia. 5. De extrema unctione, et ordine. 6. De matrimonio.

TRACTATUS I.

DE SACRAMENTIS IN GENERE.

CAPUT I.

DE NATURA SACRAMENTI NOVÆ LEGIS.

DUBIUM I.

Quid sit sacramentum?

- 1 Quomodo definiatur sacramentum? Et quæ requirantur ad essentialiam sacramenti?
- 2 Alia communior definitio sacramenti.
- 3 An fuerint vera sacramenta sacrificia, figuræ et sacramenta veteris legis?
- 4 Quid notandum de circumcisione?

Cap. 1. De natura sacram. nov. leg. Dub. 1. 221

- 3 Quæ alia excludantur à ratione sacramenti.
- 6 Plura notanda circa sacramenta. Et quotupliciter sacramenta distinguantur?
- 7 An sacramenta causent gratiam physicè, vel moraliter?

1. — **R**ESP. Est res sensibilis, quæ ex stabili institutione Christi vim habet sanctitatis, sive gratiæ justificantis efficiendæ, et per consequens significandæ.

Unde resolves:

« 1. Ad essentialiam sacramenti requiri tria : 1. Ut sit signum stabile. 2. Ut significet veram sanctitatem. 3. Ut eandem efficiat ex opere operato, id est usu suo, et applicatione, per propriam efficaciam, et non ex opere operantis, sive per actum, aut dispositionem ministrantis, vel suscipientis : quæ, etsi ad effectum sacramenti requiratur, non tamen ut causa, sed ut conditio sine qua non.

2. — Magis mihi arridet communior definitio, quam tradunt alii de sacramento : *Est signum sensibile, sacrum, permanens, interioris gratiæ, institutum à Christo ad nostram sanctificationem.* Et hæc definitio magis congruit Trident. sess. 13. c. 5. ubi sacramentum sic definitur : *Symbolum rei sacræ, et invisibilis gratiæ visibilis forma.* Dicitur *symbolum sive signum*, quia hoc essentialiter pertinet ad sacramentum, ut sit signum nobis denotans gratiam sanctificantem animam. *Sensibile*, id est sensibus patens. *Sacrum*, id est cum actu religioso. *Permanens*, quandiu durat nostra religio. *Interioris gratiæ*, quia hoc est essentialiter ad sacramentum, gratiam significare. *Institutum*, quia, cum sacramentum sit signum arbitrium, non posset sanctificationem efficere, neque significare, nisi ex institutione divina. *A Christo* 1. ad differentiam sacramentalium, ut est usus aquæ benedictæ, panis benedicti, etc. quæ non à Deo, sed ab Ecclesia instituta sunt, et vi orationum Ecclesiæ excitant pios motus in anima, quibus movetur Deus ad postea peccata remittenda. Dicitur 2. *à Christo*, quia licèt Habert dicat sacramenta tantum à Deo principaliter esse instituta, non autem à Christo ut homine, nisi tanquam à causa morali, et instrumentali, cum solus Deus potuerit sa-

eramentis vim sanctificandi tribuere; attamen melius dicunt *Salm. de sacram. in gen. c. 3. dub. 1. n. 4. et Viva eodem tit. q. 1. art. 4. num. 1. cum aliis*, quod Christus etiam quia homo instituit sacramenta potestate *excellentiæ*, ipsi collata ratione unionis cum verbo; et hujus sententiæ est etiam *D. Th. 5. p. q. 72. art. 1. ad 1.* ubi ait: *Instituere novum sacramentum pertinet ad potestatem excellentiæ, quæ competit soli Christo.* Dicitur demum *ad nostram sanctificationem*, hoc etiam pertinet ad essentiam sacramenti, ut definivit *Trid. sess. 7. can. 6.*

3. — « 2. A definitione talis sacramenti excludi 1. sacrificia » tam novæ, quàm veteris legis: quia hæc non sunt instituta » ad gratiam ex opere operato conferendam (etsi nihilominus » sacrificium novæ legis sic eam impetret ei, pro quo offertur, » non ut sacramentum, usu suo, et applicatione, sed per » modum impetrationis), sed ad cultum Deo præstandum. » *Conc. d. 60. art. 22. 2.* Figuras, et sacramenta veteris legis, » v. gr. circumcisionem, transitum maris rubri, agnum » paschalem, varias item purificationes, et consecrationes » sacerdotum; tùm quia à Christo non sunt instituta; » tùm quia veram sanctitatem non efficiebant. Ac, licet » circumcisio aliquando sustulerit peccatum originale per » veram gratiam, id fecit vel ex opere operantis in » adultis, vel non ex opere operato simpliciter, et rigo- » rosè, tùm quia non contulit gratiam, ut causa physica » vel ut causa moralis, quia nondum erat exhibitæ passio » Christi; et meritum, ex quo gratia pendeat, sed tantum » ex speciali privilegio; tùm quia non contulit gratiam formaliter, quæ circumcisio, et ex sua institutione, sed qua- » tenus erat confessio fidei, neque vi applicationis, et usus » sui; alioquin enim omni non ponenti obicem, et quidem » præter omnem meritum contulisset, quod est falsum. *Vide Fill. tr. 1. et 3. q. 8. c. 8.*

4. — Sed quæritur I. an circumcisio fuerit verum sacramentum? Resp. affirmativè ex communi, tùm quia circumcisio per se operabatur sanctitatem, non internam, sed externam, sive legalem; tùm quia fideles consecrabantur ad veri Dei cultum. Ita *D. Th. Hab. etc.*

Quæritur II. an circumcisio de se peccatum tollat? Resp. negativè cum *Habert*, qui dicit, quod tunc fideles adulti non

mundabantur à peccato originali, sive actuali, nisi formatam charitatem habebant; parvuli autem mundabantur à peccato originali per actum fidei ministrantis, seu offerentis, ut docet *S. Thom. part. 3. q. 70. art. 4. Quatenus* (ut ait) hæc fides respiciebat Christum venturum.

5. — « 5. Ea quæ dicuntur sacramentalia, v. g. benedictio abbatis, consecratio virginis; quia præcisè ex usu suo, et opere operato gratiam non conferunt: uti nec actus virtutum, præterquam quod hi sensibiles non sint. » 4. Lotionem pedum apostolicorum; insufflationem Christi in apostolos, per quam Spiritum sanctum illis dedit. » Item verba Christi ad Magdalenam, et paralyticum, » *mittuntur tibi peccata*; quia non fuerunt signa instituta » stabiliter ad gratiam conferendam. 5. Martyrium, ob eamdem causam: esto enim ex opere operato gratiam conferat, » non tamen est specialiter ad hoc institutum. *Vide Schol.*

6. — Plura hic adnotanda sunt: et notandum I. Certum est, et de fide sacramenta esse septem, et omnia à Christo instituta, ut definivit *concilium Trident. sess. 7. can. 1.* Et horum alia dicuntur sacramenta mortuorum, ut baptismus, et penitentia, quæ causant primam gratiam, et ideò etiam à peccatore suscipi possunt. Alia vivorum, ut sunt Eucharistia, et alia reliqua. Hoc tamen non obstante, etiam sacramenta vivorum aliquando primam gratiam conferre possunt, scilicet cum quis putans se non esse in statu peccati mortalis, vel existimans se contritum, accedit cum attritione ad sacramentum, ut expressè docet *S. Thom. 5. p. q. 79. art. 3.* ubi ait: *Potest tamen hoc sacramentum operari remissionem peccati.... etiam perceptum ab eo qui est in peccato mortali, cujus conscientiam et affectum non habet; fortè enim primo non fuit sufficienter contritus, sed devotè et reverenter accedens consequetur per hoc sacramentum gratiam charitatis, quæ contritionem perficiet et remissionem peccati.* Et idem confirmat *q. 72. art. 7. ad 2.* Et idem communiter docent DD. de aliis sacramentis, ut *Gonet Man. t. 6. pag. 45. Concina t. 8. pag. 32. n. 29. Rmc. tr. 2. q. 5. et Salm. de sacram. in gen. c. 5. p. 2. n. 12. cum Suar. Pell. Bon. Bec. Ricch. et aliis (contra Vasq. Lug. Vill. etc.) Ratio, quia in Trid. sess. 7. can. 6. dicitur: Si quis dixerit sacramenta novæ legis.... gratiam non ponentibus obicem, non conferre... anathema sit. Nota verbum*

ponentibus obicem; ergo qui accedit ad sacramentum vivorum cum attritione; quæ excludit peccati affectum tam actualem quam habitualement, jam obicem non ponit, et ideo gratiam recipit, modò habeat votum pœnitentiæ. Id confirmatur exemplo extremæ unctionis, quâ infirmo, ut ait S. *Jacobus*: *Si in peccatis sit, remittentur ei*; id est (ut sentit D. Th. 3. p. q. 50. art. 1.) datur robur adversus defectus relictos ex peccatis præteritis: *Sed quia* (deinde addit S. Doctor) *hoc robur gratia facit, quæ secum non compatitur peccatum, ideo ex consequenti, si invenit peccatum aliquod vel mortale, vel veniale, quoad culpam, tollit ipsum, dummodò non ponatur obex ex parte recipientis.*

Notandum II. Alia sacramenta dicuntur *transeuntia*, alia *characteristica*, seu characterem imprimantia, ut baptismus, confirmatio. et ordo; character enim est signum spirituale, per quod homo distinguitur ab aliis. Notandum III. Alia sacramenta sunt necessaria necessitate *medii* ad salutem, saltem in voto implicito, ut baptismus, et pœnitentia: alia verò tantum necessitate *præcepti*. An autem sacramentum Eucharistiæ sit necessarium necessitate *medii* saltem in voto? Vide de *Eucharistia infra* n. 192. Notandum IV. Sacramenta dicuntur *formata*, quando in suscipiente obtinent effectum suum; *informata* autem, quando sunt quidem valida, sed sine suo effectu, nempe si quis suscipit baptismum sine dolore de actualibus mortalibus, recedente autem obice gratiæ, sacramentum statim gratiam causat. Hoc certum est de baptismo ut docent communiter S. Th. 3. p. q. 69. art. 10. Scotus dist. 4. q. 3. n. 4. et 8. ex D. Aug. l. 1. de bapt. c. 12. ubi docet: *Quod antè datum est, vulere incipit, cum illa fictio veraci confessione recesserit.* Cont. Tourn. de sac. in gen. cap. 2. art. 3. sect. 5. Salm. de sacram. in gen. c. 5. p. 3. n. 55. et alii passim contra Vasq. Ratio quia baptismus est medium necessarium ad delendum peccatum originale, sed cum non possit amplius recipi, neque actualiter neque in voto, quia votum tendit ad id quod potest recipi; ergo necesse est, ut ablato obice reviviscat. Id probabiliter extendunt Cont. Tourn. loc. cit. concl. 1. item Palud. Sylv. ap. Salm. l. c. n. 67. ad sacramenta confirmationis, et ordinis, quæ iterari nequeunt, et ideo suscipientes alias carerent gratiâ sacramentali, tam necessariâ confirmatis ad fidem profitendam, et ordinatis ad sua munia

dignè exercenda. Idem probabiliter extendit Cont. Tourn. *ibid.* ad matrimonium, et ad extremam unctionem cum S. Thom. et S. Bonav. Et idem dicunt Suar. Vill. Lugo, Con. de pœnitentia (1), negant verò de Eucharistia contra Cajet. Gonzal. Petr. Sot. etc. quorum sententiam etiam probabilem vocant Salm. *ibid.* n. 68

Notandum V. Sacramenta, ultra gratiam sanctificantem animam, conferunt etiam gratiam sacramentalem, scilicet auxilia ad obtinendum finem, ad quem quodlibet sacramentum fuit institutum, ut S. Thom. 3. p. q. 62. art. 2. Notandum VI. Sacramenta operantur *ex opere operato*, vi operis externi elicit, id est virtute conjunctionis formæ cum materia, et applicationis utriusque ad suscipientem ex Dei institutione; quare actus *ex opere operantis*, sive suscipientis sacramentum, licet causent augmentum gratiæ, si homo est in gratia, non tamen causant gratiam, quæ à sacramento confertur; ideo hi actus requiruntur tantum, ut dispositiones ad effectum sacramenti recipiendum. S. Th. 3. p. q. 69. art. 8.

7. — Quæstio magna agitur inter DD. an sacramenta causent gratiam instrumentaliter physicè vel moraliter? Cont. Tourn. de sac. cap. 5. sect. 3. concl. 2. et 3. cum Vasq. et Lugo tenent causare moraliter, id est, quia movent Deum ad gratiam physicè causandam. Ratio, quia gratia de se petit produci efficienter à solo Deo, quin opus sit hic miraculum addere, scilicet quòd Deus conferat sacramentis de se gratiam causare. Salm. tamen de sacram. in gen. c. 2. p. 2. dub. unic. n. 21. cum Suar. Vall. Pell. etc. tenent causare instrumentaliter physicè: ita ut causæ illæ naturales per potentiam obediencialem eleventur ad effectum supernaturalem, et probant ex illo: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, etc.* Hoc enim magis decet sacramenta. Utraque sententia est satis probabilis. Consule scholasticos si plura quæris de hac quæstione, cum ipsa nostri non sit instituti.

(1) « An autem detur sacramentum Pœnitentiæ validum et informe, id est sine gratia? Alii negant; sed communiter et verius alii affirmant. » Hom. Ap. Examen ordinand. n. 4.

DUBIUM II.

Quid circa materiam, et formam sacramentorum servandum?

- 8 Quotupliciter sumatur sacramentum?
 9 Quæ conjunctio requiratur inter formam, et materiam?
 10 Vide resolutiones.
 11 Quæ mutatio invalidet sacramentum?
 12 An materiæ et formæ omnium sacramentorum sint à Christo in specie determinatæ?

8. — **S**UPPONO, sacramentum dupliciter sumi: 1. Per modum compositi physici, in quo res sensibilis, et actio (v. g. in baptismo aqua, et ablutio; in unctione oleum, et unctio) dicitur materia; et quidem oleum, et aqua materia remota; actio verò illa, materia proxima: verba autem, aut quod eorum loco ponitur, ut in matrimonio signum consensûs, dicuntur forma. 2. Per modum compositi artificialis; et tunc dicta materia, et forma, id est, res et verba, simul habent se instar materiæ; significatio verò eorum instar formæ. Hic quæritur de materia, et forma, priore sensu.

9. — « Resp. 1. Ut sacramentum sit validum, debet inter materiam et formam, v. g. inter effusionem aquæ, et pronuntiationem verborum, tanta esse conjunctio, ut secundum moralem hominum æstimationem, spectatâ naturâ ejuscumque sacramenti, una alteram afficiat; hoc est, ut verba censeantur cadere in talem rem, et cum ea unum totale signum constituere. Vide Bon. d. 1. qu. 2. p. 2. Suar. Conc. etc.

Quæritur, quænam simultas requiratur inter formæ pronuntiationem, et materiæ applicationem? Præter Eucharistiam, quæ omninò requirit simultatem physicam, cum pronomea demonstrativum hoc et hic non possit verificari, nisi materia sit præsens, commune est non esse opus simul formam et materiam incipi, nec simul finiri; sufficiet enim, ut forma

proferatur, dum applicatur materia, saltem antequam desistatur applicari. Ita Salm. de bapt. c. 5. p. 4. dub. unic. n. 41. Anacl. p. 529. n. 27. Viva de sacr. q. 1. a. 5. n. 5. Ronc. c. 5. q. 2. r. 2. Et de hoc videtur non posse dubitari, cum in Rituali rom. in administratione baptismi sic habeatur: *Et cum ea* (scilicet aqua) *sub trina infusione... baptizet, ... sic dicens: Ego te baptizo in nomine Patris ✠, fundat primò, et Filii ✠, fundat secundò, et Spiritûs ✠ sancti, fundat tertio.* Ergò cum aqua non infundatur in verbo baptizo, non est certè opus, ut à principio materia verbis formæ aptetur.

Quæritur autem, an in aliis sacramentis præter Eucharistiam, ut diximus, sufficiat simultas moralis, ita ut satis sit formam incipere statim post applicationem materiæ? Negat Cajet. Opusc. t. 1. tr. 16. ubi loquens de baptismo, requirit ad validitatem sacramenti, quòd verba inchoentur priusquam ablutio perficiatur vel è converso, et hoc videtur indicare etiam Scotus ap. Suar. in 5. p. d. 2. sect. 2. v. Hinc. Sed communiter affirmant Suar. l. c. qui sententiam Caj. omninò refellit. Lug. Resp. Mor. lib. 1. dubium 55. qui illam improbabilem vocat. Holzm. t. 2. p. 5. nu. 9. Cont. Tourn. de sac. cap. 2. art. 2. punct. 1. in fine Laym. l. 5. tr. 2. c. 7. nu. 5. Diana p. 5. tr. 4. r. 6. Ant. de sacr. cap. 1. qu. 5. et Salm. ibid. n. 44. cum Soto, Tol. Sa, Hurtad. Dic. Henr. Vill. et Granad. Ratio, quia in composito morali, quale est sacramentum, sufficit moralis simultas. Et de hoc videtur non posse dubitari: nam, ut mox diximus de baptismo, semper ac ablutio non fit, dum actu profertur verbum baptizo, ablutio non verificatur nisi per unionem moralem: hæc autem unio tam erit moralis, si fiat ablutio immediatè antequam forma absolvatur, quam si fiat immediatè post. Hæc tamen unio diversa esse debet pro diversitate sacramentorum, ut rectè dicunt Suar. Cont. Tourn. et Anton. ll. cc. Major enim unio certè requiritur in baptismo, ubi mora unius Pater noster invalidaret sacramentum, ut benè ajunt Cont. Tourn. ibid. et Dian. loc. cit. qui contrariam opinionem Fernandez meritò laxam vocat. Et idem præfati auctores dicunt de confirmatione, extrema unctione, et ordine.

In pœnitentia autem sufficit illa unio, quam exigit actus judicialis, cum inter accusationem, et sententiam soleat intercedere aliqua distantia temporis, quamvis in hoc sacramento

talis distantia non tanta debet esse, quanta fit in iudicio forensi. Dicit autem *Croix l. 6. n. 8. cum Tamb.* quòd validè absolvitur pœnitens post horam à confessione. In matrimonio tandem sufficit ea distantia, quæ ordinariè sufficit in contractibus, ubi satis est, ut consensus unius ponatur, dùm adhuc consensus alterius moralitèr perseverat. Hæc quoad sacramentum pœnitentiæ, et matrimonii videtur accepta esse apud omnes. Quoad alia verò sacramenta secunda sententia, spectatà ratione, videtur moralitèr certa; sed in praxi prima ut tutior consulenda est. Hinc meritò ait *Lugo l. c. n. 5.* minimè peccare sacerdotem, qui ad majorem sui animi quietum iterùm se faceret ordinare sub conditione.

Unde resolves:

10. — « 1. In baptismo, confirmatione, unctione, et ordine requiritur talis conjunctio, ut dùm minister verba pronuntiat, moralitèr censeatur etiam lavare, etc.

« 2. In pœnitentia absolutio satis diu potest differri, sicut in iudiciis sententia post-examen causæ. » (*Vide dict. mor. num. 9.*)

« 5. In matrimonio unius consensus potest alterius consensus tandiù sequi, quandiù hic moralitèr permanère censeatur: sicut in aliis contractibus. *Vide Con. hic art. 6.*

11. — « Resp. 2. Ut valeat sacramentum, non debet fieri substantialis, seu essentialis mutatio materiæ, vel formæ; accidentalis verò mutatio, etsi sæpè illicita sit, non tamen invalidum facit sacramentum. Porrò substantialis mutatio materiæ dicitur, quando secundùm communem usum, et æstimationem hominum, differt nomine, et re ab ea, quam Christus præscripsit. Accidentalitèr dicitur, quando cum ea eundem retinet usum et nomen. Formæ mutatio essentialis est, quando non manet idem sensus: accidentalitèr, quando manet. *Laym. l. 5. tr. 1. c. 4. ex comm.*

Unde resolves:

« 1. Nullum est sacramentum Eucharistiæ, si materia cruda consecratur, sive hæc differat specie substantiali à pane, sive non, quia communiter non censeatur, aut dicitur panis. Item si aquæ artificiales adhibeantur in baptismo, quia non

habent communem usum, et nomen aquæ elementaris, esto physicè specie non discrepent. *Vide infra de baptismo.*
 « 2. Valet sacramentum, etsi aqua baptismi sit calida, etc. Item si panis eucharisticus sit ater, fermentatus, etc.
 « 5. Defectu formæ sacramentum est nullum: I. Si litteræ aliquæ mutentur, variantes sensum, quod facilè fit in initialibus, v. g. in nomine matris, filiæ, etc. II. Si magna fiat interruptio verborum, ita ut moralitèr non videantur cohærere. III. Si forma divisim pronuntietur, v. g. unus dicat, *Ego te baptizo*, alter *in nomine Patris*, etc. quia erunt duæ formæ imperfectæ, et sensus falsus. *Fill. t. 1. c. 4. q. 5. Vide Bon. q. 2. p. 1.* » (*Nota hic prop. 27. damnatam ab Alexand. VIII.* Valuit aliquando baptismus, sub hac forma collatus. In nomine Patris, etc. prætermisissis illis: *Ego te baptizo*).

« 4. Forma valet, etsi non liceat: I. Si omittas voces non essentielles, v. g. *ego*, et *amen* in baptismo: enim in forma Eucharistiæ. *Bon. d. 4. q. 5. p. 1. n. 9. et 10. ex Suarez, etc.* II. Si quid addas, v. g. in nomine Patris, *qui te creavit*, etc. III. Si substituas synonyma; v. g. *ablavo*, pro *baptizo* » (*Ita S. Th. 5. p. q. 60. art. 8.*). « IV. Si tantùm transponas, ut, *Hoc meum est corpus; Te ego baptizo*. V. Si verba corrumpas ob præcipitantiam, et balbutiem: v. g. *Hoc est colpus meus*, vel *hic est enim calis meus*. VI. Si interruptio fiat parva, v. g. *Ego te baptizo*, et interponat, *ista aqua est nimis frigida*, vel *custos verte folium*. In nomine Patris, etc. *Fill. l. c. Vide Bon. l. c.* » (*Idem docent Lugo d. 2. n. 111. Ronc. c. 5. q. 4. r. 1. cum Tamb. Tussis autem inter syllabas verborum formam invalidat, nisi sit momentanea. Ronc. ibid. cum Tamb. Leand. apud Croix l. 6. p. 1. n. 55. Tussis verò longa (putà per medium quadrantem) inter verba, certè invalidat formam. Croix ib. cum Tamb. et Spor. Quænam autem in singulorum sacramentorum materia et forma mutatio sit substantialis, aut accidentalitèr, vide infra, ubi de his singulatim agemus.*)

12. — Quæritur an materiæ, et formæ omnium sacramentorum fuerint à Christo Domino in specie determinatæ? Certum est Christum in specie determinasse materiam, et formam baptismi, et Eucharistiæ. Dubium igitur vertit quoad alia sacramenta,

Prima sententia probabilis negat, et hanc tenent *Bellarmin.* t. 2. de sacr. Ordin. c. 9. in fin. *Salm. de sacram. in gen. c. 4. p. 2. n. 43.* *Lugo eodem tit. d. 2. n. 84. Holzm. tom. 2. p. 5. n. 11. Croix l. 6. p. 2. n. 2155.* item *S. Bon. Alensis, et Morinus ap. Juen. Inst. theol. t. 7. p. 41.* Ratio unica hujus sententiæ est diversitas Ecclesiæ græcæ et latinæ in administratione aliorum sacramentorum, præsertim in ordine; in Ecclesia enim græca presbyteratus et diaconatus conferuntur per solam manuum impositionem: in latina verò præter manuum impositionem requiritur traditio rerum, ut habetur in decreto *Eugenii IV.* ad Armenos, relato apud *Croix l. 6. p. 2. n. 2128.* ubi sic habetur: *Sextum (sacramentum) est ordinis, cujus materia est illud, per cujus traditionem confertur ordo; sicut presbyteratus traditur per calicis cum vino, et patenæ cum pane porrectionem: diaconatus verò per libri evangeliorum dationem; subdiaconatus verò per calicis vacui cum patena vacua supposita traditionem: et similiter de aliis per rerum ad ministeria sua pertinentium assignationem.*

Secunda sententia verò probabilior affirmat omnes materias, et quoad substantiam etiam formas sacramentorum fuisse in specie à Christo determinatas. Hanc tenent *Juenin. l. c. Conc. t. 8. p. 25. n. 10.* *Auctor Petr. t. 5. p. 21.* *Habert. Merbes. Cont. Tourn. de sac. cap. 2. art. 2. punct. 2. et alii plures cum D. Th. 5. p. q. 60. art. 5.* qui non potest negari esse pro hæc sententia, siquidem hanc tradit rationem: *Quia ergò sanctificatio hominis est in potestate Dei sanctificantis, non pertinet ad hominem suo judicio assumere res quibus sanctificatur; sed hoc debet esse ex divina institutione determinatum. Et idè in sacramentis novæ legis, quibus homines sanctificantur (secundum illud: 1. Corinth. c. 6. 11. Abluti estis, sanctificati estis), oportet uti rebus ex divina institutione determinatis.* Nec *S. Doctor* explicari potest de determinatione in genere, quæ possit per diversa signa significari; nam ad 1. expressè docet oppositum, dicens: *Etsi idem potest per diversa signa significari (en qualis esset determinatio in genere), determinare tamen quo signo sit utendum (en determinatio in specie), pertinet ad significantem; Deus autem est qui nobis significat spiritualia.*

Circa autem diversitatem Ecclesiæ græcæ et latinæ, præsertim (ut diximus) in sacramento ordinis, respondetur, tradi-

tionem instrumentorum non esse materiam essentialem, sed tantum accidentalem, etsi integram. Ad decretum verò *Eugenii*, respondet *Habert*, illud editum fuisse soluto concilio; sed hæc responsio nihil valet, jam enim satis probavimus lib. 1. num. 110. decreta Pontificum esse per se infallibilia. Congruentiùs itaque respondetur cum *Merbesio, Concina, et Tourn.*, quòd *Eugenius* non quidem determinavit materiam essentialem ordinis, sed solùm voluit Armenos instruere de omni ritu Ecclesiæ romanæ, cujus unionem illi ambiebant. Dices: *Eugenius* non loquitur de ritu, sed expressè de materia; et sicut in aliis sacramentis materiam essentialem assignat, sic in isto de ordine, dicens: *Sextum est ordinis, cujus materia est illud, per cujus traditionem confertur ordo.* Respondeo: Si hoc esset verum, sequeretur, quòd etiam esset certum quemlibet minorum ordinum esse sacramentum; sed ipsi *Salm. de ordine c. 1. p. 1. dub. 1. n. 12. et 15. cum Soto, Nav. Vasq.* dicunt oppositum esse probabile, idque probabilius esse probabimus infra n. 757. cum ordines minores etiam ab abbatibus conferantur. Nec valet dicere cum *Vasq. Major. et aliis apud Palaum tr. 27. d. un. p. 14. n. 10.* quòd in eodem decreto *Eugenii* Episcopus vocatur minister ordinarius sacramenti ordinis: ergò (ut ajunt) possunt ex privilegio etiam alii, quàm Episcopi, esse ministri hujus sacramenti. Nam resp. quòd si hoc esset, etiam presbyteratus posset aliquando conferri à non Episcopo; sed hoc communiter rejicitur, quidquid dicat *Vasq.* Unde dicendum, quòd *Eugenius* cum nominavit ministrum ordinarium, utique intellexit loqui in subjecta materia secundum sensum DD. et constantem Ecclesiæ traditionem ut ait *Tourn. in Prælect. theol. de sac. ord. quest. 4. art. 2. concl. 2.* nempe quòd privativè ad Episcopum spectat conferre ordinem presbyteratus, et diaconatus; reliquos verò inferiores, utpote non sacramenta, posse aliis committi. Hinc censetur *Eugen.*, loquendo de sacramento ordinis, non omnia dogmaticè asseruisse, sed in pluribus se accommodasse ad communem loquendum, quo res in septem ordinibus adhibitæ, utpote discrimen uniuscujusque ordinis expressiùs significantes, communiter vocantur materia sacramentorum.

CAPUT II.

DE MINISTRO SACRAMENTORUM.

DUBIUM I.

Quid requiratur, ut minister det validè sacramentum ?

- 13 Ad valorem sacramenti requiritur potestas, et intentio ministri.
- 14 Utrùm in ministro requiratur etiam attentio ?
- 15 Quotuplex potest esse intentio ?
- 16 Non sufficit in ministro intentio habitualis, vel interpretativa.
- 17 Non requiritur actualis.
- 18 Sufficit virtualis.
- 19 An sufficiat intentio coacta? Vel cum errore circa personam suscipientis ?
- 20 An ad validitatem sacramentorum requiratur intentio interna ministri? Et I. an sufficiat sola intentio faciendi actionem externam ?
- 21 II. An requiratur intentio faciendi quod facit Ecclesia Romana ?
- 22 III. An requiratur intentio explicita conficiendi sacramentum aut producendi effectum sacramenti? Et an celebrandi ritum externum uti sacrum ?
- 23 An minister debeat habere intentionem faciendi ritum sacrum, quem intendit Ecclesia ?
- 24 Si minister habet duas intentiones contrarias, quænam debeat prævalere ?
- 25 Vide resolutiones Busembai.
- 26 An sit validum sacramentum collatum sub conditione ?
- 27 An sit licitum conferre sub conditione sacramenta characterem imprimentia ?
- 28 An etiam alia sacramenta ?
- 29 An in extrema necessitate proximi minister possit, et teneatur ministrare sacramentum, quando materia est dubia ?

13. — **R**ESP. Ad valorem sacramenti in ministro, non fides, vel probitas, sed præter potestatem (et jurisdictionem in quibusdam) requiritur intentio, seu voluntas saltem virtualis, et absoluta, vel huic æquivalens, faciendi non

» tantum externum illum actum, sed sacramentum, vel saltem id, quod facit Ecclesia, vel quod Christus instituit. Est communis ex *Trid. sess. 7. can. 11. de Sacram.* Ratio prioris partis est, quia sacramenta operantur, non ex dispositione ministri; sed virtute divina, secundum institutionem, et meritum Christi. Ratio posterioris, quia ad confectionem sacramenti requiritur talis intentio, quæ actionem determinet ad esse sacramentale, tollatque indifferentiam verborum, et actionum; talis autem non esset intentio solius actionis externæ, quæ ad alios fines, v. gr. ad ludum potest referri.

14. — Queritur I. An in ministro sacramentorum, præter intentionem, requiratur etiam attentio, ut validè ea conferat? Affirmat *La Croix l. 6. p. 1. num. 84.* Aliàs (ut ait) confectio sacramenti non esset actio humana, humano modo exhibita. Ex qua opinione, si probabilis esset, inferretur atque, quòd minister voluntariè se distrahens, non conferret sacramentum; sed hoc non videtur posse subsistere, et ideò ipse *Croix n. 85.* fatetur, vix fieri posse, ut per distractionem sacramentum invalidetur, quia semper permanet attentio virtualis, nisi distractio sit totalis. Hæc igitur opinio minimè probabilis mihi videtur, nec eam inveni ab alio auctore traditam; omnes enim dicunt, ad valorem sacramenti, præter materiam et formam, nihil aliud requiri quàm intentionem ministri, ut definitum fuit à conciliis, prout infra referemus *n. 25.* Nec officit dicere, non esse actionem humanam illam quæ fit sine attentione: nam licet, ut homo humano modo operetur, requiratur, ut ad finem operis, quod intendit facere, attendat; non tamen requiritur, ut, cum opus exequitur, actualiter attendat. Si autem necessariò hæc attentio requireretur, nec etiam consequenter sufficeret (ut non rectè supponit *Croix*) attentio virtualis. Nam juxta dicta *l. 5. num. 177. v. Ratio*, hæc attentio virtualis non datur, nec potest intelligi, quia cum attentio sit actus intellectus considerantis id quod homo agit, necessariò importat, ut intellectus actu advertat; unde sicut non potest dici, quòd intellectus virtualiter consideret, quod non considerat, ita nequit dici hominem virtualiter attendere, quando actu non attendit, sed aliò est distractus. Hinc optimè docet doctissimus *P. Suar, in 5. p. d. 15. sect. 5. v. Dico 1.* quòd minister etsi

distractus, verè conficit sacramentum : Quia (ut ait) *actio ejus est simpliciter humana et libera, et procedit à priori intentione.*

Utrum autem peccet graviter minister voluntariè se distrahens in confectione sacramenti? Omnes dicunt peccare saltem venialiter; et *Cont. Tourn. de sac. cap. 2. art. 1. sect. 2. punct. 5. §. 2. v. Ex his* dubitat, quin etiam peccet mortaliter; sed probabiliter hoc negat *Croix cit. n. 83. cum Gobat, et communi*; nisi esset periculum errandi in formis præsertim longioribus. In confectione tamen Eucharistiæ voluntariam distractionem mortalem esse, probabiliter dicunt *Conc. t. 8. p. 313. n. 15. et Tamb. de sacrif. miss. l. 2. c. 15. n. 8. (contra Croix l. 6. p. 2. n. 445. et Mazz. tom. 3. p. 212. qui tenet probabile esse quòd sit tantum venialis). Ratio, quia distractio in tali sacramento videtur non carere gravi irreverentiâ.*

15. — Quæritur II. Quotupliciter potest esse intentio? Intentio potest esse vel *actualis*, vel *habitualis*, vel *interpretativa*, vel *virtualis*. *Actualis* est, cum quis actu intendit sacramentum conficere. *Habitualis* est, cum quis habuit antecessenter actualem, et non revocavit, sed de illa non amplius cogitat, nec ea in aliquo effectu permanet. *Interpretativa* est, cum quis nullam habet nec habuit intentionem actualem, sed ita est dispositus, ut, si adverteret, haberet. *Virtualis* demum est, cum quis, licet hic et nunc non intendat actualiter conficere sacramentum, agit tamen virtute actualis intentionis habitæ, prout si quis habens intentionem sacramentum Eucharistiæ conficiendi, adeat ecclesiam, dicat missam, et consecret.

16. — His positis, dicendum I. ad conficienda, et conferenda sacramenta non sufficere in ministro intentionem *habitualement*, aut *interpretativam*. Hoc ut certum communiter docent *Suar. in 3. p. d. 15. sect. 3. Cont. Tourn. loc. cit. concl. 1. Conc. t. 8. p. 85. num. 4. Holz. t. 2. p. 5. n. 22. Viva de sac. qu. 1. a. 4. n. 6. Croix lib. 6. p. 1. n. 56. et 57. Salm. tr. 1. c. 7. p. 4. n. 42. et alii passim*. Ratio, quia hujusmodi intentiones non faciunt, ut actio sit elicitæ humano modo, ut requiritur in ministro, à quo procedunt sacramenta tamquam à causa operante.

17. — Dicendum II. non requiri in ministro intentionem

actualem. Idem etiam certum est apud omnes cum *S. Thom. 3. part. qu. 64. a. 8. ad 5. Ratio S. Doctoris: Sed hoc (scilicet actualiter attendere) non est totaliter positum in hominis potestate, quia præter intentionem, cum homo vult multum intendere, incipit alia cogitare.*

18. — Dicendum III. sufficere, ut minister habeat intentionem *virtualem*; quia per hanc ille verè operatur humano modo, cum talis intentio sit vera causa actionis. Idque pariter commune, et certum est cum *Suar. l. c. Cont. Tourn. loc. cit. concl. 2. Conc. tom. 8. p. 85. n. 4. Lugo de sac. d. 8. n. 74. Wig. tr. 11. n. 52. r. 2. Holz. t. 2. p. 6. n. 22. Salm. cit. n. 42. Ronc. c. 5. q. 5. et alii ex D. Th. l. c. ubi sic docet: Licet ille qui aliud cogitat, non habeat actualem intentionem, habet tamen habitualement, quæ sufficit ad perfectionem sacramenti. Pro intentione autem habituali S. Doctor hic sine dubio intelligit virtualement, nam immediatè post sic subdit: *Putà cum sacerdos accedit ad baptizandum, intendit facere circa baptizandum quod facit Ecclesia, unde si postea in ipso exercitio actus cogitatio ejus ad alia rapiatur, ex virtute (nota) primæ intentionis perficitur sacramentum.* Hinc rectè dicunt *Viva art. 4. num. 6. et Croix lib. 6. p. 1. n. 59. cum Abelly, Gamach. et Mauro*, quòd minister, qui de more ponit actiones requisitas ad sacramentum, nisi debitam intentionem positivè excludat, imprudenter de ea dubitat, quia saltem vult facere quod aliàs solet, et quod alii ministri faciunt. Adde, quia per hoc quòd cognoscit actionem illam esse sacram, et frustra non poni, exercitè intendit eam ponere juxta finem suum, ut *Viva, et Croix cum Vasq. l. c.* Quare advertunt *Bellarm. Henriq. Croix, et Viva ibid.* non esse opus, ut minister ore, vel corde reflexè dicat se intendere conficere sacramentum, sed sufficere ut sit animo præsens, et attentè faciat id quod facit.*

19. — Sufficit etiam intentio ministri coacta, sive metu, extorta, præterquam in matrimonio, ut rectè dicunt *Croix n. 60. et Lugo d. 9. n. 151.* quia metas non tollit voluntarium; sicque definitum refert *Lugo in conc. Tolet. IV. c. 56.* Ita pariter non invalidat sacramentum, excepto matrimonio, error ministri circa personam suscipientis, nempe si minister putans absolvere Petrum, absolvat Paulum, ut cum communi docent *Suarez d. 15. sect. 5. in fine, et Lug. d. 8. num. 114.*

modò tamen minister non alliget suam intentionem ad aliam personam determinatam; quod ordinariè non evenit, nisi in matrimonio.

20. — Quær. III. An ad validitatem sacramentorum requiratur intentio interna ministri? Dicendum I. non sufficere solam intentionem faciendi actionem externam, sed requiri intentionem faciendi quod facit Ecclesia. Hoc est de fide contra Lutherum, qui dicebat sufficere solam intentionem ponendi ritum exteriorem, etsi joco peractum; ita ex *Trid. sess. 7. can. 11. de Sacram.* ubi habetur: *Si quis dixerit in ministris, dum sacramenta conficiunt et conferunt, non requiri intentionem saltem faciendi quod facit Ecclesia, anathema sit.* Item in *sess. 14. can. 9. de pen.* habetur: *Si quis dixerit absolutionem sacramentalem sacerdotis non esse actum iudicalem, sed nudum ministerium pronuntiandi et declarandi remissa esse peccata confitenti, modò tantum credat se esse absolutum, aut sacerdos non seriò, sed joco absolvat; aut dixerit non requiri confessionem pœnitentis, ut sacerdos eum absolvere possit: anathema sit.* Idem habetur in *decr. fidei Flor. sub Eug. IV.* ubi dicitur: *Omnia sacramenta tribus perficiuntur, videlicet rebus tamquam materiâ, verbis tamquam formâ, et personâ ministri conferentis sacramenta, cum intentione faciendi quod facit Ecclesia.* Idem declaratum fuit in *conc. Constant. sess. ult.* ubi præscriptum fuit: *Ut suspectus de hæresi interrogetur, an credat quòd malus sacerdos, cum debita materiâ et formâ, et cum intentione faciendi quod facit Ecclesia, verè conficiat et conferat sacramenta?* Ratio doctrinæ hujus est, quia actio ministri debet ad ministerium referri, actio autem joco facta non refertur ad ministerium sacrum, sed tantum ad irrisionem. Lutherus dicebat sufficere actionem jocosam, eò quòd ipsa adhuc satis erat ad fidem excitandam; sed hoc principium patet esse falsum, nam in pueris nequit fides excitari, et tamen jam ipsi capaces sunt baptismi.

21. — Dicendum II. non requiri intentionem faciendi quod facit Ecclesia romana, sed sufficere intentionem faciendi quod facit vera Ecclesia à Christo instituta. Id pariter certum est, quia baptizati ab hæreticis, qui Ecclesiam romanam non credunt esse veram Ecclesiam, nequaquam sunt rebaptizandi. Hic tamen benè advertit *Sylvius (in 5. p. q. 64. art. 8.)*: *Quòd*

si quis nollet facere quod Ecclesia romana facit, etiamsi esset vera Christi Ecclesia, sacramentum non subsistit, quia reverà non habet intentionem faciendi, quod Christus instituit.

22. — Dicendum III. non requiri ad valorem sacramenti intentionem explicitam conficiendi sacramentum, aut producendi effectum sacramenti; sed sufficere intentionem peragendi ritum, qui ab Ecclesia habetur pro sacro. Ratio, quia (ut supra dictum est) sufficit intentio faciendi quod facit Ecclesia. Ita communiter *Suar. in 5. p. d. 64. sect. 8. a. 8. Tourn. in Prælect. theol. de sac. in gen. quæst. 7. art. 1. concl. 2. et ejus Continuator de sacr. in gen. cap. 2. art. 1. sect. 2. punct. 5. §. 1. concl. 2. Conc. t. 8. p. 84. n. 1. Viva in prop. 28. damn. ab Alex. VIII. n. 1; et alii omnes ex D. Th. in 4. D. 6. q. 1. art. 5. q. 2. ad 1.* ubi docet validè conferri baptismum, quamvis ille, qui non credit baptismum esse sacramentum, aut habere aliquam spirituales virtutem, non intendat, dum baptizat, conferre sacramentum, tamen intendit facere quod facit Ecclesia, etsi illud reputet nihil esse. Et quia Ecclesia aliquid facit, ideò ex consequenti, et implicite intendit aliquid facere, quamvis non explicitè. Rectè verò advertunt *Cont. Tourn. loc. cit. prob. 5. v. Dixi. Ronc. c. 4. q. 5. cum Bon. etc.* quòd si quis unquam crederet sacramentum non confici, nisi habeatur intentio explicita conficiendi sacramentum, et hanc intentionem non haberet, nullum conficit sacramentum; quia tunc non intendit facere quod facit Ecclesia. Item advertendum quòd, licèt valeat sacramentum, etiamsi minister non habeat explicitam intentionem conferendi sacramentum, vel ejus effectum; modò (ut diximus) intendat facere quod facit Ecclesia, quia tunc implicite habet intentionem conferendi sacramentum, ut vidimus mox supra ex *D. Thoma*: si tamen intentionem positivè contrariam habeat non conferendi sacramentum, tunc non confert sacramentum, quia reverà tunc non habet intentionem neque explicitam, neque implicitam faciendi quod facit Ecclesia, ut docet *D. Th. 5. p. q. 64. a. 10.* ubi ait: *Intentio ministri potest perverti dupliciter, uno modo respectu ipsius sacramenti, putà cum aliquis non intendit sacramentum conferre, sed derisorie aliquid agere; et talis perversitas tollit veritatem sacramenti, præcipuè quando suam intentionem exteriùs manifestat.* Nota verbum præcipuè, ergò si tantum interiùs derisorie agit,

nee etiam confert sacramentum. Idque confirmat idem S. Doctor eod. art. 10. ad 2. ubi: *Intentio ludicra (non actio ludicra) vel jocosae excludit primam rectitudinem intentionis, per quam perficitur sacramentum.*

Præterea, non requiritur intentio explicita celebrandi ritum externum, ut formaliter et absolutè sacram. Hoc patet, nam aliàs baptismus collatus à paganis, qui sacramenta ignorant, aut irrident, esset nullus; sed *Nicolaus I.* cum consultus fuisset à Bulgaris de valore baptismi collati à judæo, vel pagano, respondit esse validum, si collatus fuerit cum vera materia, et forma: valet enim talis baptismus ob intentionem generalem faciendi, quod audierit judæus vel paganus fieri ab Ecclesia Christi? Ita in *cap. A quodam d. 4. de consecr.*

25. — Hic autem occurrit magna illa quæstio, olim excitata, ut ferunt, ab *Ambrosio Catharino*, et nostris temporibus valde agitata, nempe an ad validitatem sacramenti requiratur, ut minister habeat intentionem faciendi ritum sacram, quem intendit Ecclesia?

Prima sententia negat; duplicem enim distinguit intentionem, unam faciendi solùm actum externum, quem facit Ecclesia, et hanc dicit esse necessariam; alteram faciendi actum externum non simpliciter, sed ut sacram sive sacramentalem, quem Christus instituit, et Ecclesia intendit, hancque tuetur non requiri. Hæc sententia plures quidem insignis nominis patronos habet, et præcipuè *Juenin*, *Contensonium*, *M. Serry*, *Genettum*, *P. Milante*; eamque non obscurè videtur etiam tradidisse *P. Salmeron* in *l. 1. D. Pauli Epist. p. 5. disp. 2.* ubi dixit: *Advertendum duplicem esse intentionem ministri conferentis sacramentum, alteram quidem publicam, et Ecclesiæ ipsius, cujus ministerio perfungitur. Hæc autem intentio satis exprimitur in ipsis sacramentorum formis; intendit enim Ecclesia per hujusmodi verba baptizare, confirmare, etc. Hæc autem intentio inseparabilis est ab ipsis verbis, si integrè, ut debent proferantur.* Hujus autem sententiæ *Bellarmin.* *l. 1. de sacr. c. 27. et Lugo eod. tit. d. 8. sect. 2.* auctorem faciunt præfatum *Ambrosium Catharinum*; sed *Tourn. Prælect. theol. de sac. in gen. quæst. 7. art. 1. de sent. Catharini et P. Conc. t. 8. p. 63. n. 8.* quærunt vindicare *Catharinum*, dicentes tantùm ipsum voluisse non requiri intentionem, quæ respicit effectum sacramenti, vel ritum ex-

ternum prout sacram ab Ecclesia celebratum. Sed quidquid sit de hoc, ratio hujus sententiæ est, quia ex Tridentino non requiritur in ministro intentio faciendi quod Ecclesia intendit, sed tantùm faciendi quod facit Ecclesia; et ideò sufficit, ut minister seriò applicet materiæ debitam formam, ut facit Ecclesia.

Secunda sententia verò communis et sequenda, affirmat omninò requiri intentionem ministri faciendi ritum sacramentalem, quem intendit Ecclesia; hanc tenet *Bellarmin. l. c.* ubi ait oppositam non differre ab errore novatorum, item *Lugo, l. c.* ubi dicit eam ab omnibus meritissimè rejci, et saltem non multùm distare ab errore hæreticorum. *Vasq. disp. 158.* qui contrariam vocat damnatam, item *Tourn. loc. cit. in fin. et ejus Continuator cap. 2. art. 2. punct. 5. §. 1. concl. 5. Petroc. t. 5. c. 5. q. 2. Conc. t. 8. p. 67. §. 3. Croix l. 6. p. 1. n. 34. Viva de sacr. q. 1. a. 4. n. 6. Antoine de sac. c. 2. n. 5. Salm. tr. 1. c. 7. p. 5. n. 26. cum Suar. Bonac. et aliis:* et hanc sententiam tuetur etiam *SS. P. Bened. XIV.* in suo aureo libro de *Synodo l. 7. c. 4. n. 9.* Probatur 1. *ex Trid. in dict. can. 11. sess. 7.* ubi requiritur intentio faciendi quod facit Ecclesia; ergò non sufficit intentio tantùm seriò applicandi formam materiæ, ut facit Ecclesia; reipsa enim hæc intentio, dùm actio externa ponitur, est ab actione inseparabilis, ut dixit *P. Salmer. ut supra*, sed ultrà requiritur intentio faciendi ritum sacramentalem, quem facit Ecclesia: aliàs tam conc. Trident., quàm Constantiense frustra præter materiam et formam requisivissent intentionem ministri faciendi, quod facit Ecclesia. Probatur 2. *ex eodem Trid.* et fortiùs ex *propos. 28. damnata ab Alex. VIII.* quæ dicebat: *Valet baptismus collatus à ministro, qui omnem ritum externum formamque baptizandi observat, intus verò in corde suo apud se resolvit: Non intendo facere, quod facit Ecclesia.* Nota verba *intus verò*, ergò damnavit Pontifex opinionem non requirentem intentionem internam faciendi quod facit Ecclesia. Reponunt adversarii, et præcipuè *P. Milante*, propositionem præfatum ideò fuisse damnatam, quia comprehendebat omnem ritum sive seriò, sive joco peractum. Sed respondetur 1. nullum in propositione verbum fieri de administratione jocosae. Respondetur 2. quòd superflua quidem fuisset hæc damnatio, si sola administratio jocosae

fuisse reprobata, hæc enim jamdudum à Tridentino scripta fuit: nec tempore hujus damnationis aliquis erat, qui errorem Lutheri renovaverit; nam, ut ferunt *Varroy t. 4. Aurelius Piette t. 5. et Henno t. 1. disp. 4. q. 2. a. 2.* thesis proscripta fuit decerpta ex thesibus *Farvacquesii*, qui sententiam de externa intentione, exclusâ jocosâ administratione, acriter propugnarat. Hinc dicendum cum *SS. P. Bened. XIV. in cit. lib. de Synodo n. 8.* saltem grave vulnus ex præfata prop. damn. inflictum fuisse sententiæ *Catharini*.

Probatur 5. ratione, quâ evincitur necessariam esse intentionem internam ministri ad conferendum sacramentum; ut enim habetur ex *D. Th. 5. p. q. 64. art. 8.* quæ in sacramentis aguntur ad plura referri possunt, prout ablutio in baptismo referri potest ad munditiam corporalem, et spiritualem; ideò oportet, ut per intentionem abluentis referatur et determinetur ad unum, id est ad effectum sacramentalem, sive ad abluitionem spiritualem. Hic autem nolumus immorari ad discutiendos plures textus *D. Th.*, in quibus obscure locutus est, pro quorum solutione adi *P. Conc., et Cont. Tourn. II. cc.* Sed *S. Doctor Opusc. 8.* clarè docuit, ultra ritum externum omninò requiri internam intentionem, dicens: *Requiritur etiam in quolibet sacramento persona ministri conferentis sacramentum cum intentione conferendi et faciendi quod facit Ecclesia; quorum trium, si aliquid desit, id est, si non sit debita forma verborum, et si minister sacramenti non intendat sacramentum conferre, non perficitur sacramentum.*

Idque maximâ confirmatur auctoritate *SS. Pontificis Bened. XIV.* in sua *Instruct. ad Vicesgerentem* data Romæ die 28. Febr. 1747. ubi reprobat opinionem *Cajetani*, et *Soto*, qui volebant sufficere in suscipiente baptismum voluntatem neutralem, nempe non consentientem neque repugnantem; et declarat ex mente *Innoc. III. in c. Majores, de baptismo*, quòd sacramentum baptismatis tunc effectum habet, quando quis vel actu præbet, vel jam antea præbuit voluntatem; et si neque consentit, neque dissentit, licet externè compositus, nequit baptizari, si nunquam antea habuit voluntatem suscipiendi baptismum. Hoc posito, nempe quòd in subjecto necessariò requiritur intentio suscipiendi sacramentum, deinde transit Pontifex ad intentionem requisitam in ministro, et mentio-

nem faciens de opinione *Catharini*, dicit: *Hæc opinio* (nempe *Cajetani*) *minus habet difficultatis, cum non de conferente agatur, sed de accipiente baptismum.* Ergò tantò magis in conferente, ultra compositionem externam interna requiritur intentio. Tandem, quamvis sententia opposita esset probabilis, nulli dubium (ut ait Pont. *Bened. XIV. in cit. l. de Syn. n. 9.*) eam non posse in praxi adduci ex prop. 1. damn. ab *Innoc. XI.* ubi declaratum fuit in conferendis sacramentis illicitum esse sequi opinionem probabilem, relicta tutiore. Hinc rectè docet præfatus Pontifex, quòd si constet quempiam baptismum, aut aliud sacramentum initerabile ministrasse, omni adhibito externo ritu, sed intentione retentâ, aut cum deliberata voluntate non faciendi quod facit Ecclesia, urgente necessitate, erit sacramentum iterum sub conditione perficiendum; si tamen res moram patiat, Sedis Apostolicæ oraculum erit exquirendum.

24. — Quær. IV. Si minister habeat duas intentiones contrarias, quænam debeat prævalere? Resp. I. Si voluntates istæ sint simul, prævalet prædominans; nempe, quæ eligeretur, cognitâ impossibilitate. Resp. II. Si inter voluntates contrarias una succedat alteri, posterior valet, nisi prior revocaverit (saltem virtualiter) omnem voluntatem subsequentem; tunc enim prior voluntas, modò expressè non revocetur, certè prævalet. In his autem, si adhuc remanet dubium, dubius erit valor sacramenti; nam, ut valor sacramenti tanquam certus habeatur, requiritur (sufficit) præsumptio, quæ sit moraliter certa, excludens omnem oppositam formidinem. Ita *Vivaq. 1. a. 4. n. 9. Lugo de sacr. d. 8. n. 124. et Croix l. 6. p. 1. n. 69. cum Bosco, Pallav. Dicast. etc.* Si quis autem contraheret matrimonium, intendens illud esse solubile, tali animo, quòd si sciret esse insolubile, non contraheret, tunc nullum esset matrimonium, ut rectè docent *Lugo l. c. n. 128. Sanch. de matrim. l. 2. d. 15. Croix l. c. n. 72. cum Perez, Conc. etc.* Et idem dicunt *Bellarmin. Vasq. et Dic. cum aliis apud Croix* de infideli, qui sic contraheret. Ratio, quia matrimonium de sua natura est indissolubile; unde qui sic contraheret, apponeret conditionem contra substantiam matrimonii, ac ideò illud invalidantem, juxta *cap. fin. de condit. appos.* Validè tamen contraheret ut ait *Lugo n. 152. cum Suarez*, si quis per errorem putaret matrimonium esse

solubile, quia error privatus non tollit ei intentionem generalem contrahendi modo, quo debet.

25. — « Dixi 1. *saltem virtualis*: tum quia non sufficit interpretativa, vel habitualis (qualis etiam potest esse in ebrio et dormiente); cum actus ab ea procedens non sit humanus et deliberatus, seu liber in se: tum quia actualis, quâ scilicet actu intendis, et vis hoc facere, etsi melior sit, et consulta, non tamen requiritur; cum enim ea non sit in nostra potestate, et homo facile distrahatur, nimis durum, et plenum scrupulis fuisset, si hanc Christus requisivisset. Virtualis autem dicitur, quæ ex actuali præcedente relicta durat in aliqua actione vi illius incœpta, et continuata: ut si ex intentione baptizandi, vel celebrandi vadas ad Ecclesiam, sacras vestes induas, ad altare, vel baptisterium accedas, etsi interim omnia alia cogites. Ratio est, quia hoc sufficit, ut actio illa sit humana, et moralis. *Laym. l. 3. t. 1. c. 5.*

Unde resolves:

« 1. Si sacerdos habens fortè ante se panem, recitet factum, et verba Christi; non idè consecrat.

« 2. Impotens rationis, ebrius, vel somnians, non conficit sacramentum, etiamsi ante ebrietatem, vel somnum id intenderit; quia non agit humano modo. *Laym. l. c.* » (*Ita communiter Suar. Vasq. Con. etc. apud Croix l. 6. p. 1. n. 53. contra Cabrera.*)

« 3. S. Athanasius in lusu puerili verè baptizavit, quia intendit facere, quod viderat in templo fieri ab Episcopo.

« 4. Hæreticus validè baptizat, et contrahit matrimonium, etsi non credat hoc esse sacramentum, rideat, et contemnat: imò etsi nolit facere, quod facit Ecclesia romana, sed quod sua; falsò putans non romanam, sed suam esse veram; etsi etiam per hoc nolit conferri gratiam. Ratio est, quia intentio generalis, quâ vult quod Christus instituit, prævalet intentioni provenienti ex errore privato. *Bon. q. 5. p. 1. n. 9. Suar. Fill. etc.*

« 5. Non debet repetere sub conditione consecrationem, qui in ipsa fuit distractus » (*Vide dicta supra n. 14.*) « vel

» qui minores hostias ad altare detulit, de quibus majorem consecrans, non explicitè cogitavit, nec detexit.
« Dixi 2. *absoluta*; quia conditionata suspendit effectum, quod, præterquam in matrimonio, fieri non potest.

Unde resolves:

« 1. Validum est sacramentum collatum sub conditione præterita, aut præsentis necessaria, vel contingente, si conditio verè sit impleta: v. g. absolvo te, si vis dimittere concubinam, si capax es; baptizo te, si non es baptizatus. *Bon. l. c. n. 18.*

« 2. Nullum est sacramentum datum sub conditione futura, sive sit hæc contingens, ut, absolvo te, si restitues, si dimittes concubinam, etc. sive necessaria, aut adjecta animo suspendendi sacramentum, ut absolvo te, si cras sol orietur. *Bon. ib. Suar. Con. etc. contra Dic. et Esp.*

« 3. Dubium est sacramentum collatum sub conditione occulta, humano modo incognoscibili: v. g. baptizo, si es prædestinatus, si Deus videt te hoc anno moriturum.

« 4. Gravier peccat, qui administrat sacramentum (excepto matrimonio) sub conditione, non solum futura, (quod semper est mortale) » (*Ut Salm. tr. 1. c. 7. p. 6. n. 39. cum Gran.*) « sed etiam præsentis, aut præterita; sive in se sit præterita occulta, quod etiam est mortale; sive humano modo cognoscibilis: quod tamen nullum est, si fiat ex causa rationabili; rarò veniale, sæpius mortale, si absque ulla causa: Ratio est, quia aut nullum facit sacramentum, aut dubium, aut validum quidem, sed non sine nugatione in re gravi. *Vide Bon. l. c. Suar. Conc. etc. Schol.*

26. — Quær. I. An sit validum sacramentum collatum sub conditione? Si conditio est de præterito, vel de præsentis, sine dubio, verificata conditione, sacramentum est validum. *Ita communiter Suar. in 3. p. d. 15. sect. 5. Laym. l. 3. tr. 1. c. 3. n. 15. Cont. Tourn. de sac. cap. 2. art. 1. punct. 3. §. 5. concl. 1. Pal. de sac. d. un. p. 5. n. 7. cum Con. Bon. etc.* Si verò conditio sit de futuro, nullum quippe est sacramentum collatum, ut *Tourn. l. c. cum Bus. et alijs*, ut supra communiter. Ratio, quia, ut sacramentum validè

conferatur, forma est applicanda materiæ præsentî, aliàs haberetur effectus sacramenti, quando forma et materia jam desierint adesse. An autem validè absolveret confessarius sic dicens: *Absolve te, si Deus cognoscit quòd restitues?* Affirmant *Viva de sacr. q. 1. art. 4. n. 7. et Henr. Arriaga et Bernal. ap. Croix l. 6. p. 1. n. 81.* qui id valde probabile putat; quia (ut dicunt) tunc jam opponitur conditio de præsentî, cùm Deo omnia futura sint nota. Sed huic opinioni rectiùs contradicunt *Cont. Tourn. l. c. Conc. tom. 8. p. 87. n. 9. item Coninch. Avers. et Dicast. ap. Croix. l. c. Ratio*, quia, cùm Deus commiserit administrationem sacramentorum cognitioni et voluntati hominum, nequit apponi conditio, quæ non possit cadere sub humana cognitione.

27. — Quær. II. An sit licitum conferre sacramentum sub conditione? Quoad sacramenta characterem imprimentia, certum est apud omnes licitum esse; et patet ex c. 2. *de bapt.* ubi dicitur: *De quibus dubium est an baptizati fuerint, baptizantur his verbis præmissis: Si baptizatus es, non te baptizo; sed si nondum baptizatus es, ego te baptizo.* Et quavis *Juveninus de sacr. d. 1. q. 3. c. 5. art. 1. et Tourn. Prælect. theol. de sac. quæst. 1. in fin.* asserant ante sec. VIII. non haberi mentionem in patribus et conciliis prædictæ formulæ conditionatæ, tamen docet *SS. P. Bened. XIV.* in suo doctissimo libro *de Synodo l. 7. c. 6. n. 1.* ex eo non rectè inferre *Nat. Alex.* non fuisse in usu in collatione sacramentorum, conditionem apponi; nam asserit ex constanti Ecclesiæ praxi satis probari oppositum. Tantùm (ait) in sec. VIII. conditio illa, quæ priùs mente detinebatur, exprimi cœpit.

28. — Communiter autem dicunt DD. etiam alia sacramenta posse conferri et reiterari, si justa causa adsit. Ita *Suar. d. 15. sect. 3. concl. 5. Pal. d. p. 5. n. 7. Ronc. de sacr. c. 4. q. 6. r. 5. Habert fo. 5. c. 2. q. 2. p. 72. r. 2. Salm. de sacram. in gen. c. 7. p. 6. n. 56. Bon. eod. tit. d. 1. q. 3. p. 2. §. 3. num. 20. cum Sa, Con. Henr. Reg. etc. communiter*; et non dissentit *Cont. Tourn. de sac. cap. 2. art. 1. punct. 5. §. 5. concl. 2. v. Dubium, contra Juen. Instit. theol. to. 7. p. 53. et Antoine de sacr. c. 2. qu. 5. v. Nota*, qui ait tantùm in sacr. baptismi id licère, quando adest prudens dubium de ejus valore (*Vide dicenda de bapt. n. 156.*); in aliis verò putant non licère, nisi in necessitate. Sed nos primæ sententiæ subscribi-

mus, cùm conditio, justâ causâ accedente, omnem reparet irreverentiam sacramenti. Diximus *justâ* (sive rationabili) *causâ accedente*, ut loquuntur *Suar. Pal. Bon. Salm. l. c. Ronc. l. c. item Croix l. 6. p. 1. n. 129. Elbel tom. 3. p. 15. n. 51. et Spor. to. 5. p. 14. n. 96. et p. 19. n. 129.* Nam commune est cum præfatis AA. (contra aliquos) esse peccatum mortale ministrare sacramenta, si non adsit causa necessitatis, vel gravis utilitatis: illicitum est enim sine tali causa sacramentum conferre cum dubio effectûs. Licitum autem est, ut dicunt *Suar. Ronc. Bon. Salm. et alii communiter*, confessario prudenter dubitanti an absolverit pœnitentem absolvere sub conditione. Et idem dicunt *Cont. Tourn. loc. cit. et Mazz. tom. 3. p. 568.* quando absolvendus est puer, de quo dubitatur, an compos sit rationis. Si quis autem judicans pœnitentem esse dispositum, eum sub conditione absolveret, dicens: *Ego te absolve, si dispositus es*; rectè dicunt *Cont. Tourn. ibid. concl. 2. v. Imò peccaret. et Salm. cit. n. 56.* quòd is non peccaret mortaliter, sed non excusaretur à culpa veniali, cùm hoc esset contra ritum Ecclesiæ. Idem ait *Croix l. 6. p. 1. n. 129.* de eo qui sine rationabili causa repeteret unum verbum, vel syllabam formæ.

29. — Certum autem est, quòd casu quo adest extrema proximi necessitas, et non habeatur materia, nisi dubia, tunc minister non solum potest, sed tenetur sub gravi sacramentum ei ministrare sub conditione, ut docet *Lugo de sacr. d. 8. num. 140. cum Suar. Vasq. Con. Caj. Sylv. et commun. apud Viva in Trut. Append. §. XI. circa finem (Vide dicenda num. 102. v. Materia, et de pœn. n. 480.)*. Advertit tamen *Lug. Resp. Mor. l. 2. n. 40.* quòd si postea certa habeatur materia, et locus erit, repetendum est sacramentum sub conditione, si fortè primum invalidum fuerit; et idem ait *Croix num. 125. cum Tamb. Gobat. etc.* Intellige hoc de sacramentis non iterabilibus, ut baptismo, confirmatione, et ordine. Notandum præterea, quòd si sacramentum sit ministrandum sub conditione, nullatenus requiritur, ut conditio ore exprimat, sed sufficit mente concipi (1). Ita *Cont. Tourn. de*

(1) « Sed quia non desunt auctores aliqui, ut *Gonet, etc.* qui tenent (licet parum probabiliter) valorem sacramenti non pendere ab intentione ministri, sed tantùm ab ipsa collatione sacramenti seriò præacta. tutius est, conditionem etiam verbis exprimere. » *St. Alph. Quæst. ultimo reform. 27.*

sac. cap. 2. art. 1. punct. 3. §. 3. concl. 3. Ronc. c. 4. q. 3. cum Pal. Gob. etc. apud Croix n. 83. ubi Moya hoc asserit commune, et Escob. putat certum. Quando verò publicè conferatur baptismum dubium, rationabiliter dicit *Cont. Tourn. loc. cit.* conditionem exprimentam, ne adstantes credant baptismum absolutè reiterari contra legem Ecclesie.

Utrùm autem peccaret mortaliter is qui sine necessitate plures simul baptizaret, vel absolveret sub una forma? Affirmant *Scotus, Gabr. et Con. apud Croix n. 44.* Sed negat *Croix cum Val. Henr. Reg. Dic. et aliis*, quia non videtur hæc notabilis mutatio; omnes tamen dicunt, quòd is non excusetur saltem à veniali. Vide de ministro *Baptismi*.

DUBIUM II.

Quid requiratur in ministro, ut licitè ministret?

- 50 Vide quæ habentur de hoc apud *Busemb.*
 51 Primò de statu gratiæ requisito in ministris sacramentorum, ad ea ordinatis.
 52 Qu. 1. Quid de aliis ministris ad ea non ordinatis? An sacerdos baptizans non solemniter graviter peccet? An contrahens matrimonium in mortali duplex sacrilegium committat?
 53 An excusentur ministrantes in mortali, si urgeat necessitas? Quid de ministrantibus in nosocomiis, de obstetricibus, et maxime de parochis, etc. ministrantibus in necessitate?
 54 Qu. 2. An conferens sacramenta teneatur præmittere confessionem si sit in mortali?
 55 Qu. 3. An peccet graviter sacerdos, sive diaconus ministrans Eucharistiam in mortali? Quot peccata committat sacerdos celebrans in mortali? An ministrans Eucharistiam pluribus successivè, committat plura peccata? An peccet graviter tangens ex officio Eucharistiam in mortali?
 56 Qu. 4. An peccet graviter confessarius tantùm audiens confessionem in mortali?
 Qu. 5. An confessarius plures successivè absolvens, plura sacrilegia committat?
 57 Secundò de statu gratiæ requisito in exercentibus alias functiones sacras.
 58 De diacono, et subdiacono ministrantè altari in mortali.

- 59 De Episcopo conferente in mortali chrisma, vel oleum sanctum?
 40 De Episcopo consecrante in mortali, templo, vel benedicente vestes, etc. Et de sacerdote assistente matrimonio, vel benedicente aquam, cineres, etc.
 41 An prædicator concionans in mortali, peccet mortaliter?
 42 Vide apud *Busemb. de ministro utente materiâ vel formâ dubid; vel corruptam proferente formam, vel omittente ceremonias.*
 43 An sacramenta sint indignis deneganda? Dicendum I. generaliter loquendo, sacrilegium est ministrare sacramenta indignis.
 44 Dicendum II. Peccatori publico negandum est sacramentum, sive occultè, sive publicè petat.
 45 Dub. I. Quid si peccatum sit notum tantùm aliquibus adstantium?
 46 Dub. 2. Quid si crimen sit publicum in alio loco?
 47 Dub. 3. An peccatori publico possit unquam ministrari Eucharistia?
 48 Dub. 4. Quid agendum in dubio de crimine, et de pœnitentia?
 49 Dub. 5. An minister ob metum mortis possit dare sacramentum indigno?
 50 Dicendum III. Peccatori occulto publicè petenti non est negandum sacramentum. Secus si petat occultè.
 51 Qu. I. An confessarius possit negare sacramentum ob crimen auditum in confessione?
 52 Qu. 2. An Episcopus possit negare sacramentum ordinis peccatori occulto publicè petenti?
 53 Qu. 3. An possit absolvi ordinandus habitatus in vitio turpi, qui vult ascendere ad ordines sacros. Remissivè ad num. 63. in fine hujus dubii.
 54 Qu. 4. An parochus possit assistere matrimonio publici peccatoris? Et ad quid teneatur circa impedimenta?
 55 Qu. 5. An unus sponsorum possit licitè matrimonium inire cum altero excommunicato, vel publico peccatore?
 56 Et an liceat conjugia contrahere cum hæreticis?
 57 Qu. 6. An in sacramentis conferendis liceat uti opinione probabili?
 58 Qu. 7. An, et quando ministri teneantur ministrare sacramenta?
 59 Qu. 8. An liceat simulare administrationem sacramenti?
 60 An liceat simulare susceptionem sacramenti? Sed quid si quis simul se confiteri?
 61 Quid si quis simul et communicare?

62 *Quid si quis simul et contrahere matrimonium?*65 *Dissertatio de clerico habituato in vitio turpi. An possit absolvi volens ordinari in sacris? usque ad num. 77.*

50. — « **R**ESP. 1. Præter ea, quæ ad valorem requiruntur, requiritur probitas, sive ut sit in gratia: tum quia Christo, cujus est minister, debet se conformare; tum quia sancta sanctè sunt tractanda; tum quia ad hoc quidem singulariter ordinatur, et gratia peculiari donatur, ac proinde hoc curare præ aliis est obligatus. Ita *Laym. l. c. et commun.*

Unde resolves:

« 1. Peccat graviter, qui conficit sacramenta non habens sufficientem jurisdictionem, vel de ea rationabiliter dubitans, vel qui censurâ est prohibitus.

« 2. Non licet sacerdoti administrare sacramenta cum attritione cognita: quia adhuc est extra statum gratiæ. *Bon. qu. 3. punct. 2. §. 1.*

« 3. Non tamen necessariò præmittit confessionem (nisi velit celebrare), etsi sit consultus ut: quia de hoc nullum est præceptum, et ad delendum mortale sufficit contritio. *Vasq. d. 156. c. 1. Card. de Lugo d. 8. sect. 9.*

« 4. Minister sacramenti ad id ordinatus, si conficiat, et ministret solemniter in mortali, v. gr. si baptizet, vel celebret, peccat mortaliter toties quoties (quod etiam verum esse volunt *Sayr. Ledesm. et Bon. Gran. cont. 5. tr. 5. de diacono ex speciali commissione baptizante*), nisi fortè periculum sit in mora, nec possit tam citò confiteri, aut conteri: eo enim casu baptizare, vel etiam absolvere moribundum, in statu peccati, non esse irreverentiam docet *Card. de Lugo d. 8. s. 9. n. 151.*

« Dixi 1. ad id ordinatus; etsi enim laicus in necessitate baptizet cum conscientia peccati mortalis, non peccare mortaliter docent *Con. l. c. Fill. tom. 1. c. 5. q. 10. ex Suar. etc.*

« 2. Solemniter: nam si sine solemnitate baptizet, excusant à mortali *Suarez, Conc. Fill. l. c.*

« 5. Alii, qui conficiunt, et ministrant, non peccant mor-

» taliter, v. g. cum laici in necessitate baptizant, vel ministrant sibi invicem matrimonium in mortali. Ita contra *Sylv. Vasq. et alios docet Suar. cum aliis*; qui tamen vult eos peccare mortaliter, quatenus hoc in mortali suscipiunt. Ita etiam *Filliuc. Fern. Sanch. Con. q. 64. a. 6. d. 1.*

« 6. Qui ministrat, etsi non conficiat, Eucharistiam in mortali, peccat mortaliter, ut habet communis *Suar. Fill. Laym. Bon. et aliorum contra Vasq. cujus sententiam Dian. rectè notat esse probabilem, sive sit sacerdos, sive diaconus, ut vide p. 3. t. 4. r. 195. Idem docet Card. de Lugo d. 8. n. 155. Et quidem aliqui putant, tot mortalia committi, quot communicantur: quod minus videtur probabile, cum moraliter non sit nisi una distributio, et una indigna ministratio: ita *Tann. 2. 2. Hen. Fill. nu. 87. etc. contra Con. et Bon.**

« 7. Etsi probabile sit, quod docent *Sylv. Caj. Fill. t. 1. tr. 1. c. 6. n. 87. Nav. et Sa v. Ordo*, diaconum, et subdiaconum, si cum mortali in ordine suo ministrent, item sacerdotem et Episcopum, si sacramentalia exercent, nuptias, aquam benedicat, altaria, templa, vasa consecrat, concionetur, Eucharistiam de loco in locum transferat, peccare mortaliter: contrarium tamen videtur verius, ut docent *Suar. Vasq. Laym. Con. q. 64. art. 6. dub. 1. Card. de Lugo l. c. Ratio est, quia hæ actiones non tendunt proximè ad sanctificationem animæ ex opere operato sicut actiones sacramentales.*

« 8. Non videtur vera esse sententia, quæ docet esse mortale tangere in mortali corporalia, calices, reliquias, etc. *Sayr. Suar. Bon. d. 1. q. 5. p. 2.* Quòd si quis in mortali (etiam laicus in necessitate) elevet de terra Eucharistiam, non videtur aliud agere, quàm si Christum, in hac vita lapsum, elevasset: secus tamen si quis id extra necessitatem temerè præsumat, exemplo *Ozæ. Bon. d. 1. q. 5. p. 2. n. 12.*

51. — Distinguere hic oportet confectionem et administrationem sacramentorum ab aliis functionibus sacris.

Et I. Quod ad sacramentorum confectionem sive administrationem pertinet, commune et certum est apud DD. (quidquid dicant aliqui non audiendi apud *Croix*) quòd minister sacramenti ad id ordinatus, si conficiat, et ministret

solemniter in mortali, mortaliter peccat. Rationem assertit *D. Th. 3. part. qu. 64. art. 6.* dicens: *Conueniens esse, ut sacramentorum ministri sint iusti, quia ministri debent domino conformari.... et ideo non est dubium, quin mali exhibentes se ministros Dei et Ecclesiae in dispensatione sacramentorum, peccent. Et quia hoc peccatum pertinet ad irreuerentiam Dei, et contaminationem sacramentorum quantum est ex parte ipsius peccatoris, consequens est quod tale peccatum ex genere suo sit mortale.*

52. — Sed quaeritur 1. An peccet graviter minister, qui confert sacramentum, ad quod non sit specialiter ordinatus? Hæc questio quippe tantum locum habet in baptismo, et matrimonio, nam alia sacramenta patet non posse ministrari, nisi à ministris consecratis.

Prima sententia negat, et hanc tenent *P. Conc. t. 8. p. 90. n. 13.* qui vocat veram et communem, *Tourn. Prælect. theol. de sac. quæst. 7. art. concl. 2. in medio. Nat. Alex. de sac. l. 2. reg. 8. Anacl. p. 532. n. 43. Salm. de sacram. in gen. c. 7. p. 10. n. 87. cum Suar. Bonac. et Valent. item Gonet, Habert, Juenin, etc. apud Cont. Tourn. de sac. cap. 2. art. 1. sect. 2. punct. 1. §. 2. v. Dixi 2.* Et expressè eam docet *S. Th. 5. p. q. 64. art. 6. ad 3.* ubi ait: *In articulo tamen necessitatis (sacerdos) non peccaret baptizando in casu, in quo etiam posset laicus baptizare; sic enim patet quod non exhiberet se ministrum Ecclesiae, sed subveniret necessitatem patienti. Secus est autem in aliis sacramentis, quæ non sunt tantæ necessitatis, sicut baptismus.*

Hæc sententia est quidem probabilis: sed, spectatâ ratione, videtur probabilior *secunda sententia* affirmans quam tenent *Cont. Tourn. l. c. Croix n. 92. et 93. Antoin. q. 6. et Lugo cum Vasq. Pont. Nav. Led. etc.* Hæc sententia docet, quod per se loquendo laicus sive sacerdos ministrans non solemniter, graviter peccat ministrando in mortali. Ratio, tum quia peccatum quod committit indignè ministrans, juxta doctrinam *D. Th. n. præc. allatam*, consistit in irreuerentia quæ irrogatur Deo, et sacramento: et quidem hæc irreuerentia non tantum infertur à ministro consecrato, sed et à non consecrato: tum quia hic, licet tunc non se exhibeat ut ministrum Ecclesiae, tamen se exhibet ut ministrum Christi: tum quia sancta sanctè tractanda sunt, et sanè sub gravi in re gravi; actio autem mi-

nistrandi sacramenta est quidem eximiè sancta, quia sit nomine Christi, et est immediatè coöperans in sanctificationem animæ, unde à quocumque exerceatur, ipsius sanctitatem requirit.

Hinc infertur 1. probabilius esse cum *Contin. Tourn. Ant. Croix ll. cc. et aliis apud Salm. tr. 1. c. 7. p. 10. n. 92.* laicum sive sacerdotem ministrantem non solemniter baptismum in necessitate, peccare graviter, si ministret in mortali.

Infertur 2. probabilius peccare graviter contrahentes matrimonium in mortali, non solum sacramentum suscipiendo, sed etiam ministrando, ut dicunt *Pontius de matr. l. 1. c. 8. n. 11. Lugo de sac. d. 8. n. 150. cum Nav. Vasq. Led. etc. (contra Sunch. de matr. l. 2. d. 6. n. 4. Suar. de sac. d. 16. sect. 2. Bon. d. 1. q. 5. p. 2. §. 1. n. 10. cum Soto, etc.)* nostramque sententiam *Croix l. 6. p. 1. n. 93.* absolutè veram putat, eamque valère dicit, etiamsi matrimonium ineatur per procuratorem.

53. — Diximus *per se loquendo*, nam per accidens minister tam consecratus, quam non consecratus excusatur, si ministret in mortali sac. bapt., aut pœnit. in necessitate, putà si non posset tam citò conteri, et periculum esset, quod moribundus decederet sine baptismo, aut absolutione, ut comm. docent cum *Bus. ut suprâ, Lug. d. 8. n. 151. Ronc. de sac. c. 4. q. 6. Cont. Tourn. de sac. cap. 2. art. 1. sect. 2. punct. 1. §. 2. v. Dixi 1. Ant. de sac. c. 2. q. 6. Croix l. 6. p. 1. n. 92. Salm. tr. 1. c. 7. p. 10. n. 93. cum Vasq. Conc. etc.* Et idem ait *Moya apud Croix l. c. de confessario*, quia non posset tam citò conteri, quin incurrat notam infamiae. Idem dicunt *Tamb. in Meth. comm. c. 1. §. 10. n. 71. et Lugo d. 9. n. 8. cum Vasq. et Heur. de sacerdote*, qui incepta missâ in bona fide recordaretur peccati mortalis, et valde difficulter conteri posset, et contra nequiret sine infamia cessare ab inchoato sacrificio; sed his opinionibus meritò contradicit *Concin. tom. 8. p. 330. n. 57.* Ratio, quia ex una parte urget præceptum divinum, ut sacramentum in gratia conficiatur, aut suscipiatur; et ex altera non est impossibile tali sacerdoti actum contritionis elicere; etenim *Deus* (ut docet *Trid. sess. 6. c. 11.*) *impossibilia non jubet, sed jubendo monet et facere quod possis, et petere quod non possis. et adjuvat ut possis.* Ergò si sacerdos non se conterit, ex culpa sua provenit, vel

quia non conatur quantum potest, cum hic tempus sufficiens adsit (secus in primo casu moribundi), vel quia peccato adheret.

Præterea hic notandum cum *Cont. Tourn. loc. cit. verb.* Circa, quod sacerdotes ministrantes in amplis nosocomiis, aut in castris, cum ibi necessitates morientium sint obviæ, tenentur semper se paratos habere ad ministranda sacramenta in gratia. Et idem ex eadem ratione rationabiliter ait *Cont. Tourn. ibid. v. Dixi 2. Hæc tamen*, de obstetricibus. A fortiori autem ad id tenentur parochi, aliive sacerdotes, quibus ex officio incumbit sacramenta ministrare, ut bene ait *Nat. Alex. de sacr. l. 2. Reg. 12.* referens monitum *S. Caroli Borr. in suis instruct.* ubi hæc habentur: *Parochus, omnisque sacerdos, cujus est sacramenta administrare, meminisse debet omni ferè temporis momento paratum esse oportere ad tam sanctæ administrationis munus.*

54. — Quær. 2. An sacerdos conferens sacramenta teneatur præmittere confessionem, si sit in mortali? In confectione Eucharistiæ certum est ex *Trid.* præmittendam esse confessionem, juxta dicenda n. 253. quoad alia verò sacramenta

Prima sententia affirmat, et hanc tenent *Merbesius tom. 2. p. 71. Concl. 5. Genet. tom. 3. p. 53. q. 4. conc. tom. 8. p. 94. n. 27. ex Catech. Rom. p. 2. c. 5. §. 45.* ubi dicitur: *Cum sacramenta administramus, aut percipimus, toties confessio præmittenda non est.* Ratio, tum quia idem motivum præcepti, quod currit in Eucharistia, valet etiam in aliis sacramentis; tum quia minister, cum teneatur ministrare sacramenta in statu gratiæ, debet habere moralem certitudinem de sua justificatione, sicut habere debet de materia et forma: hæc autem certitudo nequit haberi per contritionem quæ difficillimè, et à paucis obtinetur.

Secunda sententia verò probabilior, et communis negat necessitatem confessionis, et dicit sufficere quod eliciatur contritio. Hanc tenent *Suarez loc. infra citando, Lugo de sacr. d. 8. n. 145.* asserens esse communem, *Salm. tr. 1. c. 7. p. 10. n. 94.* qui pariter asserunt communem esse hanc sententiam, scilicet quod satis sit elici contritionem probabiliter existimatam, item *Sylvest. verb. Confessio. Laym. l. 3. t. 1. c. 5. n. 10. Nav. Sum. c. 2. n. 6. Victor. Sum. n. 155. Ronc. de sacr. q. 4. c. 1. r. 6. Spor. t. 3. n. 170.*

Croix l. 6. p. 1. num. 95. Viva q. 1. a. 4. num. 4. Elbel t. 5. pag. 15. n. 49. qui etiam asserit communem, *Bonac. d. 1. q. 5. p. 2. n. 5. cum Reg. Fill. Henriq. et aliis passim.* Prob. 1. ex *Rit. Rom. de sacr. in genere*, ubi dicitur: *Sacerdos si fuerit peccati mortalis sibi conscius (quod absit), ad sacramentorum administrationem non audeat accedere, nisi prius corde pœniteat. Sed si habeat copiam confessarii, et temporis locique ratio ferat, convenit confiteri.* Nota, convenit; ergò ex Rituali sufficit pœnitere per contritionem, et confessio est de convenientia, non de necessitate. Prob. 2. ratione, tum quia in aliis sacramentis non habetur præceptum neque naturale, neque divinum, neque ecclesiasticum de præmittenda confessione, ut habetur in suscipienda Eucharistia: tum quia, ut ait doctissimus *Suar. in 5. part. d. 16. v. Quæritur*, licet confessio (ut vidimus) valde conveniat, tamen satis est ut sacerdos adhibeat diligentiam moralem ad se justificandum per contritionem, quin summam adhibeat per confessionem; nec eadem ratio currit pro materia, et forma sacramenti, quam pro licita administratione sacramenti; ibi enim cum agatur de substantia seu de veritate rei, probabilitas non potest efficere, ut materia et forma inepta evadant apta; sed in licita administratione sacramenti, cum agatur tantum de modo, id est de honestate actionis, bene probabilitas efficit, ut actio sit honesta, quando prudenter honesta judicatur, quamvis in se fortè talis non sit.

55. — Quær. 3. An peccet mortaliter sacerdos, aut diaconus ministrans Eucharistiam in mortali?

Prima sententia negat, et hanc tenent *Lugo de sacr. d. 8. n. 135. Spor. t. 5. pag. 26. n. 172. Diana p. 2. t. 14. r. 25.* et probabilem putant *Salm. de sacram. in gen. c. 7. p. 11. n. 100. ad n. 105. cum Sylvio, Vasq. Gabr. Led. etc. Viva q. 1. art. 4. n. 4. Croix l. 6. p. 1. num. 94. cum Arriaga, Aversa, Dicast. Amico, Bernal. etc.* Ratio, quis distribuens Eucharistiam, cum non conficiat sacramentum, tantum remotè coöperatur ad productionem gratiæ; non ponit enim actionem per se causantem gratiam, sed tantum applicat activa passivis; nec agit is nomine Christi, cum Christus non requisiverit, ut distribuens sit persona sacra, olim enim etiam laici communionem sibi vel aliis porrigebant.

Secunda sententia verò, quam sequimur, affirmat, eamque tenent *Suar. in 5. p. d. 16. sect. 5. et 4. v. Dices, Conc. t. 8. p. 90. n. 17. Holzm. t. 2. p. 7. n. 29. Cont. Tourn. de sac. cap. 2. art. 1. sect. 2. punct. 1. §. 2. v. Colliges 5. Viva loco supra cit. Antoine de sacr. c. 2. q. 6. v. Resp. 2. Laym. l. 5. tr. 1. c. 5. n. 8. Ronc. de Euch. c. 4. q. 2. item Gonet, Bonac. Valent. Conc. Fill. Vill. etc. apud Croix n. 94. Probatur ex c. Sciscitantibus. caus. 15. qu. 8. ubi Nicolaus I. loquens de sacerdote adultero Eucharistiam ministrante, dicit: *Mali bona administrando, se tantummodo ledunt.* Et cum hæc materia, de qua agitur, sit gravis, consequenter graviter se ledunt. Item probatur ex Catech. Rom. p. 2. c. 1. n. 26. ubi dicitur: *Si homini peccatis contaminato minus licet de rebus divinis agere, quantum ab eo scelus concipi existimandum erit, qui sibi multorum scelerum conscius est, nec tamen sacra mysteria polluto ore conficere, vel in foedas manus sumere, contrectare, atque aliis porrigere et ministrare vereatur?* Item ex Rit. Rom. §. 1. ubi: *Impurè, et indignè ministrantes (sacramenta) in æternæ mortis reatum incurrunt.* Et de sacr. Euch. dicitur: *Omniibus quidem Ecclesie catholice sacramentis religiosè sanctèque tractandis magna cura adhibenda, sed præcipuè in administrando ac suscipiendo SS. Eucharistiæ sacramento.* Ratio igitur nostræ sententiæ est, quia sacerdos ministrans Eucharistiam in mortali, gravem irrogat injuriam huic sacramento, eò quòd ut minister ad illud dispensandum consecratus ipsum indignè ministrat: et sicut in aliis sacramentis minister proximè per confectionem concurret ad sanctificationem suscipientium, ita hic proximè concurret per dispensationem, cum minister Eucharistiæ non possit ut ministrum se exhibere aliter quàm per dispensationem, juxta illud *D. Pauli 1. Corinth. 4. x. 1. Sic nos existimet homo, ut ministros Christi, et dispensatores mysteriorum Dei.* Nec valet dicere, quòd sacerdos non sit à Christo præcipuè deputatus ad Eucharistiam ministrandam, ex eo quòd olim etiam per laicos hoc fiebat; nam licèt per accidens in necessitate hoc laicis permissum est, sicut etiam et baptizare, tamen nemo potest negare, quòd minister ordinarius et ex officio ad Eucharistiam dispensandam sit solus sacerdos, vel diaconus ex commissione.*

Hinc diximus cum *Mazzot. t. 3. p. 49. Holzm. t. 2. p. 6. num.*

26. quòd celebrans in mortali quatuor sacrilegia committit: 1. quia sacramentum conficit; 2. quia suscipit; 3. quia ministrat sibi indigno, ut benè advertunt *Holz. l. c. Croix l. 6. p. 1. n. 95. Suar. d. 67. sect. 1. et Lugo d. 8. n. 499. et 202.* cum enim celebrans tunc duas agat partes, alteram ut sumens, alteram ut minister, ideò duo sacrilegia committit; prout diximus de contrahente matrimonium in mortali, qui dupliciter graviter peccat, quia nimirum suscipit, et quia ministrat sacramentum. De his tribus sacrilegiis jam diximus *lib. 2. n. 44. 4.* Sacrilegium committit, quia Eucharistiam ministrat in mortali, prout mox supra probavimus. Utrum autem ministrans Eucharistiam unum peccatum committat, vel plura, quot sunt ii qui successivè suscipiunt? *Bon. d. 1. q. 5. p. 2. §. 1. n. 15. cum Conc. et aliis* affirmant, quia singulæ distributiones sunt singula convivia, et actiones completæ. Sed probabilius dicunt *Henno de pecc. cap. 5. n. 2. Viva de sacr. q. 1. art. 4. n. 4. et Fill. ac Henriq. ap. Bonac.* pluralitatem communicantium constituere tantum circumstantiam aggravantem, sed non multiplicatè peccatorum, cum verius sit una actio moralis, et unum convivium: quod unum sanè dicitur, quàmvis ex pluribus constet conviviis. Hinc dicit Rituale: *Ubi verò omnes communicaverint, sacerdos dicere poterit: O sacrum convivium, etc.*

Valde autem probabiliter ait *Cont. Tourn. loc. cit. v. Colliges 4. et 5. cum D. Thom. in 4. d. 24. q. 1. art. 5. q. 3.* quòd peccat graviter qui existens in mortali Eucharistiam ex officio tangit immediatè, vel mediatè. putà gestando in processione, vel populum benedicendo, hocque expressè videtur docère *S. Dionysius ap. Cont. Tourn. l. c. dicens: Qui tangunt res sacras, quasi suo officio utentes, peccant mortaliter.* Sed non improbabiler *Bon. d. 1. sect. 5. p. 2. §. 1. n. 15. Croix l. 6. p. 1. num. 401. Lugo d. 8. n. 155. Anacl. p. 554, n. 58. Holzm. t. 2. p. 7. num. 29. Elbel t. 5. p. 15. n. 50. et Salm. tr. 1. c. 7. p. 11. n. 100. et 106. et Busemb. ut supra num. 7. cum Suar. Vasq. Laym. et Coninch.* id negant, quia hæc non est administratio sacramenti, nec videtur materia tam gravis, ut peccatum mortale inducat. Dicit enim *Suarez in 5. parte d. 16. sect. 5. v. Atque hinc: Cum aliæ actiones, præter sacramenta, non sint ad sanctificationem per gratiam proximè ordinatæ, neque in eis se exhibeat sacerdos ut mi-*

nister Dei sanctificantis animam, non est tam gravis causa, et ratio exigendi internam animæ sanctitatem ad eas exercendas. Ergò illas in peccato efficere ex parte materiæ, non videtur esse grave sacrilegium.

56. — Quæritur 4. An peccet graviter confessarius excipiens confessionem in mortali, cum proposito eliciendi contritionem antequam absolvat?

Prima sententia probabilis, quam tenent *Gonet d. 7. c. 6. n. 108. et Cont. Tourn. ibid. v. Colliges 2. Escob. l. 8. n. 254. cum Suar. et Franc. de Lugo*, affirmat, quia talis actio est sacramentalis, et pertinet ad ministrum consecratum, cum sacerdos non minus consecratur ad audiendam confessionem, quam ad absolvendum.

Secunda sententia communior, et probabilior negat, et hanc tenent *Card. de Lugo de sacr. d. 8. n. 138. Sporer t. 5. pag. 26. n. 173. Elbel t. 3. pag. 15. n. 50. Diana p. 1. tr. 7. r. 47. Salm. tr. 1. c. 7. p. 11. num. 107. cum Henriq. et Croix l. 6. p. 1. num. 102. cum March. Rodr. Moya, Gob. Dic. Anvers. Bernal et Bosco*. Ratio, quæ utitur *Lugo*, est, quia sacerdos audiendo confessionem tantum passivè se habet; quæ hanc rationem meritò non admittit *Croix*, quia confessarius excipiendo confessionem, reverà non se habet tantum passivè, sed etiam agit formando iudicium de peccatis. Ratio aptior aliorum est, quia confessarius audiendo non conficit sacramentum: illud enim non conficitur nisi quando absolutio impertitur. Id autem quod ibi addit *Croix cum Marc. et Gob.*, nempe ministrum non peccare mortaliter, si in mortali formam inchoet sacramenti, modò conteratur antequam illam perficiat, mihi non placet, nam licet gratia non conferatur, nisi formà expletâ, tamen valor sacramenti et collatio gratiæ non tam pendet ab ultimis verbis formæ, quam à primis; unde sacerdotem, qui eam incipit in mortali, meritò dicit *Aversa ap. Croix* graviter peccare, quia jam irrogat injuriam sacramento, conferendo illud in mortali.

Quær. 5. An confessarius plures successivè absolvens in mortali plura peccata committat? *Vide dicta lib. 2. n. 50. Qu. 6.* ubi veriore esse diximus sententiam affirmativam, quia singulæ absolutiones sunt singula sacramenta.

57. — II. Quod autem pertinet ad alias functiones sacras,

quæ non sunt confectiones, neque administrationes sacramentorum, quæstio est, an minister, qui ex officio illas excreet in mortali, peccet mortaliter?

Prima sententia, pro qua certè videtur esse *D. Thomas in 4. d. 24. q. 1. ar. 5. qu. 5. ad 4.* (quidquid aliqui dicant), et sequuntur alii apud *Juenin. Instit. theol. tom. 7. p. 86. q. 4.* dicit omnes exercentes ex officio functiones ordinis suscepti ab Episcopo usque ad ostiarios, in mortali, culpam gravem committere. Hæc verba *D. Th. : Quicumque autem cum peccato mortali aliquid sacrum officium pertractat, non est dubium, quin illud indignè faciat; unde patet quòd peccat mortaliter.*

Secunda sententia verò communior, et satis probabilis negat, et hanc tenent *Suarez in 5. p. d. 16. s. 5. Holzm. t. 2. p. 7. n. 31. Anacl. pag. 354. num. 58. cum Mastrio, Bonac. de sacr. d. 1. qu. 5. p. 2. §. 1. num. 4. cum Soto, Val. Fill. etc. Salm. tr. 1. c. 7. p. 11. n. 101. cum Vasq. Vill. et Gran.* Ratio 1. quia, ut ait *Suarez* (cujus verba retulimus suprâ n. 55. in fin.) omnia alia exercitia ordinum, præter confectionem vel administrationem sacramentorum, cum non sint proximè ordinata ad sanctificationem animæ, non videntur exigere sub gravi exercentium sanctitatem. Ratio 2. quia (ut benè ajunt *Salm. ibid. n. 108.*) ubi non constat de præcepto, non est facile imponenda obligatio sub mortali; in his autem functionibus, quas diximus, non constat de tali præcepto, unde gravitas obligationis desumenda est à materia, et cum hæc materia non videtur, saltem non constat esse tam gravem, videtur quòd exercere tales functiones in mortali, non excedat culpam venialem; quæ tamen erit eò gravior, quò actiones magis accedunt ad sacramenti ministerium.

58. — Hinc infertur I. esse probabile, quòd non peccent graviter diaconi, et subdiaconi, qui in mortali ministrant. Ita *Suar. loc. cit. s. 5. Lugo d. 8. n. 132. Sot. in 4. d. 24. q. 1. Laym. l. 5. tr. 1. c. 5. n. 10. Vasq. d. 156. c. 4. Co-ninch. qu. 64. art. 6. d. 1. Salm. loc. cit. n. 104. Holzm. n. 51. Anacl. l. c. Sporer t. 2. p. 26. num. 174. Elbel t. 3. p. 15. n. 50. Croix l. 6. p. 1. n. 98. cum Dic. Bon. l. c. num. 7. cum Val. Fill. Angles, et alii plures, nec dissentit *Antoine de Sacr. c. 1. quæst. 7. (contra Wigandt ex. 4. tr. 11.**

n. 57. *Cont. Tourn. de sac. c. 2. art. 1. sect. 2. punct. 1. §. 2. v. Colliges 6. Cont. t. 8. p. 52. n. 51. Petrocor. t. 5. p. 79. et alii ex D. Th. l. c. ut supra*). Et hoc etiamsi frequenter ipsi ministrant, ut dicunt *Coninc. l. c. Croix n. 98. Bonac. et Salm. cit. n. 104. in fin. cum Vasq. contra Fill. Suar. et Laym.* qui frequentiam damnant de mortali, cum illa videatur esse virtualis contemptus; sed verius (ut diximus *lib. 5. n. 161. v. Quarta*) juxta doctrinam *D. Thom.*, frequentia per se nequaquam constituit contemptum.

Objiciunt 1. illud apostoli ad *Tim. 1. c. 5. §. 9.* ubi dicitur, quod diaconi debent esse, *habentes mysterium fidei in conscientia pura.* Ergo (ut dicunt) qui ministrant eum peccato, agunt contra apostoli præceptum. Sed respondetur, quod diaconi tempore apostoli (ut ferunt *Tourn. Præl. theol. de bapt. quæst. 5. art. 2. concl. 1.* et ipse auctor *Petrocor. t. 4. p. 215.*) ex officio Eucharistiam, atque baptismum fidelibus ministrabant; id enim testatur *S. Justinus ap. Petroc. dicens: Qui apud nos vocantur diaconi, distribuunt unicuique panem, etc.; porro alimentum hoc vocatur Eucharistia. Et Tertull. apud Tourn. ibid. ex Tertull. ait: Dandi baptismi jus habet Episcopus, deinde presbyteri, et diaconi, non tamen sine Episcopi auctoritate.* Ergo merito ob reverentiam baptismi et Eucharistiæ quorum administratio diaconis committebatur, puram conscientiam in eis apostolus requirebat.

Objiciunt 2. textum in *c. Quæsitum, de cohab. cler. etc.* ubi dicitur clericus concubinarius occultus esse sub mortali quoad seipsum suspensus ab officio; et præcipue alium textum in *c. Quæsitum, ult. de temp. ord.* ubi *Gregor. IX.* loquens de sacerdotibus, et aliis clericis existentibus in peccato mortali occulto, dixit: *Si non penituerint, monendi sunt, et sub interminatione divini judicii obstanti, ut in testimonium suæ damnationis in susceptis etiam ordinibus non ministrant.* Sed respondetur 1. cum *Lugo num. 447. et Croix n. 105.* quod *Gregorius* rectè dixit tales clericos peccare graviter ministrando in mortali, quia juxta decretum *Anacleti* Papæ, et canonem apostolorum 9. (ejus verba affert *Suarez d. 69. sect. 5. §. 1. ad 2.*) ministri altaris tunc temporis tenebantur communicare in missa; et in hoc sensu verum est, quod per quodlibet peccatum mortale diaconi, et omnes alii altari ministrantes suspensi erant ab exercitio

suorum ordinum. Resp. 2. quòd, si hic textus rigorosè intelligendus esset, etiam clerici minores, exercendo actus suorum ordinum, peccarent mortaliter; sed hoc nec etiam auctores contrarii audent asserere, et ipse *Cont. Tourn. loco supra cit. v. Quod spectat*, expressè oppositum censet, dicens in hoc convenire omnes theologos, tum quia munia clericorum minorum etiam à laicis exercentur; tum quia eorum functiones valde distant ab actione sacrificii. Unde, cum textus nimis videatur probare, intelligendus est *Gregorius* minime voluisse jus novum condere, sed tantum explicasse (ideò dixit *monendi sunt*) naturalem obligationem ministrantium altari, pro subjecta materia abstinendi ab exercitio ordinum, juxta qualitatem reverentiæ, quam quilibet ordo pro sua dignitate requirit; aliam enim reverentiam requirit administratio sacramentorum, et quidem sub gravi, aliam exigunt aliæ functiones, et non tantam, majorem tamen, aut minorem, juxta (ut diximus) proximitatem quam habet functio illa ad sacramentum.

59. — Infertur II. probabiliter non peccare graviter Episcopum, qui in mortali conficit chrisma, vel oleum sanctum, ut tenent *Palau de sacram. d. un. p. 6. n. 4. Vasq. c. 4. n. 48. Salm. tr. 1. c. 7. p. 11. n. 101. Croix l. 6. p. 1. n. 96. Holzm. t. 2. p. 7. n. 50. cum Henr. Bonac. q. 5. p. 2. §. 1. n. 8. cum Suar. Sot. Con. Fill. Sayr. et aliis, contra Cont. Tourn. ib. v. Collig. 6. et alios cum Lugo d. 8. n. 156.* qui putat id esse mortale, eò quòd chrisma, vel oleum, quod necessariò debet esse ab Episcopo benedictum, est materia sacramenti sine qua non sit sacramentum. Sed respondetur, quòd, licet chrisma, vel oleum, non sit materia apta, nisi benedicatur ab Episcopo; tamen Episcopus materiam benedicens non peccat mortaliter, quia remotè semper concurrat ad productionem gratiæ; aliàs quicumque pararet materiam ad alia sacramenta in mortali, graviter etiam peccaret; per accidens enim se habet, quòd chrisma, vel oleum pro confectione confirmationis et extremæ unctionis non sit materia apta, nisi ab Episcopo benedicta.

40. — Infertur III. communissimam et probabiliorem esse sententiam, quòd non peccet mortaliter Episcopus, vel sacerdos, qui in mortali consecrat templum, benedicit vestes sacras, aut corporalia, assistit matrimonio, benedicit cino-

res, aquam lustralem, etc. ut contra *Sylvest. Caj. etc. apud Busemb. tenent Lugo, Vasq. Laym. Conc. item Gonet Man. t. 6. p. 78. Antoine c. 1. q. 8. Croix n. 99. et Salm. tr. 1. c. 7. p. 11. n. 103 et 106. cum Suar. Bon. et Led. ac non dissentit Cont. Tourn. loc. cit.*

Quæritur autem, an concionator in peccato mortali peccet mortaliter?

Prima sententia affirmat, et hanc tenent Caj. 2. 2. q. 187. art. 1. et 5. d. 6. Merbes. p. 5. q. 13. Juv. q. 5. c. 5. a. 2. Cont. Tourn. ibid. v. Quæres. et alii apud Dian. p. 5. tr. 4. r. 197. et pro hac sententia videtur etiam esse D. Th. in 4. d. 19. q. 11. art. 2. ad 2. ubi dicit concionantem in mortali, etiam occulto, graviter peccare, eò quòd (ut ait) impedit finem doctrinæ, quia ore se profitetur nosse Deum, factis autem negat. Alii verò diversâ ratione utuntur; dicunt enim peccare mortaliter, quia in mortali exercet actum ordinis.

Secunda sententia verò communior, et probabilior negat, et hanc tenent Gonet l. c. Suar. in 5. p. t. 5. d. 16. sect. 5. in fine, et de charit. d. 8. sect. 4. n. 6. Lugo de Sacr. d. 8. nu. 132. Pal. t. 1. tr. 6. d. 5. p. 7. n. 7. Bon. d. 1. q. 5. p. 2. n. 8. cum Vasq. et Sayr. Spor. t. 5. p. 26. n. 174. Croix l. 6. p. 1. n. 99. Salm. ibid. c. 7. n. 106. Dian. loc. cit. et t. 7. tr. 5. r. 14. cum Villal. Torres, Laym. et aliis pluribus. Ratio, tum quia nulla patet lex divina, vel ecclesiastica prohibens sub gravi peccatoribus abstinere à prædicatione; tum quia actus prædicandi non tendit immediatè ad sanctificandum hominem, cum de se non causet gratiam, sicut causant administrationes sacramentorum. Nec obstat ratio oppositæ sententiæ, nempe quòd peccator prædicans in mortali graviter peccet, quia exercet indignè officium ordinis. Nam respondetur, aliud esse exercere officium ordinis, aliud officium annexum ordini: qui enim exercet officium ordinis, cum hoc ordinetur ad Eucharistiam, illud indignè ministrans, Eucharistiæ probabiliter injuriam irrogat (Dico probabiliter, quia oppositum etiam est probabile, ut diximus n. 53. v. Valde, cum tale exercitium non sit proximè ordinatum ad productionem gratiæ, prout est administratio sacramenti). Qui verò exercet officium prædicandi, cum hoc sit tantum extrinsecè annexum ordini, et per se dumtaxat ordinatum ad proximum, peccator prædicans non infert injuriam ordini, sed proximo;

unde juxta injuriam quæ proximo irrogatur, debet culpa mensurari. Hinc fit, quòd occultus peccator prædicans, cum nullum damnum irroget proximo, imò utilitatem afferat, ideò non est cur de mortali damnetur. Dixi de mortali, nam communiter non excusant DD. à veniali, ob aliqualem irreverentiam, quæ fit verbo divino. Hinc usus habet, quòd prædicator ante concionem petere solet benedictionem ab Episcopo, dicens: *Munda cor meum, etc.*

41. — Dicunt verò *Suar. Sot. et Dian. ll. cc.* non excusari à mortali prædicatorem, cui ex officio incumbat concionari, si prædicet existens publicus peccator; quia tunc scandalum præbet impeditque finem doctrinæ. Et huic sententiæ videtur postea se conformasse *D. Th.*; nam licet *l. c. ut supra*, asseruerit, quòd tam occultus, quàm notorius peccator mortaliter peccet concionando; tamen, ut advertit *P. Concin. t. 8. p. 93. n. 25.* videtur S. Doctor doctrinam illam voluisse postmodum delinire, et ad solos et publicos peccatores restringere: etenim in *2. Cor. c. 6. lect. 1. ex S. Greg.* sic inquit: *Cujus vita despicitur, restat, ut ejus prædicatio contemnatur, ut publicus et famosus peccator cavere sibi debeat, ne prædicet, alias peccat.* Et hoc potius intelligendum videtur, si concionator increpet vitium de quo ipse publicè est diffamatus, juxta illud *Rom. c. 2. v. 21.* ubi apostolus dicit: *Qui alios doces, teipsum non doces: qui prædicas non furandum, furaris; qui dicis non mæchandum, mæcharis, etc. nomen.... Dei per vos blasphematur inter gentes.*

42. — « Resp. 2. Requiritur præterea, ut exhibeat, ac curet, non tantum quæ ad substantiam sacramenti sunt necessaria, sed etiam quæ ad decorem, sive ex natura rei, sive ex præcepto Ecclesiæ, spectant. Ratio prioris est, quia alioqui sacramenta dehonestat, et tractat indignè. Ratio posterioris est, quia sacramenta sanctè sunt tractanda; et præcepta Ecclesiæ obligant in conscientia.

Unde resolves:

« 1. Peccat ministrans mortaliter: 1. Si utatur materiâ vel formâ falsâ, vel (extra necessitatem) dubiâ. *Bonac. d. 1. q. 2. p. 1. n. 52. 2.* Si omittat intentionem requisitam. Quòd si verò dubium oriatur, et non tantum inanis scrupulus is enim rejici debet), an forma fuerit legitima, vel an legi-

» timè et integrè prolata; tunc, etsi speculativè probabile
 » sit, formam esse legitimam, in praxi tamen iteranda erit
 » sub conditione, quia tutius hic eligendum est. » (*Juxta*
sensum communem Ecclesiae, ut vidère licet in damnatione
propos. 1. facta ab Innoc. XI. Vide dicenda n. 57.)

» 2. Peccat quoque (graviter, vel leviter pro gravitate ma-
 » teriæ) 1. Qui verba formæ corruptè, inarticulatè, indevotè
 » pronuntiat. 2. Qui materiam, vel formam, vel cæremo-
 » nias, contra Ecclesiae morem, quamvis accidentaliter, sine
 » causa mutat, vel omittit. Quod si fiat ex contemptu, est
 » mortale, si ex negligentia, sæpè est mortale, quando ea
 » magna est, et in re gravi. *Vide infra c. 4. d. 5.*

» 3. Peccat graviter, qui ministrat sacramentum publico
 » peccatori, vel aliter indigno, nisi indignitas sciatur ex con-
 » fessione, vel sit occulta indignitas, et ex negatione seque-
 » retur infamia, ut patet ex praxi Ecclesiae, et Christi, qui
 » Judæ Eucharistiam dedit. Gravius peccaret, qui ne daret
 » indigno, porrigeret ei hostiam non consecratam, etsi sic
 » cum eo convenisset; aut qui, non audens indignè celebrare,
 » simularet missam, elevans hostiam non consecratam, quia,
 » quantum est ex se, dat occasionem idololatriæ. *Vide Bon.*
d. 1. q. 6. p. 4. Suar. Con. et Schol.

45. — Super hoc puncto de negandis sacramentis indigno
 plura utilia sunt notanda. Dicendum I. certum esse, quòd
 minister graviter peccat ministrando sacramenta indignis, ex
 communi cum *S. Th. 5. p. q. 80. art. 6. Salm. tr. 1. c. 7.*
p. 9. n. 72. Conc. t. 8. p. 100. Suar. Henr. Croix l. 6. p. 1.
n. 15. ex illo Matth. c. 7. v. 6. Nolite dare Sanctum canibus.
 Imò in quibusdam sacramentis minister, ut se fidelem dis-
 pensatorem prestat, non sufficit, si petentem nesciat esse
 indignum, sed ampliùs tenetur prudentem rationem habere,
 quòd ille sit dignus; in sacramento enim poenitentiae, cum
 in eo omninò requiratur ad valorem poenitentis dispositio,
 minister, prout iudex ad hoc constitutus, debet de ea se cer-
 tum reddere. In sacramento baptismi debet etiam inquirere
 consensum, dispositionem baptizandi. In sacramento quoque
 ordinis Episcopus debet certam habere scientiam de dignitate
 ordinandi, cum ad ordinem, prout directum ad publicum
 bonum, nemo habeat jus nisi qui vocatur à Deo tanquam
 Aäron (*vide super hoc dicenda n. 50.*) In matrimonio autem

sacerdos assistens debet inquirere in impedimenta, cum ad
 hoc constituitur ab Ecclesia. In aliis verò sacramentis, quid-
 quid dicat *Antoine*, ea non sunt deneganda eis qui catholicè
 vivunt, nisi constet de indignitate petentis. Ita *Suar. p. 5.*
d. 18. sect. 2. Lugo d. 8. n. 217. Esc. l. 8. n. 540. Pal. tr. 18.
d. un. p. 14. n. 6. cum Soto, Bon. d. 1. q. 6. p. 4. in fin. Elbel
l. 5. p. 11. n. 56. Croix l. 6. p. 1. n. 157. cum Henr. et Dic.
 Ratio, quia ad hæc alia sacramenta omnes fideles jus habent,
 et ministri non sunt iudices, sed dispensatores; unde in eis
 non habent jus inquirendi, sed tantum debitum dispensandi
 omnibus qui petunt, modò isti non sint positivè indigni, juxta
 præceptum prædictum: *Nolite dare Sanctum canibus*: ergò
 tantum indignis prohibentur ministrari sacramenta. Ultraquam
 quòd *quisque naturaliter præsumitur bonus*, ut dicitur in *c.*
Dudum, de præsum. nisi malus certò probetur.

44. — Dicendum II. sacramentum negandum esse indigno,
 etiam publicè petenti, ut omnes communiter cum *S. Th.*
l. c. Suar. et Croix n. 158. docent, semper ac peccator est pu-
 blicus, cum crimen sit notorium, vel jure, quando scilicet
 quis de eo juridicè convictus est: vel facto, cum scilicet
 commissum est in loco publico: vel famà, nempè cum ex
 sufficientibus indicis crimen pervenit ad multos. Et hoc
 etiamsi aliquibus ex præsentibus crimen sit occultum. *Croix*
l. 6. p. 1. n. 159. Excepitur tamen peccator in articulo mortis
 constitutus, ut *Suar. Tamb. Croix. n. 145. cum communi.* Se-
 cùs tamen, si sit occultus, et publicè petat, ut dicemus infra
 v. *Dicendum III. n. 50.* Dixi si publicè petat; nam si indi-
 gnus occultè petat, etiamsi ejus crimen sit occultum, sacra-
 mentum est denegandum, ut *Salm. tr. 1. c. 7. p. 9. n. 75. et*
alii omnes. Et idem dicendum, si crimen adstantibus jam no-
 tum sit. *Suar. Dic. Arriag. Croix n. 159.*

43. — Sed hic plura occurrunt dubia. Dubium 1. An sit
 negandum sacramentum peccatori, cujus peccatum non sit
 simpliciter publicum, sed notum sit plerisque ex præsentibus,
 non autem omnibus? Adsunt tres sententiæ:

Prima cum Conink affirmat, quia respectivè ad hoc pecca-
 tum videtur esse publicum.

Secunda cum Suar. et Bon. probabiliùs negat, quia petens
 adhuc possidet famam respectivè ad omnes, qui ejus crimen
 ignorant.

Tertia cum Diana, et Croix l. 6. p. 1. n. 159. dicit negandum, si ex presentibus tantum unus, vel alter vir probus ignoret, qui putatur non evulgaturus; et hæc est satis probabilis, juxta dicta *l. 5. tr. 6. n. 975.*

46. — Dubium 2. An negandum sacramentum peccatori in eo loco, ubi suum crimen non est publicum, si publicum sit in alio loco?

Prima sententia affirmat, quam tenet *Suarez p. 5. dist. 27. sess. 3. concl. 5. ac Caj. Bon. Pal. Tamb. etc. cum Croix l. 6. p. 1. n. 140.* Ratio, quia ille jam amisit jus ad famam, cum in uno loco sit infamatus, juxta dicta *lib. 4. n. 974.* Excipiunt tamen *DD. cit. apud Croix d. lib. si peccator prudenter præsumatur emendatus.*

Secunda sententia verò, quam amplector, negat; et hanc tenent *Cab. tom. 1. l. 5. c. 7. n. 5. ac Sot. Vasq. etc. Croix l. c.* Ratio, quia ex una parte, ministrando illi sacramentum non adest scandalum aliorum, juxta quæ dicemus *n. 48.* Ex alia, negando sacramentum, eadem quidem inconvenientia et damna nascerentur, propter quæ vitanda illicitum est ministro negare sacramentum peccatori occulto, ut dicemus *eod. n. 48.* Secus verò dicendum, si notitia illius criminis facile est ibi perventura.

47. — Dub. 5. Quid requiratur ut publico peccatori Eucharistia possit ministrari? *Laym. Nav. etc.* requirunt, præter confessionem, aliquod tempus bonæ conversationis ad tollendum scandalum. *Possev. et Jo. Sanch.* dicunt sufficere confessionem coram pluribus (modò, addit *Bern.* penitentia brevi sit publicè manifestanda). Et rectè *Croix l. 6. p. 1. num. 141.* adhæret huic sententiæ, quando peccator non habet proximam peccandi occasionem: quia qui publicè confessus est, publicè censetur emendatus: secus, si adesset occasio, et ille eam non deseruerit. Qui autem occultè petit, sufficit occultè egisse penitentiam. *Croix. ib. in fine cum Suar. et Tamb.* Sed hic maxime advertendum id quod habetur in *Rituale Rom. de Euch.* ubi: *Arcendi autem sunt (à communionem) publicè indigni; quales sunt excommunicati, interdicti, manifestique infames; ut meretrices, concubinarij, feneratorès, magi, sortilegi, blasphemij, et alij ejus generis publici peccatores: nisi de eorum penitentia et emendatione constet, et publicè*

scandalo prius satisfecerint. Occultos verò peccatores, si occultè petant, et non eos emendatos agnoverit, repellat; non autem si publicè petant, et sine scandalo ipsos præterire nequeat.

48. — Dub. 4. Quid agendum in dubio de crimine vel de penitentia? Distinguendum; si crimen est certum, et penitentia dubia, sacramentum certè est denegandum, donec constet de penitentia, quia possidet infamia. Et hoc dicendum docent *Suar. Arr. Spor. etc. cum Croix l. 6. p. 1. num. 142.* etiamsi habeatur publica suspicio de crimine, modò suspicio sit tam vehemens, ut æquivalet morali certitudini; secus, si talis sit, ut probabili ratione deponi possit, ut dicunt *AA. citati.* Si autem dubitatur de crimine, non potest sacramentum negari. *Croix. ib.* Intellige tamen juxta dicta supra *num. 45.* sub initio.

49. Dub. 5. An minister possit dare sacramentum indigno ob metum mortis?

Prima sententia affirmat, modò sacramentum non petatur in odium fidei, vel in contemptum religionis; et hanc tenent *Bon. de sacr. d. 1. q. 6. p. 4. n. 14. Sporer t. 5. p. 28. n. 188. et Croix l. 6. p. 1. n. 158. cum Escob. Gobat. Dic. et alijs;* ab his laudatur etiam *Suar. 5. p. d. 67. sect. 1. in fine,* sed ibi præfatus auctor nimis ambiguè loquitur et se remittit ad sectiones seq. in quibus nullum verbum adjicit de hac sententia. Ratio hujus sententiæ est, quia (ut dicunt) si infamia peccatoris publicè petentis sacramentum talem ministrationem excusat, et irreverentiam sacramenti reparat (ut mox dicemus), cur mors, vel infamia subeunda à ministro eum non excusare debet?

Hæc sententia olim mihi probabilis visa fuit; sed melius re pensâ oppositum nunc teneo cum *secunda sententia*, quam tumentur *P. Conc. t. 8. p. 100. num. 11. et Ledesma, ac alij apud Croix l. c.* differt enim ratio non negandi sacramentum peccatori occulto, et ratio vitandi proprium damnum. Nequit equidem sacerdos publicè denegare communionem peccatori occulto, sed cur? quia, ut rectè dicit ipse *Croix n. 144. et alij, prout Cont. Tourn. de sac. cap. 2. art. 5. sect. 3. concl. 5. et Antoine de sacr. c. 2. q. 12.* Christus eo casu videtur cedere juri suo, et permittere suæ reverentiæ negationem, non præcipuè ut fama ipsi servetur, ut dicit *D. Th. 5. p. q. 80. art.*

6. ad. 2. et Lugo d. 8. n. 175. sed potissimum (ut probant præfati AA.) propter gravia incommoda, quæ inde sequerentur, nempe scandala aliorum, quibus si sacerdos posset ob crimen occultum publicè communionem negare, fortè etiam boni deterrentur à susceptione communionis, timentes ne propter odium, vel imprudentiam à sacerdote ejicerentur, etc. Hæc autem inconvenientia et scandala non cerè interveniunt in ministro, qui metu cogeretur ad ministrandum sacramentum indigno: imò ædificationi esset populo, si, ad reverentiam sacramento servandam, periculo mortis se exponeret.

50. Dicendum III. Peccatori occulto publicè petenti non est negandum sacramentum; ita omnes cum S. Thom. 5. p. q. 80. art. 6. ex c. *Placuit*, causa 6. quæst. 2. et cap. *Si sacerdos*, de offic. jud. ord. ubi Eugenius Papa id confirmat exemplo Christi, qui Judæ communionem porrexit. Ratio, quia tunc censetur Christus cedere juri suo, ne peccator famam deperdat, cui adhuc jus retinet; et hoc ad evitanda gravissima incommoda, quæ aliàs evenirent, ut mox suprâ diximus. E contrario nullo modo ministrandum sacramentum peccatori occulto occultè petenti, ut S. Th. 5. p. q. 81. art. 6. ad 4. Salm. tr. 1. c. 7. p. 9. n. 75. Excepto casu, quo crimen cognitum fuisset ex confessione; tunc enim nec etiam licet ministro peccatorem monere, ut omnino dicendum cum Croix l. c. n. 143 et Gob.

51. — Sed hic quæritur 1. An confessarius possit sacramentum negare ob crimen auditum in confessione, sub prætextu aliarum causarum? Affirmant Vasq. Suar. Pal. et Dic. apud Croix d. n. 143. Sed veriùs ægendum cum Sanch. de matr. l. 5. d. 56. et Laym. Val. Dian. Escob. et aliis cum Croix ib. Quia tunc peccator jam satis adverteret ex confessione, negari sacramentum, et idè sigillum læderetur, et confessio fieret odiosa, ut idem Palans postea concedit. Ultraquam quòd ex decreto Innocenti XI. hodie certum est nullo modo posse confessarium uti notitiâ confessionis in gravamen pœnitentis. Vide dicenda de pœnit. n. 658. Rectèque addit Croix cum Ariaga, quòd si confessarius extra confessionem aliunde notitiam habuerit, nisi notitia sit moraliter certa, non potest sacramentum negare.

52. — Quæres 2. Utrùm denegandum sacramentum ordinis peccatori occulto publicè petenti? Si petens sit indignus ex

irregularitate, aut simili, omnino esse rejiciendum nemo dubitat: si verò sit indignus tantùm, quia est in peccato mortali, dubitat Croix lib. 6. p. 1. n. 146. cum Henr. adduntque Lugo, et alii, non posse rejici, si jus ipse prætendat ratione beneficii, seu dignitatis obtentæ. Sed omnino veriùs puto dicendum cum Viva de sacr. q. 1. art. 4. n. 5. quòd indignus etiam occultus ab ordinibus omnino est arcendus: et idem clarè docet etiam S. Th. Suppl. 5. p. q. 56. art. 4. ad 5. ubi dicit, non sufficere, quòd prælatus nesciat ordinandum esse in peccato: Sed etiam exigitur ampliùs, ut secundum mensuram ordinis diligentior cura apponatur, ut habeatur certitudo de qualitate promovendorum. Et in respons. ad 1. illud memorabile asserit: *Melius esset habere paucos ministros bonos, quàm multos malos.* Ratio certa est, quia qui se ingerit in munera publica, ad quæ non est idoneus, repelli debet etiam cum infamia, ob bonum publicum privato præferendum. Et quòd clericus indignus, quamvis ob crimen occultum, possit et debeat repelli, patet ex Trid. ubi in sess. 14. c. 4. de Ref. dicitur, quòd Episcopus potest prohibere clerico, ne ascendat ad superiores ordines: et clericus tenetur ei obedire, etiamsi ascensus à suo prælato ex quacunque causa etiam ob occultum crimen quomodolibet, etiam extrajudicialiter, fuerit interdictus. Et additur, quòd nulla contra ipsius prælati voluntatem concessa licentia se promovèri faciendo, ei suffragetur. Ac maximè notandum, quòd Episcopus non tenetur eo casu manifestare causam cur repellat ab ordinatione, juxta declarationes S. C. concilii editas die 21. Martii ann. 1645. et die 21 April. 1668. quas per extensum affert Sum. Pont. Bened. XIV. in lib. de Syn. l. 7. c. 71. n. 4. Quòd autem Episcopus non solum possit, sed etiam debeat repellere indignos, quamvis occultos, patens suadet ratio ex eod. Trid. sess. 25. de Ref. c. 5. et 7. ubi signanter præcipitur: ut Episcopus ordinans mores diligenter investiget, et examinet. Ad quid igitur debet prælatus mores clericorum investigare et examinare, nisi ut repellat quosnoverit indignos, ex illo Apost. 1. ad Timoth. c. 5. §. 22. *Manus citò nemini imposueris, neque communicaveris peccatis alienis.* Ubi inquit S. Leo epist. 1. ad Afr. *Quid est citò manus imponere, nisi ante experientiam disciplinæ?* Tantò magis, quia in ordinibus suscipiendis multi possent esse defectus, ex quibus sine infamia petentes rejici possunt,

nempe ætatis, tituli, subjectionis, etc. ut benè notat *Croix d. n. 146.*

53. — Quæres hic 5. An possit absolvi ordinandus, qui habitum contraxit lasciviæ, et statim post pœnitentiam, sine experientia continentiæ, velit subdiaconatum suscipere? De hac quæstione plenam instituímus dissertationem, quam reperies in fine hujus dubii ex n. 65.

54. — Quæritur 4. An parochus possit assistere matrimonio eorum, qui sunt publici peccatores? Certum est tenèri parochum arcère à matrimonio eos qui nesciunt doctrinam christianam; uti constat ex Rituali Rom. de matrim. sub initio, ubi præscribitur: *Parochus cognoscat, utrum uterque* (sponsus) *sciat rudimenta fidei, cum ea deinde filios docere suos debeat.* Item S. C. habita coram *Innoc. XII.* an. 1697. ut refert *Sum. Pont. Bened. XIV. de Syn. l. 7. c. 29.* decrevit parochos non debere procedere ad proclamationes, nisi repererint contrahentes sufficienter instructos in rudimentis fidei; et hoc decretum confirmatum fuit à *Clemente XI.* ut in suo Bullario ac à nostro Papa *Benedicto* in littera encycl. vide in suo Bullario. Utrùm autem, præter hanc ignorantiam, possit parochus publicis peccatoribus negare suam assistentiam ad matrimonium? Si contrahentes publicè peterent, et essent indigni ratione peccati vel censuræ occultæ, rectè dicunt *Lugo dist. 8. sect. 15. et Croix n. 147. cum Arriaga, et communi* parochum tenèri assistere, juxta dicta n. 47. Dubium est, an assistere possit, et teneatur si contrahentes sint publicè indigni? Affirmant *Laym. l. 5. tr. 20. p. 2. c. 4. n. 8. Croix l. c. et Lugo n. 205. cum Præpos.* modò tamen parochus priùs conatus fuerit disponere sponso ad dignè contrahendum. Ratio, ut dicunt, quia parochus non est minister matrimonii, sed tantùm testis, unde ex una parte, cum sit publicus minister, non potest suam negare assistentiam; et ex altera licitè potest assistere, cum sua cooperatio sit merè materialis. Negant verò alii AA. qui sentiunt parochum esse verum ministrum matrimonii; sed hæc ratio non subsistit; nam, ut probabimus infrà de matrim. ex n. 897. ministri matrimonii sunt ipsi contrahentes, et parochus non est nisi merus testis. Hoc tamen non obstante, minimè acquiescimus primæ sententiæ, et dicimus parochum non tenèri, nec posse

assistere tali matrimonio. Favetque nobis auctoritas *Sum. Pont. Bened. XIV. in libr. de Syn. l. 7. c. 29.* ubi sic docet: *Quamvis juxta communiorem magisque receptam sententiam non sit (parochus) matrimonii minister, tamen in multis comparatur ministro, nec licitè suâ præsentia firmare potest contractum, quem scit à contrahentibus sacrilegè iniri.* Ratio nostræ sententiæ est, tùm quia de jure naturali nemo potest cooperari peccato proximi, etiamsi alter peccatum jam internè consummaverit, prout diximus de *charitate lib. 5. num. 47.* Ita nec parochus in nostro casu; tùm quia parochus tenetur ex justitia, ex contractu inito cum communitate à qua stipendium accipit, incumbere salutì spirituali suarum ovium, eas avertendo à peccatis. Nec valet dicere, quòd contrahentes habent jus, ut parochus eorum matrimonio assistat. Nam respondetur 1. quòd nemo potest habere jus ad actionem in qua committitur peccatum. Respondetur 2. quòd sponsi in tantum habent jus ad assistentiam parochi, in quantum hic tenetur ex officio incumbere eorum bono spirituali; unde, cum in hoc parochi assistentia non conferret ad bonum, sed ad ipsorum ruinam: ideirò neque sponsi jus habent; neque parochus tenetur assistere; imò debet suam assistentiam negare, cum præcipua ejus obligatio sit impedire peccata ovium suarum. Et quòd dicimus de parochò, dicendum est etiam de testibus; qui tamen satis excusarentur à peccato, si assisterent coacti metu gravi, cum ipsi non teneantur, nisi ex charitate, impedire peccatum. Parochus autem etiam excusari potest ad vitandam mortem, vel alia graviora mala communitatis, vel ipsorum contrahentium, putà ne ipsi persevereant in peccato. Præterea satis excusantur à culpa parochi, ut ait *Laym. d. n. 8.* qui assistunt matrimoniis hæreticorum in locis ubi est consuetudo, et mixti sunt hæretici cum catholicis, juxta mox dicenda in *q. seq.*

Certum est tamen, quòd parochi in matrimoniis contrahendis tenentur ex officio inquirere, an subsit aliquod impedimentum, et si probabiliter illud subsesse judicent, tenentur suam assistentiam denegare, et nuptias vetare, donec saltem per Ordinarium decernatur, quid sit agendum. Ita *Sanch. de matr. l. 5. d. 14. n. 8. Croix l. 6. p. 1. n. 147. et Lugo d. 8. n. 205. cum Led. Vega, et aliis eorum.* Item ait *Lugo l. c. cum Conin.* (contra alios) quòd si Ordinarius habet scientiam impe-

dimenti occulti, etiamsi non posset illud probare, tenetur matrimonium prohibere.

55. — Quæritur 5. An si unus sponsorum sit publicè indignus, possit alter matrimonium cum ipso inire, et consequenter sacramentum ei ministrare? Hic advertendum, quòd ex duplici capite potest talis indignitas provenire, vel ab excommunicatione, vel ab aliquo mortali peccato sponsi. Si sponsus sit indignus, quia est excommunicatus, vel erit vitandus, et tunc certè illicitum est cum eo contrahere, quia non licet cum ipso communicare in re sacra, quale est sacramentum; vel erit tantùm toleratus: et tunc probabilius est licère, ut docent *Sanch. de matr. l. 7. d. 9. n. 8. et Lugo d. 8. n. 225. et alii plures*, quos videre poteris infra *de cens. l. 7. num. 159.*, quia concilium Constantiense indistinctè concessit fidelibus posse communicare cum excommunicatis toleratis.

Si autem sponsus sit indignus ob aliquod peccatum, hic magna occurrit difficultas, quia non licet ministro conferre sacramentum indigno. Sed *Busemb. (vide l. 5. n. 60.) Lugo n. 25. et Croix l. 6. p. 1. num. 147. cum Sanch. Perez, Aragon. Dicast. et communiori* dicunt licère cum eo contrahere, si alter sponsus sine gravi incommodo non possit à matrimonio recedere. Ratio (ut inquirunt) est, quia contrahentes, quamvis indirectè conficiant sacramentum, tamen directè contractum ineunt, qui de se non est res sacra; unde in hoc sacramento sponsi videntur magis habere conditionem privatorum contrahentium, qui tantùm respiciunt ad propriam utilitatem, quàm publicorum ministrorum, qui attendere debent, ut suscipientes sacramenta ob eorum indignitatem repellantur. Hanc rationem non quidem reprobo, sed fateor eam non omninò me convincere (1).

56. — Utrùm, justà accedente causà, licitum sit matrimonium contrahere cum hæreticis? Generaliter loquendo id vetitum est ab Ecclesia, ut patet ex conc. Chalcedonensi apud *Cabass. de conc. p. 221.* ubi in *can. 14.* dicunt: *Sed neque*

(1) « Unde puto, inquit *S. Alph. Hom. Ap. tr. 14. n. 6.* tantùm dici posse quòd præfata administratio, ut à ministris ad id non consecratis, non esset grave peccatum pro ipsis, ut probabiliter tenent *Gonet, Suar. Tourn. Habert, Juven. Natal. Alex. Conc. Salm. etc.* licèt opinio opposita, quòd sit grave, mihi videtur probabilior. »

hæretico, vel pagano, vel judæo matrimonio conjungere, nisi utique persona, quæ orthodoxæ conjungitur, se ad orthodoxam fidem convertendam spondeat. Verumtamen est valde probabile id quod dicunt *Busemb. l. c. n. 19. et Lugo d. 8. n. 225. Wig. tr. 16. ex 6. n. 77. Croix d. n. 147. et l. 2. n. 95. ac Sanch. de matr. l. 7. d. 72. num. 6. cum Nav. et Azor.*, nempe quòd in locis, ubi hæretici vivunt mixti cum catholicis, ut in Germania, Polonia, etc. ex consuetudine recepta et tolerata licitum est matrimonia inire cum hæreticis. Modò 1. catholico contrahenti permittatur liberè permanère in fide. 2. Absit periculum perversionis. 3. Detur libertas educandi prolem catholicè. 4. Si facilè non sit invenire parem inter catholicos. Quorum si unum desit, non licetbit, ut rectè ait *Croix d. n. 95.* Cæterùm id benè permittitur, servatis his conditionibus; quia hujusmodi conjugia fiunt instar aliorum contractuum civilium ad firmandas leges amicitiae, et ad tuendam communem pacem reipubl. Hinc refert *Lugo l. c.* pluries fuisse dispensatum ob justas causas matrimonia inire cum hæreticis, ut patèret ait ex conc. Laodicensi, ac Agathensi, et signanter testantur, *Clementem VIII.* anno 1604. concessisse dispensationem duci Barensi, ut duceret *Catharinam* suam consanguineam sororem *Henrici IV.* regis Galliarum, cum adhuc esset hæretica. Et hic sedulò notandum id quod advertit *Sum. P. Benedictus XIV. de Syn. l. 7. c. 6. ex Veracrux*, quòd de Pontificis potestate, postquam hic dispensat, dubitare, instar sacrilegii est: esset enim Christo quasi exprobrare, quòd non satis Ecclesiæ suæ providisset.

Docet autem *Lugo n. 51.* quòd ad tale matrimonium opus est dispensatione, saltem in locis ubi est consuetudo in hujusmodi dubiis recurrendi ad Papam; quia Ecclesia merito potuit reservare judicium, an sufficiat causa, vel an præponderet periculum mali. Probabiliter tamen dicit *n. 17. cum aliis apud Croix l. 2. n. 97. (contra Sanch. et Pont.)* non esse opus dispensatione, quando pars hæretica seriò promittat conversionem, ut vidimus suprà jam excipi in conc. Chalcedon. Imò putat *Hurtad. apud Croix* sufficere spem conversionis ortam ex ipsius indole, vel aliunde. Quando autem licitum est catholico contrahere cum hæretico, tantò magis licebit parochò assistere ad tale conjugium.

57. — Hic pro complemento hujus materiæ remanent alia quæstiones discutiendæ. Quæritur 6. An in conferendis sacramentis liceat uti opinione probabili? Certum est, ut vidimus *lib. 1. n. 48.* genericè loquendo, id illicitum esse ex prop. 1. damnata ab *Innoc. XI.* Excipitur tamen 1. si adsit necessitas ex parte proximi, ut est commune apud *DD. juxta dicenda n. 480.* loquendo de absoluteione impertienda moribundo, et idem dicitur de baptismo *n. 105. vers. III.* Excipitur 2. si habeatur probabilis opinio de jurisdictione confessarii, vel de validitate matrimonii, *juxta dicta l. 1. n. 50. et dicenda infrà de matrim. n. 1115.* Et hoc dicunt *Sanch. Carden. Sporer, Dic. Gob. et alii apud Mazz. t. 5. p. 55. v. Fit, et Croix l. 6. p. 1. n. 117.* esse in praxi tutum et moraliter certum. Excipitur 3. quando administratio sacramenti fieret obnoxia nimis scrupulis, aut difficultatibus, ut diximus *l. 1. n. 50. cum Carden. Croix ex D. Th., et idem dicit Mazz. cum Illsung., et pluribus aliis;* aliter non posset baptizari infans, quem parentes assererent non esse baptizatum, cum tale testimonium non sit nisi tantum probabile: item neque absolvi possent, qui putantur dispositi, de quorum dispositione non alia, quàm prudens probabilitas haberi potest, unde rectè notat *Mazzot. cum Carden.* quòd si talis dispositio non sufficeret, vix ullas unquam absolvi posset extra mortis articulum, quia vix unquam haberi potest certitudo de dispositione pœnitentis (1). An autem liceat suscipere sacramenta cum sola opinione probabili? *Vide dicta l. 1. n. 51.*

(1) Quæ hic ex *l. 1. n. 50.* laudantur, in hac Edit. non inveniuntur, existant verò in tractatu de conscientia Edit. rom. 1757. cujus ordo planè diversus est à præsentì. Ibidem citatur *La Croix* dicens: « Quamvis agatur de valore sacramenti neque sit casus absolute necessitatis neque etiam ecclesia possit supplere aut dispensare, nihilominus licitum est operari secundum sententiam probabilem, si alioquin administratio aut susceptio sacramentorum fieret obnoxia nimis scrupulis aut difficultatibus. » Hæc doctrina admitti nequit, si per istam sententiam probabilem de dispositione pœnitentis talis intelligatur probabilitas, ut ejus contraria etiam sit probabilis: tali enim in casu inter duas æquales vel fere æquales probabilitates soli dubio est locus et dubiè dispositi ob periculum sacramenti frustrandi neque absolute absolvi possunt neque conditionaliter præter casum necessitatis in quo certitudo dispositionis pœnitentis humano modo obtineri nequit, uti in moribundis, semifatuis, pueris etc. de quorum usu rationis dubitatur. Quòd si verò per sententiam istam probabilem intelligatur talis probabilitas ut ejus contraria sit tantum tenuiter aut dubiè probabilis (quæ utpote tenuis probabilitas prudenter contemnitur) vera est doctrina aptaque cavendis scrupulis confessariorum, qui certitudinem de dispositione pœnitentis pos-

58. — Quæritur 7. An et quando minister teneatur administrare sacramenta? Commune est, ut dicunt *Holz. t. 2. p. 64. num. 286. Salm. tr. 4. de Euch. c. 9. p. 5. n. 28. et Croix l. 6. p. 1. n. 155. cum Suar. Lugo, Dic. et Aversa, contra Sylv. etc.* quòd pastores tenentur ex justitia, ratione stipendii quod exigunt, sacramenta ministrare suis subditis rationabiliter petentibus, etiam extra gravem necessitatem. Pastores autem dicuntur superiores, respectu religiosorum: et respectu sæcularium, Episcopi, et parochi, vel qui curam subsidiariam cum obligatione habent; ita *Croix ibid. cum Gob.* Et proinde peccat pastor, qui morosum, vel difficilem subditis se reddit, ut *Gob. cum Croix n. 154. Salm. ibid. n. 50. Conc. t. 8. p. 98. num. 5.* Ideòque rectè monuit *S. Carolus Borromæus Act. p. 4.* Quicumque verò diei vel noctis horà ad sacramenta infirmis ministranda parochus vocabitur, nullam moram interponet; imò populum præmonebit, ut cum opus est parochiali administratione, liberè se accersat, nullà habità, neque temporis, neque loci distantis, etc. ratione. Excusabitur tamen à mortali, si semel, vel iterum extra necessitatem sacramenta denegat; quia non videtur tam strictè se obligasse. *Croix cum Suar. et Arriag. ibid. item Suar. ap. Bus. infrà n. 625. cum Aversa ibid.* qui excipit, si subditus peteret ex urgenti occasione, v. gr. festi solemnìs, etc.

Ministri autem, qui non sunt pastores, in extrema necessitate tenentur ex charitate, etiam cum periculo vitæ, proximo sacramenta ministrare, ut *Conc. p. 99. n. 7. et Croix l. 2. num. 174. et alii omnes.* An verò teneantur in gravi necessitate proximi? *Vide dicta de charitate l. 5. n. 27. v. Hinc.* An parochus tempore pestis teneatur ministrare Eucharistiam? *Vide in hoc. l. 6. n. 255.* Quoties teneatur eam mini-

sibili majorem desiderant. Hoc in sensu ea, quæ in hac tertia exceptione *S. Alphonsus* dicit, accipienda esse patet ex hujus lib. n. 452 et 461, ubi *S. auctor* ad absolvendum pœnitentem requirit dispositionis certitudinem moralem, non maximam quidem adversus quam sola militat possibilitas contrarii, sed moralem minimam, adversus quam præter possibilitatem contrarii, militant quoque momenta, sed quæ quippe levia rationaliter contemnuntur. Potest itaque certitudo ista moralis requisita ad absolvendum à mente *S. Alphonsi* sic enuntiarì: probabilitas de dispositione absque alia probabilitate de indispositione, seu: probabilitas de dispositione absque prudenti formidine de contrario, seu: probabilitas notabiliter major de dispositione, ut contrarium duntaxat tenuiter probabile esse queat.

strare? Vide n. 253. et 254. Quoties ministrare pœnitentiam? Vide n. 625.

59. — Questio 8. An liceat unquam simulare administrationem sacramenti? Communiter DD. distinguunt simulationem in formalem, et materialem: *formalis* est, quâ directè intenditur alterius deceptio; *materialis* est, quâ alterius deceptio tantùm permittitur. Damnata autem est ab *Innoc. XI.* propos. 29. quæ dicebat: *Urgens metus gravis est causa sacramenti administrationem simulandi.* Et meritò quidem, eùm talis simulatio sacramento gravem injuriam irroget, et Deo illudat. Sed quæritur, an in hac propos. fuerit damnata sola simulatio formalis, an verò etiam materialis? Alii ut *Viva in dict. prop. n. 2. et Conc. tom. 8. p. 401. num. 42.* dicunt fuisse ibi indefinitè damnatam simulationem tam formalem quàm materialem, tùm quia propositio indefinita æquivalet universali; tùm quia (ut ajunt) nemo unquam catholicorum dixit esse licitam simulationem formalem, sed *Sancius, et alii*, quorum opinio damnata fuit (ut fert *Viva*) tantùm propugnarunt licitam esse materialem. Alii tamen, ut *Carden. in dict. prop. 29. et Vidal in eadem prop.* dicunt damnatam fuisse simulationem formalem, et etiam materialem in re vitiosa; non verò materialem in re indifferenti. Questio hæc inanis mihi videtur, quia tandem omnes in idem cœcidunt; nam, sive loquamur de simulatione formali, sive materiali in re vitiosa, aut indifferenti, omnes conveniunt, nunquam esse licitum 1. Proferre sine intentione verba consecrationis supra panem, aut absolutionis supra indispositum. 2. Hostiam non consecratam pro consecrata præbere. 3. Celebrare missam non proferendo verba consecrationis. Ita *Palanis tr. 2. d. 4. p. 15. Croix l. 6. p. 4. n. 154. Card. Milante, Viva, et Vidal in d. prop. 29.*

Præterea, quamvis præfata propositio non loquatur de quocumque metu; tamen commune etiam est apud DD. non licere administrationem sacramenti simulare, etiam ob metum mortis. *Concina l. c. Croix n. 153. Carden. n. 57. Viva n. 45. et Milante l. c.*

E converso omnes dicunt licitum esse confessario, super indispositum aliquid orare, et dare crucem, ne ejus indispositio prodatur; quamvis alii reputent eum absolutionem recipere; quia (ut ait *Carden.*) ex una parte tenetur confessarius

non prodere indignitatem pœnitentis in confessione cognitam, juxta præscriptum in *c. Omnis, de pœnit. et remis.* ubi dicitur: *Caveat autem (confessarius) omninò, ne verbo, aut signo, aut alio quovis modo aliquem prodat peccatorem.* Ex altera parte hæc non est propriè simulatio administrationis sacramenti, quia verba illa respectu sacramenti indifferentè se habent. Alià tamen ratione utuntur *Viva, et Milante*, dicentes hoc esse licitum, quia tunc confessarius licitè occultat veritatem, quam non tenetur nec potest manifestare. Rectè verò advertit *Cardenas n. 54.* quòd tunc confessarius non debet intendere deceptionem adstantium, sed tantùm occultationem veritatis; nam aliàs mendacii reatum non effugeret, eùm ex *D. Th. 2. 2. q. 5. a. 1.* mendacium non solum committatur verbis, sed etiam facto. An autem liceat super indispositum dicere: *Ego te non absolvo*, submissè dicendo verbum *non*? Affirmat *Cardenas in dict. prop. 29. n. 55.* sed negant *Roncaglia c. 4. q. 6. r. 2. Milante, et Viva in ead. prop. n. 41.* Ratio, quia semper ac verbum *non* percipi nequit à circumstantibus, hæc esset quidem restrictio purè mentalis, quæ nunquam est licita, juxta dicta *l. 4. n. 168.* Sed ratio hæc non convincit, quia in tantum occultatio hæc non est licita in sermone, in quantum loquens tenetur (ne decipiat proximum cum quo loquitur) taliter proferre verba, ut audiens possit veritatem percipere, et ideò in sermone restrictio purè mentalis est vetita; at in prolotione formæ sacramenti non tenetur minister ita proferre verba, ut sacramentum suscipiens illa audiat. Quapropter non videtur obstare, quòd talis occultatio esset restrictio mentalis; et hinc prima opinio non videtur improbanda.

60. — Ex eadem ratione irreverentiæ, non solum qui administrando, sed etiam qui suscipiendo sacramentum simularet, non excusaretur à mortali, ut dicit *Croix ib. n. 157. cum Carden. et Gorm.* Sed hoc currit quando adest vera simulatio sacramenti. Hinc inferitur I. cum *Carden. in d. prop. 29. nu. 75. et Croix nu. 158. cum Dicast. Gormaz, etc.* quòd si quis nolens confitèri ingrediatur confessionale, et genuflexus alloquatur confessarium de aliquo negotio, non simulat sacramentum, nec peccat peccato mendacii, quia eùm hoc sit valde usitatum, quòd aliqui accedant ad confessarium causâ petendi elemosinam, aut consulendi circa scrupulum.

pulos, infertur actionem illam esse indifferentem. Secus ait *Cardenas n. 71.* si quis accederet cum intentione, ut circumstantes credant ipsum confitèri, tunc enim dicit peccare peccato mendacii, et sacrilegii. At quoad peccatum sacrilegii, nequeo huic doctrinæ acquiescere, cum enim ibi desit materia, et forma, nescio intelligere, ubi sit simulatio sacramenti.

61. — Infertur II. quòd in casu, quo aliquis non poterit se disponere ad communionem, posset aliquando convenire cum parochò, ad infamiam, vel scandalum vitandum, ut hic dicat tantùm super ipso verba: *Corpus Domini nostri Jesu Christi custodiat, etc.*, et non præbeat hostiam, ut admittit *Croix l. 6. part. 1. n. 160. cum Moya, Leand. Henr. Dian. etc.*, quia tunc reverà non simulatur sacramentum. Secus dicendum, si parochus porrigat ex conventionem hostiam non consecratam, ut docent *S. Th. Sot. Suar. Vasq. et alii cum Croix n. 159. communiter, contra alios.* Ratio, quia tunc, licet nec etiam simulatur sacramentum, quod ibi non est, tamen exponitur panis adorationi adstantium, et ipsius suscipientis, qui sicut peccaret externè adorando idolum, etiam ex metu mortis; sic quoque semper peccaret, externè adorando hostiam non consecratam; et peccaret gravius, quàm si indignè communicaret, ut patet ex *cap. 7. De homine, de cel. miss.* ubi dicitur, gravius peccare sacerdotem, qui in missa non consecraret, quàm qui sacrilegè consecraret et communicaret.

62. — Infertur III. non esse illicitum ob gravem metum simulare celebrationem matrimonii, ut cum communi sententia docent *Sanch. de matr. l. 1. d. 11. n. 2. Palaus tr. 5. d. 2. p. 12. P. Conc. t. 8. p. 102. n. 15.* qui etiam communem asserit, *Cardenas n. 79. Viva n. 12. Croix n. 162. cum Henr. Conin. Arriaga, Gormaz, etc. contra P. Milante.* Ratio, quia tunc deest materia et forma sacramenti; cum desit voluntarius consensus; sacramentum enim non conficitur, nisi super vero contractu, qui tunc non adest, cum invalidetur ex lege Ecclesiæ ratione coactionis. Et in hoc casu is qui simularet, excusaretur etiam à mendacio, si adstantes possent ex circumstantiis advertere cum nolle contrahere; vel casu quo id non possent percipere, contrahens, dicendo *volo*, intelligeret velle in quantum in se est, ut notat *Scotus in 4. dist. 29.* Et ex eadem ratione dicunt *Carden. n. 82. et Sanch. Hurt. Dic. et Gob. apud Croix. l. c.* non peccare peccato sacrilegii, qui

Cap. 2. De ministro sacramentorum. Dub. 2. 277
contrahit matrimonium, sciens se habere impedimentum dirimens.

DISSERTATIO

De clerico habituato in vitio turpi, cupienti statim initiari sacris.

63. — **Q**UESTIO, quam infrà exponam, nuper Neapoli magnoperè inter sapientes fuit agitata. De hac ipse in libro mearum, adnotationum in *Busembaum* nimis concisè, et quasi obiter in quodam loco tractavi. Sed inde, cum sedulius animadverterem, valde utile ac necessarium esse, ut ejus vera decisio confessariis innotesceret, quo ipsi studeant eam tenere sententiam, quam bono Ecclesiæ magis expedire judicaverint; ideirò operæ pretium esse duxi diligenter ac funditus rem ad trutinam revocare.

Quæstio nimirum hæc est, utrùm sit neganda absolutio clerico habituato in peccatis lasciviæ occultis, qui velit ad sacros ordines ascendere sine præcedenti experimento continentia?

Quidam Neotericus, et doctus auctor libri Romæ editi, cui titulus, *Istruzione per li novelli confessori*, de hoc puncto agens (*Part. 2. c. 5. n. 63.*) sic scripsit: (1) *Oggi non v'è alcuna Legge diretta, nè divina, nè umana, che vieti d'ordinarsi, precisamente per essere alcuno abituato nella lasci-*

(1) *Id est: «Hodie nulla est lex positiva, sive divina, sive humana quæ quempiam ob id solum ordinari vetet, quòd in vitio turpi aliove peccato occulto habituatus sit; nisi ex homicidio voluntario aut aliâ culpâ irregularitatem incurrisset.... Quom verò continentia lege ecclesiasticâ, aut voto implicito sacris ordinibus annexa sit, dubium oriri potest, utrùm legem naturalem non offendat ordinandus. qui, contra dictamen veræ prudentiæ, onus assumere velit cui ferendo impar perhibetur, etc. Nobis quidem videtur, attentâ solâ lege naturali, hic distinctione opus esse. Si enim ordinandus sincerè et coram Deo credat se castè vivere posse, pravosque habitus vincere et omnia exequi quæ tam proprio quàm discreti confessarii judicio ad emendationem necessaria atque opportuna videbuntur, nostrâ sententiâ ad ordines promovèri valet nec ab his recipiendis à confessario arceri potest.... Addimus eum, si cæteròquin, ut supponimus, sacramento penitentia indigne non sit, nec sacramento ordinis, strictè loquendo, indignum dici posse, cum, ut dignè recipiatur, non requiratur nisi statum gratiæ, nec alicui per se peccandi sit occasio, sed novam et specialem animæ conferat gratiam.... sed et dicimus illum, qui sacros ordines recipere cupit, non credens, ut dictum est, obstante pravo habitu, se continentiam servaturum, non posse promovèri; siquæ à mente non desistat, ei tamquam indigno et indisposito absolutionem denandam esse.»*

via, o in altro occulto peccato, se non che per l'omicidio volontario, o per altra colpa avesse contratto l'irregolarità... Ma bensì può dubitarsi per conto della legge naturale, in quantochè essendo per legge ecclesiastica, o pel voto implicito annessa la continenza a' sacri ordini, l'ordinando contro il dettame della vera prudenza vuole assumere un peso che non può portare ec. A noi pare che stando nella legge naturale sola, si debba qui procedere con distinzione; imperocchè se l'ordinando creda sinceramente, ed in buona coscienza di poter vivere casto, e poter disfarsi da' mali abiti, e di far tutto ciò che al giudizio suo, e del discreto confessore si stima necessario ed opportuno per la emendazione; egli si può promuovere, e'l confessore non glielo può interdire. Deinde addit (n. 66.) Ed inoltre aggiungiamo, che non essendo questi (come supponiamo) indisposto per lo sacramento della penitenza, neppur si dee dire, precisamente parlando, che lo sia pel sacramento dell'ordine, il quale per riceversi degnamente non richiede se non lo stato di grazia; e per se stesso non è ad alcuno occasione di peccato, anzi da all'anima nuova e distinta grazia. Subaddit tamen (n. 67.): Diciamo che uno che voglia promuoversi a' sacri ordini, e non creda (siccom'è detto) sinceramente di poter osservare in quello stato la castità per lo mal'abito della lascivia, non possa promuoversi; ed in sistendo di farlo, gli si debba come ad indegno ed indisposto negar l'assoluzione. Ita præfatus Auctor.

Alii verò è converso videntur nimis rigidè locuti fuisse, nam Natalis Alexander in sua Theol. dogm. et mor. t. 1. l. 2. de sacr. ord. c. 5. a. 14. reg. 19. hanc regulam statuit: Nemo ad sacros ordines promovendus, nisi vel qui innocenter vixerit, vel occultas prioris vite maculas diuturnâ penitentia diluerit. Idem tenet Jueninus in tr. de sacr. diss. 8. q. 7. c. 2. Idem Habert de sacr. ord. p. 5. c. 5. qui magnam et longam curam requirit, dicens nec unum sufficere annum ad hujusmodi probationem. Idem Van-Espen t. 4. p. 2. c. 2. §. 8. Sentit Cont. Tourn. de 6. dec. præc. art. 10. reg. 5. v. Quoto, clericum habituatum probandum saltem per 20 aut 18 menses. Id eruit ex D. Gregorio l. 4. aliàs 5. epist. 26. ad Januar., ubi: Ne unquam ii qui ordinati sunt, pereant, provideri debet quales ordinentur, ut prius aspiciatur si vita eorum continens in annis plurimis fuit. Addueitque Natal. Alex. n. 60.

dicentem quòd confessarii debent clericis in luxuria habitutatis prohibere tam ascendere ad altiores gradus, quàm ministrare in susceptis.

64. — Sed inter harum opinionum varietatem operam adhibui, ut à quamplurimis neapolitanæ urbis theologis res plenè examinaretur; et post longas hinc inde discussiones, in hanc sententiam sive conclusionem, duas partes habentem, convenimus, mediam tenentes viam, nempe I. quòd hodierna et antiqua Ecclesiæ lex, semper constans, obstringit tam Episcopos, quàm confessarios, et promovendos, ut eùm aliquis clericus recidivus vel consuetudinarius in vitio carnis ad sacrum ordinem, sive ad subdiaconatum, sive ad diaconatum, aut presbyteratum ascendere cupit, quamvis sincerè sit conversus ad Dominum, et ideò possit statim absolvi; non tamen poterit sacrum ordinem suscipere, nisi aliquandiu operam det ad pravum habitum extirpandum. Et si ipse persistat ordinem statim suscipere, non censetur absolutio ad absolutionem, quia legem Ecclesiæ violat in re gravi. II. Quòd potest tamen dari casus, quo Deus donet pœnitenti tantam extraordinariam compunctionis gratiam, quæ reddat eum adeò probatum, ut ipse statim possit sacrum ordinem assumere; et ideò (si idipsum confessario ex validis conjecturis constet) beneficium absolutionis suscipere, sine eo quòd temporis experientia prius comprobetur.

65. — Prima pars probatur 1. ex illo apostoli (1. ad Tim. 5.) Oportet ergò Episcopum irreprehensibilem esse, unius uxoris virum, sobrium, prudentem, ornatum, pudicum... non neophytum, etc. Illud irreprehensibilem explicat D. Greg., dicens: Vitium in Episcopo est non quàm optimum esse. Illud autem non neophytum commentat D. Th., et inquit: Hoc quòd dicit, ad eos pertinet, qui non solum ætate neophyti sunt, sed et qui neophyti sunt perfectione. Quòd verò nomine Episcoporum intelligantur omnes sacerdotes, asserunt S. Ambr. S. Joan. Chrysost. et S. Th. Vide apud Corn. à Lap.

66. — Probatur 2. sacris canonibus. A quorum norma (dicit Sum. Pont. Bened. XIV. loquens de hac materia ad Episcopos, in Litt. encycl. Ubi primum), que omnino servari debet, ne patiamini vos abduci. Innoc. III. in c. A multis. Extra, de ætat. et qual. Ord. sic ait: Erubescant impii, et intelligant iudicio Spiritus sancti, eos, qui in sacris ordinibus,

*presbyteratu, diaconatu, subdiaconatu sunt positi, si castè non vixerint, excludendos ab omni eorumdem graduum dignitate. Et iterùm: Nemo ad sacrum ordinem permittatur accedere, nisi aut virgo, aut probatæ castitatis existat. Item habetur in ep. 1. Siricii Papæ c. 9. quòd subdiaconus ad diaconi gradum, si se, ipsà primitus continentia præeunte, dignum probarit... accedat. Item S. Greg. l. 1. ep. 42. sic præscripsit: Nullus debet ad ministerium altaris accedere, nisi cujus castitas ante susceptum ministerium fuerit approbata. Idem sancitum fuit à synodo Trid. in sess. 25. c. 15. de Ref. ubi: Subdiaconi, et diaconi ordinentur habentes bonum testimonium, et in minoribus ordinibus probati... qui sperant Deo auctore se continere posse. Et licet verba, et in minoribus ordinibus probati, directè intelligantur de probatione externa, quam Episcopus exigere debet de probitate ordinandi, ut ego cum aliis censeo; nullo modo tamen negari potest, quòd concilium non tam requirit probitatem externam (quæ reapse sine interna non esset probitas, sed vera hypocrisis et deceptio), quàm principalius internam; at quoniam Ecclesia non iudicat de occultis, ideò illic requirit explicitè sive directè solam externam, sed eam postulat tamquam indicium probitatis internæ. Et hoc patet ex textu *D. Pauli* suprà relato, ubi disertè distinxit apostolus probitatem tam externam, quàm internam, et utique utramque requisivit in sacerdotibus, verbis illis: *Oportet Episcopum irreprehensibilem esse, sobrium, pudicum, etc.* Ecce necessitas probitatis internæ; deinde induxit necessitatem probationis externæ verbis quæ subdidit, nempe: *Oportet autem illum et testimonium habere bonum ab iis, qui foris sunt.* Ideò *D. Thomas* hanc epistolam apostoli explicans, scribit: *Primò ergò ostendit quales debent esse Episcopi secundum se, secundò quantum ad alios* Et ideò conc. quoque Trid. in ead. sess. 25. c. 12. ait: *Illos tantum promovendos ad sacros ordines, quorum probata vita senectus sit.* Quid autem sit hæc senectus probatæ vitæ, habetur in *Sapientia* (c. 4. v. 9.) *Ætas senectutis vita immaculata.* Et propter id concilium c. *XI. sess. cit.* ad finem majoris probationis bonæ vitæ, præscribit interstitia inter diversos ordinum gradus, dicens: *Ut in eis cum ætate vitæ meritum et doctrina major accrescat.* Atque hinc in Pontificali romano Episcopus ordinans, loquendo de sacerdotibus initiandis, dicit: *Ut ce-**

lestis sapientia, probi mores, et diuturna justitiæ observatio ad id electos commendent. Hinc *Innoc. XII.* in sua bulla *Speculatores*, edita anno 1694. loquens de interstitiis ordinandorum, sic præcipit: *Ante meritum laboris, ante tempus examinis, ante experientiam disciplinæ, sacerdotalis honor non probatis minimè tribuatur; nec unquam heri sacrilegi, hodie sacerdotes. heri profani, hodie sacrorum antistites veteres vitio, virtute rudes et recentes, discipuli simul ac magistri pietatis creentur. Sed ii tantum, juxta constitutas à majoribus leges, ad sacrarum administrationum sublimitatem promoveantur, qui diurnâ conversatione inter clericos fuerint comprobati.* Et *D. Hieronym.* apud eumd. *D. Th. l. c.* inquit: *Non solum Episcopi, et presbyteri, et diaconi debent magnoperè providere, ut cunctum populum, cui præsent, et sermone et conversatione præcedant, verum etiam inferiores gradus et omnes qui Domini oraculo deserviunt.*

67. — Probatur 5. ratione et auctoritate DD. quia, ut quis ad sacri ordinis dignitatem ascendat, non sufficit simplex et actualis status gratiæ, sed requiritur etiam bonitas præcellens, et habitualis. Et ideò dicitur pœnitens, qui è luto habitualem libidinum mox emersit, quamvis conversus, quia talem pravis habitibus irretitus adhuc infirmus existit, is vix capax erit absolutionis, sed non ordinis sacri. Propterea quòd, si quis taliter affectus, et à sanie vitiorum nondum purgatus ad altaris fastigium ascendere audeat, nisi prius sufficienti probetur experimento, iste prout temerarius etiam sacramentalis absolutionis manifestatur indignus. Unde *S. Bernardus de Conv. ad cler. cap. 21.* scripsit: *Nullus ad ministerium altaris accedere debet, nisi cujus castitas ante susceptum ordinem fuerit approbata.* Et hic notandum, quòd id quod dictum est de vitio luxuriæ, idem dicendum de quocumque alio, nimirum ebrietatis, avaritiæ, blasphemici, odii, etc. Quòd autem ad sacros ordines suscipiendos minimè sufficiat simplex gratia sanctificans, sed ultrà requiratur interior perfectio, constat ex consensu communi SS. patrum et doctorum, qui uno ore illam efflagitant. Et in primis *S. Th. 2. 2. qu. 184. art. 6.* loquens de exercitio sacrorum ordinum, ait: *Quamvis interior perfectio ad hoc requiratur, quòd aliquis dignè hujusmodi actus exerceat. Et in ead. quæst. art. 8.* dicit sacerdotem excellere religiosum quantum ad dignitatem, quia per

sacrum ordinem aliquis deputatur ad dignissima ministeria, quibus ipsi Christo servitur in sacramento altaris, ad quod requiritur (nota) major sanctitas interior, quam requirat etiam religionis status. Item q. 189. art. 1. ad 3. loquens pariter de probitate clericorum, et monachorum, dicit: *Ordinis sacri præexigunt sanctitatem, sed status religionis est exercitium quoddam ad sanctitatem assequendam; unde pondus ordinum imponendum est parietibus jam per sanctitatem desiccatis, sed pondus religionis desiccat parietes, id est homines ab humore vitiorum.* Et idem prius dixit S. Joann. Chrysost. l. 2. de sacerdotibus. c. 5. Multo magis integritas huic, quam illis necessaria. Item S. Thom. in Suppl. qu. 56. a. 4. ad 5. ait: *Ad minus, (id est non solum ad minus, ut ibi explicat Glossa) hoc requiritur, quod nesciat ordinans aliquid contrarium sanctitati: sed etiam amplius exigitur, ut secundum mensuram ordinis, vel officii injungendi diligentior cura apponatur, ut habeatur certitudo de qualitate promovendorum, saltem ex testimonio aliorum.* Et confirmat testimonio S. Dionysii (in d. q. 56. art. 1.), qui scripsit: *In divino omni non est audendum aliis ducem fieri, nisi secundum omnem habitum suum factus sit deiformissimus et Deo simillimus.*

Magis autem urget id quod docet S. Thomas in Suppl. quæst. 53. art. 1. ad 3. ubi dicit: *Ad idoneam executionem ordinum non sufficit bonitas qualiscumque, sed requiritur bonitas excellens.* Nec valet dicere, quod hic S. Doctor requirit quidem bonitatem excellentem ad executionem ordinum, non autem ad susceptionem, eò quod in ipsa susceptione gratia confertur suscipienti ad sacra ministeria dignè exercenda. Nam in eodem loco Angelicus expressè requirit meritum sanctitatis positivæ tam ad executionem, quam ad susceptionem ordinum. Ad hoc videndum observare oportet, quod S. Doctor non aliud intendit probare in cit. art. 1. nisi quod in sacramento ordinis certè conferatur gratia gratum faciens. Hinc sic sibi opponit in tertia objectione: *Nulla causa præsupponit effectum suum; sed in eo qui accedit ad ordines, præsupponitur gratia, per quam fit idoneus ad susceptionem ordinis* (Hoc autem præsupposito, mox videbimus, quod non quidem negetur, sed approbatur, et confirmatur à S. Doctore in suo responso). Ergo talis gratia non confertur in ordinis collatione. Hucusque objectio, deinde sic respondet:

Ad tertium dicendum, quod ad idoneam executionem ordinum non sufficit bonitas qualiscumque, sed requiritur bonitas excellens. De hoc autem rationem reddit: *Ut sicut illi qui ordinem suscipiunt, super plebem constituuntur gradu ordinis, ita et superiores sint merito sanctitatis.* Hinc confirmans præsuppositum objectionis, ut diximus, id est quod ad ordines suscipiendos requiritur utique gratia gratum faciens, sive meritum præcedens sanctitatis. sic infert: *et ideo præexigitur (nota) gratia que sufficiat ad hoc quod dignè connumerentur in plebe Christi.* Demùm concludit: *sed confertur in ipsa susceptione ordinis amplius gratiæ munus, per quod ad majora reddantur idonei.* Quibus verbis intendit S. Th. probare, quod gratia sacramenti non erit quidem inutilis, sed majora auxilia præstabit suscipienti, ut idoneum se reddat ad majora merita acquirenda: sed jam præsupponit et exprimit præexigi in suscipiente gratiam gratum facientem, quæ sufficiat ad dignum eum faciendum, ut connumeretur inter altaris ministros. Unde sicut non sufficit qualiscumque gratia ad executionem ordinum, ita neque ad susceptionem. Rectè enim ait Habert de ordine p. 5. c. 5. in fine, quod poenitentia pro infirmis est instituta, et ideo infirmis est conferenda; sed ordo, cum non ad salutem propriam, sed aliorum institutus sit, sanis conferri debet. Idem confirmat Glossa in præfato textu, dicens: *Licet enim in illo, qui ascendit ad sacramentum ordinis, præsupponatur gratia gratum faciens, secundum modum quo possit dignè ordinem suscipere; tamen non supponitur secundum gradum illum, quo causatur ab ordine suscepto. Accedenti enim sufficit esse in gratia, sed jam eidem suscipienti ordinem augetur gratia illa.* Adverte illa verba: *Licet præsupponatur gratia secundum modum quo possit dignè ordinem suscipere.* Ergo ad ordinem suscipiendum non sufficit sola gratia sanctificans, ut quidam hanc Glossam intellexit, sed requiritur talis gradus gratiæ et meriti, ut initiandus dignè possit ad illum ascendere. Et quamvis Glossator ibi subdat: *accedenti enim sufficit esse in gratia;* intelligit profectò non de simplici gratia sanctificante, sed de gratia explicata, secundum modum, etc.

68. — Idem sentit Sotus in 4. Sent. dist. 23. q. 1. n. 5. ubi agens de sacram. ord. dicit sanctitatem positivam in ordinando esse necessariam de præcepto divino; en sua verba: *Prima*

conclusio, quamvis morum integritas non sit de essentia sacramenti; et tamen præcepto divino maximè necessaria... At verò quod articulo præsentis de idoneitate eorum, qui sacris sunt initiandi ordinibus, definitur, non est generalis illa dispositio, quæ in suscipiente quodcumque sacramentum requiritur, ne sacramentalis gratia obicem inveniat. Est etiam illa quædam actualis præparatio, sed definitio ad modum habitus attinet (significat hic *Sotus*, quòd promovendus debet esse habitualiter bonus); enimverò quòd ad sanctitatem ordinis homo non solum gratiam suscipit, sed ad sublimiorem gradum conscendit, requiritur in eo morum honestas et virtutum claritas. Idem asserit *Sanchez* (conf. c. 1. d. 46. n. 1.): In promovendo ad ordines requiritur bonitas vitæ, quod non est intelligendum de generali bonitate, id est ut careat peccato mortali, hoc enim ad omnia sacramenta requiritur; quia per sacramentum (ordinis) homo ad sublimiorem gradum conscendit, requiritur in eo morum honestas, scilicet ut sit sobrius, castus, etc. Idem dicunt *Salm.* (de sacr. ord. tr. 8. c. 5. p. 2. n. 40.): Ad hoc ut aliquis ad ordines promoveatur, bonitas vitæ requiritur, non illa solum quæ ad receptionem omnium sacramentorum licitam postulat, nimirum quòd sit expertus lethalis culpæ, sed ultra requiritur, quòd sit honestis moribus imbutus. Accedit *P. Holzmann*, qui (de ordin. n. 96.) sic ait: Requiritur 4. ut (ordinandus) effulgeat speciali vitæ probitate: speciali, inquam; non enim sufficit ad suscipiendos ordines probitas communis, quæ ad quælibet sacramenta recipienda exigatur, sed necessaria est specialis, ex qua sperari possit fore, ut ordinandus bono exemplo præluceat... Consistit autem specialis illa probitas in recta intentione specialiter serviendi Deo, in casta et sobria vita, in bona conversatione ordinandi.

Si igitur constat, quòd clericus qui ad altaris celsitudinem vult ascendere, non tantum à culpa mortali immunis esse debet, sed amplius præferre probitatem habitualem, atque adeò excellentem, ut hæc meritò esse possit præparatio correspondens gratiæ per sacramentum ordinis præstandæ, quæ confertur per modum habitus, sive quæ confertur, ut perpetuò sua peculiaris auxilia tribuat ordinato; certum etiam est, quòd ille qui usque adhuc in luxuriis est versatus, si fortè præstiterit simplicia signa pœnitentiæ, erit quidem capax

absolutionis, sed non erit simul sacro ordine dignus; aliud enim sanè est, et valde diversum, esse simpliciter in statu gratiæ, aliud magnam bonitatem possidère. Idcirco ex omnibus prædictis concluditur, præceptum esse divinum, et ab Ecclesia omni tempore custoditum ac promulgatum, ut qui in flagitiis, etsi occultis, sit recidivus aut habituatus, priusquam sacros ordines assumat, convenienti castitatis experimenti sit probandus. Alioquin ei ob ipsius gravem præsumptionem, et quia in re gravi legem Ecclesiæ offendit, confessarius tenebitur absolutionem denegare.

69. — Quoad secundam autem partem, minimè negandum censemus, aliquando contingere posse, quòd clericus, quantumvis in vitio carnis consuetudinarius, et recidivus, tali compunctionis gratiâ à Deo sit donatus, ut dignus existimetur, qui gradum sacri ordinis statim assumere possit; et ideò tunc capax benè evadet absolutionis, quamvis præcedenti experimento non sit probatus. Probatio quidem non solum exterior, sed etiam interior, ut diximus, in hujusmodi pœnitentibus ab Ecclesia necessariò postulatur; sed non necessariò requiri dicimus probationem temporis.

Olim juxta prisecam Ecclesiæ disciplinam nemini, qui post acceptum baptismum lethale peccatum commiserat, ascendere ad ordines unquam permittebatur, etiamsi condignam egisset pœnitentiam, ut testantur *S. Isidorus*, *S. Hieronymus*, et *S. Martinus Papa I. apud Natal. Alex.* atque ii, qui post ordinem susceptum semel graviter peccarent, ipso facto manebant perpetuò suspensi, prout scripsit *S. Gregor. l. 4. ep. 7.* Deinde tamen aliquot post sæcula tantum illi, qui infamiam passi erant ob aliquod grave crimen, aut publicam egerant pœnitentiam, ab ordinibus excludebantur, juxta id quod legitur in concil. Carthaginen. IV. can. 68. ubi, *Ex pœnitentibus, quamvis sit bonus, clericus non ordinetur.* Demum à sæculo XI. ut ferunt *Habert*, et *Jueninus*, remissa fuit hujus disciplinæ severitas, ut patet ex can. *Fraternitatis, dist. 54.* ubi *Pelagius Papa* requisitus ab Episcopo Florentino, an conferre posset diaconatum clerico, qui aliquando, cum esset conjugatus, inhonestè versatus fuerat cum sua ancilla, respondit: *Et quamvis multa sint, quæ in hujusmodi casibus observari canonicè jubeat sublimitatis auctoritas, tamen quia defectus nostrorum temporum, quibus non solum merita, sed corpora*

ipsa hominum defecerunt, distractionis illius non patitur in omnibus manere censuram: et ætas istius de quo agitur, futuræ incontinentiæ suspicionem auferre dignoscitur, ut ad diaconatum possit proveli, temporum, ut dictum est, condescendentes defectui, concessisse nos noveris. Item in cap. Ex tenore, de temp. ordin. sic habetur: Verum quoniam peccatum ipsius fore occultum dixisti, mandamus, quatenus pœnitentiam ei condignam imponas, et suadeas, ut parte pœnitentiæ peractâ, ordine suscepto utatur; quo contentus existens, ad superiores amplius non ascendat. Verumtamen, quia peccatum occultum est, si promovèri voluerit, eum non debes aliquâ ratione prohibere. Attamen notandum, ut diximus n. 52. hunc canonem correctum fuisse in parte à Trident. in c. 1. sess. 14. de Reform. etc. ubi habetur, quòd Episcopi benè possunt ob peccata occulta, etiam extrajudicialiter cognita, prohibere initiandos. quominus ordinentur.

70. — Cùm igitur neque Ecclesiæ præceptum, neque præsentis disciplinæ consuetudo coget ad probandos solâ temporis diurnitate eos, qui ad sacros ordines sunt promovendi, ad prudentem confessarium spectabit cognoscere, an pœnitens vel temporis experimento, vel aliâ viâ sit convenienter probatus, atque dispositus ad tantam dignitatem assumendam. Benè autem evenire potest, quòd Deus, cujus judicia, et misericordiæ admirabiles sunt, auxilia tam efficacia gratiæ alicui largiatur, ut compunctionis vehementia temporis probationem compenset. Docet enim D. Thomas, quòd Deus aliquando tollit peccati reliquias successivè per suam gratiam coöperantem, aliquando verò statim per magnam commotionem, quâ homo perfectam sanitatem spiritualem consequitur. Hoc docet 5. part. quest. 86. art. 5. ad 1. ubi quærens utrum, remissâ culpâ mortali, tollantur omnes reliquiæ peccati? objicit sibi (in 1. object.) auctoritatem D. Augustini in lib. de pœnit. c. 2. t. 4. qui ait: *Nunquam Dominus aliquem sanavit, quem omninò non liberavit; totum enim hominem sanavit in sabato, quia et corpus ab omni infirmitate, et animam ab omni contagione.* Respondet inde Angelicus: *Quandoque tantâ commotione convertit (Deus) cor hominis, ut subito perfectè consequatur sanitatem spiritualem, non solum remissâ culpâ, sed sublatis omnibus peccati reliquiis; ut patet de Magdalena Luc. 7. Quandoque autem prius remittit culpam per gratiam*

operantem, successivè tollit peccati reliquias. Si ergò divinæ gratiæ efficacia valet auferre omnes peccati reliquias, id est animæ debilitatem ex vulneribus peccati causatam; ideirò, quamvis habitus pravi in potentiis sensitivis non tollantur, mens tamen ex vigore gratiæ talem acquirere potest vigorem, ut illis facilè resistat. Hoc docuit idem D. Th. Supplem. qu. 50. art. 1. ad. 2. dicens: Reliquiæ autem peccati non dicuntur hæc dispositiones ex actibus relictæ, quæ sunt quidam habitus inchoati; sed quædam spiritualis debilitas in ipsa mente existens; quâ sublata, etiam eisdem habitibus vel dispositionibus manentibus, non ita potest inclinari mens ad peccatum. Nulla igitur tali habituato erit necessitas experimenti, quod non requiritur, nisi ut debilitas animæ ex malis habitibus contracta sanetur, et pravis dispositionibus facilè resistat, cùm hoc idem ex vigore gratiæ is æquè, et fortè virilius adeptus fuisse comperitur. Rectè enim dicit S. Cyprianus: Non pro mora temporum, sed compendio gratiæ maturatur charitas.

71. — Non quidem negandum hujusmodi conversiones extraordinarias esse, nec sæpè evenire, neque etiam in exercitiis spiritualibus, quæ ad sacros ordines præmitti solent; quoniam plerùmque ad hujusmodi exercitia promovendi coacti accedunt. Ideòque alia extraordinaria signa debet confessarius in suo pœnitente agnoscere, ut ei ad sacrum ordinem ascendere permittat. Quòd si quandoque (licèt rarò) tales conversiones extraordinariæ accidant; nulla patet ratio, cur in eo casu magis dispositum ad ordines suscipiendos pœnitentem evincat longi temporis probatio, quàm manifesta cordis vera et vehemens contritio, ac voluntas adeò firma, quæ innixa spe divinorum auxiliorum, præcipuè actualium, quæ in sacramento ordinis à Deo impertiuntur, ut castè et honestè in Ecclesiæ ministeriis vita ducatur, non solum se emendare proponat, sed etiam omnia media opportuna adhibere, quæ valeant tum concupiscentiam refrænare, tum dignum eum reddere, ut sacra adeat mysteria; imò pœnitens ex illo singulari dono contritionis jam incøperit instanter et enixè castitatem à Deo postulare, et simul concupiscentiæ ardorem notabiliter immutatum in se cognoscat, ita ut jam paratum se sentiat ad castitatem servandam. Quòd si sufficienter probatus existimatur, qui per aliquod tempus se continens habitum extirpare cura-

verit, multò magis is probatus censi debet qui per specialem Dei gratiam vehementi contritione manifestè compunctus est. Diuturnitas temporis idèò sufficiens creditur probatio, quia signum est firmæ voluntatis pœnitentis; attamen non rarò evenire solet, quòd aliquis etiam longo tempore se à vitiis pro mundi hujus honestate contineat (juxta verba S. Gregorij); sed horum magis est timendus relapsus, quàm eorum qui talem contritionis gratiam ostenderunt, ut prudens confessarius directè eos voluntatem immutasse cognoscat; unde rectè prudenter ac fundatam spem concipere possit, quòd promovendus auxilio divinæ gratiæ, et mediis quæ adhibere ipse proposuit, castitatem servabit, juxta illud Tridentini (in c. cit. 15.): *Qui sperent, Deo auctore, se continere posse.*

Id sat confirmatur tum à Pontificali, tum à Catechismo romano. In Pontificali enim habetur, quòd Episcopus allocuens initiandos ad subdiaconatum, sic dicit: *Si usque nunc fuistis ebrii, amodò sobrii: si usque nunc inhonesti, amodò casti.* Notentur verba, *si usque nunc*, ad significandum, quòd hodie non excludit Ecclesia eos, qui fortè usque ad tempus ordinationis fuerint inhonesti, modò habeant talem cordis conversionem, quæ ipsos reddat dignos non solum absolutionis beneficio, sed etiam sacri ordinis gradum, si sine temporis probatione ad eum ascendere velint, juxta illud quòd scripsit D. Anselmus (l. 1. epist. 56.): *Nec apud Deum reprobatum officium alicujus propter culpam quam ipse ignoscit: nec apud homines dedecoratur sacri ordinis dignitas propter personam, cujus ipsi peccatum non agnoscunt.*

72. — In Catechismo autem romano (de sacr. ord. n. 51.) primò ibi dicitur, quòd initiandus in sacris morum integritatem magnoperè præseferre debeat. Deinde additur, quòd ea vitia corporis, quæ in veteri lege homines ab altaris ministerio excluderent, hodie in nova lege evangelij intelligenda sint de vitiis animæ quæ homines repellunt ab ordinum sacrorum susceptione. Et hic sedulò advertendum, quòd inter corporales defectus in lege antiqua computatum fuit vitium inveteratæ scabiæ, ut legitur in Levitico c. 21. §. 20. *Si jugem scabiem, etc.* Quòd communiter interpretatur pro vitio libidinis, ut explicant D. Hieronymus, et D. Gregorius. Demùm Catechismus concludit, quòd promovendi, qui hujusmodi vitiis fuerint contaminati, tenentur juxta præsentem Ecclesiæ disci-

plinam sacramento pœnitentiæ conscientias diligenter purgare, sine eo quòd ibi ulla probationis præscribatur. En verba Catechismi: *Primum itaque in eo, qui sacerdos creandus est, vitæ et morum integritas commendetur magnoperè oportet... Et simul illud docendum, ea corporis vitia, quæ in veteri lege ex Domini præscriptione aliquem ab altaris ministerio excluderent, in Evangelica lege ad animæ vitia præcipuè transferenda esse. Quare sanctam illam consuetudinem in Ecclesia servari animadvertimus, ut, qui sacris initiandi sunt, priùs pœnitentiæ sacramento conscientiam purgare diligenter studeant.* Ex quo patet, Catechismum supponere, quòd aliquis, etsi vitiis fuerit obnoxius, benè possit absolutionis beneficio frui, et inde sacros ordines recipere, etiam sine præcedenti temporis experientia: intelligendum, dummodò aliunde ritè dispositus judicetur ad tantam dignitatem ascendere.

Hinc ipse Jueninus in præsentis questione, licèt hic rigidarum sententiarum acerrimus sectator alibi in Opere de sacram. diss. 8. qu. 7. c. 2. omninò indixerit necessitatem probationis temporis, ut clerico vitio turpi illaqueato possit permitti ad ordines sacros ascendere; attamen in suis *Inst. theol. t. 7. p. 8. diss. 7. q. 5. in fin.* loquens de habituato in vitio turpi, veluti seipsum corrigens, et benigniùs agens, sic inquit: *Verùm, cum pauca sint regulæ, quæ aliquas exceptiones non patiantur, negotium hoc sapientis ac eruditè directoris prudentiæ committendum est.*

75. — Sed dices I. Ut quis licèt ordines sacros suscipere possit, requiritur non tantum externa, sed etiam interna vocatio divina; at quomodo existimari poterit vocatus à Deo ille qui diu vitio lasciviæ est sedatus, nisi priùs per longam pœnitentiam et virtutum exercitia signa veræ vocationis ostendat? Et quomodo confessarius absolutionem ei impertiri poterit, quem non agnoscit à Deo vocatum? Respondetur: Nulli dubium, quòd si quis accedere auderet ad sacram ordinationem, sciens à Deo se vocatum non esse, excusari nequiret à culpa lethali, tum ob gravem præsumptionem se intrudendi in sanctuarium contra Dei voluntatem, cum dicat apostolus: *Nec quisquam sumit sibi honorem, sed qui vocatur à Deo tanquam Aaron.* Hebr. c. 5. §. 4. tum ob periculum certum damnationis cui tunc ipse se exponit, ut asserit Abelly in suo aureo opusculo, cui titulus, *Sacerdos Christi,*

e. 4. ubi ait: Qui sciens, nullâ divinæ vocationis habitâ ratione, in sacerdotium se intruderet, haud dubiè seipsum in apertum salutis discrimen injiceret, peccando scilicet in Spiritum sanctum; quod quidem peccatum vix, aut rarissimè dimitti ex evangelio discimus. Attamen verò, ut promovendus à culpa excusetur, sufficit ipsi, quòd bonum præferat finem, et Episcopo se offerat, ut probetur, dummodò non certè sciat se nunquam fuisse à Deo vocatum. *Jueninus in cit. libro de sacram. diss. 8. qu. 7. c. 2.* postquam probavit necessitatem divinæ vocationis, inquit: *Licet quoque clericis offerre se Episcopo, quo probentur, an debeant ad majores ordines promovèri.* Etenim, ut addit: *Qui examini se offert, an ad majores ordines promovendus sit, non ob id eorum dignum se judicat; ac proinde non est reus præsumptionis.* Tantò magis igitur confessarius non poterit hujusmodi clerico volenti ordinem suscipere absolutionem denegare post acceptam ejus confessionem, nisi certus sit, quòd illi deficiat divina vocatio. Sed quomodo in nostro casu hanc certitudinem confessarius habere poterit? Vitiosa vita peracta à suo pœnitente non præbet quidem ipsi certitudinem, quòd is nunquam fuerit à Deo vocatus. Cur non accidere potuit, quòd Dominus eum aliquando verè vocarit, et ipse auxiliis resistens jam paratis malè corresponderit? Judas procul dubio fuit à Christo Domino vocatus ad apostolatam, at ille quam malè ad eum se disposuit? Cur etiam censèri non poterit, quòd illa extraordinaria conversio, quam supponimus, sit vocatio divina, quâ pœnitens eodem tempore sit à Deo donatus? Fortè Deus non vocat ad sacerdotium etiam peccatores pœnitentes? Unde concluditur quòd in casu nostro, supposito eum circumstantiis ut supra descriptis, confessarius ex hoc capite deficientiæ vocationis nequit denegare absolutionem suo pœnitenti, qui ad illam per confessionem adeptus est jus strictum et rigorosum.

Dices II. Si Ecclesia agnosceret, quòd clericus usque tunc sic luxuriosè vixisset, nullo modo eum ad ordines admitteret. Sed respondetur, quòd si Ecclesia agnosceret simul suam respicientiam, et vehementem compunctionem à Deo donatam, modo quo eam asseruimus, illum non repelleret.

74. — Dices III. Hujusmodi clericus in vitio turpi diu versatus, volens subdiaconatum assumere, exponitur periculo

proximo relabendi in eadem peccata, et illa augendi reatu sacrilegii, cum sibi imponat votum castitatis perpetuæ indissolubile, quod ipse ob pravum habitum contractum difficulter observare valebit; quapropter hic velut temerè agens est indignus absolutione, ut supponit *Habert l. c.* Sed hæc objectio, licèt magnam vim habere videatur, reverà tamen nullius est momenti. In tantum diximus, quòd talis consuetudinarius, quamvis sit capax absolutionis, si non vult ordinari, non poterit tamen absolvi si sacrum ordinem assumere audeat, nisi per extraordinariam compunctionem sit probatus; in quantum constat, ut observatum est, quòd ad sacros ordines suscipiendos non sufficit simplex status gratiæ, sed necessariò insuper requiritur bonitas excellens, quæ per divinum auxilium superabundans potest à pœnitente in instante acquiri. Cæterum, si quicumque alius habitatus in lascivia, sed jam sat dispositus ad absolutionem, vellet statim sine experientia emittere votum castitatis, cur non poterit confessarius eum statim absolvere? Numquid votum adhuc in eo casu non erit de meliori bono? Si non esset de meliori bono, esset quidem nullum; sed communissimè docent doctores, ut asserit *Sporer (de voto c. 2. n. 61.)* quòd hujusmodi votum emissum ab habituato in lascivia est validum. Idem ait *La Croix lib. 5. p. 1. n. 481. cum Pal. Moya, ac aliis*, et contrariam sententiam ipse dicit non audere dicere probabilem. Idque disertè confirmat *D. Thom. (Opusc. 17. c. 3.)*, ubi quærens, an quis post diuturnam vitam in vitiis ductam possit vota religionis profiteri? Respondet, non esse expediens magna opera hominibus tenuis virtutis imponere: *Si tamen (addit) mox conversi sponte propria voluerint manum mittere ad altiora, quis eos audebit arère?*

75. — Præterea, si quis sic habituatus nollet nubere, dici deberet, quòd non posset absolvi quamvis dispositus, quia iste vellet remanere in periculo proximo recidendi. Sed quis unquam asseruit, matrimonium esse remedium necessarium ad se continentium? Scripsit quidem apostolus: *Quòd si non se continent, nubant; melius est enim nubere, quàm uri.* 1. ad Cor. c. 7. §. 9. Verùm hoc communiter ab interpretibus intelligitur, nisi aliquis velit alia media adhibere. Hinc questio agitur inter DD. an valeat votum, quod quis emitteret nubendi, ut se liberet ab habitu incontinentiæ. Alii,

ut *Lessius lib. 2. c. 40. n. 44. Palaus t. 5. tr. 15. d. 1. n. 14. Sotus l. 7. q. 1. art. 2. cum Fag. Prad. etc. apud Salm. tr. 17. de voto c. 1. p. 2. §. 2. n. 40.* dicunt omninò invalidum esse hujusmodi votum, quia nunquam est de meliori bono, sicut est cœlibatus. Alii verò, ut *Sanch. Dec. l. 4. c. 8. n. 55. Bellarm. l. 2. de mon. c. 14. in fin. Bon. Nav. et plures communius cum Salm. l. c. n. 41. et 42.* asserunt, tunc solùm validum esse votum, quando votens nolit, aut non possit aliis mediis uti. Idem ait *Sporer de voto n. 61. et 62.* dicens, quòd tali voto obligatur tantùm is, qui aliud remedium adhibere nolit. Idem asserit ut certum *Laym. l. 1. tr. 4. c. 2. n. 12.* his verbis: *Dicendum secundò cum Lessio, et Conin., tale votum obligatorium esse secundùm hypothesim, si in tali statu peccandi perseverem, et non mediâ efficaciam adhibeam ad emendationem, quæ cum Dei gratia possum; ita ut talis homo aliud votere censendus non sit, nisi hoc saltem remedium (quod est nuptiarum) peccatis suis adhibiturum, si aliquid melius, quod est continentia, non adhibuerit: ideòque, si firmum ejus propositum, et conatum præstet, à voto liberatur.*

Instabis: sed laïcus nolens tunc nubere, remanet tamen liber, ut possit nubere postea si velit; non sic subdiaconus post susceptum ordinem. Respondetur, sed si ille laïcus statueret firmo animo, nunquam velle matrimonio ligari, sed aliis mediis uti, numquid ob hoc poterit ei absolutio denegari?

76. — Dices IV. Docet *D. Gregorius (in Pastoral. p. 1.)*: *Non debet aliquis non purgatus sacra mysteria adire.* Unde *Jueninus (Op. de sacramen. l. c.)* ait non posse promovèri ad sacros ordines, qui nondum peccata purgarit per conditionis pœnitentiæ labores. Sed respondetur cum *S. Thoma*, qui (2. 2. q. 185. a. 2.) quærens, *utrum liceat episcopatum injunctum omninò recusare?* Respondet *ad object. 2.* (in qua refert præfata verba *D. Gregorii*) quòd si impedimentum nequeat tolli à subdito, tunc non tenetur obedire, quia nullus tenetur obedire ad aliquod illicitum; secus autem, *si impedimentum removèri potest per ipsummet, putà si habeat peccandi propositum, quod potest deserere.* Ergò supponit Angelicus, quòd licet alicui sacra mysteria adire, suscipiendo episcopatum, *vel etiam sacros ordines* (ut ibidem subditur), etiamsi nondum sit à suis peccatis purgatus; dummodò, ut supponendum, sit

interiùs probatus ad hujusmodi gradus assumendos; aliàs dicendum ex suprâ allatis, quòd neque ordinari posset, neque teneretur obedire. Aliud enim est aliquem non esse purgatum, aliud non esse probatum.

Qua de re, omnibus tamen mox prædictis non obstantibus, omninò tenendum, quòd, ut clericus in vitiis habituatus possit absolvi, etsi ipse velit statim sine temporis probatione accedere ad sacros ordines, debet tali compunctione extraordinariâ esse à Deo manifestè donatus ut satis probatus ostendatur ad tantæ dignitatis sublimitatem.

77. — Præterea advertendum, quòd confessarius toto conatu curare debet, persuasum reddere hujusmodi initiandum, quamvis extraordinariè (ut suprâ) compunctum, ut differat ordines suscipere quoadusque probatione alicujus notabilis moræ magis purgatum se præbeat à sceleribus patralis. Imò addo, consultius et congruentius esse, ut etiamsi ipse sit contritus, et ex compunctione habita sufficienter dispositus non solùm ad absolutionem, sed etiam ad ordinem assumendum, tamen ei absolutio differatur, ipso quoque non consentiente, si velit statim ordinari, ut temporis experimento firmiùs probetur. Dummodò verò, excipio, ipse ex hac dilatione ordinationis non sit subiturus notam, sive proximum periculum infamiæ; nam in hoc casu censerem cum *La Croix l. 6. p. 2. n. 1764.* non posse confessarium pœnitenti disposito beneficium absolutionis differre, quia tunc ille ex confessione peracta habet jus non tantùm ad absolutionem, sed ad eam statim obtinendam. Cæterùm fateor, magnam adhibendam esse cautelam in hujusmodi clericis absolvendis, qui vix è vitiorum cœno emersi ad altaris ministerium ascendere inhiant, nulli enim dubium, quòd horum frequenter malus exitus deploratur, non sine maximo Ecclesiæ detrimento, et populorum ruina.

CAPUT III.

DE SUSCIPIENTE SACRAMENTUM.

DUBIUM I.

Quæ dispositio requiratur ad valorem sacramenti in suscipiente?

78 *Vide quæ habentur apud Busemb.*79 *An solus homo viator sit capax sacramentorum? An soli baptizati validè suscipiant alia sacramenta?*

80 Nulla requiritur intentio in pueris et perpetuò amentibus quoad baptismum, confirmationem, et ordinem.

81 Quae intentio requiritur in adultis? An sufficiat intentio neutralis? An habitus? Quid de dormientibus, ebriis, et lapsis in amentiam?

82 An sufficiat intentio interpretativa?

78. — « **R**esp. Ad valorem sacramenti in adultis ratione utentibus intentio percipiendi sacramentum interpretativa saltem requiritur, et sufficit (excipe pœnitentiam, de qua infra). Ita *Commun.* theologi omnes cum *S. Thom. contra Cajet.* qui putat, in suscipiente nullam intentionem requiri, modò contrariam non habeat. Ratio responsionis est, quia sicut adultus non justificatur sine proprio consensu, ita nec per sacramentum initiatur, et consecratur Deo, sine eodem consensu, si ejus sit capax. *Bonacina d. 1. q. 6. p. 2.*

« Dixi, *adultis, etc.* quia cum tantum requirantur conditiones juxta subjecti capacitatem, parvuli autem, et perpetuò amentes non sint capaces propriæ intentionis, sufficit illis intentio Christi, et Ecclesiæ. *Fill. tom. 1. cap. 8.*

Unde resolves:

« 1. Parvuli, uti et perpetuò amentes, validè baptizantur confirmantur, communicantur, ordinantur: quod ultimum nefas esset, priora autem olim permittebantur. *Bon. l. c.*

« 2. Aegris ratione jam privatis rectè datur unctio, non tantum si antè petierint, sed etiam si fuerint catholici, neque constet esse in mortali: nam hoc ipso censentur interpretativè voluisse, et petiisse, quod alii christiani, etiam si de ea nunquam audierint. *C. de Lugo de sacramentis in genere, d. 9. n. 122. et comm.*

« 3. Invalidum est sacramentum, 1. quod quis suscipit cum intentione neutrali, habens se negativè. 2. Quod suscipit fictè, id est simulatè: non tamen quod fictè, id est indispositè. 3. Quod per meram vim, animo omninò repugnante, suscipitur. *Bon. l. c.*

« 4. Validum est sacramentum, 1. quod qui accipit, vult, quod christiani accipiunt, etsi non credat, aut non velit sacramentum. 2. Quod quis per metum coactus suscipit,

» cum metus non tollat voluntarium. Matrimonium tamen » gravi metu, v. gr. injustæ mortis, initum, censetur irritum, ut docent *Sanch. l. 4. de matr. d. 12. et 14. C. de Lugo d. 9. n. 155.* Et qui ordines gravi metu coactus suscepit, » etsi characterem habeat, non tamen tenetur ad continentiam, potestque, secluso scandalo, nubere, ut suo loco dicam. » (*Vide dicenda de sacr. ord. n. 811.*)

79. — Ante omnia hic notandum est I. solum hominem vigorem esse capacem sacramentorum, quia solus homo viator capax est primæ gratiæ, aut ejus augmenti; ita communiter *Suar. et alii, contra Bernal. Vide Tourn. Prælect. theolog. de sac. quest. 8. art. 1.* qui id probat. Notandum II. susceptionem baptismi omninò præexigi ad validam susceptionem aliorum sacramentorum. Id certum est apud omnes, *vide Lugo de sacram. d. 9. num. 1. et Croix num. 163.* Ratio, quia sacramenta instituta sunt pro sola Ecclesia, et per solum baptismum fiunt homines de corpore Ecclesiæ, ut definit *Eugenius IV.* in decreto fidei ad Armenos. Hinc matrimonium infidelium non est sacramentum, ideò est dissolubile, ut notant *Sanch. de matr. lib. 2. disp. 8. et Croix loc. cit. cum communi, ex c. Quando 7. de divort. Vide dicenda de matr. num. 937.*

80. — Plura autem hic adnotanda circa intentionem requisitam in suscipientibus sacramenta. In infantibus nulla quidem requiritur intentio, cum suppleat in eis intentio Christi, vel Ecclesiæ, sicut enim sine propria voluntate ipsi peccatum contraxerunt, ita sine voluntate ab illo liberantur. Hoc certum est cum *D. Th. 3. p. qu. 68. a. 9.* et est de fide definitum à *Trid. sess. 7. de sacram. can. 15.* ubi dicitur: *Si quis dixerit parvulos, eò quòd actum credendi non habent, suscepto baptismò, inter fideles computandos non esse; ac propterea, cum ad annos discretionis pervenerint, esse rebaptizandos, aut præstare omitti eorum baptismum, quàm eos non actu proprio credentes baptizari in sola fide Ecclesiæ; anathema sit.* Idem dicendum de perpetuò amentibus, ut docet *S. Th. l. c. art. 12. ad 1.* Et quod dicitur de baptismò, idem dicendum de sacramento confirmationis, ut *Salm. de confirm. tr. 3. c. 3. p. 3. n. 26. cum communi DD.* Idem de sacramento ordinis infantibus (sive perpetuò amentibus) collato, ut rectè dicit *Lugo d. 9. num. 112.* Idque hodie certum

est ex bulla: *Eo quamvis tempore*, nostri SS. P. Benedicti XIV. edita 4 Maji anno. 1743. ubi postquam in §. 20. id declaratur definitum communi suffragio theologorum et canonistarum, deinde præscribitur §. 27. quòd ipsi infantes ordinati, cum pervenerint ad annos discretionis, non teneantur ad castitatem: præcipit verò Pontifex ex concil. Tolet. II. relato in *can. De iis. dist. 28.* ut in anno 18. detur eis optio, et si voluerint castitatem servare, admittantur ad exercitium ordinis; secus si noluerint. Et §. 40. subdit, quòd ipsi post ratihabitionem invalidè contrahunt matrimonium, et tenentur ad officium divinum.

81. — In adultis verò certè requiritur intentio suscipiendi sacramentum; ratio, quia, ut docet *D. Th. d. q. 68. art. 7.* loquens de baptismo: *Ad hoc quòd homo moriatur veteri vitæ, requiritur in habente usum liberi arbitrii voluntas quæ eum veteris vitæ peniteat, ita requiritur voluntas, quæ intendat vitæ novitatem.* Dixit autem *Caj. in l. c. D. Th.* in suscipiente baptismum sufficere intentionem neutralem, nempe quòd non consentiat, neque dissentiat; sed hæc opinio communiter reprobatà à DD. ut à *Lugo d. 9. n. 117. Petrocor. tom. 5. pag. 87. Salm. de sacram. in gen. c. 8. p. 1. n. 7.* et signanter à SS. N. P. XIV. in *Instruct. de bapt. incipiente, Postremo mense.* Et talis opinio est quidem contra doctrinam expressam *D. Th.* mox suprârelatam. Idem quod de baptismo dicendum est de aliis sacramentis cum *Lugo, et aliis communiter.*

Certum est etiam apud omnes non requiri in suscipiente sacramenta intentionem actualem, aut virtualem; sed sufficere habitualem, id est aliquando habitam, et non retractatam. Ita *Lugo de sacr. d. 9. nu. 103. Wigandt tract. 11. ex. 4. n. 26. res. 4. Petroc. tom. 5. p. 91. Antoine de sacr. c. 5. q. 1. res. 2. Suarez 5. p. disput. 14. sect. 2. Holzm. tom. 2. p. 8. nu. 59. Sporer tom. 5. p. 22. Ronc. c. 5. q. 2. res. 2. Elbel t. 5. p. 27. n. 56.* Idemque docet SS. N. Benedictus XIV. in præfata *Instr. n. 46. cum aliis communiter.* Idque probatur ex universali Ecclesiæ praxi, quæ non reiterat sacramenta baptismi, et ordinis iis qui ea suscipiunt ex voluntate prius habita. Et hoc procedit in omnibus sacramentis, præter pœnitentiam, et matrimonium, ut infra explicabimus.

Utrum autem validè conferantur sacramenta dormientibus,

ebris, vel lapsis in amentiam, qui antea habuerunt intentionem illa recipiendi? Negat *Ronc. l. c.*, quia (ut ait) non est præsumendum eos habuisse intentionem in tali tempore recipiendi sacramentum, sed solummodò more et ritu christiano. Sed communissimè, et probabiliùs affirmant *Lugo d. 8. num. 119. Pal. de bapt. d. un. p. 7. n. 2. Salm. tr. 2. c. 6. p. 5. n. 45. cum Henr. Graff. et Angles, ac Croix l. 6. p. 1. n. 176. cum Gobat. Avers. et Diana, et aliis.* Ratio, quia ad validitatem sacramenti non requiritur, ut suscipiens agat modo humano, et more solito; sed satis est quòd ipse sit subjectum capax, prout reverà est qui jam prius habuit intentionem recipiendi sacramentum. Idque confirmatur auctoritate *Innoc. IV. in cap. Majores, §. Item quaeritur, de bapt. (apud Lugo l. c.)* qui, postquam dixit, dormientes et amentes non recipere sacramentum, si contrariam habuerint voluntatem, addit: *Secus si habuissent propositum baptizandi; tunc ergò characterem sacramentalis imprimi operatio.* Et ejusdem sententiæ est *N. SS. Bened. XIV. in cit. Instruct. n. 46.* Cæterùm rectè advertunt *Suar. 5. p. d. 24. sect. 1. et Salm. l. c. n. 44.* illicitum esse iis conferre sacramenta, nisi in probabili periculo mortis, vel nisi quando impedimentum usus rationis censetur perpetuum, aliàs expectandum ad tempus in quo suscipiens fiat compos rationis. Idque expressè docet *D. Th. in 4. dist. 6. q. 1. art. 2. q. 3. ad 2.* ubi ait: *Si autem necessitas non sit, debet in furiosis expectari lucidum intervallum, vel in dormientibus vigilia. Si tamen baptizetur in statu illo, sacramentum suscipit, quamvis peccet baptizans.*

82. — Sufficit etiam intentio interpretativa (nempe quæ nunquam fuit habita, sed præsumitur habenda à suscipiente, si esset ipse compos rationis) in suscipientibus sacramentum extremæ unctionis, ut dicunt *Lugo d. 9. n. 127. Wigandt tr. 11. ex. 4. n. 26. r. 4. Elbel t. 5. p. 17. n. 58. Ronc. de sac. c. 5. q. 2. r. 2. Spor. t. 5. p. 25. n. 134. et Croix lib. 6. p. 1. n. 172. cum communi*: idque probatur ex Rituali rom. de extrema unct. ubi dicitur: *Hoc sacramentum est præbendum sensibus destitutis, qui antea illud petierunt, seu verosimiliter (nota) petissent.* Et si fortè æger fuerit sensibus destitutus in actu peccati mortalis, probabiliter ait *Viva de sacr. q. 1. art. 7. n. 6.* saltem sub conditione extremam unctionem tunc esse

298 *Lib. 6. Tract. 4. De sacramentis in genere.*
illi ministrandam, prout etiam de sacramento pœnitentiæ dicemus n. 480.

Ita etiam per voluntatem interpretativam, seu generalem potest moribundo sensibus destituto conferri sacramentum confirmationis, ut dicunt *Lugo d. 9. num. 152. Sporer l. c. n. 154. Elbel d. p. 17. et Croix lib. 6. p. 1. n. 169. cum Conc. Arriaga, et Bern. (contra Escob. l. 8. n. 55.)*. Et idem dicunt de sacramento Eucharistiæ *Lugo d. 9. n. 126. Sporer loc. cit. et Croix cum Suar. Conc. Aversa, Bernal, etc.*

Sacramentum autem baptismi, et ordinis invalidè quidem potest moribundo sensibus intentionem interpretativam, quia sine voluntate explicita nemo debet subire obligationem legum Ecclesiæ, et statûs clericalis. Ita communiter *Lugo d. 9. n. 119. et 127. ac Viva de sacr. q. 4. a. 7. n. 5. et 5. cum Suar. etc.* Verumtamen *Conin. Spor. Dicast. etc. ap. Croix l. 6. p. 1. n. 168.* censent ad suscipiendum baptismum sufficere intentionem implicitam contentam in contritione, vel attritione habita à suscipiente. His contradicunt *Suar. et alii*. Sed rectè *Lugo n. 129.* primam sententiam ait posse habere locum tantum in infideli, qui semper invincibiliter veram fidem ignoraverit. Ad sacramentum autem pœnitentiæ non sufficit intentio neque interpretativa, neque habitualis, sed requiritur intentio vel actualis, vel saltem virtualis, cum ibi requirantur pro materia actus pœnitentis, qui non possunt quidem haberi sine voluntate saltem virtuali recipiendi sacramentum; et hoc tenendum saltem in praxi, juxta dicenda de sacr. pœn. num. 457. Ad sacramentum verò matrimonii suscipiendum, certè non sufficit intentio interpretativa: sed sufficere aliquando habitualement censent *Holzm. t. 2. p. 8. n. 56. Croix l. 6. p. 1. n. 174. cum Sporer, Dic. Arriag., etc.* Et easum accidere posse, ait *Croix*, quando celebratur matrimonium per procuratorem; quia si hic contrahit dum principalis dormit, perficitur matrimonium cum intentione principalis, quæ non aliter quàm habitualis dici potest. Sed veriùs sentit *Lugo d. 6. n. 154.* in matrimonio semper requiri voluntatem saltem virtualem, quia cum uterque conjux non solum sit suscipiens, sed etiam minister sacramenti, in singulis eorum certè requiritur ea intentio qualis in ministris aliorum sacramentorum exigitur, ut diximus n. 16. et 18. In præfato autem casu procuratoris, rectè dicit *Lugo n. 159.* quòd illa

intentio veriùs dicenda est virtualis quàm habitualis, cum procurator contrahat virtute mandati, sive consensûs à principali præstiti.

DUBIUM II.

Quid requiratur, ut licitè et cum fructu suscipiatur?

- 83 Quæ requirantur in suscipiente sacramenta mortuorum, et quæ vivorum?
84 An aliquando possit ministrari viaticum à laïco, vel sacerdos non jejunos celebrare?
85 An magis dispositi majorem fructum recipiant? An sumant cum fructu hostiam ii qui nesciunt esse consecratam?
86 Plura notanda de suscipiente sacramenta cum mortali, aut veniali.
87 An omnia sacramenta causent gratiam, remoto peccato?
88 An liceat petere sacramentum à ministro excommunicato?
89 An à ministro peccatore?

85. — « **R**ESP. Ad effectum baptismi et pœnitentiæ, requiritur, et sufficit præter voluntatem sumendi sacramentum, dispositio fidei, spei, et attritionis, non autem requiritur charitas, sive ut gratiam habeat; » (*Vide dicenda n. 159. et 457.*) « quia hæc sacramenta dicuntur mortuorum, quòd ipsa primam gratiam, seu vitam donent. Ad reliqua verò sacramenta, quæ dicuntur vivorum, requiritur, ut sit in gratia » (*Sed nota hic prop. damnatas ab Alexand. VIII. nempe prop. 22. quæ dicebat: Sacrilegi sunt judicandi, qui jus ad communionem percipiendam pretendunt, antequam condignam de delictis suis pœnitentiam egerint. Et prop. 25. Similiter arcenli sunt à sacra communionem, quibus nondum inest amor Dei purissimus, et omnis mixtionis expers*), « quia ista non primam, sed secundam tantum gratiam, id est augmentum tantum gratiæ conferunt. Etsi subinde per accidens dent primam, cum quis putat bonâ fide se carere mortali. *Laym. dub. 6. Bonac. d. 4. q. 6. p. 2.* »
84. — Hoc quidem probabile est cum *D. Thom. Vide dicenda num. 87.* Hinc rectè dicunt *Gonet, Henno, et Cont. Tourn. (vide infra n. 257.)* posse laïcum moribundo viaticum ministrare, si desit sacerdos qui eum absolvat: et etiam sacerdotem celebrare posse non jejunos ad ministrandum viaticum moribundo sensibus destituto, qui non possit confitèri, ut

Viva q. 1. art. 5. n. 6. cum Laym. Fill. Secus autem, si absolutionem sacramentalem ille receperit; vide infra n. 286.

Unde resolves:

85. — « 1. Etsi æqualiter dispositi æqualem, magis tamen » dispositi majorem sacramenti fructum præter characterem » consequuntur; tum quia congruum est sacramenta ita in- » stituta esse, ut uberior gratia detur pro dispositione subje- » cti; tum quia non videtur is, qui vehementem attritionem » ad baptismum vel pœnitentiam affert omni fructu carere. » 2. Qui sumit hostiam, quam nescit esse consecratam, » cum instar alterius animalis, sine intentione sumendi sa- » cramentum, sumat, accipit quidem materialiter rem, » quæ est sacramentum, non tamen sacramentaliter, et cum » fructu. » (Ita S. Th. p. 5. q. 80. art. 5. ad 5. cum Lugo, Suar. Croix l. 6. p. 1. n. 178. contra Arriag. et Dic. quorum » sententiam immeritò probabilem vocat Croix). « Idem docet » Bon. de eo, qui sumit sacramentum ex causa famis, quòd » videtur intelligendum, si ex ea sola: neque enim videtur » sacerdos fructu sacramenti privari, etsi sumpturus calicem, » simul etiam levare sitim intenderet. Vide Bon. l. c. n. 5. » 86. — Notandum I. Ad baptismum requiritur actus fidei, » et spei, saltem virtualis, ut omnes docent cum Suar. et Croix » l. 6. p. 1. n. 187. etiam actus contritionis, sive attritionis, » ut tenent Salm. cum D. Th. (vide infra n. 459.) si baptizan- » dus habeat grave peccatum, ut patet ex Trid. sess. 14. c. 1. » de pœnit. Ad Eucharistiam autem præmitti debet ex speciali » præcepto confessio, et absolutio ab omni mortali. Utrum » autem pro aliis sacramentis vivorum sufficere præmittere » tantum contritionem? Affirmatur communissimè cum Lugo d. » 8. sect. 9. Laym. Vasq. Croix n. 190. et aliis, contra Marsil. » et Adrian. Vide dicta n. 54.

Not. II. Est certè peccatum grave, sacramentum suscipere cum mortali; et est gravius, quàm illud indignè ministrare, aut conficere; ut Croix n. 195. cum Dic. et aliis. Utrum autem in aliquo casu liceat suscipere sacramentum in mortali? Videtur negare Suar. de Euch. d. 66. sect. 1. loquens de sumenda communione; sed communius affirmant Henriq. Aversa, et Bosco ap. Croix l. 6. p. 1. n. 194. Idque pro casu rarissimo non videtur improbable, putà si hostia consecrata esset profananda ab hæreticis, et ab aliis pro illa subita irruptione

non posset tam citò conteri; tum videtur posse eam sine peccato sumere, licèt sine fructu; tunc enim non sumeret ut sacramentum, sed tantum absconderet in corpore suo, sicut in pariete, ad eam liberandam ab injuria, ut dicunt Lugo de sacr. d. 9. num. 8. de Euch. d. 14. n. 5. Croix l. 6. p. 2. n. 514. Tamb. de comm. c. 1. n. 76. et Dian. p. 3. tr. 15. r. 74. cum Vasq. Hurt. et Ochag. Idem probabiliter dicunt Lugo dict. d. 9. cum Vasq. et Croix num. 517. cum Hurt. Ochag. Diana, et Leand. de hæico accumbente in scamno communicantium, qui recordaretur peccati mortalis, et non posset elicere contritionem ob angustiam temporis. Vide dicta n. 55.

87. — Quæritur I. An sacramenta validè, sed, cum fictione suscepta, remoto obice, reviviscant? Nomine *fictionis* hic non intelligitur ea quæ reddit sacramentum nullum, ut est defectus intentionis, sed ea cum qua sacramentum validè suscipitur, nempe cum quis accedit sine dispositione requisita ad sacramentum. De sacramento baptismi (excepto Scoto et aliis paucis) omnes communiter id affirmant cum Petroc. t. 5. p. 99. q. 6. Conc. tom. 8. p. 185. n. 11. Lugo de sacr. d. 9. n. 22. Tourn. Prælect. theol. de bapt. q. 4. art. 2. concl. 2. et aliis ex D. Th. 5. p. q. 69. art. 10. ubi loquens de gratia baptismi sic ait: *Impediatur autem quandoque per fictionem; unde oportet quòd, remotà eà per pœnitentiam, baptismus statim consequatur suum effectum.* Et prius id docuit S. Aug. lib. de bapt. contra Donatist. cap. 12. ubi dixit: *In illo qui fictus (ad baptismum) accesserat, tunc valere incipiet, cum illa fictio veraci confessione recesserit.* Ratio, quia peccatum ante baptismum, vel in ipsa pereceptione baptismi consummatum non subjicitur Ecclesiæ clavibus, unde necesse est remitti per solam virtutem baptismi, qui sublato obice habet effectum prius suspensum ratione fictionis. An autem ad hunc effectum obtinendum requiratur in suscipiente contritio? Negant Suar. 5. p. d. 28. sect. 3. concl. 1. et Lug. n. 55. cum Conc. et commun. (contra Vasq.) dicuntque sufficere attritionem; vide dicenda n. 459. Idem quod de baptismo dicunt etiam de sacramento pœnitentiæ (casu quo fieret confessio valida et informis, juxta dicenda num. 441.) Lugo d. 9. n. 100. Salm. de bapt. c. 6. p. 5. n. 55. (contra Petr. ex S. Thom. in 4. d. 17. qu. 5. art. 4. q. 1. qui loquens de pœnitente, qui fecerit confessionem validam, sed

informem, dicit: *Quamvis tunc non percipiat absolutionis fructum, tamen recedente fictione percipere incipiet; sicut etiam est de aliis sacramentis.* Ratio (ut ait *Lugo*) quia si hic postea conteritur, jam peccatum ei remittitur, et remittitur quidem, sine eo quòd directè illud clavibus subjiciat. Idem ajunt *Lug. n. 105. et Suar. d. 65. s. 8. Croix n. 199. cum Palud. Sylv. Conc. ap. Salm. de sacram. in genere c. 5. p. 5. n. 67. (contra Sotum, Hurt. Bosco, et Bernal ap. Croix l. c.)* de sacramentis characterem imprimentibus, prout de confirmatione, et ordine; quia cum hæc sacramenta nequeant iterari, videtur consentaneum divinæ bonitati, ne tales suscipientes relinquuntur destituti gratiâ sacramentali, tam proficuâ in confirmatis ad resistendum tentationibus, et in ordinatis ad obeunda munia clericalia; et hanc sententiam ait *Petr. solidissimum* habere fundamentum. Idem dicunt *Escob. l. 8. num. 182. Croix nmu. 202. Salm. l. c. cum Pal. Arriaga, Cajet. etc. ac Lugo n. 105. cum Suar. et Conc. de sacram. extremæ unctionis, et de matrimonio; quia (ut ajunt) etiam congruum videtur, quòd, cum extrema unctio non possit iterari eodem mortis articulo, nec matrimonium vivente eodem conjuge, interim fideles non careant gratiâ sacramenti.*

Rectè autem *Lug. n. 108. Croix n. 200. cum Suar. Conc. Fill. etc. communiter, contra alios*, negant hoc de Eucharistia, quæ ex sua institutione frequenter potest iterari: idcirco non fuit opus hanc tribuere efficaciam tali sacramento, ut subveniatur fragilitati hominum. E converso in hoc sacramento sequeretur absurdum, quòd sacerdos qui pluriès in sua vita sacrilegè celebrasset, si in morte cum remissa attritione confiteretur, reciperet totum cumulum gratiarum tot sacrilegarum communionum; imò quòd sæpius indignè celebrasset, eò uberiùs gratiis ditaretur. Censet autem *Croix n. 200. cum Scoto, Palao, etc.* quòd si quis communicet et removeat obicem, antequam species Eucharistiæ consumentur, is non carebit gratiâ sacramenti. An autem suscipiens sacramentum cum veniali habituali, vel actuali, peccet? *vide dicenda de Euchar. n. 270.*

88. — Quæritur II. An liceat petere sacramenta à ministro indigno? Hic distinguere oportet ministrum indignum ob aliquam censuram, vel inhabilitatem, et indignum ob peccatum mortale. Resp. I. Si minister est indignus per censu-

ram, etc. et non est toleratus, nimirum sit excommunicatus vitandus, vel publicè et nominatim suspensus, vel irregularis per sententiam (*vide Croix lib. 6. p. 1. n. 210.*), certè non licet ab eo petere sacramenta, nisi in extrema vel gravissima necessitate: in qua omnes dicunt licitum esse suscipere baptismum, et pœnitentiam, ut *Suar. 5. p. dist. 11. sect. 1. n. 6. Cont. Tourn. de sac. cap. 2. art. 1. §. 5. Antoine de sac. c. 2. q. 15. Bonac. de excommunic. dub. 2. q. 1. p. 2. §. 5. Croix l. 6. p. 1. n. 209. et Salm. de sacram. in gen. c. 8. p. 2. n. 16. et 18. cum Sayr. Gran. Corn., etc. ex D. Aug. l. 1. de bapt. cap. 11.* Idem probabiliter de sacramento Eucharistiæ dicunt *Nav. cap. 22. n. 4. Suar. l. c. n. 17. Bon. l. c. Viva de sac. q. 1. a. 8. num. 10. cum Sot. et Salm. ibid. n. 22. cum Cornejo. Nugn. (contra Sayr. Avila, etc.).* Et adhæret *Cont. Tourn. loc. cit. ex cap. Quod in te, de pœnit. et rem. ubi Innoc. III.* quamvis neget morientibus extremam unctionem tempore interdicti generalis, non negat tamen pœnitentiam, viaticum. Idem sentiunt de sacramento extremæ unctionis *Escob. Henr. et Dic. ap. Croix d. n. 209.* eò quòd tale sacramentum potest per accidens gratiam causare; sed meliùs id non admittunt *Suar. Bon. ll. cc. Elbel tom. 5. p. 69. n. 67. item Conc. Fill. Avila, et Cornejo apud Salm. ibid. n. 25.* nisi quando infirmus non potuerit aliud sacramentum recipere. Pariter dicunt *Suar. l. c. et Corn. ap. Salm. ibid. n. 24.* licitum esse recipere sacrum ordinem ab Episcopo excommunicato, quando in aliqua provincia remota ille solus existeret, et talis ordinatio redundaret in bonum communitatis. Idem dicunt præfati AA. de sacramento matrimonii, casu quo esset necessariùs vel ad salutem spiritualem morientis, vel ad magnam utilitatem temporalem filiorum, nec alius adesset minister. An autem excommunicatus vitandus validè ministret sacramentum pœnitentiæ in extrema necessitate? Hoc negandum: *vide dicenda num. 560.*

Resp. II. Si verò minister sit excommunicatus, vel suspensus toleratus, questio est inter DD. an liceat ab eo petere sacramenta sine gravi causa? Negant alii, sed veriùs affirmandum; quia conc. Constantiense absolutè concessit fidelibus communionem cum toleratis; *vide dicta num. 55. et dicenda de cens. n. 159.*

89. — Resp. III. Cùm autem minister est indignus ob peccatum mortale, *D. Th. 5. p. q. 64. art. 6. ad 2.* videtur indistinctè concedere posse suscipi sacramenta à peccatore occulto, dicens: *Quamdiu (minister) ab Ecclesia toleratur in ministerio, ille qui ab eo suscipit sacramentum non communicat peccato ejus.* Et idem habetur in *cap. Vestra. 7. de cohabit. cler. etc.* ubi dicitur: *Sine dubitatione teneatis, quòd à clericis, et presbyteris quamquàm fornicariis, quamdiu tolerantur, nec habent operis evidentiam* (id est ut explicat Glossa, quando ipsi non sunt condemnati vel confessi in jure), *licetè divina mysteria audiantur, et alia recipiantur sacramenta ecclesiastica.* Hoc tamen sanè intelligendum valère tantùm ad excusandum, ne contraveniatur prohibitioni Ecclesiæ; cæterùm, ad suscipiendum sacramentum à peccatore, semper requiritur rationalis causa, juxta dicta *lib. 5. num. 47. et 49.* Utique alibi docet idem *D. Thom. in 4. d. 24. qu. 1. art. 5. qu. 5. ad 5.* ubi ait: *Præter necessitatis articulum non esset tutum, quòd eum* (scil. pastorem) *induceret ad aliquod sui ordinis exequendum, durante tali conscientia, quòd ille in peccato mortali esset.* Nomine autem necessitatis rectè explicat *Cont. Tourn. ibid. concl. Cæterùm*, intelligi hic moralem necessitatem; unde probabiliter sufficit ad excusandum etiam causa gravis utilitatis, ut docent communissimè *Suar. part. 5. d. 18. sect. 1. Sanchez. de matr. lib. 7. d. 9. num. 8. Pal. t. 5. tr. 18. d. 7. p. 15. num. 5. Viva qu. 1. art. 7. n. 10. Croix l. 6. p. 1. n. 211. Mazzot. t. 5. pag. 68. Tolet. l. 1. c. 88. Fill. tr. 4. c. 8. qu. 6. Escob. l. 8. n. 512. Anacl. pag. 555. num. 56. Holzm. t. 2. p. 16. n. 84. Elbel t. 5. p. 18. n. 65. citans Scot. in 4. d. 5. qu. 2. §. Quantum. Spor. t. 5. p. 27. n. 179. Bon. d. 1. q. 6. p. 5. n. 1. cum Con. Val. Reg. Henr. et Salm. de sacram. in gen. c. 8. p. 2. n. 54. cum Led. Nunn. et commun., ut asserunt.*

Hinc ajunt DD. licetè recipi sacramenta à ministro peccatore: I. Si urgeat præceptum confessionis, vel communionis, ut dicunt *Suar. l. c. Conc. t. 8. p. 105. n. 9. et Escob. lib. 8. n. 516. cum Vasq. etc.* II. Si ex dilatione susceptionis immineat periculum lapsus. *Cont. Tourn. loc. cit.* III. Si debes implère præceptum missæ audiendæ. *Suar. loc. cit. cum Concina. et Scoto apud Escob. num. 514.* IV. Si

aliàs diu debeas permanère in mortali, et nequeas alium adire confessarium; ita *Tourn. l. c.* Sed meliùs *Suar. l. c. et Antoine de sacr. c. 2. q. 15. r. 5.* excusant ab omni culpa eum, qui est in mortali, si nolit neque ad horam expectare, quia non est modica utilitas quamprimum à peccato liberari. V. Si carère debeas (saltem diu) communione, ut *Suar. loc. cit. et Escob. n. 519.* Et idem ait *Suar.* si carère debeas fructu confessionis, etiamsi non habeas mortale. An autem sufficiat causa non carendi fructu alterius sacramenti? *Negat Croix n. 211.* Sed affirmant *Suar. et Escob. n. 516.* si minister sit parochus, vel sit paratus, et non sit alius dignè ministrans. VI. Si aliàs nequeas lucrari jubilæum. *Cont. Tourn. et Croix loc. cit.* VII. Si indigeas perito direttore, et non habeas alium. *Cont. Tourn. ibid.* Modò (addit *Sporer tom. 5. pag. 27. n. 179.*) diu debeas alium expectare. VIII. Si vis missam applicare pro amico defuncto, ut *Sporer loc. cit.*

Dicit autem *Cajet. in 5. p. q. 64. art. 6. ad 2.* absolutè licitum esse petere sacramentum à proprio parochio, sine ulla gravi causa; sed veriùs hoc negant *Conc. p. 105. n. 5. et Salm. l. c. n. 58. cum Nav. Soto, Bon. et Led.* si facilè possis alium adire. Sic etiam dicunt *Conc. et Antoine ll. cc.* non licère petere sacramenta ab hæretico, vel schismatico nisi in casu extremæ, vel gravissimæ necessitatis. Sed de hæretico vide num. 560. An autem sit mortale sine gravi causa petere sacramentum ab indigno ministro parato? *Negant Sotus, Nav. Sa, Dian. etc. apud Salm. tr. 1. c. 8. p. 2. n. 45.* Sed rectè affirmant *Salm. ibid. num. 42. cum Sylv. Molin. Valent. Arag. etc.* juxta dicta *l. 5. num. 47. et 79.* Tantùm exciperem cum, qui sumeret Eucharistiam à sacerdote indigno, qui eam actu aliis ministraret: ut dicunt *Suar. l. c. et Escob. n. 519.* juxta sententiam allatam num. 55. v. *Hinc*, nempe quòd unum tantùm sit peccatum pluribus Eucharistiam ministrare. Sic pariter puto illicitum esse sine gravi causa inservire sacerdoti indignè celebranti; contra *Suar. l. c. Bon. n. 7. et Salm. n. 41. cum aliis*, qui id admittunt, quando sacerdos facilè possit alium invenire.

Certum est autem, quòd quisvis minister præsumitur dignus, nisi constet oppositum, ut communiter docent *Con. t. 8. p. 105. n. 4. Cont. Tourn. de sac. cap. 2. art. 1. §. 5.*

v. Not. 1. ex illo Apostoli 1. Corinth. c. 15. §. 5. *Charitas non cogitat malum; Elbel et Croix lib. 6. num. 216. cum Avila, Dic. et aliis communiter.* Hinc probabiliter infertur posse peti sacramentum adhuc ab eo qui scitur paulò antè peccasse, quia præsumendus est ipse jam se disposuisse saltem per contritionem: ita *Suar. d. 18. sect. 1. in fine, Bonac. punct. 5. num. 6. Croix num. 216. Mazzott. cum Sporer, Salm. l. c. n. 40. cum Vasq. Con. Sayr. Reg. Dic. et aliis communiter: et idem sentit Tourn. p. 56. v. Not. I. dicens: Imò ut sciam ab eo recens et graviter peccatum esse; adhuc enim sapienter præsumam eum, si præsertim ad ministranda sacramenta spontè præsto sit, id, quod sui erat, fecisse, ut Deo reconciliaretur; certè (ait S. Th. in 4. dist. 24. q. 1. art. 5. q. 5. ad 5.); quia in instanti homo à divina gratia emendatur. Rectè tamen id limitant 1. *Suar. et Bon. ll. cc. cum Conc. Vasq. Sayr. Reg. et aliis communiter*, si constet ministrum esse consuetudinarium, vel esse in occasione proxima peccandi (intellige voluntaria). Limitat 2. *Gob. apud Croix dicto num. 216.* si minister post peccatum confessionem non præmiserit ante missæ celebrationem.*

CAPUT IV.

Quid sint sacramentalia, et quid efficiant

90 *Quid, et quæ sint sacramentalia?*

91 *An sacramentalia vim habeant ex opere operato?*

92 *Quomodo per sacramentalia remittantur peccata?*

93 *Plura notanda.*

94 *De usu agnorum Dei, aquæ benedictæ, et similium.*

90. — « **R**ESP. 1. Cæremoniæ ecclesiasticæ, quæ vulgò dicuntur sacramentalia, sunt actus externi religionis, ad colendum Deum accommodati. Tales autem communiter vocantur, oratio dominica, aqua benedicta, esus eulogiarum olim in usu, confessio generalis, eleemosyna, benedictio ab Episcopo, vel abbate consecrato data, quæ ex antiqua traditione dicuntur remittere venialia, continentur hoc versu:

Orans, tinctus, edens, confessus, dans, benedicens.

» Ad quæ etiam revocantur tunsio pectoris, unctio in regem

» et similes; item multæ aliæ cæremoniæ, et res etiam ipsæ sacræ, quæ in Ecclesia partim ab apostolis traditæ, partim postea institutæ sunt, ut exorcismi, insufflationes, prima tonsura, benedictiones, et consecrationes variarum rerum, et personarum, ut Ecclesiæ, calicum, etc. ipsæ etiam herbæ, lumina, vinum S. Joannis, cerei agni, signum S. Crucis. Queritur ergò, quam vim habeant: nùm ex opere operantis, cum certum sit, sicuti per alia pia opera, sic etiam iis nos merèri; seu ex opere operato?

91. — « **R**ESP. 2. Non habent vim ex opere operato conferendi gratiam, aut remittendi peccata vi sua, et per se, sed tantum quatenus in nobis pium motum excitant. Ratio prioris est, tum quia nusquam promissio gratiæ, aut remissionis peccatorum iis facta reperitur; tum quia peccatum etiam veniale non remittitur sine infusione gratiæ, quam conferendi ea nullam per se habent vim. Ratio posterioris est, quia id accommodatum est sacramentalium institutioni, et consecrationi, quæ fit per preces Ecclesiæ, quibus ipsa nobis tales motus precatur. *Conc. q. 71. art. 5.*

92. — Queritur ergò, quomodo culpæ veniales remittantur per sacramentalia?

Prima sententia cum Sot. Val. Led. Vict. etc. apud Croix l. 6. p. 1. n. 221. dicit sacramentalia ex institutione Ecclesiæ vim habere venialia remittendi ex opere operato; quia sacramentalia semper venialia remittunt, etsi non semper in nobis pium motum excitent.

Secunda sententia tamen communior, et verior, cum *Cont. Tourn. de sac. cap. 4. art. 2. Wigandt tr. 15. exam. 2. n. 25. S. Th. Lug. Suar. Bus. Croix l. c. Viva de sacr. qu. 1. a. 8. n. 7. et seq.* tenet per sacramentalia non remitti venialia ex opere operato, sed tantum quia per ea pius motus doloris, aut charitatis in nobis excitatur, quo venialia remittuntur. Idemque expressè docet *D. Th. 5. p. q. 87. a. 5. ad 1.* ubi ait: *Omnia ista causant remissionem peccatorum venialium implicitè, vel explicitè.* Hinc omnibus fidelibus consultum fit post summptionem aquæ benedictæ, etc. se excitare ad actum doloris, sive amoris,

Unde resolves :

93. — « 1. Gratia prævenientes, et pii motus conferuntur » per sacramentalia, per modum impetrationis, quæ non » omninò infallibilem effectum habent.

« 2. Peccat graviter, qui sacramentalibus falsam materiam » supponit, ut pro aqua lustrali faciendo urinam.

« 5. Sacramentalia quandoque operantur beneficia corpo- » ralia, v. g. sanitatem, per modum impetrationis, ratione » precum Ecclesiæ. Imò quædam etiam vim habere (v. g. » fugandi dæmonem) per modum operis operati, ex singulari » privilegio, docent *Henr. l. 1. c. 2. Sotus, et alii*. Quia, inquit, » etiam ethnici, in quibus nec intercesserunt preces Eccle- » siæ, nec meritum operantium, quandoque signo crucis » (quod quidam etiam putant de nomine Jesu) à dæmone » liberati fuisse dicuntur : quod tamen alii eorum virtuti » objectivæ, quasi naturali, adscribunt; de quo plura apud » *Schol. Vide Merat. d. 10. sect. 1.*

94. — Inter sacramentalia enumerantur agni Dei ex cera à Papa benedicti : super his notandum 1. Vetitum est sub excommunicatione eos inaurare, aut pingere, ut *Azor. ap. Croix l. 6. p. 1. n. 225. Not. 2.* Vendere eos carius, quia benedicti sunt, est injustitia, et simonia. Licitum tamen est eos vendere secundum suam materiam, ut rectè dicunt *Sanch. Dian. et Croix ib. cum communi, contra Azor. Not. 5.* Quamvis *Gobat. etc.* dicant esse veniale laicis eos tangere absque aliqua necessitate; probabile tamen est nullum esse peccatum, juxta usum nostrorum temporum, ut ajunt *Sanch. Dian. et alii ap. Croix n. 225.*

Projicere canibus ossa agni, vel ova, quæ benedicuntur, putat *Greterus* esse illicitum; sed negandum cum *Caj. et Croix n. 227.* Sicut etiam licitum est uti aquâ benedictâ, et candelis ad usum profanum, ut *Croix ibid. cum Tamb. contra alios.*

Missalia autem, et Biblia sacra, sicut etiam sacræ imagines non debent adhiberi ad usum profanum; secus verò dicendum de aliis chartis, ubi incidenter, et accessoriè inscribuntur nomina sacra. Ita *Croix n. 228. cum Gob.*

TRACTATUS II.

DE BAPTISMO, ET CONFIRMATIONE.

CAPUT I.

De baptismo.

95 Quomodo distinguatur baptismus?

96 De baptismo fluminis.

97 De baptismo sanguinis.

98 An, ut martyrium remittat culpam, requiratur in peccatore contritio, vel charitas?

99 Quando martyrium gratiam conferat?

100 An sint martyres, qui moriuntur in obsequio peste infectorum?

101 An liceat se offerre ad martyrium? Vel se prodere catholicum per abstinentiam à carnibus.

95. — « **N**ox agit hic de baptismo sanguinis, id est » martyrio; nec de fluminis, seu spiritus, id est contritione, » cum voto baptismi vel desiderio, quia non sunt sacramenta; » sed de baptismo fluminis, qui definitur: *Ablutio corporis » exterior, facta sub præscripta forma verborum.*

Baptismus igitur ex voce græca, quæ significat ablutionem, sive immersionem in aquam. distinguitur in baptismum fluminis, fluminis, et sanguinis.

96. — Infrà dicemus de baptismo *fluminis*, qui valde probabiliter cum *S. Th. 5. p. q. 66. art. 2. Salm. de bapt. c. 1. p. 2. dub. unic. n. 24. et seqq. Mag. sent. Sot. Vas. etc.* fuit institutus ante passionem Christi Domini, tempore quo Christus baptizatus est à Joanne. Baptismus autem *fluminis* est perfecta conversio ad Deum per contritionem, vel amorem Dei super omnia, cum voto explicito, vel implicito veri baptismi fluminis, cujus vicem supplet (juxta *Trid. sess. 14. c. 4.*) quoad culpæ remissionem, non autem quoad characterem imprimendum, nec quoad tollendum omnem reatum pœnæ: dicitur *fluminis*, quia fit per impulsum Spiritûs sancti, qui flamen nuncupatur. Ita *Viva de bapt. q. 2. art. 1. n. 2. Salm. tr. 2. c. 1. p. 1. n. 2. cum Suar. Vasq. Val. Croix l. 6. p. 1. n. 244. et aliis.* De fide autem est per baptismum fluminis homines etiam salvari, ex *c. Apostolicam, de presb. non bapt. et Trid. sess. 6. c. 4.* Ubi dicitur neminem salvari posse *sine lavacro regenerationis, aut ejus voto. Vide Petroc. p. 142. q. 6.*

97. — Baptismus verò *sanguinis* est sanguinis effusio, seu mors tolerata pro fide, aut pro alia virtute christiana, ut docent *S. Th. 2. 2. qu. 124. art. 5. Viva l. c. n. 2. Croix l. 6. p. 1. n. 252. cum Avers. Gob. etc.* Hic autem baptismus æquiparatur vere baptismo, quia quasi ex opere operato ad instar baptismi remittit culpam et pœnam: dicitur *quasi*, quia martyrium non ita strictè operatur sicut sacramenta, sed ex quodam privilegio ratione imitationis passionis Christi, ut dicunt *Bell. Suar. Sot. Caj. etc. apud Croix n. 258. et fusè Petroc. t. 5. c. 2. q. 5.* Ideò martyrium prodest etiam infantibus, dum Ecclesia SS. Innocentes prout veros martyres colit. Hinc benè docet *Suar. cum aliis apud Croix num. 257.* oppositum saltem temerarium. In adultis autem requiritur acceptatio martyrii saltem habitualiter ex motivo supernaturali, *Conin. Caj. Suar. Bon. et Croix n. 251. contra Viva n. 5.* qui nullam requirit acceptationem.

Patet autem martyrium non esse sacramentum, quia martyrium non est actio instituta à Christo; et ideò nec etiam fuit sacramentum baptismus Joannis, qui non sanctificabat hominem, sed tantum præparabat ad Christi adventum. *Vivà l. c. num. 5.*

98. — Quæritur tamen hic I. An, ut martyrium remittat

culpam et pœnam, requiratur in peccatore contritio, vel dilectio Dei super omnia, an sufficiat attritio? Certum est ad remissionem culpæ aliquam pœnitentiam requiri, ex *Trid. sess. 14. c. 1.* Ad quæsitum autem respondent *Wigandt tr. 11. ex. 5. n. 75. Con. t. 8. p. 151. n. 10. Viva d. q. 2. art. 1. n. 4. cum Bell. Caj. Pal. Less. etc. ap. Croix l. 6. p. 1. n. 258. et 259.* attritionem satis esse ad martyrium, sicut satis est ad baptismum; hoc enim privilegium, dicunt, martyrium obtinere ex privilegio, ut diximus, ob imitationem passionis Christi. Probabilius tamen est, quòd requiratur contritio, vel dilectio Dei supra omnia, ut docent *S. Bon. Scot. Con. Sayr. etc. ap. Croix, et Petroc. tom. 5. p. 154. q. 5. ex S. Th. 5. p. q. 66. art. 12. ad 2.* ubi dicit: *Effusio sanguinis non habet rationem baptismi, si sit sine charitate.* Et probatur ex *Apost. 1. Cor. c. 15. v. 5. Si tradidero corpus meum, ita ut ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest.* Neque martyrium subire, importat semper charitatem perfectam habere; nam posset quis velle potius mori, quàm peccatum novum committere propter metum inferni. Ceterum, ipsi adversarii advertunt necessarium semper esse, ut peccator ante martyrium conetur ad contritionem, vel confessionem, ne periculo damnationis exponatur.

99. — Quæritur II. Quandonam martyrium gratiam conferat, an in instanti mortis, aut vulneris lethalis. Probabile est cum *Suar. Bon. Dic. etc. cum Viva art. 1. n. 6.* conferre gratiam, quando martyr accipit lethale vulnus, aut cruciatum, licet postea miraculosè non moriatur; et ita verè martyr fuit *B. Joannes* in dolium ferventis olei immissus, et regina martyrum *B. Virgo Maria*, stans juxta crucem Jesu. Ratio, quia tunc jam in causa mors accipitur.

100. — Not. I. De illis, qui in obsequio pestiferorum ex charitate moriuntur, dicit *Martyrol. Rom. 28. Febr. Quos velut martyres religiosa fides venerari consuevit.* Et veros martyres esse tenent 12 academiæ, 15 Cardinales, et plus quàm 500 auctores, *contra Hurt. et alios; vide Croix l. 6. p. 1. num. 256.*

101. — Not. II. Illicitum est, sine divino instinctu, vel sine periculo scandali, temerè se ingerere in martyrium, ut communiter docent *S. Th. Navar. Sanch. Dic. etc. cum Croix n. 241.* Tum quia hæc esset quædam tentatio Dei: tum

quia homo non est dominus vitæ suæ. Vide dicta l. 4. n. 52. Hinc dicunt *Laym. l. 5. tr. 5. p. 5. c. 1. n. 6. et Gobatus ap. Croix l. c.* quòd peccaret, qui die veneris, à carnibus abstinendo, manifestaret se catholicum cum periculo vitæ; quia eo casu cessat præceptum ecclesiasticum abstinendi à carnibus, et urget præceptum naturale, quod est potius, servandi propriam vitam.

DUBIUM I.

Quid sit materia baptismi?

- 102 Quæ sit materia remota baptismi?
 103 I. Quæ sit materia certè valida? II. Quæ certè invalida? III. Quæ dubia? An in necessitate liceat ibi uti opinione etiam tenuiter probabili?
 104 Dub. 1. An sit materia apta aqua per artem chemicam educta? Dub. 2. An saliva, sudor, aut lacrymæ. Dub. 3. An aqua fluens ex vite? Dub. 4. An nix non soluta?
 105 Quæ sit materia proxima baptismi?
 106 Quær. I. An valeat baptismus, si quis projiciat puerum in flumen? Quid si baptizet cum aqua defluente ex tecto? An liceat in necessitate projicere puerum in flumen, ut baptizetur? An autem cum aqua nociva baptizare?
 107 Quær. II. An infans in necessitate possit baptizari in utero matris? Quid si baptizetur puer tantùm in capite egresso ex utero? Quær. III. An valeat baptismus, si aqua attingat tantùm vestes aut capillos? Qu. IV. An valeat baptismus collatus in scapulis, vel pectore? Quær. V. An requiratur trina ablutio. Quær. VI. An sufficiat ad baptismum una vel altera aquæ gutta?

102. — « **R**ESP. 1. Materia remota licita est aqua consecrata, si haberi potest; valida est omnis, et sola aqua elementaris, quæ morali hominum æstimatione sit naturalis, et usualis, qualis est putei, maris, paludis, pluvix, et item resoluta ex nive, grandine, glacie, licet accidentaliter quoad colorem, saporem, et odorem, alterata sit, ut aqua sulphurea, lixivium, juseulum ita tenuiter carne decoctum, aut aqua alteri corpori ita modicè admixta, ut usum communem, et æstimationem aquæ retineat. Ratio

responsionis est, ex *Joan. c. 5. v. 5. Nisi quis renatus fuerit ex aqua, etc.* Quam *S. Th.* confirmat triplici congruentia: I. est maxima commoditas aquæ. 2. Ejus facillimus usus. 3. Aptitudo ad significandum effectum, qui est emundatio à peccato.

Unde resolves:

« 1. Inepta materia baptismi est saliva, lotium, lacrymæ, sudor, cerevisia, item aqua sic permixta, ut non amplius sit apta ablutioni, nec vocetur aqua; v. gr. lutum, brodium, vinum lymphatum, item aquæ artificiales ex rosis, herbis, succisque expressæ; denique nix, grando, glacies non resoluta. Ratio est, quia morali hominum æstimatione non censetur aqua naturalis, et usualis. *Laym. l. 5. t. 2. c. 5. Bon. q. 2. p. 5.*

« 2. Quia de quibusdam tum ex dictis, tum aliis dubium est, v. gr. de juseulo et cerevisia valde tenui, lixivio (et secundum *Gran. in 5. p. c. 4. tr. 1. d. 5. dub. 2.* aqua rosea); hinc in necessitate licet illis uti, etsi postea baptismus sub conditione sit repetendus. Vide *Escob. Laym. Bonac. ll. cc.*

« 3. Uti aqua impurâ, vel non consecratâ, cum alia haberi potest, esse grave peccatum, ob sacramenti irreverentiam. *Bon. l. 1. c. 1. n. 7. Diana part. 9. t. 6. r. 55. et alii quinque.* Licet *Granad. et Quintanad.* putent non esse mortale, uti non benedictâ. (Genericè loquendo omissio aquæ benedictæ est mortale, ut dicunt *Cont. Tourn. de bapt. cap. 5. art 1. in fin. Ronc. c. 2. q. 2. cum Cabrera, et Diana, ac Salm. tr. 2. c. 2. p. 1. n. 14. cum Conc. Bon. et Pal. ex Clement. unic. de bapt. contra aliquos. In baptismo autem privato dicit Croix n. 265. cum Pasq. Gob. et Quintan. non requiri aquam benedictam (1); sed Cont. Tourn. paulò suprâ, asserit quòd baptismus, adhuc necessitate domi conferendus, debet curari, ut fiat aqua benedictâ, sive lustrali ob majorem decentiam).*

(1) « Cæterùm, inquit *S. Alph. Hom. ap. tr. 14. n. 8.* in baptismo privato probabile est, licere uti aqua non consecrata: *Croix, Gobat, Pasqual. et Quintan.* »

103. — Certum est et de fide, materiam remotam baptismi non esse aliam nisi aquam materialem, sive elementarem, ut patet ex concilio Lateran. relato in *c. Firmiter, de sum. Trin.* et ex *Trid. sess. 7. can. 2. de Bapt. ex illo Joannis c. 5. §. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua, et Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei.* Hinc videndum, quænam aqua sit materia valida, quæ invalida, et quæ dubia? I. Materia certè valida est 1. Aqua fontium, puteorum, maris, fluminum, lacuum, stagnorum, cisternarum, et pluvialis; et sic quæcumque simplex et pura, quæ propriam aquæ speciem retineat; nec refert frigida sit an calida: ita habetur in Rituali rom. jussu *Gregorij XIII.* 2. Est aqua resoluta ex nive, glacie, vel grandine, ut communiter docent *Conc. Trid. num. 6. Cont. Tourn. loc. cit. v. Collig. 1. Holzm. t. 2, c. 1. num. 93. Elbel t. 5. p. 23. num. 8. Ronc. de bapt. c. 2. Croix l. 6. p. 1. n. 262. et alii omnes.* 3. Aqua sulphurea sive mineralis ut docent *S. Th. 3. p. q. 66. art. 4. ad 4. Cont. Tourn. ibid. Holzm. Salm. l. c. n. 9. Antonin. et alii communiter.* 4. Aqua defluens in tempore nimboso à pariete, foliis, etc. *Cont. Tourn. Elbel n. 8. Ronc. c. 2. cum Gob. et Tamb.* 5. Aqua turbida mixta cum alia re, modò aqua sit materia prædominans. *S. Th. loc. cit. Cont. Tourn. Salm. ibid. Elb. Antoine, etc. sed vide infra not. III.* 6. Ros, et aqua collecta ex vaporibus densatis; putà in operculo ollæ, ut *Croix l. 3. part. 1. n. 22. Diana p. 3. tr. 4. r. 3. etc.* et adhæret *Conc. tom. 8. p. 427. n. 9.*

II. Materia certè invalida est 1. Sanguis, lac, vinum, urina, pituita, ut *Gonet, Man. tom. 6. c. 5. Salm. ibid. n. 3. et alii communiter.* 2. Succus expressus ex floribus, herbis, et radicibus, ut *S. Th. l. c. ad 3. Salm. tr. 2. c. 2. p. 1. n. 6. Gonet, Cont. Tourn. loc. cit. Elbel, etc.* Textum autem *Stephani II. ap. Gonet p. 88.* ubi videtur Pontifex approbasse baptismum collatum in vino, suppositum esse probant ipse *Gonet, Conc. n. 7. Cont. Tourn. ibid. cum Juenin. et Petrocorens. tom. 3. pag. 134. cum P. Nicolai.*

III. Materia autem dubia est 1. Jus, et lixivium; nam licèt *D. Th. d. q. 66. art. 4. ad 2. et 4.* dicat esse hæc materiam aptam ad baptismum, modò non habeant plus de aliena substantia quàm de aqua, imò addat, quòd si ex liquore sic inspissato exprimat aqua subtilis, benè potest in ea fieri

baptismus, sicut et in aqua quæ exprimitur ex luto; et *S. Doctorem sequuntur Conc. Salm. ibid. n. 9. Cont. Tourn. et Ronc.* Attamen non improbabiler *Palaeus tr. 19. part. 3. Elbel, Tamb. Dian. et Pasq.* dicunt absolutè jus, et lixivium esse materiam dubiam, eùm talis aqua magis corpus polluat, quàm lavet. 2. Aqua ex sale soluto; nam licèt *Pal. Laym. Sylv. Ang.* omninò negent hanc esse materiam aptam; tamen *Cont. Tourn. cum Bonacina et Henr. ac Conc. cum Leand. et communi* ut asserunt, dicunt esse materiam dubiam. 3. Cerevisia tenuis, ut ajunt *Antoine q. 1. et Sporer de bapt. p. 185.* et idem ait de tenui atramento *Croix n. 261. cum Gobat. Steph. et Esparsa.* Et hic sedulò notandum, quòd in extrema necessitate, si nequit habèri materia certa potest et debet adhibèri qualiscumque dubia sub conditione, ut communiter dicunt *Conc. Cont. Tourn. Salm. ib. n. 12. cum Lugo, Dian. et aliis.* Et hoc procedit non solum quando est tantum probabilis opinio pro valore sacramenti, sed etiam quando est tenuiter probabilis, ut rectè dicunt *Antoine n. 2. Holzm. n. 99. Viva Append. ad pr. dum. n. 11. v. Ratio. Croix lib. 6. part. 1. n. 110. et p. 2. n. 1162. ac Carden. in prop. Innoc. XI. cum Navar. et Soto.* Ratio, quia conditio sub qua sacramentum ministratur, sat reparat sacramenti injuriam; et contra, necessitas sat justa est causa, sacramentum eo casu sic conditionatè ministrandi. Et quando minister potest sacramentum baptismi, vel pœnitentiæ sic conferre, ad id tenetur quidem sub gravi ex præcepto charitatis; ut benè ajunt *Antoine, Holzm. et Viva l. c. cum Suar. Cajet. Sylvest. Con. Vasq. etc. communiter.*

104. — Dubitatur 1. An aqua per artem chemicam elucta ex floribus, plantis, aut radicibus sit materia valida ad baptismum, vel saltè dubia?

Prima sententia omninò negat, et hanc tenent *Gonet. Man. tom. 6. c. 5. Conc. n. 12. Salm. tr. 2. c. 2. p. 1. n. 6. et alii cum D. Th. 3. p. q. 66. art. 4. ad 3.* Quia aqua artificialis nunquam naturalis dici potest.

Secunda sententia verò, quam tenent *Elbel p. 23. n. 10. Holz. p. 21. n. 93. Cont. Tourn. cum Tann. Putean. etc. Croix n. 260. cum Dic.* Item *Conc. Tamb. Verricel. apud Renzium l. 1. de sacram.* meritò censet hanc esse materiam probabiliter validam, et idè in necessitate extrema omninò adhibendam.

Ratio, quia, ut philosophi existimant, in mixtis verè et formaliter remanent elementa, quorum quodlibet virtute chemicè resolvi potest in suam speciem, ita ut materia aquea sic resoluta sit vera aqua, prout satis videtur probari ex c. *In quadam, de cel. miss.* ubi Pontifex loquens de aqua quæ fluxit ex latere Christi, asserit verè esse aquam, quia dicit: *Sive fuit divinè virtute creata, sive de componentibus ex parte aliqua resoluta; cum naturaliter (nota) possit elementatum in elementa resolvi.* Dices: Ergò etiam vinum, et oleum hoc modo posset esse materia baptismi; cum in vino et oleo etiam adsit pars aquea. Respondeo, quòd ideò hæc non sunt materia baptismi, quia substantia aliena superat aquam: sed bene posset esse, si per artem aqua è vino vel oleo eliceretur. Nec convincit ratio opposita, nempe quòd aqua artificialis differat specie ab aqua naturali; talis enim aqua extracta, ut supra, dicitur quidem artificialis, non quia arte fiat aqua, id quod non erat aqua; sed quia aqua naturalis arte separatur ab aliis elementis. Meritò autem dicunt *Sylv. v. Bapt., et Renzi l. c. q. 5.* aquam distillatam esse veram aquam naturalem, cum sit ejusdem speciei; unde aquæ distillatæ cum rosis, aut aliis floribus similibus cum materia prædominans sit aqua, videtur non dubitandum esse materiam validam (quamvis non licitam) ad baptismum, ex *D. Th.* qui cum aliis communiter (*d. qu. 66. art. 4. ad 2.*) docet aptam esse materiam aquam mixtam cum alia re, quæ sit minoris quantitatis. *Vide dicta n. 105.*

Dub. 2. An saliva sit materia apta, vel saltem dubia ad baptismum? Affirmant *Pal. p. 5. n. 2. et Conc. apud Tamb.* Sed verius dicunt esse materiam omninò ineptam ipsi *Tamb. Gonet, Cont. Tourn. Salm. Croix, Antoine, et alii communiter*; et patet ex cap. penult. de bapt. ubi *Innoc. IV.* loquens de baptizatis cum saliva respondit: *Dubitare non debes illos verum non habere baptismum.* Et idem dicendum de sudore cum *Tamb. Renzi, Fill. c. 2. n. 26. et communi, ex cap. In quadam, de cel. miss.* ubi dicitur: *Cum in sacramento baptismatis non regeneremur in phlegmate, sed in aqua.* Et idem rectè docet *Filliuc. cum aliis communiter* de lacrymis ob eandem rationem, accepto nomine *phlegmatis* tam pro sudore, quam pro lacrymis.

Dub. 3. An sit materia baptismi aqua fluens ex vite, aliisve arboribus? Omninò negant *Salm. Ronc. et Conc. tom. 8. p.*

127. n. 8. cum communi ut asserit, quia liquor ille succus est arboris, non aqua. Sed melius *Cont. Tourn. cum Dicast. et Renzi cum Pasqualig. Verricel. etc.* dicunt esse materiam dubiam.

Dub. 4. An glacies sive nix non soluta sit materia apta? Negant pariter *Conc. n. 7. et Croix n. 262. cum Tannero*; sed dubitant *Aversa ap. Croix, et Hurtad. Præp. ac Putean. apud Renzi*; ideò dicunt posse in necessitate adhiberi sub conditione.

105. — « Resp. 2. Proxima materia baptismi est ablutio: » quæ validè fit tribus modis, scilicet immersione, aspersione, » infusione, juxta praxim diversarum Ecclesiarum, quæ ser- » vanda est, ita ut morali hominum judicio censeatur esse » lotus; ex præcepto tamen caput abluendum est, quod praxis » Ecclesiæ habet. Ratio est, quia quolibet horum modorum » fieri potest ablutio. Et quidem trinam mersionem non esse » necessariam constat ex concilio Toletano. Ubi tamen trina » vel immersio, vel infusio usitata est, sine gravi peccato ex- » tra necessitatem non potest prætermitti, ut docet *S. Th.* » Etsi alii, secluso scandalo, et contemptu, dicant esse tan- » tum veniale. *Laym. l. c. n. 4. Bonac. loc. cit.*

Unde resolves:

« 1. Non verè baptizatur, cujus nulla pars immediatè tangitur, v. g. infans in utero, vel cista; vel adultus, cujus vestes tantum sint aspersæ. *Laym. Bon. ll. cc.*

« 2. Non requiritur ad valorem, ut qui baptizatur emergat ex aqua: » (*putà si immergatur in flumen*): « quod tamen » grave peccatum est, esto nihilominus moriturus esset baptizandus. *Laym. c. 5. n. 5.* uti etiam matrem nihilominus morituram, vel mortis ream aperire, ut infans baptizetur. » *Laym. l. 5. t. 2. c. 5. num. 2.* ubi unicum casum excipit, » si nimirum mater sit morte digna, et si supplicium dif- » feratur, infans certò sit moriturus ante nativitatem. Verum » rectè addit ex *Suar.* casum hunc vix moralem, et practicum esse. *Vide l. c.*

« 3. Invalidus est baptismus: I. Si quis labatur in aquam, » vel ab alio protrudatur, et tamen formam pronuntiet. II. » Si formam pronuntians teneat puerum, et alter abluat,

» aut aquam effundat. III. Si aqua è fonte prosiliente, aut
 » stillicidio decedente, baptizandus ei se submittat. Ratio est,
 » quia in his non tu, sed alter abluit. *Bon. part. 5.*
 » « 4. Ob probabilem utrinque sententiam, dubius est baptis-
 » mus (ideòque si in necessitate datus, repetendus sub con-
 » ditione) I. Si tantum una, vel altera gutta sit adhibita,
 » v. gr. si more aquæ lustralis multitudo sit aspersa: quod
 » sine necessitate non licet, cum ad ablutioem non videatur
 » sufficere quicumque aquæ contactus, sed requiri successi-
 » vus, cum aliquo motu. *Bon. l. c. n. 15. ex Suar. Conc. etc.*
 » In casu tamen necessitatis sic baptizare concedunt *Merat.*
 » *t. 5. d. 2. sect. 4. Granad. in 5. p. c. 4. tract. 1. d. 4.*
 » *n. 12.* II. Si tantum sit abluta pars minus principalis, v. g.
 » digitus, manus, vel pes; nam si pars principalis, v. g.
 » scapulæ, vel pectus, nemo dubitat. III. Si tantum erines
 » sint tincti, licet *Card. de Lugo resp. mor. l. 1.* hunc validum
 » esse contendat. IV. Si infans tinctus sit involutus adhuc se-
 » cundinis suis, id est pelliculæ corpori annatæ, in neces-
 » sitate tamen in prædictis casibus baptismus debet conferri
 » sub conditione. *Hurtad. de bapt. d. 1. diff. 12. Vide Laym. l. c.*
 » « 5. Cum terna usurpatur affusio, aut immersio, ad nomen
 » Patris, et Filii, et Spiritus sancti, juxta proximum Ecclesiæ,
 » cavendum, ne ter, sed semel tantum pronuntietur forma.
 » Quæ rectius ita profertur, ut ante tertiam ablutioem non
 » finiatur; quia forma, cum quacumque prima ablutioe,
 » baptismum constituit. *Reg. lib. 27. cap. 5. Laym. lib. 5.*
 » *t. 1. c. 5.*

406. — Quæ. I. An valeat baptismus, si quis projiciat
 infantem in puteum, vel flumen, et formam pronuntiet?

Prima sententia negat, et hanc tenet *Scotus in 4. dist. 4.*
q. 5. quem sequuntur *Mastrius, Frassen, et alii Scotistæ com-*
munitè, item *Cont. Tourn. de bapt. cap. 5. art. 2. concl. 2.*
et Sotus, Sylvest. Tamb. etc. Ratio, tum quia non potest dici
 immersio, cui non succedit emersio; tum quia contactus aquæ
 debet esse à ministro, at hæc ablutio non esset à ministro,
 sed à mole corporis in aquam projecti.

Secunda sententia verò affirmat, et hanc tenent *Suar. d. 20.*
sect. 5. Laym. p. 5. n. 5. Conc. t. 8. p. 155. n. 11. cum Gonet,
Val. Pal. Panorm. Fill. Vict. etc. et probabilem vocant *Salm.*
tr. 2. c. 2. p. 2. n. 25. Ratio, quia jam ibi concurrunt omnia

requisita, nempe materia, forma, et intentio ministri. Utra-
 que probabilis est, et quia talis quæstio vix ad praxim redu-
 citur, superfluum censeo in ea immorari. Benè autem adver-
 tit *Cont. Tourn. loc. cit.* quòd si talis infans superviveret,
 esset quidem saltem sub conditione rebaptizandus.

Certum est autem cum *Cont. Tourn. ibid. et communi,*
 validum esse baptismum cellatum cum aqua venenata, aut
 ferventi, unde infans enecetur; quia hæc jam reputaretur
 usualis ablutio: quòd autem aqua sit venenata, fervens, vel
 gelida, per accidens se habet. Sic etiam validus est bap-
 tismus, si quis, aqua defluente ex tecto, puerum submittat,
 et formam proferat, ut rectè dicunt *Conc. n. 12. et Cont. Tourn.*
de bapt. cap. 5. art. 2. concl. 1. v. Collig. 4. Secus autem ait
Cont. Tourn. ibid. si accessio aquæ ad corpus baptizandi fieret
 ab altero, quia tunc non verificaretur forma, *Ego te baptizo,*
 quæ requirit ablutioem faciendam ab ipso baptizante.

Omninò autem tenendum est cum *Cont. Tourn. loc. cit. in fin.*
Conc. l. c. Antoine p. 470. art. 4. Salm. c. 2. n. 53. cum Suar.
Vasq. Pal. Conc. Laym. etc. communiter (contra aliquos apud
Dian. p. 5. tr. 5. r. 14.), nunquam licere projicere in flumen
 infantem ad eum baptizandum, quamvis sit mox decussurus
 sine baptismo; quia nunquam est licitum ob quancumque
 causam directè occidere innocentem; ex illo *Exodi c. 25. v. 7.*
Insontem, et justum non occides. Et ob eandem rationem non
 licet incidere ventrem matris proximè morituræ, ut ejus
 infans baptismum recipiat, ut communiter etiam dicunt
Cont. Tourn. de bapt. cap. 7. art. 1. sect. 2. concl. 1. in fin. ac Salm.
tr. 2. c. 2. p. 2. n. 53. cum Con. (contra Comitol.) ex D. Th.
qui in 5. p. q. 68. art. 11. ad 5. id expressè docet, inquit;
Non debet homo occidere matrem, ut baptizet puerum: si tamen
mater mortua fuerit, vivente prole in utero, debet aperiri,
ut puer baptizetur. Nec valet dicere, quòd vita spiritualis
 infantis debet præferri vitæ temporali matris; nam hoc intel-
 ligendum, ut quisque debeat quidem mortem sustinere, non
 autem, ut debeat, nec ut possit mortem sibi inferre, vel
 alterum occidere pro salute spirituali proximi. Hic autem benè
 advertit *Croix n. 295.* quòd, mortuà matre, statim os ejus
 est aperiendum, ne infans suffocetur. Insuper putat *Cont.*
Tourn. de præc. charit. sect. 4. punct. 1. concl. 2. v. Collig. 5.
et Croix l. 6. p. 1. n. 295. cum Roynaud. Gob. etc. ex judicio

medicorum, benè posse matrem incidi, et infantem baptizari, sine morte matris: et hoc casu dicunt licitè fieri incisionem, et matrem tenèri eam pati, si mater sit robusta, et chirurgus peritus: et hoc casu dicunt DD. licitè chirurgum incisionem facere, et matrem tenèri eam pati, etiamsi (*Cont. Tourn. ibid.*) adsit periculum sœe mortis. Sed hic omninò puto distinguendum: nam respectu ad chirurgum, dico tunc eum posse incidere matrem, si periculum mortis illius sit remotum; secùs si proximum aut probabile: sicut enim illicitum est occidere matrem, ut puer baptizetur, ut vidimus cum communi ex *D. Th.*, sic etiam non licet matrem probabili periculo mortis exponere: quod periculum non video quomodo vitari possit in tam gravi incisione; videant periti. Respectu verò matris, an ipsa teneatur incisionem pati? Dico quòd si periculum ejus mortis sit probabile, ipsa nec tenetur, nec potest suo positivo consensu ad incisionem concurrere; tantùm posset, et teneretur illam pati, si chirurgus sine suo consensu (ipsa omninò negativè se habente) incideret, et spes probabilis adesset prolem fore baptizandam, ac mors matris non esset certa, nam in dubio utrinque probabili tenetur ipsa vitam spiritualem prolis vitæ suæ temporalis præferre. Si autem sua mors sit certa, et salus prolis dubia, nempe si proles non sit certè baptizanda, non tenetur ipsa vitam certè amittere (1). Valde autem probabile est id quod dicunt *Suar. q. 68. art. 11. et Renzi q. 6. cum Laym. Con. Fill. et Præp.*, nempe quòd si mater gravida sit per sententiam ad mortem damnata, quamvis ex *l. Prægnantis, ff. de pænis* debeat expectari tempus puerperii, tamen, si censetur infans cerè decessurus, priusquam perveniat ad lucem, licitè potest secari venter matris, anticipando supplicium, quia aliàs dilatio, quæ datur ob bonum prolis, tunc cederet in ipsius detrimentum.

Illic operæ pretium duxi adnotare plura quæ scribit *Franciscus Emanuel Cængiamila in sua Embryologia sacra*. Ibi dicit I.

(1) Dicunt hodie medici, incisionem seu sectionem cæsaream matris vivæ quidem semper periculosam esse vitæ, ita tamen ut ex tribus sectis matres duæ in vita servari possint. Ast etiam notandum esse dicunt, hujusmodi sectione infantes feliciter vitæ et baptismo donari, nec, ommissa incisione, matrem in minoris vitæ periculo versari, cum ex communiter contingentibus fœtus mortuus in utero disseccari nequeat absque magno vitæ matris discrimine.

Edit.

l. 2. c. 15. n. 1. cum Possev. Gobat, etc. graviter peccare parentes qui negligunt incisionem fieri et chirurgos qui eam facere omittunt, aut differunt. Additque parochum tenèri ad omninò curandum, ne mater sepeliatur, antequam fiat incisio: alioquin putat ipsum non excusari ab irregularitate, cum parochus teneatur ex officio mortem infantium impedire. Sed huic non acquiesco, quoniam eo casu, cum vita infantis non sit certa, ne certa quidem ejus est mors, *juxta dicenda l. 7. num. 547.* Item addit *c. 16.* quòd si invenitur alius, etsi non chirurgus, qui animum habet ad incisionem perficiendam, ille tenetur eam efficere. Dicit *II. l. 4. c. 6. n. 2.* quòd cum infans non est omninò egressus ab utero, baptisma non est ministrandum à parochò, sed ab obstetrice. Dicit *III.* maximè animadvertenda esse eo casu, quæ sint signa periculi in pueris, nempe 1. Si puer oritur sine vagitu, et lacrymis. 2. Si modicè respiret. 3. Si apparet lividus præsertim in facie, aut capite. 4. Si nascitur post multum temporis, aut laboris obstetricis. 5. Si nascitur ante septimum mensem. 6. Si cranium habet valde molle, aut suturas nimis apertas, aut alias partes disjunctas.

Quamvis autem non liceat puerum in flumen injicere, licitum est tamen aquâ etiam gelidâ, si alia haberi non possit, puerum mox moriturum baptizare, etiamsi timeretur ex hoc mors acceleranda, ut communiter docent *Laym. c. 5. n. 5. Pal. p. 4. n. 24. et Salm. tr. 2. c. 2. p. 2. n. 56. cum Vasq. Con. etc.* Tùm quia mors tunc non eveniret per se, sed per accidens, cum talis actio per se non tendat ad occisionem, sed ad abluentionem; tùm quia eo casu potest negligi parva illa vitæ jactura, ut infans vitam æternam consequatur.

107. — Quær. II. An infans in periculo mortis possit baptizari in utero matris? Certum est non valère baptismum, si conferatur puero, abluendo corpus matris, quia infans est persona à matre distincta. *Vide S. Th. 5. p. q. 68. art. 11. Salm. tr. cit. c. 6. p. 1. n. 5. et alios communiter id docentes.* Dubium est, an validè baptizetur infans, reserato uteri ostio, etsi nulla pars in lucem prodierit, si per instrumentum puer aquâ tingi possit?

Prima sententia negat, et hanc tenent *Nat. Alex. de bapt. c. 7. prop. 2. in fine, Conc. tom. 8. pag. 155. num. 3. cum Comit. et Juenin. ac Gotti apud S. P. Bened. XIV. in Op.*

de Syn. lib. 7. cap. 5. n. 2. Ratio, quia nemo dicitur renasci, nisi prius fuerit natus, ex illo *Joan. c. 5. x. 5. Nisi quis renatus fuerit ex aqua, etc.* Et pro hac sententia videtur esse *D. Th. loc. cit.* cum dicat: *Baptismus est quædam spiritualis regeneratio, non ergo debet aliquis baptizari, priusquam ex utero nascatur.* Et clarius *D. August. (Epist. 57. ad Dardanum)* ubi ait: *Si igitur homo regenerari per gratiam Spiritus in utero potest, cum restat illi adhuc nasci, renascitur ergo antequam nascitur, quod fieri nullo modo potest.* Idque confirmant ex *S. Isidoro*, qui in *c. 115. de consec. dist. 4.* sic loquitur: *Qui natus adhuc secundum Adam non est, regenerari secundum Christum non potest.* Et ex *Rituale rom.* de bapt. ubi dicitur: *Nemo in utero matris clausus baptizari debet.*

Secunda sententia verò satis probabilis affirmat, et hanc tenent *Suar. 5. p. d. 25. sect. 6. art. 11. p. 276. Cont. Tourn. de bapt. c. 5. art. 2. concl. 1. v. Collig. 5. Holzm. t. 2. num. 157. Elbel t. 5. p. 29. n. 22. et 51. cum Babenst. et Croix l. 6. p. 1. n. 292. Con. Pignat. Led. Victor. Dic. et Aversa*, atque non parùm adhæret noster *P. Bened. XIV. l. c.* Ratio, quia talis infans, cum jam existat homo viator, benè potest baptismum suscipere. Nec obstat ratio opposita, quòd nequeat renasci, qui nondum est natus; verè enim aliquis potest dici natus, non solum cum ex utero egreditur, sed etiam cum in utero jam vivit, juxta illud Angeli ad *Joseph de conceptu Verbi incarnati Matth. c. 1. x. 20. Quod in ea natum est, de Spiritu sancto est.* Id asserit idem *D. Thom. in 4. dist. 12. q. 1. ad. 2.* dicens: *Duplex est carnalis nativitas, prima in utero, secunda extra uterum.* Et apertius hoc probatur *cap. 4. de bapt.* ubi *Innoc. IV.* exprimit, tum dici hominem nasci, cum concipitur, inquiens: *In carnali generatione, quæ proles ex viro et femina nascitur.* Nota *to ex viro et femina nascitur*: ergo proles tantum ex viro et femina generata, benè dicitur nata. Et de hac nativitate congruè explicari potest textus *Joannis: Nisi quis renatus fuerit, etc.* Nam ex *Trid. sess. 5. in decr. de peccat. orig. n. 4.* textus ille sic explicatur: *Ut in eis regeneratione mundetur, quod generatione contraxerunt.* Ergo sicut peccatum originale per solam generationem contrahitur, ita pariter, ut homo per gratiam regeneretur, sufficit ut sit jam generatus; et ideò à concilio baptismus vocatur regeneratio,

quæ non requirit nativitatem ex utero, cum non hæc dicatur generatio, sed tantum illa nativitas quæ fit in utero, et quæ homo fit filius Adam. Atque tandem *D. Th.* in hanc sententiam clarè descendisse videtur in *cod. art. 11.*, ubi postquam negavit posse puerum baptizari in utero matris, ratione ductus, quia ut ait: *Corpus... infantis antequam nascatur ex utero, non potest aliquo modo abluì aquâ;* statim addit: *Nisi fortè dicatur quòd ablutio baptismalis, quæ corpus matris lavatur, ad filium in ventre existentem perveniat, sed hoc esse non potest.* Ergo *S. Doctor*, sicut etiam *S. Augustinus, S. Isidorus*, et *Rituale rom.* negando puerum posse baptizari in utero matris, intelligunt de puero in utero omninò clauso, quem validè baptizari per abluitionem corporis matris *Julianus* et alii hæretici perperam contendebant, contra quos scripsit *Augustinus*; non verò de puero qui per aliquod instrumentum potest tingi aquâ; hoc enim casu, ut ait *Cont. Tourn. loc. cit.* explicans verba *Augustini*, per uteri aperitionem saltem inchoatè dicitur natus; et ideò *D. Th.* dixit puerum in utero non posse baptizari, nisi ablutio ad filium in ventre existentem perveniat. Addit quidem: *Sed hoc esse non potest;* intelligendo utique de ablutione sine aperitione uteri: ergo, si potest ablutio pervenire, ut benè arguit *S. P. Bened. XIV.*, benè potest puer baptizari. Et quòd possit, ait noster Pontifex cum *Comitolo* constare ex judicio medicorum et obstetricum. Imò affert doctrinam *Syvestri* et *Vasq.* qui dicunt infantem involutum in secundina validè baptizari, quia hæc habetur velut pars infantis: cum ipsa continetur eum infantis umbilico: idque probabile censent *Laym. c. 5. n. 5. ex Ang. et Arm. ac Dian. part. 5. tom. 5. r. 4. cum Præp.* His positus, (ubi in casu necessitatis omninò infantem (sub conditione tamen) baptizandum esse in prædictis casibus.

Hic autem sedulò animadvertendum est id quod docet *D. Thom. d. q. 68. art. 11. ad 4.* dicens: *Expectanda est totalis egressio pueri ex utero ad baptismum, nisi mors immineat; si tamen primò caput egrediatur debet baptizari, periculo imminente: et non est postea rebaptizandus, si eum perfectè nasci contigerit. Et videtur idem faciendum, quæcumque alià pars egrediatur, periculo imminente. Quia tamen in nulla exteriorum partium integritas vitæ ita con-*

sistit, sicut in capite, videtur quibusdam quod propter dubium, quacumque alia parte corporis abluta, puer post perfectam nativitatem sit baptizandus sub hac forma: Si non es baptizatus, ego te baptizo. Quidquid autem dicant Sambovius, et Pontas apud Cont. Tourn. loc. cit. v. Collig. 2. in fin. nempe quod puer etiam eo casu baptizatus in capite, est sub conditione rebaptizandus, quia non dicitur natus qui solum caput extra matrem extulit; certum tamen mihi est oppositum ex præfata doctrina D. Th. et aliorum communiter, cum Rit. romano, ubi id expressè sic confirmatur: Si infans caput emiserit, et periculum mortis immineat, baptizetur in capite; nec postea, si vivus evaserit, iterum est baptizandus.

Quær. III. An valeat baptismus, si aqua tantum vestes, aut crines baptizandi tangat? Si tangat tantum vestes, invalidus est baptismus, ut meritò dicunt Concina p. 154. n. 8. Elbel n. 25. et Salm. tr. 2. c. 2. p. 5. n. 57. cum aliis comm. (contra Leandrum, qui laudat Sot. Valent. etc.) Idem dicunt Conc. n. 7. et Bon. d. n. 21. cum aliis de baptismo cum ablutione crinium dumtaxat; sed absolutè oppositum tenent Tol. Val. Con. Henr. Graff. Led. etc. ap. Lug. Resp. mor. l. 1. dub. 1. n. 5. quorum sententiam meritò ipse Lugo probabilem putat. Ratio, quia, licet capilli non sint animati, non sunt tamen pura excrementa, sed benè sunt hominis partes, sicut est cutis exterior, quæ nec etiam informata est ab aniina, et tamen hæc utique in baptismo aqua abluuntur, non cutis interior. Hinc rectè dicunt Laym. c. 5. n. 3. Lugo loc. cit. Viva q. 2. art. 5. n. 5. Salm. ibid. n. 41. et Diana p. 5. tr. 3. r. 4. cum Soto, Vasq. Præpos. et Ochagav. baptismum in crinibus collatum saltem dubium esse; et idè in necessitate, si in alia parte præstari non potest, adhibendum esse sub conditione. Et idem dicendum est cum Salm. tr. 2. c. 2. p. 5. n. 41. in med. et D. Thom. ut supra, de baptismo qui non possit conferri, nisi in digito, pede, aut alia minima parte corporis.

Quær. IV. An valet baptismus collatus in alia parte principali, quam in capite, puta in scapulis, humeris, vel pectore? Communissima est sententia affirmativa, quam tenent Busemb. ut supra, et Suar. d. 20. sect. 5. Fill. c. 2. n. 55. Holz. n. 105. et alii apud Croix n. 267. Attamen Conc. t. 8. p. 154. n. 9. Anacl. p. 548. et Platell. apud Croix l. c. putant dubium esse

tale baptismum; et ratio videtur assignari à D. Th. 5. p. q. 68. art. 11. ad 4. ubi ait: Quia tamen in nulla exteriorum partium integritas vitæ ita consistit sicut in capite, videtur quibusdam quod propter dubium, quacumque alia parte corporis abluta, puer post perfectam nativitatem sit baptizandus sub hac forma: Si non es baptizatus, etc. Unde propter aliquale dubium, quod in tali baptismo præterquam in capite collato intervenit, meritò dicunt Viva q. 2. art. 5. n. 5. et Salm. l. c. n. 59. cum Trull. Led. Turrebl. et Ant. à Spir. S. ad majorem cautelam licitè posse illum repeti. Et idem sentit Cont. Tourn. de bapt. cap. 5. art. 2. concl. 1. v. Collig. 2. dicens: Sed quia in re tanti momenti tutiora semper sequenda sunt, quisquis alibi quam in capite baptizatus fuerit, denuò rebaptizandus est sub conditione, ex D. Th. qui alibi (q. 66. a. 7. ad 5.) sic ait: Si totum corpus aqua non possit perfundi propter aquæ paucitatem, oportet caput perfundere, in quo manifestatur principium animalis vitæ.

Quær. V. Utrum ad baptismum requiratur trina ablutio? Quod ad validitatem spectat, nulli dubium, validum esse baptismum per unam abluionem collatum, ut omnes docent cum D. Th. q. 66. a. 8. ex can. De trina, de consecr. dist. 4. ubi D. Gregorius id ut certum habet dicens: Reprehensibile esse nullatenus potest, infantem in baptisate vel ter vel semel immergere. Et aliquando in Ecclesia una tantum immersio adhibita fuit, ut ferunt Antoine, Renzi, et alii. Verum Laym. c. 5. n. 5. et Elbel t. 3. p. 29. dicunt in hoc servandam esse consuetudinem uniuscujusquæ Ecclesiæ. In nostro autem Rit. rom. trina præcipitur infusio. Utrum verò hic ritus servandus sit sub mortali? Negat Holzm., sed verius affirmat Renzi, quia hujusmodi ritus est materia satis gravis; cum enim in baptismo exprimat mysterium SS. Trinitatis, congruum est, ut trinâ abluione conferatur. Idque expressè docet D. Th. l. c. loquens de trina immersione, quæ tunc fieri solebat, dicens: Et idèò graviter peccaret aliter baptizans; quasi ritum Ecclesiæ non observans. Et hic benè advertunt Antoine, et Busemb. ut supra cum Reg. et Laym. curandum, ut forma non perficiatur, antequam trina fiat ablutio.

Quær. VI. An sit materia sufficiens una vel altera gutta ad baptizandum? Affirmant Vasq. d. 143. num. 25. et Henriq. apud Laym. c. 5. ac Leand. et Diana cum Ochagav. Merat. Tom. V.

etc. Sed negant communiter *Laym l. c. Cont. Tourn. loc. cit. v. Collig. 1. et Conc. p. 126. n. 4. cum Soto, Suar. et Val. præsertim si gutta non fluit. Probabilius tamen Holz. n. 99. et Elbel n. 46. dicunt esse materiam dubiam. Sed si baptizans motu digiti madefacti ablueret partem corporis baptizandi, Anact. p. 347. n. 14. et Bon. punct. 3. n. 14. cum Scot. Con. Fill. et communi habent baptismum ut certum, licet Cont. Tourn. ibid. in fin. adhuc de hoc dubitat.*

DUBIUM II.

Quænam sit forma baptismi?

108 Vide apud Busemb. quæ sint formæ validæ. Quæ invalidæ. Quæ dubiæ.

109 Quot modis possit formâ variari? I. Per mutationem.

110 II. Per corruptionem. III. Per transpositionem.

111 IV. Per additionem.

112 V. Per diminutionem. Hinc dub. 1. An invalidet baptismum omis-
sio conjunctionis Et? dub. 2. An omissio præpositionis in?
dub. 3. An valeat baptismus collatus tantum in nomine
Christi?

108. — **R**ESP. Forma necessaria baptismi est hæc: *Ego*
» *te baptizo in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti,*
» *Amen.* A qua non differt illa Græcorum substantialiter:
» *Baptizetur* (vel, ut *Arcudius* vult, *baptizatur*) *servus Chri-*
» *sti, in nomine Patris, etc.* (Damnata fuit ab *Alexand.*
VIII. propos. 27. Valuit aliquando *baptismus sub hac forma*
» *collatus: In nomine Patris, etc. prætermisissis illis: Ego te*
» *baptizo).* « Porro quinque sunt, quæ significantur in prola-
» tione formæ, juxta quæ valor ejus debet expendi: 1. Per-
» sona baptizantis, saltem implicite, quod in forma Græco-
» rum non negligitur, cum *te baptizetur* idem valeat, ac
» *baptizetur à me.* 2. Actus baptizandi, quia alioqui forma
» non haberet connexionem cum materia, eamque non deter-
» minaret, cum ablutio ad varios fines possit referri. 3. Per-
» sona baptizandi, quia, uti ablutio, ita et forma circa cer-
» tam personam versari debet. 4. Unitas divinæ naturæ, quæ

» fit per voces, in nomine. 5. Trinitas personarum: idque
» explicitè, et distinctè vulgaribus vocabulis. *Fill. c. 3.*
» *Laym. c. 4. Bon. p. 4.*

Unde resolves:

« 1. Valide baptizat, etsi venialiter peccet, qui pro *baptizo*,
» dicit, *abluo*, *mergo*, etc., vel pro *te*, utitur communi no-
» mine, Græcorum more, vel proprio; vel *baptizo Petrum*;
» vel qui honoris causâ dicit, *baptizo dominationem vestram.*
» *Laym. c. 4. n. 6. Bon. p. 4. n. 9. et seq.*

« 2. Valet forma, etsi omittat *Ego*, et *Amen*; quia omnia
» significata per formam salvantur, secus si omittat *te*: quia
» non significatur persona baptizandi. *Ibid.* (Est communis
» cum *Salm. de bapt. c. 5. p. 2. n. 6. et p. 4. dub. unic. n. 59.*)

» 3. Non valent hæc formæ: *Baptizo te in nominibus Patris,*
» et *Filii*, etc., quia multiplicatur natura, seu essentia divina.
» 2. *Baptizo te in Patre*, et *Filio*, etc. vel cum *Patre*, etc. vel
» per *Patrem*; vel in nomine *Patris*, per *Filium* in *Spiritu*
» *sancto*; vel in *fide*, *virtute*, *majestate Patris*, etc. (quam
» tamen alii dubiam esse volunt). Ratio est, quia significatur
» diversitas essentiae, aut certè unitas non satis exprimitur.

» 3. *Baptizo te in nomine Dei*, vel *sanctiss. Trinitatis*: vel
» in nomine *Dei unius*, et *trini*: vel in nomine *trium perso-*
» *narum*: vel *Patris*, et *Filii*, omisâ personâ *Spiritus sancti.*
» Ratio est, quia non exprimuntur distinctè tres personæ. 4.
» In nomine *Domini nostri Jesu Christi*, quâ tamen formâ
» olim apostolos usos, sed ex speciali privilegio, multi docent;
» alii negant, dicuntque eos baptizasse in nomine *Christi*,
» addendo illud nomini secundæ personæ, non omissis nomi-
» nibus aliarum personarum. Dum ergò *Nicolaus* Papa dixit,
» eam formam valere, vel intellexit, si pro nomine *Filii*
» ponatur nomen *Christi*, vel in nomine *Christi*, pro vice
» *Christi*, intellexit; vel locutus est ut doctor privatus. *Vide*
» *Auct. cit.*

» 4. Dubiæ sunt formæ, ob sententiam utrimque probabi-
» lem *Auctorum*: I. *Baptizo te in nomine Patris*, in nomine
» *Filii*, in nomine *Spiritus sancti*: vel *Baptizo te in nomine*
» *Patris*, *baptizo te in nomine Filii*, etc. Ratio est, quia non
» exprimitur unitas essentiae. II. *Baptizo te in nomine Genito-*

» ris, Geniti, et Spirati; vel in nomine Omnipotentis, Sapien-
 » tis, et Boni: vel in nomine Ingeniti, Geniti, et Boni. Ratio
 » est, quia Trinitas personarum non explicatur vocibus, quibus
 » fidelibus omnibus debet, et potest apprehendi. III.
 » Baptizo te in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti, et
 » Mariæ Virginis: quia dubium est de intentione ministri:
 » qui si eo sensu voluit dicere Mariæ, quo Patris et Filii,
 » et Spiritus Sancti, non valet, cum sit contra sensum essen-
 » tialem à Christo intentum: si verò tantum voluit illam
 » invocare, ut coadjutricem gratiæ impetrandæ, vel aliter,
 » valet, cum tantum sit mutatio accidentalis. *Filliuc. t. 2. c.*
5. n. 50. Vide etiam Laym. et Bon. ll. cc.

109. — Vera et legitima forma baptismi hæc est: *Ego te baptizo in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti, Amen.* Ita definitum in conc. Later. c. *Firmiter*, de *Summ. Trin.* et in *Trident. sess. 7. can. 4. de Bapt. ex illo Matth. c. 28. §. 19. Eunt ergo docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti.* Multipliciter autem potest hæc forma variari, nempe 1. per verborum mutationem, 2. corruptionem, 3. transpositionem, 4. additionem, 5. diminutionem. In his autem omnibus ad discernendum quando variatio invalidet vel non sacramentum, attendi debet, an ipsa sit substantialis, aut accidentalis. *Substantialis* enim variatio est, cum corrumpitur substantia sensus verborum à Christo Domino intenti, et hæc quidem sacramentum invalidat; *accidental* verò est, cum idem remanet sensus, et hæc non invalidat, nisi, ut advertit *D. Th. 3. part. q. 60. art. 8.* aliquis formam sic mutando intendat alium ritum inducere, qui non sit ab Ecclesia receptus, quia non videtur quòd intendat facere id quod facit Ecclesia.

Hinc I. quoad mutationem verborum pertinet, variatio accidentalis est, 1. si mutatur idioma, ut communiter omnes docent, imò *Lugo d. 2. n. 107. Con. q. 68. n. 68. et Croix l. 6. p. 1. n. 50. cum Suar. Caj. Dic. et Arriaga*, dicunt hoc procedere, etiamsi plura idiómata in eandem formam conflarentur; quia licet tunc propositio non videatur moraliter significativa apud homines, in sacramentis tamen non requiritur ut audiens, vel ut proferens verba intelligat, modò voces per se sint significativæ, et ipse velit id significari quod Christus intendit. Præterea, rectè notat *Croix cum Sa, Trull.*

Victor. Reg. Gob. et Dic. melius esse ut mulieres, cæterique rudes, si baptizent, utantur linguâ maternâ, cum nesciant perfectè proferre latinam. Advertunt tamen *Salm. tr. 2. c. 5. p. 5. n. 12. cum Suar. et Filiuc.* verbum baptizo retinendum quantum fieri potest. dicendo: *Io ti battezzo, etc.*, quia ex accommodatione verborum factum est, ut verbum hoc utrique linguæ inserviat. 2. Etiam variatio accidentalis est, si substituantur verba synonyma, v. g. *abluo, lavo, intingo*, pro baptizo, ut communiter dicunt eum *Busemb. n. 14. ut suprâ, Suar. d. 21. sect. 2. Nat. Alex. art. 5. Reg. 10. Tol. lib. 2. c. 19. Spor. t. 5. n. 28. cum Laym. Bon. et Croix, Salm. tr. 2. c. 5. p. 5. n. 11. cum Con. et Leand. Elbel c. 5. n. 45. et Conc. t. 8. p. 145. num. 46. cum Soto, Vasq. Bertî, et commun. contra Alens. Gabr. etc.* qui putant non valere tale baptismum, quia tunc censetur minister non habere veram intentionem faciendi ritum Ecclesiæ, cum illa diversa verba potius profanam quàm sacramentalem significant ablutionem; sed bene respondet *Conc. l. c.* quòd tunc sacramentum, si infirmaretur, non jam infirmaretur ex defectu verborum, sed intentionis ministri: sed cum minister veram habet intentionem baptizandi, verè baptizat, determinando per intentionem verba illa profana ad ablutionem sacramentalem, juxta dicta eum *D. Th. suprâ n. 23. v. Prob. 5.* Idem dicitur, si proferatur forma more Græcorum, nempe: *Baptizetur servus Christi in nomine Patris, etc.* ut approbatum fuit ab *Eugenio IV.* in concilio Florentino.

Utrum autem valeat baptismus, si dicatur: *In nomine Genitoris, et Geniti, et Procedentis ab utroque?* Affirmat *Caj. 3. p. q. 66. art. 5.* Ratio (quam ait *Conc. p. 143. n. 11.* non carere suo fundamento) quia in communi theologorum sermone pro eodem accipi solent nomina Genitoris, Geniti, etc. Sed baptismus taliter collatus saltem est dubius, ut docent *Laym. c. 4. n. 4. Pal. de bapt. p. 5. n. 16. Cont. Tourn. de bapt. cap. 4. art. 2. concl. 4. v. Queres. Holzm. t. 2. n. 114. Salm. ibid. p. 4. dub. unic. n. 55. in fin. Ronc. c. 2. q. 6. et Conc. l. c. cum Estio, Suar. Vasq. et communi Thomistarum, et Scotistarum.* Atque expressè id docuit ipse *D. Th. 3. p. q. 66. art. 5. ad 7.* ubi de hoc rationem assignat dicens: *Sicut aqua sumitur ad baptismum, quia ejus usus est communiter ad abluendum, ita ad significandum tres personas, in forma*

baptismi assumuntur illa nomina (scil. Patris, et Filii, etc.). quibus communius consueverunt nominari personæ in illa lingua; nec in aliis nominibus perficitur sacramentum. Hinc, ut refert *Cont. Tourn. loc. cit. art. 1. concl. 2.* S. Pius V. cum nova editio fieret Romæ operum *Caj.* jussit suam opinionem eradi. Putat autem *Conc. l. c.* validum esse baptismum sic collatum: *In nomine Patris, et Jesu Christi, et Spiritus sancti*, quia; ut ait, Jesus Christus verè est Filius Patris, sed huic meritò non acquiescit *Frassen. t. 10. p. 274.* quia, licèt Jesus Christus noseatur esse Filius Patris, tamen hic id non sufficienter exprimitur; secùs, dicit *Frassen.* si pro nomine Spiritus sancti dicatur *Spiritus Paracliti*, quia in verbo *Spiritus* jam sctis exprimitur tertia persona.

110. — II. Quoad corruptionem verborum pertinet, notat *D. Th. q. 60. art. 7. ad 5.* faciùs induci mutationem substantialem, si corruptio fiat initio vocis, ut si pro *Patris* dicatur *Matris*; secùs, si corruptio fiat in fine. Hinc *Zacharius* Papa in *can. Retulerunt, de consecr. dist. 4.* validum declaravit baptismum sic collatum: *Ego te baptizo in nomine Patris, et Filia, et Spiritus sancta.* Idem dicitur, si quis ob balbutiæ, vel præcipitantiam dicat: *Batizo*, aut *Babatizo*, aut *Baltizo*, pro *Baptizo*; vel *Fili*, pro *Filii*. Ratio hujus est, quia voces ita constitutæ sunt, ut si aliquando cum vitio præferantur, idem significant; ita *Cont. t. 8. p. 146. n. 14. et Croix n. 56. cum Lugo, Suar. et communi.* Et sic etiã valerè baptismum ait *Con. ib.* si dicatur abbreviatè: *in nom Patris, etc.*

III. Quoad transpositionem, inquit *S. Th. q. 68. a. 8. ad 5.* *Nomina, et verba transposita idem significant.* Hinc transpositio per se facit mutationem tantùm accidentalem, ut si dicas, *Te Baptizo ego in nomine Patris, etc.* Idem dicunt *Lugo d. 2. n. 142. et Croix n. 52. cum Tol. Dicast. Aversa, et aliis*, si dicas: *Te baptizo ego in nomine Filii, et Patris, et Spiritus sancti.* Nec obstat, si præponendo Filium velles significare hunc esse principium Patris; nam, ut rectè ait *Lugo l. c. (contra Sotum)* ex naturali significatione ipsum nomen Patris sonat esse principium Filii; nec error ministri internus præjudicat valori sacramenti, ut docuit *Nicolaus I.* ad consulta *Bulgarorum cap. 104. apud Tourn. Prælect. theol. de baptismo. quæst. 1. art. 4. tit. Solvuntur objectiones* ubi dixit: *Jam satis, inquit (Augustinus), ostendimus*

ad baptismum, qui verbis evangelicis consecratur, non pertinere ejuspiam vel dantis vel accipientis errorem, sive de Patre, sive de Filio, sive de Spiritu sancto aliter sentiat, quàm doctrina cælestis insinuat.

111. — IV. Circa additionem, valet baptismus, si addantur formæ verba sensum non corrumpentia, puta, ut docet *S. Th. qu. 60. art. 8.* si quis diceret: *In nomine Patris omnipotentis, et Filii unigeniti, etc.* Vel si diceret: *Ego te baptizo in nomine Dei Patris, qui te creavit, etc.* Secùs ait *D. Th.* si quis baptizaret dicendo: *In nomine Patris majoris, et Filii minoris; nam sic tolleretur veritas sacramenti.* Validum tamen esse baptismum putat *Conin. n. 72.* si diceretur: *Baptizo te in nomine Patris, quem puto majorem, etc.*, idque non immeritò, nam error (ut mox diximus) ministri, quem ipse per se junctam propositionem ibi adderet, non obstat sensui à Christo intento.

Quid si quis diceret: *Ego te baptizo in nomine Patris, in nomine Filii, etc.?* Censet *Bon. q. 11. p. 4.* hunc baptismum non esse validum, quia ibi non satis exprimeretur unitas divinæ essentiæ: sed probabiliùs validum esse censet *Conc. p. 144. n. 8. Pal. p. 5. n. 17. cum Con. Laym. Suar. et Henrig. ac Diana apud Croix n. 54.* Ratio, quia repetitio nominis nullo modo sensum immutat, prout neque immutaretur sensus si diceretur: *In nomine Dei Patris, in nomine Dei Filii, etc.* Pluraque affert *Conc. Sacramentaria*, in quibus to nomine repetitum legitur. Idem dicunt *Tol. l. 2. c. 19. Estius dist. 5. §. 6. et Conc. p. 146. n. 12. cum Soto, Leand. etc.* si diceretur: *Ego te baptizo in nomine Patris, ego te baptizo in nomine Filii, etc.* Nec obstat ait *Conc.*, quòd videantur istæ tres formæ imperfectæ, ut objicit *Comitolus*; nam respondet hanc reverà esse unam formam perfectam, cum moraliter continuetur. Attamen, quia prima opinio *Bonacina* non est omninò improbabilis, prout putant *Bus. ut supra n. 4. Cont. Tourn. de bapt. cap. 4. art. 2. in fin. Salm. tr. 2. c. 5. p. 4. n. 20. in fin. cum Nugn.* idè talem formam censeo non esse tutam. Certè autem non esset validus baptismus, si diceretur: *Ego te baptizo in nominibus Patris, et Filii, etc.*, quia sic nullo modo explicaretur unitas essentiæ divinæ; sicut etiã esset saltem valde dubius baptismus collatus sequentibus formis, *in virtute Patris, etc.*; vel *in nomine SS. Tri-*

nitatis; vel in nomine Unius, et Trini; vel in nomine Trium personarum. Vide Conc. n. 40. et Sporer n. 23. Si quis autem ad nomina trium personarum adderet nomen B.V. M., dicit *D. Th. 3. p. q. 60. art. 8.* quòd si hoc faceret mente hæretica, intendens baptismum conferre in nomine Virginis, sicut in nomine SS. Trinit., invalidus esset, quia perverteretur vera divinitatis confessio. Secus, si quis rusticus tantum ob importunam devotionem nomen Virginis adjiceret.

112. — V. Quoad *diminutionem* tandem verborum pertinet, certum est valere baptismum, si omissantur verba *Ego*, et *Amen*, ut omnes conveniunt. Et talem omissionem culpam venialem non excedere dicunt communiter *Salm. ibid. dub. unic. n. 40. Sporer num. 28. Leand. d. 3. qu. 3. cum Fill. Graff., Sot. Vasq. Pal. Turrecr. Led. Granad. Henric. etc.*, quia hæc verba non sunt de essentia baptismi. Sicut contra est verbum *te*, ejus omissio redderet quidem baptismum invalidum, prout rectè dicunt *Petrocor. t. 3. p. 177. et Conc. p. 142. n. 4. cum communi*, adversus quosdam non audiendos.

Sed dubitatur 1. Utrum invalidet baptismum omissio conjunctionis *et*, dicendo: *In nomine Patris, Filii, Spiritus sancti*? Negant *Conc. p. 146. n. 15. et Tolet. Comit. ac Gob. apud Croix n. 33.*, quia hæc nomina Patris, Filii, et Spiritus sancti, utpote inter se relativè opposita, jam significant distinctionem Personarum. Assirnant verò *Reg. Vivald. et Corradus ap. Croix l. c.* Sed ipse *Croix cum Aversa* rectè censet satis esse ad valorem baptismi, si particula *et* præponatur tertiæ personæ; nam ex una parte, juxta communem loquendi usum, quoties plura nomina uni verbo copulativo junguntur, sufficit, ut conjunctio *et* præponatur ultimo nomini; ex altera parte verbum *et* videtur omninò exprimendum saltem ante ultimum nomen, cum nomen *Spiritus sancti* per se non sit notionale, denotans processionem tertiæ personæ, nomen enim Spiritus sancti competit tam Patri quam Filio.

Dubitatur 2. Utrum verbum *in* sit de essentia? Assirnat *Conc. p. 143. n. 7. cum Nav. Sot. Comit. Gabr. etc.* quia omissio præfatæ particulæ variat sensum; dicens enim: *Ego te baptizo nomine Patris etc.* ostendit baptizare auctoritate, potestate vel imperio trium personarum; sed *in nomine* significat in invocatione SS. Trinitatis, ut *Tou. n. Præl. theol.*

de bapt. q. 1. art. 4. tit. Solv. obj. in init. v. Instab. At probabilis negant *Salm. tr. 2. c. 3. p. 4. n. 21. cum Bon. Con. Henr. et Leand. q. 11. cum Hurtad. Fill. Diana, Candido, etc.* Ratio, quia in latino idiomate frequentius tacentur præpositiones, quæ percipiendæ sunt ad debitum loquendi modum; unde, quamvis hic reticeatur *to in*, tamen benè subintelligitur ex debita ministri intentione, per quam verba formæ sacramentorum potiùs ad unum quàm ad alium sensum determinantur; tantò magis quòd adhuc expresso verbo *in*, etiam *to nomine* remanet æquivocum, quia etiam potest significari auctoritate vel potestate divinâ, prout significavit Christus Dominus, cum dixit: *In nomine meo dæmonia ejectionent.* Et alibi: *Spiritus Paraclitus, quem mittet Pater in nomine meo.* Hæc secunda sententia, spectatâ ratione, mihi videtur verior, sed cum agatur de valore sacramenti, saltem ob auctoritatem DD. dicerem à prima non recedendum. Ideò rectè ait *Conc.* quòd talis omissio non posset excusari à mortali.

Dubitatur 3. Utrum valeat baptismus collatus tantum *in nomine Christi*? Dubium oritur ex verbis illis *Actor. c. 8. §. 12.* ubi dicitur: *In nomine Christi baptizabantur viri.* Et ex textu in *c. Ac quodam, de consecr. dist. 4.* ubi *Nicolaus Papa* ad quæsitâ Bulgarorum sic respondit: *Hic profectò, si in nomine SS. Trinitatis, vel tantum in nomine Christi, sicut in Actib. apostol. legitur, baptizati sunt (unum quippe idemque est, ut sanctus ait Ambrosius), rebaptizari non debent.* Reverà autem *S. Ambrosius l. 1. de Spir. sancto c. 3.* sic scripsit: *Qui benedicitur in Christo, benedicitur in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti, quia unum nomen, potestas una. Et æthiops eunuchus Candacis reginæ baptizatus in Christo, plenum mysterium consecutus est.*

Sed hodie certum est hunc baptismum esse invalidum, ut omnes communiter docent cum *S. Th. 3. p. qu. 66. art. 6.* Idque habetur expressum in *c. Si reverà 30. de consecr. dist. 4.* ubi *Pelagius Papa* dixit: *Si hi se solummodò in nomine Domini baptizatos fuisse confitentur, sine cujuscumque dubitationis ambiguo eos ad fidem catholicam venientes in SS. Trinitatis nomine baptizabis.* Ad textum autem Actorum diversè respondent, et quidem omnes probabiliter; *D. Th. l. c.* respondet quòd speciali Christi revelatione apostoli in primitiva Ecclesia

in nomine Christi baptizabant. Et sic pariter sentit Scot. in 4. d. 5. q. 2. n. 9. Et huic sententiæ desert Catechismus rom. §. 16. Alii verò communiùs, et probabiliùs respondent, ibi pro nomine Christi intelligi baptismum à Christo institutum ad differentiam baptismi Joannis; sed tunc etiam apostolos baptizasse, sicut et nunc: idque probant ex Act. c. 19. §. 2. ubi, cum quidam interrogati essent, an Spiritum sanctum acceperunt? responderunt se neque si Spiritus sanctus est, audivisse. Hinc subjunxit apostolus: *In quo ergo baptizati estis?* supponens solitum fuisse in baptismo exprimi nomina trium personarum; alioquin incongrua fuisset illa apostoli admiratio: ita Tourn. Præl. theol. loc. cit. ult. concl. cum S. Joan. Damasc. ejus Continuator tom. 4. p. 509. et Natal. Alex. art. 5. reg. 2. cum S. Basil. S. Cypr. S. Aug. S. Hilar. et S. Ambros. Ad textum autem Nicolai, quidquid alii respondeant, meliùs respondetur cum Gonet d. 1. n. 103. Frassen. t. 10. p. 274. Tourn. Præl. theol. loco cit. tit. Solv. obj. in med., ejus Cont. de bapt. cap. 4. art. 1. concl. 2. Petrocor. tom. 5. p. 170. Pal. de bapt. p. 5. num. 10. Salm. tr. 2. c. 5. p. 4. dub. univ. n. 58. Holzm. n. 115. Nicolaium tantum dixisse hoc obiter, et non ex cathedra; non enim fuit Papa interrogatus an valeret baptismus ratione formæ, sed solùm, an esset validus baptismus, collatus à Judæo; et ibi obiter exposuit mentem D. Ambrosii. Quæ autem similtas materiæ et formæ reputatur in baptismo, vide dicta n. 9.

DUBIUM III.

DE MINISTRO BAPTISMI.

ARTICULUS I.

Quis sit minister baptismi.

- 115 Quis sit minister validi baptismi, et quis liciti?
 114 Nemo sine commissione potest baptizare extra suam diocesium.
 113 A quo baptizandi peregrini, vel casu nati? Et an sufficiat quasi domicilium ad constituendum aliquem parochianum illius loci?

- 116 Quando diaconus possit baptizare? Dub. 1. An in necessitate possit baptizare solemniter? Dub. 2. An clericus, aut diaconus solemniter baptizans sine commissione fiat irregularis? Dub. 3. An fiat irregularis laicus baptizans solemniter?
 117 Ordo servandus inter ministros baptismi in necessitate conferendi. Dub. 1. An gravior peccet laicus, qui baptizat præsentem sacerdote? Dub. 2. An qui præsentem sacerdote excommunicato? Dub. 3. An qui præsentem diacono? Dub. 4. An qui præsentem clerico inferiori? Dub. 5. An peccet gravior parentes, qui faciunt baptizare prolem à prædicante?
 118 Not. I. An possit quis baptizare seipsum? Not. II. Quæ dilatio in ministrando baptismo sit mortalis. Not. III. Quinam infantes prohibeantur domi baptizari?

115. — **R**ESP. Validè ministrat omnis homo ratione utens, » eujuscumque fidei, vel infidelitatis, status, aut sexus. Licet, » tanquam minister ordinarius, et ex officio sacerdos » habens jurisdictionem, aut commissionem; vel ex ejus commissione diaconus. In casu tamen extremæ necessitatis omnis » qui potest validè, etiam facit licitè, teneturque, ut proximo succurrat. Laym. lib. 5. t. 2. c. 7.

Certum est et de fide validum esse baptismum collatum à quovis homine viatore, sive viro sive muliere. Ita definitum in decreto fidei Eugenii IV. et in concil. Lateran. IV. in c. Firmiter, de summ. Trinit. ubi dicitur: *Baptismus tam parvulis, quam adultis in forma Ecclesiæ à quocumque ritè collatum proficere ad salutem* (Contra Calvinum, et Bezam, qui autumabant non posse baptismum conferri, nisi ab Ecclesiæ pastoribus verbi divini ministris). Et hoc, etiamsi baptismus ab hæretico conferatur, ut definivit Trid. sess. 7. can. 4. vel ab infideli, ut declaravit Nicolaus I. in c. A quodam, dist. 4. de consecr. Vide S. Th. q. 67. art. 5. et 4.

Licitè autem nequit baptismus ministrari ab alio, quàm à sacerdote extra articulum mortis, ut D. Thom. dict. q. 67. art. 2. et 5. ex c. Constat, de consecr. d. 4. ubi S. Isidorus ait: *Constat baptismum à solis sacerdotibus esse tractandum: ejusdem ministerium nec ipsius diaconis explere est licitum absque Episcopo vel presbytero; nisi his procul absentibus, ultima languoris necessitas cogat. Quod et laicis fidelibus plerimque permittitur, ne quispiam sine remedio salutari de sæculo evocetur.* Extra igitur mortis articulum, sive pericu-

lum, ut rectè dicunt *Salm. de bapt. c. 4. p. 2. n. 16. cum aliis*, in quo deficiente sacerdote, vel clerico, quivis laicus potest baptizare, imò tenetur, ut *Salm. ibid. n. 19. cum S. Anton. etc.* duplex est minister baptismi, primus ordinarius ex officio, secundus est minister extraordinarius ex commissione. Minister ordinarius et solemnitatis est Episcopus, et quivis sacerdos, ut declaravit *Eugenius IV.* in suo decreto dicens: *Minister hujus sacramenti est sacerdos, cui ex officio competit baptizare*: modò adsit licentia Episcopi, ut dicunt communiter omnes cum *Petroc. t. 3. p. 174.* et probat *Cont. Tourn. de bapt. c. 5. concl. 2. v. prob. 3. ex Tertull. S. Hieron. S. Ignat. M. etc.* parochus verò etiam reputatur minister baptismi ordinarius, ut omnes dicunt; quia statim ac ab Episcopo parochus approbatur, accipit ab eo licentiam baptizandi, quæ jure communi est ita stabilis, ut sine justa causa non possit eâ privari: et ideò parochus potest aliis sacerdotibus committere administrationem baptismi, ut docent *Cont. Tourn. loc. cit. Spor. pag. 189. n. 54. Salm. tr. 2. c. 4. p. 4. n. 35. et alii communiter.*

114. — « 1. Non tantùm diaconus, sed nec parochus, aut » Episcopus, absque commissione, extra suam diœcesim, » vel parochiam, vel intra eam alienos licitè baptizat » (*Ex can. Interdicimus, caus. 16. qu. 1.*): « ideòque etiam peccant » parentes, qui sine licentia sui prælati alieno deferunt pro- » lem baptizandam, cum violent jus parochi. *Laym. l. c.*

115. — Hic plura sunt notanda: I. Peregrini, vel qui domicilium non habent, possunt baptizari in Ecclesia, quam elegerint, *ex can. Nec numerus, caus. 10. qu. 3. Croix l. 6. p. 1. n. 275. Salm. ibid. n. 37. cum Barb.* Si autem mulier casu pariat in pago non suo, proles ab illius pagi parochi est baptizanda: verumtamen, si ille pagus parùm distet à pago proprio, v. g. duabus, aut tribus horis, potest baptizari proles etiam in Ecclesia sua. *Croix n. 375. cum Gob.*

Sed hic dubium fit, an advenæ debeant baptismum, et alia sacramenta suscipere à parochi proprio domicili, vel possint etiam à parochi loci, ubi sunt per quasi domicilium? Adest duplex probabilis sententia.

Prima sententia dicit tenèri suscipere à parochi domicili proprii, quò sunt redituri. Hanc tenet *Henriq. l. 11. c. 3. n. 3.* item *Rod. Segura, et Ledesma apud Salm. de matr. c. 8. p. 3.*

n. 29. qui putant probabilem cum *Palao d. 2. p. 12. §. 9. n. 8. in fine, et Sanch. de matr. l. 5. d. 25. n. 15.* qui vocat probabilissimam cum *Host. Rosel. Ang. Sylv. Tab. et aliis pluribus.* Quia, ut ajunt, qui habet proprium domicilium, nequit fieri parochianus illius loci, ubi degit tantùm ad tempus propter aliquod negotium; aliàs hic haberet duas parochias habitationis, quas habere non potest, nisi qui in utraque æqualiter se collocat, ut tradunt *Sanch. l. 5. d. 24. n. 5. Pont. lib. 5. c. 16. n. 1. et Salm. tr. 9. c. 8. p. 5. n. 52. cum Bon. Perez, Coninck. Trull. etc. communiter ex c. 13. de Sepul. in 6. et leg. Assumptio, §. Viris, ff. ad municip. de incol.*

Secunda sententia verò communior et probabilior, quam tenent *Barbosa de potest. Ep. p. 2. alleg. 32.* cum pluribus *dec. rotæ, Sanch. dicta d. 25. n. 15. Croix l. 6. p. 5. n. 721. Pont. l. 5. c. 15. n. 4. Pal. l. c. n. 9. et Salm. ibid. n. 50. cum Bon. Gut. Con. Trull. Dic. etc.* docet posse (ut ajunt *Salm. et alii apud Sanch. n. 12.* dicunt etiam tenèri) advenas recipere sacramenta à parochi loci, ubi jam contraxerint quasi domicilium; contrahitur autem quasi domicilium ab eo qui habitat alicubi, non per transitum, sed per majorem anni partem, aut cum animo permanendi ibi per majorem partem anni, ut dicunt *Sanch. l. 5. d. 25. n. 12. Sylvest. v. Domicilium n. 4. et Salm. l. c. cum Bon. Pal. Pont. Coninc. et aliis.* Imò ajunt *Laym. l. 1. tr. 4. c. 12. n. 1. Nav. de Jub. 52. v. Incolæ, num. 55.* et confirmat *Bened. XIV. Notif. 52. n. 6. ex communi* sufficere ad contrahendum quasi domicilium habitationem per aliquam notabilem anni partem causâ alicujus negotii, putâ ad studendum, vel ad exercendum officium judicis, medici, professoris, mercatoris, famuli, tabernarii, et similibus. Ratio hujus secundæ sententiæ est, quia per quasi domicilium quisque jam fit parochianus loci ubi habitat, ut habetur *ex cap. finali de paroch.* ubi confugientes ad aliquam parochiam causâ belli, jam dicuntur illius parochiani.

Notandum II. Benè baptizari potest alienus de licentia proprii sacerdotis expressa, vel rationabiliter presumpta. *Miranda, Henr. et Salm. de bapt. c. 4. p. 4. n. 58.* III. Possunt religiosi baptizare in casu necessitatis, vel cum licentia ministri ordinarii. *Salm. ibid. n. 59. Petroc. p. 217. etc.* IV. Sacerdos sine licentia extra necessitatem baptizans, etiam sine solemn-

tate, peccat graviter, ex *Clem. unic. de bapt. Vasq. Conc. Laym. et Salm. ibid. n. 41. et communiter. V. Extra necessitatem nemo potest licetè baptizari domi. exceptis filiis Principis, ex ead. Clem. un. Con. Sa. Salm. tr. 2. c. 4. p. 4. n. 42. At de hoc vide dicenda n. 418. Not. III.*

116. — « 2. Diaconus non tantum in extrema necessitate, » sed etiam in alia notabili baptizare potest. Et quidem cum » solemnitate ex commissione Episcopi, vel parochi, ut si » v. gr. ob multitudinem baptizandorum, aliudve grave impedimentum, id ipsi facere non possint. *Laym. l. c.*

Certum est quòd diaconus ex commissione Episcopi vel parochi potest baptizare, ut *Juenin. Petr. et alii communiter, ex can. Diaconos, dist. 95. ubi Gelasius Papa dixit: Diaconi absque Episcopo, vel presbytero baptizare non audeant, nisi predictis fortassis Ordinibus longius constitutis, necessitas extrema compellat. Quod etiam laicis christianis facere plerumque conceditur.* Ex præfato autem textu rectè infert *Gonet*, quòd talis commissio nequit diacono fieri, nisi ob magnam necessitatem, vel Ecclesiæ utilitatem, putà si non adessent sacerdotes; vel ut dicunt *Suar. d. 25. sect. 2. Pal. p. 41. n. 5. Sporer t. 3. p. 189. n. 55. Holz. pag. 26. n. 425. Croix n. 276. Elbel. t. 3. pag. 51. n. 29. Laym. c. 7. n. 4. cum Soto, et Vasq.* nisi adsit multitudo baptizandorum, aut nisi parochus sit graviter infirmus, vel excommunicatus, vel aliàs occupatus confessionibus excipiendis, aut prædicatione, ut colligitur *Actor. c. 6. ubi Apostoli diaconos constituturi, dixerunt: Fratres, viros... constituamus super hoc opus: nos verò orationi, et ministerio verbi instantes erimus.*

Sed dubitatur 1. An diaconus in casu necessitatis possit solemniter baptizare? Affirmant *Suar. d. 25. sect. 5. et probabile putat Sporer d. num. 55. cum Præpos. Herincx, et aliis.* Sed communiùs et probabiliùs negant *Palauus p. 11. num. 5. Renzi cap. 3. q. 1. cum Cone. et Diana, Salm. l. c. n. 43. cum Laym. etc.* Ratio, quia diaconus non potest esse minister baptismi solemnìs, nisi ex commissione sacerdotis, cum tantum sacerdotis vice possit solemniter baptizare.

Dubitatur 2. An diaconus sine commissione solemniter baptizans incurrat irregularitatem? Certum est quòd clerici non diaconi solemniter baptizantes fiunt irregulares, ex *cap. Si*

quis. 1. de cler. non ord. min. ubi dicitur: Si quis baptizaverit, aut aliquod divinum officium exercuerit non ordinatus, propter temeritatem de Ecclesia abjiciatur, et nunquam ordinetur. Quoad diaconos verò, negant aliqui ipsos irregularitatem contrahere, quia in citato textu dicitur, quòd sit irregularis *non ordinatus.* Diaconus autem est jam ordinatus ad baptizandum, cum in Pontificali dicatur: *Oportet diaconum ministrare ad altare, baptizare, et predicare.* Sed probabiliùs dicendum quòd incurrit (sive in necessitate, sive extra eam solemniter baptizet), juxta sententiam communissimam, quam tenent *Laym. de irreg. cap. 5. num. 2. Coni. Tourn. de bapt. cap. 3. concl. 3. v. Collig. 2. Natal. Alex. de bapt. prop. 2. Habert t. 3. p. 196. Renzi de bapt. c. 3. q. 3. cum Con. Viva de irreg. q. 10. art. 1. n. 3. Bonac. eod. tit. p. 6. n. 3. cum Nav. Avila, et Sayr.* Ratio, quia diaconus, licetè ordinetur ad baptizandum, ad id tamen non ordinatur nisi ex commissione Episcopi vel sacerdotis, qui sunt soli ministri ordinarii baptismi, ut vidimus. Ex illis autem verbis textus *propter temeritatem* rectè inferunt *Laym. et Viva l. c.* diaconum, sive alium clericum, non fieri irregularem, si per jocum aut ex ignorantia crassa solemniter baptizet, temeritas enim scientiam positivam importat unà cum aliquo contemptu.

Dubitatur 3. An laicus baptizans solemniter contrahat irregularitatem? affirmant *Suar. 3. p. d. 51. sect. 4. cum Sot. Sylvest. S. Anton. Palud. et Concina t. 8. p. 453. n. 8. cum Nav. Fill. et Leand.* Quia præfatus textus in *cap. Si quis*, generaliter loquitur, et proinde non est ad solos clericos restringendus. Sed communiùs et probabiliùs id negant *Palauus de irreg. p. 18. n. 30. Bon. loc. cit. n. 1. Holzm. t. 1. pag. 417. num. 346. Viva loc. cit. Salm. de censur. c. 8. p. 7. n. 74. in fin. Lugo de penit. d. 48. n. 14. Sporer eod. tit. n. 657. Croix lib. 7. n. 483. cum Hurt. et Laym. l. c. n. 5. cum Sa, Cov. Ang. Arm. Rodr. etc.* Ratio, quia irregularitas non incurritur, nisi sit expressa in jure, ut habetur in *cap. Is qui, de sent. excom. in 6.* Hæc autem irregularitas minimè videtur expressa; licet enim textus genericè loquatur, attamen, cum titulus sit de clerico ministrante, verba illa generalia debent intelligi tantum juxta titulum qui textui præfigitur. Imò *Laym.* censet satis id exprimi in eodem

textu, cum ibi dicatur de Ecclesia abjiciatur, quod proprie intelligi debet de depositione, quæ non puniuntur nisi clerici: et ratio hujus esse potest (ait Laym.), quia talis usurpatio frequentior esse solet in clericis, quam in laicis.

117. — « 5. Cum in necessitate confertur baptismus, servandus est ordo ita, ut si adsit, et non detrectet sacerdos, vel diaconus, is reliquos præcedat. Sic enim clericus » laicum, vir mulierem, fidelis infidelem, nisi fortè inferior » melius noverit modum, ut solent obstetrices » (Ut Salm. de bapt. c. 4. p. 2. n. 18. cum Moscosa.) « (quæ proinde » examinari, et approbari debent à pastoribus), vel alia » justa causa sit, ut quia virum ad parientem ingredi non » decet. » (Pariter, præsentem tantum patrem, femina baptizare debet, quia extra summam necessitatem vetatur parentibus baptizare. Croix n. 277. cum Gob. Et in casu, quo baptizanda esset proles nondum ab utero egressa, debet ob decentiam mulierem baptizare, ut bene notat idem Croix n. 77. cum Platel.) « Quod si laicus baptizet præsentem sacerdote, » et secundum quosdam etiam præsentem diacono, censent » esse mortale: quia id laico tantum competit ob defectum » sacerdotis, qui sine injuria ordinis et sacramenti, talem » licentiam dare non potest. In reliquis, perversio illius » ordinis est tantum veniale » (Ut communiter Bonac. Sot. Dic. et Salm. ibid. n. 7.) « Præterquam si coram fidele hæretico adhibetur, quod voluit esse mortale Laym. c. 7. » num. 4. Con.

Quoad ordinem igitur servandum inter ministros baptismi, sic habetur in Rituali rom. Si adsit sacerdos, diacono præferatur; (et parochus sacerdoti, ut rectè dicunt Cont. Tourn. loc. cit. tit. solv. dub. v. Quær. 1. et Conc. t. 8. p. 124. n. 3. vide dicta num. 115. in fin.) diaconus subdiacono, clericus laico et vir femine, nisi pudoris gratiâ deceat feminam potius quam virum baptizare infantem non omnino editum, vel nisi melius femina sciret formam et modum baptizandi. Quapropter curare debet parochus, ut fideles, præsertim obstetrices, rectum baptizandi ritum probe teneant, et servent. Hinc rationabiliter censet Sporer in suppl. t. 4. n. 190. cum Gobat. quod parochi tenentur sub gravi obstetrices diligenter examinare, utrum noverint necessaria ad baptizandum, cum ipsæ sub mortali teneantur addiscere modum

baptizandi, prout rectè docent S. Anton. Reg. Henric. Aver. sa, et alii plures cum Croix l. 6. p. 1. n. 270. Nec obstat quod fortè alii adfuturi sint qui formam sciunt, propter quod videntur eas excusare Suarez, Diana, et Dic. ib. Nam ipsis ex officio puerperis adesse incumbit, et non rarò occurrit eis occasio baptismum in necessitate ministrandi.

Sed dubitatur 1. An peccet mortaliter laicus, qui in necessitate baptizat, præsentem sacerdote? Negant Joan. Suar. Val. etc. apud Salm. de bapt. c. 4. p. 2. n. 11. et probabile putat Ledesma, quia sacerdos in casu necessitatis non baptizat ex officio, et ideò laicus ejus officium non usurpat. Sed veriùs affirmant Francisc. Suarez d. 51. sect. 4. Cont. Tourn. loc. cit. Concin. pag. 154. num. 6. Holzm. pag. 25. n. 121. Salm. ibid. n. 15. Pal. p. 9. num. 10. cum Laym. Con. Vasq. Bonac. etc. communiter, ex can. 21. dist. 4. de consecr. ubi D. Augustinus sic docet: In necessitate, cum Episcopi, aut presbyteri, aut quilibet ministrorum non inveniuntur, et urget periculum ejus, qui petit; etiam laicos solere dare sacramentum, quod acceperunt, solemus audire. Ergò tunc solùm potest laicus in necessitate baptizare, cum deest sacerdos; aliàs peccat, tum quia verè tunc usurparet jus sacerdotis, cui ex potestate ordinis commissum est baptizare; tum quia injuriam irrogaret sacramento; quod exigit (cum fieri potest) ministrari à sacerdote, utpote ad illud consecrato; et ideò etiam sacerdos graviter peccaret, si laico administrationem cederet, ut rectè dicunt Suar. et Conc. ll. cc.

Dubitatur 2. An præsentem sacerdote excommunicato, præferendus sit laicus non excommunicatus? Negant Scotus, Henr. etc. apud Renzi c. 5. q. 2. item Leand. et Cornejo apud Salm. tr. 2. c. 4. p. 2. n. 14. quia in extrema necessitate cuilibet etiam excommunicato conceditur privilegium baptizandi, et ideò tunc servandus est ordo juris communis. Sed veriùs affirmant Suar. d. 11. sect. 1. Nav. Man. c. 22. n. 6. Pal. p. 9. n. 12. (qui id ut certum habet) Salm. ibid. num. 15. cum Gab. Renzi loc. cit. cum Sylvest. Henr. etc. Ratio, quia privilegium excommunicato conceditur in solo casu necessitatis, quæ non reperitur adesse, cum alius suppetit non excommunicatus.

Dubit. 3. An peccet graviter laicus baptizans coram diacono?

Prima sententia affirmat, et hanc tenent *Gonet Man. t. 6. pag. 96. Holzm. pag. 25. n. 151. Cont. Tourn. ib. v. An verò, Antoine q. 8. Conc. t. 8. pag. 155. num. 7. cum Vasq. Reg. Fill. etc. Renzi c. 5. qu. 1. cum Con. Præp. etc. Probatur 1. ex D. Augustino, ut supra in c. 21. dist. 4. ubi dicitur per-mitti laico baptizare tantum in necessitate, cum Episcopi, aut presbyteri, aut quilibet ministrorum non inveniuntur. Nomine autem ministrorum communiter diaconi intelliguntur. Probatur 2. ratione; diaconus ex vi ordinationis deputatur ad baptizandum per commissionem parochi, unde obtinet ipse speciale jus ad hoc munus obeundum. Hæc sententia est quidem probabilis, sed non minus probabilis mihi videtur cum *Salm. l. c. n. 9.**

Secunda sententia, quam tenent *Suar. d. 51. s. 4. Sot. d. 4. art. 2. Tol. lib. 2. c. 20. n. 8. Ronc. c. 5. q. 1. Bon. q. 2. p. 5. n. 11. cum Sa, Val. Conc. Hen. Reg. et Graff. item Sylv. Led. Dian. Vill. etc.* Ratio, quia diacono vi ordinationis non competit officium baptizandi, nisi ex commissione sacerdotis. Unde cum ipse baptizat in casu necessitatis sine commissione, non baptizat ex officio, sed eodem modo quo clericus inferior, vel laicus, juxta dicta n. 116. *Dub. 1. et 2.* Et quamvis ipse ut dignior in jure illis præferatur, tamen hujus ordinis per-versio non apparet tam gravis, ut de mortali damnetur.

*Dub. 4. An laicus baptizans, præsentem clerico inferiori, peccet mortaliter? Videtur affirmare P. Conc. t. 8. p. 157. n. 7. cum dicat, ex jure divino semper sub gravi servandum ordinem, nisi necessitas impediatur. E converso Pal. p. 9. n. 11. dicit nullum esse peccatum, cum de hoc nullum inveniatur præceptum divinum, aut ecclesiasticum. Reetè verò alii communiter docent id non esse mortale, quia talis per-versio ordinis non videtur tam gravis, cum ex vi ordinis nemo præter sacerdotem, et diaconum ex commissione habeatur specialiter deputatus ad baptizandum. Ex altera parte id non videtur excusari à culpa veniali, tum quia id videtur aliqualis inde-centia: tum quia est contra præscriptum Ritualis romani. Ita *Sotus in 4. dist. 4. art. 2. Suar. d. 51. s. 4. v. Unde 5.º Gonet Man. t. 6. p. 96. Petrocor. t. 5. pag. 181. Bon. p. 5. n. 12. Holzm. n. 121. Spor. n. 55. Ronc. qu. 1. r. 2. Renzi qu. 1. cum Laym. et Salm. de bapt. cap. 4. p. 2. n. 7. cum Vill. Leand. et Gabr.**

*Dubit. 5. An peccent graviter parentes, qui faciunt baptizare prolem à prædicante, ad evitandas pœnas edicti id præcipientis? La Croix lib. 6. p. 1. num. 281. et 282. quamvis fateatur sententiam affirmativam tenendam uti absolutè veram, tamen deinde assert rationes dubitandi, dicens quòd eo casu non recognoscitur prædicans tanquam verus, sed potius tanquam validus minister, à quo exquiritur baptizatio ad vitandam vexationem, permittendo tunc fieri, non verò petendo impias ejus cæremonias adhiberi. Sed omninò affirmandum id esse mortale, ut docent *Less. in Auctar. v. Baptismus, Pignat. t. 7. consult. 55. num. 2. Holzm. t. 2. p. 27. n. 155. cum Michel.* Ratio, quia per idem edictum pœnale determinantur parentes ad veram religionem contemnendam, vel saltem ad falsam honorandam. Refertque *Pignat. Clementem VIII.* jam declarasse non licere extra necessitatem extremam, ne à schismaticis quidem petere sacramenta.*

118. — Hinc ultimò notandum I. quòd nec licitè, nec validè potest unquam aliquis baptizare seipsum, cum persona baptizantis omninò diversa esse debeat à persona baptizati. Ita communiter *Cont. Tourn. de bapt. cap. 5. solv. dub. v. Quer. 9. Conc. p. 157. n. 12. et alii omnes, ex c. 4. de bapt. ubi id expressum habetur.*

Notandum II. quòd graviter peccant, qui per multum temporis differunt infantem baptizare. Id commune est apud omnes ex pluribus conciliis provincialibus, quæ decreverè pueros baptizandos quàm citò fieri potest, et in Rituali rom. dicitur: *Parochus hortetur, ne pueris sacramentum tantoperè necessarium nimium differatur cum periculo salutis.* Qualis autem reputetur dilatio gravis, *Palauis p. 8. n. 4. ex Suar. etc.* putat dilationem ultra mensem esse gravem, si non adsit causa: si verò adsit, esse gravem duos menses. Ferè idem sentit *Laym. c. 6. n. 9.* dicens: *Nulla autem ordinariè necessitas urget, tametsi unum, aut sesquimenssem expectandum sit, donec cum decenti solemnitate baptismus infanti conferri possit, quamquam dilatio non nisi ex gravi causa fieri debet.* *Salmant. autem de bapt. c. 5. p. 2. n. 12. in fin.* censent non esse mortale minus differre quàm ultra 15 vel 20 dies, etiam sine urgenti ratione. *Jueninus* contra, juxta morem suum arcetandi conscientias usque ad extremum, dicit ultra unum vel alterum diem baptismus differri non debere. *Cont. autem*

Tourn. loc. cit. v. Quer. 4. putat dilationem non extendendam ultra quinque vel sex dies. *Petrocorensis t. 3. pag. 212. quæst. 13.* censet gravem dilationem excedentem octo dies. Sed communiùs et probabiliùs *Sotus, Leander, et Ledes. apud Conc. t. 8. p. 167. n. 19. ac Ronc. q. 3. r. 2.* dicunt non esse gravem dilationem, nisi 10 vel 11 dies excedantur.

Notandum III. quòd prohibentur infantes baptizari domi, exceptis *liberis regum, vel principum*, ut habetur ex *Clem. unica de bapt.* Et cum hinc agatur de re gravi, transgressio erit equidem mortalis, ut rectè dicunt *Ronc. c. 3. q. 3. Tamb. c. 2. §. 3. n. 5. et Sylv. ap. Croix n. 337.* Nomine autem *liberorum* veniunt non solum filii, sed etiam nepotes, et alii descendentes, ut notat *Glossa in d. Clem. v. Liberi, ex leg. Liberiorum, ff. de verb. signific.* Et in eo casu dicunt *Palaut, Concina, Tol. Sot. etc. cum Croix n. 338. contra alios* solemniter conferendum esse baptismum, quia omissionem caeremoniarum solus casus necessitatis excusat. Nomine verò *principum*, opinantur *Jordanus, Riccius, Quintanad. Croix l. c.* probabiliter venire omnes barones obtinentes temporalem jurisdictionem. Sed probabilius videtur cum *Glossa ibid. v. Regum, Ronc. loc. cit. Suar. d. 31. sect. 2. Cont. Tourn. ibid. v. Quer. 2. Elbel t. 3. p. 43 n. 84. et aliis pluribus*, intelligi tantum filios principum absolutam potestatem habentium. Item *Laym. c. 6. n. 9. cum Armil.* censet graviter peccare magnates, qui extra necessitatem faciunt filios baptizari domi (vel etiam in Ecclesia privatim, ut *Sylvius qu. 71. art. 4. cum Nav. et Led.*), ut deinde cum pompa caeremoniae perficiantur in Ecclesia, postquam advenerint patrini; qui equidem, collato jam antea baptismo, nec patrini efficiuntur. His tamen non obstantibus, puto quòd ubi introducta est consuetudo domi baptizandi filios magnatum, ipsa non est facilè improbanda, ut ait *Croix loc. cit.*

ARTICULUS II.

An duo possint simul unum baptizare?

119. — **R**ESP. I. Si alter applicet materiam, alter formam, nullus erit baptismus: quia dicens se abluere cum non abluat, formam habet falsam, etiamsi usurpet Græ-

» eorum, *Baptizatur servus Christi*; vel quæ putatur illi » æquivalère, *Baptizat te Christus*: subintelligitur enim per » me; alioqui, si excludatur persona ministri, ut sensus sit, » baptizet te Christus, et non ego, sive non per me, forma » nulla est. » (*Ita S. Th. 3. p. q. 67. ar. 6. et alii communiter cum Salm. de bapt. c. 4. p. 3. n. 28. et Conc. p. 136. n. 10.*)
 « In casu tamen necessitatis, posse sub conditione ita baptizatum conferri, ut v. g. mutus formam nesciens ablueret, » cæcus autem formam pronuntiaret, docet *Hurt. a. 2. diff. 6.* additque, debère talem, elapso periculo, iterum » sub conditione baptizari. *Vide Fill. c. 4. Dian. p. 3. t. 3. r. 26: ex Chapeauvil. Marsil. etc. Bon. d. 2. qu. 2. p. 4. n. 23. Laym. cap. 7.* » (*Ita etiam Suar. cum Cajet. Marsil. Leand. etc. apud Salm. tr. 2. c. 4. p. 3. n. 31.*)

120. — **R**ESP. 2. Si plures ministri singuli abluant, et » formam pronuntient, graviter peccant contra ritum Ecclesiæ. De valore sic solet distingui: 1. Si quilibet intendit » baptizare, dependenter ab alio, ut causa particularis; » invalidè baptizant, sive singuli dicant, *Ego te baptizo*, » sive, *Nos te baptizamus*: quia forma, cujus sensus censetur esse absolutè, et independentèr baptizare, non cobaptizare, est falsa. » (*Idem docet S. Th. 3. p. q. 67. ar. 6. cum Suar. Vasq. et Salm. ibid. n. 25. communiter*) « 2. Si » quisque per se intendat baptizare, independentèr ab alio. » validè baptizat, quia omnia requisita ponit; ut patet à simili » in missa ordinationis, quâ sacerdotes noviter ordinati » simul consecrant cum Episcopo, dummodò simul eodem » instanti formam absolvant: si autem non simul absolvant, » is tantum consecrat, vel baptizat, qui priùs absolvit. *Vide Fill. t. 2. c. 4. n. 72. et Bon. l. c. n. 23. Laym. c. 7.* » (*Ita S. Th. l. c. ad 3. S. Bonav. cum Salm. ibid. n. 28. communiter contra Caj. et Marsil.*)

DUBIUM IV.

Quis sit subjectum baptismi?

121 *Quis sit capax baptismi? An pueri, et amentes?*

122 *De pœnis rebaptizantium. An rebaptizantes sub conditione fiant irregulares?*

123 *De infante nondum nato. Remissivè ad n. 107.*

- 124 An baptizandi sint sœtus abortivi? An plures eodem tempore?
 125 An conferendus sit baptismus monstris?
 126 An sint baptizandi filii infidelium, et quæ in hoc puncto sint certa? Certum est I. talem baptismum semper esse validum.
 127 II. Baptizandos esse filios, si parentes defecerint à fide. Quid si mansuri sint apud parentes hæreticos?
 128 III. Si ipsi filii infidelium petant. Quid in dubio an careant ratione?
 129 IV. Si sint in periculo mortis.
 130 V. Si sint positi extra curam parentum. VI. Si capti sint in bello. VII. Si parentes sint servi.
 131 VIII. Si unus parentum consentiat.
 132 Dub. I. An baptizari possint filii infidelium usu rationis carentes, invitis parentibus? Et an ii quos pater offert, ut liberentur à morbo?
 133 Dub. II. An liceat vendere infantes parentibus paganis?
 134 An et quando possit repeti baptismus sub conditione? Not. I. Quid si adsit unus testis de baptismo collato? Not. II. Quid de adultis natis ex christianis? Not. III. Quid si pueri sint arrepti à barbaris?
 135 De infantibus expositis?
 136 De baptizatis ab obstetricibus, et à laicis.
 137 De baptizatis ab hæreticis.
 138 De effectibus baptismi.
 139 De dispositione requisita in adultis baptizandis.

121. — « **R**ESP. 1. Subjectum capax baptismi est solus homo vivus ab Adamo descendens, nondum baptizatus.
 « Resp. 2. Validè baptizantur infantes, item perpetuò amentes, qui nunquam usi sunt ratione, quia censentur ejusdem conditionis cum infantibus. Si autem aliquando sint usi ratione, non valet baptismus, nisi ante amentiam petiverint. Vide Bon. d. 2. q. 2. p. 6. c. 6. Laym. c. 6.

Unde resolves :

« 1. Si puer inter baptizandum nondum finitâ formâ moriatur, baptismus est nullus.
 122. — « 2. Non valet baptismus iteratus, ideòque uterque tum rebaptizans, tum rebaptizatus peccant mortaliter, fiuntque irregulares, et jure civili subjacent pœnæ mortis. » (Est certum cum Salm. de bapt. c. 6. p. 1. n. 4.) « Quas tamen pœnas non videtur incurrere is, qui etsi sine justa

» causa, rebaptizatur sub conditione: quia intelliguntur de baptismo absolutè dato, quando moraliter constet, priorem baptismum fuisse validum. Vide Laym. c. 5. Bon. p. 5.
 Certum est, quòd cum baptismus repetitur sine justa causa, tam rebaptizans, quàm rebaptizatus fiunt irregulares, ex c. 2. de apostat. et c. 4. dist. 50.

Sed magna quæstio est inter DD. an rebaptizantes sub conditione, et sine justa causa, irregularitatem incurrant.

Prima sententia, quam tenent Suar. 5. p. disp. 51. sect. 6. d. 5. Navarr. Man. c. 27. n. 246. Bon. de irreg. q. 5. p. 5. n. 4. Laym. eod. tit. cap. 2. n. 4. v. 4. Pal. t. 6. d. 6. pag. 46. n. 6. Anacl. pag. 515. n. 11. Holzm. t. 1. p. 446. n. 545. Salm. tr. 10. de censur. c. 8. p. 5. n. 61. in med. Croix l. 7. n. 485. Pontas v. Irregulariter, casu 151. cui non dissentit Cont. Tourn. in proprio tract. de Irreg. part. 5. cap. 2. dicit quòd talis rebaptizans, licèt non excusetur à gravi sacrilegio, tamen non incurrit irregularitatem. Ratio, quia leges pœnales strictè intelligi debent, et cum effectu; qui autem baptizatur sub conditione dicens: Si non es baptizatus, etc., is reverà non rebaptizatur, quia conditio apposita actum invalidat: qui enim dicit, Ego te baptizo, si non es baptizatus; idem est ac si diceret: Ego te non baptizo. Et ob eandem rationem censent Anacl. l. c. et Salm. cit. n. 61. in princ. cum Bonac. Cornejo, et Avila, non incurrere irregularitatem, qui ob metum baptizaret baptizatum animo simulato.

Secunda sententia verò affirmat tales rebaptizantes irregularitatem non effugere, et hanc tenent Natal. Alex. de bapt. prop. 7. r. 5. Conc. t. 8. pag. 186. n. 15. Fill. tract. 20. n. 182. Renzi de bapt. c. 5. q. 10. cum Led. Sot. Victoria, etc. Item noster SS. P. Benedictus XIV. in suis Notif. cum Sayr. Barb. Ugolino, Megala, etc. Probatur ex Catech. rom. part. 2. n. 57. qui reprehendens eos, qui in Ecclesia cum conditione rebaptizant pueros, quamvis exploratum habeant domi verè esse baptizatos, dicit: Quod quidem sine sacrilegio id facere non possunt, et eam maculam suscipiunt, quam divinarum rerum scriptores irregularitatem vocant. Idemque refert N. Pontifex fuisse sancitum in 5. Synodo Mediol. Insuper probatur ratione, quia, cum quis certò scit puerum esse baptizatum, et rebaptizatur sub conditione, conditio apponitur in fraudem legis, et ideò habetur pro non

apposita. Prima sententia, spectatâ ratione, non caret gravi fundamento; sed secunda, spectatâ auctoritate, videtur probabilior.

125. — « 5. Nondum perfectè natus est baptizandus, si sit » periculum, dummodò pars aliqua possit ablui: quia est » homo vivus, nec certò constat esse incapacem. » (*Vide dicta n. 107. ubi diximus probabilem esse sententiam, quòd possit infans sub conditione baptizari in utero matris, si per instrumentum aquâ tingi valeat.*)

124. — « 4. Si dubium sit, an infans vivat, baptizandus » est sub conditione.

Dicit Natalis Alex. de bapt. prop. 3. r. 5. quòd nisi appareat evidens signum vitæ in fœtu abortivo, non est dandus baptismus, etiamsi adsit aliquod æquivocum signum. Si loquimur de baptismo absolutè ministrando, rectè sentit Natalis; sed loquendo de baptismo sub conditione conferendo, omninò dicendum cum Busemb. ut suprâ, et Salm. de bapt. c. 6. p. 1. n. 5. illum sine dubio ministrandum, quancumque aliquod apparet dubium de vita prolis. Hinc optimè censet Cardenas in crisi 1. d. 15. c. 5. Ronc. c. 4. q. 4. r. 5. Mazzotta t. 5. pag. 83. et Croix l. 6. p. 1. n. 294. cum aliis AA. gravissimis, omnes fœtus abortivos, si per aliquem motum dent signum vitæ, et non constet esse animâ destitutos, semper esse baptizandos sub conditione, si vivant; maximè cùm hodie vigeat opinio, non sine plausu à peritis recepta, quòd fœtus ab initio conceptionis, vel saltem post aliquos dies animâ informentur. Cæterùm benè advertit Cont. Tourn. de bapt. cap. 7. sect. 2. concl. 2. v. Ex his, non debère baptizari carneam massam, quæ nullam habeat organorum dispositionem, cùm ubique receptum sit, non priùs infundi animam corpori, quàm istud formatum fuerit; et tunc, ut baptizetur, requiritur ut indicet aliquem motum vitalem, prout præscribit Rituale romanum de bapt. parvul.

« 5. Validè baptizatur, quem minister putat esse alium; » aut licèt sit puella, quam putat esse puerum; quia intendit » baptizare præsentem. Aliud est in matrimonio, quia intendit contrahere cum illa, quam putat. Bon. p. 4. n. 26.

« 6. Validè, etsi extra necessitatem illicitè, plures simul » baptizantur, hæc formâ, *Ego vos baptizo, etc.* Bon. p. 4. » (*Ita S. Thom. 5. p. q. 67. art. 6. ad 2. et Rituale rom. ubi dicitur. Quam formam (Ego vos baptizo etc.) solùm in*

mortis periculis ad plures simul baptizandos, et ubi tempus non patitur, ut singuli separatim baptizentur, aliàs nunquam licet adhibere.)

125. — « 7. Monstrum, quod capite et pectore formam » hominis refert, est baptizandum; secùs si bestialem refert. » Quòd si verò caput tantùm sit ferinum, putat esse baptizandum Comitulus. Nav. tamen, et alii volunt differendum, donec certius cognoscatur, nisi periculum mortis immineret: tùm sub conditione baptizandum esse. » (*Quando dubitatur, an monstrum sit homo, baptizandum absolutè, si caput sit humanum, licèt membra sint ferina; sub conditione verò, si caput sit ferinum, et membra humana; hoc verò si prodierit ex congressu viri cum femina: nam si prodierit ex viro cum bestia (quod incredibile puto), tunc baptizari semper deberet sub conditione; secùs si ex femina et bruto, tunc enim nullo modo baptizandum, quia non descenderet ex Adam, utpote non conceptum ex semine virili. Ita Bon. p. 6. n. 5. et Cont. Tourn. ead. concl. 2. cum S. Th. Henr. Possev. etc.*) « Quod » si habeat membra hominis geminata, et dubitetur, nùm » sit unus homo, an duo, duplex baptismus conferendus est, » unus absolutè, alter sub conditione, in ea parte quâ membra apparent imperfectiora. Vide Laym. l. 5. tr. 2. c. 5. n. » 12. Bon. p. 6. et Rituale romanum, tit. de Baptismo. » (*Servandum hic id quod habetur in Rituali rom. ubi sic dicitur: Illud verò de quo dubium est, una ne an plures sint personæ, non baptizetur; donec id discernatur. Discerni autem potest, si habeat unum vel plura capita... vel pectora: tunc enim totidem erunt corda et anime, et eo casu singuli seorsum sunt baptizandi. Quando verò non est certum in monstro esse duas personas, ut quia duo capita et duo pectora non habet benè distincta, tunc debet primum unus absolutè baptizari, et postea alter sub conditione, si non es baptizatus, etc.*)

126. — « Resp. 5. Extra mortis periculum validè, non tamen licèt, baptizantur ethnicorum infantes, invitis parentibus. Ratio est, quia vel auferuntur parentibus, et fit illis injuria; vel relinquuntur, et fit injuria sacramento, quod exponitur irreverentiæ. Quòd si tamen possint christianè educari (ad quod tunc obligaberis) licebit in his casibus: I. Si parentes sint tua mancipia; tunc enim tui potest. Tom. V.

» tius sunt, quam illorum. II. Si parentes aliquando fuerint
 » baptizati, vel uterque, vel saltem alteruter; quia tunc Ec-
 » clesia jus in eos habet. III. Si alter parentum petat; tunc
 » enim justa ejus voluntas injustæ alterius præferenda est,
 » in favorem prolis, et fidei. IV. Si infans sit in periculo mor-
 » tis. V. Si rationis jam compos puer petat, quia in negotio
 » religionis est sui juris. In dubio autem de usu rationis, suf-
 » ficit esse 7 annorum. Vide *Laym. l. c. Fill. tom. 2. c. 6.*
 » *Bon. p. 6. n. 12.*

Quæritur, an filii infidelium validè et licitè possint bapti-
 zari invitis parentibus? Ante omnia hæc notanda plura, quæ
 in hoc puncto sunt certa. Certum est I. tale baptisma validum
 esse, ut communiter dicunt *Cont. Tourn. de bapt. cap. 7.*
sect. 2. post. concl. 2. v. Circà, etc. Lugo Resp. mor. l. 1. dub. 5.
Salm. de bapt. c. 6. p. 2. n. 10. cum S. Anton. Suar. Vasq.
Laym. Conc. Bonac., et aliis passim (contra Catharinum, et
Durandum). Idemque docet *N. SS. P. Bened. XIV. in*
sua instruct. ad Vicesger. quæ incipit Postremo mense.
 Idemque prius docuit *D. Aug. Ep. 98. aliàs 25. ubi de hoc*
 rationem dedit, dicens: *Non enim scriptum est, Nisi quis*
renatus fuerit ex parentum voluntate, sed, Nisi quis rena-
tus fuerit ex aqua, et Spiritu sancto.

127. — Certum est II. quòd si parentes deficerent à fide
 ad infideles, benè possunt eorum proles, ipsis invitis, bap-
 ptizari, quia sicut Ecclesia habet potestatem coercendi pa-
 rentes ad fidem observandam, ita potest filios ab ipsis auferre.
 Ita communiter *Suar. d. 25. sect. 5. Laym. l. 5. c. 6. n. 41.*
Natal. Alex. prop. 5. reg. 1. Pal. p. 6. n. 9. Cont. Tourn. loc.
cit. v. Suppon. 2. Sporer t. 3. p. 192. n. 52. Antoine de bapt. q.
15. Roncag. eod. tit. qu. 2. Holzm. t. 2. n. 141. Salm. de bapt.
c. 6. p. 2. n. 15. et alii passim. Et idem dicendum, si unus tan-
 tum parentum fuerit prius fidelis, ut communiter dicunt
Croix l. 6. p. 4. n. 299. Antoine, Roncag. ll. cc. Salm. ibid. in
fin. Suar. Laym. etc. Quid verò si proles sit mansura apud
 parentes hæreticos? Negant tunc posse baptizari *Suar. d. 25.*
sect. 5. et Salm. ibid. n. 16. cum Conc. etc., quia (ut dicunt)
 tunc obstat periculum proximum, quòd proles pervertatur.
 Sed probabilius affirmant *Laym. c. 6. n. 12. q. 5. in fin. et*
Croix num. 507. cum Aversa, Gob. Arsd. et probabile putat
Palau n. 10. Ratio, tum quia non est certa perversio talis

prolis, cum plures pueri in infantia decedant: tum quia idem
 periculum urget, si proles non baptizetur, baptizatur enim
 ab hæreticis, à quibus verum quidem baptisma confertur.
 Secus verò dicendum, si baptismus à quibusdam hæreticis
 invalidè conferatur, ut accidit apud Lutheranos, Anabapti-
 stas, et Calvinianos, quia tunc horum proles habentur tan-
 quam filii infidelium, prout ait *Croix n. 505. cum Dic. Cæ-*
terum filii hæreticorum verè baptizatorum licitè baptizantur,
 parentibus invitis, quando obstringi possunt, ut filios in-
 struant in fide catholica; quos aliàs licitè possunt superiores
 ecclesiastici ab eis avellere, ut catholicè educantur. Ita *Laym.*
n. 11. et Croix n. 505. cum Aversa, Dic. etc.

128. — Certum est III. quòd si filii infidelium habeant
 usum rationis, et baptismum petant, possunt et debent bap-
 ptizari, adhuc reluctantibus parentibus. Ita *Juen. t. 7. p.*
174. Cont. Tourn. ibid. v. Suppon. 5. Lugo resp. mor. l. 1. dub.
4. Natal. Alex. prop. 5. reg. 6. Laym. nu. 10. Pal. num. 5.
Ronc. qu. 2. et S. P. Bened. l. c. ex D. Th. 5. p. qu. 68. art.
10. ubi idem docet, inquit: Quantum ad ea quæ sunt juris
divini vel naturalis, incipiunt (filii) suæ potestatis esse; et
ideò propriâ voluntate, invitis parentibus, possunt bap-
tismum suscipere, sicut et matrimonium contrahere. Et post-
 quam filius invitis parentibus est baptizatus, potest, et de-
 bet Ecclesia ipsum ab eis segregare, ut à periculo perversio-
 nis avertatur; ita *Laym. c. 6. q. 5. Pal. p. 6. n. 8. Salm. de*
bapt. c. 6. p. 2. n. 14. ex conc. Tol. 4. relato in c. d. Judæis,
d. 45. et confirmat S. P. Bened. XIV. Sed quid agen-
 dum, si dubium sit an puer habeat vel ne plenum usum ra-
 tionis? *Cont. Tourn. ibid. Ronc. tr. 17. q. 1. c. 4. r. 1. cum*
Pas. et S. P. Bened. dicunt posse baptizari puerum, si
 septennium compleverit, quia tunc præsumptio stat pro usu
 rationis. Alii verò, ut *Suar. Vasq. Conc. ap. Lugo l. c. Solus*
in 4. d. 5. art. 10. dub. 2. Laym. l. c. Croix n. 506. Ronc. ib.
cum Candido, et Pasq. item Conc. Cabrera, Ochag. ap. Lugo
dub. 4. n. 2. dicunt posse puerum baptizari, adhuc non com-
 plecto septennio, quia in dubio decidendum est in favorem
 fidei; idem sentit *Suar. d. 25. sect. 5.* quamvis hic moneat
 expectandum usque ad perfectum usum rationis. Melius tamen
S. P. Bened. cum Lugo l. c. n. 2. docet in dubio rationis
 ante septennium puero petenti baptizari omninò differendum

baptismum, donec constet de perfecto ipsius rationis usu: sed sapienter addit illum tunc omninò avocandum à parentibus, et in loco tuto custodiendum. Nec obstat eo casu regula, quòd in dubio melior est conditio parentum possidentium potestatem supra filium; nam rectè respondet d. Pontifex cum *Lugo* hanc regulam procedere in pari causa: sed in nostro casu potior est causa filii, cum hic agatur de levi detrimento parentum, nempe quòd ad modicum tempus sua potestate priventur; contra verò agitur de maximo damno filii, nempe de sua morte æterna: unde hic potius alia urget regula, nimirum quòd in dubio magis innocenti, quam nocenti favendum est.

129. — Certum est IV. posse et debere baptizari prolem si ipsa sit in periculo mortis. Ita communiter omnes DD. citati cum *S. P. Bened. XIV.* qui de hoc affert duo decreta S. C. Dicunt autem *Salm. de bapt. c. 6. p. 2. n. 53.* quòd ad hanc prolem baptizandam requiritur, ut moraliter de ipsius vita desperetur; sed melius loquuntur *Busemb. ut supra, Laym. n. 10. Ronc. q. 2. Antoine q. 15. et Croix n. 503. Pal. n. 14. Sporer n. 53.* dicentes prolem esse baptizandam, quando cumque imminet periculum certum sive proximum de sua morte.

150. — Certum est V. quòd si filius infidelium justè vel injustè sit positus extra curam parentum, nec sit timor quòd ad eos sit reversurus, tunc benè potest baptizari. Ita communiter *Juenin. tom. 7. p. 174. Cont. Tourn. loc. cit. v. Suppon. 5. Conc. t. 8. p. 176. n. 10. Natal. Alex. prop. 5. reg. 5. Pal. n. 7. Sporer num. 65. Holzm. n. 141. Elbel t. 5. n. 52. Salm. l. c. n. 52. et 54. Laym. c. 6. n. 10. cum Soto, Vasq. Azor, et aliis passim.* Idemque docent *Conc. l. c. et N. SS. P. Bened. cum Azor, Cleric. Sessa, etc.* de filiis ab infidelibus expositis, vel derelictis, etiamsi parentes eos deinde repetant; et hoc ex *cap. 1. de infant. et languid. expos.* ubi dicitur: *Si à patre vel ab alio, sciente ipso, aut ratum habente (relegato pietatis officio) infans expositus extitit, hoc ipso à potestate fuit patria liberatus.* Idem dicendum de filiis infidelium perpetuò amentibus, ut docent *Laym. c. 6. n. 10. Salas p. 3. n. 13. Anacl. p. 346. n. 10. Salm. ibid. n. 57. Sporer n. 53. Ronc. q. 2. Holzm. n. 141.* Ratio, quia tunc cessat periculum perversionis, neque

tunc filii extraherentur à potestate parentum, qui super amentes nullam potestatem habent, cum ipsi sint directionis incapaces.

Certum est VI. filios infidelium in bello captos benè posse baptizari, parentibus invitis; ita *Gonet, Man. t. 6. p. 103. Juenin. p. 174. Viva quæst. 2. art. 6. num. 5. et N. Bened. XIV. cum Suar. et Corn. A. Lap.* quia lege belli captivi non amplius ad parentes, sed ad dominos pertinent.

Certum est VII. etiam licitè baptizari proles infidelium, qui sunt mancipia christianorum, ut *Bus. supra, Gonet p. 103. Juen. p. 172. Conc. p. 172. Antoine q. 15. Nat. Alex. prop. 5. Ronc. qu. 2. Pal. p. 6. nu. 18. Wigandt ex. 3. n. 62. Laym. n. 10. Sporer. n. 53. Holzm. n. 141. Elbel n. 52. Pal. n. 53. Croix n. 500.* Ratio, quia domini, cum habeant dominium in parentes, habent etiam in ipsorum filios.

151. — Certum est VIII. quòd si unus parentum consentiat altero reluctantante, benè infans baptizatur, ut *Bus. supra, Petrocor. tom. 4. pag. 191. Juenin. loc. cit. Nat. Alex. Cont. Tourn. ibid. v. Suppon. 4. Salm. de bapt. c. 6. p. 2. n. 17. cum Pal. Azor. Suar. et communi, Laym. n. 10. Anacl. n. 10. Pal. n. 11. Sporer. n. 53. Holzm. n. 141. Elbel n. 52. et N. Bened. XIV. ex conc. Tol. IV. can. Judæi, caus. 28. qu. 1. et cap. Ex litteris 2. de conversione infid.* Et idem dicendum, si mortuo patre, avus paternus consentiat in baptismum pueri, matre reluctantante, ut *Cont. Tourn. loc. cit. cum Sylvio, Salm. ibid. n. 49. cum Nav. Laym. et Val. ac P. Bened. XIV. ex auctoritate Gregor. XIII.*

152. — Dubitatur autem I. An utroque parente infideli reluctantante, possint baptizari eorum filii usu rationis carentes? Resp. Si filii sint mansuri in potestate parentum, nullo modo licet eos baptizare, ut decrevit S. C. S. Offic. die 3 Martii 1705. apud præfatam *Instruct. N. P. Bened. XIV.* quia tunc certum imminet periculum perversionis. Dubium igitur vertit, si tale periculum non adsit, nempe si filii subtrahantur à potestate parentum.

Prima sententia communior negat, et hanc tenet *D. Thom. 2. 2. qu. 10. art. 12.* quem sequuntur *Gonet tom. 6. pag. 103. Concina p. 172. n. 4. Wigandt n. 62. Nat. Alex.* et alii Thomistæ communiter; item *Tourn. Prælect. theol. de bapt. quæst. 5. art. 5. tit. Utrum infid. etc. Salm. ibid. n. 20. Juen. tom. 7.*

p. 175. *Petroc. tom. 5. p. 191. Antoine qu. 15. r. 4. Croix. lib. 6. p. 1. n. 298. Laym. c. 6. n. 10. Roncaglia qu. 2. Ratio quia subtractio filiorum à potestate parentum cederet in eorum injuriam, cum ipsi naturale jus habeant super filios.*

Secunda sententia verò, quam tenet *Scotus in 4. dist. 4. q. 9. n. 2. quem sequuntur Frassen. t. 10. p. 299. Holzm. tom. 2. p. 50. cum Mastro, Bosco, Henricq. et aliis Scotistis communiter; item Pichler. tit. 6. n. 14. et Cont. Tourn. de bapt. cap. 7. sect. 2. concl. 5. ac probabilem putat Estius lib. 4. dub. 6. §. 2. censet licitum esse hujusmodi filios baptizare, saltem auctoritate publicâ, et ex consensu principis. Hæc sententia per se loquendo non videtur suâ probabilitate carere, interveniente enim periculo salutis æternæ filiorum, parentes non habent jus in eos; et sicut potest eripi filius à parentibus, ne ipsi inferant ei mortem corporis, tantò magis eripi valet, ut à morte animæ liberetur. Dixi *per se loquendo*; nam spectatis circumstantiis, hæc sententia vix videtur posse in praxim deduci, ob graviora mala, quæ comitarentur hujusmodi baptismos. Et ideò Ecclesia, ut testatur *D. Th.*, nunquam morem habuit baptizandi filios infidelium ipsis invitis. Insuper advertendum, quòd pro filiis Hebræorum adest constitutio *Julii III.* (relata à *Pignatello t. 4. consult. 192. et N. P. Bened. XIV.*) qui imposuit suspensionem, et pœnam mille ducatorum baptizantibus filios Hebræorum, reluctantes parentibus. Idque confirmavit *S. C. concilii die 16 Julii 1659.* (apud eundem *Bened.*) statuens nullo modo baptizandos filios Hebræorum sine ipsorum consensu, donec perveniant ad legitimam ætatem.*

An autem baptizandus sit filius, quem pater Judæus offerat ad baptismum, ut liberetur à morbo? *N. Bened.* affert decretum *S. S. offic.* editum die 24 Septemb. 1699. quo statutum fuit illum esse baptizandum. Sed, ut diximus supra, postquam talis puer est baptizatus, avelli debet à parentibus, ut christianè educetur.

155. — Dubitatur II. An liceat vendere filios non baptizatos parentibus infidelibus? Negat *Hurtad. de bapt. d. 5. diff. 5.* quia id videtur esse contra christianam charitatem; sed communius, et satis probabiliter affirmant *Suar. d. 25. sect. 6. Laym. c. 6. n. 10. in fin. v. Porrò. Pal. nu. 6. et 20. Tamb. de bapt. c. 5. n. 17. et Bon. q. 2. p. 6. num. 14. cum*

Vasq. Con. Fill. Henr. et aliis. Ratio, quia per se non est intrinsecè malum restituere filios parentibus; et contrà videtur non esse obligationem alendi, et educandi tales pueros, sine ulla utilitate, cum charitas ad tantum onus non obliget, quando filii non sunt in extrema necessitate. Sed huic rationi non omninò acquiesco; melior videtur ratio communis pacis servandæ, quia, si prorsus negarentur filii infidelibus expetentibus, damnum oriretur, quòd nec etiam ipsi redderent christianos captivos, cum magno discrimine perversionis; magis autem incumbit Ecclesiæ curare, ut sui fideles servent fidem, quàm ut infideles ad fidem ducantur. Hinc testantur *Pal. et Laym. l. c. cum Henricq. Vasq. et Con.* jam consuetudine introductum esse, ut filii captivi, nullo eis collato baptismo, Saracenis et hæreticis restituantur.

154. — « Quæres. An baptismus aliquando repeti possit, » et quâ formâ?

« Resp. Cum temerè rebaptizare sit mortale ex objecto, » quia est in genere sacrilegii, dum conaris ministrare sacramentum incapaci; hinc ad hoc, ut non liceat rebaptizare, » non requiritur certitudo de baptismo, sed sufficit, si pro » eo sint conjecturæ, ut v. g. quòd quis natus, et educatus » sit inter fideles, nec pro contraria parte rationes alicujus » momenti occurrant; leve enim, vel metaphysicum dubium » non sufficit, sed requiritur grave et morale, vel saltem » rationabile. In quo inclinandum esse in favorem baptizandi, » rectè monet *Laym. c. 5. n. 5. et 4. ex Suar. et aliis.*

In hujusmodi dubiis attendenda est regula communiter à *DD.* recepta, quòd ad iterum conferendum baptismum baptizato sub conditione, non sufficit leve, sed requiritur prudens sive rationabile dubium, an sacramentum fuerit vel ne receptum; ita *Suar. d. 22. sect. 2. v. Sed quæres, Laym. c. 5. n. 4. Salm. de bapt. c. 6. p. 4. n. 53. Bonac. d. 1. qu. 2. p. 1. n. 56. Pal. pag. 15. n. 5. cum Con. Val. et communi.* Dubium autem vel potest esse juris, vel facti. Quando dubium est juris, nempe quando aliquis est baptizatus cum materia, forma aut intentione dubia, tunc certè baptismus est iterandus sub conditione, prout communiter docent *Suar. l. c. et Salm. de bapt. c. 6. p. 4. n. 56. cum D. Thom. qu. 66. art. 9. ad 4. (vide dicta n. 27.).* Dubium facti est, quando dubitatur an datus sit vel ne baptismus; et tunc si dubium est nega-

tivum, eò quòd nulla habeantur indicia hominem esse baptizatum, sine hæsitatione hic est sub conditione baptizandus, ut rectè ait *Suar. l. c. ex can. Cùm itaque 92. de consecr. dist. 4.* ubi *S. Leo* id docet dicens: *Non potest in iterationis crimen devenire, quod factum esse omninò nescitur.* Et in *can. seq. 93.* idem *S. Pontifex* de hoc rationem affert: *Quia non temeritas intervenit præsumptionis, ubi est diligentia pietatis.* Quando verò dubium facti est positivum, etiam baptismus est iterandus, quando utrinque adsunt apparentes non leves conjecturæ, quæ rem dubiam efficiunt, unde in concil. Carthag. V. relato in *c. Placuit 91. dist. 4. de consecr.* sic dicitur: *Quoties non inveniuntur certissimi testes, qui eos baptizatos esse sine dubitatione testentur.... absque ullo scrupulo esse baptizandos.*

Hic tamen notandum I. cum *Suar. l. c. Holzm. p. 50. n. 144. Salm. ibid. n. 62. cum Laym. Pal. Bon. et N. SS. P. Benedict. XIV. in suis notis.* cum Glossa in *dict. can. Cùm itaque;* et in *c. Nuper, de testib. ac communi,* ad id sufficere unum testem ocularem fide dignum. Et hoc etiam si testis sit fœmina, ut *Bus. infra n. 157. cum Laym.* Secùs verò si adsunt testes positivè oppositum deponentes; vide *Croix n. 512.* Notandum II. quòd baptizandi non sunt, neque sub conditione, adulti qui nati sunt ex parentibus christianis, et inter fideles educati, quamvis nullum testimonium habeatur accepti baptismi, ut expressum extat in *c. Veniens 3. de presb. non baptiz.* ubi sic dicitur: *Et certè de illo qui natus de christianis parentibus, et inter christianos est fideliter conversatus, tam violenter præsumitur quòd fuerit baptizatus, ut hæc præsumptio pro certitudine sit habenda, donec evidentissimis forsitan argumentis contrarium probaretur.* Hoc tamen intelligendum, modò pro contraria parte graves non occurrant rationes, ut benè advertunt *Bus. ut supra, et Laym. c. 5. n. 4.* qui sic ait: *Nihilominus existimo interdum etiam adulto inter fideles educato conferendum esse baptismum sub conditione, si tales conjecturæ adsint (putà quia v. g. à veneficis parentibus natus est, à diabolo valde infestatur, nec sciri potest ullo indicio, ubi vel à quo baptizatus fuerit), quæ præsumptionem accepti baptismi tollant et contrarium verisimile efficiant.* Refert autem *P. Zacharia in adnot. ad Croix l. 6. p. 1. n. 510.* censuisse *S. C.* baptizandam esse sub

conditione quamdam mulierem, eò quòd nullum potuerit reperiri vestigium baptismi, nec matrimonii parentum assertorum. Notandum III. quòd si infans aliquis arreptus sit à barbaris, et dubitetur, an captus fuerit ante vel post baptismum, tunc omninò baptizandus est sub conditione, ut cum communi dicunt *Pal. p. 15. n. 8. Salm. de bapt. c. 6. p. 4. n. 58. et alii, ex c. Parvulos, d. 4. de consecr.* ubi *Gregor. XIII.* id expressè definivit.

155. — « 1. Sub conditione baptizandi sunt 1. qui cum » materia et forma, aut intentione dubia (secundùm supra » dicta) sint baptizati. 2. Infantes expositi, et reperti sine » scheda testante de baptismo; secùs si cum ea. Ita commu- » niter. *Quintan.* tamen t. 1. sect. 13. et 14. contendit etiam » hos esse baptizandos. 3. Baptizati ab obstetricibus veneficis; » præsertim si fassæ, vel convictæ fuerint, aliquando non » rectè baptizasse. *Laym. c. 5. n. 5.*

Quæritur an infantes expositi sint baptizandi? Si isti exponantur sine scheda, sine dubio sunt baptizandi, nisi aliàs constaret fuisse ritè baptizatos, ut rectè dicunt *Busemb. et Salm. ibid. n. 57. cum Suar. Soto, Laym. et aliis communiter.* Quæstio est, an baptizari debeant pueri expositi cum scheda?

Prima sententia negat, quam tenent *Busemb. ut supra, et Pal. p. 15. num. 5. laudans, Sot. Vasq. Laym. et Bon.,* quia testimonium illud morale inducit certitudinem, cum nequeat rationabiliter credi, parentes, qui catholici esse præsumuntur, velle suam prolem tanto sacramento privari.

Secunda sententia verò verior et communior recentiorum docet omnes hos esse baptizandos sub conditione, quoties non habetur moralis certitudo de baptismo collato, et ritè collato, aliàs semper remanet prudens dubium de suo valore. Ita *Petrocor. t. 5. p. 211. q. 11. Holzm. p. 51. n. 147. Ronc. c. 4. q. 5. r. 2. Nat. Alex. prop. 7. reg. 6. Conc. p. 185. n. 10. Elbel tom. 3. p. 46. n. 64. Croix n. 518. cum Quintanad. Gob. etc. Cont. Tourn. de bapt. cap. 8. art. 3. in med. cum Sylvest. et Henno, ac Sporer pag. 196. n. 72. cum Marchant. et Synodis Cameracensi, Narbonensi, Aquisi, et Tolosana, idemque sentit Noster Bened. XIV. dict. notif. qui affert concilium Mediolanense sic statuens: *Infans expositus, licet appensum collo scriptum habeat, quo**

ille baptizatus significetur, si tamen, re diligenter perquisita, quemadmodum Catechismo romano expressum est, adhuc dubium sit eum baptizatum esse, sub conditione baptizetur. Item affert declarationem S. C. concilii die 15 Januarii 1724. ubi dictum fuit hujusmodi infantes expositos, etiam cum scheda de baptismo collato, esse sub conditione baptizandos, quamvis sint in ætate unius anni cum dimidio. Et hoc videtur esse quidem juxta mentem Ritualis rom. ubi dicitur: *Infantes expositi et inventi, si re diligenter investigata de eorum baptismo non constat, sub conditione baptizentur.* Excepit tamen S. C. in præfata declaratione à baptismo sub conditione schedulas quæ haberent certitudinem, juxta instructionem aliàs datam.

156. — « 2. Infantes ab obstetricibus, vel parentibus, » vel cognatis, etc. ob necessitatem baptizatos, promiscuè » omnes sub conditione rebaptizare (quando obstetrices bonæ, et benè instructæ censentur) non licet; quia de valore baptismi prudenter, et rationabiliter dubitari non » potest. *Suar. Laym. l. 5. t. 2. c. 5.* qui tamen contrariam » consuetudinem quorundam parochorum damnare non » audent, eò quòd experienciã didicerint, obstetrices non » rarò fuisse deceptas à diabolo, ideòque reverà periculum » aliquod sit animæ, ob quod irreverentia cesset: additque » eam consuetudinem approbatam fuisse à Pastoralis romano » edito Antverpiæ 1607. eamque sententiam tenet *Sylv. apud Dian. p. 5. t. 15. r. 86. et ipse Dian. p. 9. t. 6. r. 55.* » cum aliis 2. censet eam probabilem, habereque locum in » omnibus baptizatis ab hæreticis, licet sint adulti; quod » *C. de Lug. r. mor. l. 1. d. 2.* rectè limitat ad illas circumstantias, in quibus prudenter dubitari possit de defectu materiæ, formæ, vel intentionis. Denique etiam » *Quintan. t. 1. sect. 6.* docet, infantes supradictos ferè » omnes rebaptizari posse sub conditione.

Quæritur I. An sint rebaptizandi infantes ab obstetricibus sive læicis baptizati? Alii affirmant, ut *Sylv. 5. p. q. 66. art. 9. et Favracquesius*, ac Synodi Mechliniensis, et Iprensis apud *Concinam p. 184. n. 9.* Alii verò, ut *Cont. Tourn. loc. cit. v. Infrà* cum Synodis Ebroicensi, Rothomagensi, etc. sentiunt hos semper esse rebaptizandos sub conditione, quoties tamen desunt ad minus duo testes fide digni de baptismo

ritè collato. Sed communissima et vera sententia docet, tunc tantum tales pueros esse rebaptizandos, quando adest probabilis suspicio erroris in dato baptismo; ita *Bus. ut supra et Suar. d. 51. sect. 6. Conc. l. c. Nat. Alex. prop. 7. reg. 5. Laym. c. 5. Holzm. p. 151. num. 145. Pal. p. 15. n. 7. cum Con. Croix n. 521. cum Gob. et Quint. Salm. de bapt. c. 6. p. 4. n. 60. cum Bon.* Et ita censuit S. C. (ut refert *P. Zacharia ap. Croix l. 6. p. 1. n. 525.*) dicens pueros domi baptizatos non esse rebaptizandos, nisi adsit probabile dubium invaliditatis. Secus verò dicendum, si in examine parochus constanter deprehendat obstetricem illam, sive læicem ritè baptizasse, ut dicunt AA. præfati, quibus consentit *Estius in 4. dist. 4. §. 15. cum Soto, Petro de Palude, et Sylv.* ubi dicit non esse baptizandos, cum obstetrix interrogata testetur se ritè totum mysterium peregisse. Id confirmat *S. Carolus Borrom. (in instruct. de bapt.)* dicens: *Si, re accuratè investigatà, (parochus) exploratum habuerit puerum formã servatã baptizatum esse, caveat omninò, ne hanc sub conditione baptizandi formam adhibeat.* Idemque dicitur in *Catech. rom. de bapt. n. 57. ubi: Ea baptismi forma (scilicet conditionata) ex Alexand. Papæ auctoritate, in illis tantum permittitur, de quibus, re diligenter perquisita, dubium relinquitur, an baptismum ritè susceperint; aliter verò nunquam fas est, etiam cum adjunctione, baptismum alicui iterum administrare.* Notandum autem 1. quòd, postquam aliquis privatim baptizatus est, consuetæ cæremonie et ritus in Ecclesia suppleri debent, ut dicunt *Salm. de bapt. c. 6. p. 4. n. 60. cum communi ex Rituali rom.* Notandum 2. quòd, cum baptismus reiterandus est, puto cum *Croix l. 6. p. 1. n. 525. etc.* omninò servandum ordinem descriptum *n. 417.* quidquid aliqui dicant. Potest tamen dari in quocumque loco, si peractæ jam sint solemnitates in Ecclesia, ut dicunt aliqui apud *Croix l. c.* Notandum 3. cum *Croix n. 525.* quòd in collatione talis baptismi non est præmittenda confessio, sed sufficit præmitti dolor de peccatis.

157. — Quæritur II. An debeant rebaptizari pueri ab hæreticis baptizati? Certum est de fide ex *Trid. sess. 7. can. 4.* validum esse baptismum collatum ab hæreticis, quando omnia requisita ad sacramentum adhibentur. Sed meritò pu-

tant Gob. Dic. et Quintan. ap. Croix l. 6. p. 1. n. 522. pueros baptizatos à prædicantibus (et idem ait Sylvius præcisè de baptizatis ab Anglis, ac Cont. Tourn. ibid. in fin. de cunctis baptizatis à Lutheranis, et Calvinianis) omnes esse rebaptizandos, saltem sub conditione, quia facilè dubitari debet de materia, forma, et intentione talium ministrorum, cum ipsi hoc sacramentum non judicent absolutè necessarium; propter quod parùm curant de necessariis requisitis; aliis adhibentibus aquam rosaceam: aliis dividuntibus materiam à forma, ita ut alter verba proferat, alter aquam infundat; aliis aquam tantùm super vestes infundentibus. Et ideò, cum tot urgeant motiva dubitandi de valore talium baptismatum, meritò dicimus, ordinariè loquendo, illa sub conditione repetenda. Cæterùm censuit S. C. (ut refert P. Zacharia ap. Croix l. 6. p. 1. n. 522.) non esse rebaptizandos pueros baptizatos ab hæreticis, nisi in eo loco prædicantes non observent requisita ab Ecclesia catholica ad valorem sacramenti.

« 3. Peccat graviter minister, 1. qui non rebaptizat eum, » de quo rationabile dubium juris, vel facti manet, nùm » validè sit baptizatus; quia tenetur proximum liberare à » probabili periculo gravis mali, cum facilè potest. Laym. » l. c. Quint. l. c. 2. Si non diligenter inquirat in talis bapti- » smi valorem, nisi de hoc aliunde constet. Quintan. t. 1. » sect. 6. et 7.

« 4. Non est rebaptizandus, de ejus baptismo habetur te- » stimonium unius oculati testis, licèt feminae: dummodò » non sit suspecta, nec aliud obstat. Laym. l. c.

« 5. Qui verè et rationabiliter dubitat de suo baptismo, te- » netur petere baptismum, et parochus ei conferre. Quintan. » l. c. sect. 15. et 19. et interea abstinere ab usu aliorum sa- » cramentorum.

« Resp. 2. Baptismus sub conditione hâc formâ conferen- » dus est: Si baptizatus es, non te baptizo; si nondùm es ba- » ptizatus, ego te baptizo, in nomine, etc. Ac licèt sufficiat sola » mente conditionem apponere, si ex omissione non timeat- » tur scandalum: tutius tamen est exprimere verba saltem » ista: Si non es baptizatus, etc. Vide Tol. l. 2. c. 19. Laym. » l. c. Suar. d. 51. Fill. t. 2. c. 4. q. 9. Patrinus autem in » hoc baptismo necessarius non est, nec adhibendus. Quint. » l. c. sect. 18.

158. — Pro complemento hujus puncti quæritur I. Quinam sint effectus sacramenti baptismi? Resp. I. Effectus est remissio omnis peccati originalis et actualis ante baptismum commissi ut habetur in Catech. Rom. n. 42. et Trid. sess. 5. §. 5. In renatis nihil odit Deus. Remanet tamen in iis peccati fomes, qui non est peccatum, et si ei resistitur gratiâ Jesu Christi, proderit ad coronam. II. Effectus est condonatio omnium poenarum pro peccatis debitarum. Ita in Catech. n. 43. ex Trident. dict. §. 5. ubi: Ut nihil prorsus eos ab ingressu cæli remoretur. Vide Salm. de bapt. c. 5. p. 5. n. 22. et 25. III. Est largitio divinæ gratiæ, quâ filii Dei et cæli hæredes efficitur, ut ex Trid. sess. 6. c. 7. IV. Characteris impressio. V. Ut baptizatus fiat Ecclesiæ membrum, et illius auctoritati subiciatur.

159. — Quæritur II. Quæ dispositio requiritur in suscipiente baptismum? Respond. in infantibus eorum voluntatem supplet Christus et Ecclesia. Est certum ex Trid. sess. 7. c. 15. ubi dicuntur parvuli baptizari in sola fide Ecclesiæ, quamvis actu proprio non credant. In adultis autem requiritur intentio saltem habitualis, id est habita, et non retractata. Salm. de bapt. c. 6. p. 5. n. 40. cum Con. Pal. Bon. et commun. Vide dicta n. 81. v. Certum.

Hinc infertur I. baptismum validè conferri, etsi recipiatur per metum gravem; secus autem, si recipitur per meram vim, animo omninò reuente. Suar. Bon. Pal. cum Salm. ib. n. 42. ex Tolet. 4. c. 56. Infertur II. validum etiam esse baptismum collatum dormienti, vel amenti, qui sui compos antea petierit. Pal. Henr. etc. cum Salm. ibid. n. 45. Benè tamen ibid. advertit Suar. quòd ad licitè ministrandum tunc baptismum, requiritur aliqua necessitas, nempe si amentia censeatur perpetua, vel si homo sit in probabili periculo mortis; et tunc satis est, si sufficientia indicia volendi baptismum antea ille præstiterit, quæ indicia sufficiunt etiam ad præsumendam debitam poenitentiam habitam de peccatis, nisi constet suscipientem post mortale in amentiam incidisse. In dubio autem de petitione, baptismus est conferendus sub conditione. Salm. ibid. num. 43. cum Bon. Henr. etc. Vide dicta num. 81. v. Utrum.

Requiritur etiam in adulto, ad licitè recipiendum baptismum, fides, et poenitentia: Quoad fidem requiritur, ut sciat sacramenta [saltem baptismum, Eucharistiam, et poeniten-

tiam), præcepta decalogi, saltem crasso modo, et orationem dominicalem: ultrà quatuor illa scitu necessaria, id est Dei existentiam, Deum remuneratorem esse, Trinitatem, et incarnationem passionemque D. N. Jesu Christi. In urgente autem periculo mortis, sufficit seire hæc quatuor ultima, ut bene dicunt *Sanch. et Sot. cum Salm. ibid. n. 50.* Quoad pœnitentiam autem requisitam, requiri contritionem tenent *Nav. et alii.* Sed veriùs *Gonet. Man. tom. 6. pag. 105. Suar. d. 28. sess. 2. concl. 2. Canus prælect. de pœnit. p. 3. et Salm. ibid. n. 53. cum Val. Soto, Henr. Gran. et aliis pluribus,* tenent sufficere attritionem, quin sit charitate formata; idque expressè docuit *D. Th. 3. p. qu. 79. art. 3. ad 2. ubi docet quòd non inconvenienter (homo) accedit ad baptismum, qui habet conscientiam peccati mortalis.* Utique, si requireretur contritio, iste non posset accedere cum conscientia peccati mortalis, ipse enim S. Doctor docuit alibi (*Supplem. quæst. 3. art. 3.*) quòd, *quantumcumque parvus sit dolor, dummodò ad contritionem sufficiat, omnem culpam delet.* Ergò si accederet cum quacumque parva contritione, profectò sine peccato accederet. Sed clariùs id expressit in *4. d. 6. qu. 1. a. 3. ad 3. ubi dicit: Ad hoc, ut homo se præparet ad gratiam in baptismo percipiendam, præexigitur fides, sed non charitas, quia sufficit attritio præcedens, etsi non sit contritio.* Nescio huic quid respondere possint adversarii, si dicere vellent S: *Thomam* aliam quàm nostram tenuisse sententiam: An verò in suscipiente baptismum requiratur aliquis charitas inchoata? *Vide dicenda de pœnit. num. 437.*

DUBIUM V.

DE CÆREMONIIS BAPTISMI.

ARTICULUS I.

Quæ servanda circa cæremonias baptizandi?

- 140 Quæ servanda quoad cæremonias in baptismo?
 141 An sit mortale baptizare sine unctione chrismatis, et aqua consecrata?
 142 An sit illicitum baptizare extra Ecclesiam? Et quando permittatur?

- 143 An omittendæ cæremoniæ in baptismo privato, et an patrinus?
 144 An collato baptismo privato, cæremoniæ sint supplendæ? Quid si baptismus fuerit invalidus?
 145 Quid notandum circa nomen in baptismo imponendum, et librum baptismatum.

140. — **R**ESP. Cæremoniæ baptismi petendæ sunt ex agendis cujusque Ecclesiæ. Universim tamen circa eas servanda sequentia: I. Baptismum extra necessitatem absque peccato non posse conferri, nisi in aqua consecrata. Quæ cum deest, habetur formula brevis in quibusdam agendis ex tempore aliam consecrandi, pro casu necessitatis. Quòd si etiam hæc formulâ careas, adhiberi potest aqua communis benedicta. II. Baptismum solemnem non conferendum, nisi in templo, et in loco ad id deputato, nisi filiis regum, et principum, quibus adde filios catholicorum in locis hæreticis: interim quoad hoc in magnatibus, et nobilibus conivetur in multis locis. *Laym. c. 8. n. 8.* (*Vide dicta n. 418. Not. III.*) « III. Infantes ex consuetudine deferendos ad baptismum circa diem octavum, nisi priùs sit necesse, vel nisi sit gravis causa dilationis, v. g. quia patrini sunt expectandi, in qua tamen non licet communiter extra necessitatem privatim baptizare, et postea adhibere solemnitates, sed præstat expectare aliquandiu. *Laym. c. 6. n. 8.* » (*Vide dicta num. 418. Not. II.*)

141. — Mortale est negligere cæremonias baptismi aut aliquam ex eis notabilem, ut omnes communiter cum *Holz. p. 53. n. 164. Croix l. 6. p. 1. n. 539.* Hinc notandum I. Seclusâ necessitate, est mortale baptizare sine unctione chrismatis, ut *Elbel p. 44. n. 80. Holz. ac Croix ib. cum Gob. etc.* Ita pariter est mortale baptizare in aqua non consecrata, vel in chrismate alterius anni, ut docent communiter *Nav. c. 22. n. 74. Sa v. Baptismus n. 13. Viva q. 2. art. 7. n. 2. et Bon. punct. 7. n. 20. cum Con. et Nugno, ex can. Si quis de alio, dist. 4. de consecr. ubi damnatur de mortali: Si quis de alio chrismate quàm de illo (scilicet novo) baptizare nisi præoccupante morte, tentaverit.* Idque confirmat Rituale rom. (*de sacram. bapt.*) dicens: *Veteribus oleis, nisi necessitas cogat, ultra annum non utatur; ac si deficere videantur, et chrisma, aut oleum benedictum haberi non possit, aliud oleum*

de olevis non benedictum adjiciatur, sed in minori quantitate. Quid, si annus sit completus, et pastor non accepit novum oleum? Apud *Croix l. 6. p. 1. num. 542. Marchantius* suadet, ut baptizet, præmissis aliis, et postea suppleat unctiones. *Gobatus* verò dicit baptismum posse differri, nisi adsit mortis periculum; imò addit, quòd si in aliqua diœcesi adsit usus, poterit pastor veteribus oleis uti. *Sporer* autem in *supplem. de bapt. n. 95.* censet infantes posse semper baptizari in veteri chrismate, quia ipsi jugiter sunt in periculo mortis; dicit enim *Catech. rom. (p. 2. n. 54.)* pueris non esse differendum baptismum, cum præsertim propter ætatis imbecillitatem infinita penè vitæ pericula illis impendant. Ego sentio distinguendum: Si oleum novum expectandum esset per notabile tempus, putà per decem vel undecim dies (*juxta dicta num. 418. Not. 2.*), tunc licitè poterit conferri baptismus sine unctionibus, et postea unctiones suppleri; quia talis dilatio sat justa est causa, ut possit baptismus sine illis ministrari. Secus, si oleum intra prædictos dies licitè haberi possit: tunc enim puto non posse sine necessitate, vel saltem sine causa gravi baptismum separari ab unctionibus, quæ ex gravi quidem præcepto concomitanter cum baptismo debent adhiberi, nisi fortè prius jam adhibitæ sint, ut plures opinantur. Vide dicenda num. 444. v. Sed hæc.

142. — Notandum II. Mortale etiam est sine necessitate baptizare extra Ecclesiam; ut *Suar. d. 51. sect. 2. Pal. p. 12. num. 16. et Croix num. 534. cum Gob.* Excipe tamen 1. Si dubium adsit de morte infantis, putà, si infans nascatur sine fletu, si mulier difficulter sit enixa, si infans prosiliat ante 7 mensem; tunc enim baptizare licet domi privatim, ut ait *Croix n. 533. cum Gob. et Quintan.* qui idem dicunt, si proles prodeat in 8 mense. Excipe 2. Si infans nequit in Ecclesiam deferri sine periculo infamiae parentum, aut alijs gravis damni; quo casu putat *Croix n. 536. cum Gob. et Jordan.* posse domi baptismum solemniter conferri. Excipe 3. Si infans sit filius regis, aut principis. Sed de hoc vide dicta n. 418. Not. III.

143. — « 4. Baptizanti non licet adhibere cæremonias alias, quas, omissis aliis; quia vel fiet in baptismo solemniter, quod prohibet *Trid. sess. 6. cap. 5.* vel privato; sed in hoc prohibet *Clementina unica* illas adhibere, nisi sit filius regis,

» aut principis. » (*Ut mox suprà dictum est.*) « De patrino tamen usus habet, ut et tunc adhiberi possit, etsi non sit necesse. Et multi putant, adhibitum non contrahere cognitionem spiritualem, nec verè patrinum effici, ut *Sanch. Rodriq. contra Laym. et Suar.* quorum tamen sententia videtur probabilior.

144. — « 5. Cum in necessitate, vel aliam ob causam (nam ob gravem causam, v. g. justum timorem infamiae, alii quando licitè fit) baptismus sine cæremoniis est collatus, ea cessante, illæ solemniter in templis sunt supplendæ, » (*Ut S. Th. 3. p. q. 71. art. 5. ad 3. cum Salm. de bapt. c. 7. p. 1. n. 18. et communi, ex c. 1. de sacr. non iter. Et hæc cæremoniae sunt supplendæ sub mortali, ut Croix lib. 6. p. 1. n. 540. cum Avers. et Pign.*) « Quod tamen non est moris in hæreticis conversis, ne plebs putet, nos eorum baptismum improbare. *Laym. c. 8. n. 10.* Imò in aliis omittere, secluso contemptu, esse tantum veniale docet *Possev. de Offic. Cur. c. 6. n. 25.* qui autem tenet more patrini infantem, dum cæremoniae suppletur, non contrahere cum eo cognitionem spiritualem, *Dian. p. 5. t. 4. r. 260. ex Pontio* dicit esse probabile.

« Si baptismus collatus deprehendatur fuisse invalidus, non idèò repetendæ sunt cæremoniae.

Sed hæc quæstio est, alii ut *Palaeus punct. 12. n. 24. et Salm. ibid. n. 21. cum S. Anton. et Reg.* dicunt repetendas esse cæremonias, secluso scandalo, vel infamia baptizantis, vel baptizati. Ratio, quia cæremoniae sunt accessoriae ad baptismum, cum pertineant ad ejus ornatum; unde semper ac baptismus confertur, debent illum concomitare. Alii verò communius cum *Busemb. ut Suar. d. 51. sect. 6. v. Septimo, Bon. punct. 7. n. 52. Holzm. n. 267. cum Aversa, item Coninc. ap. Pal. n. 23.* ac probabile putat *Croix n. 541.* negant esse repetendas, tum quia in *cap. 1. de sacr. non iterand.* dicitur in sacramentis characterem imprimentibus nihil esse iterandum, sed cautè supplendum id quod incautè fuerit omissum. Unde, cum in baptismo invalido jam fuerint adhibitæ cæremoniae, non est obligatio eas iterandi, tum quia ad debitum cultum sacramenti servandum sufficit, ut cæremoniae vel subsequentur, ut habetur in Rituali romano, vel antecedant sacramentum. Quapropter cæremoniae tam antec-

dentes, quam subsequentes baptismum moraliter cum ipso conjunguntur. Utraque sententia videtur probabilis, sed prima ut tutior consulenda.

143. — Circa nomen, quod in baptismo imponitur, I. notat *Croix* lib. 6. p. 1. num. 529. non peccare, qui nomen non Sancti imponit; quia imponere Sancti nomen non est præceptum, sed tantum monitum S. Pii V. et Pauli V. Idem dicit *Croix* contra *Vasq.* si imponatur nomen veteris testamenti, v. g. Adami, Tobiae, etc. Hoc autem in nostris partibus passim usitatur. Advertit tamen *Croix* cum *Catech. rom. c. 14. n. 5.* non faciliè acquiescendum volenti imponere nomen ethnicum. Notat II. *Croix* n. 550. quòd si dubitetur, an infans sit vir, aut mulier, et urgeat periculum mortis, potest baptizari, sine nomine. In Rit. rom. de Sacr. Oleis. etc. de hoc ita habetur: *Curet* (parochus) *ne obscena, fabulosa, aut ridicula, vel inanium deorum, vel impiorum ethnicorum hominum imponantur, sed potius, quatenus fieri potest, Sanctorum, etc.* Notat III. *Croix* num. 551. cum *Abb. Bon. et Dic. contra Sotum, et Sa,* nomen in baptismo impositum licitè posse privata auctoritate mutari, cum hoc nullo jure prohibeatur: procul dubio autem mutari potest in confirmatione.

Circa autem librum baptizatorum, notandum, hunc fidem facere in quovis tribunali, ut advertit *Croix* l. c. p. 1. n. 545. Parochus autem diligenter tenetur in libro adnotare diem, et horam nativitatis, parentes, et patrilinos. Item si baptismus sit collatus sub conditione, vel sine cæremoniis: item ubi infans repertus sit expositus. Ita in Rituali rom. in fin. tit. *Formulae scribendi, etc.*

ARTICULUS II.

Qui patrini, et quod eorum officium?

- 146 *Ad quid teneantur patrini? Et quæ requirantur, ut quis validè sit patrinus?*
 147 *Quando patrinus teneatur instruere susceptum? Et an possit omitti patrinus in baptismo privato?*
 148 *Qualis actus requiratur in patrinis, ut contrahant cognationem?*
 149 *An cognationem contrahat suscipiens, vel baptizans in baptismo privato?*

- 150 *An parentes suscipientes, vel baptizantes filios contrahant impedimentum petendi debitum?*
 151 *An contrahat cognationem suscipiens infantem in baptismo collato sub conditione?*
 152 *An qui ex errore suscipit unum pro alio?*
 153 *Quis contrahat cognationem, si quis suscipiat nomine alterius?*
 154 *An patrini ad contrahendam cognationem debeant esse designati?*
 155 *An possint esse patrini ejusdem duo mares, vel duæ feminae? Dub. 1. An patrinus masculi debeat esse masculus, etc. Dub. 2. An peccent designantes duos mares, vel duas feminas?*
 156 *Quid requiratur, ut quis licitè sit patrinus? Repelluntur ab hoc officio 1. Religiosi. 2. Conjuges, et parentes. 3. Infames. 4. Apostatae, et hæretici. An autem catholici possint suscipere infantes hæreticorum hæretico baptizante? 5. Plures quam duo.*
 157 *An duo conjuges possint esse patrini alienæ prolis?*
 158 *Vide quæ habentur apud Busemb.*
 159 *Quando graviter peccet parochus circa hanc materiam?*
 160 *Quæ debeat monere parochus post datum baptismum? Et stantius ne matres decumbant cum infantibus.*

146. — « **R**ESP. 1. Patrini sunt quasi patres spirituales, qui baptismatum de fonte suscipiunt in suam curam. Unde eorum officium est baptismatum de rebus fidei instruere, orationem dominicam, et symbolum docere, ad quod obligantur, si id ab aliis non fiat. *Laym. l. 5. t. 2. c. 9.* » (*Vide n. seq.*)

« Resp. 2. Ut quis validè sit patrinus, non certa ætas, » (*Ut Salm. de bapt. c. 7. p. 2. n. 29. cum Sanch. Laym. Nav. etc. contra Abbat. qui requirit ætatem 18 annorum. Croix autem l. 6. p. 1. n. 556. requirit saltem septennium*) (1) « sed requiritur I. Usus rationis. II. Ut ipse sit baptismatus (quia non potest esse pater, qui ipse nondum sit naus) et quidem, ut ejus baptismus fuerit validus, quia accessorium sequitur principale. III. Ut à parentibus, vel parochis hoc designatus sit: ad quod videtur sufficere, si etiam ultrò se ingerens sit admissus, designatus autem ritè à parentibus

(1) « Probabiliter tenet *Croix*, requiri saltem ætatem 7 annorum. » *Hom. Ap. tr. 14. n. 52.*

» parochus non validè mutat. » (Sed Tamb. §. 2. n. 42. dicit quòd parochus validè mutaret, et adhæret Croix num. 562. , quia ex Trid. sufficit designatio parentum, vel parochi; parochus autem mutans patrinum graviter peccaret, ut ait Beda ap. Croix ibid.) « Dian. p. 6. t. 7. r. 59. IV. Ut in ipso baptismo quia non sufficit, ut in solis cæremoniis per se, vel » procuratorem tangat, teneat aut de manu baptizantis suscipiat. » (Illud suscipere, intelligendum esse dicunt Salm. l. c. n. 51. si baptismus sit per immersionem; sed Croix n. 563. dicit cum Avers. et comm. sufficere ad contrahendam cognationem, quòd patrinus suscipiat baptizatum è manu baptizantis, etiamsi baptismus sit per infusionem.) « V. Ut » id non materialiter tantum, sed animo susceptoris, » sive cum intentione id munus gerendi faciat. Laym. c. 9. » n. 2. » (Ita etiam Tamb. et Avers. apud Croix n. 563. Quòd si quis suscipiat filium unius, putans esse filium alterius, dicunt Sanch. Tamb. Gob. et Croix n. 565. eum cognationem non contrahere; sed vide infra n. 132.)

147. — Illic prænotandum ut certum I. id quod docet D. Thomas circa obligationem patris; nam §. p. q. 67. art. 8. sic ait: *Ille, qui suscipit aliquem de sacro fonte, assumit sibi officium pædagogii; et ideò obligatur ad habendam curam de ipso.* Id est, ut dicunt Holzm. tom. 2. pag. 32. n. 158. Cont. Tourn. de bapt. cap. 6. v. Quær. 2. Salm. de bapt. cap. 7. p. 2. n. 26. et alii passim; tenetur instruere baptizatum circa fidem, et mores. Attamen hæc obligatio tunc tantum urget, si necessitas immineret; sicut eo tempore et loco, in quo baptizati inter infideles nutriuntur, ut dicit idem D. Thomas l. c. addens: *Sed ubi nutriuntur inter catholicos christianos, satis possunt ab hac cura excusari, præsumendo quòd à suis parentibus diligenter instruantur; si tamen quocumque modo sentirent contrarium, tenerentur secundum suum modum saluti spirituali filiorum curam impendere.* Et idem dicunt communiter Salm. ibid. n. 27. cum Suar. Laym. Pal. Con. Val. etc. Prænotandum II. quòd in baptismo privato nulla culpa est, si patrinus omittatur, ut ajunt Cont. Tourn. ibid. Quær. 1. r. 3. Holzm. pag. 52. n. 154. et Salm. ibid. n. 24. cum Soto, Suar. Sanch. et aliis communiter. Dicunt tamen Sanch. de matr. l. 9. d. 26. n. 5. et Laym. l. 3. tract. 2. c. 9. cum Suar. Conc. etc. quòd licèt non necessariò sit adhibendus

patrinus in baptismo privato, tamen benè adhiberi potest, et præstantius adhibetur.

148. — Sed quæritur I. Qualis actus requiratur in patris, ut contrahant cognationem? Textus qui hanc cognationem statuunt (relati à Sanch. de matr. lib. 7. d. 56. n. 1.), his utuntur vocabulis, *suscipit, tenet, accipit, levat, tangit.* Unde DD. conveniunt apud Sanch. l. c. et n. 2. et 5. requiri ad contrahendam cognationem, ut patrinus vel teneat, aut tangat infantem dum baptizatur; vel statim levat aut suscipiat de sacro fonte, vel de manibus baptizantis. An autem requiratur tactus physicus ad contrahendam cognationem? Loquendo de infantibus, communiter affirmant DD. apud Sanch. n. 4. Loquendo verò de adultis, negant ibid. Sotus, Lopez et Sa, qui dicunt sufficere tactum morale, sive assistentiam; quia cum adulti possunt ex se sustentari, sufficit assistentia quæ denotent patris se suscipere eos in suam curam, cæremonia tentionis non adhibita. Sed communissimè et meritò huic contradicunt Palus p. 11. §. 2. n. 3. Salm. de bapt. c. 7. p. 2. n. 51. et 52. Bonac. q. 3. p. 5. §. 2. n. 14. cum Carden. Reg. Fill. etc. ac Sanch. l. c. cum Manuel. et Henr. qui de hoc affert declarationem Cardinalium. Ratio, tum quia talis tentio expressè requiritur à sacris canonibus, tum quia (ut dicit D. Th. 3. p. q. 72. art. 10.) hæc cæremonia non est jam inducta ad supplendam imbecillitatem corporis, sed ad significandam imbecillitatem animæ, unde S. Doctor ibid. ad 1. ait: *Licèt ille qui confirmatur (idem dicendum de baptizato) sit adultus corporaliter, nondum tamen est adultus spiritualiter.*

149. — Quær. II. An baptizans, et patrinus adhibitus in baptismo privato, contrahant cognationem spiritualem? Nulli dubium quòd baptizans contrahat, ut communiter dicunt Pal. p. 11. §. 2. n. 15. Cont. Tourn. de dispens. part. 1. cap. 4. art. 2. v. Collig. 4. Viva de matr. q. 3. ar. 6. n. 4. et alii. Dubium est, an contrahat patrinus?

Prima sententia affirmat, et hanc tenent Suar. 5. p. q. 67. ar. 8. in fin. Laym. cap. 9. n. 3. cum Arm. et Nav. ac Viva l. c. cum Sa, et Con. Ratio, quia patrinus non propter solam solemnitatem in baptismo adhibetur, sed etiam propter obligationem instruendi baptizatum. Et quamvis Ecclesia in Trid. sess. 24. cap. 2. de Ref. non præceperit adhiberi patrinum in

baptismo privato, illum tamen non prohibuit, nec (ut ait Suarez) juri antiquo derogavit.

Secunda sententia verò communior, et probabilior negat, eamque tenent Palaus l. c. n. 12. cum communi ut asserit, Sanch. de matr. l. 7. d. 62. n. 14. Bon. eod. tit. qu. 3. p. 3. §. 2. n. 11. Holz. p. 382. n. 544. Sporer p. 4. n. 89. Cont. Tourn. loc. cit. v. Collig. 1. cum Soto, et Salm. de matr. c. 12. p. 2. n. 52. cum Hurt. Rodrig. Dic. Cornejo, et Diana. Probatur ex Trident. dict. cap. 2. ubi sic statuitur: *Unus tantum sive vir, sive mulier, juxta sacrorum canonum instituta, vel ad summum unus et una baptizatum de baptismo suscipiant; inter quos ac baptizatum ipsum, et illius patrem, et matrem, necnon inter baptizantem, et baptizatum baptizati- que patrem et matrem tantum spiritualis cognatio contrahatur. Parochus antequam ad baptismum conferendum accedat, diligenter ab iis, ad quos spectabit, sciscitetur, quem vel quos elegerint, ut baptizatum de sacro fonte suscipiant, et eum vel eos tantum ad illum suscipiendum admittat, et in libro eorum nomina describat, doceatque eos quam cognationem contraxerint.* Ex quibus verbis AA. præfati rectè concludunt, impedimentum ex concilio contrahi solum à suscipientibus de sacro fonte, qui solus institutus est ad conferendum baptismum solemne, non autem privatam. Nec obstat dicere cum Suarez, quòd Tridentinum hic non derogavit juri antiquo, quo (ut asserit) omnes suscipientes cognationem contrahant. Nam primò non ostendit Suarez, ut opus erat, quo jure antiquitùs in baptismo privato contrahebatur cognatio; deinde, etiãsi hoc primitùs statutum fuisset, Tridentinum tamen ad evitanda incommoda, derogavit omnibus aliis prohibitionibus ineundi matrimonia, præter illas quas hic statuit dicens: *Docet experientia, propter multitudinem prohibitionum multoties in casibus prohibitis ignoranter contrahi matrimonia, in quibus vel non sine magno peccato perseveratur, vel ea non sine magno scandalo dirimuntur. Volens itaque S. Synodus huic incommodo providere, et à cognationis spiritualis impedimento incipiens, statuit, ut unus tantum, sive vir, etc. et prosequitur ut suprà.* Ergò ad vitanda incommoda concilium præscribere voluit, ut præfata cognatio in posterum non contrahatur nisi à suscipientibus de sacro fonte, id est in baptismo solemni, ut diximus.

150. — Quær. III. An parentes baptizantes vel suscipientes de baptismo filios contrahant impedimentum petendi debitum? Certum est 1. non contrahere, si baptizent in necessitate, ut docent D. Thom. Suppl. q. 56. art. 1. Sanchez de matr. lib. 9. d. 25. Salm. de bap. c. 7. p. 2. n. 49. et de matr. c. 15. p. 3. n. 24. et alii communiter ex cap. Ad limina 7. causa 50. q. 1. ubi dicitur: *Inculpabile judicandum, quòd necessitas intulit.* Certum est 2. graviter peccare parentes, qui ex industria, et sine necessitate filios baptizant, ut patet ex can. De his 6. caus. 50. qu. 1. vide Viva loc. cit. Certum est 3. non contrahere cognationem, si parentes ex ignorantia baptizent, ut habetur in c. Si vir 2. de cognat. spir. ubi sic dicitur: *Si vir vel mulier scienter vel ignoranter filium suum de sacro fonte susceperit... quamvis generaliter sit institutum ut debeant separari, quidam tamen humanius sentientes aliter statuerunt; ideòque nobis videtur quòd sive ex ignorantia, sive ex malitia id fecerint, non sunt ab invicem separandi, nec alter alteri debitum debet subtrahere... quia si ex ignorantia (nota) id factum est, eos ignorantia excusare videtur; si ex malitia, eis sua fraus non debet patrocinari vel dolus.*

Quæstio igitur est, an parentes contrahant impedimentum, si filium baptizent ex industria præter necessitatem?

Prima sententia communior affirmat, et hanc tenent D. Th. Suppl. qu. 56. a. 1. Petrocor. t. 5. p. 217. Conc. t. 8. p. 38. n. 14. item S. Bonav. Palud. Rich. et alii plures cum Sanch. de matr. l. 9. d. 26. n. 7. Ratio, quia eadem lex, quæ decernit cognationem spiritualem contrahi inter baptizantem, et parentes baptizati, ipsa impedimentum inducit inter parentes suam prolem baptizantes.

Secunda sententia verò satis probabilis negat, eamque tenent plures et graves DD. ut Suar. 3. p. qu. 67. art. 8. Pontius de matr. l. 10. c. 6. n. 4. Viva eod. tit. qu. 7. art. 5. n. 7. Coninck d. 54. dub. 8. num. 69. Salm. cit. c. 15. n. 25. cum Perez, Dic. etc. Idem tenet Glossa in cit. c. Si vir. v. Debitum, ubi dicit: *Non invenimus in hoc casu quod non exigit, ergò nec nos prohibemus.* Ratio est, quia reverà nullo jure (ut ipse Sanch. fatetur, et ideò hanc sententiam probabilem, et tutam vocat) expressum invenitur, suppositam cognationem contrahi; et si aliqui antiqui textus adfuerint separationem inter tales conjuges injungentes, tamen

omnes hi canones (ut ait Sanch.) correcti fuerunt à cit. c. Si vir, ubi dicitur, quòd hujusmodi conjuges non sunt separandi, et additur, nec alter alteri debitum debet subtrahere; ex quibus verbis rectè inferunt Salm. nullum impedimentum contrahi ad debitum petendum; textus enim non dicit, quòd tantum nocens teneatur innocenti debitum non negare, sed utitur terminis correlativis, qui mutuam obligationem inducant. Si igitur utraque pars (ut benè arguit Pontius n. 4. in fin.) tenetur debitum reddere, ergò utraque potest petere; nam si nocens petere non posset, neque pars innocens posset reddere, quia ex una parte non teneretur reddere, cum nocens jam amiserit jus petendi; ex altera neque etiam posset reddere, si posset negare sine gravi incommodo, quia coöperaretur peccato alterius, juxta dicta lib. 3. num. 47. et ut dicemus in hoc casu tract. de matr. lib. 6. n. 945. Nec verum est, quòd quidquid dirimit matrimonium contrahendum, impedit etiam jam contractum; nulla enim pœna incurritur, ut compertum est apud omnes, nisi in jure sit expressa; in nostro autem casu hæc pœna non petendi debitum nullibi invenitur expressa, sicut aliàs habetur de incestuoso ex c. 1. De eo qui cogn. consanguin.

151. — Quær. IV. An suscipiens infantem in baptismo collato sub conditione, contrahat cognitionem? Resp. si de primo baptismo adsit dubium dumtaxat negativum, omninò affirmandum cum communi, quia nulla tunc urget ratio pro valore anterioris baptismi, et præsumptio stat tantum pro valore secundi. Ita Sanch. de matr. lib. 7. d. 62. num. 6. Mazzotta t. 4. p. 43. Salm. de matr. c. 12. p. 2. n. 29. in med. cum Bonac. et Renzius de bapt. cap. 3. qu. 4. cum Dicast. et Diana. Secus tamen dicunt Sanch. n. 7. Renzius n. 4. cum Diana, si dubium sit positivum. Et hoc est satis probabile juxta dicenda de matr. n. 905. ubi dicemus cum communi DD. benè posse contrahi matrimonium, quando post adhibitam diligentiam nullum impedimentum certò adesse probatur.

152. — Quær. V. An contrahat cognitionem qui ex errore suscipit unum infantem pro alio? Negat Cont. Tourn. de dispens. part. 1. cap. 4. art. 2. v. Collig. 4. et Sanchez, de matr. l. 7. d. 58. num. 7. cum Abbat. etc. Quia in dict. cap. 2. de cognat. spir. dicitur conjux, quæ ignorantè le-

vavit filium mariti, non arcèri à petitione debiti. Affirmant verò Pontius de matr. l. 7. cap. 19. n. 19. et Pal. de bapt. p. 11. §. 2. n. 5. cum aliis; quia suscipiens videtur habere intentionem suscipiendi infantem, quicumque sit; textum autem allatum dicunt non probare conjugem non gessisse verum officium susceptoris, sed solum ex dispositione juris sublatum esse impedimentum petendi debitum, quod impedimentum non decebat quidem contrahi sine conjugis culpa; sed hanc rationem ajunt non procedere in nostro casu. Et hæc sententia mihi probabilior videtur; nisi (ut rectè excipit Renzius c. 5. q. 15. cum Tamb. et Januar.) ille labeat expressam intentionem non tenendi alium, nisi quem intendit suscipere.

153. — Quæritur VI. Quisnam contrahat cognitionem, si quis suscipit infantem nomine alterius? Tres adsunt sententiæ.

Prima sententia communior dicit contrahere solum principalem, et ita sentiunt Sanch. de matr. l. 7. d. 59. n. 12. Pontius l. c. Renzius c. 5. q. 26. Pal. l. c. num. 14. cum Coninc. Barb. et Hurt. Croix l. 6. p. 1. n. 364. cum Aversa, et Gob. Cont. Tourn. loc. cit. v. Collig. 5. cum Nav. et Fagnano.

Secunda sententia dicit contrahere solum procuratorem, quia hic solus infantem suscipit; ita Concina tom. 8. p. 190. n. 16. cum Soto, et Tolet.

Tertia sententia, quam tenent Leand. et Diana cum Sa, Reg. æ Fill. apud Conc. l. c. dicit neutrum contrahere, non principalem, quia non suscipit; non procuratorem, quia hic non intendit contrahere. His non obstantibus, prima sententia, quæ communior est, absolutè verior mihi videtur, Ratio, quia ex Trid. is contrahit cognitionem, qui est à parentibus ad suscipiendum designatus. Nec obstat, quòd principalis de facto non suscipiat, quia juxta regulam juris, qui per alium facit per se facere videtur. Sicque decisum refert Pontius à S. C. quæ dicit in hoc casu: Procurator non contrahit cognitionem spiritualem sibi, sed mandanti.

154. — Quær. VII. An patrini ad contrahendam cognitionem debeant esse designati? Ante omnia hic advertendum id quod habetur in Tridentino cit. sess. 24. c. 2. de Ref. ubi sic sancitum fuit: Si alii ultra designatos baptismatum tetigerint, cognitionem spiritualem nullo pacto contrahent, Constitutionibus in contrarium non obstantibus. Sed dubium

1. occurrit, si nullus sit designatus, et plures tangant, an omnes contrahant? Tenet *Diana cum aliis apud Busemb.* ut suprâ, neminem eorum cognationem contrahere; et hanc sententiam probabilem putant *Sanch. l. 7. d. 57. n. 12. ac Suar. Gutt. etc. apud Salm. de bapt. c. 7. p. 2. n. 56.* et probabiliorem vocat *Croix n. 539. cum Gob. et Aversa*, quia Tridentinum expressè requirit designationem, et proinde (eâ deficiente) cognatio non contrahitur. Sed oppositam, cui me subscribo, communem vocat *Viva de matr. q. 5. a. 6. n. 6. cum Bon. et Con.* et hanc tenendam dicunt *Salm. ibid. n. 57. cum Nav. Laym. Pal. Cont. etc.* [ex declar. S. C.; hi dicunt omnes contrahere. Ratio, quia, licet concilium præscribat, ut parochus seiscitetur à parentibus quem designarent, et ut puniatur si aliter fecerit; non tamen dicit susceptionem esse nullam, neque irritat jus antiquum, ut habetur in *c. fin. de cogn. spir. in 6.* ex quo omnes tangentes cognationem contrahunt: hæc sunt verba hujus textus: *Quamvis non plures quàm unus vir vel una mulier accedere debeant ad suscipiendum de baptismo infantem, si tamen plures accesserint, spiritualis cognatio inde contrahitur.* Et ob eandem rationem idem rectè dicunt *Auctor Addit. ad Wigandè de bapt. cas. 8. v. Oppositum, et Salm. ibid. n. 55. cum Pal. Corn. et aliis (contra Croix etc. l. c.)*, etiamsi adsint patrini designati, sed alius præter eos tantum tangit; hic solus enim tunc contrahit, quia concilium dicit eos non contrahere qui *ultra* designatos tangunt, non verò qui *præter*; nam *ultra* importat quòd tangant designati, et non designati; *præter* autem importat, quòd tangant tantum non designati, quia à Concilio non eximuntur à contrahendo cognationem, saltem non expressè, uti opus erat exprimi; alioquin in dubio possidet jus antiquum. E converso secus omninò dicendum, si tangat unus designatus, alter non designatus, quia hic nullo modo contrahit, ut patet ex verbis Tridentini suprâ allatis.

Dubium occurrit 2. Si plures quàm duo designentur, et omnes tangant, an omnes cognationem contrahant? Censet *Suar. 5. p. q. 67. a. 8. in fin.* quòd si successivè tangant puerum, primi duo tantum cognationem contrahunt, et idem sentiunt rectè *Sanch. de matr. lib. 7. d. 57. n. 14. et Croix l. 6. p. 1. n. 560.* Si autem simul omnes tangant, *Suar. censet*

nullum contrahere. Sed *Sanch. Croix, et Salm. de bapt. c. 7. p. 2. n. 45. cum Pont. Con. Pal. ac Reb.* communiùs, et probabiliùs dicunt tunc omnes designatos contrahere; quia Tridentinum, licet vetet adhiberi plures quàm duos, tamen non irritat jus antiquum, nisi cum tangunt plures ultra duos designatos, non verò, si tangant plures designati ultra duos. Et hoc tantò magis currit, si ex iis pluribus designatis ignoretur quis priùs tetigerit ex decr. S. C. ap. *Salm.*

Sed notandum hic 1. cum *Cont. Tourn. de dispens. part. 1. cap. 4. art. 2. v. Collig. 5. in fin.* quòd si parochus injustè repellat paternos à parentibus electos, et ii infantem teneant, hi veram cognationem contrahunt. Notandum 2. cum eodem *Cont. Tourn. suprâ et Bon.*, quòd si parochusmitteret plures paternos quàm duos, mortaliter peccaret, quia læderet præceptum Ecclesiæ in re gravi, impositum ne multiplicentur cognationes. Si verò plures patrini accedant à parentibus designati, benè poterit permittere (prout ait *Croix n. 550.*) ut omnes tangant; modò externè designet unam et unam, quibus tantum tradat infantem, et illos solos adnotet ut paternos, moneatque tantum eos cognationem contraxisse.

155. — Quæres VIII. An patrini possint esse duo mares, aut duæ fœminæ? Nega; sed probabile est cum *Sanch. et Croix n. 550.* esse tantum veniale, contra *Bon. et alios* qui volunt esse mortale.

Dub. 1. An patrinus masculi (si unicus sit) debeat esse masculus, et fœminæ fœmina? Affirmat *Laym. ex Conc. Nic.* sed probabiliùs negant *Suar. Fill. Avers. Gob. ap. Croix n. 551.* cum ex Trid. dicatur, *sive vir, sive mulier.*

Dub. 2. An peccent designantes ut paternos duos mares, vel duas fœminas? Certum est peccare tam parentes, quàm parochum tales paternos admittentes, cum sit contra præscriptum Ecclesiæ. Id autem *Croix n. 550. cum Sanch.* putat esse tantum veniale; *Bon.* verò et alii dicunt esse mortale; et hoc mihi verius videtur, si patrini essent diversi sexûs ac infans: quia sic multiplicarentur cognationes, quod prohibere voluit Tridentinum, ut vidimus; secus si essent ejusdem sexûs.

156. — « Resp. 5. Validè quidem, sed illicitè sunt patrini, » 1. Abbas, et monachus. Quo nomine non veniunt mendicantes. » (*In c. Non licet 105. de consecr. d. 4. sic habetur:*

Non licet abbati, vel monacho de baptismo suscipere filios, nec commatres habere. *Licetum est verò monachis compatres fieri baptizando, ut Petroc. t. 3. p. 217. cum Glossa in c. Peruenit. dict. dub. 4. An autem nomine monachorum veniant etiam mendicantes? Negant Palaus tr. 19. part. 11. §. 1. n. 4. et Salm. de bapt. c. 7. p. 2. num. 47. cum Coninch. Sed melius affirmant Conc. cum Laym. Ang. Sanch. Fill. Bon. Diana etc. ac Ronc. c. 6. q. 1. r. 3. Ratio, quia, licet nomine monachorum in odiosis non veniant mendicantes, tamen Rituale rom. tit. de patrino id velat in omnibus regularibus dicens: Ad hoc etiam admitti non debent monachi, vel sanetimoniales, neque alii cujusvis ordinis regulares à sæculo segregati, regulares autem facti Episcopi non prohibentur suscipere, ut ait Palaus l. c. cum Laym. Sanch. etc., ac Holzm. n. 163. cum communi.* « Etsi Laym. omnes claustrales comprehensos velit, et quoad abbates, in multis locis consuetudo sit contraria. II. Conjuges respectu conjugum, et parentes respectu filiorum, nisi sit necessitas. III. Moribus infames. IV. Apostatæ, et hæretici, qui nullo casu videntur advocandi, quia ea advocatio esset protestatio quasi falsæ religionis, cum non nisi de falsa fide sint sponsuri: etsi Laym. hic c. 9. n. 7. probabiliter dicat, posse subinde ob gravem causam admitti. Catholici verò ob rationabilem causam infantem hæretici, baptizante Prædicante, suscipere possunt, saltem in Germania. Laym. c. 9. num. 6. » (Et Croix n. 570. consentit cum Gob. et Tamb. si per hoc nullo modo approbetur ritus hæreticorum contrarius fideli, contra Nav. Less. etc. An autem ex gravi causa adhiberi possit patrinus hæreticus? affirmat Laym. et consentit Pal. si aliter oriretur gravis offensio; sed communius negant Tann. et alii apud Croix n. 575.) « V. Plures, quàm duo, quia Trident. non nisi unum, aut ad summum unum et unam permittit, propter cognationem spiritualem inde oriri solitam: ideòque mandat parochis, sub pœna arbitrio Ordinarii infligenda, ut si plures se offerant, petant ab his, ad quos spectat, patrilinos designari, ut unum, vel duos nominent, eosque tantùm admittant, qui cognationem contrahant, eorumque nomina in librum referant, eosque de contracta spirituali cognatione instruant: scilicet, quòd ea impediatur, dirimatque matrimonium non quidem inter se,

» sed inter ipsos, et baptizatum, ejusque patrem, et matrem » sicut etiam inter baptizantem et baptizatum, baptizatique patrem et matrem. Excipiuntur tamen parentes, quando propriam prolem suscipiunt in necessitate. Vide Laym. locis » supra citatis.

137. — Quæritur hic, an duo conjuges possint licitè suscipere alienam prolem? Negat Suar. 5. p. qu. 67. art. 8. ex constitutione Urbani II. relata in can. fin. caus. 30. qu. 4. ubi dicitur: Sed ut puritas spiritualis paternitatis ab omni labe et infamia conservetur immunis, dignum esse decernimus, ut utrique (conjuges) simul ad hoc aspirare minime præsumant. Censet tamen Suarez id non esse plùs quàm veniale, ex verbis illis, dignum esse decernimus, quæ videntur solam decentiam inducere. Sed nullum esse peccatum probabilius, et cum communissima docent Nav. Man. c. 22. n. 59. Sanch. de matrim. l. 7. dis. 37. n. 3. Bonac. eodem tit. q. 3. p. 5. §. 2. n. 3. et Salm. de bapt. c. 7. p. 2. n. 51. cum Coninch. Ratio, quia jam consuetudine introductum est hoc esse licitum; idque expresse docet D. Th. in 4. dist. 42. qu. 1. art. 5. qu. 2. ad 4. ubi ait: Nihil prohibet, quin vir et uxor simul aliquem de sacro fonte levent.

138. — « 1. In privato baptismo, ob necessitatem dato, pater non debet suscipere, aut tenere tanquam patrinus infantem; cum in hoc casu nulla sit patrini necessitas, ideòque si id vel tunc, vel etiam in baptismo publico temerè faciat (idem est, si prolem suam ipse baptizat), graviter peccat, et insuper contrahit in posteriore casu cognationem cum conjugè; atque ut docet Sanch. de matrim. lib. 7. disp. 34. et alii communiter, privatur jure petendi debitum; quod tamen negant Conc. et Dian. t. 4. de sacram. r. 5. Vide Bon. de matrim. qu. 5. part. 3. §. 2. Escob. t. 7. e. 2. ubi citat Suar. negantem. » (Et quidem probabiliter; vide dicta n. 150.)

« 2. Si inter multos patrilinos nulli certi à parentibus, aut in eorum defectu à parochò designentur, qui aliis seclusis cognationem contrahant, et sic multi ex ignorantia, vel parochi negligentia levent, probabile est, omnes contra here cognationem (nisi tamen assistant tantùm, et non tangant). Vide Laym. l. 3. t. 10. p. 4. c. 8. et tr. 2. c. 9. n. 4. Diana tamen p. 9. t. 7. r. 3. ex Suar. Merat. et Perez,

» dicit eo casu nullum contrahere cognationem. » (*Vide dicta n. 134.*)

139. — « 3. Parochus graviter peccat: I. Si ex negligentia frequenter omittat nomina baptizatorum referre in librum; tum ob legem Trid. in re gravi et sub pœna gravi; tum ob incommoda, et damna inde sequentia. *Quintan. t. 2. s. 11. II. Si ejus culpâ patrini plures adhibeantur. Quint. l. c. Ac licet Perez et Serra apud Dian. p. 9. t. 7. r. 5. dicant esse probabile, quòd tantum peccet venialiter, alii tamen mortalis eum damnant.*

Peccat etiam graviter parochus baptizans solemniter sine patrino, cum hæc sit de præcipuis cæremoniis. *Croix l. 6. p. 1. n. 348. et 349. cum Gob. Gorm. Bon. et Quintanadvennas.* Sic etiam graviter peccabit, si admittit ad baptismum patrinum non designatum, ut dicunt præfatus *Auctor Addition. in Wig. l. c. et Cont. Tourn. de bapt. cap. 6. v. Quær. 4. cum Bon. Hurt. Barb. Vega. et aliis; et hoc ex præcepto Tridentini l. c. ubi dicitur: Parochus, antequam ad baptismum conferendum accedat, diligenter sciscitetur quem vel quos elegerint, etc.*

160. — Hic autem ultimò notandum ex Rituali rom. parochum post datum baptismum debere 1. adnotare in libro nomina baptizati, ejusque parentum, ac susceptorum. 2. Monère patrinus de cognatione contracta, eorumque obligatione. 3. Inculcare matribus, et nutricibus, ne decumbant cum infantibus, ob periculum suffocationis. Notat verò *Cont. Tourn. ibid. v. Quær. 3. in fin. cum Barb. Anacl. Pirking. etc.* communiter, quòd si talis cubatio omni culpâ caret, ut contingere potest, si v. g. lectus est latus, puer implacabilis, qui aliter à frigore defendi non possit, et mulier in somno suum retinere soleat situm ac locum, omnis pœna cessabit. Ita *Cont. Tourn.*

CAPUT II.

DE CONFIRMATIONE.

DUBIUM I.

Quid sit, et quæ ejus materia, et forma?

- 161 *Quid ratione confirmatio est sacramentum?*
 162 *Quæ sit materia remota hujus sacramenti? Et an sit materia necessaria oleum olivarum, et balsamum.*
 163 *An sit necessaria benedictio chrisimalis? Et an hæc possit committi simplici sacerdoti? An sit obligatio uti chrismate novo?*
 164 *Quæ materia proxima? Et an ultra chrisimationem requiratur altera manuum impositio?*
 165 *An unctio possit fieri alio digito, quàm pollice manus dexteræ?*
 166 *An mediante instrumento?*
 167 *De forma in Ecclesia Latina.*
 168 *Quæ mutationes circa formam invalident sacramentum? De forma Græcorum.*
 169 *De effectibus confirmationis.*

161. — « **R**ESP. 1. Confirmatio est unctio chrisimalis, sub præscripta forma verborum, in fronte baptizati, ab Episcopo, quâ is ex Christi institutione gratiæ augmentum, et robur accipit. » (*Ita ex Trid. sess. 7. can. 1. ac Decr. Eugen. IV. in instruct. ad Armenos, atque ex aliis conciliis apud Bellarm. Habetur autem in epist. 2. Dominus, Fabiani Papæ, hoc sacramentum fuisse institutum in nocte Cænæ, quâ Christus D. de ipso apostolos edocuit. Vide Salm. de confirm. c. 1. p. 1. n. 2. et 11. item Petrocoren. t. 3. p. 226. q. 2. Cont. Tourn. de confirm. cap. 2. concl. 2. (1) qui id probant ex traditione).*

162. — « **R**ESP. 2. Materia ejus remota essentialis est chrisma confectum ex balsamo et oleo olivarum, (2) benedictum ab Episcopo. Ita *comm. Doct.*

(1) In loco citato reperimus Continuatores amplecti sententiam: confirmationem probabilis à Christo fuisse institutam Resurrectionem inter et Ascensionem. *Fabiani* Epistolam pariter rejicit *Tournely* in Præl. theol.

(2) « Ad differentiam olei baptismi et infirmorum, ut distinxit *Innoc. III.* » An autem unum oleum istorum sit materia valida pro alio sacramento, negant *Suar. Laym. et Henriq.* sed probabilis affirmat *Bellarm. Castr. Bonac. et Barb.* » *Hom. Ap. tr. 14. n. 59.*

Unde resolves :

« 1. Non sufficit solum balsamum, ut voluit *Canus*; nec solum oleum, ut voluerunt *Caj. Sot. Nav.*

Certum est oleum esse de necessitate sacramenti, ex *cap. ultim. De sacram. unct. et ex Decr. Eugen. IV. ut Salm. ibid. c. 2. n. 5. cum comm. et Croix l. 6. part. 1. n. 375.* Et debet esse oleum olivarum, ut docet *S. Thom. 3. part. qu. 72. art. 2.* Per dictum oleum enim, quod naturâ suâ pingue est et diffusens, significatur gratia Spiritûs sancti, quæ à Christo capite in nos effunditur. Balsamum autem certum est esse de necessitate præcepti; an autem sit etiam de necessitate sacramenti?

Prima sententia negat, et hanc tenent *Juenin. t. 7. pag. 208. Cont. Tourn. loc. cit. cap. 3. art. 2. concl. 2., item Nav. Sot. Val. etc. apud Salm. de confirm. c. 2. p. 1. n. 3. et meritò probabilem putat Croix cum Covarr. Dicast. Aversa, etc.* Probant ex *cap. Pastoralis de sacram. non iterand. ubi Innoc. III. interrogatus de subdiacono ordinato sine impositione manuum, et de alio confirmato in solo oleo benedicto, sic respondit: In talibus nihil esse iterandum, sed cautè supplendum quod incautè fuerit prætermisum.* Unde (ut dicunt) balsamum non est de necessitate sacramenti, nam aliàs totum sacramentum iterari debuisset.

Secunda sententia verò communior et probabilior affirmat, et hanc tenent *D. Th. cit. art. 2. Bellarm. de confirm. c. 8. prop. 2. Gonet d. 6. art. 6. Suar. qu. 72. dist. 55. sect. 1. Petroc. tom. 3. pag. 261. Concina t. 8. pag. 204. n. 12. Holzm. pag. 40. n. 194. et Salm. ibid. n. 7. cum Pal. Layn. Bon. et idem docet Catech. rom. n. 7. ubi dicitur: Duæ res corporeæ permixtæ (scilicet oleum, et balsamum) confirmationis materiam præbent. Probatur 1. ex decreto Eugenii IV. approbato à concilio Florentino ubi dictum fuit, materiam confirmationis esse *chrisma confectum ex oleo, et balsamo.* Opponunt contra hoc decretum *Cont. Tourn. in append. de conciliis, et Habert, quòd, cum illud formatum fuit, concilium jam erat solutum, ab eo enim jam discesserant Episcopi Græci cum suo Imperatore, finito negotio unionis suæ Ecclesiæ cum Latina.* Sed respondet *Petroc. t. 3. pag. 269.* non ideò desiisse concilium, cum Græci consenserint in continuationem concilii, in*

qua fieri debebat altera unio Armenorum. Unde in hoc decreto *Eugenius* eundem morem tenuit loquendi solitum in generalibus conciliis, *Sacro hoc approbante concilio Florentino.* Et in fine sic dictum fuit: *Datum Florentiæ in publica sessione synodali solemniter in Ecclesia Majori celebrata anno Domini 1451.* Præterquam quòd testatur *Petroc.* hoc decretum in omnibus catholicæ religionis partibus receptum fuisse. Probatur 1. ex *cap. Cum venisset univ. de sacra unct. ubi Innoc. III. postquam distinxit tria genera olei, nempe catechumenorum, infirmorum, et chrisma, quod (ut ait) ex oleo fit et balsamo, mysticâ ratione; per oleum enim nitor conscientie designatur... per balsamum odor famæ exprimitur.* Deinde in §. *Per frontis eod. cap.* sacramentum confirmationis vocat *chrimationem*, non propter aliud quidem, nisi propter chrisma, quod ibi adhibetur. Confirmatur id ex antiqua praxi Ecclesiæ, nec verum esse dicit *Bellarmin.* nullum patrum ante *D. Gregorium Magnum* meminisse hujus balsami mixtionis; nam *D. Cyprianus* longiùs antè (ut refert *Bellarminus*) jam scripserat: *Hodie in Ecclesia sacrum chrisma conficitur, in quo mixtum oleo balsamum, sacerdotalis et regie gloriæ exprimit unitatem.* Item refert, *S. Clementem* mentionem fecisse *fragrantie odoris chrismatis.* Ad textum autem præfatum in *cap. Pastoralis*, respondetur cum *Petroc. et Holzm.* quòd Pontifex dicendo *supplendum prætermisum*, non voluit quidem supplèri simplicem balsami, sed totam chrismatis unctionem, et ideò dixit non iterandam, quia, ut ait *Glossa ibid., non dicitur iteratum, quod priùs actum non fuit.* Certum est autem neutram sententiam esse de fide, neque certam; hinc omninò sacramentum conferendum est cum oleo et balsamo, et aliàs saltem dubium esset, ut rectè dicunt *Habert t. 3. pag. 289. Bellarm. loc. cit. et Natal. Alex. art. 2. prop. 2.* Et ideò datum cum solo oleo, saltem sub conditione esset iterandum. E converso, quia prima sententia sat est probabilis, rectè dicit *Croix n. 376. cum Gobat.* quòd in articulo mortis benè poterit conferri confirmatio sub conditione ex solo oleo, si nequeat habèri chrisma ex balsamo quoque confectum: magna enim utilitas hujus sacramenti justa esset causa illud sub conditione ministrandi, juxta dicta *n. 28.*

Sufficit autem balsamum eujuscumque regionis, ut dicunt *Gonet, Man. t. 6. pag. 165. Pal. part. 4. num. 5. Croix n.*

377. cum Coninch. et Viva q. 5. art. 1. num. 1. Bon. etc. Gobat. modò sit in ea quantitate, ut det sui odorem, quamvis non misceatur cum singulis olei partibus.

163. — « 2. Etiam benedictio episcopalis est de essentia, » ut habet communis contra Caj. ideòque nullà delegatione » sive Episcopi, sive Papæ simplex sacerdos potest conficere » chrisma. *Con. d. 72. art. 3. d. 1.*

Quæritur, an chrisma debeat esse ab Episcopo benedictum? Certum est apud omnes, quòd necessitate præcepti chrisma omninò debet esse benedictum ab Episcopo. Sed dubitatur 1. an de necessitate sacramenti debeat benedici chrisma saltem à sacerdote? Negant Palud. apud Salm. de confirm. c. 2. p. 1. n. 15. et alii apud Petroc. t. 3. pag. 262. qu. 3. At omninò id affirmandum cum aliis, et probatur ex decreto Clementis VIII. apud nostrum Bened. XIV. de Synodo l. 7. c. 14. n. 4. ubi Clemens loquens de oleo benedicto adhibendo in extrema unctione, decrevit extremam unctionem ministratam cum oleo benedicto à sacerdote sine concessione Papæ invalidam esse; hæc verba decreti: *Sacram extremam unctionem Latinis collatam à sacerdotibus Græcis oleo ab ipsismet benedicto esse validam.*

Dubitatur 2. An chrisma necessariò debeat esse benedictum ab Episcopo?

Prima sententia communior affirmat, et hanc tenent D. Th. 5. part. qu. 75. art. 3. Petrocor. t. 5. p. 262. qu. 3. Concina tom. 8. p. 205. n. 16. et Salm. ibid. n. 18. idque putant probari ex conciliis Nicæno I., Romano II. et ex c. 119. dist. 4. de consecrat. ubi Innocent. I. sic dicit, et Presbyteris (qui extra Episcopum, seu præsentem Episcopum baptizant) chrismate baptizatos ungere licet, quod ab Episcopo fuerit consecratum; non tamen frontem ex eodem oleo signare, quod solis debetur Episcopis; cum tradunt Spiritum paracletum. Idem præscribitur in decreto Eugenii IV. ubi dicitur materia confirmationis esse chrisma ab Episcopo benedictum.

Secunda sententia verò, quam tenent Tourn. Præl. theol. de confirm. quæst. 1. art. 3. tit. ult. v. Quer. 6. et Caj. Val. Barb. et Vict. apud Salm. ibid. n. 16. cum Card. Gotti, Juen. et Druin. apud Conc. l. c. id negat, et meritò (speculativè loquendo) hanc sententiam probabilem putant Suar. dist. 35. sect. 2. Croix l. 6. p. 1. n. 578. Ratio, quia sicut Papa po-

test facultatem concedere simplici sacerdoti confirmandi, prout videbimus in *dub. seq. n. 170*, sic etiam poterit benedictionem chrismatism ei committere. Nec ullum ex allatis documentis satis evincit, quòd chrisma non solum de necessitate præcepti sed etiam sacramenti debeat necessariò esse ab Episcopo benedictum. Dixi *speculativè loquendo*, nam in praxi, cum res sit valde dubia, prima sententia ut tutior omninò est tenenda.

« 3. Perinde est ad substantiam sacramenti, sive chrisma » sit novum, sive vetus; licèt graviter peccet, qui utitur » alio, quàm novo, id est, illo anno consecrato (1): in » quem finem quotannis in die Cœnæ consecratur veteri com- » busto. » (*Idem communiter Salm. de confirm. c. 2. p. 1. n. 21. ex cap. Si quis, de confirm. dist. 4.*)

164. — « Resp. 3. Materia proxima est unctio in fronte, » per manum Episcopi (unde etiam hoc sacramentum manus » impositio dicitur à S. Luca Actor. 8.) in formam crucis facta. » Quæ omnia sunt de necessitate sacramenti, ut habet com- » munis. »

Hic cadit agere de illa magna, ac tam disceptata quæstione, pro qua auctores plures libros integros ediderunt, nempe quænam sit materia adæquata, et quænam forma sacramenti confirmationis? Hic ideò aliquando diutius mihi immorari oportet. Olim de hac quæstione in antecedentibus editionibus hujus operis jam pertractavi, sed nuper volui eam rursus ad trutinam revocare, et fateor, quòd cum per quindecim serè dies desudassem perlegendo canones, et scriptores, nequibam judicium ferre, quid pro certo tenendum. Denique vis rationum, quas in fine quæstionis adducam, omnem à mente mea dubitationem sustulit, atque de mea sententia certum judicium efformavi. Plures adsunt de hac re sententiæ, sed tres principales sunt.

Prima sententia tenet materiam essentialem hujus sacramenti esse manuum impositionem illam, quæ habetur in Pontificali romano in principio ritus, ubi Episcopus antequam ad chrismatism unctionem accedat, extendit manus versùs confir-

(1) « Sed in hoc Ecclesiæ præcepto potest Papa dispensare, » *Hom. Ap. tr. 14. n. 40.*

mandos, proferens orationem: *Omnipotens sempiternæ Deus, etc.* Unctionem autem, quæ postea ab Episcopo adhibetur, dicit esse materiam accidentalem, non à Christo, sed ab Ecclesia institutam. Ita sentiunt *Cardinalis Aureolus in 4. dist. 7. qu. 1. Sirmondus in suis Antirrheticis cum Sambovio, et aliis paucis.* Ducuntur hi auctores ex illo textu in *Act. 8.* ubi *S. Lucas* enarrans missionem Petri et Joannis in Samariam, scribit: *Qui cum venissent, oraverunt pro ipsis, ut acciperent Spiritum sanctum; nondum enim in quemquam illorum venerat, sed baptizati tantum erant in nomine Domini Jesu. Tunc imponebant manus super illos, et accipiebant Spiritum sanctum.* Hinc arguunt, solam manuum impositionem pro materia adhibuisse apostolos in hoc sacramento et ideo nunc etiam hanc esse materiam essentialem tuerentur. Hæc autem opinio quàm improbabilis sit, infra videbimus.

Secunda sententia dicit materiam essentialem componi tam ab impositione manuum, quæ fit in principio, quàm in unctione, quæ deinde ab Episcopo adhibetur. Hanc tenent *Merbes. disc. 1. qu. 4. Juenin. Theol. t. 7. de confirm. concl. 1. Tourn. Præl. theol. de confirm. quest. 4. art. 5.* qui saltem probabilem hanc sententiam censet. *Hab. de confirm. q. 5. Genett. t. 3. eod. tit. p. 115. Concina t. 8. eod. tit. cap. 2. Card. Gotti Theol. tr. de confir. Du-Hamel t. 2. d. 2. c. 1. concl. 1. et Continuator Witasse t. 7. de confirm.* qui tamen non apertè hanc sententiam tuetur. Auctores hi ajunt impositionem manuum probari ex Scriptura *Act. 8.* ut suprà, unctionem autem chrismatis probari ex *SS. Patribus*, quorum auctoritates infra referemus.

Tertia sententia denique communis, vel ferè communis, quam tuemur, et certissimam cum *Bellarmino* existimamus, tenet materiam adæquatam et totalem confirmationis esse chrismatis unctionem, quæ confirmandis per impositionem manuum Episcopi adhibetur. Hanc docet *S. Th. 3. part. q. 72. art. 2.* ubi tradit quòd *chrisma est conveniens materia hujus sacramenti.* Alibi verò (*Lect. 1. in c. 6. ad Hebr.*) non negat impositionem manuum esse quoque materiam confirmationis, sed impositionem illam, quæ unctionem comitatur. *S. Bon. in 4. dist. 7. art. 1. q. 2. Estius l. 4. d. 7. §. 7. Thom. Waldensis de sacrament. c. 115. Isambert in 3. part. q. 12. disp. 1. art. 4. Cabass. in notitia ecclesiast. ad 2. can. concil. Araus. Bellarm.*

de confirm. c. 2. et 9. Hugo de S. Vict. l. 2. de sacr. part. 7. c. 2. Petrus Aurelius in Orthodoxo part. 1. c. 7. S. Antonin. 3. part. tit. 14. n. 2. Suarez in 3. part. q. 72. art. 2. dub. 53. sect. 4. Sylv. ead. q. 72. art. 2. ubi ait esse de fide, quòd materia sit solum chrisma, *Gregor. à Valent. in 4. part. 3. dub. 5. q. 1. punct. 2. Laurentius Berti de Theol. disc. t. 7. de confir. c. 4. Cont. Tourn. de confirm. cap. 3. art. 1. obj. 1. r. 2. Salm. de confirm. c. 2. p. 2. num. 22. et seq. Coninch. q. 72. de eod. tit. art. 3. dub. 1. Filliuc. tr. 3. c. 1. n. 9. Tanner. t. 4. d. 4. q. 4. Soto in 4. d. 7. q. 2. art. 2. Sylvest. v. Confirmatio, Nav. c. 22. n. 8. Tol. l. 2. c. 24. n. 1. Ronc. Theol. mor. de confirm. Alensis part. 4. d. 4. Scotus in 4. dist. 4. q. 1. Gonet Manual. t. 6. p. 167. Laym. l. 3. tr. 3. c. 1. n. 5. Holzm. de confirm. n. 198. Antoine eod. tit. n. 11. Frassen. t. 11. p. 595. v. Quod autem, Petroc. t. 5. eod. tit. q. 3. p. 256. La Croix l. 6. part. 1. n. 580. cum aliis plurimis, item *Guilielmus Parisiensis, Maldonatus, et Petrus de Marca apud Contin. Witasse* (vide l. c.) qui asserit hanc sententiam sequi omnes Thomistas, et Scotistas. Accedit *Catechismus rom. de sacram. conf. §. 7.* ubi docet, chrisma confectum ex oleo et balsamo esse solam materiam hujus sacramenti. Et sedulò subdit: *Quòd autem ea sit hujus sacramenti materia, tum sancta Ecclesia, et concilia perpetuò docuerunt, tum à S. Dionysio, et complurimis aliis gravissimis patribus traditum est: in primis à Fabiano Pontifice, qui (in ep. 2. ad Episc. Orient. quæ citatur in can. Litteris vestris, de consec. dist. 3.) apostolos chrismatis confectionem à Domino accepisse, nobisque reliquisse testatus est.**

Nulli dubium ad materiam confirmationis constituendam requiri impositionem manuum, ut ex Scriptura desumitur, et ex patribus, prout à *Tertulliano de Resur. c. 8.* à *S. Cypriano epist. 75. ad Jubajan.* à *S. Hier. in Dialogo advers. Lucifer. S. August. l. 15. de Trin. c. 26. et aliis.* Sed neque dubitandum, quòd unctio chrismatis, æquè ac impositio à patribus pro materia designatur; ita *S. Dionysius, S. Cyrillus Hierosol. Tertullianus, S. Ambrosius, S. Cyprianus, S. Augustinus, et alii* quorum auctoritates infra transcribemus. Fatemur itaque ad materiam confirmationis requiri tam unctionem, quàm impositionem, sed illam tantum impositionem quæ ab unctione est indistincta. Idque *Bellarminus de confirm. c. 9.* ex ipsis patribus

optimè probat, cum enim (ait) patres indifferenter dixerint gratiam Spiritus sancti in hoc sacramento conferri nunc per unctionem, nunc per impositionem, et nunc per utrumque, infertur unctionem considerari semper cum impositione conjunctam. Pergit Bellarminus: Cum patres tradunt solos Episcopos per chrisma dedisse Spiritum S., id probant ex illo Actorum 8. ubi legitur: Tunc imponebant manus, et accipiebant Spiritum S. Ita enim loquitur S. Dionysius: Consummans unctio, quæ divini Spiritus illapsus elargitur. De eccl. hier. vide c. 4. Tertullianus: Unctio quæ caro ungitur, ut anima consecretur. Lib. 2. de bapt. cap. 78. S. Cyprianus: Ungi quoque necesse est, ut accepto chrismate, habere in se gratiam Christi possit. Epist. ad Numidas. Ita etiam Innocentius I. epist. 1. Damasus epist. 4. Leo epist. 88. et S. Augustinus l. 13. de Trin. c. 26. Hinc arguit Bellarminus, quod hujusmodi probatio patrum nullam vim haberet, si impositio manuum non fuisset cum unctione conjuncta. Ergò patres, docendo per chrisma sacramentum conferri, idque probando ex impositione manuum in Actis descripta, necessariò intellexerunt apostolos non aliter quam ungerendo manus imposuisse, divinumque Spiritum dedisse.

Quòd autem illa unica materia chrismatis, quæ nunc utitur Ecclesia, sit eadem ac illa quæ utebantur apostoli, patet ex cap. unic. Innocentii III. de sacra unctione. §. Per frontis, ubi sic habetur: Per frontis chrismationem manus impositio designatur: quæ alio nomine dicitur confirmatio: quia per eam Spiritus sanctus ad augmentum datur, et robur. Illud designatur, non accipiendum tamquam adumbratur, vel figuratur, seu significatur, sed pro signatur, assignatur, adest, sive habetur; hoc enim eruitur clarè ex verbis immediatè sequentibus: Unde cum cæteras unctiones simplex Sacerdos, vel presbyter valeat exhibere, hanc non nisi summus Sacerdos, id est Episcopus debet conferre: quia de solis apostolis legitur (quorum vicarii sunt Episcopi) quòd per manus impositionem Spiritum sanctum dabant, quemadmodum Actuum apostolorum lectio manifestat: Cum audissent (inquit) apostoli, qui erant Hierosolymis, quia accepisset Samaria verbum Dei, miserunt ad eos Petrum, et Joannem: qui cum venissent, oraverunt pro ipsis, ut acciperent Spiritum sanctum: nondum enim in quemquam illorum venerat, sed baptizati tantum erant in nomine Domini Jesu; tunc imponebant manus super illos, et accipie-

bant Spiritum sanctum: cujus adventus per unctionis ministerium designatur. Certum est, quòd materia sacramentorum, cum à Christo tantum sint institutæ, mutari non possunt; ait enim Bellarminus c. 9. adversus quosdam recentiores: Apostolos autem mutasse materiam, nescio an ullo modo probari possit. Dicendo itaque Innocentius, quòd ideò soli Episcopi valent ungere, quia soli apostoli manus imponebant, igitur impositio illa erat eadem per unctionem, quæ nunc est unctio per impositionem: sic appositè scribit P. Suarez: Sentit ergò (Pontifex) illam manus impositionem fuisse eandem, quæ nunc est, quæque nomine chrismationis significatur.... quam esse sufficientem probat satis præsens Ecclesiæ usus, etc., solùm hoc faciunt Episcopi nunc confirmando, quod apostoli faciebant manus imponendo.

Idque confirmatur ab alio canone ejusdem Innocentii III in c. 4. Quanto de consuet., ubi Pontifex ad consuetudinem reprobendam quorumdam sacerdotum, qui conferebant sacramenta solis Episcopis reservata, dicit: Ut est sacramentum confirmationis, quod chrismando renatos soli debent Episcopi per manus impositionem conferre. Nota, chrismando, per manus impositionem, ergò idem est manum imponere, quam chrismare. Idemque habetur in Epistola Michaëlis Palæologi missa ad Gregorium X. et relata in concilio Lugdunensi II. In ea epistola Imperator professionem fidei emittebat, illaque à Gregorio benè accepta fuit, sic ibi dicebatur: Aliud est sacramentum confirmationis, quod per manuum impositionem Episcopi conferunt, chrismando renatos. Idem confirmatur ab Innocentio IV. Epist. 10. c. 4. apud Lab. tom. 11. pag. 676. ubi: Soli apostoli, quorum vices gerunt Episcopi, per manus impositionem, quam confirmatio, vel frontis chrismatio repræsentat, Spiritum sanctum tribuisse leguntur: verbum repræsentat idem est, ac præsentem facere.

Supersunt hic tria alia magni ponderis momenta, quorum unumquodque sufficit ad nostram sententiam tanquam certam probandam. Primum est auctoritas Eugenii IV. in decreto edito in concilio Florentino, ipso concilio approbante, ad instructionem Armenorum, ubi sic definitum fuit: Secundum sacramentum est confirmatio, cujus materia est chrisma confectum ex oleo, quod nitorem significat conscientiæ, et balsamo quod odorem significat bonæ famæ, per Episcopum

benedicto. Forma autem est: Signo te signo crucis, et confirmo te chrismate salutis, in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti. Ordinarius minister est Episcopus, et cum cæteras unctiones simplex sacerdos valeat exhibere, hanc non nisi Episcopus debet conferre, quia de solis apostolis legitur, quorum vicem tenent Episcopi, quod per manus impositionem Spiritum sanctum dabant, quemadmodum Actuum apostolorum lectio manifestat: Cum enim audissent (inquit) apostoli, qui erant Hierosolymis, quia recepisset Samaria verbum Dei, miserunt ad eos Petrum et Joannem, qui cum venissent, oraverunt pro eis, ut acciperent Spiritum sanctum: nondum enim in quemquam illorum venerat, sed baptizati tantum erant in nomine Domini Jesu: tunc imponebant manus super illos, et accipiebant Spiritum sanctum. Loco autem illius manus impositionis datur in Ecclesia confirmatio. Juxta hanc definitionem Eugenii, et concilii, plures auctores dicunt esse de fide, quod sola unctio chrismatis sit materia confirmationis. Sed huic decreto tria objiciunt adversarii.

Opponunt I. quod cum *Eugenius* hoc decretum edidit, jam solum erat concilium. Sed respondetur hoc non esse verum, licet enim Græci discesserint à concilio, remanserunt tamen patres Latini, et ipsimet Græci consensum ante discessum præbuere, quod concilium persisteret. Præterquam quod dicimus cum *P. Berti*, et *communi* esse omnino certè tenendam ab omnibus sententiam, quod Pontifex in suis definitionibus circa fidem est per se infallibilis, ut probavimus in disser. posita in *Tract. de legib. c. 1. dub. 2. in fine ex n. 110.* Cæterum nequit dici, concilium ex discessu Græcorum solum fuisse, prout loquuntur adversarii ex *Spondano*, et *Card. Pallavicino*; nam *Spondanus* anno 1459. expressè contrarium refert dicens: *Non unà cum Græcorum discessu dissipatam esse Synodum Florentinam, sed continuatam cum patribus Latinis annis tribus sequentibus.* Et idem testatur *Pallavicinus*.

Opponunt 2. quod *Eugenius* assignando unctionem pro materia, non assignavit illam pro materia essentiali, sed tantum pro accidentali, prout egit assignando porrectionem instrumentorum (nullà factà mentione impositionis manuum) pro materia ordinis, in quo probabilior est auctorum sententia, impositionem manuum esse materiam essentialem, et instrumentorum porrectionem esse tantum accidentalem, vel

integrale, vel ad summum partialem. Alii respondent cum *Menardo*, quod ideò Pontifex loquens de sacramento ordinis non fecit mentionem impositionis manuum, quia illa jam erat in usu apud Armenos, quibus peculiarem Ecclesiæ romanæ ritum tradere volebat. Alii respondent, ut *Gammachæus*, quod impositio jam constabat ex Scriptura, et ideò omissum fuit de ea mentionem fieri. Alii respondent, *Eugenium* fecisse mentionem tantum de instrumentis, quia pro cæteris se remisit ad Pontificale, dicens, *Prout in Pontificali romano latè continetur.* Sed melius respondet *P. Berti*, quod *Eugenius* in ordine designavit instrumenta tantum ut symbola munerum ab initiandis exercendorum, in confirmatione verò designat chrisma ut symbolum gratiæ, quæ per sacramentum confertur; gratia autem non confertur, nisi totalis materia essentialis applicetur. Subdo aliud responsum, quod mihi fortius videtur: de sacramento ordinis *Eugenius* loquens, nullum ibi verbum facit de impositione manuum, unde videtur illam tacuisse, sed non exclusisse; loquens verò de sacramento confirmationis, expressam facit mentionem tam de chrismate, quàm de impositione, quæ ab apostolis in hoc sacramento adhibebatur. Idcirco, si Pontifex putasset impositionem esse materiam ab unctione distinctam, omnino debuisset, non tantum unctionem, sed etiam impositionem designare pro materia, et utriusque materiæ formas describere; aliàs non recta, quia non integra, sed mutilata esset ejus doctrina; ac proinde, cum *Eugenius* reticuit impositionem distinctam ab unctione, omnino dicendum quod eam exclusit.

Opponunt 3. quod *Eugenius* in decreto dixit: *Loco illius manus impositionis dari in Ecclesia confirmationem.* Ergò juxta sensum *Eugenii*, impositio, quam apostoli adhibebant, nunc mutata est in confirmationem, nempe (ut addunt) in chrismationem. Sed benè respondet *Cont. Tourn. de confirm. cap. 3. art. 1. obj. 4. 1.* afferens verba *Bellarmini*, qui de *confirm. c. 9.* sic ait: *Sensus non est, chrisma esse loco impositionis manuum, quasi apostoli non usi fuerint chrismate, et nos non utamur impositione manus. Sed sensus est, idipsum, quod apostoli faciebant, cum dicebantur imponere manus, facere nunc Episcopos, cum dicuntur confirmare, vel chrismare: distinguitur enim his in locis, non*

ritus à ritu, sed modus loquendi à modo loquendi; hoc est nomen à nomine; quod enim dicebatur olim impositio manûs, nunc dicitur confirmatio. Idque apertè Innocentius III. in cap. *Cum venisset*. §. *Per frontis* expressit dicens: *Per frontis chrismationem manûs impositio designatur, quæ alio nomine dicitur confirmatio*. Idemque tradidit Synodus Senonensis anno 1528. proferens: *Tunc* (apostolorum tempore) *impositionis manuum, nunc confirmationis appellatum est sacramentum*.

Idem ante Bellarminum scripsit Hugo de S. Victore: *Manûs impositio, quæ usitato nomine confirmatio vocatur, quæ christianus unctione chrismatis per impositionem manûs in fronte signatur, solis Episcopis debetur, sicut in primitiva Ecclesia soli apostoli per impositionem manuum Spiritum sanctum dabant*. Libro 2. de sacrament. part. 5. c. 2. Idem scripsit Thomas Waldensis, qui ampliùs addit, non esse fidelem, qui vellet credere, quòd apostoli hoc sacramentum conferebant per manûs impositionem sine unctione; en ejus verba: *Non rectè ergò colligunt dicentes, in confirmatione non fuisse oleum unctionis, vel chrismatis in primitiva Ecclesia, sed ad acceptationem Spiritus sancti fuisse tantum manus impositas*. Deinde subdit: *Nemo igitur dicat, qui vult esse fidelis, quòd sacramentum confirmationis fiebat sine unctione per solam manûs impositionem ab apostolis; non enim minus manus imponit, qui unguendo imponit*. Tom. 2. de sacrament. c. 115. Accedit Petrus Aurelius in suo Orthodoxo, edito expensis cleri Gallicani, ubi Auctor loquens de sensu SS. Patrum circa materiam confirmationis, inquit: *Non enim* (Patres) *manûs impositionem, et chrismationem in confirmationis sacramento tantum conjunctas esse voluerunt, sed in unam singularemque actionem conclusas. Quare non dicunt præberi unctionem, et manûs impositionem, sed unctionem impositione manûs*. Et citat Bedam aliosque patres; deinde addit: *Atque hinc factum est, ut decretum sit, chrismationem ab Episcopo pollice faciendam; id est imponendo manum. Atque hæc consuetudo jam omnibus deinceps sæculis accepta, et perpetuo Ecclesie usu ad nos perducta est, à quo nec primis sæculis alienæ fuisse videntur Orientis Ecclesie. Unde in fine ibi ait: Impositionem, quæ fit in principio, cæremoniam esse sacramento confir-*

mationis præviam, quæ neophyti præparentur ad suscipiendam Spiritus sancti gratiam. Sed quid significat illa elevatio manuum? Respondet P. Berti cap. 6. quòd per illam cæremoniam Episcopus se commonstrat orantem invocare Spiritum sanctum super confirmandos.

Alterum momentum est illa celebris regula ab omnibus accepta S. Augustini (in lib. 4. de baptis. c. 24.) ubi dicitur: *Quod universa tenet Ecclesia, nec conciliis institutum, sed semper retentum est, nonnisi apostolica auctoritate traditum rectissimè creditur*. Id priùs docuit S. Basilius (Libro de Spiritu sancto c. 27.) ubi dixit omninò credenda esse dogmata, et instituta, quæ in Ecclesia prædicantur, et quæ non ex doctrina scripto prodita accepimus, sed ex apostolorum traditione in mysterio, id est in occulto tradita nobis fuerint. Hinc benè arguit. Cont. Tourn. de confirm. cap. 5. art. 1. quòd cum ab ipsis primis sæculis unctio in confirmationis sacramento usurpata sit, et deinceps semper retenta, licet Scriptura nullam de unctione mentionem fecisset, tenendum est ex traditione apostolorum et consequenter ex institutione Christi, quòd hoc sacramentum ab initio ipsis temporibus apostolorum cæperit conferri per impositionem manuum conjunctam cum chrismatis unctione.

Quòd autem semper unctio ab initio usque nunc adhibita fuerit in Ecclesia tam Latina quàm Græca, constat ex traditione patrum. De hoc primum non leve fundamentum habetur ex Apostolo in 2. Cor. c. 1. vers. 21. et 22. ubi dicitur: *Qui autem confirmat nos vobiscum in Christo, et qui unxit nos Deus, qui et signavit nos, et dedit pignus in cordibus nostris*. Hæc verba interpretantur de sacramento confirmationis Joannes Chrysostomus, Hilarius, et Theodoretus in hunc locum, ac Ambrosius lib. de his qui initiantur c. 7. Præterea illud: *Nolite contristare Spiritum sanctum Dei, in quo signati estis*. Ephes. c. 4. §. 50. explicat de sacramento confirmationis S. Augustinus l. 15. de SS. Trin. c. 26. Præterea illud S. Joannis: *Uctionem quam accepistis ab eo maneat in vobis*. 1. Epist. c. 2. §. 27. sic explicatur à S. Cyrillo Hierosol. in Catech. 5. Myst. Sanctum hoc unguentum non ampliùs est unguentum nudum, neque commune, postquam jam consecratum est, sed est chrisma, quod Christi, et Spiritus sancti, id est divinitatis ejus præsentiam efficit, quo frons, et alii sensus (loquitur

de ritu Græco) corporis tui symbolicè inunguntur; et corpus equidem perungitur, anima verò sancto vivificoque Spiritu sanctificatur.

S. Justinus in Respons. ad *Orthod. q. 157.* ait: *Deinde in sacro lavacro, quæ dicta sunt symbolis peractis, post illa unguento consignamur. Theophylus, qui vixit anno 170. scripsit: Certè nulla alia ex re Christianorum nomen traximus, quàm quòd divino oleo perfundimur. Libro ad Autolyicum versùs finem. S. Irenæus: Tùm autem eum, qui initiatus est opobalsamo inungunt, hoc enim unguentum fragrantia illius, quæ omnia exuperat, typum esse ajunt. Libro 1. cap. 18. Tertullianus: Exinde egressi de lavacro, perungimur benedictâ unctione de pristina disciplina. In nobis carnaliter currit unctio, sed spiritualiter proficit. Libro 2. de baptis. c. 7. Nota, de pristina disciplina. Cornelius Papa apud Eusebium (Libro 6. Hist. eccles.): Novatus jacens in lecto pro necessitate perfusus sit, nec reliqua in eo quæ baptismum subsequi solent solemniter adimpleta sint, nec signaculo chrismatis consummatus sit, unde nec Spiritum sanctum unquam potuerit promereri. S. Cyprianus: Ungi quoque necesse est eum qui baptizatus sit, ut accepto chrismate, id est unctione, esse unctus Dei, et habere in se gratiam Christi possit. Epistol. ad Numidas. Concilium Constantinopolitanum I. in can. 7. loquens de hæreticis venientibus ad Ecclesiam catholicam, sic docet: Dantes quidem libellos, et omnem hæresim anathematizantes, quæ non sentit ut sancta Dei catholica et apostolica Ecclesia; et signatos, sive unctos primum sancto Chrismate et frontem, et oculos, et nares, et os, et aures, et eos signantes dicimus signaculum doni Spiritus sancti. S. Basilius: Consecramus aquam baptismatis, et oleum unctionis, ex quibus scriptis? nonne à tacita secretaque traditione? ipsam porrò olei inunctionem quis sermo scripto proditus docuit? Libro de Spiritu sancto c. 17. S. Ambr.: Post hæc, id est post baptismum susceptum, utique ascendisti ad sacerdotem; omnes enim in regnum Dei, et in sacerdotium ungemur gratiâ spirituali. Libro de inition. c. 6. Innocentius I. Epistola ad Decentium scripsit: Solos Episcopos in fronte ex oleo signare, cum tradant Spiritum paracletum. S. Augustinus: Unctio spiritualis ipse Spiritus sanctus est, cujus sacramentum est in un-*

ctione visibili. Tract. 111. in Epistolam Joannis n. 3. Et alibi: Ungimur enim modò in sacramento, et sacramento ipso prefiguratur quiddam, quod futuri sumus. In Psalm. 26. S. Leo epist. 88. ait ad Episcopos spectare, chrismate baptizatorum frontem signare. S. Gregorius M. in suo Sacramentario scribit: Neophytos confirmari, dum Episcopus tincto pollice in chrismate facit crucem in fronte.

Omitto autem alios innumerabiles Scriptores, qui post sæculum V. de unctione chrismatis loquuntur; nam *Du-Hamel* c. 2. n. 5. et 6. testatur, quòd ipse *Sirmondus* fatetur, in primis tribus sæculis unctionem junctam fuisse cum impositione manùs, et sic etiam usu receptum est post ætatem *Innocentiï I.* in posterum; additque *Du-Hamel* in hoc omnes eum *Sirmondo* consentire theologos.

Attentâ igitur ex una parte regulâ laudatâ *S. Augustini*, quòd omnia quæ universa tenet Ecclesia, nec ab aliquo concilio instituta esse novimus, sed semper usu recepta in Ecclesia fuerunt, ex traditione apostolorum derivasse credendum est. Et posito ex alia parte, quòd Ecclesia semper et ubique usum chrismatis servaverit, prout suprâ ostensum est, omninò tenere debemus, hujusmodi usum descendisse ab apostolis, à Christo edoctis, utpote in re ad sacramenti materiam pertinente; nam etiam apostoli (ut bene advertit *Suarez* sect. 4.) habebant alligatam potestatem in sacramentis institutis à Christo. Propterea omninò tenendum est, apostolos in collatione hujus sacramenti chrismatis unctione usos fuisse, sicut jam olim expressè docuit *Fabianus Papa* in *Epist. 2. ad Orient.* (Vide can. 18. *Litteris, de consec. dist. 5.*) ubi loquens de chrismate, deque obligatione illud quotannis renovandi, ait: *Ista à SS. apostolis, et successoribus eorum accepimus, et vobis tenenda mandamus.*

Cùm ergò legitur *Actor. 8.* quòd apostoli dabant Spiritum sanctum imponendo manus, et una tantùm ibi, non duplex impositio nominatur: siquidem si ipsi sacramentum confirmationis ministrabant, ea impositio erat ab unctione indistincta. Nec refert, quòd in Scriptura expressa non facta fuerit mentio unctionis; sicut enim in Actis non fit expressa mentio baptismi conferendi in nomine trium divinarum Personarum, sed tantùm in nomine Christi (*baptizati sunt in nomine Domini Jesu, Actor. c. 19. v. 5.*) nec proinde arguitur aposto-

los baptizasse in solo nomine Jesu ; ita quamvis in Actis non fiat expressa mentio unctionis , ex traditione tamen probatur confirmatio collata fuisse per unctionem cum impositione conjuncta. *Multa alia* (scribit S. Hieronymus) *quæ per traditionem observantur, auctoritatem sibi scriptæ legis usurpaverunt.*

Idque conforme est doctrinæ S. Thomæ, 3. p. q. 72. art. 1. ad 1. sic docentis : *Ubi sensibilia signa miraculosè exhibebantur divinitus, non erat necessaria sensibilis materia sacramentalis. Utebantur tamen apostoli communiter chrismate in exhibitione sacramenti, quando hujusmodi signa non exhibebantur ; dicit enim Dionysius (de ecclesiast. Hierar. c. 4.) Est quædam perfectiva operatio, quam duces nostri (id est apostoli) chrismatis hostiam nominant.* Atque ex his omnibus patet, quàm improbabilis sit opinio Sirmondi, qui dicit unctionem chrismatis esse tantùm materiam accidentalem hujus sacramenti. Hanc opinionem Gregorius à Valentia censet erroneam ; Sotus autem (apud ipsum) putat hæreticam ; P. Bertè scribit, quòd ipsa saltem à temeritatis nota nequit excusari. Consequenter falsa pariter est opinio Du-Hamel, qui ait probabile esse, quòd unctio in confirmatione sit tantùm necessaria necessitate præcepti, non autem sacramenti.

Tertium momentum, quo magis firmatur nostræ sententiæ certitudo, habetur ex declaratione Benedicti XIV. qui in Epistola encyclica, quæ incipit, *Ex quo primum*, ad Archiepiscopos et Episcopos ritus Græci, etc. data 1. Martii anno 1756., ubi Pontifex §. 51. memorata controversia, quæ agitur in Ecclesia Latina inter theologos, an impositio manuum, et unctio chrismatis sint materia distincta, vel indistincta hujus sacramenti, dicit : *Unicuique licet eam sequi partem, quæ magis ipsi placuerit.* His verbis significat contrariam primam sententiam prout tutiorem utique posse tenèri, sed etiam amplecti posse nostram, sententiam ut tutam, et moraliter certam, alioquin cùm agatur hic de materia sacramenti, docère nequisset, quòd liceat sequi partem, quæ unicuique placuerit. Præterea in fine prædicti §. 51. addit : *Nemini fas est asserere in Ecclesia Græca non adesse sacramentum confirmationis. Si quis enim hanc opinionem tueretur, huic manifestè obstaret vetus Orientalis disciplina, quam apostolica Sedes optimè perspectam habuit, nec unquam damnavit, aut improbat, juxta quam in Græcorum Ritua-*

libus libris nulla sit mentio de manuum impositione, tanquam materia adæquata, aut inadæquata sacramenti confirmationis. Sed id quod magis urget, et omninò tutam nostram sententiam reddit, est illud quod mox deinde subdit Benedictus in sequenti §. 52. ubi tradens quid tutò sentiendum sit de materia et forma sacramenti confirmationis in Ecclesia Latina, prout ibi summarium brevial, sic docet : *Quod itaque extra controversiam est, hoc dicatur : nimirum in Ecclesia Latina confirmationis sacramentum conferri adhibito sacro chrismate, sive oleo olivarum, balsamo commixto, et ab Episcopo benedicto, ductoque signo crucis per sacramenti ministrum in fronte suscipientis, dum idem minister formæ verba pronuntiat.* Ibi igitur extra controversiam esse docet validè sacramentum conferri cum sola chrismatis unctione adhibita per manum Episcopi, et unicam esse formam eam, quæ unctionem comitatur.

Qui autem huic declarationi dogmaticæ Pontificis in hac constitutione totam Ecclesiam docentis in re quæ ad fidem pertinet, acquiescere nollet, aliud objicere non posset, quàm Pontificem, etiam ubi Ecclesiam docet, non esse infallibilem. Sed huic ita loquenti P. Suarez, et P. Bannez responderent, quòd ejusmodi oppositio nequit à temeritate excusari, imò Bellarminus lib. 4. de Pontif. c. 2. vers. *Ex his*, scribit *videri omninò erroneam, et hæresi proximam.*

Juxta autem nostram sententiam, quòd materia totalis adæquata confirmationis est unctio chrismatis manu Episcopi peracta, advertendum est de essentia sacramenti esse I. ut unctio fiat *in fronte*, prout habetur ex *cap. unic. de sacr. unction.* et ex decreto Eugenii IV. juxta communem sententiam, quam tenent Suarez, Coninch. Layman, et alii cum Salm. de confirm. c. 2. p. 2. n. 24. II. Ut unctio fiat *in forma crucis*, juxta S. Thom. 3. p. q. 72. a. 4. ad 5. quem communiter etiam doctores sequuntur apud Salm. *ibid.* n. 23. III. Ut unctio fiat *per manum ipsius Episcopi ministrantis*, prout docent Suar. Castrop. La-Croix, et alii cum Salm. *ibid.* n. 26. Hæc de materia hujus sacramenti ; sed observa dicenda de ejus forma, quæ ad confirmanda hic dicta valde conferunt.

163. — « 1. Etsi ex necessitate præcepti unctio fieri debeat » pollicis manûs dexteræ : valida tamen esset, si fieret digito » etiam sinistrae manûs ; quia verè fieret per impositionem

» manūs episcopalis. Ita *Præp. et alii* (cum *Viva de confirm. qu. 3. art. 1. n. 5. Laym. c. 2. in fin. Pal. p. 3. nu. 4. Suar. d. 53. sect. 5. Renzius c. 2. q. 6. cum Conc. et Hurt.*) « contra » *Suar.* Peccabit tamen Episcopus graviter contra universalis » *Ecclesie* morem. Vide *Laym. hic c. 2. et Escob. tom. 7. » exem. 3.* ubi docet, probabile esse, non peccare mortaliter.

Communiùs cum *Busemb.* sentiunt *Laym. c. 2. n. 3. Renzius de confirm. c. 1. q. 6. cum Coninch. item Suar. et Reg. apud Escob. eod. tit. n. 112.* peccare graviter Episcopum, qui alio digito quàm pollice dexteræ manūs ungeret, tum quia ageret contra rubricam, et usum *Ecclesie* in re gravi: tum quia ad hunc effectum ungitur in consecratione Episcopi ejus pollex, ut ait *Renzius.* Sed *Escob. l. c. cum Trull. Nugn. et Diana p. 3. tr. 4. rest. 22. cum Dic. Aversa, et Tamb. §. 2. n. 7.* dicunt esse probabile id non excedere culpam venialem; et reverà non patet omissionem prædictæ cæremonie pertinere ad peccatum mortale. Unde dicunt, quòd si Episcopus prædictum pollicem infirmum haberet, licetè posset alio digito ungere. Minimè autem constat, quòd pollex Episcopi ad hunc finem ungitur; nam in Pontificali habetur, quòd post unctiones pollicis, et indicis Episcopi utriusque manūs, deinde ambæ ejus manus totæ unguuntur: ut pariter fit in unctione manuum initiandorum ad presbyteratum.

166. — « 2. Probabile est, requiri ad valorem sacramenti, » ut unctio fiat ab Episcopo immediatè, nullo instrumento » mediante. Ita *Filliuc. et Laym.* contra quosdam; quia debet fieri per impositionem manūs. *Escob. t. 7. ex. 3.*

Dicunt *Henr. Vivald. etc. ap. Croix l. 6. p. 1. n. 380.* posse fieri confirmationem penicillo, sive alio medio instrumento. Sed meritò hanc opinionem rejiciunt *Laym. tract. 5. cap. 2. Holzm. pag. 42. n. 198. Croix loc. cit. et Viva de confirm. qu. 3. art. 1. n. 4. cum Suarez, Con. et aliis communiter.* Ratio, quia tunc deficeret immediatè impositio manūs ministri, quæ omninò requiritur; illa autem mediata impositio impropriè impositio dicitur. Nec obstat dicere, quòd extrema unctio validè ministratur medio instrumento, ut dicemus n. 740. Nam bene respondet *Holzm.* quòd ibi non requiritur ad valorem sacramenti impositio manūs, sicut requiritur in confirmatione. Circa autem quantitatem chrismatis, ei sufficit et requiritur, quæ satis sit ad ungendam frontem confirmandi in figuram

crucis, ut *Suar. d. 38. et Salm. de confirm. c. 2. p. 2. n. 28. cum Pal. et Bonac.*

167. — « Resp. 4. Forma vera, et necessaria, in *Ecclesia* » latina est: *Signo* (ut habet *Trid.*) vel *Consigno* (ut habet » *S. Thom.*) *te signo crucis, et confirmo te chrismate salutis,* » *in nomine Patris, etc.* In qua utrùm de essentia sit ut » utraque actio signandi, et ungenti expressè significetur, » disputant scholastici. *Laym. et Fill. t. 5. d. 10. Con. l. c. » art. 4. Dian. r. 27.*

Quatuor adsunt sententiæ circa formam confirmationis:

I. *Sententia* est eorum qui tenent solam impositionem manuum esse adæquatam materiam hujus sacramenti idèo dicunt formam esse solam orationem, quæ præcedit unctionem; sed hæc sententia est omninò falsa, prout probavimus suprà n. 164.

II. *Sententia* est eorum qui tenent tum impositionem manuum, quæ unctionem præcedit, tum unctionem ipsam, esse materias partiales; unde dicunt formam coalescere ex dicta oratione præcedenti, et ex verbis unctionem comitantibus, et sic sentiunt *Juven. Natal. Alexand. Gotti et Tournely.*

III. *Sententia* singularis est *Continuatoris Tournely,* nempe *P. Collet. de confirm. cap. 4.* ubi difficulter percipi potest, quâ firmâ ratione hic aliàs doctus auctor pro unica materia, quam ipse tuetur adesse in hoc sacramento, deinde velit eam duplici formâ indigere.

IV. *Sententia* est nostra, et communis, quam defendunt omnes auctores citati suprà n. 164. v. *Hic cadit,* eisque se associat *P. Concina,* qui licet tenuerit *t. 7. de confirm. c. 2.* duplicem esse materiam hujus sacramenti, attamen *cap. 5. n. 3.* sentit unam esse formam. Dicimus igitur, quòd sicut totalis materia adæquata confirmationis est unctio chrismatis adhibita per manum Episcopi, sic totalis forma sunt verba, quæ Episcopus ungento profert: *Signo te signo crucis, et confirmo te chrismate salutis, in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti.* Sic docuit *S. Thomas 3. p. qu. 72. art. 4.* Et sic definivit *Eugenius IV.* cum concilio Florentino in decreto ad Armenos dicens: *Forma autem est: Signo te signo crucis, et confirmo te chrismate salutis,* cum aliis verbis quæ retulimus suprà citato n. 164. quibus licet Pontifex mentionem faciat expressè de oratione apostolorum *Actor. 8.* nullam tamen aliam docet esse formam, quàm hanc mox suprà descriptam.

Hinc inferitur, quòd *Eugenius* non solum tacuit, sed omnino exclusit omnem aliam formam præter hanc; aliter non rectè quia non integrè Ecclesiam docuisset. In hac autem forma, ut docet *S. Thomas*, adæquatè omnia explicantur, quæ in hoc sacramento continentur, nempe *signum* militiæ Christi, cui adscribuntur confirmati per illa verba, *signo te signo crucis*: effectus sacramenti, id est gratia roborans per illa verba, *Confirmo te chrismate salutis*: et causa gratiæ, nempe SS. Trinitas per illa verba, *In nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti*. Accedit auctoritas Catechismi Romani, qui instruens de hoc sacramento §. 12. dicit, *Hanc esse perfectam et absolutam hujus sacramenti formam*. Additque quòd auctoritas Ecclesiæ catholicæ non patitur nos ea de re quidquam dubitare. Accedit et concilium Bituricense sub anno 584. et anno sequenti approbatum tit. 20. de confirm. can. 5. ac demùm à Sixto V. probatum; ibi dictum fuit: *Nullam in administratione hujus sacramenti formam debitam, et quæ uti consuevit Ecclesia, esse, quàm: Consigno te chrismate salutis*. His momentis ductus *P. Concina* loco supra citato scribit, à nostra sententia utpote communi non esse recedendum, nempe formam adæquatam esse tantùm verba quæ unctionem comitantur.

Objiciunt adversarii illud (*Actorum* 8.): *Oraverunt pro ipsis, ut acciperent Spiritum sanctum.... tunc imponebant manus super illos, et accipiebant Spiritum sanctum*. Unde dicunt, si oratio erat forma, quam apostoli adhibebant, et nunc in unctione chrismatis nulla habetur oratio, ergò forma saltem partialis est oratio, quæ in principio dicitur ab Episcopo, dum manus elevat. Respondet *Bellarminus de confirm. c. 10. object. 1.* quòd neque aliorum sacramentorum formæ habentur expressæ in Scripturis, nusquam enim (ait) scriptum est, in baptismo dicendum esse, *Ego te baptizo*; quapropter inquit, quòd verbum Dei traditum satis testatur morem universæ Ecclesiæ. Idem sentit *S. Thomas* (loc. cit. art. 4. ad 1.) dicens: *Multa enim servabant apostoli in sacramentorum collatione, quæ in Scripturis communiter propositis non sunt tradita. Unde Dionysius* (cap. 7. eccl. Hier.) dicit: *Consummativas invocationes (id est verba quibus perficiuntur sacramenta) non est justum Scripturas interpretantibus, neque mysticum carum, aut in ipsis operatas ex Deo virtutes ex*

occulto ad communem adducere, sed nostra sacra traditio sine pompa (id est occultè) eas edocet. Quapropter *P. Suarez* (loc. cit. in *S. Thomam disp. 55. sect. 5.*) angelici Doctoris vestigia sequens, scribit per verba illa, *Oraverunt, ut acciperent Spiritum sanctum*, vel non significari formam, sed tantùm præambulam orationem quam præmittebant apostoli, ut baptizati Spiritum sanctum reciperent, prout etiam modò fit in Ecclesia: vel dicendum esse, formam unctionis, *Signo te* etc. orationis nomine significari, quia virtualement deprecationem ipsa continet, quatenus divinæ virtuti et promissioni innititur.

Nec censendum hoc gratis *Suarium* asseruisse, nam in ordine Romano citato ab *Alcuino*, et *Amalario*, qui fuerunt ante ann. 800, in offic. Sabbat. Sancti dicitur, quòd Episcopus per modum orantis pronuntiat verba: *Signa eos, Domine, signo crucis*. Ac deinde dum ungit, dicit: *Ego te confirmo in nomine Patris, etc.* Unde ait *Bellarminus cit. cap. 10.* quòd cum dicimus, *Signo te, etc.* semper significamus Deum esse qui signat principaliter, et hominem qui signat ministerialiter. Idque confirmat *Bellarminus eod. c. 10. obj. 1.* scribens: *Formæ sacramentorum passim à patribus dicuntur preces mysticæ, licèt interdum proferantur per verbum indicantis: nam semper à Deo expectatur et petitur principalis operatio.*

Tantò magis hoc dici valet, dum constat formam hujus sacramenti olim in unctione chrismatis fuisse expressè deprecationem, ut legitur apud *S. Ambrosium lib. 2. de Sacr. c. ult.* ubi hæc erat forma: *Deus qui te regeneravit omnipotens, concessitque tibi peccata, ipse te unget in vitam æternam*. Addit *Continuator Witasse in q. 5.* de forma confirmationis art. 5. ex *Menardo*, et *Morino*. formam usque ad nonum sæculum fuisse deprecationem, unde subdit: *Nihil impedire quominus hæc forma (signo te, etc.) licèt indicativa, invocatio sit Spiritus sancti, etc.* Huic porrò congruit id quod scripsit *S. Leo* (Ep. ad Nicætam cap. 7.): *Quia baptismum ab hæreticis receperunt, sola sancti Spiritus invocatione per impositionem manuum confirmandi sunt*. Observa, sola sancti Spiritus invocatione, quæ jam in hodierna forma habetur per illa verba, in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti.

Cæterùm quidquid de priscis ritibus sit circa hujus sacra-

menti administrationem, in qua plures mutationes acciderunt, dicimus, quòd si certum est unam esse materiam totalem confirmationis, nempe chrismationem per manum Episcopi adhibendam, ut probavimus suprà n. 164, consequenter dicendum, non duplicem, sed unam esse formam. Objiciunt contrarii: sed in confirmatione adsunt impositio manuum, et unctio chrismatis, ideirò oratio quæ præcedit chrismationem, est forma respondens impositioni: verba autem quæ postea profert Episcopus chrismando, est forma respondens unctioni. Sed hic jacet nodus quæstionis, quæ inter nos et adversarios agitur; hunc autem nodum solvere opus est. Libet adversariis supponere, in hoc sacramento duplicem materiam concurrere, vel ut supponit *P. Collet*, adesse duplicem actionem in ipsamet materia, nempe impositionem, et unctionem; sed jam suprà demonstratum est, ubi egimus de materia, quòd impositio et unctio nec sunt duæ materiæ disjunctæ, nec duæ actiones unius materiæ, sed unica, singularis, et individua actio, nimirum unctio adhibita per manum Episcopi, ita ut tò unctio est actio, tò autem per manum Episcopi non est actio distincta, sive disjuncta, sed est tantum modus unctionis institutus à Christo, quatenus unctio à solo Episcopo, et non ab alio est peragenda.

Hoc est illud quod scripsit *Bellarminus de confirm. c. 9.* ubi sapienter animadvertit, quòd SS. patres, dicendo dari Spiritum sanctum in uno loco per impositionem, in altero dari per unctionem, apparet intellexisse, quòd utraque res, nempe unctio et impositio, eadem est, scilicet unctio imponendo manum, sive impositio manus uniendo. Sic etiam scripsit *Thomas Waldensis: Nemo dicat, quòd olim sacramentum fiebat sine unctione; non enim minus manus imponit, qui uniendo imponit. De sacram. c. 115.* Idem expressius scripsit *Petrus Aurelius: Non enim manus impositionem, et chrismationem (patres) tantum conjunctas esse voluerunt, sed in unam singularemque actionem conclusas, quare non dicunt præberi unctionem, et manus impositionem, sed unctionem impositione manus.* Et reverà *Innoc. III. in c. unic. de sacr. Unct.* id tradidit dicendo: *Per frontis chrismationem, manus impositio designatur, quæ alio nomine dicitur confirmatio.* Et alibi in c. *Quanto 4. de consuet.* scripsit: *Ut est sacramentum confirmationis, quòd chrismando renatos soli debent Episcopi per manus impositio-*

nem conferre. Dicendo igitur Pontifex, chrismando per impositionem manus, patenter docet, eandem actionem esse chrismare, et imponere manus, dum in ipsa chrismatione impositio manus necessariò continetur. *Ipsa enim unctio, et signatio, ait Bellarm. c. 2. manus impositio rectissime dicitur. Unde Marci 7. cum postulassent quidam, ut Dominus manus imponeret lunatico, ille id fecit, nam digito tetigit linguam et aures ejus.* Si autem materia proxima confirmationis una est actio, nempe unctio per manus impositionem, sive impositio manus uniendo, ideo unicæ actioni, seu unicæ materiæ unica pertinet forma. Præterea certum est, per plura sæcula à tempore *S. Thomæ* usque ad ætatem recentiorum nostram sententiam oppugnantium, omnes scriptores unanimiter tenuisse, quòd hujus sacramenti unctio chrismatis est unica materia, et unica forma sunt verba Episcopi unctionem comitantia. Atque hinc est quòd Episcopi communiter non satagunt, ut omnes confirmandi sint præsentés in principio ritus, cum minister elevans manus profert orationem, nec dubitant ipsi confirmare eos, qui postquam primus ille ritus jam est completus, accedunt.

His omnibus accedit declaratio suprà allata *Bened. XIV. in constitutione, Ex quo primum,* ad Episcopos Græcos an. 1746. die 1. Martii, cujus verba hic expedit repetere: *Quod itaque extra controversiam est, hoc dicatur: Nimirum in Ecclesia latina confirmationis sacramentum conferri, adhibito sacro chrismate, etc. dum idem minister formæ verba pronuntiat.* Ibi igitur non fit mentio de alia materia quàm de unctione chrismatis per manum Episcopi, nec de alia forma quàm de verbis prolatis ab Episcopo, dum ungit; et sic docet Pontifex extra controversiam esse, quòd in Ecclesia latina sacramentum confirmationis confertur. Si alicui hæc declaratio non sufficit, benè sufficit mihi et aliis, qui constanter tenemus summum Pontificem, ubi loquitur docens Ecclesiam in re ad fidem pertinente, numquam errare posse.

168. — Hinc notandum cum *Salm. de confirm. c. 2. p. 3. n. 33. ad 43. et commun. DD.* quoad formam, substantialia esse, et sacramentum invalidare omnes mutationes sequentes, scilicet: 1. Si omittatur verbum *signo*, vel *confirmo*. 2. Si omittatur expressio SS. *Trinitatis*. 3. Si omittatur verbum *te*. 4. Si omittantur verba *signo crucis, vel chrismate salutis.* Dicere

autem corrobore pro confirmo, esset mutatio accidentalis, ut *Salm. ibid. n. 44. cum Sot. Gran. et aliis*; sicut etiam dicere sanctificationis, pro salutis, ut *S. Thom. d. art. 4. ad 1. Valent. et Salm. n. cit. cum aliis communiter.*

169. — Queritur hic, an sit valida forma, quam adhibent Græci in hoc sacramento, dicendo: *Signaculum doni Spiritus sancti*, significantem signo illo donari Spiritus sancti munera? Affirmant communiter DD. cum *Arcudio*, et sic refert *Illung apud Croix n. 585*, declarasse *Urbanum VIII.* Unde improbabiler *Viva de confirm. q. 5. art. 1. n. 6.* dubitat de validitate sacramenti cum hac forma collati, eò quòd in ea deest invocatio SS. Trinitatis; nimis enim durum est dicere, quòd tota Ecclesia græca hoc careat sacramento. Præterquam quòd verosimiliter dicunt *Tourn. Præl. theol. de confirm. quest. 1. art. 4. et ejus Contin. hic cap. 4. et Juenin. t. 7. pag. 205.* quòd apud Græcos, non minùs quàm apud Latinos, benè invocantur in hoc sacramento Personæ SS. Trinitatis, cum tali tamen differentia, quòd in Ecclesia latina SS. Trinitas invocatur post unctionem, in græca verò invocatur antea in oratione præcedenti.

Tres autem sunt effectus hujus sacramenti: I. *Character* ut ex *Trident. sess. 7. can. 9.* et ex decr. *Eugen. IV. Vide Salm. de confirm. c. 5. p. 4. n. 2.* et *Croix n. 585. H. Gratia*, id est robor speciale ad prælianda prælia Domini: imò ex *cap. Novissimè, de consecrat. dist. V.* declaratur in confirmatione conferri gratiæ Spiritus sancti plenitudinem, similem illi quam acceperunt apostoli in die Pentecostes, ut docet *Cath. Rom. de sacr. confirm. n. 24.* Et etiam aliquando per hoc sacramentum prima gratia confertur, ut docent *S. Th. art. 7. ad 2. et Salm. ibid. n. 4. cum Suarez, Pal. Laym. Bon. etc. juxta dictan. 84. III.* Effectus est cognatio spiritualis eodem modo, quo dictum est de *bapt. n. 156. in fin.* Ita ex *c. Veniens, de cogn. spir. Viva q. 5. art. ultim. n. 1. Salm. tr. cit. c. 4. p. 3. n. 45. Croix num. 402.*

DUBIUM II.

Quis sit minister, et quod subjectum?

- 170 *An soli Episcopi sint ministri confirmationis?*
 171 *An peccet graviter Episcopus confirmans non suos?*
 172 *Et quam pœnam incurrat?*

- 173 *An autem possit præsumere consensum aliorum Episcoporum?*
 174 *Quær. 1. An confirmans, et confirmandus debeant esse jejuni? Quær. 2. An confirmatio ministranda sit in Ecclesia? Et an conferri possit in die feriali, et vespere?*
 175 *Quando teneatur Episcopus confirmare?*
 176 *Quinam validè conferuntur?*
 177 *An infantes?*
 178 *An sit illicitum pueros confirmare sine causa?*
 179 *Quæ dispositio ad confirmationem requiratur?*
 180 *An licitè conferuntur amentes?*

170. — **R**ESP. 1. Minister ordinarius validæ confirmationis est solus et omnis Episcopus, etiam excommunicatus, vel hæreticus: ex commissione autem, vel delegatione Pontificis, etiam simplex sacerdos. Est communis. *Vide Fern. Laym. l. 5. t. 5. c. 6. Bonac. d. 5. p. 2.*

Queritur, an Papa possit committere simplici sacerdoti facultatem confirmandi? Certum est solum Episcopum esse ministrum ordinarium hujus sacramenti, ut sancivit *Innoc. III. in cap. un. de sacra unction. §. Per frontis*, ubi dixit: *Cum cæteras unctiones simplex sacerdos valeat exhibere, hanc (scilicet chrismationis) non nisi summus Sacerdos, id est Episcopus, debet conferre.* Et idem definivit *Tridentinum sess. 7. c. 5.* ubi: *Si quis dixerit sanctæ confirmationis ordinarium ministrum non esse solum Episcopum, sed quemvis simplicem sacerdotem, anathema sit.* Dubium autem fit, an ex concessione Pontificis possit simplex sacerdos confirmare tanquam minister extraordinarius. Negat *Viva de conf. qu. 5. art. 2. n. 1. ac Salm. de confirm. c. 4. p. 4. n. 18. cum communi*, ut asserunt. Sed vera sententia affirmat cum *S. Th. 5. part. qu. 72. art. 11. ad 1. Petrocor. Concina, utroque Tourn. de minist. confirm. concl. 2. Croix l. 6. p. 1. n. 586. cum Pal. Aversa, et aliis pluribus.* Idque hodie non ampliùs dubitandum ex *Bulla N. SS. P. Benedicti XIV. incipiente, Eo quamvis tempore*, edita 4. Maji 1743. ubi Pontifex indulsit, ut *Coptis sacerdotes missionarii* pro necessitate possint ministrare confirmationem, additque, hoc non esse novum, sed usitatum à *S. Gregorio M.* et aliis Pontificibus; refertque *P. Zacharia apud Croix lib. 6. pag.*

578. *Eugenium IV.* concessisse cuidam religioso Franciscano missionario facultatem non solum confirmandi, sed etiam christa conficiendi.

171. — « 1. Etsi Episcopus graviter peccet, si vel in aliena » diœcesi, vel sibi non subditos confirmet, sine proprii » Episcopi consensu, saltem tacito, propter defectum juris- » dictionis: » (*Episcopus confirmans in aliena diœcesi, etiam subditos suos, incurrit suspensionem à Pontificalibus ipso jure, ex Trident. sess. 6. cap. 3. et declaratione S. C. ap. Salm. de confirm. c. 4. p. 1. n. 26.*) « valida tamen est con- » firmatio, quia ista non requiritur necessitate sacramenti, » sed præcepti tantum.

« 2. Excusatur à peccato Episcopus, si ex alia diœcesi ac- » currentes confirmet; quia præsumitur tacitus consensus » alterius Episcopi, cui id gratum esse censetur: præsertim » si consuetudine ita receptum sit, vel à proprio œgrè confir- » mari possint. Ita contra *Bonac. d. 3. de sacr. docent Tann. in 5. p. d. 4. qu. 4. d. 3. Sa v. Consecr. et alii.*

172. — Quæritur an Episcopus possit in sua diœcesi alienos confirmare? Per se loquendo (ut ait *Busemb.*) certum est non posse, idque vetitum illi esse sub gravi, additque *Bonac. p. 2. n. 10.* etiam sub suspensione, sed ubi habeatur hæc suspensio, non indicat, nec ego inveni; tantum enim adest suspensio in Episcopum, qui ordinat alienum subditum, ut dicemus de ordine n. 762. At dispar quidem est ratio inter Episcopum ordinantem, et confirmantem, nam Episcopus ordinans debet probare quos ordinat, sed confirmans confirmat, qui accedunt. Deinde certum etiam est et commune ap. DD. quòd ubi ex consuetudine id permittitur, licitè fieri potest, ut dicunt *Conc. t. 8. pag. 216. n. 18. Holzm. p. 43. n. 209. Ronc. q. 1. r. 1.* Et hanc esse praxim usu receptam rectè ajunt *Pal. p. 9. n. 7. et Croix l. 6. p. 1. n. 592.*

173. — Cæterùm *Bonac. loc. cit. cum Ang. Ledes. Vivald. etc.* sentit probabilius esse, quòd in hoc non sit præsumenda rati habitio priorum Episcoporum nisi constet. Alii verò, ut *Conc. Pal. ll. cc. Laym. c. 6. s. 3. Salm. de confirm. c. 4. p. 1. n. 23. cum Tann. Hen. Barb. Sa, etc. ac Croix loc. cit. cum Præp. Aversa, Burgh. et Delb.* communiùs et probabiliùs censent Episcopis licitum esse confirmare alienos subditos, quia semper præsumitur, nisi aliter constet, tacitus con-

sensus aliorum Episcoporum, qui credendi sunt velle suas oves non privari hoc sacramento, cum nullum incommodum ex eo ipsis proveniat.

Tantò magis licitè poterit Episcopus confirmare ordinandum, qui affert dimissoriam sui Ordinarii, quia tunc benè præsumitur consensus etiam de præsentì proprii Episcopi, ut dicitur *Viva qu. 3. art. 2. n. 2. Croix d. num. 392. cum Dicast. Henr. et Salm. ibid. n. 24. cum Pal. Laym. Fag. etc.*

174. — Quæritur 1. An cum ministratur sacramentum confirmationis, tam confirmans, quàm confirmandus debeat esse jejunos? Videtur affirmandum ex *c. Ut jejuni, et c. Ut Episcopi de consecrat. dist. 3.* Sed communiter DD. dicunt hoc non esse de præcepto, sed de consilio; unde sæpè tale sacramentum confertur post prandium, præcipuè cum numerosus populus est confirmandus; ita *Laym. l. 3. tr. 3. c. ult. n. 2. Pal. de confirmat. tr. 20. d. un. p. 10. n. 4. Coninck q. 72. art. 12. Bonac. d. 3. de sacr. qu. un. p. 2. n. 13. cum multis, Granad. tr. 4. d. 2. n. 3. Salm. ibid. n. 33. et Escob. l. 2. n. 173. cum Led. Hurt. etc.* Vel, ut ait *Suar. de confirm. d. 37. sect. 2. v. 4.* dici potest quòd lex de conferendo hoc sacramento ante prandium non est usu recepta, consuetudo enim ferè jam obtinuit, ut tale sacramentum post prandium conferatur.

Quær. 2. An confirmatio debeat omninò conferri in Ecclesia? et an die festivo? Putat *Nugnus qu. 72. art. 2. circa fin.* esse mortale confirmare extra Ecclesiam, sicut est mortale extra Ecclesiam solemniter baptizare, cum sit (ut ait) contra usum Ecclesiæ. Nihilominùs probabiliter docent *Suar. dicta d. 57. sect. 1. n. 2. Bonac. dicta p. 2. n. 14. Pal. n. 6. Barb. 2. p. de potest. Episcopi alleg. 30. n. 13. Escob. l. 2. n. 178. cum Hurt. Diana t. 2. tr. 3. Misc. r. 17. et Salm. de confirm. c. 4. p. 1. n. 32. cum Henr. et Sa,* posse absq̃ue peccato gravi ministrari confirmationem in aliquo loco decenti, etiam extra Ecclesiam. Nec obstat consuetudo in contrarium, nam respondent *Bonac. et Barb. loc. cit.* non esse credendum talem consuetudinem confirmandi in Ecclesia obligare sub gravi. Unde videtur obligare saltem sub levi, nisi aliqua rationabilis causa exeuset, quidquid dicant *Palau, et Escob.*

Quidquid autem sit de antiqua consuetudine circa tempus ministrandi hoc sacramentum, dicunt *Granad. et Barb. loc.*

cit. ac *Salm. ibid. n. 54.* jam usum obtinuisse, quòd confirmatio conferri possit quocumque die, festivo aut feriali: et quocumque tempore, matutino aut vespertino. Additque *Coninchius* id esse verum etiam in locis generali interdicto subjectis, ex c. *Responso, de sent. excomm.*

175. — « 3. Peccat graviter Episcopus, si longo tempore non confirmet: quia subditos ingenti bono privat.

Hoc certum est apud omnes; vide *Holz. p. 54. n. 210. Croix n. 588. Conc. pag. 216. n. 18. Pal. p. 9. n. 15.* Episcopus tenetur autem suis expensis circumire ad confirmandum, ut *Pal. et Croix*, qui tamen excipit cum *Gob.* nisi sit rationabilis consuetudo expensas exigendi. Hinc dicit *Croix ibid. cum Dic.* peccare graviter Episcopum, qui per 8 vel 10 annos differret circumire saltem per loca præcipua, ut *Pal. et Salm. ibid. n. 51.* nisi excuset moralis impossibilitas. Si autem adsit justa causa, non peccat qui differt per tres, aut plures annos. *Croix cum Gob. etc. l. c.*

An peccet graviter Episcopus non confirmans moribundum petentem? Affirmant *Bonac. Quintan. etc.* Sed probabiliter *Croix n. 590. cum Escob. Lugo etc.* dicit nequaquam peccare, quia excusat incommoditas, et communis praxis: et adherent *Salm. tr. cit. c. 5. p. 2. n. 25.*

176. — « Resp. 2. Valide confirmantur omnes, et soli baptizati nondum confirmati. Ratio est, tum ex illo *Act. 2. Replevit totam domum*: tum ex usu, et traditione Ecclesiæ: tum quia omnes indigent ejus effectu, et sunt capaces. Licet verò confirmantur iidem, qui validè, dummodò constet non ponere obicem sive sacramento, sive ejus effectu. Ratio patet ex dictis.

177. — « 1. Etiam infantes, et rationis impotes validè hoc sacramentum suscipiunt.

« 2. Etsi quoad infantes consultius sit differre usque ad rationis usum, tum ob irreverentiam sacramenti, tum ob periculum iterationis, tum ob Ecclesiæ usum: nihilominus ob rationabilem causam etiam antea iis licet datur, v. g. si timeatur diuturna absentia Episcopi: vel hic ad ista loca raro veniat: item si infans sit in periculo mortis (in quo quidam dicunt debere dari): denique si sit filius princi-

» pis. *Laym. hic t. 5. c. 6. Fill. t. 1. tr. 5. c. 2.* » (Sicque sanctum fuit in conc. V. Mediol. ut refert *P. Zacharia apud Croix lib. 6. p. 1. num. 390. nempe quòd non solum ob periculum mortis, sed etiam ob alias causas possent chrismari pueri).*

178. — Certum est apud omnes, licet confirmari infantes, si justæ accedant causæ, nempe periculum mortis, absentia Episcopi, etc. ut communiter admittunt cum *Bus. Salm. de confirm. c. 5. p. 2. n. 16. et 17. cum Suar. Pal. Conc. etc. ex D. Th. 3. p. q. 72. art. 8. ad 4.* ubi ait pueris morituris dandum esse hoc sacramentum, ut majorem gloriam consequantur. Item licet confirmantur pueri, ubi talis viget usus, ut dicunt *Salm. ibid. n. 18. cum Soto, et Laym. c. 5. n. 2. ac Vivaldo*, qui testatur in Hispania confirmari infantes duorum vel trium annorum. Præcisus autem his vel similibus causis commune est apud omnes expedire, ut expectetur in confirmandis usus rationis, prout dicitur in *Catech. Rom. n. 18.* ubi: *Omnibus quidem post baptismum confirmationis sacramentum posse administrari, sed minus tamen expedire hoc fieri antequam pueri rationis usum habuerint. Quare si duodecimus annus expectandus non videatur, usque ad septimum certè hoc sacramentum differre maximè convenit.*

Utrum autem sit illicitum infantes ante usum rationis confirmare? Dicunt plures auctores, nempe *Bonac. p. 4. num. 5. Escob. de confirm. n. 196. Holz. t. 2. p. 45. n. 227. Salm. de confirm. c. 5. p. 2. n. 22. cum Granad.* nullam agnoscere culpam in Episcopo, qui infantes confirmaret, quia hæc erat antiqua consuetudo, et talis est hodie in Ecclesia græca; testaturque *Vivaldus* in Hispaniis infantes communiter confirmari in ætate duorum, vel trium annorum; tantò magis, ut ajunt, quia nullibi facta videtur de hoc prohibitio. Sed id hodie ampliùs dici nequit, dum Pontifex *Bened. XIV.* in *Const. 129. Eo quamvis, §. 6.* edita anno 1745. declaravit in præsentiarum non licere aliquem confirmare ante usum rationis, his verbis: *Nihilominus abrogato prorsus à Romana Ecclesia... ejusmodi more, consultissimis Pontificum decretis cautum est, ut renatis fonte baptismatis conferretur sacramentum confirmationis in ea solum ætate, in qua fideles... intelligerint tantum inter se differre baptismum, et confirmationem, quantum in naturali*

vita distat generatio ab incremento. De cætero idem *Benedictus* post plures annos ab hac constitutione emanata, in suo celebri opere de *Synodo l. 7. c. 10. n. 5.* scribit, quod licet Catechismus asserat non expedire, ut confirmatio ministraretur pueris ante septennium, attamen non prohibet, ne ipsis ullo casu conferatur. Additque quod hoc animadverso à *Sylvio, Suarez, Sylvestro, Roncaglia, Juvenino, Card. Gotti, et aliis*, affirmant ipsi, adhuc juxta præsentem disciplinam, licitè posse conferri confirmationem pueris etiam ante septennium aliquâ causâ urgente, nempe si Episcopus deberet per longum tempus à sua diocesi abesse, aut si puer esset in periculo mortis, aut ob aliam similem causam. Loquens autem de amentibus, ait *Benedictus l. c.* omninò ipsis ministrandam esse confirmationem.

Dubitans an sit confirmatus, potest sub conditione confirmari; sed requiritur majus dubium, quàm pro baptismo. *Croix n. 595. cum Nugn. Gob. etc.*

179. — Confirmandus autem existens in mortali debet se disponere ad sacramentum vel contritione, vel attritione unâ cum confessione; secus tamen, si abesset conscientia culpæ gravis, ut *Viva qu. 5. a. ult. n. 1. Salm. de confirm. c. 5. p. 2. n. 28. cum Suar. Pal. et communi.* Confessio enim videtur esse de consilio, non de præcepto, ut communiter dicunt DD. apud *Viva loc. cit.* et clarè colligitur ex *cap. Ut jejuni, dist. 5. de consecr.* ubi dicitur: *Ut moneatur confessionem facere prius.*

180. — « 3. Etiam perpetuò amentes (præsertim si aliquando usum rationis habuerint) licitè confirmantur; etsi per accidens nunquam sint spiritualiter pugnaturi. Ita *Suar. Fill. Laym. l. c. Con. qu. 72. art. 8. n. 85.* » (Est commune cum *Pal. Con. Bonac. Barb. et Salm. ibid. n. 25. contra Sot. Val. etc.*)

DUBIUM III.

Quæ confirmationis necessitas, et cæremoniæ?

181 *An adsit per se gravis obligatio suscipiendi confirmationem?*

182 *An autem per accidens, nempe ratione vitandi I. Periculi. II. Scandali. III. Contemptus? Et quando contemptus intervenit?*

183 *An sit gravis obligatio suscipiendi confirmationem ante susceptionem primæ tonsuræ?*

184 *Quæ cæremoniæ sint servandæ in confirmatione? Et quid notandum I. Quoad vestes Episcopi? II. Quoad locum chrismationis? Et an confirmandi accedere debeant jejuni?*

185 *Requiritur etiam 1. Patrinus. 2. Ut hic sit unus. 3. Ut sit confirmatus.*

186 *Dub. 1. An peccet graviter qui tenet non confirmatus? Dub. 2. An patrinus non confirmatus contrahat cognationem.*

187 *Requiritur etiam 4. ut patrinus sit diversus à patrino baptismi. An monachi possint esse patrini confirmationis?*

188 *An sit obliganda fasciâ frons confirmandi? Et an sit necessaria ultima benedictio Episcopi?*

184. — **R**ESP. 1. Non est necessaria ad salutem necessitate medii, neque per se præcepti. Est communis *S. Thom. et aliorum contra Scot. et Sylvest.* Ratio est, tum quia Ecclesia non urget ejus susceptionem ullis penis: tum quia nec ex Scriptura, nec traditione, neque fine, aut institutione sacramenti, tale præceptum colligitur. Et canones, qui in contrarium afferuntur, satis explicantur de necessitate ad melius esse.

« Dixi, per se: quia per accidens aliquando potest esse necessaria ad salutem ex præcepto charitatis sui, vel proximi, vel alio, v. g. ad cavendum scandalum, vel ratione conscientie, quâ quis valde metuit, ne in tormentis deficiat sine hoc sacramento.

Unde resolves:

« 1. Negligere hoc sacramentum, secluso scandalo, et contemptu, non est mortale. *Suarez, Laym. l. 5. tom. 5. c. 5. Bon. d. 5. q. 1. p. 2.* ubi ex aliis multis docet, nullum esse præceptum illud suscipiendi.

« 2. Etsi omissio ex contemptu, v. g. si quis id nihili faciat, aut puerile, aut vile habeat, sit mortalis; talis tamen non censetur esse, cum quis ejus oblatam occasionem, quam postea non facilè habiturus est, negligit. Ita commun. contra *Sylv. v. Confirm. et Tol. l. 2. cap. 4.* »

Magna est hæc questio inter DD. an adsit gravis obligatio suscipiendi hoc sacramentum confirmationis?

Prima sententia affirmat, quam tenent *Merbes. Cont. Tourn.* de confirm. cap. 8. concl. 2. *Conc. tom. 8. p. 225. n. 1.* *Habert t. 3. p. 522. c. 9. cum Ang. et Hugone à S. Vict. item S. Bon. S. Anton. Alens. Sylv. et Palud. apud Palaum de confirm. p. 8. n. 5.* Dicunt prælati AA. obligationem hanc oriri tam ex præcepto naturali, quam positivo. Ex naturali, quia grave detrimentum sibi infert, qui in lucta tentationum negligit se munire magno robore hujus sacramenti, ad hunc finem instituti. Ex positivo, tum divino ut probatur ex *Actor. 1. ubi Christus Dominus: Præcepit eis ab Hierosolymis ne discederent, sed expectarent promissionem Patris: nempe Spiritum sanctum, cujus donum tribuitur in confirmatione; tum ecclesiastico, nam Urbanus Papa in cap. Omnes 1. de consecr. dist. 3. sic ad Christianos scripsit: Omnes fideles per manus impositionem Episcoporum Spiritum sanctum post baptismum accipere debent, ut plenè Christiani inveniantur.* Hoc etiam *Melchides Papa in can. Spiritus sanctus, ead. dist. dixit: Victoris necessaria sunt confirmationis auxilia.* Confirmatur ex *Catech. Rom. de conf. §. 6. ubi de hoc sacramento dicitur: Quamquam verò necessarium non est, à nemine tamen prætermitti debet. ... Quod enim omnibus communiter ad sanctificationem Deus proposuit, ab omnibus etiam summo studio expetendum.* Item *S. Cyprianus Epist. 70. scripsit: Ungi quoque necesse est eum, qui baptizatus est, ut accepto chrismate, id est unctione, esse unctus Dei, et habere gratiam Christi possit.*

Secunda sententia verò negat, per se loquendo, tenèri quemque fidelem sub gravi confirmationem suscipere, et hanc tuerentur cum *Bus. gravissimi AA. prout Nav. Mun. c. 22. n. 9. Suarez p. 5. d. 58. sect. 1. §. 1. Quo circa, Sotus d. 7. q. un. art. 8. Laym. de confirm. cap. 3. q. 4. cum Covar. Abb. Panorm. Adrian. Val. Henr. Vict. et Con. item Frassen t. 10. p. 437. concl. 1. et 2. Wigandt tr. 11. ex. 6. n. 79. Pal. p. 8. n. 5. Bon. p. 2. in Princ. Roncaglia c. 2. qu. 2. r. 2. Anacl. de sacr. p. 344. n. 68. cum communi ut asserit, Sporer t. 5. p. 216. n. 55. Elbel t. 3. p. 32. n. 8. Viva de confirm. qu. 5. a. 2. n. 6. Croix l. 6. p. 1. n. 595. Salm. de confirm. c. 4. p. 4. n. 52. cum alijs. Et huic sententiæ apertè adhæret *D. Thom., nam in 3. part. qu. 72. a. 1. ad 5. sic ait: Quædam (sacramenta) sunt, sine quibus non est salus: quædam verò sunt, quæ coöperantur ad perfectionem salutis; et hoc modo**

confirmatio est de necessitate salutis, quamvis sine ea possit esse salus, dum tamen non prætermittatur ex contemptu sacramenti. Item in *4. d. 7. qu. 1. a. 1. q. 2.* repetit quòd confirmatio est necessaria non ad salutem, sed ad perfectionem salutis, sicut equus ad ambulandum, et medicina ad sanè vivendum. Additque aliqua sacramenta esse ita necessaria, ut sine illis (homo) non possit in spirituali vita vivere, sicut est baptismus, et pœnitentia: quædam autem sine quibus non potest consequi aliquem effectum, qui est ad benè esse spiritualis vite; et hoc modo confirmatio, et omnia alia sunt necessaria. Verumtamen contemptus cujuslibet sacramenti est periculosus. Clariùs id confirmat in *cit. quæst. 72. art. 8. ad 4. ubi ait: Et ideò Hugo à S. Vict. dicit: Omnino periculosum esset, si ex hac vita sine confirmatione migrare contingeret; non quia damnaretur, nisi fortè propter contemptum, sed quia detrimentum perfectionis pateretur.* Nec dissentit *Scotus in 4. d. 17. qu. 1. n. 11. ubi: Extrema unctio est instituta à Christo, et confirmationis sacramentum, et tamen neutrum est simpliciter necessarium, nec est præceptum de isto, vel illo recipiendo.*

Dicunt igitur fautores hujus sententiæ non adesse de hoc sacramento suscipiendo ullum præceptum neque naturale, neque positivum. Non naturale, quia licet Christus Dominus hoc sacramentum instituerit tamquam peculiare medium ad vincendas hostium insidias, tamen alia sunt generalia media, prout frequens Eucharistiæ perceptio, oratio, pœnitentia, etc. quibus robur animæ etiam obtineri potest. Nec positivum, quia nullibi tale præceptum reperitur expressum. Illud enim quod est in *Act. loc. cit.* intelligitur fuisse datum tantum apostolis, ut ipsi peculiari modo Spiritum S. acciperent, et tamquam Ecclesiæ fundatores ministerium prædicationis aggredierentur non nisi supernaturali scientiâ, et donis prophetiæ, linguarum, ac miraculorum præditi. Alia autem quæ habentur in *c. Omnes, et can. Spiritus S.* ut supra, intelliguntur non de necessitate præcepti ad salutem, sed ad perfectionem salutis, ut docet *D. Th.* ejus perfectionis detrimentum, sive privationem ait non inducere damnationem: confirmatio enim non reddit hominem perfectum simpliciter, et quoad substantiam, quod est solius baptismi, sed quoad uberioris gratiæ perceptionem, sive ad melius esse spirituale, ad quod homo

non tenetur sub gravi. Sic pariter intelligitur Catechismus rom.; imò id apertè ibi exprimitur in §. 17. ubi dicitur, quòd illi confirmari debent, qui ad perfectum christianam religionis habitum perduendi sunt. Et deinde additur: communis omnium mater catholica Ecclesia vehementer optat, ut in iis, quos per baptismum regeneraverit, christiani hominis forma perfectè absolvatur. Ubi etiam nota, non dici quòd Ecclesia præcipit, sed optat, quo utique exprimitur non adesse Ecclesiæ præceptum. Ad textum autem S. Cypriani respondetur, quòd S. Doctor non dicit necesse esse hoc sacramentum suscipere de necessitate præcepti, sed necesse esse, ut illud suscipiat qui ejus gratiam vult obtinere; vel potest alio modo intelligi, scilicet quòd sine confirmatione non licebat ministrare baptismum tunc temporis, quando baptismus simul cum confirmatione dari præcipiebatur, ut habetur in cap. De his. 5. dist. 3. de consecr.

182. — Dicunt autem AA. secundæ sententiæ, quòd licet per se loquendo omissio susceptionis hujus sacramenti non sit mortalis, conveniunt tamen communiter posse esse mortalem per accidens in tribus casibus, et I. Si quis omittendo aliàs firmiter crederet periculum sibi imminere amittendi fidem, vel charitatem, ut *Suar. Pal. et Salm. de confirm. c. 4. p. 4. n. 59. cum Con. Gran. etc.* II. Si quis omitteret cum scandalo, nempe si esset suspectus de fide, et reputaretur confirmationem contemnere, aut non credere esse sacramentum. *Palauus, Laym. Ronc. Suarez, Sporer, Salm. ibid. n. 58. cum aliis communiter.* III. Si omittatur ex contemptu, quem alii intervenire intelligunt, quando quis commodè sacramentum suscipere potest, et negligit; hunc enim, etsi non formalem, virtualem tamen contemptum reputant. Ita sentiunt *Habert, Concina, Nat. Alexand. uterque Tourn. Juenin. item Sylvest. Ric. et Gabr. apud Laym. ll. cc.* Et huic opinioni favet *Scotus d. 7. quæst. 2.* ubi ait: *Judicaretur enim contemptus, si omnimodà opportunitate oblata non susciperetur.* Alii verò fortè probabilius dicunt tunc tantum intercedere contemptum, quando quis negligit confirmationem suscipere, non quia detinetur à quodam torpore, vel incommodo, sed quia illam parvi facit; plura enim bona spiritualia homines sæpè adipisci prætermittunt ex negligentia, sine eo quòd illa reputent contemnere. Ita *cum Bus. mox infra Suar. l. c. v.*

Quo circa. *Laym. q. 4. Pal. p. 8. n. 6. Ronc. l. c. Spor. n. 55. Elbel n. 20. et Salm. de confirm. c. 4. p. 4. n. 57. cum Con. Gran. etc. ex D. Th. qui 2. 2. q. 186. art. 9. ad 3. ait: Dicendum quòd tunc aliquis transgreditur ex contemptu, quando voluntas ejus renuit subjici ordini legis vel regulæ, et ex hoc procedit ad faciendum contra legem vel regulam. Quando autem è converso propter aliquam particularem causam, puta concupiscentiam, vel iram inducitur ad aliquid faciendum contra statuta legis vel regulæ, non peccat ex contemptu.* Si ergò non contemnit legem qui eam transgreditur propter concupiscentiam, neque contemnet confirmationem qui eam suscipere negliget, ut patiatu aliquod incommodum, ruborem, vel simile. Id apertè confirmat *Catech. rom. dict. §. 16.* ubi loquens de hoc sacramento distinguit negligentiam à contemptu, dicens: *Sæpè evenit, ut fideles in hoc sacramento suscipiendo, dissolutà quâdam negligentia, et cunctatione utantur; nam de iis, qui ad eum impietatis gradum venerunt, ut illud contemnere et aspernari audeant, nihil est quod dicamus, etc.* Minimè autem negandum cum *Suar. Pal. Laym. Salm. Con. et aliis* (contra aliquos) talem negligentiam esse saltem peccatum veniale, cùm sit quædam prodigalitas spiritualis.

Verumtamen postquam hæc scripsi, invenio declaratum à *Bened. XIV.* in bulla, *Etsi pastoralis* quòd omnes confirmationem suscipientes à presbyteris græcis, invalidè confirmantur; hinc Pontifex subjungit, ipsos admonendos esse de obligatione gravi suscipiendi, cùm possint, confirmationem ab Episcopis. En verba Pontificis: *Monendi sunt ab Ordinariis locorum, eos gravis peccati reatu tenèri, si (cùm possint) ad confirmationem accedere renuunt, ac negligunt.* Quapropter secunda opinio suprà relata, nimirum non tenèri fideles sub gravi ad confirmationem suscipiendam, hodie non videtur satis probabilis.

183. — « 3. Præceptum, quod habetur in *Trident. sess. 25. cap. 4. de reform.* non ligat omnes, cùm sit hypotheticum; » sed tantum ordinandos, vel initiandos prima tonsura. Cujus » omissionem non esse mortalem contra *Tan. docent Henr. » Valent. Suar. d. 58. s. 1. et Navar. c. 22.* qui addit, ne » quidem Episcopum peccare mortaliter, ordinando non con-

» firmatum, aut si ipse non confirmatus ordinet. Vide Reg.
» l. 28. cap. 5.

Queritur, an sit obligatio gravis suscipiendi hoc sacramentum ante susceptionem primæ tonsuræ? Affirmant Bonnac. de Ordine p. 4. n. 8. Renzi eod. t. q. 5. cum Tolet. Fornar. et Majol. ap. Dian. pag. 2. tr. 16. r. 4. ex præcepto Tridentini sess. 25. c. 4. ubi dicitur: *Prima tonsura non inhiæntur, qui sacramentum confirmationis non susceperint.* Et in hujus præcepti confirmationem refert Renzius l. c. quamdam declarationem S. C. Concilii die 27. Septembris 1621. ap. Nicolium, ubi dictum fuit, quòd qui susceperit primam tonsuram, vel ordines non confirmatus, tanquam malè promotus non possit ad alios ordines ascendere, nec recipere beneficia sine Sedis apostolicæ dispensatione. Negant verò alii communissimè, quòd præfata verba Tridentini gravem obligationem importent; ita Nav. Man. c. 22. n. 9. vers. Quinto, ubi sic ait: *Peccat qui non se facit confirmare ante omnem ordinationem; nullam tamen censuram incurrit, tum quia ejus omissionis negligentia non est mortalis; tum quia nullo jure id cavetur.* Idem sentiunt Sotus d. 24. q. 1. art. 4. Suar. d. 58. sect. 1. v. Quo circa, Pal. de cons. p. 8. n. 6. Escob. eod. tit. n. 193. Salm. de confirm. c. 4. p. 4. n. 63. Tamb. c. 5. §. 4. n. 4. Dian. l. c. cum Azor. Val. Avil. Con. et Molles. Idem sentit perdoctus Cabassut. l. 5. c. 5. n. 10. cum communi, addens Suarium, Coninch. Nav. Vict. etc. extendere hanc doctrinam etiam ad collationes ordinum. Et idem dicunt Nav. l. c. Laym. c. 5. n. 4. de Episcopo ministrante. Ratio, vel quia verba concilii solam monitionem continent, cum verba imperativi modi per se non inducant præceptum, ut dicunt Cajet. Nav. Sa, et Sayr. quos retulimus ex Glossa in c. 1. de præscrip. et ex D. Thoma, qui 2. 2. q. 166. art. 9. ad 2. dicit: *Nec in lege Ecclesiæ omnes ordinationes obligant ad mortale, vel quia verba Tridentini non continent strictum præceptum, eò quòd hæc non æstimetur materia gravis, aut quòd præceptum ita à consuetudine sit interpretatum.* Meritò tamen dicunt præfati auctores, id non excusari à veniali (contra Holz. t. 2. p. 45. n. 218. Gran. d. 1. n. 9. et Tamb. loc. cit. n. 5. qui nullam in hoc culpam agnoscunt) saltem ob quamdam deordinationem, quæ in tali omissionem interveniret.

184. — « Resp. 2. Circa cæremonias confirmationis, scienda sunt sequentia: I. Etsi servandi sint ritus in Pontificali præscripti, peccetque graviter Episcopus, si confirmet sine pluviali, mitra, vel pedo; uti et si ordines sacros conferat cum solis indumentis missæ. Dian. p. 7. t. 10. r. 51. Non tamen semper erit mortalis alicujus ommissio, v. g. alapæ, aut cerei. Potest autem conferri loco quovis decenti, etiam extra Ecclesiam, et à prandio non jejunis, omni anni tempore.

Notandum I. quoad vestes Episcopi ministrantis, in Pontificali Rom. præseribi, quòd Episcopus debet esse indutus amictu supra rochetum, vel superpelliceum si sit religiosus, ac stolâ, pluviali albi coloris, mitrâ, et baculo. Dicit autem Villalob. apud Dian. p. 7. tr. 10. r. 51. peccare tantum venialiter Episcopum, qui confirmaret sine vestibus sacris, dicens, hanc esse cæremoniam accidentalem. Sed veriùs ipse Dian. ibid. et Tamb. de confir. §. 2. n. 4. Sporer t. 5. p. 217. n. 45. ac Renzi q. 5. dicunt esse mortale ommittere omnia prædicta instrumenta, cum ipsa pertineant ad reverentiam sacramenti; secùs si aliquod tantum omittatur, quia id non videtur esse materia gravis: et sic intelligendum Busemb. cum ipse se referat ad doctrinam Dian. Advertendum tamen quoad baculum, sufficere quòd baculus maneat publicè expositus, vel à clerico detineatur, ut ex figura in Pontificali depicta signatum ostenditur. Item S. C. de propag. Fide 7. Decemb. 1726. apud Pitton. de 5. Ritib. t. 1. n. 552. declaravit sufficere, quòd Episcopus sine mitra, adhibitâ tantum stolâ, confirmet.

Notandum II. quoad cæremonias alapæ, et cerei, omissionem alapæ, secluso scandalo, nunquam esse mortalem, ut rectè dicunt Suar. d. 57. s. 2. in fin. Bon. p. 4. n. 9. et Barbosa, Gran. Ledesm. et alii apud Salm. de confirm. c. 4. p. 2. n. 41. Omissionem autem cerei Led. et Sa ibid. absolutè negant unquam posse esse mortalem, cum hæc cæremonia minimè inveniatur præscripta in Pontificali, sed tantum ex solo usu sit introducta.

Notandum III. quoad locum, Nugnum apud Bon. p. 2. n. 14. putare quòd sit mortale confirmare extra Ecclesiam, sed hoc est contra communem. Alii verò, ut Bus. et Dicast. ap. Croix n. 289. dicunt id omni culpâ carere, modò confir-

matio ministretur in loco decenti. Sed communiùs Bonac. et Croix l. cc. ac Salm. *ibid.* p. 1. n. 32. cum Con. et Præpos. censent hoc esse veniale : quod puto verius, nisi interveniat aliqua causa excusans, juxta id quod notatur in Rubrica Pontificalis, ubi dicitur : *Hoc sacramentum potest conferri minùs solemniter quocumque die, horâ, et loco, ex causa ad arbitrium Episcopi.* Probabiliter autem dicit Paluas p. 10. n. 6. licet semper posse Episcopum confirmare in suo oratorio domestico.

Notandum IV. quoad jejunium, quòd licet in c. *Ut jejuni*, dist. 3. de consecr. præscribatur, ut confirmandi accedant jejuni; et in Pontificali Rom. dicatur : *Confirmandi deberent esse jejuni.* Dicunt tamen Salm. l. c. n. 33. et Croix l. c. id esse tantùm consilii; sed meliùs dicunt *ibid.* Aversa, et Gob. ac Cabassut. l. 3. c. 3. n. 2. et Renzi quæst. 4. jam usum invaluisse, quòd hoc sacramentum conferri possit etiam post prandium. Sic pariter confirmatio conferri potest quocumque die, ut dicitur Suar. d. 57. sect. 2. et Salm. *ibid.* num. 34. cum Gran. et Busemb. ubi suprâ, sic usum ferre testatur Croix loc. cit.

185. — « II. Sub gravi culpa, ut docet Nav. c. 22. ex
» communi, requiritur patrinus; isque unus tantùm (licet
» Tol. duos admittat) qui, si confirmatus non sit, peccat
» graviter secundùm communem. Escob. tamen ex Con. do-
» cet non esse mortale : quod probabile esse docet Quintan.
» t. 2. sect. 7. Imò nullum, si fiat in necessitate, et non
» contrahit cognationem, ut docent Sanch. Suar. contra Syl-
» vest. Sa, et alios.

I. Igitur requiritur patrinus, et quidem sub gravi, ut cum Nav. et communi dicunt Busemb. et Holzm. t. 2. p. 46. n. 222. ex c. 2. et 6. caus. 30. qu. 1. Patrinus autem confirmationis designandus est à parentibus, vel ab Episcopo in eorum defectu. Croix n. 397. cum Gob.; (hoc intelligendum, si confirmandus sit puer). Dicit autem Holzm. cum Gob. et Illsung, quòd licet posset conferri confirmatio sine patrino, casu quo is haberi non posset. II. Requiritur, ut patrinus sit unus, ut tenendum cum Busemb. et Salm. de confirm. c. 4. p. 3. n. 30. ex Pal. Bon. et Rebell.; nam sic præcipitur in cap. fin. de cogn. spir. in 6. ubi dicitur : *Non plures quàm unus vel una accedere debent ad suscipiendum de baptismo... De*

confirmatione idem judicium est habendum. Licet autem Tridentinum in baptismo duos admittat, cum tamen nihil disponat de confirmatione, quippe juri antiquo standum est. III. Requiritur, ut hic patrinus sit confirmatus, ex præcepto quod habetur in can. *In baptisate*, 102. dist. 4. de consecrat. ubi : *In baptisate, vel in chrismate non potest alium suscipere in filiolum, qui non est ipse baptizatus, vel confirmatus.* Et in Pontificali Rom. habetur : *Nullus qui non sit confirmatus potest esse in confirmatione patrinus.*

186. — Sed hic dubitatur 1. an peccet graviter, qui non confirmatus teneat? Dicit Busemb. quòd Escobar negat esse mortale; sed errat; nam hic auctor (*De confir. n. 255.*) oppositum expressè docet, quia talis patrinus violaret præceptum Ecclesiæ in re gravi, et sic tenendum cum Concin. p. 229. n. 3. et communi, ut asserit idem Bus.

Dubitatur 2. an patrinus non confirmatus contrahat cognationem ?

Prima sententia affirmat, et hanc tenent Conc. l. c. Sotus in 4. d. 42. q. 1. a. 3. et Navarr. Tab. Man. Lopez apud Sanch. de matr. l. 7. d. 60. n. 19. item Sa, Palud. etc. apud Salm. de confirm. c. 4. p. 3. n. 47. qui probabilem putant, sicut etiam censet Croix l. 6. p. 1. n. 400. Ratio, quia (ut dicunt) tò non potest in cit. c. 102. mox suprâ, per se et propriè non denotat invaliditatem actus, sed tantùm prohibitionem, sive (ut ajunt Surd. et Bard. ap. Escob. n. 231.) quia verbum non potest interdum sonat idem ac non decet, vel non expedit, ex leg. Nepos, ff. de verb. sign.

Secunda sententia verò negat, quam tenent Glossa in d. c. 102. Suar. q. 72. art. 10. Tol. l. 2. c. 24. n. 11. Bon. de matr. q. 5. p. 3. §. 2. n. 20. et Renzi de confirm. q. 9. qui refert declarationem S. C. concilii die 15. Junii 1634. apud Jos. de Jan., ubi dictum fuit, non confirmatum suscipientem confirmandum non contrahere cognationem spirituales. Eandem ut probabilior tenet Sanch. l. c. n. 20. cum Ang. Vict. Hen. Led. Palac. etc. Ratio tum quia verbum non potest reddit actum omninò nullum, ut dicit Sanch. se probasse lib. 6. d. 58. n. 20., tum quia sicut in baptismo non contrahit patrinus non baptizatus, ita in confirmatione non confirmatus. Utraque est probabilis, sed secunda probabilior, saltem, quia est majori auctoritate munita ob declar. S. C.

187. — « Debet autem patrinus esse diversus à patrino » baptismi saltem extra necessitatem » (ut dicunt *Salm. l. c. n. 49. cum Laym. Pal. Bonac. et comm. Excipit tamen Croix n. 598. cum Sylv. et Synodo Coloniensi. nisi aliqua adsit causa in contrarium. Patrinus autem debet esse ejusdem sexus, cujus est confirmandus, juxta usum Ecclesiæ, et ritum Pontificalis Rom., prout dicit Croix ibid. cum Aversa) « licet cum *Bon. et Hurt. id* » neget *Quint. t. 2. sect. 7. et 14.* et secus facientem non peccare » mortaliter, dicat *Dian. p. 5. t. 4. r. 21.* et non monachus » (nisi factus Episcopus) ; admitti tamen et illos, et moniales » posse sine culpa, docet idem *Quintan. loc. cit. sect. 18.* » nisi in eorum religione sit prohibitum. Eo autem nomine » non excludi Mendicantes notat *Conc. et alii quinque cum* » *Dian. p. 9. t. 6. r. 52.* Nec refert, seclusâ consuetudine, » nûm vir sit, aut fœmina. Neque etiam contrahit obligatio- » nem instruendi confirmatum » (ut dicunt etiam *Salm. de confirm. c. 4. p. 5. n. 51. cum Laym. Pal. Bon. et Henr. Excipiunt tamen Aversa, et Synod. Colon. apud Croix n. 597. in fine, si confirmatus non sit instructus, et alius desit*) « sed » tantûm cognitionem spiritualem cum eo, et ejus parentibus: » dummodò tamen eum tangat.*

Quidquid dicat *Quintanad. apud Busemb.,* verius id censent vetitum *Salm. ibid. n. 48. Sanch. Bon. Led. et communi apud Sporer t. 3. p. 218. n. 47.* Nam in *c. Monach. 104. dist. 4. de consecr.* universè dicitur: *Monachi sibi compatres, comatresve non faciant.* Excipiunt autem 1. *Spor. l. c. et Pal. Barb. Gob. etc. apud Croix n. 597.* si confirmandus esset pariter religiosus. Excipiunt 2. *Suar. Dicast. etc. apud Croix ibid.* si religiosus sit mendicans, sed hanc exceptionem nec admittit *P. Conc.* Quoad modum autem suscipiendi in confirmatione, præscribitur in Pontificali Rom. quòd confirmandus ponat pedem super pedem dexterum patrini; sed rectè dicit *Conc.* hodie receptam consuetudinem habère, quòd sufficiat, ut patrinus manum dexteram super dexterum humerum confirmandi ponat, et hanc consuetudinem testatur *Concina* approbatam fuisse à S. C. Rituum die 20 Septemb. 1749.

188. — « III. Frons confirmati obliganda est fascia linea » cruce notata, gestanda uno, tribus, vel septem diebus, pro » consuetudine, illota interim fronte. » (Sed hodie ex desuetudine hæc cœremonia non amplius in nostris partibus est in

usu, cùm statim post unctionem abstergatur frons confirmati, et sic dimittatur): « potest etiam, si ratio subsit, statim au- » ferri, et frons ablui; ipsa autem comburi, vel honestè » asservari debet, nec ad profanos usus adhiberi, propter » contactum chrismatis, neque solvens illam contrahit cogna- » tionem. Vide *Præp. in 5. p. q. 2. art. 12. IV.* Parochos » teneri in librum referre nomina confirmatorum, et patri- » norum suæ parochiæ (eamque curam ad Episcopos etiam » pertinere), tum propter sciendam cognitionem spiritualem, » cùm propter ordines suscipiendos, docet *Quintanad. t. 2. » sect. 11. ex Barb. etc.* ac denique licere mutare nomen in » confirmatione. *Ibid. sect. 10.*

Notandum ultimò pro complemento hujus materiæ, quòd benedictio communis, quæ datur ab Episcopo confirmatis in fine, non est necessaria ad sacramentum, sed est simplex cœremonia, ut communiter dicunt DD. cum *Croix lib. 6. p. 1. n. 400.* Hinc probabiliter ait *Tamb. de confirm. c. 2. §. 2. n. 9.* admonitionem, quæ fit, ne confirmati ante benedictionem præfataræ discedant, non vidèri, quòd obliget. Imò dicunt *Laym. l. 5. c. 7. n. 2. Palaus tr. 20. qu. 10. n. 12. et Tamb. l. c.* quando magnus est concursus, omittendam esse illam admonitionem, ut aliis locus præstetur; et hanc esse praxim testatur *Croix loc. cit.*

INDEX

CAPITUM ET DUBIORUM,

CUI ANNECTUNTUR OMNIA SUMMARIA,

Quæ singulis capitibus et dubiis apponuntur, ut simul hic præ oculis habeantur cunctæ res et quæstiones, quæ in quinto volumine continentur.

Littera A denotat librum, n numerum marginalem, v versiculum.

LIBRI QUINTI

CAPUT II.

DE STATU CLERICORUM.

DUBIUM I. DE BENEFICIIS ECCLESIASTICIS.

ARTICULUS I.

Quid, et quotuplex beneficium ecclesiasticum. pag. 1.

85 *Quid est beneficium.*

84 *Quotuplex est.*

ARTICULUS II.

Quomodo acquirantur, et conferantur beneficia. pag. 5

85 *Quibus modis acquirantur beneficia.*

86 *Quinam sint proprii collatores beneficiorum.*

87 *Quid, et quotuplex sit jus patronatus.*

Index capitum et dubiorum.

421

- 88 *Quando patronus teneatur præsentare.*
89 *An pendente lite currat tempus præsentationis.*
90 *Quid faciendum, si multi præsententur.*
91 *An peccent graviter non præsentantes digniores ad beneficia. Certum est de promoventibus ad cardinalatus, et episcopatus.*
92 *Id certum est etiam de Episcopis non eligentibus digniores ad parochias.*
95 *Quid, si electio fiat ad beneficia simplicia. (usq. ad n. 96.)*
97 *An patroni non præsentantes digniores peccent graviter.*
98 *An ad idem teneantur resignantes.*
99 *Verior sententia.*
100 *An eligendi digniores ad prælaturas regulares.*
101 *Vera sententia.*
102 *An electio digni, omisso digniori, sit valida.*
103 *Probabilior sententia.*
104 *An Episcopi digniores sint transferendi ad majores Ecclesias. Et hic, an translatio Episcoporum vetetur jure divino.*
105 *Quid, si adsit justa causa.*
106 *An eligentes minus dignum teneantur ad restitutionem. Et cui.*
107 *An sententia negativa sit probabilis.*
108 *An teneantur ad restitutionem id suadentes.*
109 *Quid, si beneficium conferatur per concursum.*
110 *An eo casu minus dignus electus teneatur resarcire damnum Ecclesiæ, vel digniori.*
111 *An examinatores teneantur denunciare digniores.*

ARTICULUS III.

Quæ intentio, et qualitates requirantur ad beneficium accipiendum. pag. 21

- 112 *Quænam qualitas requiratur in eo, cui beneficium confertur.*
113 *An requiratur in eo voluntas clericandi. Quomodo peccet recipiens beneficium simplex cum animo ducendi postea uxorem.*

- 114 *An peccet graviter recipiens beneficium curatum cum animo dubio suscipiendi sacerdotium intra annum.*

ARTICULUS IV.

An liceat habere plura beneficia, et quinam beneficiarii teneantur ad residentiam. pag. 25

- 115 *An et quando liceat habere plura beneficia.*
 116 *Quotuplicia sint beneficia. Et quæ sint incompatibilia. Et an obtento secundo beneficio quomodocumque incompatibili, vacet primum.*
 117 *An pluralitas beneficiorum sit vetita de jure divino, vel ecclesiastico.*
 118 *Quæ causæ cohonestent pluralitatem beneficiorum.*
 119 *De obligatione residentiae.*
 120 *Quinam beneficiarii ad residentiam obligentur.*
 121 *De residentia pastorum. Qu. I. An curati teneantur residere jure divino.*
 122 *Quid notandum circa residentiam Episcoporum.*
 123 *Quid circa residentiam parochorum. Dub. 1. An parochi indigeant licentiâ in scriptis. Dub. 2. An parochi habentes justam causam possint abesse per duos menses sine licentiâ. Quid, si urgeat aliqua necessitas. Quid si absint per modicum tempus.*
 124 *Qu. II. Quo in loco beneficiarii teneantur residere. Et præsertim ubi Episcopi. Et ubi parochi.*
 125 *Qu. III. Quenam causæ excusent pastores à residentia. Et I. De causa charitatis. II. De causa necessitatis. III. De causa obedientiae. IV. De causa utilitatis.*
 126 *Qu. IV. Quando, et quomodo pastores non residentes teneantur restituere fructus beneficiorum.*
 127 *Dub. 1. Quid, si absint cum justa causa, sed sine licentiâ. Dub. 2. Quid, si eorum absentia sit sine culpa. Dub. 3. Quid, si resideant inutiliter. Et an parochi teneantur per se exercere munia principaliora. Dub. 4. An non residentes teneantur integros fructus restituere.*

- 128 *Quibus debeant restitui fructus à non residentibus.*
 129 *Plura hic de residentia canonicorum.*
 150 *Quenam causæ excusent canonicos ab assistentia chori. Et I. De causa infirmitatis. Dub. 1. An per se excusentur septuagenarii. Dub. 2. An cæci, et surdi. II. De causa necessitatis. Quid, si quis abest à choro ob excommunicationem incursum. Quid, si Ecclesia sit interdicta. Quid, si polluta. An Canonici irregulares amittant distributiones, et fructus præbendæ. III. De causa utilitatis.*
 151 *Quid de canonico pœnitentiario. Quid de theologo, de examinatoribus, visitatoribus, etc.*
 152 *Quid de canonicis docentibus. An parochi docentes gaudeant eodem privilegio. Quid de canonicis, et parochis studentibus.*

ARTICULUS V.

Quibus modis beneficia amittuntur. pag. 59

- 153 *Quibus modis amittuntur beneficia.*
 154 *Quid, et quotuplex resignatio.*
 155 *Quid requiritur, ut valeat resignatio conditionata. (Vide dicta lib. 4. ex n. 81.)*
 156 *Quid de permutatione beneficiorum.*

ARTICULUS VI.

Quid, et quotuplex sit pensio. pag. 62

- 157 *Quid, et quotuplex sit pensio.*
 158 *A quo et quanta possit pensio designari.*
 159 *An pensionarius possit de illa liberè disponere.*

DUBIUM II. DE HORIS CANONICIS.

ARTICULUS I.

Qui obligentur ad horas.

pag. 63

- 140 *Quinam clerici teneantur ad officium. Qualem partem officii teneantur dicere subdiaconi eâ die, quâ ordinantur. Et an subdiaconus, qui officium recitavit ante ordinationem, teneatur hoc repetere.*
- 141 *An teneantur ad Horas canonicas omnes religiosi, et moniales.*
- 142 *An religiosi non constituti in sacris, et moniales non dicentes officium in choro, teneantur recitare privatim. Dub. 1. An teneantur ad officium religiosi ejecti. Dub. 2. An profugi. Dub. 3. An ad triremes damnati. An degentes extra claustra.*
- 143 *Not. 1. An, et quando religiosi teneantur recitare in choro. Quid, si sint occupati. Not. 2. An peccent graviter praelati, si sua negligentia officium non recitetur in choro. An teneantur Episcopi recitare in choro. Not. 3. An teneantur supplere omissa, qui plura non percipiunt, ut choro inserviant. An ad peccandum graviter in choro sufficiat omissio minoris partis, quam in officio privato.*
- 144 *De obligatione beneficiariorum circa officium. An beneficiarius ordinatus per metum gravem teneatur ad officium.*
- 145 *Qu. I. Quot peccata committat sacerdos beneficiatus officium omittens. Qu. II. An beneficiarius graviter peccat omittendo officium, si velit fructus restituere.*

ARTICULUS II.

Quanta sit hæc obligatio.

pag. 73

- 146 *Quæ culpa sit omittere officium, vel partem ejus notabilem.*
- 147 *Quæ sit parva materia in omissione officii.*
- 148 *An omissio Horarum sit unum, vel plura peccata.*
- 149 *Quot peccata committit, qui officium in mare projiciens redditur impotens ad recitandum.*
- 150 *Utrum dubitans, an aliquid omiserit, teneatur id recitare.*
- 151 *Quando beneficiarii officium omittentes teneantur restituere fructus.*
- 152 *Quibus sit applicanda fructuum restitutio.*
- 153 *Quando possit beneficiarius à restitutione excusari titulo pecuniæ expensæ.*

ARTICULUS III.

Quæ excusent à recitatione Horarum.

pag. 83

- 154 *Quomodo excuset infirmitas. Not. I. An excuset gravis molestia. Not. II. An excuset convalescentia. Not. III. Quid in dubio, an infirmitas sufficiat ad excusandum. Not. IV. Quid si dubites, an possis recitare partem.*
- 155 *An excusentur laborantes febri tertiana, vel quartana.*
- 156 *Quomodo excuset justum impedimentum. Et an ideò excusentur concionatores, confessarii, peragentes necessaria in choro.*
- 157 *Quomodo excuset cæcitas, et carentia Breviarii.*
- 158 *An impotens recitare totum officium teneatur ad partem. Quid, si non habeas officium proprium. An tenearis recitare cum socio, si nequis solus. An beneficiarius teneatur conducere socium, si non possit solus recitare.*
- 159 *Quomodo excuset dispensatio.*

ARTICULUS IV.

Quomodo recitandæ sint Horæ.

pag. 90

- 160 *Requiritur I. Ut recitentur juxta præscriptum Breviarii Romani.*
- 161 *Quæ. I. An sit obligatio recitandi litanias. Qu. II. An officium defunctorum. Qu. III. An liceat officium in brevius permutare. Qu. IV. An possis te conformare cum clerico privilegiato. Qu. V. An errans in officio teneatur repetere.*
- 162 *Requiritur II. Pronuntiatio vocalis.*
- 163 *Qu. I. An satisfaciatur legens, si se non audiat; An autem satisfaciatur submissè recitans in choro. (Remissivè ad l. 4. n. 675. v. Dub. 4.) Qu. II. An si recites officium in choro, vel cum socio, tenearis repetere quæ non percipis. (Vide etiam n. 145. v. Not. III.) Qu. III. An satisfaciatur surdus, vel surdaster recitans in choro.*
- 164 *Requiritur III. Pronuntiatio integra.*
- 165 *Quomodo peccet mutilans verba. Quid si recites cum socio mutilante.*
- 166 *Requiritur IV. Pronuntiatio continuata.*
- 167 *An Matutinum possit separari à Laudibus, et an tunc sit obligatio terminandi Horas, aut Matutinum cum Pater, et oratione officii currentis, et an nocturni possint ab invicem separari.*
- 168 *An sit repetenda Hora, si magna intercedat interruptio. Quæ sint causæ justæ interrumpendi.*
- 169 *Requiritur V. Ne invertatur ordo.*
- 170 *Causæ invertendi ordinem.*
- 171 *An in choro sit gravis obligatio recitandi Horas ordine debito, et statis horis.*
- 172 *Requiritur VI. Ut dicantur horæ tempore suo.*
- 173 *Quæ sint causæ justæ anticipandi vel postponendi. Quo tempore dicendæ sint Horæ.*
- 174 *Qu. I. Quando possit dici Matutinum. Qu. II. An Matutinum Defunctorum possit pridè recitari. Qu. III. An in Vespera diei antecedentis possint recitari Litanie.*

- 175 *Requiritur VII. Ut Horæ recitentur attentè et devotè.*
- 176 *Quænam intentio requiratur, et quænam attentio. Et I. de attentione externa. An dormitans in officio, vel recitans dum alii fabulantur, vel in platea, etc. satisfaciatur. II. de attentione interna.*
- 177 *An attentio interna sit necessaria ad satisfaciendum, et an beneficiarius recitans sine attentione interna teneatur ad restitutionem. (Remissivè ad l. 4. n. 669.) Regula ad scrupulos abjiciendos.*
- 178 *An et quomodo peccet recitans officium existens in peccato mortali.*
- 179 *An liceat officium dicere in loco indecenti. An extra chorum situs recitandi sit de præcepto.*
- DUB. III. *Quid clerici possint circa dispositionem fructuum suorum beneficiorum.* pag. 127
- 180 *An beneficiarii sint domini fructuum quoad necessaria sustentationi. (Vide etiam l. 4. n. 491. v. III.)*
- 181 *An quoad non necessaria. (Vide etiam l. 4. n. 491.)*
- 182 *Quid notandum circa congruam sustentationem clericorum. (Vide etiam l. 4. n. 491. v. Qu. II.)*
- 183 *Quænam quantitas in vanis expensis censeatur gravis.*
- 184 *Quæ teneantur clerici erogare in usus pios.*
- 185 *Quid intelligatur nomine usus pii.*
- 186 *Vide resolutiones.*
- 187 *An clerici possint testari de fructibus beneficii. De Alienatione bonorum ecclesiasticorum. Not. I. De penis in alienantes bona Ecclesiæ. Not. II. An possint alienari, si talis facultas data sit à donante. Not. III. Quid veniat nomine bonorum ecclesiasticorum. Not. IV. Quid, si alienatio vetita sit à donante, et quæ sint causæ justæ alienandi. Not. V. Quæ solemnitates requirantur, et quid, si deficiat causa. Not. VI. Quæ bona possint alienari sine solemnitatibus, et in quibus casibus. Not. VII. Quid de locatione bonorum ecclesiasticorum.*
- DUB. IV. *Quis sit habitus clericorum, quæ artes, officia, actiones iis prohibeantur.* pag. 156

- 188 *Quinam clerici teneantur ad habitum, et Tonsuram.*
 189 *Quæ artes prohibeantur clericis.*
 190 *Quæ officia* (Quoad officium factoris, vide l. 4. n. 858.
 v. Valdè.)
 191 *Quæ actiones.*

CAPUT III.

De statu, et officio personarum sæcularium quarundam, et
 præsertim judicialium. pag. 158

DUB. I. *Quæ requirantur ad legitimum iudicium.* ibid.

DUB. II. *De potestate, et officio iudicis.* pag. 159

ARTICULUS I.

Quid requiratur in iudice. ibid.

ARTICULUS II.

Quid iudici servandum circa inquisitionem. pag. 141

- 197 *Quibus modis possit procedi contra reos.*
 198 *In quibus iudex possit instituere inquisitionem genera-*
lem. Et in hac ad quid teneantur subditi.
 199 *Quando iudex possit procedere sine accusatore.*
 200 *Quando possit iudex inquirere in particulari.*
 201 *Plura notanda de iudice procedente per inquisitionem.*

ARTICULUS III.

Quid liceat iudici circa quæstiones, sive torturam. p. 143

- 202 *Quæ requirantur, ut possit procedi ad torquendum reum.*
 203 *Usquequò possit reus torqueri.*
 204 *An semel tortus possit iterum torqueri.*

ARTICULUS IV.

Quid servandum iudici circa sententiam, et pœnam. p. 148

- 205 *Quandonam iudex inferior possit pœnam relaxare, vel*
minuere. Quid, si iudex sit supremus.
 206 *An possit iudex iudicare in causa, ubi fuit advocatus.*
 207 *An possit damnare nocentem, qui juridicè est innocens.*
 208 *Quid, si sciat innocentem, et probatus sit nocens.*
 209 *Quid facere debeat iudex, si utrimque sententiæ sint*
probabiles.
 210 *Plura notanda super hac materia.*
 211 *An liceat iudici accipere munera à litigantibus.*
 212 *An peccent munera dantes iudici, vel ejus ministris.*
 213 *Quibus pœnis puniendus iudex ob munera iniquam ferens*
sententiam.
 214 *Ad quid teneatur iudex ferens injustam sententiam.*
 215 *An sententia injusta obliget in conscientia.*
 216 *Ad quid teneatur iudex, qui munera accepit.*
 217 *Quid possint accipere commissarii, sive executores.*

DUB. III. *Quid sit officium advocati.* pag. 159

- 218 *Quæ requirantur in avvocato.*
 219 *Quibus prohibeatur officium advocati exercere.*
 220 *Quid licitum sit avvocato.*
 221 *Quos pauperes teneatur advocatus tueri.*
 222 *An possit advocatus tueri causam minus probabilem.*
 223 *Quando advocatus teneatur ad restitutionem.*
 224 *An liceat avvocato convenire de pretio, incepta lite. An*
de quota litis.
 225 *Plura notanda circa advocati salarium.*
 226 *Quando peccet advocatus contra suum officium.*

DUB. IV. *Quæ sit obligatio referentis, secretarii, notarii,*
et procuratoris. pag. 160

- 227 *Ad quid teneantur referentes, etc.*
 228 *Quando peccent referentes.*
 229 *Quando secretarii.*

- 250 Quando tabelliones, sive notarii.
 251 Plura notanda circa notarios, et tabelliones.
 252 Quando peccent procuratores.
 253 Plura notanda de stipendio procuratoris.

DUB. V. Quod sit officium accusatoris. pag. 170

- 254 Quæ sint cavenda ad servandam justitiam accusatori.
 255 Quæ requirantur ad legitimam accusationem.
 256 An, et quis teneatur alterum accusare, vel denunciare.
 257 An teneantur ad restitutionem pœnæ, obstricti ex officio ad denunciandum, prout custodes gabellarum, si non denuntient.
 258 Qui prohibeantur accusare.
 259 Quando illicitum est crimen denunciare.
 240 An correctio fraterna debeat præcedere accusationem.
 241 Quando verò liceat accusare sine prævia monitione.
 242 Quid notandum circa denuntiationem evangelicam.
 243 Qu. I. An liceat deferre prælato ut patri crimen occultum, omissâ correctione.
 244 Qu. II. An crimen possit prælato denunciari, si reus sit emendatus.
 245 Qu. III. Quid in dubio, an correctio melius fiat per prælatum. Qu. IV. An liceat renuntiare juri fraternæ correctionis.
 246 Quid notandum circa denuntiationem judicalem.
 247 An possint cogi à prælato denunciatores evangelici ad faciendam denuntiationem judicalem.
 248 Quid notandum de monitoriis.
 249 An sit obligatio denunciandi hæreticos cum periculo gravis damni.
 250 An teneamur denunciare hæreticos nobis conjunctos.
 251 Quæ crimina denuncianda tamquam de hæresi suspecta.
 252 An, et quando denunciandi blasphemi.
 253 An denunciandi superstitiosi.
 254 An denunciandi sint negligentes denunciare.

DUB VI. De testibus. pag. 188

- 255 Quomodo debeant esse, et testificari testes ad probandum.
 256 Qui rejiciuntur. 1. Servi. 2. Mulieres. 3. Minores. 4. In-

- mici. 5. Conjecti, et domestici. 6. Infames. 7. Perjuri.
 8. Socii criminis. 9. Personæ inopes et riles.
 257 In quibus casibus sufficit dictum unius testis.
 258 Quid, si unus testis deponat de una propositione hæretica, et alius de altera.
 259 An semper sufficiant duo testes ad probandum.
 260 Quales debent esse testes, ut plene probent.
 261 An laici repellantur à testificando contra clericos. Quid è converso.
 262 An testes inepti, ut supra, faciant indicium.
 263 An religiosi probent in causa sui monasterii.
 264 An et quando quis testari teneatur.
 265 An testis teneatur fateri veritatem judici non legitime interroganti.
 266 Quando judex legitime interroget.
 267 An testis teneatur manifestare crimen, si accusator unicum testem asserat.
 268 Non teneris manifestare judici etiam legitime interroganti. I. Si scias rem ex confessione. II. Sub secreto. III. Si tibi imminet damnum. IV. Si accepisti à parum fide dignis. V. Si rem accepisti per injuriam. VI. Si alter probabiliter non peccavit.
 269 Ad quid teneatur falsum testatus.
 270 Quando peccent testes. Dub. 1. An peccent contra justitiam, si se abscondunt, ne citentur. Dub. II. An si fugiant post citationem. Dub. 5. An si interrogati veritatem occultent.
 271 Quomodo facienda est depositio testium.

DUBIUM VII. DE REO.

ARTICULUS I.

- An, et quomodo reus teneatur fateri veritatem. pag. 260
 272 Quid respondere possit reus non legitime interrogatus.
 275 Quando reus non tenebitur crimen fateri.

- 274 *An teneatur reus crimen fatèri cum timore magnæ pœnæ.*
 275 *An peccet graviter reus qui ad vitanda tormenta falsum crimen sibi imponit.*
 276 *Quando autem tenetur reus suam confessionem revocare.*
 277 *An reus ad se tuendum possit revelare crimina occulta testium, aut accusatoris. Et an peccet graviter, si crimina falsa eis imponat.*
 278 *An reus teneatur revelare complices.*

ARTICULUS II.

Quid liceat reo circa fugam pœnæ. pag. 207

- 279 *An liceat reo injustè damnato vim vi repellere, aut positivè resistere.*
 280 *An reus, qui verè deliquit, possit fugere è carcere.*
 281 *An damnatus ad mortem teneatur fugere, si possit.*
 282 *An reo ad fugiendum liceat decipere custodes, et effringere carcerem. Et an tunc teneatur ad damnum carceris fracti.*
 283 *An liceat aliis reum adjuvare ad fugiendum, aut ad carcerem effringendum.*
 284 *An damnatus, ut fame pereat teneatur sumere cibum oblatum.*
 285 *An, et quando liceat reo appellare.*

DUB. VIII. Quomodo confessario agendum cum reo. p. 214

DUB. IX. Quæ obligatio medicorum, et pharmacopœorum, et chirurgorum. pag. 216

DUB. X. Quæ obligationes mercatorum, opificum, et cæterorum sæcularium. pag. 218

LIBER VI.

DE SACRAMENTIS.

TRACTATUS I.

DE SACRAMENTIS IN GENERE.

CAPUT I.

DE NATURA SACRAMENTI NOVÆ LEGIS.

DUB. I. Quid sit sacramentum. pag. 220

1 *Quomodo definiatur sacramentum. Et quæ requirantur ad essentiam sacramenti.*

2 *Aliâ communior definitio sacramenti.*

5 *An fuerint vera sacramenta sacrificia, figuræ, et sacramenta veteris legis.*

4 *Quid notandum de circumcisione.*

5 *Quæ alia excludantur à ratione sacramenti.*

6 *Plura notanda circa sacramenta. Et quotupliciter sacramenta distinguantur.*

7 *An sacramenta causent gratiam physicè, vel moraliter.*

DUB. II. Quid circa materiam, et formam sacramentorum servandum. pag. 226

8 *Quotupliciter sumatur sacramentum.*

9 *Quæ conjunctio requiratur inter formam, et materiam.*

10 *Vide resolutiones.*

11 *Quæ mutatio invalidet sacramentum.*

12 *An materiæ, et formæ omnium sacramentorum sint à Christo in specie determinatæ.*

CAPUT II.

DE MINISTRO SACRAMENTORUM.

DUB. I. Quid requiratur, ut ministrus det validè sacramentum. pag. 252
 Tom. V. 57

- 15 *Ad valorem sacramenti requiritur potestas, et intentio ministri.*
- 14 *Utrum in ministro requiratur etiam attentio.*
- 15 *Quotuplex possit esse intentio.*
- 16 *Non sufficit in ministro intentio habitualis, vel interpretativa.*
- 17 *Non requiritur actualis.*
- 18 *Sufficit virtualis.*
- 19 *An sufficiat intentio coacta, vel cum errore circa personam suscipientis.*
- 20 *An ad validitatem sacramentorum requiratur intentio interna ministri. Et I. An sufficiat sola intentio faciendæ actionem externam.*
- 21 *II. An requiratur intentio faciendi, quod facit Ecclesia Romana.*
- 22 *III. An requiratur intentio explicita conficiendi sacramentum, aut producendi effectum sacramenti. Et an celebrandi ritum externum uti sacrum.*
- 23 *An minister debeat habere intentionem faciendi ritum sacrum, quam intendit Ecclesia.*
- 24 *Si minister habeat duas intentiones contrarias, quænam debeat prævalere.*
- 25 *Vide resolutiones Busembai.*
- 26 *An sit validum sacramentum collatum sub conditione.*
- 27 *An sit licitum conferre sub conditione sacramenta characterem imprimantia.*
- 28 *An etiam alia sacramenta.*
- 29 *An in extrema necessitate proximi minister possit, et teneatur ministrare sacramentum, quando materia est dubia.*

DUB. II. Quid requiratur in ministro, ut licitè ministret. pag. 246

- 50 *Vide, quæ habentur de hoc apud Busemb.*
- 51 *Primò de statu gratiæ requisito in ministris sacramentorum ad ea ordinatis.*
- 52 *Qu. 1. Quid de aliis ministris ad ea non ordinatis. An sacerdos baptizans non solemniter graviter peccet. An contrahens matrimonium in mortali duplex sacrilegium committat.*
- 53 *An excusentur ministrantes in mortali, si urgeat neces-*

sitas. Quid de ministrantibus in nosocomiis, de obstetricibus, et maximè de parochis, etc. ministrantibus in necessitate.

- 54 *Qu. 2. An conferens sacramenta teneatur præmittere confessionem, si sit in mortali.*
- 55 *Qu. 5. An peccet graviter sacerdos, sive diaconus ministrans Eucharistiam in mortali. Quot peccata committat sacerdos celebrans in mortali. Ibid. v. Ilinc. An ministrans Eucharistiam pluribus successivè, committat plura peccata. Ibid. An peccet graviter tangens ex officio Eucharistiam in mortali. Ibid. v. Valde.*
- 56 *Qu. 4. An peccet graviter confessarius tantum audiens confessionem in mortali. Qu. 5. An confessarius plures successivè absolvens, plura sacrilegia committat.*
- 57 *Sceundò de statu gratiæ requisito in exercentibus alias functiones sacras.*
- 58 *De diacono, et subdiacono ministrante altari in mortali.*
- 59 *De Episcopo conferente in mortali chrisma, vel oleum sanctum.*
- 40 *De Episcopo consecrante in mortali templa, vel benedicente vestes, etc. Et de sacerdote assistente matrimonio, vel benedicente aquam, cineres, etc.*
- 41 *An prædicator concionans in mortali, peccet mortaliter.*
- 42 *Vide apud Busemb. de ministro utente materia vel forma dubia, vel corruptam proferente formam, vel omittente cæremonias.*
- 45 *An sacramenta sint indignis deneganda. Dicendum I. Generaliter loquendo, sacrilegium est ministrare sacramenta indignis.*
- 44 *Dicendum II. Peccatori publico negandum est sacramentum, sive occultè, sive publicè petat.*
- 45 *Dub. 1. Quid, si peccatum sit notum tantum aliquibus adstantium.*
- 46 *Dub. 2. Quid, si crimen sit publicum in alio loco.*
- 47 *Dub. 5. An peccatori publico possit unquam ministrari Eucharistia.*
- 48 *Dub. 4. Quid agendum in dubio de crimine, et de penitentia.*
- 49 *Dub. 5. An minister ob metum mortis possit dare sacramentum indigno.*

- 50 *Dicendum III. Peccatori occulto publicè petenti non est negandum sacramentum; secus si petat occultè.*
- 51 *Qu. 1. An confessarius possit negare sacramentum ob crimen auditum in confessione.*
- 52 *Qu. 2. An Episcopus possit negare sacramentum ordinis peccatori occulto publicè petenti.*
- 53 *Qu. 5. An possit absolvi ordinandus habitus in vitio turpi, qui vult ascendere ad ordines sacros. (Remissivè ad num. 65.)*
- 54 *Qu. 4. An parochus possit assistere matrimonio publici peccatoris. Et ad quid teneatur circa impedimenta.*
- 55 *Qu. 5. An unus sponsorum possit licitè matrimonium inire cum altero excommunicato, vel publico peccatore.*
- 56 *Et an liceat conjugia contrahere cum hæreticis. (Vide etiam n. 1044.)*
- 57 *Qu. 6. An in sacramentis conferendis liceat uti opinione probabili.*
- 58 *Qu. 7. An, et quando ministri teneantur ministrare sacramenta.*
- 59 *Qu. 8. An liceat simulare administrationem sacramenti.*
- 60 *An liceat simulare susceptionem sacramenti. Sed quid si quis simulet se confiteri.*
- 61 *Quid, si quis simulet communicare.*
- 62 *Quid, si quis simulet contrahere matrimonium.*
- 63 *Dissertatio de clerico habituato in vitio turpi cupienti statim initiari sacris; usque ad num. 77.*

CAPUT III.

DE SUSCIPIENTE SACRAMENTUM.

- DUB. I. Quæ dispositio requiratur ad valorem sacramenti in suscipiente. pag. 295
- 78 *Vide, quæ habentur apud Busemb.*
- 79 *An solus homo viator sit capax sacramentorum. An soli baptizati valèdè suscipiant alia sacramenta.*
- 80 *Nulla requiritur intentio in pueris, et perpetuò amentibus quoad baptismum, confirmationem, et ordinem.*
- 81 *Quæ intentio requiratur in adultis. An sufficiat intentio*

- neutralis. An habitualis. Quid de dormientibus, ebriis, et lapsis in amentiam.*
- 82 *An sufficiat intentio interpretativa.*
- DUB. II. Quid requiratur, ut licitè, et cum fructu suscipiatur. pag. 298
- 83 *Quæ requirantur in suscipiente sacramenta mortuorum, et quæ in vivorum.*
- 84 *An aliquando possit ministrari Viaticum à laïco, vel sacerdos non jejunos celebrare.*
- 85 *An magis dispositi majorem fructum recipiant. An sumant cum fructu Hostiam ii, qui nesciunt esse consecratam.*
- 86 *Plura notanda de suscipiente sacramenta cum mortali, aut veniali.*
- 87 *An omnia sacramenta causent gratiam, remoto peccato.*
- 88 *An liceat petere sacramentum à ministro excommunicato vitando. An sacramentum pœnitentiæ. (Vide infra num. 560. v. Qu. I. ubi tenebimus oppositum doctrinæ hic traditæ).*
- 89 *An à ministro peccatore.*

CAPUT IV.

- Quid sint sacramentalia, et quid efficiant. pag. 506
- 90 *Quid, et quæ sint sacramentalia.*
- 91 *An sacramentalia vim habeant ex opere operato.*
- 92 *Quomodo per sacramentalia remittantur peccata.*
- 93 *Plura notanda.*
- 94 *De usu Agnorum Dei, aquæ benedictæ, et similium.*

TRACTATUS II.

DE BAPTISMO ET CONFIRMATIONE.

CAPUT I.

- De baptismo. pag. 509.
- 95 *Quomodo distinguatur baptismus.*
- 96 *De baptismo flaminis.*
- 97 *De baptismo sanguinis.*

- 98 *An ut martyrium remittat culpam, requiratur in peccatore contritio vel charitas.*
- 99 *Quando martyrium gratiam conferat.*
- 100 *An sint martyres, qui moriuntur in obsequio peste infectorum.*
- 101 *An liceat se offerre ad martyrium, vel se prodere catholicum per abstinentiam à carnibus.*

DUB. I. Quid sit materia baptismi. pag. 512

- 102 *Quæ sit materia remota baptismi.*
- 105 *I. Quæ sit materia certè valida. II. Quæ certè invalida. III. Quæ dubia. An in necessitate liceat ibi uti opione etiam tenuiter probabili.*
- 104 *Dub. 1. An sit materia apta aqua per artem chymicam educta. Dub. 2. An saliva, sudor, aut lacrymæ. Dub. 3. An aqua fluens ex vite. Dub. 4. An nix non soluta.*
- 103 *Quæ sit materia proxima baptismi. Vide resolutiones apud Busemb.*
- 106 *Quær. I. An valeat baptismus, si quis projiciat puerum in flumen. Quid si baptizet cum aqua desluente ex tecto. An liceat in necessitate projicere puerum in flumen, ut baptizetur. An autem cum aqua nociva baptizare.*
- 107 *Qu. II. An infans in necessitate possit baptizari in utero matris. Quid, si baptizetur puer tantum in capite egresso ex utero. Qu. III. An valeat baptismus, si aqua attingat tantum vestes, aut capillos. Qu. IV. An valeat baptismus collatus in scapulis, vel pectore. Qu. V. An requiratur trina ablutio. Qu. VI. An sufficiat ad baptismum una vel altera aque gutta.*

DUB. II. Quænam sit forma baptismi. pag. 526

- 108 *Vide apud Busemb. quæ sint formæ validæ. Quæ invalidæ. Quæ dubiæ.*
- 109 *Quot modis possit forma variari. I. Per mutationem.*
- 110 *II. Per corruptionem. III. Per transpositionem.*
- 111 *IV. Per additionem.*

- 112 *V. Per diminutionem. Hinc Dub. 1. An invalidet baptismum omissio conjunctionis et. Dub. 2. An omissio præpositionis in. Dub. 3. An valeat baptismus collatus tantum in nomine Christi.*

DUBIUM III. DE MINISTRO BAPTISMI.

ARTICULUS I.

Quis sit minister baptismi. pag. 534

- 113 *Quis sit minister validi baptismi, et quis liciti.*
- 114 *Nemo sine commissione potest baptizare extra suam dioccesim.*
- 115 *A quo baptizandi peregrini, vel casu nati. Et an sufficiat quasi domicilium ad constituendum aliquem parochianum illius loci.*
- 116 *Quando diaconus possit baptizare? Dub. 1. An in necessitate possit baptizare solemniter. Dub. 2. An clericus, aut diaconus solemniter baptizans sine commissione fiat irregularis. Dub. 3. An fiat irregularis laicus baptizans solemniter.*
- 117 *Ordo servandus inter ministros baptismi in necessitate conferendi. Dub. 1. An graviter peccat laicus, qui baptizat præsentè sacerdote. Dub. 2. An, qui præsentè sacerdote excommunicato. Dub. 3. An, qui præsentè diacono. Dub. 4. An, qui præsentè clerico inferiori. Dub. 5. An peccent graviter parentes, qui faciunt baptizari prolem à predicante.*
- 118 *Not. 1. An possit quis baptizare seipsum. Not. II. Quæ dilatio in ministrando baptismo sit mortalis. Not. III. Quinam infantes prohibeantur domi baptizari.*

ARTICULUS II.

An duo possint simul unum baptizare. pag. 544

DUB. IV. Quid sit subjectum baptismi. pag. 543

- 121 *Quis sit capax baptismi, an pueri, et amentes.*
- 122 *De pænis rebaptizantium. An rebaptizantes sub conditione fiant irregulares.*

- 125 *De infante nondum nato. (Remissivè ad num. 107.)*
- 124 *An baptizandi sint fœtus abortivi. An plures eodem tempore.*
- 125 *An conferendus sit baptismus monstris.*
- 126 *An sint baptizandi filii infidelium, et quæ in hoc puncto sint certa. Certum est I. talem baptismum semper esse validum.*
- 127 *II. Baptizandos esse filios, si parentes defecerint à fide. Quid si mansuri sint apud parentes hæreticos.*
- 128 *III. Si ipsi filii infidelium petant. Quid in dubio, an careant ratione.*
- 129 *IV. Si sint in periculo mortis.*
- 130 *V. Si sint positi extra curam parentum. VI. Si capti sint in bello. VII. Si parentes sint servi.*
- 131 *VIII. Si unus parentum consentiat.*
- 132 *Dub. 1. An baptizari possint filii infidelium usu rationis carentes, incitis parentibus. Et an ii, quos pater offert, ut liberentur à morbo.*
- 133 *Dub. 2. An liceat vendere infantes parentibus paganis.*
- 134 *An et quando possit repeti baptismus sub conditione. Not. I. Quid, si adsit unus testis de baptismo collato. Not. II. Quid de adultis natis ex christianis. Not. III. Quid, si pueri sint arrepti à barbaris.*
- 135 *De infantibus expositis.*
- 136 *De baptizatis ab obstetricibus, et à laicis.*
- 137 *De baptizatis ab hæreticis.*
- 138 *De effectibus baptismi.*
- 139 *De dispositione requisita in adultis baptizandis.*

DUBIUM V. DE CÆREMONIIS BAPTISMI.

ARTICULUS I.

Quæ servanda circa cæremonias baptizandi. pag. 562

- 140 *Quæ servanda quoad cæremonias in baptismo.*
- 141 *An sit mortale baptizare sine unctione chrisimatis, et aquâ consecratâ.*

- 142 *An sit illicitum baptizare extra Ecclesiam. Et quando permittatur.*
- 143 *An omittendæ cæremonie in bapt. priv., et an patrinus.*
- 144 *An. collato baptismo privato. cæremonie sint supplendæ. Quid. si baptismus fuerit invalidus.*
- 145 *Quid notandum circa nomen in baptismo imponendum, et librum baptismatum.*

ARTICULUS II.

Qui patrini, et quod eorum officium. pag. 566

- 146 *Ad quid teneantur patrini. Et quæ requirantur, ut quis validè sit patrinus.*
- 147 *Quando patrinus teneatur instruere susceptum. Et an possit omitti patrinus in baptismo privato.*
- 148 *Qualis actus requiratur in patrinis, ut contrahant cognationem.*
- 149 *An cognationem contrahat suscipiens, vel baptizans in baptismo privato.*
- 150 *An parentes suscipientes, vel baptizantes filios contrahant impedimentum petendi debitum.*
- 151 *An contrahat cognationem suscipiens infantem in baptismo collato sub conditione.*
- 152 *An qui ex errore suscipit unum pro alio.*
- 153 *Quis contrahat cognationem, si quis suscipiat nomine alterius.*
- 154 *An patrini ad contrahendam cognationem debeant esse designati.*
- 155 *An possint esse patrini ejusdem duo mares, vel duæ fœminæ. Dub. 1. An patrinus masculi debeat esse masculus etc. Dub. 2. An peccent designantes duos mares, vel duas fœminas.*
- 156 *Quid requiratur, ut quis licitè sit patrinus. Repelluntur ab hoc officio: 1. Religiosi. 2. Conjuges, et parentes. 3. Infames. 4. Apostatæ, et hæretici. An autem catholici possint suscipere infantes hæreticorum, hæretico baptizante. 5. Plures quàm duo.*
- 157 *An duo conjuges possint esse patrini alienæ prolis.*
- 158 *Vide, quæ habentur apud Busemb.*

- 439 Quando graviter peccet parochus circa hanc materiam.
 460 Quæ debeat monere parochus post datum baptismum. Et signanter, ne matres decumbant cum infantibus.

CAPUT II.

DE CONFIRMATIONE.

DUB. I. Quid sit, et quæ ejus materia, et forma. pag. 379

- 461 Quod ratione confirmatio sit sacramentum.
 462 Quæ sit materia remota hujus sacramenti. Et an sit materia necessaria oleum olivarum, et balsamum.
 463 An sit necessaria benedictio chrismatis. Et an hæc possit committi simplici sacerdoti. An sit obligatio uti chrismate novo.
 464 Quæ materia proxima. Et an ultra chrimationem requiratur altera manuum impositio.
 465 An unctio possit fieri alio digito, quam pollice manus dexteræ.
 466 An mediante instrumento.
 467 De forma in Ecclesia latina.
 468 Quæ mutationes circa formam invalident sacramentum. De forma Græcorum.
 469 De effectibus confirmationis.

DUB. II. Quis sit minister, et quod subjectum. pag. 402

- 470 An soli Episcopi sint ministri confirmationis.
 471 An peccet graviter Episcopus confirmans non suos.
 472 Et quam penam incurrat.
 473 An autem possit præsumere consensum aliorum Episcoporum.
 474 Quær. 1. An confirmans, et confirmandus debeant esse jejuni. Quær. 2. An confirmatio ministranda sit in Ecclesia. Et an conferri possit in die feriali, et vespere.
 475 Quando teneatur Episcopus confirmare.
 476 Quinam validè confirmantur.
 477 An infantes.
 478 An sit illicitum pueros confirmare sine causa.
 479 Quæ dispositio ad confirmationem requiratur.
 480 An licitè confirmantur amentes.

- DUB. III. Quæ confirmationis necessitas, et cæremonie. pag. 408
 481 An adsit per se gravis obligatio suscipiendi confirmationem.
 482 An autem per accidens nempe ratione I. Periculi. II. Scandali. III. Contemptus. Et quando contemptus intervenit.
 483 An sit gravis obligatio suscipiendi confirmationem ante susceptionem primæ Tonsuræ.
 484 Quæ cæremonie sint servandæ in confirmatione. Et quid notandum I. Quoad vestes Episcopi. II. Quoad locum chrimationis. Et an confirmandi accedere debeant jejuni.
 485 Requiritur etiam 1. Patrinus. 2. Ut hic sit unus. 3. Ut sit confirmatus.
 486 Dub. 1. An peccet graviter, qui tenet non confirmatus. Dub. 2. An patrinus non confirmatus contrahat cognitionem.
 487 Requiritur etiam 4. ut patrinus sit diversus à patrino baptismi. An monachi possint esse patrini confirmationis.
 488 An sit obliganda fascia frons confirmati. Et an sit necessaria ultima benedictio Episcopi.